Al. Dumas
Vicontele de
Bragelonne
★★★★

ALEXANDRE DUMAS

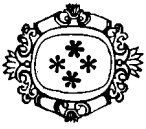

VICONTELE DE BRAGELONNE

sau

ZECE ANI MAI TÎRZIU

În românește de
PERICLE MARTINESCU

Ediția a II-a

EDITURA ALBATROS

Coperta de ALBIN STĂNESCU

Alexandre Dumas
Le Vicomte de Bragelonne
Nelson Éditeurs — Calmann-Lévy Éditeurs, Paris

I

RIVALI POLITICI

D'Artagnan îi făgăduise domnului Baisemeaux că va fi înapoi la sfîrşitul mesei, şi se ţinu de cuvînt. Erau la vinurile uşoare şi la băuturile dulci, despre care mergea vestea că se aflau din belşug în pivniţa guvernatorului, cînd pintenii căpitanului de muşchetari răsunară pe coridor şi el însuşi apăru în pragul uşii.

Athos şi Aramis se feriseră să-şi dea pe faţă gîndurile în timpul convorbirii. Astfel că nici unul din ei nu izbutise să ghicească ce era în capul celuilalt. Mîncaseră bine, discutaseră despre Bastilia, despre cea din urmă călătorie la Fontainebleau, despre viitoarea serbare pe care domnul Fouquet avea să o dea la Vaux. Se menţinuseră la generalităţi şi nici unul, în afară de Baisemeaux, nu atinsese chestiunile particulare.

D'Artagnan căzu tocmai la mijlocul convorbirii, palid încă şi emoţionat după întrevederea sa cu regele. Baisemeaux se grăbi să-i ofere un scaun. D'Artagnan nu se codi să primească un pahar plin, şi-l goli dintr-o sorbitură. Athos şi Aramis observară amîndoi că prietenul lor nu era în apele lui. Cît despre Baisemeaux, el nu-l mai vedea decît pe căpitanul de muşchetari al maiestăţii sale, şi căuta cu tot dinadinsul să-i fie pe plac. A fi în preajma regelui însemna, pentru domnul Baisemeaux, a avea toate îndreptăţirile. Aramis, cu toate că vedea bine această tulburare, nu-i putea ghici însă pricina. Singur Athos credea că înţelege ceva. Pentru el, întoarcerea lui d'Artagnan, şi mai ales frămîntarea omului atît de liniştit de obicei, însemna : „I-am cerut regelui ceva şi regele m-a refuzat", şi socotea că numai

acesta putea fi adevărul. Athos zîmbi, se ridică de la masă şi-i făcu un semn lui d'Artagnan, ca spre a-i aminti că aveau altceva mai bun de făcut decît să stea şi să se ospăteze acolo. D'Artagnan pricepu îndemnul şi-i răspunse printr-un alt semn. Aramis şi Baisemeaux, urmărind acest dialog mut, priviră întrebător. Athos se simţi atunci dator să le dea lămuriri în legătură cu ceea ce se întîmpla.

— Adevărul, prieteni — zise contele de La Fère cu un surîs — este că tu, Aramis, ai stat la masă cu un criminal de stat, iar dumneata, domnule Baisemeaux, cu propriul dumitale prizonier.

Baisemeaux scoase o exclamaţie de surprindere şi aproape de bucurie. Acest simpatic domn Baisemeaux era mîndru de închisoarea lui. Lăsînd la o parte chestiunea cîştigului, cu cît avea mai mulţi deţinuţi, cu atît era mai fericit; şi cu cît aceşti deţinuţi erau mai de soi, cu atît se simţea mai măgulit.

În ce-l priveşte pe Aramis, acesta, luînd o înfăţişare potrivită cu împrejurarea, zise:

— Oh, dragă Athos, iartă-mă, dar aproape că bănuiam ceea ce se petrece. Vreo poznă de-a lui Raoul sau a domnişoarei de La Vallière, nu-i aşa?

— Vai! murmură Baisemeaux.

— Iar tu — continuă Aramis — ca mare senior ce eşti, neţinînd seama că palatul nu mai e ticsit acum decît de curteni, te-ai dus la rege şi i-ai vorbit fără ocol.

— Ai ghicit, prietene.

— Astfel încît — bîigui Baisemeaux, speriat că avusese la masa lui pe un om căzut în dizgraţia maiestăţii sale — astfel încît, domnule conte...?

— Astfel încît, dragul meu guvernator — răspunse Athos — prietenul meu d'Artagnan îţi va înmîna hîrtia aceea pe care o zăresc la cingătoarea lui şi care nu este altceva, desigur, decît ordinul pentru arestarea mea.

Baisemeaux întinse mîna, cu supunerea lui obişnuită. D'Artagnan scoase, într-adevăr, două hîrtii de la brîu, şi pe una i-o dădu guvernatorului. Baisemeaux desfăcu hîrtia şi citi cu jumătate de glas, privind către Athos pe deasupra rîndurilor şi întrerupîndu-se mereu în cursul lecturii:

— „Ordin de întemniţare în castelul meu de la Bastilia..." Foarte bine... „În castelul meu de la Bastilia... domnul

conte de La Fère.“ Oh, domnule, e pentru mine o dureroasă cinste de a vă ţine sub pază !

— Vei avea un deţinut potolit, domnule — rosti Athos cu glasul lui blînd şi melodios.

— Dar un deţinut care nu va sta mai mult de o lună la dumneata, dragul meu guvernator — zise Aramis, în timp ce Baisemeaux, cu ordinul în mînă, transcria în condica lui de înregistrări voinţa regală.

— Ba nici măcar o zi sau, mai bine zis, nici măcar o noapte — adăugă d'Artagnan arătînd al doilea ordin al regelui — căci acum, scumpe domnule Baisemeaux, va trebui să transcrii acolo şi acest ordin de punere numaidecît în libertate a contelui.

— Ah — făcu Aramis — m-ai scăpat de-o mare grijă, d'Artagnan !

Şi strînse într-un chip plin de înţeles mîna muşchetarului, o dată cu aceea a lui Athos.

— Ei, cum — rosti cu uimire acesta din urmă — regele îmi redă libertatea ?

— Citeşte, dragă prietene — răspunse d'Artagnan.

Athos luă ordinul şi-l citi.

— E adevărat — zise el.

— Şi-ţi pare rău ? întrebă d'Artagnan.

— Oh, nu, dimpotrivă. Eu nu-i vreau răul regelui, şi cel mai mare rău pe care cineva îl poate dori regilor este de a-i face să săvîrşească o nedreptate. Dar pesemne că ai avut de îndurat multe pentru asta, nu-i aşa ? Hai, mărturiseşte, prietene.

— Eu ? Cîtuşi de puţin ! răspunse muşchetarul rîzînd. Regele face tot ce doresc eu.

Aramis se uită la d'Artagnan şi văzu că acesta mintea. În schimb, Baisemeaux nu-şi mai lua ochii de la muşchetar, pătruns de o adîncă admiraţie pentru acest om care-l făcea pe rege să zică aşa cum voia el.

— Şi regele îl trimite pe Athos în surghiun ? întrebă Aramis.

— Nu, nu chiar aşa ; regele nici n-a adus vorba despre aşa ceva — răspunse d'Artagnan. Dar părerea mea e că acum contele nu are altceva mai bun de făcut, afară numai dacă nu ţine să-i mulţumească regelui...

— Nu ţin, într-adevăr — zise Athos zîmbind.

— Ei bine, eu cred că acum contele nu are altceva mai bun de făcut — reluă d'Artagnan — decît să se retragă la castelul său. De altfel, dragul meu Athos, vorbeşte, cere ; dacă una din reşedinţe îţi place mai mult decît cealaltă, mă fac forte să ţi-o obţin pe aceea pe care o doreşti.

— Nu, mulţumesc — zise Athos — nimic nu-mi poate face mai multă plăcere, dragă prietene, decît să mă reîntorc în singurătatea mea, la umbra vajnicilor mei copaci, pe malul Loarei. Dacă Dumnezeu e cel mai mare tămăduitor al rănilor sufletului, natura este cel mai desăvîrşit leac. Aşa că, domnule — continuă Athos întorcîndu-se către Baisemeaux — iată-mă liber, nu-i aşa ?

— Da, domnule conte, aşa cred, aşa sper cel puţin — rosti guvernatorul întorcînd pe o parte şi pe alta cele două bucăţi de hîrtie — afară numai dacă domnul d'Artagnan nu are cumva un al treilea ordin.

— Nu, scumpe domnule Baisemeaux, nu — zise muşchetarul — execută-l pe-al doilea şi să ne oprim aici.

— Ah, domnule conte — reluă Baisemeaux adresîndu-se lui Athos — nici nu ştiţi ce pierdeţi ! V-aş fi trecut la treizeci de livre, în rînd cu generalii ; ce spun, la cincizeci, în rînd cu prinţii, şi aţi fi mîncat în fiecare seară aşa cum aţi mîncat astă-seară.

— Îngăduie-mi, domnule — răspunse Athos — să mă mulţumesc cu puţinul meu de-acasă. Apoi, întorcîndu-se către d'Artagnan, îi spuse : Să mergem, prietene.

— Să mergem — răspunse d'Artagnan.

— Îmi va fi dată bucuria — întrebă Athos — de a te avea ca tovarăş de drum, prietene ?

— Numai pînă la poartă, dragul meu — răspunse d'Artagnan. După aceea, îţi voi spune ceea ce i-am spus şi regelui : „Sînt de serviciu".

— Dar tu, scumpul meu Aramis — zise Athos cu un zîmbet — nu vrei să mă însoţeşti ? La Fère e în drumul spre Vannes.

— Eu, dragă prietene — răspunse prelatul — am o întîlnire astă-seară la Paris, şi n-aş putea lipsi fără să-mi încurc anumite rosturi.

— Atunci, iubite prietene — zise Athos — dă-mi voie să te îmbrăţişez şi să plec. Dragă domnule Baisemeaux, multe mulţumiri pentru bunăvoinţa dumitale, şi mai ales

pentru dovada pe care mi-ai arătat-o despre felul cum se trăieşte la Bastilia.

Şi, după ce-l îmbrăţişă pe Aramis şi-i strînse mîna lui Baisemeaux, după ce primi urările de drum bun din partea amîndurora, Athos se retrase împreună cu d'Artagnan.

În timp ce deznodămîntul scenei de la Palatul Regal se încheia la Bastilia, să vedem ce se petrecea acasă la Athos şi la Bragelonne.

Grimaud, după cum ştim, îl însoţise pe stăpînul său la Paris ; după cum am arătat, fusese de faţă la plecarea de acasă a lui Athos ; îl văzuse pe d'Artagnan muşcîndu-şi mustaţa şi îl văzuse pe stăpînul lui urcîndu-se în trăsură ; cercetase îndeaproape cele două fizionomii, şi le cunoştea bine pe amîndouă de prea multă vreme pentru a nu înţelege, dincolo de masca nepăsării lor, că se petreceau lucruri grave. Îndată după plecarea lui Athos, începu să se frămînte îndelung. Îşi aminti felul ciudat în care Athos îşi luase rămas bun, îşi aminti stînjeneala, greu de observat pentru alţii, dar nu şi pentru el, a acestui stăpîn ale cărui hotărîri erau atît de limpezi, a cărui voinţă era atît de neşovăielnică. Ştia că Athos nu luase nimic în afară de ceea ce avea pe el, şi, totuşi, îşi spunea că Athos nu plecase de-acasă pentru un ceas, nici chiar pentru o zi. În felul cum Athos rostise cuvîntul de rămas bun, despărţindu-se de Grimaud, se putea vedea că era vorba de o plecare pentru mai multă vreme. Toate acestea îi reveniră în minte o dată cu simţămintele de dragoste adîncă pentru Athos, o dată cu groaza de golul şi singurătatea ce cuprind totdeauna închipuirea oamenilor care iubesc ; toate acestea, spunem, îl făcură pe cinstitul Grimaud să se simtă foarte trist şi mai ales foarte neliniştit.

Fără să-şi dea seama de ceea ce făcea de la plecarea stăpînului său, rătăcea singur prin toată casa, căutînd, ca să spunem aşa, urmele stăpînului, asemuindu-se în aceasta — căci tot ce e bun se aseamănă — cîinelui care nu se neliniştește de lipsa stăpînului, ci numai i se face un urît de moarte. Dar cum, la instinctul animalului, Grimaud adăuga judecata omului, el se simţea cuprins în acelaşi timp şi de urît, şi de neliniște. Negăsind nimic care să-i călăuzească gîndurile, nevăzînd nimic sau nedescoperind nimic care să-i

potolească temerile, Grimaud începu să-şi *închipuie* ceea ce putuse să se întîmple. Dar închipuirea e izvorul sau, mai curînd, supliciul inimilor bune. Într-adevăr, niciodată nu se întîmplă ca o inimă bună să gîndească despre un prieten că e fericit sau că e voios. Niciodată porumbelul care şi-a luat zborul în văzduh nu-i trezeşte altceva decît groază porumbelului rămas în hulubărie. Grimaud trecu deci de la nelinişte la groază. Recapitulă tot ceea ce se petrecuse : scrisoarea lui d'Artagnan către Athos, scrisoare în urma căreia Athos păruse atît de abătut ; apoi vizita lui Raoul la Athos, vizită în urma căreia Athos îşi pusese ordinele şi costumul de ceremonie ; pe urmă, întrevederea aceea cu regele, întrevedere după care Athos se întorsese acasă atît de posomorît ; pe urmă, discuţia dintre tată şi fiu, discuţie după care Athos îl îmbrăţişase cu atîta tristeţe pe Raoul, în timp ce acesta plecă atît de întristat la el acasă ; în sfîrşit, sosirea lui d'Artagnan muşcîndu-şi mustaţa, sosire în urma căreia domnul conte de La Fère se urcase în trăsură împreună cu d'Artagnan. Toate acestea alcătuiau o dramă în cinci acte, foarte limpede, mai ales pentru un analist de forţa şi pătrunderea lui Grimaud. Şi, din capul locului, Grimaud recurse la mijloacele de prim ordin : se duse să caute în haina pe care o lăsase stăpînul său scrisoarea lui d'Artagnan. Această scrisoare se găsea încă acolo, şi iată care era conţinutul ei :

Dragă prietene, Raoul a venit să-mi ceară lămuriri despre purtarea domnişoarei de La Vallière în timpul şederii tînărului nostru prieten la Londra. Eu însă sînt un biet căpitan de muşchetari ale cărui urechi sînt îmbuiate toată ziua cu strigăte de cazarmă şi cu ceea ce se vorbeşte pe coridoarele palatului. Dacă i-aş fi spus lui Raoul tot ce cred a şti, bietul băiat ar fi murit dintr-o dată ; eu însă, care sînt în serviciul regelui, nu pot vorbi despre treburile regelui. Dacă inima te îndeamnă, fă-o tu ! Lucrurile te privesc mai mult decît pe mine, şi aproape tot atît de mult ca şi pe Raoul.

Grimaud îşi smulse un firişor de păr din creştet. Şi-ar fi smuls el mai multe dacă ar fi avut o chică mai bogată ! „Iată — îşi zise apoi — nodul enigmei. Fata şi-a făcut de cap. Ceea ce se spune despre ea şi despre rege e adevărat.

Tînărul nostru stăpîn e înşelat. Pesemne c-o ştie. Domnul conte s-a dus la rege şi i-a vorbit pe şleau. Pe urmă, regele l-a trimis pe domnul d'Artagnan să potolească lucrurile. Ah, Dumnezeule — îşi aminti Grimaud — domnul conte s-a întors acasă fără spadă!" Această descoperire făcu să i se umple fruntea de sudoare cumsecadelui om. Nu stătu să chibzuiască mai mult, ci-şi înfundă pălăria pe cap şi alergă la locuinţa lui Raoul.

După plecarea Louisei, Raoul îşi înăbuşise durerea, dacă nu dragostea, şi, silit să privească înainte pe acest drum primejdios spre care-l împingeau nebunia şi răzvrătirea, ei îl văzu de la prima aruncătură de ochi pe tatăl său înfruntînd împotrivirea regală, fiindcă Athos se hotărîse de la început să înfrunte această împotrivire. Într-o asemenea clipă de luminare şi înţelegere, nefericitul tînăr îşi aminti foarte bine semnele misterioase ale lui Athos, vizita neaşteptată a lui d'Artagnan, şi întreaga înlănţuire a acestei ciocniri dintre un prinţ şi un supus apăru în faţa ochilor săi îngroziţi. D'Artagnan de serviciu, adică ţintuit la postul său, nu venise, firește, la Athos pentru plăcerea de a-l vedea pe acesta. El venise ca să-i spună ceva. Acest ceva, în împrejurări atît de potrivnice, nu putea fi decît o nenorocire sau o primejdie. Raoul se cutremură la gîndul că fusese egoist, că uitase de tatăl său pentru dragostea lui, că, într-un cuvînt, căutase mîngîierea visului sau a deznădejdii, atunci cînd era poate vorba să respingă atacul făţiş îndreptat împotriva lui Athos.

Aceste gînduri îl făcură să sară de pe scaun. Îşi încinse repede spada şi alergă spre locuinţa tatălui său. Pe drum se lovi de Grimaud, care, pornit de la polul opus, se grăbea, cu aceeaşi însufleţire, să descopere adevărul. Cei doi oameni se uitară cu uimire unul la altul: erau şi unul şi altul pradă aceleiaşi năluciri urzite de închipuirea lor.

— Grimaud! strigă Raoul.

— Domnul Raoul! strigă Grimaud.

— Domnul conte e bine?

— L-ai văzut?

— Nu; unde e?

— Îl caut şi eu.

— Dar domnul d'Artagnan?

— A plecat împreună cu el.

— Cînd ?
— La zece minute după plecarea dumneavoastră.
— Şi cum au plecat ?
— Cu trăsura.
— Unde s-au dus ?
— Nu ştiu.
— Tatăl meu a luat bani la dînsul ?
— Nu.
— O spadă ?
— Nu.
— Grimaud !
— Domnule Raoul !
— Mi se pare că domnul d'Artagnan a venit ca să...
— Ca să-l aresteze pe domnul conte, nu-i aşa ?
— Da, Grimaud.
— Aş fi jurat că aşa e !
— Pe ce drum au apucat ?
— Pe drumul spre chei.
— La Bastilia ?
— Ah, Doamne, da !
— Repede, să alergăm fără zăbavă !
— Da, să alergăm.
— Dar încotro ? zise deodată Raoul cu deznădejde.
— Să trecem pe la domnul d'Artagnan ; poate vom afla ceva acolo.
— Nu ; dacă s-au ascuns de mine fugind din casa tatălui meu, se vor ascunde pretutindeni. Să mergem la... Oh, Doamne, dar am înnebunit cu totul astăzi, bunul meu Grimaud !
— Unde să mergem ?
— Am uitat de domnul du Vallon.
— Domnul Porthos ?
— Care mă aşteaptă ! Ah, ţi-am spus, am înnebunit cu totul astăzi !
— Care vă aşteaptă, unde ?
— La schitul franciscan de la Vincennes !
— Ah, Doamne !... Din fericire, e lîngă Bastilia.
— Haidem, repede !
— Domnule, să pun şeile pe cai.
— Da, prietene, du-te şi pune-le.

UNDE PORTHOS E CONVINS, FĂRĂ SĂ FI ÎNȚELES CEVA

Vrednicul nostru Porthos, credincios tuturor legilor vechiului cavalerism, se hotărîse să-l aştepte pe domnul de Saint-Aignan pînă la apusul soarelui. Şi cum de Saint-Aignan nu avea să vină, cum Raoul uitase să-şi prevină martorul şi cum aşteptarea începea să devină din ce în ce mai lungă şi mai plictisitoare, Porthos trimisese să i se aducă, prin paznicul unei porţi, cîteva sticle cu vin bun şi o halcă de carne, spre a-şi omorî mai uşor timpul, dînd din cînd în cînd pe gît cîte o înghiţitură şi cîte o îmbucătură. Ajunsese la ultimele dumicaturi, adică la cele din urmă firimituri, cînd Raoul îşi făcu apariţia, însoţit de Grimaud, amîndoi în goana cailor.

Porthos, zărind în lungul drumului pe cei doi călăreţi atît de grăbiţi, nu se îndoi nici o clipă că ei n-ar fi oamenii lui, şi, ridicîndu-se numaidecît din iarba în care se tolănise cu tot trupul, începu să-şi dezmorţească braţele şi genunchii, spunînd :

— Ce înseamnă să ai bune obiceiuri ! Nemernicul a venit, în sfîrşit. Dacă aş fi plecat de aici, n-ar fi găsit pe nimeni, şi asta ar fi fost în folosul lui.

Apoi se rezemă într-un şold, luînd o atitudine marţială, şi, cu o zvîcnire a trupului, îşi scoase înainte uriaşul său piept bombat. Dar, în locul lui de Saint-Aignan, îl văzu pe Raoul, care, cu gesturi deznădăjduite, se apropie strigînd :

— Ah, dragă prietene, ah, iartă-mă ! Ah, cît sînt de nenorocit !

— Raoul ! exclamă Porthos foarte surprins.

— Eşti supărat pe mine ? strigă Raoul repezindu-se să-l îmbrăţişeze pe Porthos.

— Eu ? De ce ?

— Fiindcă te-am dat uitării. Dar, priveşte-mă, nu mai ştiu unde mi-e capul.

— Ei, haide, lasă !

— Dacă ai şti, prietene !
— L-ai ucis ?
— Pe cine ?
— Pe Saint-Aignan.
— Ah, dacă ar fi vorba numai de Saint-Aignan !
— Dar ce s-a mai întîmplat ?
— Domnul conte de la La Fère trebuie că e arestat la ceasul ăsta.
Porthos făcu o mişcare ce-ar fi năruit un zid.
— Arestat !... De cine ?
— De d'Artagnan.
— Cu neputinţă ! rosti Porthos.
— Şi totuşi acesta e adevărul — replică Raoul.
Porthos se întoarse către Grimaud ca omul care are nevoie de o altă confirmare. Grimaud făcu un semn din cap.
— Şi unde l-au dus ? întrebă Porthos.
— Se pare că la Bastilia.
— Ce te face să crezi asta ?
— Pe drum, am întrebat cîţiva oameni, care au văzut trăsura trecînd, iar alţii au văzut-o intrînd la Bastilia.
— Oh ! Oh ! murmură Porthos şi făcu doi paşi.
— Ce hotărăşti ? întrebă Raoul.
— Eu ? Nimic. Dar nu vreau ca Athos să rămînă la Bastilia.
Raoul se apropie de bravul Porthos.
— Ştii că arestarea s-a făcut din ordinul regelui ?
Porthos îl privi pe tînăr ca şi cum i-ar fi spus : „Şi ce-mi pasă mie ?" Acest răspuns mut i se păru atît de limpede lui Raoul, încît nu mai întrebă nimic. Încălecă pe cal. Porthos, ajutat de Grimaud, făcu la fel.
— Să întocmim planul — zise Raoul.
— Da — răspunse Porthos — planul, aşa e, să-l întocmim.
Raoul scoase un oftat adînc şi se opri deodată.
— Ce ai ? întrebă Porthos. Vreo slăbiciune ?
— Nu, neputinţa. Sîntem oare noi trei în stare să luăm cu asalt Bastilia ?
— Ah, dacă d'Artagnan ar fi aici, n-aş spune nu — răspunse Porthos.
Raoul se simţi cuprins de admiraţie văzînd această vitejească încredere, ce nu era departe de a părea naivă. Iată-i

dar pe aceşti bărbaţi faimoşi, care, în trei sau în patru, înfruntau armate sau atacau fortăreţe ! Aceşti bărbaţi care speriaseră moartea şi care, supravieţuind unui veac în ruine, erau încă mai tari decît cei mai vajnici dintre tineri.

— Domnule — îi spuse el lui Porthos — dumneata mă faci să mă gîndesc la ceva : trebuie să-l vedem cu orice chip pe domnul d'Artagnan.

— Fără doar şi poate.

— Trebuie să se fi întors acasă, după ce-l va fi condus pe tatăl meu la Bastilia.

— Să întrebăm mai întîi la Bastilia — zise Grimaud, care vorbea rar, dar cu temei.

Într-adevăr, se grăbiră să ajungă la poarta închisorii. Una din acele întîmplări pe care Dumnezeu le scoate în calea oamenilor de mare voinţă făcu ca Grimaud să zărească în aceeaşi clipă trăsura, ce tocmai cotea pe poarta cea mare a punţii mobile. Era în momentul cînd, după cum am văzut, d'Artagnan se întorcea de la rege. În zadar se grăbi Raoul să ajungă din urmă trăsura şi să vadă cine se afla înăuntru. Caii se opriseră dincolo de poarta cea mare, care se închise din nou, în timp ce o strajă ce făcea de pază întinse muscheta chiar în nasul calului lui Raoul. Tînărul se răsuci pe loc, fericit că dăduse cu ochii de trăsura în care se aflase, de bună seamă, tatăl său.

— I-am dat de urmă — zise Grimaud.

— Dacă vom aştepta puţin, nu încape îndoială că va ieşi iar, nu-i aşa, prietene ?

— Afară numai dacă nu va fi şi d'Artagnan închis — răspunse Porthos — atunci totul e pierdut.

Raoul nu spuse nimic. Orice era cu putinţă. Îl sfătui pe Grimaud să ducă şi să lege caii în ulicioara Jean-Beausire, pentru a trezi mai puţine bănuieli, iar el, cu privirea lui pătrunzătoare, începu să pîndească ieşirea lui d'Artagnan sau a trăsurii cu pricina. Era lucrul cel mai bun de făcut. Într-adevăr, nu trecură douăzeci de minute, că poarta se deschise din nou şi trăsura reapăru dinăuntru. O sclipire a geamurilor îl împiedică pe Raoul să distingă figurile celor ce se aflau în caleaşcă. Grimaud jură însă că văzuse două persoane şi că stăpînul lui era una dintre ele. Porthos se uita pe rînd cînd la Raoul, cînd la Grimaud, trăgînd nădejde să ghicească ce aveau de gînd.

— E limpede — zise Grimaud — că dacă domnul conte e în trăsură, înseamnă ori că e pus în libertate, ori că e dus la altă închisoare.

— Vom vedea asta după drumul pe care va apuca —răspunse Porthos.

— Dacă e pus în libertate — adăugă Grimaud — îl vor duce acasă.

— Aşa e — întări Porthos.

— Trăsura n-o ia pe drumul spre casă — constată Raoul. Într-adevăr, caii cotiră şi dispărură în mahalaua Saint-Antoine.

— După ei! strigă Porthos. Vom opri trăsura în cale şi-i vom spune lui Athos să fugă.

— Răzvrătire! murmură Raoul.

Porthos îi aruncă lui Raoul o a doua privire, mai dîrză decît cea dintîi. Raoul nu-i răspunse decît înfigînd pintenii în coastele calului. Peste cîteva clipe, cei trei călăreţi ajunseră din urmă trăsura, şi mergeau atît de aproape de ea, încît răsuflările cailor abureau pereţii caleştii. D'Artagnan, ale cărui simţuri erau veşnic treze, auzi tropotul cailor. Era tocmai în clipa cînd Raoul îi spunea lui Porthos s-o ia înaintea trăsurii, pentru a vedea cine era persoana care-i însoţea pe Athos. Porthos se supuse, dar nu putu să vadă nimic: perdelele de la geamuri erau trase. Raoul fu cuprins de mînie şi nerăbdare. El înţelese că însoţitorii lui Athos căutau să rămînă nevăzuţi şi se hotărî să facă totul spre a dezvălui misterul. Pe de altă parte, d'Artagnan îl recunoscuse foarte bine pe Porthos; îl recunoscuse, de asemenea, prin crăpătura perdelei, şi pe Raoul şi-l încunoştinţă pe conte de rezultatul observaţiilor lui. Aşteptau să vadă dacă Porthos şi Raoul aveau să ducă lucrurile pînă la capăt. Ceea ce nu întîrzie să se întîmple. Raoul, cu pistolul în mînă, sări pe spinarea primului cal al trăsurii şi-i porunci surugiului să oprească. Porthos îl înhăţă pe surugiu de umăr şi-l aruncă de pe capră. Grimaud se şi repezi să deschidă uşa trăsurii, care se oprise din mers. Raoul îşi desfăcu braţele, strigînd:

— Domnule conte! Domnule conte!

— Ei bine, tu eşti, Raoul? exclamă Athos, beat de fericire.

— Nu-i rău! adăugă d'Artagnan cu un hohot de rîs.

Şi amîndoi îi îmbrăţişară pe tînăr şi pe Porthos, care pusese mîna pe ei.

— Bravul meu Porthos ! Minunat prieten ! strigă Athos. Totdeauna tu !

— Are tot douăzeci de ani ! exclamă d'Artagnan. Bravo, Porthos !

— Drace ! răspunse Porthos oarecum încurcat. Şi noi care credeam că sînteţi arestaţi !

— În vreme ce — adăugă Athos — nu e vorba decît de o plimbare în trăsura domnului d'Artagnan.

— Vă urmărim de cînd aţi ieşit de la Bastilia — rosti Raoul pe un ton bănuitor, ce suna puţin a mustrare.

— Unde am fost să luăm masa cu acel cumsecade domn Baisemeaux. Îţi mai aduci aminte de Baisemeaux, Porthos ?

— La naiba, foarte bine !

— L-am văzut acolo şi pe Aramis.

— La Bastilia ?

— Am cinat împreună.

— Ah ! făcu Porthos răsuflînd uşurat.

— Ne-a spus o mie de lucruri pentru tine.

— Mulţumesc !

— Unde se duce domnul conte ? întrebă Grimaud, pe care stăpînul lui îl răsplătise cu un zîmbet.

— Ne ducem acasă, la Blois.

— Cum aşa ?... De-a dreptul ?

— De-a dreptul.

— Fără bagaje ?

— Ei, Doamne, Raoul se va însărcina să mi le trimită acolo, sau să mi le aducă el însuşi cînd va veni, dacă va mai veni pe-acasă.

— Dacă nimic nu-l mai opreşte la Paris — zise d'Artagnan cu o privire hotărîtă şi tăioasă ca oţelul, dar nu mai puţin dureroasă, întrucît ea îi redeschidea rănile bietului tînăr — va face bine să te urmeze, Athos.

— Nimic nu mă mai opreşte la Paris — răspunse Raoul.

— Atunci, să mergem — rosti numaidecît Athos.

— Şi domnul d'Artagnan ?

— Oh, eu îl voi însoţi pe Athos pînă la marginea oraşului, apoi mă voi reîntoarce cu Porthos.

— S-a făcut — încuviinţă acesta.

— Haide, fiul meu — spuse contele trecîndu-şi braţul pe după grumazul lui Raoul, spre a-l trage în trăsură, şi strîngîndu-l lîngă el. Grimaud — urmă contele — tu întoarce-te încet la Paris, cu calul tău şi cu cel al domnului du Vallon ; căci eu şi cu Raoul vom încăleca aici pe cai, lăsînd trăsura acestor doi domni, spre a-i duce la Paris ; apoi, odată ajuns acasă, îmi vei strînge toate lucrurile, scrisorile, şi le vei trimite la conacul nostru.

— Dar — observă Raoul, care încerca să-l facă pe conte să vorbească — dacă vei mai veni la Paris, nu vei mai avea nici albituri, nici haine, şi le vei duce lipsa.

— Bănuiesc, Raoul, că multă vreme de aici încolo nu voi mai da pe la Paris. Ultima călătorie făcută aici nu mă îndeamnă să mă mai întorc vreodată.

Raoul înclină capul şi nu mai spuse nimic. Athos coborî din trăsură şi încălecă pe calul care-l adusese pe Porthos ; animalul părea foarte mulţumit de această schimbare.

Se îmbrăţişară, îşi strînseră mîinile, îşi făcură mii de mărturii de prietenie veşnică. Porthos făgădui să petreacă o lună la Athos, cu prilejul primului său răgaz. D'Artagnan spuse că-şi va folosi în acelaşi scop primul său concediu ; apoi, îmbrăţişîndu-l pe Raoul pentru ultima oară, îi zise :

— Băiatule, îţi voi scrie.

Era totul în aceste cuvinte ale lui d'Artagnan, care nu scria niciodată. Raoul fu mişcat pînă la lacrimi. Se smulse din braţele muşchetarului şi porni la drum. D'Artagnan se urcă în trăsură alături de Porthos.

— Ei bine, scumpe prietene — zise el — iată o zi mare !

— Aşa e — răspunse Porthos.

— Trebuie să fii frînt de oboseală.

— Nu prea. Totuşi, mă voi culca devreme, ca să fiu pregătit pentru mîine dimineaţă.

— Dar pentru ce ?

— Drace, ca să termin ceea ce-am început !

— Mă faci să mă cutremur, prietene. Te văd tare neliniştit. Ce naiba ai început şi n-ai terminat încă ?

— Ascultă : Raoul nu s-a bătut. Trebuie să mă bat deci eu.

— Cu cine ?... Cu regele ?

— Cum cu regele ? strigă Porthos uluit.

— Ei da, copil bătrîn, cu regele !

— Dar îţi spun că e vorba de domnul de Saint-Aignan !

— Tocmai asta voiam să-ţi spun şi eu. Bătîndu-te cu acest gentilom, e ca şi cum ai scoate spada împotriva regelui.

— Ah ! exclamă Porthos făcînd ochii mari. Eşti sigur ?

— La dracu !

— Ei bine, atunci cum să închei treaba asta ?

— Vom căuta să ne ospătăm din belşug, Porthos. Masa căpitanului de muşchetari e plină de bunătăţi. Acolo te vei întîlni cu frumosul de Saint-Aignan şi vei bea în sănătatea lui.

— Eu ? strigă Porthos cu scîrbă.

— Cum — zise d'Artagnan — nu vrei să bei în sănătatea regelui ?

— Mii de draci, dar eu nu-ţi vorbesc de rege ! Îţi vorbesc de domnul de Saint-Aignan !

— Eu însă îţi repet că e acelaşi lucru.

— Eh, atunci se schimbă treaba — zise Porthos învins.

— M-ai înţeles deci, nu-i aşa ?

— Nu înţeleg nimic — răspunse Porthos — dar mi-e totuna.

— Da, totuna — încheie d'Artagnan. Haidem la masă, Porthos.

III

SOCIETATEA DOMNULUI BAISEMEAUX

Cititorii n-au uitat că, plecînd de la Bastilia, d'Artagnan şi contele de La Fère îl lăsaseră acolo pe Aramis, în tovărăşia lui Baisemeaux.

Baisemeaux nu băgă cîtuşi de puţin de seamă că, după plecarea celor doi oaspeţi, convorbirea suferi de lipsa lor. El socotea că vinul de desert, şi mai ales cel de la Bastilia, era minunat ; el socotea, spunem, că vinul de desert era un

stimulent cît se poate de bun pentru a-l face pe un om fără prihană să-şi dea drumul gurii. Îl cunoştea însă destul de puţin pe înălţimea sa, care niciodată nu era mai impenetrabil ca la desert. În schimb, înălţimea sa îl cunoştea perfect pe domnul Baisemeaux şi trăgea nădejde să-l facă pe guvernator să vorbească tocmai datorită mijlocului pe care acesta îl considera cel mai nimerit.

Convorbirea, fără a lîncezi în aparenţă, lîncezea deci în realitate ; căci Baisemeaux nu numai că vorbea aproape singur, dar nu vorbea decît despre această ciudată întîmplare a întemniţării lui Athos, urmată de acel ordin atît de grabnic de a-l repune în libertate. Baisemeaux, de altminteri, observase că cele două ordine, ordinul de arestare şi ordinul de punere în libertate, erau amîndouă scrise de mîna regelui. Or, regele nu-şi dădea osteneala să scrie asemenea ordine decît în împrejurări ce ieşeau din comun. Faptul acesta era foarte interesant, şi mai ales foarte încîlcit pentru Baisemeaux ; dar cum totul era foarte limpede pentru Aramis, acesta nu dădea evenimentului aceeaşi însemnătate pe care i-o dădea bunul guvernator. Afară de asta, Aramis rareori se obosea să vină pînă aici pentru un lucru de nimic ; şi el nu-i spusese încă domnului Baisemeaux pentru ce anume se obosise să vină acum. Aşa că, în momentul cînd Baisemeaux atingea punctul cel mai vrednic de luat în seamă al cuvîntării sale, Aramis îl întrerupse deodată :

— Spune-mi, dragă domnule Baisemeaux — îl întrebă el — dumneata n-ai alte distracţii la Bastilia decît acelea la care am luat şi eu parte în timpul celor două sau trei vizite pe care am avut cinstea de a ţi le face ?

Întrebarea era atît de neaşteptată, încît guvernatorul, ca o morişcă de vînt ce primeşte deodată o impulsionare opusă curentului obişnuit, rămase cu totul înmărmurit.

— Distracţii ? zise el. Dar ele nu-mi lipsesc niciodată, monseniore.

— Oh, cu atît mai bine ! Şi în ce constau ele ?

— Apăi, sînt de tot soiul.

— Vizite, fără îndoială !

— Vizite ? Nu. Vizitele nu se obişnuiesc la Bastilia.

— Cum adică, vizitele sînt rare ?

— Foarte rare.

— Chiar în ce priveşte societatea dumitale ?

— Ce înțelegeți prin societatea mea ?... Deținuții mei ?

— Oh, nu ! Deținuții dumitale... Știu că dumneata le faci lor vizite, iar nu ei dumitale. Înțeleg prin societatea dumitale, dragă domnule Baisemeaux, lumea din care faci parte.

Baisemeaux îl privi în albul ochilor pe Aramis ; apoi, ca și cum ceea ce presupusese o clipă era cu neputință, zise :

— Oh, societatea mea e foarte restrînsă în prezent. Ca să vă mărturisesc adevărul, scumpe domnule d'Herblay, vizitele la Bastilia li se par neplăcute și plictisitoare oamenilor de lume. Cît despre femei, ele nu vin să mă vadă aici decît cu o anumită groază, pe care numai eu știu cît mă chinuiesc ca să le-o potolesc cît de cît. Într-adevăr, cum să nu se sperie, sărmanele de ele, cînd văd aceste turnuri posomorîte și cînd se gîndesc că în ele stau niște bieți deținuți care...

Și, pe măsură ce ochii lui Baisemeaux se ațintea asupra chipului lui Aramis, limba bunului guvernator se încurca tot mai mult în gură, în așa fel că pînă la urmă i se încleștă cu totul.

— Nu, nu m-ai înțeles, dragă domnule Baisemeaux — zise Aramis — nu m-ai înțeles... Nu vorbesc de societate în general, ci de o societate mai apropiată, din care, în sfîrșit, faci parte.

Baisemeaux scăpă aproape din mînă paharul cu vin roșu pe care se pregătea să-l ducă la buze.

— Din care fac parte ? întrebă el.

— Ei da, fără îndoială, din care faci parte — repetă Aramis cu cel mai desăvîrșit sînge rece. Căci nu ești oare membru al unei societăți secrete, dragă domnule Baisemeaux ?

— Secrete ?

— Secrete sau misterioase.

— Oh, domnule d'Herblay !...

— Haide, nu te codi.

— Dar credeți-mă că...

— Cred ceea ce știu.

— Vă jur !...

— Ascultă-mă, scumpe domnule Baisemeaux, eu spun da, dumneata spui nu ; unul dintre noi e în mod obligatoriu de partea adevărului, iar celălalt e neapărat în fals.

— Ei bine ?

— Ei bine, o să dăm totul pe față numaidecît.

— Să vedem — zise Baisemeaux — să vedem.

— Bea-ţi paharul de vin, domnule Baisemeaux ! îl îndemnă Aramis. Ce naiba, pari foarte speriat !

— Nu, nu, cîtuşi de puţin, nu.

— Bea atunci.

Baisemeaux bău, dar înghiţi cu noduri.

— Ei bine — reluă Aramis — dacă, ziceam, nu faci parte din nici o societate secretă, sau misterioasă, cum vrei, denumirea n-are nici o importanţă, dacă, zic, nu faci parte dintr-o societate de acest fel, ei bine, nu vei înţelege o iotă din ceea ce am să-ţi spun, asta e totul.

— Oh, fiţi sigur de mai înainte că n-am să înţeleg nimic !

— E minunat atunci.

— Încercaţi, să vedem.

— Tocmai asta vreau să şi fac. Dacă, dimpotrivă, eşti membru al acestei societăţi, ai să-mi răspunzi numaidecît prin da sau nu.

— Puneţi întrebarea — zise Baisemeaux tremurînd.

— Căci vei fi de acord, scumpe domnule Baisemeaux — urmă Aramis cu aceeaşi voce netulburată — ca fiind de la sine înţeles, că nu poţi face parte dintr-o societate, nu te poţi bucura de foloasele pe care societatea le acordă afiliaţilor ei, fără să-ţi asumi în schimb anumite mici obligaţii.

— Într-adevăr — bolborosi Baisemeaux — aşa ar fi dacă...

— Ei bine — continuă Aramis — în societatea despre care îţi vorbeam şi din care, după cît se pare, dumneata nu faci parte...

— Daţi-mi voie — îl întrerupse Baisemeaux — n-aş vrea totuşi să spun în mod absolut că...

— Există un angajament pe care şi l-au luat toţi guvernatorii şi căpitanii de fortăreţe afiliaţi ordinului.

Baisemeaux păli.

— Acest angajament — reluă Aramis cu glas hotărît — iată-l !

Baisemeaux se ridică, pradă unei tulburări de nedescris.

— Să auzim, domnule d'Herblay — murmură el — să auzim.

Aramis spuse atunci, sau mai degrabă recită paragraful următor, cu acelaşi glas cu care ar fi citit dintr-o carte :

— „Orice guvernator sau căpitan de fortăreață va lăsa să intre cînd va fi nevoie, și la cererea deținutului, un duhovnic afiliat ordinului".

Se opri. Baisemeaux era palid tot și tremura atît de tare, încît îți făcea milă să-l vezi.

— Este sau nu textul angajamentului ? întrebă Aramis pe un ton potolit.

— Monseniore !... rosti Baisemeaux.

— Ah, bine, mi se pare că începi să înțelegi.

— Monseniore — strigă Baisemeaux — nu vă jucați astfel cu bietul meu cuget ; mă socotesc prea puțin lucru față de domnia voastră, dacă vă ispitește reaua dorință de a-mi smulge micile taine ale administrației mele.

— Oh, nu, te înșeli, domnule Baisemeaux ; nu micile taine ale administrației dumitale vreau să le cunosc, ci pe acelea ale conștiinței dumitale.

— Ei bine, dacă e vorba de conștiința mea, treacă-meargă, scumpe domnule d'Herblay. Dar aveți în vedere situația mea, care nu e tocmai obișnuită.

— Nu e tocmai obișnuită, dragă domnule — urmă Aramis fără cruțare — dacă faci parte din această societate ; ea este însă foarte normală dacă, dezlegat de orice angajament, n-ai de dat socoteală decît în fața regelui.

— Ei bine, domnule, ei bine, da, eu nu mă supun decît regelui. Cui, Doamne iartă-mă, vreți să i se supună un gentilom francez, dacă nu regelui ?

Aramis nu făcu nici o mișcare ; dar, cu glasul lui blînd, zise :

— E plăcut pentru un gentilom francez, pentru un prelat al Franței, să-l audă vorbind cu atîta loialitate pe un om cu meritele dumitale, dragă domnule Baisemeaux.

— Vă îndoiați cumva de mine, domnule ?

— Eu ? Oh, nu !

— Așadar, nu vă îndoiți ?

— Nu mă îndoiesc că un bărbat ca dumneata — zise Aramis cu seriozitate — își slujește în chip cinstit stăpînii pe care și i-a ales de bună voie.

— Stăpînii ? strigă Baisemeaux foarte mirat.

— Am zis stăpînii.

— Domnule d'Herblay, glumiţi, nu-i aşa ?

— Da, înţeleg, e o situaţie mai grea să ai mai mulţi stăpîni, decît dacă ai avea unul singur, dar această încurcătură vine de la dumneata, dragă domnule Baisemeaux ; eu n-am nici o vină.

— Nu, de bună seamă — bîigui bietul guvernator, mai încurcat ca oricînd. Dar ce faceţi ? Vă ridicaţi ?

— Precum vezi.

— Plecaţi ?

— Plec, da.

— Dar ce ciudat vă purtaţi cu mine, monseniore !

— Ciudat, eu ? Unde vezi dumneata asta ?

— Spuneţi, aţi jurat să mă supuneţi la chinuri ?

— Nu, şi mi-ar părea tare rău de-ar fi aşa.

— Atunci mai staţi.

— Nu pot.

— De ce ?

— Fiindcă nu mai am ce să fac aici, şi, dimpotrivă, am treburi în alte părţi.

— Treburi, atît de tîrziu ?

— Da. Înţelege, dragă domnule Baisemeaux, că mi s-a spus, acolo de unde vin : „Orice guvernator sau căpitan va lăsa să intre cînd va fi nevoie, şi la cererea deţinutului, un duhovnic afiliat ordinului". Şi am venit ; dumneata nu înţelegi însă ce vreau să spun, de aceea mă întorc să le spun oamenilor mei că s-au înşelat şi să mă trimită în altă parte.

— Cum ! Dumneavoastră sînteţi ?... strigă Baisemeaux privindu-l pe Aramis cu un aer aproape îngrozit.

— Duhovnicul afiliat ordinului — răspunse Aramis fără să-şi schimbe glasul.

Dar, oricît de blajine ar fi fost aceste vorbe, ele avură asupra bietului guvernator efectul unui trăsnet. Baisemeaux se îngălbeni, şi i se păru că frumoşii ochi ai lui Aramis erau două spade de foc ce i se înfigeau pînă în adîncul inimii.

— Duhovnicul ! murmură el. Dumneavoastră, monseniore, duhovnicul ordinului ?

— Da, eu ; dar nu mai avem nimic de vorbit împreună, de vreme ce dumneata nu eşti afiliat.

— Monseniore...

— Şi-mi dau seama că, nefiind afiliat, refuzi să îndeplineşti poruncile.

— Monseniore — repetă Baisemeaux — vă rog, aveţi bunătatea şi mă ascultaţi.

— Le ce bun ?

— Monseniore, nu zic că nu fac de loc parte din ordin...

— Ah ! Ah !

— Nu spun că nu vreau să mă supun.

— Ceea ce s-a petrecut seamănă totuşi cu o nesupunere, domnule Baisemeaux.

— Oh, nu, monseniore, nu ; voiam numai să mă încredinţez că...

— Ce voiai să te încredinţezi ? zise Aramis pe un ton de supremă dojană.

— Nimic, monseniore. Baisemeaux coborî vocea şi se înclină în faţa prelatului. Eu sînt totdeauna, pretutindeni, la voia stăpînilor mei — zise el — însă...

— Foarte bine ! Aşa îmi placi mai mult, domnule.

Aramis se aşează din nou pe scaun şi întinse paharul spre Baisemeaux, care nu fu în stare să i-l umple, atît de tare îi tremura mîna.

— Ai spus *însă* — reluă Aramis.

— Însă — continuă bietul om — nefiind prevenit, nu puteam să mă aştept...

— Oare Evanghelia nu spune : „Vegheaţi, căci clipa numai Dumnezeu o cunoaşte" ? Oare prescripţiile ordinului nu spun : „Vegheaţi, căci ceea ce eu vreau, voi trebuie să vreţi totdeauna" ? Şi ce te făcea să nu-l aştepţi pe duhovnic, domnule Baisemeaux ?

— Faptul că în momentul de faţă nici un deţinut nu e bolnav la Bastilia, monseniore.

Aramis ridică din umeri.

— Ce ştii dumneata ? zise el.

— Dar mi se pare că...

— Domnule Baisemeaux — îl întrerupse Aramis, răsucindu-se pe scaunul său — iată valetul dumitale care vrea să-ţi spună ceva.

În acea clipă, valetul lui Baisemeaux apăru, într-adevăr, în pragul uşii.

— Ce este ? întrebă cu o tresărire Baisemeaux.

— Domnule guvernator — răspunse valetul — vi s-a adus raportul medicului închisorii.

Aramis îl privi pe Baisemeaux cu ochiul lui limpede şi sigur.

— Ei bine, să intre cel ce l-a adus — zise el.

Mesagerul intră, salută şi depuse raportul. Baisemeaux îşi aruncă ochii peste el şi, ridicînd faţa, zise cu surprindere :

— Cel de la al doilea Bertaudière e bolnav !

— Spuneai deci, dragă domnule Baisemeaux, că toată lumea e sănătoasă în hotelul dumitale ? zise Aramis cu un aer galeş.

Şi sorbi o înghiţitură de vin, fără a-şi lua ochii de la Baisemeaux. Atunci guvernatorul, făcînd un semn din cap către mesager, şi după ce acesta ieşi, zise, tremurînd într-una :

— Cred însă că în paragraf scrie : „La cererea deţinutului", nu ?

— Da, aşa este — răspunse Aramis. Dar ia vezi ce vrea acela, dragă domnule Baisemeaux.

Într-adevăr, un sergent îşi vîrîse capul prin deschizătura uşii.

— Ce mai e ? strigă Baisemeaux. Nu puteţi să mă lăsaţi în pace zece minute ?

— Domnule guvernator — zise sergentul — bolnavul de la al doilea Bertaudière i-a spus temnicerului să vă ceară să-i trimiteţi un duhovnic.

Baisemeaux era gata să cadă pe spate. Aramis binevoi să-l sprijine, după cum binevoise să-l înspăimînte.

— Ce să-i răspund ? întrebă Baisemeaux.

— Păi, ce vrei dumneata — îi spuse Aramis, încreţindu-şi buzele. Asta te priveşte : nu sînt eu guvernatorul Bastiliei.

— Spune-i — zise rare Baisemeaux — spune-i deţinutului că va avea ceea ce cere.

Sergentul ieşi.

— Oh, monseniore, monseniore — murmură Baisemeaux — cum aş fi putut bănui ?... Cum aş fi putut să prevăd ?

— Cine ţi-a spus că trebuia să bănuieşti ? Cine te-a rugat să prevezi ? răspunse Aramis pe un ton dispreţuitor. Ordinul bănuieşte, ordinul ştie, ordinul prevede: nu e destul atîta?

— Ce porunciţi acum ? întrebă Baisemeaux.

— Eu ? Nimic. Nu sînt decît un biet preot, un simplu duhovnic. Aştept ordinul dumitale, ca să mă duc să-l văd pe bolnav.

— Oh, monseniore, nu vă ordon, vă rog să vă duceţi!

— Prea bine. Atunci, condu-mă.

IV

DEŢINUTUL

După această ciudată transformare a lui Aramis în duhovnic al ordinului, Baisemeaux nu mai era acelaşi om. Pînă atunci, Aramis fusese pentru vrednicul guvernator un prelat căruia îi datora respect, un prieten căruia îi datora recunoştinţă ; dar o dată cu descoperirea ce-i răvăşise toate gîndurile, el devenise un inferior, iar Aramis un şef. Aprinse el însuşi un fanal, chemă un purtător de chei şi, întorcîndu-se către Aramis, zise :

— La ordinele monseniorului.

Aramis se mulţumi să facă un semn din cap, care voia să spună : „Prea bine !", şi un semn cu mîna, care voia să spună : „După dumneata !" Baisemeaux porni înainte. Aramis îl urmă.

Era o frumoasă noapte înstelată ; paşii celor trei oameni răsunau pe lespezile coridoarelor şi zornăitul cheilor atîrnate la brîul temnicerului se auzea pînă în vîrfurile turnurilor, ca pentru a reaminti deţinuţilor că libertatea era departe de ei.

S-ar fi zis că schimbarea ce se produsese în Baisemeaux ajunsese pînă la deţinut. Temnicerul cu cheile, acelaşi care, la prima vizită a lui Aramis, se arătase atît de curios şi punea mereu întrebări, devenise acum nu numai mut, dar

chiar nepăsător. Îşi ţinea capul în jos şi parcă se temea să-şi desfunde urechile.

Ajunseră astfel la turnul Bertaudière, ale cărui două etaje fură urcate în tăcere, cu o anumită încetineală ; căci Baisemeaux, cu toate că se supunea, era totuşi departe de a arăta vreo tragere de inimă în această supunere. În sfîrşit, se opriră în faţa uşii. Temnicerul nu fu nevoit să mai caute cheia, o avea pregătită. Uşa se deschise. Baisemeaux dădu să intre la deţinut ; dar, oprindu-l în prag, Aramis îi spuse :

— Nu scrie nicăieri că guvernatorul trebuie să asculte spovedania deţinutului.

Baisemeaux se înclină şi-i făcu loc să treacă lui Aramis, care luă fanalul din mîna temnicerului şi intră ; apoi, cu un gest, făcu semn să se închidă uşa în urma lui. O clipă, rămase în picioare, cu urechea aţintită, ascultînd dacă Baisemeaux şi temnicerul se îndepărtau ; pe urmă, după ce se încredinţă, prin descreşterea zgomotului, că ei părăsiseră turnul, puse fanalul pe masă şi-şi roti privirea în jur. Pe un pat acoperit cu postav verde, la fel cu toate celelalte paturi de la Bastilia, atît doar că era mai nou, sub nişte perdele largi şi pe jumătate trase, stătea întins tînărul în preajma căruia noi l-am mai introdus o dată pe Aramis. Conform regulilor din închisoare, osînditul se afla în întuneric. La ceasul stingerii, el a trebuit să sufle în lumînare. Se vedea că era un deţinut favorizat, deoarece se bucura de rarul privilegiu de a ţine lumina aprinsă pînă în momentul cînd se suna stingerea. Lîngă pat se afla un jilţ larg de piele, cu picioarele răsucite, pe care era întins un costum de o curăţenie deosebită. O măsuţă, fără pene, fără cărţi, fără hîrtii, fără cerneală, stătea tristă şi părăsită lîngă fereastră. Cîteva farfurii, pline încă, arătau că deţinutul abia se atinsese de bucatele ce-i fuseseră aduse.

Aramis îl văzu pe tînăr întins pe pat, cu faţa pe jumătate acoperită de cele două braţe. Sosirea vizitatorului nu-l făcu să-şi schimbe poziţia ; aştepta, sau dormea. Aramis aprinse lumînarea cu lumina de la fanalul său, împinse încet jilţul şi se apropie de pat cu un vădit amestec de curiozitate şi respect. Tînărul ridică uşor capul.

— Ce doreşti de la mine ? întrebă el.

— N-ai cerut un duhovnic ?

— Ba da.

— Eşti cumva bolnav?
— Da.
— Bolnav rău?
Tînărul îşi îndreptă ochii pătrunzători spre Aramis şi zise:
— Îţi mulţumesc. Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă: Parcă te-am mai văzut o dată.
Aramis se înclină. Fără îndoială, cercetarea pe care o făcu deţinutul, descoperirea acestui caracter plin de răceală, şiretenia şi puterea de dominare zugrăvite pe chipul episcopului de Vannes erau puţin liniştitoare în situaţia în care se afla tînărul, căci se grăbi să spună:
— Mă simt mai bine.
— Atunci? întrebă Aramis.
— Atunci, simţindu-mă mai bine, nu cred că mai am nevoie de duhovnic.
— Nici chiar de harul de care îţi dădea de veste biletelul pe care l-ai găsit în pîine?
Tînărul tresări; dar înainte de a apuca să răspundă da sau nu, Aramis adăugă:
— Nici chiar de acel ecleziast din gura căruia aştepţi să auzi o destăinuire de mare însemnătate?
— Dacă-i aşa — zise tînărul lăsîndu-şi din nou capul pe pernă — atunci e altceva: ascult.
Aramis îl privi apoi cu mai multă atenţie şi fu surprins de aerul acela de maiestate simplă şi firească.
— Ia loc, domnule — zise deţinutul.
Aramis se supuse, făcînd o plecăciune.
— Cum o duci la Bastilia? întrebă episcopul.
— Foarte bine.
— Nu te simţi rău aici?
— Nu.
— Nu tînjeşti după nimic?
— După nimic.
— Nici măcar după libertate?
— Ce numeşti dumneata libertate, domnule? întrebă deţinutul cu accentul omului ce se pregăteşte pentru o luptă.
— Numesc libertate florile, aerul, lumina zilei, stelele, fericirea de a alerga oriunde te-ar mîna picioarele dumitale sprintene, de douăzeci de ani.

Tînărul surîse ; era greu de spus dacă era un surîs de resemnare sau de dispreţ.

— Priveşte — zise el — am aici, în acest vas japonez, doi trandafiri, doi frumoşi trandafiri, rupţi ieri seara, abia îmbobociţi, din grădina guvernatorului ; au înflorit azi-dimineaţă, deschizîndu-şi sub ochii mei corolele lor purpurii ; din fiecare cută a petalelor se înalţă un parfum îmbătător ; camera mea e plină de miresme. Aceşti doi trandafiri, priveşte-i, sînt cei mai frumoşi trandafiri ; şi trandafirii sînt cele mai frumoase flori. Pentru ce vrei să doresc alte flori, de vreme ce le am aici pe cele mai frumoase dintre toate ?

Aramis se uită la tînăr cu nedumerire.

— Dacă florile înseamnă libertate — reluă captivul cu tristeţe — atunci mă bucur de libertate, pentru că am aceste flori.

— Oh, dar aerul ? zise Aramis. Aerul atît de trebuincios vieţii ?

— Ei bine, domnule — răspunse deţinutul — apropie-te de fereastră ; e deschisă. Între cer şi pămînt, vîntul îşi depănă vîrtejurile de gheaţă, de foc, de aburi fierbinţi sau de adieri răcoroase. Aerul care vine de acolo îmi mîngîie faţa, cînd, urcat pe acest jilţ, ridicat pe spătarul lui, cu braţul îndoit în jurul vergelelor de la fereastră, îmi închipui că înot în vid.

Fruntea lui Aramis se întuneca pe măsură ce tînărul îi spunea toate acestea.

— Lumina ? continuă el. Am mai mult decît lumină, am soarele — un prieten care vine să mă viziteze în fiecare zi, fără permisiunea guvernatorului, fără să fie însoţit de temnicer. Intră pe fereastră, aşterne în camera mea o dungă mare de lumină, ce porneşte chiar de la fereastră şi se întinde spre patul meu, pînă la ciucurii perdelelor. Această dungă luminoasă creşte de la ceasurile zece pînă la amiază şi descreşte de la ceasurile unu pînă la trei, încet, ca şi cum, grăbindu-se să vină, îi pare rău că trebuie să mă părăsească. Cînd ultima sa rază dispare, m-am bucurat patru ceasuri întregi de prezenţa lui. Nu e oare de ajuns atîta ? Mi s-a spus că sînt nenorociţi care sapă în piatră, lucrători care muncesc în mine şi care nu văd niciodată soarele.

Aramis își șterse fruntea.

— Cît despre stele, care sînt atît de plăcute la vedere — urmă tînărul — ele se aseamănă toate, numai că nu au aceeași strălucire și aceeași mărime. Eu sînt un favorizat; căci, dacă n-ai fi aprins acum această feștilă, ai fi putut să vezi frumoasa stea pe care o priveam din patul meu la venirea dumitale și a cărei scînteiere îmi mîngîia ochii.

Aramis înclină capul; se simțea copleșit sub valul amar al acestei sumbre filozofii care este religia captivității.

— Iată dar, în ce privește florile, aerul, lumina și stelele — zise tînărul cu aceeași liniște desăvîrșită. Mai rămîne plimbarea. Nu mă plimb oare, toată ziua, prin grădina guvernatorului, dacă e timp frumos, sau aici, dacă plouă; la răcoare, dacă e cald, la căldură, dacă e frig, grație sobei mele pe vreme de iarnă? Ah, crede-mă, domnule — adăugă deținutul cu o expresie ce nu era lipsită de o anumită amărăciune — oamenii au făcut pentru mine tot ce poate să spere, tot ce poate să dorească o ființă omenească.

— Oamenii, fie! zise Aramis înălțînd capul. Dar mi se pare că dumneata ai uitat de Dumnezeu.

— Am uitat, într-adevăr, de Dumnezeu — răspunse deținutul fără să se tulbure. Dar pentru ce-mi spui asta? La ce bun să le vorbești de Dumnezeu deținuților?

Aramis îl privi în față pe acest tînăr ciudat, care avea resemnarea unui martir sub zîmbetul unui ateu.

— Oare nu se află Dumnezeu în toate lucrurile? murmură el pe un ton de mustrare.

— Spune, mai bine, la capătul tuturor lucrurilor — răspunse tînărul cu hotărîre.

— Fie! rosti Aramis. Dar să ne întoarcem la punctul de unde am plecat.

— Nici nu vreau altceva — zise tînărul.

— Sînt duhovnicul dumitale.

— Da.

— Ei bine, întrucît trebuie să mi te spovedești, ești dator să-mi spui adevărul.

— Nici nu doresc altceva, decît să-ți spun adevărul.

— Orice deținut a săvîrșit o faptă nelegiuită pentru care a fost adus în închisoare. Ce faptă nelegiuită ai săvîrșit dumneata?

— M-ai mai întrebat asta, prima dată cînd ai venit aici — zise deținutul.

— Dar te-ai ferit să-mi răspunzi, atunci, ca și acum.

— Și ce te face să crezi că acum îți voi răspunde ?

— Fiindcă acum sînt duhovnicul dumitale.

— Atunci, dacă vrei să-ți spun ce faptă nelegiuită am săvîrșit, explică-mi ce este o nelegiuire. Căci, întrucît nu simt nimic în mine care să-mi stîrnească mustrări, pot spune că nu sînt un om vinovat.

— Uneori ești vinovat în ochii maimarilor pămîntului nu numai fiindcă ai săvîrșit o nelegiuire, dar fiindcă știi că au fost săvîrșite nelegiuiri.

Deținutul își încordă atenția.

— Da — zise el după o clipă de tăcere — înțeleg ; da, ai dreptate, domnule ; s-ar putea ca, în acest fel, să fiu un nelegiuit în ochii celor mari.

— Ah, prin urmare știi ceva ? zise Aramis, care crezu că întrezărește nu atît punctul slab, cît îmbucătura platoșei.

— Nu, nu știu nimic — răspunse tînărul — dar uneori stau și mă gîndesc, și în aceste momente îmi spun că...

— Ce-ți spui ?

— Că dacă aș vrea să mă gîndesc mai mult, sau aș înnebuni, sau aș ghici multe lucruri.

— Și atunci ? întrebă Aramis cu nerăbdare.

— Atunci mă opresc.

— Te oprești ?

— Da, capul mi se îngreuiază, gîndurile mi se întunecă, mă cuprinde urîtul, și aș dori...

— Ce ?

— Nu știu, căci nu vreau să fiu cuprins de dorința lucrurilor pe care nu le am, eu care sînt atît de mulțumit cu ceea ce am.

— Te temi de moarte ? întrebă Aramis cu o ușoară neliniște.

— Da — răspunse tînărul zîmbind.

Aramis simți fiorul acestui zîmbet și se cutremură.

— Oh, întrucît te temi de moarte, înseamnă că știi mai mult decît vrei să spui ! strigă el.

— Dar dumneata — zise deținutul — dumneata care m-ai făcut să te chem, dumneata care, după ce te-am che-

mat, vii aici făgăduindu-mi că ai să dai pe față o mulțime de lucruri, cum se face că acum dumneata ești cel ce tace, iar eu cel ce vorbește ? Pentru că purtăm amîndoi cîte o mască, sau să le ținem mai departe, sau să le aruncăm amîndoi deodată.

Aramis simți tăria și totodată dreptatea acestei judecăți. „Nu am de-a face cu un om obișnuit" — gîndi el.

— Spune, ai vreo ambiție ? întrebă apoi cu glas tare, fără să-l fi pregătit pe deținut pentru această schimbare.

— Ce-i aceea ambiție ? întrebă tînărul.

— E — răspunse Aramis — un simțămînt care-l împinge pe om să dorească mai mult decît are.

— Am spus că sînt mulțumit, domnule ; dar se poate să mă înșel. Nu știu ce este ambiția, dar se poate să o am. Te rog, lămurește-mă în această privință, nu vreau decît atît.

— Un ambițios — zise Aramis — e acela care rîvnește la mai mult decît îi îngăduie situația sa.

— Eu nu rîvnesc la mai mult decît îmi îngăduie situația — zise tînărul cu o siguranță care, încă o dată, îl făcu să se zguduie pe episcopul de Vannes.

Tăcu. Dar, văzînd ochii aprinși, fruntea încrețită, atitudinea dîrză a captivului, se simțea bine că altceva aștepta el, nu tăcerea. Aramis rupse atunci această tăcere.

— M-ai mințit întîia oară cînd te-am văzut — zise el.

— Mințit ? strigă tînărul, ridicîndu-se pe pat, cu un asemenea accent în glas, cu o asemenea strălucire în ochi, că Aramis se dădu fără să vrea un pas înapoi.

— Vreau să spun — adăugă episcopul înclinîndu-se — că mi-ai ascuns ceea ce știi despre copilăria dumitale.

— Tainele unui om sînt numai ale lui, domnule — răspunse deținutul — și nu le poate împărtăși primului venit.

— E adevărat — zise Aramis, înclinîndu-se și mai adînc ca înainte — e adevărat, iartă-mă. Dar și astăzi sînt oare pentru dumneata primul venit ? Te rog răspunde, *monseniore !*

Acest titlu îl tulbură ușor pe deținut, totuși el nu păru mirat că îi era acordat.

— Nu știu cine ești, domnule — răspunse el.

— Oh, dacă aș avea destulă îndrăzneală, ți-aș lua mîna și ți-aș săruta-o.

Tînărul făcu o mişcare, ca pentru a-i întinde mîna lui Aramis ; dar fulgerul ce-i ţîşnise din ochi i se stinse la marginea pleoapelor, iar mîna i se retrase rece şi neîncrezătoare.

— Să săruţi mîna unui deţinut ! zise el clătinînd din cap. La ce bun ?

— De ce mi-ai spus — întrebă Aramis — că te simţi bine aici ? De ce mi-ai spus că nu rîvneşti nimic ? De ce, în sfîrşit, vorbindu-mi astfel, mă împiedici, la rîndu-mi, să fiu sincer cu dumneata ?

Aceeaşi strălucire străbătu pentru a treia oară ochii tînărului deţinut ; dar, ca şi în celelalte rînduri, se stinse fără să fi adus ceva.

— Te fereşti de mine ? zise Aramis.

— De ce să mă feresc, domnule ?

— Oh, dintr-un motiv foarte simplu : anume, dacă ştii ceea ce e firesc să ştii, trebuie să te fereşti de toată lumea.

— Atunci nu te mira că mă feresc de dumneata, de vreme ce bănuieşti că ştiu ceea ce nu ştiu.

Aramis era cuprins de admiraţie în faţa acestei dîrze rezistenţe.

— Oh, mă faci să-mi ies din răbdări, monseniore ! strigă el lovind cu pumnul în braţul jilţului.

— Iar eu nu te înţeleg de loc, domnule.

— Ei bine, încearcă de mă înţelege.

Deţinutul îl privi în ochi pe Aramis.

— Mi se pare uneori — spuse acesta din urmă — că am în faţa mea omul pe care-l caut... dar apoi...

— Apoi... acest om dispare, nu-i aşa ? constată deţinutul zîmbind. Cu atît mai bine !

Aramis se ridică.

— Hotărît — rosti el — nu mai am nimic de spus unui om care se fereşte de mine în măsura în care o faci dumneata.

— Iar eu — adăugă deţinutul pe acelaşi ton — nu am nimic de spus unui om care nu vrea să înţeleagă că un întemniţat trebuie să se ferească de orice.

— Chiar şi de prietenii lui vechi ? zise Aramis. Oh, prea multă prudenţă, monseniore !

— Prieteni vechi ? Dumneata eşti unul din prietenii mei vechi ?

— Să vedem — zise Aramis — nu-ţi mai aduci oare de loc aminte să fi văzut cîndva, în satul unde ţi-ai petrecut prima copilărie...

— Cunoşti numele acelui sat ? întrebă deţinutul.

— Noisy-le-Sec, monseniore — răspunse numaidecît Aramis.

— Continuă — spuse tînărul fără ca faţa lui să arate că recunoştea sau tăgăduia.

— Ascultă-mă, monseniore — vorbi Aramis — dacă ţii neapărat să continuăm acest joc, să ne oprim aci. Am venit să-ţi spun o mulţime de lucruri, e adevărat, dar trebuie să-mi dai a înţelege că şi dumneata, la rîndul dumitale, simţi dorinţa de a le cunoaşte. Înainte de a vorbi, înainte de a dezvălui lucrurile atît de importante pe care le ţin închise în mine, recunoaşte că am nevoie de un ajutor, dacă nu de sinceritate, de puţină simpatie, dacă nu de încredere. Ei bine, dumneata te menţii într-o pretinsă ignoranţă, care îmi taie orice avînt... oh, nu pentru ceea ce crezi dumneata. Căci, oricît de neştiutor ai fi, sau oricît de nepăsător ai căuta să pari, nu eşti mai puţin decît ceea ce eşti, monseniore, şi nimic — nimic, mă auzi — nu te va împiedica să fii ceea ce eşti !

— Îţi făgăduiesc — zise deţinutul — să te ascult cu toată răbdarea. Totuşi, cred că am dreptul să repet întrebarea pe care ţi-am mai pus-o : cine eşti dumneata ?

— Îţi mai aminteşti, sînt cam cincisprezece sau optsprezece ani de atunci, să fi văzut la Noisy-le-Sec un cavaler care venea acolo însoţit de o doamnă, îmbrăcată mai întotdeauna în mătase neagră, cu panglici de culoarea focului în păr ?

— Da — răspunse tînărul. O dată m-am interesat de numele acelui cavaler, şi mi s-a spus că se numeşte abatele d'Herblay. M-am mirat că acest abate avea o înfăţişare atît de războinică, şi mi s-a răspuns că nu e nimic de mirare în asta, întrucît fusese muşchetar al regelui Ludovic al XIII-lea.

— Ei bine — zise Aramis — acel muşchetar de altădată, abatele de-atunci, episcopul de Vannes mai apoi, duhovnicul dumitale de astăzi, eu sînt.

— Ştiu. Te-am recunoscut.

— Ei bine, monseniore, dacă ştii asta, trebuie să mai adaug un lucru pe care nu-l ştii : anume că, dacă prezenţa

aici a acestui muşchetar, a acestui abate, a acestui episcop, a acestui duhovnic ar fi cunoscută de rege, astă-seară, mîine, cel care a pus totul în joc pentru a veni la dumneata ar vedea lucind securea călăului în fundul unei temniţe mai întunecate şi mai blestemate decît este a dumitale.

Auzind aceste cuvinte rostite cu atîta hotărîre, tînărul se ridică pe pat şi-şi aţinti privirile din ce în ce mai scrutătoare în ochii lui Aramis. Urmarea acestei iscodiri fu că deţinutul păru să capete oarecare încredere.

— Da — murmură el — da, mi-aduc bine aminte. Doamna despre care îmi vorbeşti a venit o dată cu dumneata şi de două ori cu femeia...

Se întrerupse.

— Cu femeia care venea să te vadă în fiecare lună, nu-i aşa, monseniore ?

— Da.

— Ştii cine era doamna aceea ?

Un fulger păru gata să ţîşnească din ochii tînărului.

— Ştiu că era o doamnă de la curte — răspunse el.

— Ţi-o aminteşti bine pe această doamnă ?

— Oh, amintirile mele sînt foarte limpezi în această privinţă — zise tînărul deţinut — am văzut-o o dată pe această doamnă împreună cu un bărbat cam de vreo patruzeci şi cinci de ani ; am mai văzut-o o dată cu dumneata şi cu doamna în rochie neagră şi cu panglici de culoarea focului în păr ; pe urmă am mai revăzut-o de două ori cu aceeaşi persoană. Aceste patru persoane, împreună cu tutorele meu şi cu bătrîna Perronnette, cu temnicerul şi cu guvernatorul de aici, sînt singurele persoane cărora le-am vorbit vreodată şi, într-adevăr, aproape singurele persoane pe care le-am văzut în viaţa mea.

— Erai deci şi atunci la închisoare ?

— Dacă aici sînt la închisoare, acolo aş putea spune că eram liber, cu toate că libertatea îmi era destul de restrînsă ; o casă din care nu ieşeam niciodată, o mare grădină înconjurată de ziduri pe care nu le puteam sări — aceasta era locuinţa mea ; dumneata o cunoşti, fiindcă ai venit acolo. De altfel, obişnuit să trăiesc în îngrădirea acelor ziduri şi a acelei case, n-am simţit niciodată dorinţa să ies. Deci poţi înţelege, domnule, că, nevăzînd nimic din această lume, nu

mai doresc nimic, şi dacă ai venit să-mi povesteşti anumite lucruri, vei fi silit să-mi dezvălui totul.

— Aşa voi şi face, monseniore — zise Aramis înclinîndu-se — căci asta e datoria mea.

— Ei bine, începe atunci prin a-mi spune cine era tutorele meu.

— Un prea bun gentilom, monseniore, un gentilom cinstit mai ales, un preceptor atît al trupului, cît şi al sufletului dumitale. Ai avut a te plînge vreodată de el ?

— O, nu, domnule, dimpotrivă ; dar acest gentilom mi-a spus adesea că tatăl meu şi mama mea erau morţi ; acest gentilom mintea sau spunea adevărul ?

— Era nevoit să urmeze ordinele ce i se dăduseră.

— Atunci, m-a mintit ?

— Numai pe jumătate. Tatăl dumitale e mort.

— Dar mama ?

— Ea e moartă pentru dumneata.

— Dar pentru ceilalţi trăieşte, nu-i aşa ?

— Da.

— Şi eu (tînărul îl scrută pe Aramis), eu sînt osîndit să trăiesc în bezna unei închisori ?

— Vai, aşa cred !

— Şi asta — continuă tînărul — din pricină că prezenţa mea în lume ar dezvălui o mare taină ?

— O mare taină, da.

— Pentru a întemniţa la Bastilia un copil, cum eram eu, înseamnă că duşmanul meu trebuie să fie destul de puternic.

— Este.

— Mai puternic chiar decît mama ?

— De ce, adică ?

— Pentru că mama m-ar fi apărat.

Aramis şovăi.

— Mai puternic decît mama dumitale, da, monseniore.

— Întrucît doica mea şi gentilomul acela au fost răpiţi şi întrucît am fost despărţit de ei în felul acesta, înseamnă oare că eu eram sau că ei erau o mare primejdie pentru duşmanul meu ?

— Da, o primejdie de care duşmanul dumitale a scăpat făcînd să dispară doica şi gentilomul — răspunse în linişte Aramis.

— Să dispară ? întrebă deţinutul. Şi cum au dispărut ?

— În chipul cel mai sigur — răspunse Aramis — sînt morți.

Tînărul păli ușor și își trecu o mînă tremurătoare peste obraz.

— Otrăviți ? întrebă el.

— Otrăviți.

Deținutul stătu o clipă pe gînduri.

— De vreme ce aceste două ființe nevinovate — reluă el — singurii mei sprijinitori, au fost uciși în aceeași zi, înseamnă că dușmanul meu trebuie să fie destul de crud, sau că a fost silit de necesitate ; căci acel vrednic gentilom și acea biată femeie n-au făcut niciodată rău cuiva.

— Necesitatea e necruțătoare în familia dumitale, monseniore. De aceea, tot o necesitate mi-a impus, spre marele meu regret, să-ți spun că acel gentilom și acea doică au fost asasinați.

— Oh, nu-mi aduci nici o veste nouă — zise deținutul încrețindu-și sprîncenele.

— Cum așa ?

— Bănuiam asta.

— Din ce cauză ?

— Am să-ți spun.

În acel moment, tînărul, sprijinindu-se în amîndouă coatele, se apropie de fața lui Aramis cu o expresie în care se citea atîta demnitate, abnegație și înfruntare chiar, încît episcopul simți electricitatea entuziasmului urcîndu-se în scîntei mistuitoare de la inima lui ofilită spre craniul său tare ca oțelul.

— Vorbește, monseniore. Ți-am spus că mi-am pus în primejdie viața spre a veni aici. Oricît de puțin ar însemna viața mea, te rog să o primești ca o răscumpărare pentru a dumitale.

— Ei bine — reluă tînărul — iată ce mă face să bănuiesc că, într-adevăr, au fost omorîți doica și tutorele meu...

— Căruia îi spuneai tată.

— Da, căruia îi spuneam tată, deși știam bine că nu eram fiul său.

— Ce te-a făcut să presupui asta ?

— După cum dumneata ești prea respectuos pentru un prieten, el era prea respectuos pentru un tată.

— Eu — zise Aramis — n-am de ce să mă prefac.

Tînărul dădu din cap şi continuă :

— De bună seamă, nu eram sortit să rămîn veşnic întemniţat — zise el — şi ceea ce mă face să cred asta, acum mai ales, este grija ce mi se purta de a face din mine un cavaler cît mai desăvîrşit. Gentilomul ce se afla în preajma mea m-a învăţat tot ce ştia el însuşi : matematicile, puţină geometrie, astronomie, scrimă, călărie. În fiecare dimineaţă mînuiam armele într-o sală scundă şi încălecam pe un cal în grădină. Ei bine, într-o dimineaţă, era vara, căci era tare cald, am adormit în acea sală scundă. Nimic pînă atunci, în afară de respectul tutorelui meu, nu-mi dăduse de ştire sau nu-mi stîrnise bănuielile. Trăiam asemenea copiilor, păsărilor, plantelor, cu aer şi soare ; împlinisem cincisprezece ani.

— Aşadar, sînt opt ani de-atunci ?

— Da, aproape ; am pierdut măsura timpului.

— Iartă-mă, dar ce-ţi spunea tutorele dumitale, ca să te îndemne la treabă ?

— Îmi spunea că omul trebuie să caute să-şi facă pe pămînt o avere pe care Dumnezeu nu i-a dat-o la naştere ; şi adăuga că, sărac, orfan, necunoscut, nu mă puteam bizui decît pe mine însumi, căci nimeni nu se interesa sau nu se va interesa vreodată de persoana mea. Mă aflam deci în acea sală scundă şi, obosit după lecţia de scrimă, adormisem. Tutorele meu era în camera lui de la etaj, aflată chiar deasupra mea. Deodată auzii parcă un ţipăt scurt, scos de tutorele meu. Apoi strigătul : „Perronnette ! Perronnette !" O chema pe doica mea.

— Da, ştiu — zise Aramis. Continuă, monseniore, continuă.

— Pesemne că ea era în grădină, căci tutorele meu coborî scara în mare grabă. Mă sculai, neliniştit fiindcă-l vedeam pe el atît de neliniştit. Deschise uşa vestibulului ce da în grădină, strigînd mereu : „Perronnette ! Perronnette !" Ferestrele din sala cea scundă dădeau în curte ; obloanele acestor ferestre erau trase, dar printr-o crăpătură a oblonului îl văzui pe tutorele meu apropiindu-se de un puţ larg, ce se afla aproape chiar sub ferestrele cabinetului său de lucru. Se aplecă peste ghizduri, privi în adîncul puţului şi scoase un nou ţipăt, făcînd nişte mari gesturi îngrozite. Din locul

unde mă găseam, puteam nu numai să văd, dar să și aud. Am văzut deci, am auzit deci totul.

— Continuă, monseniore, te rog — îl îndemnă Aramis.

— Doamna Perronnette alergă la strigătele tutorelui meu. El îi ieși înainte, o luă de braț și o trase spre ghizdul puțului; apoi, plecîndu-se cu ea peste ghizd, îi spuse: „Privește, privește! Ce nenorocire!" „Haide, haide, liniștește-te — îi spunea doamna Perronnette. Ce s-a întîmplat?" „Scrisoarea aceea — strigă tutorele — vezi scrisoarea aceea?" Și arătă cu mîna în fundul puțului. „Care scrisoare?" întrebă doica. „Scrisoarea pe care o vezi acolo jos e ultima scrisoare de la regină!" La aceste cuvinte, tresării. Tutorele meu, acela care trecea drept tatăl meu, acela care mă sfătuia mereu să fiu modest și umil în viață, era în corespondență cu regina! „Ultima scrisoare de la regină? strigă doamna Perronnette, fără să pară mirată de altceva decît că scrisoarea se afla în fundul puțului. Dar cum de-a ajuns acolo?" „O întîmplare, doamnă Perronnette, o întîmplare ciudată! Mă întorceam în odaia mea; cînd să intru, deschizînd ușa, fereastra din fața ei fiind deschisă, s-a stîrnit un curent de aer; am văzut atunci o bucată de hîrtie luîndu-și zborul și am recunoscut acea hîrtie ca fiind scrisoarea reginei; am alergat la fereastră scoțînd un țipăt, dar hîrtia a fluturat o clipă în aer, apoi a căzut în puț." „Ei bine — a zis doamna Perronnette — dacă scrisoarea a căzut în puț, e ca și cum ar fi arsă, și întrucît regina arde ea însăși toate scrisorile de cîte ori vine aici"... De cîte ori vine aici! Prin urmare, femeia care venea acolo în fiecare lună era regina? întrebă deținutul, întrerupînd o clipă firul povestirii.

— Da — dădu din cap Aramis.

— „Ai dreptate, ai dreptate — continuă bătrînul gentilom — dar în această scrisoare erau unele instrucțiuni. Acum de unde să știu ce am de făcut?" „Scrie-i repede reginei, povestește-i ce s-a petrecut, și regina îți va trimite o a doua scrisoare în locul acesteia." „Oh, regina nu va voi să creadă în această întîmplare — a zis cumsecadele bătrîn clătinînd din cap — va spune că am voit să păstrez această scrisoare, în loc să i-o dau înapoi ca pe celelalte, spre a-mi face din ea o armă. E atît de bănuitoare, iar domnul de Mazarin e atît de... Demonul ăsta de italian e în stare să ne otrăvească la cea dintîi bănuială!"

Aramis zîmbi cu o uşoară legănare a capului.

— „Ştii, doamnă Perronnette, amîndoi sînt atît de sperioşi cînd e vorba de Filip!" Filip era numele meu — preciză deţinutul. „Ei bine, atunci nu mai putem sta cu mîinile în sîn — zise doamna Perronnette — trebuie să punem pe cineva să coboare în puţ." „Da, pentru ca cel care va scoate hîrtia să o citească pînă sus?" „Să aducem pe cineva din sat care nu ştie să citească; aşa vei fi liniştit." „Fie; dar cel care va coborî în puţ nu se va gîndi oare la însemnătatea unui petic de hîrtie pentru care am pus în primejdie viaţa unui om? Oricum, mi-ai dat o idee, doamnă Perronnette; da, cineva va coborî în puţ, şi acel cineva voi fi eu." Dar, la această propunere, doamna Perronnette se porni să se vaite şi să strige în aşa măsură, să plîngă şi să-l roage atît de tare pe bătrînul gentilom, încît el îi făgădui că se va duce să caute o scară destul de lungă pentru ca cineva să poată coborî în puţ, în timp ce ea va da fuga la fermă să aducă un băiat mai curajos, căruia îi vor spune că o bijuterie de mare preţ a căzut în puţ, că această bijuterie era înfăşurată în hîrtie, şi cum hîrtia s-a desfăcut în apă — observă tutorele meu — nu va fi de mirare să găsească numai scrisoarea deschisă. „Poate că pînă atunci şi scrisul se va şterge" — zise doamna Perronnette. „N-are a face, numai să avem scrisoarea. Înapoindu-i-o reginei, ea va vedea că n-am trădat-o, şi deci, netrezindu-i bănuieli domnului de Mazarin, nu vom mai avea de ce să ne temem de el." Această hotărîre luată, se despărţiră. Trăsei oblonul la loc şi, văzînd că tutorele meu se pregătea să se întoarcă în casă, mă aruncai pe perne cu capul vîjîindu-mi din pricina celor ce auzisem. Tutorele crăpă uşa la cîteva clipe după ce mă aruncasem pe perne şi, crezîndu-mă aţipit, o închise uşor din nou. Abia se închise uşa, că mă sculai iar şi, aţintindu-mi urechea, i-am auzit paşii depărtîndu-se. Atunci m-am apropiat încă o dată de oblon şi i-am văzut pe tutore şi pe Perronnette plecînd. Rămăsesem singur acasă. Nici nu închiseră bine poarta în urma lor, că, fără să mai pierd timp străbătînd vestibulul, am sărit pe fereastră şi am alergat la puţ. Acolo m-am aplecat peste ghizduri, aşa cum se aplecase tutorele meu. Un obiect alb şi luminos unduia pe cercurile tremurătoare ale apei verzui. Discul acela strălucitor mă vrăjea şi mă atrăgea; privirea îmi înţepenise acolo, răsuflarea mi se tăiase;

puțul mă îmbia cu gura lui largă, cu răcoarea lui din adînc ; mi se părea că citesc în fundul apei literele de foc pe care regina le scrisese pe peticul acela de hîrtie. Atunci, fără să-mi dau seama ce fac, și însuflețit de una din acele porniri instinctive ce te împing spre un lucru fatal, legai un capăt al funiei de piciorul cumpenei puțului, apoi lăsai ciutura să coboare în apă, la o adîncime de trei picioare aproape — toate acestea cu cea mai mare băgare de seamă, ca să nu atingă prețioasa hîrtie, care începea să-și schimbe culoarea albicioasă devenind verzuie, dovadă că începea să se scufunde ; după aceea, cu o cîrpă udă în palme, m-am lăsat să alunec pe frînghie spre adînc. Cînd m-am văzut atîrnat deasupra acelui ochi de apă neagră, cînd am văzut cerul micșorîndu-se deasupra mea, mă pătrunse fiorul, mă cuprinse amețeala și părul mi se zbîrli în cap ; dar voința din mine învingea totul, și spaima și amețeala. Atingînd apa, mă aplecai dintr-o dată, ținîndu-mă cu o mînă de frînghie, în timp ce pe cealaltă o întinsei și apucai prețiosul petic de hîrtie ce se rupse în două între degetele mele. Vîrîi cele două bucăți în buzunarul hainei, apoi, sprijinindu-mă cu picioarele de pereții puțului, agățîndu-mă cu mîinile, vînjos, sprinten, și mai ou seamă grăbit, ajunsei din nou la ghizdul de afară, pe care, sărindu-l, îl umplui cu apa ce se scurgea de pe partea din jos a trupului meu. Odată ieșit din puț cu prada în mînă, începui să alerg prin soare, pînă în fundul grădinii, unde se afla un fel de zăvoi. Acolo voiam să mă ascund. În clipa cînd puneam piciorul în vizuina mea, se auzi clopotul de la poarta cea mare, care suna totdeauna cînd o deschidea cineva. Era tutorele meu, care se întorcea. Terminasem la timp ! Îmi făcui socoteala că îmi rămîneau zece minute pînă să ajungă la mine, dacă, bănuind unde sînt, ar fi venit într-acolo, și douăzeci de minute, dacă și-ar fi dat osteneala să mă caute. Era destul ca să pot citi prețioasa scrisoare, ale cărei bucăți m-am grăbit să le pun una lîngă alta. Slovele începuseră să se șteargă. Cu toate acestea, am izbutit s-o descifrez în întregime.

— Și ce-ai citit, monseniore ? întrebă Aramis cu un viu interes.

— Destul de multe, domnule, pentru a-mi da seama că valetul era un gentilom, iar Perronnette, fără să fie o doamnă din lumea mare, era totuși mai mult decît o sluj-

nică ; în sfîrşit, că eu însumi mă trăgeam dintr-un neam nobil, întrucît regina Ana de Austria şi primul ministru Mazarin îmi arătau atîta grijă.

Tînărul se opri o clipă, foarte tulburat.

— Şi ce s-a mai întîmplat ? întrebă Aramis.

— S-a întîmplat, domnule — răspunse tînărul — că omul adus de tutorele meu n-a mai găsit nimic în puţ, cu toate că l-a răscolit peste tot ; s-a întîmplat că tutorele meu a văzut ghizdul udat ; s-a întîmplat că eu nu mă uscasem încă bine de apă şi că doamna Perronnette a observat că hainele de pe mine erau ude de sus pînă jos ; s-a întîmplat, în sfîrşit, să fiu cuprins de o febră puternică din pricina apei reci şi a emoţiei produse de descoperirea mea, iar acele friguri fură urmate de un delir în timpul căruia am spus totul ; astfel că, ajutat de propriile mele mărturisiri, tutorele găsi la căpătîiul meu cele două bucăţi ale scrisorii reginei.

— Ah ! făcu Aramis. Acum înţeleg totul.

— Din clipa aceea, cele ce-au urmat le presupun. Fără îndoială, bietul gentilom şi sărmana femeie, neîndrăznind să păstreze taina asupra celor ce s-au petrecut, i-au scris numaidecît reginei şi i-au trimis scrisoarea ruptă în două bucăţi.

— După care — întrebă Aramis — ai fost arestat şi trimis la Bastilia ?

— Precum vezi.

— Apoi cele două slugi ale dumitale au dispărut ?

— Vai, da !

— Să-i lăsăm în pace pe cei morţi — reluă Aramis — şi să vedem ce putem face pentru cei vii. Mi-ai spus că eşti resemnat.

— Şi ţi-o repet.

— Fără să-ţi pese de libertate ?

— Aşa am spus.

— Fără nici o ambiţie, nici un regret, nici un gînd ?

Tînărul nu răspunse nimic.

— Ei bine — întrebă Aramis — de ce taci ?

— Cred c-am vorbit destul — răspunse deţinutul — şi că acum e rîndul dumitale. Sînt obosit.

— Am să-ţi fac pe plac — zise Aramis.

Apoi se reculese şi chipul i se umbri de o adîncă solemnitate. Se simţea că ajunsese la punctul cel mai important al rolului pe care venise să-l joace la închisoare.

— Mai întîi, o întrebare — zise el.

— Care ? S-o auzim.

— În casa unde locuiai nu se afla nici o oglindă, nu-i aşa ?

— Ce înseamnă cuvîntul acesta şi ce este o oglindă ? întrebă tînărul. Nu cunosc un asemenea cuvînt.

— Oglinda este o sticlă sau un obiect în care se văd lucrurile din jur, în care îţi vezi, de pildă, toate trăsăturile feţei, aşa cum dumneata le vezi pe-ale mele cu ochiul liber.

— Nu, nu exista în casă nimic de acest soi — răspunse tînărul.

Aramis îşi roti privirea de jur împrejur.

— Nici aici nu există — zise el. Aceleaşi măsuri de precauţie au fost luate şi aici, ca şi acolo.

— În ce scop ?

— Îl vei afla îndată. Deocamdată, iartă-mă, mi-ai spus că te-au învăţat matematicile, astronomia, scrima, călăria ; nu mi-ai pomenit nimic de istorie.

— Cîteodată, tutorele meu îmi povestea măreţele fapte ale regelui Ludovic cel Sfînt [1], ale lui Francisc I şi ale regelui Henric al IV-lea.

— Atîta tot ?

— Cam atîta tot.

— Ei bine, pricep, e şi aici o socoteală : după ce ţi s-au luat oglinzile, în care se reflecta prezentul, nu ţi s-a vorbit nimic de istorie, în care se reflectă trecutul. De cînd ai fost închis aici, nu ţi s-a dat nici o carte, astfel că multe lucruri, cu ajutorul cărora ai fi putut reconstitui edificiul năruit al amintirilor şi intereselor dumitale, îţi sînt necunoscute.

— Aşa e — răspunse tînărul.

— Ascultă, am să-ţi spun eu, în cîteva cuvinte, ce s-a petrecut în Franţa în ultimii douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de ani, adică de la data probabilă a naşterii dumitale, sau, în fine, dacă vrei, din momentul cînd începe să te intereseze totul.

— Spune.

[1] Ludovic al IX-lea (1226—1270) a continuat politica de întărire a puterii regale, începută de Filip al II-lea August, reorganizînd justiţia, armata şi sistemul monetar. A întreprins două cruciade : a şaptea (1248, în Egipt) şi a opta (1270, în Tunisia), în timpul căreia a murit de ciumă. După moarte a fost canonizat, fiind numit Ludovic cel Sfînt.

Şi tînărul îşi reluă înfăţişarea gravă, gata de ascultare.

— Ştii cine a fost fiul regelui Henric al IV-lea ?

— Ştiu cel puţin cine a fost urmaşul lui.

— De unde ştii asta ?

— De pe o monedă, datată din 1610, care-l reprezenta pe regele Henric al IV-lea ; de pe o altă monedă, datată din 1612, care-l reprezenta pe regele Ludovic al XIII-lea. Am presupus, întrucît nu erau decît doi ani între cele două monezi, că Ludovic al XIII-lea trebuie să fi fost urmaşul lui Henric al IV-lea.

— Atunci — întrebă Aramis — ştii că ultimul rege domnitor a fost Ludovic al XIII-lea ?

— Ştiu — răspunse tînărul, roşindu-se uşor.

— Ei bine, a fost un Prinţ plin de gînduri frumoase, însufleţit de planuri măreţe, planuri amînate însă mereu din pricina vitregiei timpurilor şi a luptelor pe care ministrul său, Richelieu, trebuia să le ducă împotriva seniorilor din Franţa. El, personal, vorbesc de Ludovic al XIII-lea, era o fire slabă. A murit tînăr şi într-un chip trist.

— Ştiu asta.

— A fost multă vreme preocupat de grija posterităţii sale. E o grijă chinuitoare asta, pentru Prinţii care trebuie să lase în urma lor mai mult decît o simplă amintire, dacă vor ca gîndurile şi strădaniile lor să nu se piardă.

— Regele Ludovic al XIII-lea a murit fără să fi lăsat copii ? întrebă deţinutul, zîmbind uşor.

— Nu, însă timp îndelungat a fost lipsit de fericirea de a-i fi avut ; nu, însă multă vreme a crezut că va muri fără să aibă urmaşi. Şi acest gînd îl dusese la o adîncă deznădejde, cînd, deodată, soţia lui, Ana de Austria...

Deţinutul tresări.

— Ştii — întrebă Aramis — că soţia lui Ludovic al XIII-lea se numea Ana de Austria ?

— Continuă — zise tînărul deţinut fără să-i răspundă.

— Cînd, deodată — reluă Aramis — regina Ana de Austria dădu de veste că era însărcinată. Bucuria fu mare la această veste şi toate făgăduinţele tindeau către un sfîrşit fericit. Într-adevăr, la 5 septembrie 1638, ea născu un băiat.

Aci, Aramis se uită la interlocutorul său şi i se păru că acesta pălise uşor.

— Vei auzi acum — urmă Aramis — o poveste pe care puțini oameni ar putea să ți-o spună în ceasul de față ; căci această poveste e o taină care e socotită moartă o dată cu morții sau îngropată în taina spovedaniei.

— Și dumneata îmi vei dezvălui această taină ? se miră tînărul.

— Oh — zise Aramis cu un accent asupra căruia nimeni nu se putea înșela — nu cred ca această taină să fie expusă la ceva, încredințînd-o unui deținut care n-are nici o dorință de a ieși de la Bastilia !

— Ascult, domnule.

— Regina născu, așadar, un băiat. Dar, în timp ce toată lumea de la curte se bucura de această veste, în timp ce regele se grăbi să-l arate pe noul născut poporului și nobilimii, în timp ce se așeză plin de voioșie la masă pentru a sărbători această naștere fericită, regina, rămasă singură în camera ei, fu apucată pentru a doua oară de durerile facerii și aduse pe lume un al doilea băiat.

— Oh — zise tînărul, dovedind că știa mai multe decît mărturisea — eu credeam că DOMNUL s-a născut abia în...

Aramis ridică un deget.

— Lasă-mă să continui — zise el.

Deținutul scoase un suspin de nerăbdare și așteptă.

— Da — reluă Aramis — regina născu un al doilea fiu, un al doilea băiat, pe care doamna Perronnette, moașa, l-a primit în brațele ei.

— Doamna Perronnette ! murmură tînărul.

— Cîțiva alergară numaidecît în sala unde mînca regele și-i spuseră la ureche cele întîmplate ; regele se sculă de la masă și se duse să vadă cu ochii lui. Dar, de data aceasta, pe chipul lui nu se mai citea bucuria, ci un simțămînt ce semăna mai degrabă cu groaza. Doi băieți gemeni îi schimbau în amărăciune bucuria pe care i-o produsese nașterea unuia singur, dat fiind că (și ceea ce am să-ți spun acum n-ai de unde s-o știi, desigur), dat fiind că în Franța tronul e moștenit de fiul cel mai mare.

— Știu asta.

— Și că medicii și juriștconsulții pretind că poate fi pus la îndoială dacă fiul care a ieșit cel dintîi din pîntecele mamei sale este cel mai mare prin legile firii și ale lui Dumnezeu.

Deținutul scoase un strigăt înăbușit și se făcu mai aib decît cearșaful de deasupra lui.

— Înțelegi, deci — urmă Aramis — că regele, care se bucurase atît de mult că avea un moștenitor, căzu deodată pradă deznădejdii la gîndul că acum avea doi și că, poate, cel născut la urmă, și care era necunoscut, va tăgădui mai tîrziu dreptul la întîietate al celuilalt, care se născuse cu două ceasuri mai înainte și care, cu două ceasuri mai înainte, fusese recunoscut. Astfel, acest al doilea copil, punîndu-se în fruntea intereselor sau capriciilor unei partide, ar putea, într-o zi, să semene discordia și războiul în regat, surpînd, prin aceasta, dinastia pe care ar fi trebuit de fapt s-o întărească.

— Oh, înțeleg, înțeleg !... murmură tînărul deținut.

— Ei bine — continuă Aramis — iată ce s-a zvonit, iată ce s-a spus, iată pentru ce unul din cei doi fii ai Anei de Austria, în chip nedemn despărțit de fratele lui, în chip nedemn răpit și ascuns în cea mai neagră întunecime, iată pentru ce acest al doilea fiu a dispărut, și a dispărut atît de bine, încît nimeni în Franța nu știe astăzi dacă el mai trăiește, în afară de mama lui.

— Da, mama lui, care l-a părăsit ! strigă deținutul cu o expresie plină de deznădejde.

— În afară — adăugă Aramis — de doamna aceea în rochie neagră și cu panglici ca focul, și în afară de...

— În afară de dumneata, nu-i așa ? Dumneata care îmi povestești toate acestea, dumneata care îmi trezești în suflet curiozitatea, ura, ambiția și — cine știe ? — poate setea de răzbunare ; în afară de dumneata, domnule, care, dacă ești omul pe care-l aștept, omul despre care era vorba în bilețel, omul, în sfîrșit, pe care Dumnezeu mi-l trimite, trebuie să ai la dumneata...

— Ce ? întrebă Aramis.

— Un portret al regelui Ludovic al XIV-lea, care domnește în acest moment pe tronul Franței.

— Iată portretul — dădu numaidecît răspunsul Aramis, întinzîndu-i deținutului un medalion de smalț, foarte bine lucrat, în care Ludovic al XIV-lea apărea mîndru, frumos, plin de viață, ca să spunem așa.

Deținutul luă repede portretul și-și fixă ochii asupra lui, ca și cum ar fi vrut să-l mănînce din priviri.

— Şi acum, monseniore — zise Aramis — iată şi o oglindă.

Episcopul îi lăsă deţinutului timp să-şi rînduiască gîndurile.

— Îngrozitor ! Îngrozitor ! murmură tînărul privind cu înmărmurire portretul lui Ludovic al XIV-lea şi propriul său chip răsfrînt în oglindă.

— Ce zici de asta ? îl întrebă atunci Aramis.

— Zic că sînt pierdut — răspunse captivul. Regele nu mă va cruţa niciodată.

— Iar eu mă întreb — spuse episcopul aruncîndu-i deţinutului o privire scînteietoare, plină de înţeles — eu mă întreb care din doi este regele, cel din portret sau cel pe care-l văd în această oglindă ?

— Regele, domnule, e cel care stă pe tron — răspunse tînărul cu tristeţe — e cel care nu zace în închisoare, ci, dimpotrivă, îi trimite pe alţii acolo. Regalitatea înseamnă putere, iar eu, vezi bine, n-am nici o putere.

— Monseniore — răspunse Aramis cu un respect pe care nu-l arătase pînă atunci — regele, ascultaţi-mă bine, va fi, dacă veţi voi, acela care, ieşind din închisoare, va şti să se menţină pe tronul pe care-l vor aşeza prietenii lui.

— Domnule, nu mă duce în ispită — rosti deţinutul cu amărăciune.

— Monseniore, nu vă lăsaţi pradă slăbiciunii — stărui Aramis cu îndărătnicie. V-am adus toate dovezile naşterii voastre ; cercetaţi-le, dovediţi-vă vouă înşivă că sînteţi un fiu de rege, şi după aceea să pornim la acţiune.

— Nu, nu, e cu neputinţă.

— Afară numai dacă — adăugă episcopul cu ironie — nu e scris în zodia neamului vostru ca fraţii îndepărtaţi de tron să fie, toţi, nişte prinţi fără merite şi lipsiţi de onoare, ca domnul Gaston de Orléans, unchiul vostru, care de zece ori a conspirat împotriva regelui Ludovic al XIII-lea, fratele său.

— Unchiul meu Gaston de Orléans a conspirat împotriva fratelui său ? strigă prinţul îngrozit. A conspirat ca să-l detroneze ?

— Da, monseniore, pentru nimic altceva.

— Dar ce-mi spui dumneata, domnule ?

— Adevărul.

— Şi a avut prieteni... devotaţi ?

— Ca mine faţă de voi.

— Ei bine, şi ce-a făcut ? A dat greş ?

— A dat greş, dar mereu din vina lui, şi, pentru a-şi răscumpăra, nu viaţa, căci viaţa fratelui regelui e sacră şi nimeni nu se poate atinge de ea, ci pentru a-şi răscumpăra libertatea, unchiul vostru a jertfit viaţa tuturor prietenilor săi, unul după altul. De aceea, el este astăzi o ruşine pentru istorie şi e blestemat de o sută de nobile familii din acest regat.

— Înţeleg, domnule — rosti prinţul — şi unchiul meu şi-a ucis prietenii din slăbiciune sau din trădare ?

— Din slăbiciune ; ceea ce, pentru prinţi, e totdeauna o trădare.

— Dar nu se poate să dai greş şi din neştiinţă, din nepricepere ? Crezi oare că unui biet captiv ca mine, crescut nu numai departe de curte, dar şi departe de lume, crezi oare că i-ar sta în putinţă să-i ajute pe acei dintre prietenii lui care ar încerca să-l slujească ?

Şi cum Aramis se pregătea să răspundă, tînărul strigă deodată, cu o tărie ce dovedea plămada nobilă a sîngelui său :

— Noi vorbim aici de prieteni, dar ce fericită întîmplare ar putea să-mi aducă mie prieteni, mie care nu sînt cunoscut de nimeni şi care n-am, pentru a mi-i face, nici libertate, nici bani, nici putere ?

— Mi se pare că am avut onoarea de a-mi oferi serviciile alteţei voastre regale.

— Oh, nu mă numi astfel, domnule : e o bătaie de joc, sau o barbarie. Nu mă face să mă gîndesc la altceva în afară de zidurile închisorii ce mă înconjoară ; lasă-mă să-mi iubesc mai departe, sau măcar să-mi îndur sclavia şi întunericul în care sînt aruncat.

— Monseniore ! Monseniore ! Dacă-mi mai spuneţi o dată aceste cuvinte descurajate, dacă, după ce aţi avut dovada naşterii voastre, veţi arăta aceeaşi slăbiciune de spirit, de însufleţire, de voinţă, voi asculta îndemnul vostru şi voi dispărea, voi renunţa să mai slujesc un stăpîn căruia venisem să-i ofer, cu atîta înflăcărare, cu atîta devotament, viaţa şi sprijinul meu.

— Domnule — replică prințul — înainte de a-mi fi spus tot ceea ce mi-ai spus, n-ar fi fost oare mai bine să te gîndești că îmi zdrobești astfel inima pentru totdeauna ?

— Asta am și vrut să fac, monseniore.

— Domnule, pentru a-mi vorbi de mărire, de putere, de regalitate chiar, n-ai găsit alt loc mai bun decît o închisoare ? Vrei să mă faci să cred în strălucire, și noi ne ascundem în beznă ! Ridici în slavă gloria, și ne înăbușim cuvintele sub perdelele acestui pat mizerabil ! Vrei să-mi arăți atotputernicia, dar eu aud pașii temnicerului pe coridor, acești pași care te fac și pe dumneata să tremuri mai rău decît mine ! Pentru a mă face mai puțin neîncrezător, scoate-mă de la Bastilia. Dă aer plămînilor mei, pinteni picioarelor, o spadă brațului, și vom începe să ne înțelegem.

— Tocmai asta este și intenția mea, monseniore, să vă dau toate acestea, ba chiar mai mult decît atît. Dar, le vreți cu adevărat ?

— Ascultă încă o dată, domnule — îl întrerupse prințul. Știu că se află străji la fiecare galerie, zăvoare la fiecare ușă, tunuri și soldați la fiecare poartă. Cu ce vei învinge dumneata străjile și vei amuți tunurile ? Cu ce vei sfărîma zăvoarele și porțile ?

— Monseniore, cum v-a parvenit acel bilet pe care l-ați citit și care vestea sosirea mea aici ?

— Cînd e vorba de o scrisorică, poți cumpăra ușor un temnicer.

— Dacă se poate cumpăra unul, se pot cumpăra și zece.

— Ei bine, admit că ar fi cu putință să fie scos un biet captiv de la Bastilia, să fie chiar ascuns, pentru ca oamenii regelui să nu-i dea de urmă ; este posibil, iarăși, ca nenorocitul să fie ținut bine într-un adăpost necunoscut de nimeni.

— Monseniore ! zise Aramis cu un surîs.

— Admit că acela care ar face toate astea pentru mine este mai mult decît un om ; dar, dacă spui că sînt un prinț, un frate al regelui, cum îmi vei reda rangul și puterea pe care mama și fratele meu mi le-au răpit ? Și dacă trebuie să duc o viață de lupte și de vrăjmășii, cum mă vei face să înving în aceste lupte și să nu fiu învins de dușmanii mei ? Ah, domnule, ia gîndește-te ! Aruncă-mă, chiar mîine, într-o peșteră întunecată, în fundul unui munte ; dă-mi bucuria

să ascult în libertate murmurul apelor şi al ogoarelor, să văd în libertate soarele în azur sau cerul răscolit de furtună, mi-e de-ajuns atîta ! Nu-mi făgădui mai mult, căci, într-adevăr, nu-mi poţi da mai mult, şi ar fi o crimă să mă amăgeşti, de vreme ce te socoţi prietenul meu.

Aramis stătea şi asculta în tăcere.

— Monseniore — rosti el după o clipă de gîndire — admir înţelepciunea atît de dreaptă şi de hotărîtă care vă călăuzeşte cuvintele ; sînt fericit că mi-am putut ghici regele.

— Iarăşi ! Iarăşi !... Ah, fie-ţi milă — strigă prinţul strîngîndu-şi între palmele îngheţate fruntea acoperită de o sudoare fierbinte — nu abuza de mine ; n-am nevoie să fiu rege, domnule, pentru a fi cel mai fericit dintre oameni.

— Eu însă, monseniore, vreau să fiţi rege pentru fericirea întregii omeniri.

— Ah ! făcu prinţul cu o nouă neîncredere stîrnită de acest cuvînt. Ah, dar ce are să-i reproşeze omenirea fratelui meu ?

— Am uitat să spun, monseniore, că, dacă aţi voi să vă lăsaţi călăuzit de mine şi aţi consimţi să deveniţi cel mai puternic Prinţ de pe faţa pămîntului, veţi servi interesele tuturor prietenilor pe care-i ştiu străduindu-se pentru izbînda cauzei noastre, şi aceşti prieteni sînt foarte mulţi.

— Foarte mulţi ?

— Iar numărul lor păleşte în faţa puterii lor, monseniore.

— Explică-te.

— Cu neputinţă ! Mă voi explica, o jur înaintea lui Dumnezeu, care mă aude, în ziua cînd vă voi vedea aşezat pe tronul Franţei.

— Dar fratele meu ?

— Îi veţi hotărî soarta. Îl plîngeţi cumva ?

— Pe el, care mă lasă să mor într-o temniţă ? Nu, nu-l plîng de loc !

— Cu atît mai bine !

— Ar putea veni el însuşi în această închisoare, să mă ia de mînă şi să-mi spună : „Fratele meu, Dumnezeu ne-a făcut ca să ne iubim, nu să ne învrăjbim. Am venit la tine. O prejudecată sălbatică te-a osîndit să pieri în întuneric,

departe de oameni, lipsit de bucurii. Vreau să te aşez lîngă mine, vreau să-ţi prind la cingătoare spada tatălui nostru. Te vei folosi oare de această apropiere ca să mă gîtui sau să mă constrîngi ? Vei ridica această spadă ca să-mi verşi sîngele ?"... „Oh, nu — i-aş răspunde — te privesc ca pe salvatorul meu şi te voi respecta ca pe stăpînul meu. Îmi dai mai mult decît mi-a dat însuşi Dumnezeu. Prin tine, mi-am recăpătat libertatea ; prin tine, am dreptul să iubesc şi să fiu iubit în această lume."

— Şi v-aţi ţine cuvîntul, monseniore ?

— Oh, pe viaţa mea !

— Pe cîtă vreme astăzi ?...

— Pe cîtă vreme astăzi simt că există vinovaţi pe care am datoria să-i pedepsesc...

— În ce fel, monseniore ?

— Ce spui de această asemănare pe care Dumnezeu a pus-o între mine şi fratele meu ?

— Spun că în această asemănare e un semn al providenţei pe care regele n-ar fi trebuit să-l nesocotească ; spun că mama voastră a săvîrşit o nelegiuire deosebindu-i prin fericire şi prin noroc pe aceia pe care natura i-a zămislit atît de asemănători în pîntecele ei, şi ajung la concluzia că pedeapsa nu poate fi alta decît restabilirea echilibrului.

— Ceea ce înseamnă... ?

— Că dacă vă voi reda locul ce vi se cuvine pe tronul fratelui vostru, fratele vostru vă va lua locul în închisoare.

— Vai, suferinţa e prea mare în închisoare, mai ales după ce-ai sorbit din plin din cupa vieţii !

— Alteţa voastră regală va fi totdeauna liber să facă ceea ce va vrea ; va ierta, dacă va crede de cuviinţă, după ce va fi pedepsit.

— Bine. Şi acum ştii un lucru, domnule ?

— Spuneţi, prinţul meu.

— Nu te voi mai asculta de loc decît după ce vom fi în afara zidurilor Bastiliei.

— Tocmai voiam să-i spun alteţei voastre regale că nu voi mai avea onoarea de a o vedea decît o singură dată.

— Cînd ?

— În ziua cînd prinţul meu va ieşi dintre aceste ziduri negre.

— Să te audă Dumnezeu ! Cum mă vei preveni ?

— Venind să vă iau de aici.

— Dumneata însuți ?

— Prințul meu, nu veți părăsi această încăpere decît împreună cu mine, iar dacă veți fi silit să o faceți în lipsa mea, amintiți-vă că nu va fi din hotărîrea mea.

— Altfel spus, nici un cuvînt nimănui, în afară de dumneata ?

— Nimănui, în afară de mine.

Aramis făcu o plecăciune adîncă. Prințul îi întinse mîna.

— Domnule — zise el cu un accent ce-i pornea de-a dreptul din inimă — am să-ți spun un ultim cuvînt. Chiar dacă ai venit la mine cu gîndul să mă pierzi, chiar dacă nu ești decît o unealtă în mîinile dușmanilor mei, chiar dacă din această convorbire a noastră, în cursul căreia mi-ai citit pînă în adîncul inimii, va rezulta pentru mine ceva mai rău decît captivitatea, adică moartea, ei bine, fii binecuvîntat, căci vei fi pus capăt chinurilor mele și-mi vei fi adus liniștea în locul cumplitelor torturi ce mă sfîșie aici de opt ani încoace.

— Monseniore, așteptați ca să mă puteți judeca — zise Aramis.

— Am spus că te voi binecuvînta și te voi ierta. Dacă, dimpotrivă, ai venit să-mi redai locul pe care Dumnezeu mi l-a hărăzit sub soarele norocului și al gloriei, dacă, datorită dumitale, voi putea trăi în amintirea oamenilor și voi face cinste neamului meu prin cîteva fapte de seamă sau prin cîteva lucruri de bine făcute poporului meu, dacă de pe cea din urmă treaptă unde lîncezesc mă voi ridica în culmea onorurilor, ajutat de brațul dumitale generos, ei bine, cu dumneata, pe care te binecuvîntez și-ți mulțumesc, cu dumneata voi împărți gloria și puterea mea ! Și încă vei fi prea puțin răsplătit ; partea dumitale va fi mereu neîndeajuns de mare, căci niciodată nu voi izbuti să împart cu dumneata întreaga fericire pe care îmi vei fi dăruit-o.

— Monseniore — rosti Aramis mișcat de paliditatea și de însuflețirea tînărului — nobletea inimii voastre mă umple de bucurie și de admirație. Nu alteța voastră regală va trebui să-mi mulțumească, ci urmașii voștri pe care-i veți învesmînta în glorie. Da, vă voi fi dat mai mult decît viața, vă voi dărui nemurirea.

Tînărul îi întinse mîna ; Aramis căzu în genunchi şi i-o sărută.

— Oh ! exclamă prinţul cu o modestie fermecătoare.

— Este primul omagiu ce i se aduce viitorului nostru rege — zise Aramis. Cînd vă voi revedea, voi spune : „Bună ziua, sire !"

— Pînă atunci — strigă tînărul ducîndu-şi degetele albe şi subţiri la inimă — pînă atunci cruţă-mi viaţa şi de visuri, şi de alte încercări, căci mi s-ar zdrobi ! Oh, domnule, ce mică e temniţa mea, ce scundă e fereastra aceea, ce strîmte sînt uşile ! Cum de s-a putut oare ca atîta măreţie, atîta splendoare, atîta fericire să se abată încoace şi să se oprească la mine ?

— Alteţa voastră regală mă umple de mîndrie lăsînd să se înţeleagă că eu am adus toate acestea aici.

Şi bătu numaidecît în uşă. Temnicerul o deschise, împreună cu Baisemeaux, care, sfîşiat de nelinişte şi teamă, începuse, fără voia lui, să asculte la uşă. Din fericire, nici unul, nici altul dintre cei doi vorbitori nu uitaseră să-şi înăbuşe glasul chiar în cele mai cutezătoare elanuri ale pasiunii

— Ce spovedanie lungă ! zise guvernatorul încercînd să rîdă. Ar fi putut crede cineva vreodată că un osîndit, un om aproape mort, a săvîrşit păcate atît de multe şi atît de grele ?

Aramis tăcu. Era nerăbdător să iasă de la Bastilia, unde taina ce-l copleşea făcea parcă şi mai mare greutatea zidurilor. Cînd ajunseră din nou în cabinetul lui Baisemeaux, zise :

— Să vorbim despre afacerile noastre, scumpul meu guvernator.

— Vai ! suspină Baisemeaux.

— Voiai să-mi ceri poliţa pentru cele o sută cincizeci de mii de livre ? întrebă episcopul.

— Şi să vărs o treime din sumă — adăugă cu un oftat adînc bietul guvernator, care făcu trei paşi spre dulapul de fier.

— Iată-ţi chitanţa — zise Aramis.

— Iată şi banii — răspunse domnul Baisemeaux cu un întreit oftat.

— Ordinul mi-a spus numai să dau o chitanţă pentru cele o sută cincizeci de mii de livre — adăugă Aramis — nu mi-a spus să iau şi banii. Cu bine, domnule guvernator!

Şi plecă, lăsîndu-l pe Baisemeaux mai mult decît sufocat de surprindere şi bucurie în faţa acestui dar regesc, făcut cu atîta mărinimie de către duhovnicul special de la Bastilia.

V

CUM MOUSTON SE ÎNGRĂŞASE FĂRĂ ŞTIREA LUI PORTHOS, ŞI NECAZURILE CE REZULTARĂ DIN ACEASTA PENTRU VREDNICUL GENTILOM

După plecarea lui Athos la Blois, Porthos şi d'Artagnan rareori se mai găseau împreună. Unul avea de îndeplinit o slujbă obositoare pe lîngă rege, celălalt se ocupa cu o mulţime de cumpărături de mobile, pe care îşi pusese în gînd să le ducă la moşiile sale şi cu ajutorul cărora voia să întocmească, la diversele lui reşedinţe, un lux asemănător cu acela de la curte, a cărui strălucire avusese prilejul s-o vadă atunci cînd fusese invitat la maiestatea sa.

D'Artagnan, prieten credincios ca totdeauna, într-o dimineaţă cînd serviciul îi îngădui cîteva clipe de răgaz, se gîndi la Porthos şi, îngrijorat că nu mai auzise vorbindu-se despre el de mai bine de cincisprezece zile, se îndreptă spre locuinţa lui, unde îl prinse la scularea din pat. Vrednicul baron părea îngîndurat; ba mai mult decît îngîndurat, amărît. Stătea pe marginea patului, pe jumătate gol, cu picioarele atîrnîndu-i, contemplînd un purcoi de haine ce umpleau toată duşumeaua cu ciucurii, galoanele, broderiile şi amestecul lor de culori ţipătoare şi împestriţate.

Porthos, trist şi visător ca iepurele lui La Fontaine, nu-l văzu intrînd pe d'Artagnan, pe care, de altfel, îl ascundea în acel moment, cu spatele lui, domnul Mouston, a cărui

corpolență personală, destul de mare spre a ascunde un om de vederea altui om, era în clipa aceea dublată de desfășurarea unei haine bălțate, pe care intendentul i-o arăta stăpînului său ținînd-o de mîneci, în așa fel ca să se vadă bine pe toate părțile.

D'Artagnan se opri în prag și-l cercetă pe Porthos cu un ochi nedumerit; apoi, întrucît prezența purcoiului de haine aruncate pe parchet rupea suspinuri adînci din pieptul vrednicului gentilom, d'Artagnan își spuse că e momentul să-l smulgă din această dureroasă contemplație și tuși ușor spre a-și anunța sosirea.

— Ah! făcu Porthos, a cărui față se lumină de bucurie. Ah, ah, iată-l pe d'Artagnan! Acum o să-mi vină, în sfîrșit, o idee!

Mouston, la aceste cuvinte, bănuind ce se petrecea la spatele lui, se dădu la o parte, zîmbind cu blîndețe către prietenul stăpînului său care se văzu astfel scăpat de obstacolul ce-i stătea în cale, împiedicîndu-l să se îndrepte spre d'Artagnan. Porthos, făcînd să-i trosnească genunchii vînjoși, se ridică în picioare și, din doi pași, străbătu odaia și fu în fața lui d'Artagnan, pe care-l strînse la piept cu o dragoste ce părea să prindă tot mai multă putere cu fiecare zi ce se scurgea.

— Ah — repetă el — tu ești totdeauna binevenit, dragă prietene, dar astăzi ai picat mai bine ca oricînd!

— Haide, haide, ce-i tristețea asta pe tine? îl întrebă d'Artagnan.

Porthos răspunse printr-o privire ce exprima un mare năduf.

— Ei bine, spune-mi totul, Porthos prietene, afară numai dacă nu e la mijloc vreo taină.

— Mai întîi, prietene — zise Porthos — știi că eu nu am niciodată taine față de tine. Ascultă deci ce mă apasă.

— Stai, Porthos, lasă-mă întîi să-mi descurc picioarele din acest vălmășag de postavuri, mătăsuri și catifele.

— Oh, calcă fără grijă — zise cu dispreț Porthos — toate sînt niște cîrpe.

— La dracu! Cîrpe, Porthos? Postavul ăsta de douăzeci de livre cotul, mătasea asta minunată, catifeaua asta regească?

— Găseşti, dar, că hainele astea... ?

— Sînt splendide, Porthos, splendide ! Pun rămăşag că numai tu ai aşa ceva în toată Franţa, şi presupunînd că n-ai să-ţi mai faci nici una şi că ai să trăieşti o sută de ani, ceea ce nu m-ar mira de loc, ai putea să porţi încă haine noi-nouţe chiar şi în ziua morţii tale, fără să mai trebuiască să dai cu nasul pe la vreun croitor de azi şi pînă atunci.

Porthos clătină din cap.

— Haide, prietene — zise d'Artagnan — tristeţea asta, care nu-ţi stă în fire, mă îngrozeşte. Dragul meu Porthos, s-o dăm la naiba, şi cu cît mai repede, cu atît mai bine !

— Da, prietene, s-o dăm — zise Porthos — numai să se poată.

— Ai primit vreo veste rea de la Bracieux, prietene ?

— Nu ; pădurea a fost tăiată, dînd o cantitate de lemne cu o treime mai mult decît mă aşteptam.

— Atunci, a pierit peştele din heleşteiele de la Pierrefonds ?

— Nu, prietene ; cu toate că s-a pescuit din belşug, cu ceea ce a mai rămas s-ar putea împuia toate bălţile din împrejurimi.

— Nu cumva castelul de la Vallon va fi fost distrus de vreun cutremur ?

— Nu, prietene, dimpotrivă : un trăsnet a căzut la o sută de paşi de castel şi a făcut să ţîşnească un izvor într-un loc unde nu era nici un pic de apă.

— Ei bine, atunci ce s-a întîmplat ?

— Am primit o invitaţie pentru serbarea de la Vaux — răspunse Porthos cu o mutră de înmormîntare.

— Într-adevăr, ai de ce să te plîngi ! Regele a pricinuit, în căsniciile de la curte, mai bine de o sută de certuri cumplite, refuzînd anumite invitaţii. Prin urmare, dragă prietene, te pregăteşti de călătorie la Vaux ! Auzi, auzi, auzi !

— Ah, Doamne, da !

— O să ai ce vedea acolo, dragă prietene.

— Vai, nu mă îndoiesc de asta !

— Tot ce are Franţa mai de soi se va întîlni la Vaux.

— Ah ! făcu Porthos smulgîndu-şi de deznădejde cîteva fire de păr.

— Ei, Doamne ! exclamă d'Artagnan. Eşti cumva bolnav, prietene ?

— Sînt mai zdravăn ca Podul Nou din Paris, pe toţi dracii ! Nu-i asta.

— Dar ce este atunci ?

— Este că n-am haine.

D'Artagnan rămase uluit.

— N-ai haine, Porthos ? strigă el. N-ai haine, cînd eu văd mai mult de cincizeci de costume aruncate pe jos ?

— Cincizeci, da, dar nici unul care să-mi vină !

— Cum nici unul care să-ţi vină ? Ce, nu ţi se ia măsura cînd te duci la croitor ?

— Ba da — răspunse Mouston — dar, din nenorocire, eu m-am îngrăşat.

— Cum adică te-ai îngrăşat ?

— M-am făcut mai gros, cu mult mai gros decît domnul baron. Credeţi oare aşa ceva, domnule ?

— La dracu, dar asta se vede cît de colo !

— Auzi, nesocotitule — strigă Porthos — se vede cît de colo !

— Dar, în sfîrşit, dragul meu Porthos — reluă d'Artagnan cu o uşoară nerăbdare — nu înţeleg de ce nu ţi-ar mai veni hainele ţie din pricină că s-a îngrăşat Mouston.

— Am să-ţi explic numaidecît, prietene — zise Porthos. Îţi mai aduci aminte că mi-ai povestit odată despre un general roman, Antoniu, care punea totdeauna şapte mistreţi la frigare, în locuri diferite, pentru ca să aibă masa pregătită oriunde s-ar afla şi la orice oră din zi ? Ei bine, şi eu, întrucît s-ar fi putut să fiu chemat dintr-un moment într-altul la curte şi să rămîn acolo o săptămînă, am luat hotărîrea să am totdeauna pregătite şapte costume pentru această împrejurare.

— Straşnică judecată, Porthos ! Numai că trebuie să ai averea ta ca să-ţi poţi îngădui asemenea fantezii. Fără a mai ţine socoteală de timpul pe care-l pierzi cu luatul măsurilor. Căci moda se schimbă atît de des !

— Tocmai de aceea — zise Porthos — mă bucuram că am descoperit un mijloc care să mă scape de bătaia de cap.

— Ia spune, Porthos, ce mijloc ai găsit ? La dracu, nu m-am îndoit niciodată de isteţimea minţii tale !

— Îţi aminteşti că Mouston era slab ?

— Da, pe vremea cînd se numea Mousqueton.

— Dar îţi mai aduci aminte şi de timpul cînd a început să se îngraşe ?

— Nu, nu mai mi-amintesc. Te rog să mă ierţi, dragă Mouston.

— Oh, domnul n-are nici o vină — zise Mouston cu un aer binevoitor — domnul era la Paris, iar noi eram la Pierrefonds.

— În sfîrşit, dragă Porthos, a fost o vreme cînd Mouston a început să se îngraşe. Asta voiai să spui, nu-i aşa ?

— Da, prietene, şi mă bucuram foarte mult atunci.

— Drace, cred şi eu — zise d'Artagnan.

— Înţelegi — continuă Porthos — de cîte griji mă scutea asta ?

— Nu, dragă prietene, nu înţeleg ; dar, dacă ai să-mi explici...

— Numaidecît, prietene. Mai întîi, după cum ai spus, e o pierdere de vreme cu luatul măsurii, chiar dacă n-ai face asta decît o dată la cincisprezece zile. Şi apoi s-ar putea să fii în călătorie, şi dacă vrei să ai totdeauna la îndemînă şapte costume... În fine, prietene, mi-e groază să mă las pe mîna firecăruia să-mi ia măsura. Eşti sau nu eşti gentilom, ce naiba ! Să te laşi pipăit de un caraghios, care-ţi măsoară piciorul, mijlocul, spatele, e umilitor, zău ! Oamenii ăştia te găsesc prea umflat ici, prea scobit dincolo ; îţi cunosc toate părţile slabe şi toate părţile tari. Ce mai, cînd scapi din mîinile unui croitor, te asemeni cu acele lăcaşuri întărite cărora un spion a venit să le ia grosimea zidurilor, adîncimea bolţilor.

— Într-adevăr, dragul meu Porthos, ai nişte idei care numai ţie îţi pot trece prin cap !

— Eh, înţelegi, cînd eşti inginer...

— Şi cînd ai fortificat Belle-Isle... Ai dreptate, dragul meu !

— Mi-a venit deci o idee, şi fără îndoială că ea ar fi fost bună, fără nesocotinţa domnului Mouston.

D'Artagnan îi aruncă o privire lui Mouston, care răspunse la această privire printr-o uşoară mişcare a trupului, ce voia să spună : „Ai să vezi îndată dacă sînt eu vinovat în toate astea".

— Mă bucuram, aşadar — reluă Porthos — văzîndu-l pe Mouston că se îngraşă, şi chiar îl ajutam din toate puterile să facă nitică burticică, dîndu-i mîncare cît mai bună, cu speranţa că va ajunge să mă egaleze în grosime, şi atunci îl voi putea trimite pe el să i se ia măsura în locul meu.

— Drace ! Drace ! Acum pricep ! strigă d'Artagnan. În felul acesta, nu-ţi mai pierdeai vremea şi scăpai de toate acele umilinţe.

— Ei, închipuieşte-ţi bucuria mea cînd, după un an şi jumătate de îndopare cu hrană bună, căci îmi dădeam osteneala de a-l hrăni eu însumi pe nemernicul ăsta...

— Şi eu îmi dădeam toată silinţa, domnule — zise Mouston cu modestie.

— Asta aşa e. Închipuieşte-ţi, deci, bucuria mea cînd văzui, într-o dimineaţă, că Mouston trebuia să-şi sugă burta, aşa cum mi-o sugeam eu însumi, ca să poată trece prin mica uşă secretă pe care blestemaţii de arhitecţi au făcut-o la odaia răposatei doamne du Vallon, în castelul de la Pierrefonds. Şi, fiindcă veni vorba de această uşă, prietene, te-aş întreba, pe tine care le ştii pe toate, cum se poate ca neisprăviţii aceia de arhitecţi, care, prin meseria lor, ar trebui să aibă compasul în ochi, să se fi gîndit să facă asemenea uşi, prin care nu pot trece decît persoane slabe ?

— Astfel de uşi — răspunse d'Artagnan — sînt menite pentru curtezani ; or, curtezanii sînt îndeobşte persoane subţiri şi mlădioase.

— Doamna du Vallon nu avea curtezani — îl întrerupse Porthos cu fală.

— Foarte adevărat, dragul meu — zise d'Artagnan — dar arhitecţii s-au gîndit, pesemne, la cazul că te vei însura a doua oară.

— Ah, se poate — încuviinţă Porthos. Şi acum, că sînt lămurit în privinţa uşilor prea înguste, să ne întoarcem la îngrăşarea lui Mouston. Dar observă că aceste două lucruri

se leagă între ele, prietene. Am băgat de seamă că totdeauna ideile se înlănţuie unele cu altele. Astfel, admiră acest fenomen, d'Artagnan : îţi vorbeam de Mouston, care e gras, şi am ajuns la doamna du Vallon...

— Care era slabă.

— Hm, asta nu ţi se pare extraordinar ?

— Dragul meu, un învăţat care îmi e prieten, domnul Costar, a făcut aceeaşi constatare ca şi tine, şi el numea asta cu un cuvînt grecesc pe care nu mi-l mai amintesc.

— Ah, descoperirea mea nu e nouă deci ? strigă Porthos cu uimire. Şi eu care credeam că am găsit-o cel dintîi !

— Dragul meu, ăsta e un fapt cunoscut dinainte de Aristotel, adică de acum aproape două mii de ani.

— Ei bine, asta nu înseamnă că el e mai puţin adevărat — zise Porthos, încîntat că fusese pus în rînd cu înţelepţii din antichitate.

— Minunat ! Dar să ne întoarcem la Mouston. L-am lăsat îngrăşîndu-se văzînd cu ochii, aşa mi se pare.

— Da, domnule — zise Mouston.

— În regulă — rosti Porthos. Mouston se îngrăşă deci aşa de tare, că-mi întrecu aşteptările, atingînd la un moment dat măsura mea, lucru de care mă putui convinge într-o zi cînd îl văzui pe păcătosul ăsta îmbrăcat cu o haină făcută dintr-o vestă de-a mea ; o vestă ce făcea o sută de pistoli numai prin broderiile sale.

— Voiam s-o încerc, domnule — zise Mouston.

— Din clipa aceea — reluă Porthos — am hotărît ca Mouston să intre în legătură cu croitorii mei şi să i se ia măsura în locul meu şi pentru mine.

— Foarte bine te-ai gîndit, Porthos ; însă Mouston e cu o palmă şi jumătate mai scund decît tine.

— Ştiu. Dar i se lua măsura pînă la pămînt, astfel că pulpana hainei făcută după măsura lui îmi venea mie pînă deasupra genunchilor.

— Ce noroc pe tine, Porthos ! Aşa ceva numai ţie ţi se putea întîmpla !

— Eh, da, laudă-mă, ai şi de ce ! Chiar în vremea aceea, adică acum aproape doi ani şi jumătate, a trebuit să plec la Belle-Isle, şi ca să am totdeauna gata, pentru orice

împrejurare, cîte un costum după ultima modă, i-am lăsat vorbă lui Mouston să-şi facă în fiecare lună cîte un rînd de haine.

— Şi te pomeneşti că Mouston nu ţi-a ascultat sfatul! Ah, ah, ai fi de neiertat, Mouston!

— Dimpotrivă, domnule, dimpotrivă!

— Nu, ce-i drept, n-a uitat să-şi facă haine, dar a uitat să mă anunţe că se îngrăşa mereu.

— Doamne, nu e vina mea, domnule; croitorul dumneavoastră n-a găsit de cuviinţă să-mi spună că mă îngrăşam.

— Astfel încît — urmă Porthos — nemernicul, în timp de doi ani, a crescut cu optsprezece şchioape în grăsime, şi ultimele douăsprezece costume îmi sînt unele mai largi decît altele, de la o palmă pînă la o palmă şi jumătate.

— Dar celelalte, lucrate la început, cînd aveaţi amîndoi aceeaşi grosime?

— Nu mai sînt la modă, scumpul meu prieten, şi dacă le-aş îmbrăca aş avea aerul că viu din Siam şi că n-am mai călcat pe la curte de doi ani de zile.

— Îţi înţeleg necazul. Ia spune, cîte costume noi ai? Treizeci şi şase? Şi totuşi nu ai nici unul! Ei bine, trebuie să ţi-l faci pe al treizeci şi şaptelea; celelalte treizeci şi şase îi vor rămîne lui Mouston.

— Ah, domnule — zise Mouston cu un aer mulţumit — adevărul este că domnul a fost totdeauna bun cu mine.

— La dracu! Crezi că nu m-am gîndit şi eu la asta, sau că m-a împiedicat zgîrcenia? Dar nu mai sînt decît două zile pînă la serbarea de la Vaux; am primit invitaţia ieri şi l-am chemat pe Mouston să vină aici cu toată garderoba; abia azi-dimineaţă mi-am dat seama de nenorocirea în care mă aflu, şi nici un croitor la modă nu s-ar putea însărcina să-mi facă un costum în două zile.

— Adică un costum lucrat în fir de aur, nu-i aşa?

— Aşa îl vreau!

— O să aranjăm noi totul. Nu pleci decît peste trei zile, da? Invitaţiile sînt pentru miercuri, iar azi e duminică dimineaţa.

— Ştiu, însă Aramis m-a sfătuit să fiu la Vaux cu douăzeci şi patru de ceasuri mai devreme.

— Cum, Aramis?

— Da, Aramis mi-a adus invitaţia.

— Ah, foarte bine, înţeleg. Eşti invitat din partea domnului Fouquet.

— Nu. Din partea regelui, prietene. Pe bilet scrie, negru pe alb : „Domnul baron du Vallon e înştiinţat că regele a binevoit să-l treacă pe lista invitaţilor..."

— Foarte bine ; dar vei pleca împreună cu domnul Fouquet.

— Şi cînd mă gîndesc — strigă Porthos făcînd să trosnească podeaua cu o lovitură din picior — cînd mă gîndesc că n-am un costum ca lumea, îmi vine să crăp de mînie ! Am poftă să strîng pe cineva de gît, sau să sparg ceva !

— Nu sugruma pe nimeni şi nu sparge nimic, Porthos ; voi avea eu grijă de toate. Îmbracă-te cu unul din cele treizeci şi şase de costume şi hai cu mine la un croitor.

— Hm, misitul meu a fost pe la toţi, de azi-dimineaţă.

— Şi la domnul Percerin ?

— Cine-i acest domn Percerin ?

— La naiba, e croitorul regelui !

— Ah, da, da — făcu Porthos, care voia să aibă aerul că îl cunoaşte pe croitorul regelui, deşi auzea pentru prima dată rostindu-se acest nume. Domnul Percerin, croitorul regelui, aşa-i. Dar m-am gîndit că e prea ocupat.

— Fără îndoială, e ocupat pînă peste cap, dar fii liniştit, Porthos, are să facă pentru mine ceea ce n-ar face pentru nimeni altul. Numai că va trebui să te laşi să ţi se ia măsura, prietene.

— Ah — oftă Porthos — asta nu-mi place ! Dar n-am încotro.

— Ei, Doamne, vei face şi tu ca toţi ceilalţi, dragă prietene ; vei face ceea ce face şi regele.

— Cum ! I se ia măsură şi regelui ? Şi îngăduie el una ca asta ?

— Regele e om cu gust, dragul meu, iar tu eşti la fel, orice-ai vrea să zici.

Porthos zîmbi cu un aer triumfător.

— Atunci să mergem la croitorul regelui ! zise el. Şi de vreme ce îi ia măsură regelui, pe cinstea mea, cred că pot să-l las să mi-o ia şi mie !

VI

CINE ERA JUPÎNUL JEAN PERCERIN

Croitorul regelui, jupînul Jean Percerin, locuia într-o casă destul de mare, în strada Saint-Honoré, alături de strada Pomul Uscat. Era un om căruia îi plăceau stofele frumoase, broderiile frumoase, catifelele frumoase, trăgîndu-se dintr-o familie în care toţi, din tată în fiu, fuseseră croitori ai regelui. Această moştenire urca pînă la Carol al IX-lea, care, după cum se ştie, avea adesea fantezii şi îndrăzneli pe care cu greu i le putea împlini cineva. Percerin de pe vremea aceluia era hughenot, ca şi Ambroise Paré [1], şi fusese cruţat de către regina de Navarra, frumoasa Margot, cum i se spunea acesteia, datorită faptului că fusese singurul care putuse să-i întocmească acele desăvîrşite îmbrăcăminţi de călărie pe care ea le purta cu plăcere, fiindcă-i acopereau anumite cusururi trupeşti pe care regina de Navarra le ascundea cu multă grijă. Percerin, scăpat de la moarte, făcuse, drept recunoştinţă, nişte frumoase hlamide negre, foarte puţin costisitoare, pentru regina Caterina, care sfîrşi prin a binevoi să-l primească în preajma ei pe hughenot, cu toate că multă vreme îl ţinuse deoparte. Dar Percerin era un om prevăzător : el auzise spunîndu-se că nimic nu era mai primejdios pentru un hughenot decît zîmbetele reginei Caterina ; şi, băgînd de seamă că ea îi zîmbea mai des ca de obicei, se grăbi să treacă la catolicism împreună cu toată familia şi, ridicîndu-se mai presus de orice învinuire prin această convertire, ajunse la înalta poziţie de meşter croitor al coroanei Franţei. Sub Henric al III-lea, care era un rege ce ţinea să fie îmbrăcat cît mai bine, această poziţie atinse unul dintre cele mai înalte piscuri ale Cordilierilor. Percerin fusese un om dibaci toată viaţa lui şi, pentru a-şi păstra această faimă şi dincolo de mormînt, căută să nu şi-o piardă la moarte ;

[1] Chirurg francez din timpul lui Ludovic al IX-lea şi Henric al III-lea.

răposă deci în plină putere de lucru şi tocmai la timpul potrivit, cînd fantezia lui începea să dea semne de sărăcire. Lăsă în urma lui un băiat şi o fată, şi unul şi celălalt vrednici de numele pe care erau chemaţi să-l poarte : fiul, priceput în arta croielii şi precis ca un echer ; fata, brodeză şi desenatoare de podoabe. Nunta lui Henric al IV-lea cu Maria de Medicis, doliurile atît de pline de fală ale numitei regine făcură, împreună cu unele cuvinte de laudă ieşite din gura domnului de Bassompierre, regele eleganţilor din vremea aceea, ca faima acestei a doua generaţii a Percerinilor să crească şi mai mult.

Domnul Concino Concini şi soţia lui, Galigaï, care străluciră mai apoi la curtea Franţei, voiră să italienizeze îmbrăcămintea şi aduseră croitori de la Florenţa ; dar Percerin, lovit în patriotismul şi amorul său propriu, îi reduse la nimic pe aceşti străini prin cusăturile lui de brocart şi prin broderiile sale ce nu aveau pereche ; în aşa fel că, pînă la urmă, Concini renunţă cel dintîi la compatrioţii lui şi-l ţinu pe croitorul francez într-o stimă atît de mare, încît nu mai vru să fie îmbrăcat decît de el ; aşa se face că în ziua cînd Vitry îi zdrobi ţeasta cu o descărcătură de pistol pe micul pod al Luvrului, el era îmbrăcat cu o tunică executată de Percerin. Această tunică, ieşită din atelierul celebrului meşter, le prilejui parizienilor plăcerea de a smulge fîşii din ea, dimpreună cu bucăţi din trupul pe care-l acoperea.

Cu toată favoarea de care Percerin se bucurase în faţa lui Concini, regele Ludovic al XIII-lea avu mărinimia de a nu-i păstra pică acestui croitor al său şi-l ţinu mai departe în slujba lui. În momentul cînd Ludovic cel Drept dădea această mare pildă de îngăduinţă, Percerin îşi creştea doi fii, dintre care unul îşi trecu examenul de încercare la nunta Anei de Austria, făcu pentru cardinalul Richelieu acel frumos costum spaniol cu care el dansă o sarabandă, întocmi costumele pentru tragedia *Mirame* şi cusu la mantia lui Buckingham acele faimoase perle sortite să se împrăştie pe parchetul de la Luvru.

Puteai lesne deveni ilustru cînd îl îmbrăcai pe domnul de Buckingham, pe domnul de Cinq-Mars, pe domnişoara Ninon, pe domnul de Beaufort şi pe Marion Delorme. Astfel,

Percerin III atinsese apogeul gloriei atunci cînd tatăl său muri. Acest Percerin III, bătrîn, glorios şi bogat, îl îmbrăca acum şi pe Ludovic al XIV-lea, dar, neavînd copii, ceea ce era o mare mîhnire pentru el, întrucît dinastia sa avea să se stingă o dată cu dînsul, neavînd copii, spunem, formase mai mulţi elevi, în care îşi punea toate speranţele. Avea trăsură, o moşioară, valeţi — cei mai chipeşi din tot Parisul — şi, prin autorizaţia specială a lui Ludovic al XIV-lea, o haită de cîini de vînătoare. Îi îmbrăca pe domnii de Lyonne şi Letellier, de protecţia cărora se bucura ; dar, vîrît în politică şi cunoscător al secretelor de stat, nu izbutise niciodată să-i facă un costum domnului Colbert. Asta nu se explică, se ghiceşte. Marile spirite, de tot felul, trăiesc prin simţuri nevăzute, nebănuite ; fac totul fără să ştie nici ei înşişi de ce şi cum. Marele Percerin, căci, împotriva regulii dinastiilor, abia ultimul dintre Percerini îşi merita supranumele de Cel Mare, marele Percerin, spunem, croia cu inspiraţie o rochie pentru regină sau un pantalon pentru rege, ticluia o mantie pentru DOMNUL sau un tipar de ciorap pentru DOAMNA ; dar, cu tot geniul lui neîntrecut, nu putea să nimerească măsura domnului Colbert.

— Omul acesta — spunea el adesea — e în afara talentului meu, şi nu voi izbuti să-l prind în acele mele.

E de la sine înţeles că Percerin era croitorul domnului Fouquet şi că marele vistiernic îl preţuia mult.

Domnul Percerin avea aproape optzeci de ani, dar era verde încă, şi atît de uscat în acelaşi timp, spuneau curtenii, încît înţepa. Renumele şi averea lui erau atît de mari, încît domnul prinţ de Condé, acest rege al stăpînilor mai mici, îi dădea braţul şi stătea de vorbă cu el despre arta croitoriei, iar cei mai răi platnici dintre oamenii de la curte nu îndrăzneau niciodată să-şi amîne prea mult datoriile faţă de el, căci meşterul Percerin făcea o dată haine pe credit, dar nu şi a doua oară, dacă nu era plătit pentru prima comandă.

Se poate uşor deduce că un asemenea croitor, în loc să alerge după muşterii, numai cu greu primea pe alţii noi. Iată de ce Percerin nu voia să lucreze pentru burghezi sau pentru proaspeţii înnobilaţi. Se spunea chiar că domnul de Mazarin, în schimbul confecţionării fără plată a unui frumos costum

de cardinal, pentru ceremonii, îi strecurase într-o bună zi, în buzunar, niște titluri de nobleţe.

Percerin avea mult spirit, dar era şi răutăcios. Mulţi îl socoteau foarte slobod la gură. La optzeci de ani, el lua cu mînă încă sigură măsuri pentru corsetele femeilor.

În casa acestui artist şi mare senior îl duse d'Artagnan pe deznădăjduitul Porthos. Acesta, pe drum, îi spunea prietenului său :

— Ia seama, scumpul meu d'Artagnan, ia seama ca semeţia acestui Percerin, care trebuie să fie foarte nepoliticos, să nu calce în picioare demnitatea unui om ca mine, căci, te previn, dragă prietene, că, dacă nu va fi la locul lui, îi voi da peste nas.

— O dată ce eşti prezentat de mine — răspunse d'Artagnan — n-ai de ce să te temi, dragă prietene, chiar dac-ai fi... ceea ce nu eşti.

— Ah, vorba e că...

— Cum ? Ai ceva cu Percerin ? Spune, Porthos.

— Cred că, pe vremuri...

— Ei bine, ce s-a întîmplat pe vremuri ?

— Mi se pare că l-am trimis odată pe Mousqueton la un pîrlit cu numele ăsta.

— Ei şi ?

— Şi pîrlitul n-a vrut să mă îmbrace.

— Oh, o neînţelegere, fără îndoială, pe care trebuie s-o lămurim numaidecît ; poate că Mouston îl va fi confundat.

— Se poate.

— S-o fi încurcat în nume.

— Tot ce-i cu putinţă ; nătîngul de Mouston n-a ţinut niciodată minte numele oamenilor.

— Iau totul pe seama mea.

— Foarte bine.

— Spune-i vizitiului să oprească, Porthos ; am ajuns.

— Aici stă ?

— Da.

— Cum, aici ? Dar sîntem la Hale, şi mi-ai spus că locuinţa lui e la colţul străzii Pomul Uscat.

— Aşa e ; dar priveşte.

— Ei da, privesc, şi văd că...

— Ce ?

— Că sîntem la Hale, pe naiba !

— N-oi fi vrînd cumva ca armăsarii noştri să se urce pe trăsura din faţă ?

— Nu.

— Şi nici ca aceia din faţa noastră s-o încalece pe cealaltă dinaintea ei.

— Nu, firește.

— Nici ca a doua trăsură din faţă să dea buzna peste celelalte treizeci sau patruzeci care aşteaptă aici de mai demult ?

— Ah, pe legea mea, ai dreptate !

— Ah !

— Ce de lume, dragul meu, ce de lume !

— Vezi ?

— Şi ce fac aici toţi aceşti oameni ?

— E foarte simplu : îşi aşteaptă rîndul.

— Na ! Sînt daţi afară cumva comedianţii de la palatul Bourgogne ?

— Nu, îşi aşteaptă rîndul să intre la domnul Percerin.

— Atunci înseamnă că vom avea şi noi de aşteptat.

— Noi vom fi mai isteţi şi mai puţin mîndri decît ei.

— Şi deci ce vom face ?

— Vom coborî din trăsură, vom trece printre paji şi lachei, şi vom intra la croitor ; răspund eu de asta, mai ales dacă tu vei merge înaintea mea.

— Haidem — făcu Porthos.

Pricina înghesuielii de acolo era că uşa domnului Percerin se afla închisă, iar un lacheu, în picioare, în faţa uşii, le explica iluştrilor clienţi ai ilustrului croitor că, deocamdată, domnul Percerin nu primea pe nimeni. Afară, se repeta din gură în gură ceea ce marele lacheu îi şoptise unui mare senior faţă de care se arătase mai binevoitor, anume că domnul Percerin lucra la cinci costume pentru rege şi că, dată fiind graba cu care trebuiau făcute, medita în cabinetul lui la ornamente, la culori şi la tăietura acestor cinci costume. Mulţi, încîntaţi de această explicaţie, se întorceau fericiţi şi o transmiteau şi altora ; dar cîţiva, mai îndărătnici, stăruiau să li se deschidă uşa, şi printre aceştia din urmă erau trei cuconiţe care urmau să ia parte la un balet deghizate în

bucătărese, balet care avea să dea neapărat greş dacă cele trei costume de bucătăreasă n-aveau să fie croite chiar de mîna marelui Percerin.

D'Artagnan, împingîndu-l din spate pe Porthos, care dădea grupurile la o parte cu statura lui, ajunse pînă la tejghele, în dosul cărora ucenicii croitori se întreceau să lucreze care de care mai bine.

Am uitat să spunem că la uşă voiseră să-l oprească pe Porthos, ca şi pe ceilalţi ; însă d'Artagnan sărise în faţă, rostise numai aceste cuvinte : „Ordin de la rege !", şi Porthos fu lăsat să intre împreună cu prietenul lui.

Bieţii ucenici nu mai ştiau cum să facă spre a răspunde la pretenţiile clienţilor, în lipsa patronului, întrerupîndu-se mereu din împunsul cu acul ca să dea cîte o deslușire ; iar cînd mîndria jignită sau aşteptarea zadarnică îi ameninţau prea direct, cel ameninţat făcea un salt şi dispărea sub tejghea. Procesiunea seniorilor nemulţumiţi forma însă un tablou plin de amănuntele cele mai curioase.

Căpitanul nostru de muşchetari, om cu privirea iute şi sigură, cuprinse totul dintr-o singură aruncătură de ochi. Dar după ce-şi roti privirea pe deasupra grupurilor, îşi opri ochii asupra unui bărbat ce se afla chiar în faţa lui. Acest bărbat, aşezat pe un scăunel, abia dacă îşi arăta capul din dosul tejghelei. Era un om ca la patruzeci de ani, cu o înfăţişare posomorîtă, cu obrajii palizi, cu ochi blînzi şi luminoşi. Se uita la d'Artagnan şi la ceilalţi cu mîna îndoită sub bărbie, ca un amator curios şi potolit. Dar, văzîndu-l şi recunoscîndu-l fără îndoială pe căpitanul nostru, îşi trase repede pălăria peste ochi. Poate că tocmai gestul acesta îi atrase privirea lui d'Artagnan. Dacă e aşa, înseamnă că omul cu pălăria trasă peste ochi ajunsese la un rezultat cu totul opus aceluia pe care l-ar fi dorit el. În rest, îmbrăcămintea acestui om era destul de simplă, şi părul îi era pieptănat cu destulă neîngrijire pentru ca unii dintre clienţii cu mai puţin simţ de observaţie să-l ia drept un ucenic oarecare, ghemuit în dosul mesei şi împungînd cu acul în postavul sau în catifeaua din mîinile lui, fără să dea greş niciodată. Totuşi, omul acesta umbla prea mult cu ochii pe sus pentru ca degetele să-i lu-

creze şi cu spor. D'Artagnan nu se înşelă în această privinţă şi văzu numaidecît că, dacă omul lucra, nu lucra la stofe.

— Hei — zise el adresîndu-se acestui bărbat — ai devenit aşadar calfă de croitor, domnule Molière ?

— Sst, domnule d'Artagnan ! răspunse în şoaptă omul. Taci, te rog mult, altfel faci să mă recunoască toţi.

— Ei bine, şi care ar fi răul ?

— De fapt, n-ar fi nici un rău ; dar...

— Dar vrei să spui că nu e nici bine, nu-i aşa ?

— O, nu ; căci, îţi mărturisesc, mă îndeletniceam să studiez atîtea chipuri interesante ce se văd aici.

— Dă-i înainte, domnule Molière. Înţeleg cît de mult îţi poate folosi aceasta dumitale şi... nu te voi tulbura cîtuşi de puţin.

— Mulţumesc.

— Dar cu o condiţie : să-mi spui unde se află în clipa de faţă domnul Percerin.

— Oh, bucuros : în cabinetul său. Numai că...

— Numai că nu se poate intra acolo ?

— Cu neputinţă !

— Pentru toată lumea ?

— Pentru toată lumea. M-a adus aici, ca să-mi pot face în voie observaţiile, apoi a plecat.

— Ei bine, iubite domnule Molière, îi vei da de veste că sînt aici, nu-i aşa ?

— Eu ? strigă Molière pe tonul unui cîine căruia i s-a luat din gură osul pe care-l înhăţase cu mare trudă. Eu, să mă mişc de aici ? Ah, domnule d'Artagnan, ce rău te porţi cu mine !

— Dacă nu-i vei da numaidecît de veste domnului Percerin că sînt aici — zise d'Artagnan cu glas încet — te previn de un lucru, iubite domnule Molière, anume că nu ţi-l voi prezenta pe prietenul care a venit împreună cu mine.

Molière arătă cu un gest uşor spre Porthos.

— Acela, nu-i aşa ? zise el.

— Da.

Molière îşi aruncă asupra lui Porthos una din acele priviri ce scotocesc pînă în adîncul creierului şi al inimii. Cercetarea i se păru, fără îndoială, plină de făgăduinţe, căci se ridică numaidecît şi trecu în odaia de alături.

MOSTRELE

În acest timp, mulțimea se strecura încet, lăsînd la fiecare colț de tejghea un murmur sau o amenințare, așa cum, pe țărmul nisipos al oceanului, valurile lasă urme de spumă sau de alge încîlcite, după ce se retrag o dată cu refluxul mării.

După zece minute, Molière reapăru, făcîndu-i de sub perdea un semn lui d'Artagnan. Acesta se repezi spre el, trăgîndu-l și pe Porthos, și, după ce străbătură niște coridoare destul de întortocheate, ajunseră în cabinetul lui Percerin. Bătrînul, cu mînecile suflecate, potrivea o bucată de brocart, cu flori mari de aur, ca să dea cît mai multe reflexe strălucitoare. Zărindu-l pe d'Artagnan, lăsă stofa pe masă și veni spre el, nu prea bucuros, nici prea curtenitor, dar, în sfîrșit, destul de binevoitor.

— Domnule căpitan de gărzi — zise el — mă vei ierta, nu-i așa, dar am foarte multă treabă.

— Eh, da, lucrezi la costumele regelui. Știu asta, scumpe domnule Percerin. Îi faci trei, așa mi s-a spus.

— Cinci, scumpul meu domn, cinci !

— Trei sau cinci, asta nu mă îngrijorează, meștere Percerin, și știu că dumneata le vei face să fie cele mai frumoase din lume.

— E știut, da. Odată lucrate, vor fi cele mai frumoase din lume, nu zic nu ; dar ca să fie cele mai frumoase din lume, trebuie mai întîi să fie, și pentru asta, domnule căpitan, am nevoie de timp.

— Ei, na ! Mai ai încă două zile, mai mult decît îți trebuie, domnule Percerin — zise d'Artagnan cu aerul cel mai flegmatic.

Percerin ridică fața, ca omul neobișnuit să fie contrazis nici chiar în capriciile lui ; d'Artagnan însă se făcea a nu băga de seamă mutra pe care începea s-o ia ilustrul croitor de brocart.

— Scumpe domnule Percerin — continuă el — ţi-am adus un client.

— Ah! Ah! făcu Percerin cu o strîmbătură de nemulţumire.

— Domnul baron du Vallon de Bracieux de Pierrefonds — adăugă d'Artagnan.

Percerin schiţă un salut ce nu întîlni nici o simpatie la teribilul Porthos, care, de la intrarea în cabinet, se uita cam chiorîş la croitor.

— Unul dintre cei mai buni prieteni ai mei — sfîrşi d'Artagnan.

— Îl voi servi pe domnul — zise Percerin — dar puţin mai tîrziu.

— Mai tîrziu? Şi cînd anume?

— Cînd voi avea timp.

— I-ai spus asta şi valetului meu — interveni Porthos morocănos.

— Se poate — răspunse Percerin — sînt aproape veşnic luat cu asalt.

— Prietene — rosti Porthos pe un ton sentenţios — omul, cînd vrea, găseşte totdeauna timp.

Percerin deveni stacojiu, ceea ce, la bătrînii albiţi de vîrstă, e un semn nu tocmai bun.

— Domnul — zise el — e liber, pe legea mea, să se ducă în altă parte.

— Haide, haide, Percerin — îi şopti d'Artagnan — nu eşti prea drăguţ astăzi. Ei bine, am să-ţi spun ceva care te va face să cazi în genunchi în faţa noastră. Domnul este nu numai prietenul meu, dar şi prieten al domnului Fouquet.

— Ah, ah! făcu atunci croitorul. Dacă-i aşa, e cu totul altceva. Apoi, întorcîndu-se către Porthos, întrebă: Domnul baron e de-al domnului intendent superior?

— Sînt pur şi simplu de-al meu, domnule — izbucni Porthos chiar în clipa cînd tapiseria se ridica pentru a lăsa să intre un nou client.

Molière observa. D'Artagnan rîdea. Porthos fierbea.

— Dragă Percerin — zise d'Artagnan — fă-i un costum domnului baron; îţi cer eu asta.

— Pe dumneata nu pot să te refuz, domnule căpitan.

— Dar asta nu e tot: ai să-i faci acest costum numaidecît.

— Cu neputinţă înainte de opt zile.

— Atunci e ca şi cum ai refuza să i-l faci, deoarece costumul e destinat serbărilor de la Vaux.

— Repet că e cu neputinţă — răspunse cu încăpăţînare bătrînul.

— Ba nu, scumpe domnule Percerin, mai ales dacă te rog şi eu — se auzi dinspre uşă un glas subţire, o voce metalică ce-l făcu pe d'Artagnan să-şi aţintească urechea.

Era glasul lui Aramis.

— Domnul d'Herblay! tresări croitorul.

— Aramis! murmură d'Artagnan.

— Ah, episcopul nostru! zise Porthos.

— Bună ziua, d'Artagnan! Bună ziua, Porthos! Bună ziua, prieteni! strigă Aramis. Haide, haide, dragă domnule Percerin, fă-i domnului costumul, şi îţi spun eu că, făcîndu-i-l, îi vei face o mare plăcere domnului Fouquet.

Şi însoţi aceste cuvinte printr-un semn ce voia să spună: „Consimte şi lasă-i să plece". Se pare că Aramis avea asupra meşterului Percerin o înrîurire mai mare decît aceea a lui d'Artagnan însuşi, căci croitorul făcu o plecăciune în semn că se învoieşte şi, întorcîndu-se către Porthos, zise cu asprime:

— Treceţi dincolo să vi se ia măsura.

Porthos se făcu roşu tot. D'Artagnan, văzînd că se apropie furtuna, îi şopti lui Molière:

— Scumpe domnule, omul pe care-l vezi aici se socoteşte umilit atunci cînd i se măsoară cărnurile şi oasele cu care l-a înzestrat Dumnezeu; studiază-mi-l pe acest tip, meştere Aristofan, şi foloseşte-te de el.

Molière n-avea nevoie să fie încurajat; îl învălui cu privirea pe baronul Porthos şi-i spuse:

— Domnule, dacă vreţi să veniţi cu mine, vă voi lua măsură pentru un costum fără ca măsurătorul să vă atingă măcar.

— Oh — făcu Porthos — cum se poate una ca asta, prietene?

— Vă spun că nu se va folosi nici cotul, nici metrul la măsurătoare. E un procedeu nou, pe care l-am născocit noi,

pentru a lua măsura oamenilor aleşi, cărora nu le face plăcere să fie atinşi de nişte bădărani oarecare. La noi vin mulţi bărbaţi delicaţi, care nu pot îndura să fie măsuraţi, obicei care, după părerea mea, întinează măreţia firească a omului, şi dacă, din întîmplare, domnule, sînteţi unul dintre aceştia...

— Mii de draci, se înţelege că sînt !

— Straşnic ! Se nimereşte tocmai bine, domnule baron, căci veţi face safteaua invenţiei noastre.

— Dar cum dracul o să mi se ia măsura ? zise Porthos încîntat.

— Domnule — răspunse Molière înclinîndu-se — dacă veţi binevoi să mă urmaţi, o să vedeţi.

Aramis privea această scenă cu încordare. Credea pesemne că desluşeşte, după neastîmpărul lui d'Artagnan, că acesta avea să treacă dincolo, cu Porthos, pentru a nu pierde sfîrşitul unei scene începute sub un atît de bun augur. Dar, oricît de isteţ ar fi fost Aramis, acum se înşela. Porthos şi Molière plecară singuri ; d'Artagnan rămase cu Percerin. De ce oare ? Din curiozitate, desigur ; sau, poate, cu gîndul de a se mai bucura cîteva clipe de prezenţa bunului său prieten Aramis.

Molière şi Porthos dispăruţi, d'Artagnan se apropie de episcopul de Vannes, lucru care păru a nu-i face nici o plăcere acestuia din urmă.

— Tot pentru un costum ai venit, nu-i aşa, dragă prietene ?

Aramis zîmbi.

— Nu — zise el.

— Te vei duce totuşi la Vaux ?!

— Mă voi duce, însă fără costum nou. Uiţi, dragă d'Artagnan, că un biet episcop de Vannes nu e atît de bogat ca să-şi facă haine noi pentru fiecare serbare ?

— Deh — zise muşchetarul rîzînd — dar poemele nu mai aduc nimic ?

— Oh, d'Artagnan — răspunse Aramis — e atîta vreme de cînd nu mă mai gîndesc la nimicurile astea !

— Bine ! rosti d'Artagnan, fără să fie convins.

Cît despre Percerin, el se cufundase din nou în contemplarea brocarturilor sale.

— Nu ţi se pare — zise Aramis cu un surîs — că-l stingherim pe acest vrednic om, dragul meu d'Artagnan ?

„Aha, aha ! murmură muşchetarul în sinea lui. Vrei să spui că te stingheresc pe tine, amice." Apoi, tare :

— Ei bine, să mergem ; eu nu mai am nici o treabă aici, şi dacă eşti tot atît de liber ca şi mine, Aramis...

— Nu, voiam să...

— Ah, aveai să-i spui ceva în taină lui Percerin ? De ce nu m-ai prevenit de la început ?

— În taină — repetă Aramis — da, firește, dar nu ferindu-mă de tine, d'Artagnan. Niciodată, te rog să mă crezi, nu voi avea ceva atît de tainic, încît un prieten ca tine să nu poată auzi.

— Oh, nu, nu, mă retrag — spuse d'Artagnan, dar dînd glasului său un accent vădit de curiozitate, căci stînjeneala lui Aramis, oricît de bine ar fi fost ascunsă, nu scăpase atenţiei sale, şi el ştia că la acest suflet de nepătruns, totul, chiar şi lucrurile cele mai puţin însemnate în aparenţă, se îndreptau de obicei spre o ţintă, o ţintă necunoscută, dar care, după cum cunoştea el firea prietenului său, muşchetarul îşi dădea seama că trebuia să fie foarte importantă.

Aramis, la rîndul lui, văzu că d'Artagnan avea unele bănuieli şi stărui :

— Rămîi, te rog — zise el — iată despre ce este vorba. Şi, întorcîndu-se către croitor, începu : Dragă Percerin... Sînt chiar fericit că eşti de faţă, d'Artagnan.

— Ah, adevărat ? se miră iarăşi gasconul, şi mai bănuitor încă decît pînă atunci.

Percerin nu se mişcă. Aramis îl trezi deodată, smulgîndu-i din mînă stofa la care lucra.

— Dragul meu Percerin — îi spuse el — l-am adus cu mine pe domnul Le Brun, unul din pictorii domnului Fouquet.

„Ah, foarte bine — gîndi d'Artagnan — dar pentru ce pe Le Brun ?"

Aramis se uita la d'Artagnan, care avea aerul că priveşte nişte gravuri înfăţişîndu-l pe Marc Antoniu.

— Şi doriţi să-i faceţi un costum la fel cu acelea ale epicurienilor ? întrebă Percerin.

Şi, spunînd acestea pe un ton distrat, vrednicul croitor încercă să recapete bucata lui de brocart.

— Un costum de epicurian ? întrebă d'Artagnan mirat.

— În sfîrşit — zise Aramis cu cel mai fermecător surîs — e scris ca astă-seară scumpul nostru d'Artagnan să ne afle toate secretele ; da, prietene, da. Ai auzit vorbindu-se de epicurienii domnului Fouquet, nu-i aşa ?

— Fără îndoială. Nu e un fel de societate a poeţilor, printre care La Fontaine, Loret, Pellisson, Molière şi nu mai ştiu cine, a căror academie îşi are sediul la Saint-Mandé ?

— Exact. Ei bine, le dăm uniforme poeţilor noştri şi-i înregimentăm în serviciul regelui.

— Oh, foarte bine, ghicesc : o surpriză pe care domnul Fouquet i-o face regelui. Oh, fii liniştit, dacă asta e taina domnului Le Brun, n-o voi dezvălui.

— Drăguţ ca întotdeauna, prietene. Nu, domnul Le Brun n-are nici o legătură cu asta ; taina care-l priveşte e mult mai importantă !

— Atunci, dacă e atît de importantă, mai bine să n-o cunosc — zise d'Artagnan prefăcîndu-se că vrea să iasă.

— Intră, domnule Le Brun, intră — zise Aramis deschizînd cu mîna dreaptă o uşă lăturalnică şi oprindu-l cu stînga pe d'Artagnan.

— Pe legea mea, nu mai înţeleg nimic ! exclamă Percerin.

Aramis făcu o pauză, cum se spune în teatru.

— Dragă domnule Percerin — zise el — lucrezi cinci costume pentru rege, nu-i aşa ? Unul de brocart, unul de postav, pentru vînătoare, unul de catifea, unul de mătase şi unul din stofă de Florenţa !

— Da. Dar de unde ştiţi toate acestea, monseniore ? întrebă Percerin uimit.

— E foarte simplu, dragă domnule : acolo va fi vînătoare, ospăţ, concert, promenadă şi recepţie ; deci cinci ţesături cerute de etichetă.

— Le ştiţi pe toate, monseniore !

„Ehei, şi încă multe altele !" îşi spuse în sinea lui d'Artagnan.

— Dar — strigă croitorul triumfător — ceea ce nu ştiţi, monseniore, cu toate că sînteţi prinţ al bisericii, ceea ce nimeni nu va şti, ceea ce numai regele singur, domnişoara de

La Vallière şi cu mine ştim este culoarea stofelor şi felul podoabelor ; mai e apoi tăietura, îmbinarea, linia !

— Ei bine — zise Aramis — tocmai astea am venit să te rog să mi le faci cunoscute, scumpe domnule Percerin.

— Auzi colo ! strigă croitorul îngrozit, cu toate că Aramis rostise aceste cuvinte, pe care noi le-am repetat, cu glasul cel mai blînd şi mai mieros.

Pretenţia i se păru, după ce se gîndi o clipă, atît de exagerată, de hazlie şi de nemaipomenită domnului Percerin, încît rîse mai întîi încet, pe urmă tare, pentru ca să sfîrşească apoi în hohote. D'Artagnan îi ţinu hangul, nu fiindcă găsea că lucrul era într-adevăr vrednic de rîs, dar ca să nu-l lase pe Aramis să-şi adune gîndurile. Acesta aşteptă să se potolească amîndoi ; apoi, după ce se liniştiră, zise :

— La prima vedere s-ar părea că am rostit o absurditate, nu-i aşa ? Dar d'Artagnan, care e înţelepciunea întrupată, te va lămuri că nu puteam să-ţi cer altceva decît ceea ce ţi-am cerut.

— Să vedem — zise muşchetarul atent, simţind, cu mirosul lui desăvîrşit, că pînă atunci se înghiontiseră doar şi că momentul bătăliei abia acum se apropia.

— Să vedem — repetă Percerin cu neîncredere.

— Pentru ce — continuă Aramis — dă domnul Fouquet o serbare în cinstea regelui ? Oare nu ca să-i fie pe plac ?

— De bună seamă — fu de acord Percerin.

D'Artagnan încuviinţă cu un semn din cap.

— Prin nimica galanterie ? Prin oleacă de imaginaţie de bun gust ? Printr-un şir de surprize asemenea aceleia despre care vorbeam adineauri, în legătură cu înregimentarea epicurienilor noştri ?

— Minunat !

— Ei bine, iată surpriza, bunul meu prieten : domnul Le Brun, aci de faţă, e un om care desenează cu foarte multă exactitate.

— Da — zise Percerin — am văzut tablouri făcute de domnul şi am băgat de seamă că hainele erau foarte bine redate. Iată pentru ce mă învoiesc să-i fac numaidecît un costum, fie asemănător cu al domnilor epicurieni, fie deosebit.

— Domnule dragă, luăm act cu bucurie de vorba dumitale ; mai tîrziu ne vom folosi de ea ; dar, deocamdată,

domnul Le Brun are nevoie nu de hainele pe care le vei face pentru dînsul, ci de acelea pe care le faci pentru rege.

Percerin execută o săritură înapoi, pe care d'Artagnan, om calm şi care cîntăreşte bine lucrurile, nu o găsi prea exagerată, într-atît de ciudate şi de neaşteptate înţelesuri avea propunerea pe care o arunca Aramis.

— Hainele regelui ! Să dau unui fitecine hainele regelui !... Oh, ce să zic, domnule episcop, înălţimea voastră şi-a pierdut minţile ! strigă bietul croitor scos din răbdări.

— Ajută-mă, d'Artagnan — zise Aramis din ce în ce mai calm şi mai surîzător — hai, ajută-mă să-l lămuresc pe domnul ; căci tu înţelegi, nu-i aşa ?

— De, nu prea, îţi mărturisesc cinstit.

— Cum, prietene, nu înţelegi că domnul Fouquet vrea să-i facă regelui surpriza de a-şi vedea portretul la sosirea sa la Vaux ? Că portretul, a cărui asemănare va fi izbitoare, va trebui să aibă acelaşi costum pe care-l va purta regele în ziua cînd va vedea portretul ?

— Ah, da, da ! strigă muşchetarul aproape convins, atît de firească părea ideea aceasta. Da, dragul meu Aramis, ai dreptate ; da, ideea este fericită. Pun rămăşag că tu ai născocit-o !

— Nu ştiu — răspunse cu nepăsare episcopul — eu sau domnul Fouquet... Apoi, scrutînd figura lui Percerin, după ce observase nehotărîrea lui d'Artagnan, întrebă : Ei bine, domnule Percerin, ce zici ? Spune.

— Spun că...

— Că eşti liber să refuzi, fără îndoială, ştiu asta foarte bine, şi nici nu mă gîndesc să te silesc, scumpe domn ; mai mult chiar, înţeleg sfiiciunea dumitale de a îmbrăţişa ideea domnului Fouquet : nu vrei să laşi să se creadă că-l linguşeşti pe rege. Inimă nobilă, domnule Percerin ! Inimă nobilă !

Croitorul bolborosi ceva.

— Ar fi, într-adevăr, o mare măgulire ce i s-ar face tînărului Prinţ — continuă Aramis. Dar, mi-a declarat domnul intendent superior, dacă Percerin refuză, spune-i că nu mă voi supăra pe el pentru asta şi-l voi stima totdeauna. Numai că...

— Numai că... ? repetă Percerin cu nelinişte.

— Numai că — urmă Aramis — mă voi vedea silit să-i spun regelui (dragă domnule Percerin, înţelegi, domnul Fouquet vorbeşte astfel), numai că mă voi vedea silit să-i spun regelui : „Sire, aveam intenţia să ofer maiestăţii voastre portretul vostru ; dar, dintr-un sentiment de delicateţe exagerat poate, dar nu mai puţin de înţeles, domnul Percerin s-a împotrivit".

— Împotrivit ? strigă croitorul, îngrozit de răspunderea ce avea să cadă pe umerii lui. Să mă împotrivesc eu dorinţei, voinţei domnului Fouquet, cînd e vorba să-i facă o plăcere regelui ? Oh, pîrdalnică vorbă aţi spus acum, domnule episcop ! Să mă împotrivesc ? Oh, nu eu am rostit asta, slavă Domnului ! Domnul căpitan de muşchetari mi-e martor. Nu-i aşa, domnule d'Artagnan, că nu mă împotrivesc la nimic ?

D'Artagnan făcu un semn de abţinere, dovadă că voia să rămînă neutru ; presimţea că la mijloc trebuie să fie o intrigă, vreo comedie sau o tragedie ; se dădea de ceasul morţii că n-o putea ghici, dar, deocamdată, ţinea să nu se amestece.

Percerin însă, speriat de gîndul că s-ar putea să i se spună regelui că se împotrivise cînd a fost vorba să i se facă o surpriză, îi oferi un scaun lui Le Brun şi începu să scoată dintr-un dulap patru costume strălucitoare, al cincilea fiind încă în mîinile ucenicilor, şi aşeză pe rînd aceste capodopere pe tot atîtea manechine de Bergman, care, aduse în Franţa pe vremea lui Concini, îi fuseseră dăruite lui Percerin II de către mareşalul d'Ancre, după înfrîngerea croitorilor italieni, ruinaţi prin concurenţă. Artistul începu să deseneze, apoi să picteze veşmintele. Dar Aramis, care urmărea din ochi toate fazele muncii lui şi-l supraveghea îndeaproape, îl opri deodată.

— Mi se pare că nu prea ai prins nuanţele, dragă domnule Le Brun — îi spuse el. Culorile dumitale au să te înşele, şi pe pînză se va pierde acea asemănare desăvîrşită de care avem absolută nevoie ; îţi trebuie mai mult timp ca să distingi bine nuanţele.

— E adevărat — interveni Percerin — dar tocmai timpul ne lipseşte, şi în privinţa asta, veţi conveni, domnule episcop, nu pot să fac nimic.

— Atunci nu vom face nici o treabă — zise Aramis dezamăgit — şi asta din pricina nepotrivirii culorilor.

Totuşi, Le Brun copia stofele şi ornamentele cu cea mai mare fidelitate, lucru pe care Aramis îl urmărea cu o nerăbdare pe care nu şi-o putea ascunde. „Ia să vedem, ia să vedem ! îşi spunea iarăşi în sinea lui muşchetarul. La dracu, ce urzeală o mai fi şi asta ?"

— Hotărît, nu merge ! zise Aramis. Domnule Le Brun, închide-ţi lădiţele şi strînge-ţi pînzele.

— E şi din pricină, domnule — strigă pictorul necăjit — că lumina e foarte proastă aici !

— O idee, domnule Le Brun, o idee ! Dacă am avea nişte mostre din stofe, de pildă, şi, fără grabă, la o lumină mai bună...

— Oh, atunci — strigă pictorul — voi răspunde de totul !

„Bun ! îşi zise d'Artagnan. Ăsta trebuie să fie nodul acţiunii. Are nevoie de cîte o mostră din fiecare stofă. La dracu ! I le va da oare Percerin ?"

Percerin, învins în ultimele lui împotriviri, înşelat, pe deasupra, de prefăcuta bunăvoinţă a lui Aramis, tăie cinci mostre din stofe şi i le înmînă episcopului de Vannes.

— E mai bine aşa. Nu e şi părerea ta, d'Artagnan, ce zici ? îl întrebă Aramis pe d'Artagnan.

— Părerea mea, dragă Aramis — răspunse d'Artagnan — este că ai rămas acelaşi.

— Şi, drept urmare, acelaşi prieten al tău — zise episcopul cu un accent cît mai plăcut în glas.

— Da, da — rosti tare d'Artagnan. Apoi, în sinea lui : „Dacă sînt păcălit de tine, iezuit prefăcut, măcar să nu-ţi fiu complice, şi ca să nu-ţi fiu complice, mai e încă timp s-o şterg de aici". La revedere, Aramis — adăugă el cu glas tare — la revedere, mă duc să văd ce face Porthos.

— Atunci aşteaptă-mă şi pe mine — zise Aramis, vîrînd mostrele în buzunarele sale. Aşteaptă-mă, căci am terminat aici, şi mi-ar părea rău să nu-i spun un ultim cuvînt de bine prietenului nostru.

Le Brun îşi strînse sculele, Percerin băgă costumele la loc în dulap, Aramis îşi apăsă buzunarele cu palmele, pentru a fi sigur că mostrele sînt bine închise, şi cu toţii ieşiră din cabinet.

ÎN CARE MOLIÈRE S-A GÎNDIT POATE PENTRU PRIMA DATĂ LA „BURGHEZUL GENTILOM"

D'Artagnan îl regăsi pe Porthos în sala alăturată ; dar nu mai era un Porthos supărat, un Porthos umilit, ci un Porthos blînd, radios, fermecător, stînd de vorbă cu Molière, care-l privea cu un fel de idolatrie şi ca un om care nu numai că nu văzuse niciodată ceva mai grozav, dar nici nu mai văzuse cîndva ceva asemănător.

Aramis se duse de-a dreptul la Porthos şi-i întinse mîna-i albă şi subţire, care dispăru cu totul în palma gigantică a vechiului său prieten, gest pe care Aramis nu-l făcea niciodată fără o anumită teamă. Dar strînsoarea prietenească sfîrşindu-se fără dureri prea mari, episcopul de Vannes se întoarse către Molière.

— Ei bine, domnule — îi spuse el — mergi cu mine la Saint-Mandé ?

— Merg oriunde doriţi, monseniore — răspunse Molière.

— La Saint-Mandé ? strigă Porthos, foarte mirat să-l vadă pe mîndrul episcop de Vannes în relaţii de amiciţie cu un ucenic de croitorie. Cum, Aramis, îl iei pe domnul la Saint-Mandé ?

— Da — zise Aramis cu surîsul lui cunoscut — e vremea să ne grăbim.

— Şi apoi, dragul meu Porthos — interveni d'Artagnan — domnul Molière nu e cîtuşi de puţin ceea ce pare să fie.

— Cum adică ? întrebă Porthos.

— Da, domnul este una dintre cele mai bune calfe ale meşterului Percerin ; e aşteptat la Saint-Mandé spre a proba costumele de serbare pe care domnul Fouquet le-a comandat pentru epicurieni.

— Chiar aşa — confirmă Molière. Da, domnule.

— Atunci, haide, dragă domnule Molière — zise Aramis — dacă, bineînţeles, ai terminat cu domnul du Vallon.

— Noi am terminat — răspunse Porthos.

— Şi eşti mulţumit ? îl întrebă d'Artagnan.

— Întru totul mulţumit — declară Porthos.

Molière se despărţi de Porthos cu saluturi cît se poate de curtenitoare, apoi strînse mîna pe care i-o întinse pe furiş căpitanul de muşchetari.

— Domnule — adăugă Porthos fandosindu-se — domnule, nu uita mai ales să respecţi termenul.

— Veţi avea costumul gata chiar mîine, domnule baron — răspunse Molière.

Şi plecă împreună cu Aramis. În urma lui, d'Artagnan, luîndu-l de braţ pe Porthos, îl întrebă :

— Ce ţi-a făcut acest croitor, dragul meu Porthos, de te arăţi aşa de mulţumit de dînsul ?

— Ce mi-a făcut, prietene ? Ce mi-a făcut ? strigă Porthos vădit fericit.

— Da, te întreb ce ţi-a făcut ?

— Prietene, a făcut ceea ce nici un croitor n-a făcut vreodată : mi-a luat măsură fără să mă atingă.

— Ce vorbeşti ! Povesteşte-mi şi mie asta, dragul meu.

— Mai întîi, prietene, s-a dus să caute nu ştiu unde un şir întreg de manechine de toate mărimile, sperînd că se va găsi unul de talia mea ; dar cel mai mare, păstrat pentru tambur-majorul elveţienilor, era cu două şchioape mai scurt şi cu o palmă mai strîmt.

— Ah, adevărat ?

— Întocmai precum am avut cinstea să-ţi spun, dragul meu d'Artagnan. Dar e un mare om, sau mai degrabă un mare croitor acest domn Molière ! N-a fost cîtuşi de puţin încurcat de asta.

— Şi ce-a făcut ?

— Oh, un lucru foarte simplu. E de necrezut, pe legea mea ! Oare toţi ceilalţi croitori să fie atît de nepricepuţi, încît să nu le dea în gînd un asemenea mijloc ? De cîte chinuri şi umilinţe aş fi fost cruţat !

— Fără să mai punem la socoteală costumele, dragă Porthos.

— Da, treizeci de costume.

— Ei bine, dragul meu Porthos, haide, spune-mi şi mie metoda domnului Molière.

— Molière? Aşa i-ai spus? Voi căuta să-i ţin minte numele.

— Da, sau Poquelin [1], dacă-ţi place mai mult.

— Nu, îmi place mai mult Molière. Cînd voi vrea să-mi aduc aminte numele lui, mă voi gîndi la volieră [2], şi, cum chiar am una la Pierrefonds...

— Minunat, dragul meu. Ei, şi metoda domnului Molière?

— Iat-o. În loc să mă împartă în bucăţi, aşa cum fac toţi ceilalţi neisprăviţi, în loc să mă pună să mă îndoi din şale, să mă sucesc din toate încheieturile, apucătură umilitoare şi urîtă...

D'Artagnan făcu un semn de încuviinţare din cap.

— „Domnule, mi-a spus el, un om de lume se cuvine să-şi ia singur măsura. Faceţi-mi plăcerea şi apropiaţi-vă de această oglindă." Atunci m-am apropiat de oglindă. Trebuie să-ţi mărturisesc că nu prea pricepeam ce voia să facă acest vrednic domn Volière cu mine.

— Molière.

— Ah, da, Molière, Molière. Şi cum teama de măsură nu mă părăsea de loc, i-am spus: „Ia seama cum ai să procedezi: sînt foarte gîdilicios, să ştii". Dar el, cu vocea lui blîndă (căci e un băiat binecrescut, prietene, s-o recunoaştem), el, cu vocea lui blîndă, mi-a răspuns: „Domnule, pentru ca un costum să vă cadă bine, trebuie să fie făcut după imaginea dumneavoastră. Imaginea dumneavoastră e reflectată întocmai în oglindă. Vom lua, deci, măsură după imaginea dumneavoastră".

— Într-adevăr — zise d'Artagnan — te vedeai în oglindă, dar unde a găsit o oglindă în care tu să te poţi vedea întreg?

— Dragul meu, e aceeaşi oglindă în care se priveşte şi regele.

— Da; însă regele e cu un cap şi jumătate mai mic decît tine.

— Ei bine, nu ştiu cum se face — pesemne că e o metodă de a-l măguli pe rege — dar oglinda era prea mare

[1] Numele real al marelui scriitor francez cunoscut sub numele de Molière este Jean-Baptiste Poquelin.

[2] Colivie de păsări. În franţuzeşte i se spune *volière*, rimînd perfect cu Molière.

și pentru mine. E adevărat că înălțimea ei se compunea din trei cristale de Veneția suprapuse, iar lățimea din tot atîtea cristale juxtapuse.

— Oh, prietene, ce cuvinte frumoase folosești! De unde dracu ai învățat termenii ăștia?

— La Belle-Isle. Îi folosea Aramis cînd vorbea cu arhitectul.

— Aha! Foarte bine! Să revenim la oglindă, dragul meu.

— Atunci, acest minunat domn Volière...

— Molière.

— Da, Molière, așa e. Ai să vezi, prietene, că de-acum înainte n-am să-i mai încurc numele. Acest minunat domn Molière începu să tragă cu o bucată de tibișir linii albe pe suprafața oglinzii, urmînd conturul brațelor și umerilor mei, în timp ce rostea mereu această maximă pe care o găsesc desăvîrșită: „O haină nu trebuie să-l stînjenească de loc pe cel care o poartă".

— Într-adevăr — zise d'Artagnan — iată o maximă reușită, ce nu e pusă totdeauna în practică.

— Tocmai de aceea am găsit-o și eu atît de surprinzătoare, îndeosebi cînd el o mai și dezvoltă.

— Ce spui, a dezvoltat această maximă?

— Ba bine că nu!

— Să vedem dezvoltarea.

— „Căci, zicea el mai departe, se poate ca, într-o împrejurare grea, sau într-o poziție supărătoare, să ai haina pe umeri și să vrei să simți că n-o ai."

— Asta e adevărat — zise d'Artagnan.

— „Astfel", a adăugat domnul Volière...

— Molière.

— Molière, da. „Astfel, a adăugat domnul Molière, dacă vreți să trageți spada din teacă, domnule, și sînteți îmbrăcat cu acest costum, cum faceți?" Scot haina de pe mine, i-am răspuns eu. „Ei bine, nu", mi-a întors-o el. Cum nu? „Spun că un costum trebuie să fie făcut așa de bine, încît să nu vă stînjenească de loc, nici chiar în trasul spadei."

— Ah! Ah!

— „Puneţi-vă în gardă", mi-a spus. Am executat atunci o săritură aşa de grozavă, că două ochiuri de la geam s-au făcut ţăndări. „Nu-i nimic, nu-i nimic, zice el, rămîneţi aşa." Am ridicat braţul stîng în sus, am îndoit antebraţul cu multă graţie, avînd mîneca răsfrîntă, ţinînd pumnul strîns, în timp ce braţul drept, pe jumătate întins, îmi apăra cu cotul mijlocul şi cu palma pieptul.

— Da — zise d'Artagnan — adevărata gardă, garda academică.

— Acesta e cuvîntul, prietene. Între timp, Volière...

— Molière !

— Zău, dragă prietene, parcă e mai bine să-i spun... Cum ai zis că-l mai cheamă ?

— Poquelin.

— Îmi place mai mult să-i spun Poquelin.

— Dar cum ai să ţii minte mai uşor numele ăsta decît pe celălalt ?

— Să vezi... Se numeşte Poquelin, nu-i aşa ?

— Da.

— Mă voi gîndi la doamna Coquenard.

— Şi ?

— Voi schimba *Coque* în *Poque, nard* în *lin,* şi în loc de Coquenard, voi avea Poquelin.

— Formidabil ! strigă d'Artagnan uluit... Mai departe, dragul meu, te ascult cu încîntare.

— Acest Coquelin îmi desenă deci braţul pe oglindă.

— Poquelin. Iartă-mă.

— Dar cum am zis ?

— Ai zis Coquelin.

— Ah, aşa e. Acest Poquelin îmi desenă deci braţul pe oglindă, dar, ce-i drept, i-a trebuit mult timp pentru asta ; mă privea şi mă cerceta într-una — nu-i vorbă, eram tare chipeş ! „V-aţi obosit ?" mă întrebă mai pe urmă. Puţin, răspunsei eu, lăsîndu-mă pe genunchi. Dar pot să mai stau încă un ceas. „Oh, nu, asta n-o voi îngădui. Avem aici nişte băieţi cumsecade, care vor socoti o cinste să vă sprijine braţele, aşa cum erau sprijinite pe vremuri braţele profeţilor cînd îl invocau pe Atotstăpînitorul." Foarte bine ! am răspuns. „Asta nu vă va umili ?" Prietene, i-am spus eu atunci, este, mi se pare, o mare deosebire între a fi sprijinit şi a fi măsurat.

— Distincţia e plină de tîlc — îl întrerupse d'Artagnan.

— Numaidecît — continuă Porthos — a făcut un semn şi s-au apropiat doi băieţi ; unul îmi susţinea braţul stîng, iar celălalt, cu foarte multă îndemînare, îmi susţinea braţul drept. „Să vină încă un băiat !" strigă el. Şi a venit un al treilea băiat. „Ţine-l pe domnul de şale", îi spuse el. Băiatul mă apucă de şale.

— Încît stăteai nemişcat ? îl întrebă d'Artagnan.

— Absolut nemişcat. Şi Poquenard mă desena pe oglindă.

— Poquelin, dragul meu prieten.

— Poquelin, ai dreptate. Uite, zău, tot mai bine e să-i spun Volière.

— Da. Şi cu asta s-a sfîrşit ?

— În acest timp, Volière mă desena, cum zic, pe oglindă.

— Frumos din partea lui !

— Îmi place, zău, foarte mult metoda asta : e respectuoasă şi-l ţine pe fiecare la locul lui.

— Şi cum s-a terminat ?

— În aşa fel că nimeni nici măcar nu m-a atins, prietene.

— În afară de cei trei băieţi care te sprijineau.

— De bună seamă ; dar ţi-am explicat, mi se pare, care e deosebirea dintre a sprijini şi a măsura.

— E adevărat — răspunse d'Artagnan, care îşi spuse apoi în sinea lui : „Pe legea mea, sau eu mă înşel cu totul, sau i-am făcut o mare pleaşcă acestui năzdrăvan de Molière, şi într-o zi vom vedea, fără îndoială, în vreuna din comediile lui, o scenă luată după natură".

Porthos zîmbea.

— Ce te face să rîzi ? îl întrebă d'Artagnan.

— Trebuie oare să ţi-o mărturisesc ? Ei bine, rîd de cîtă fericire mă simt cuprins.

— O, asta aşa e ; nu cunosc om mai fericit decît tine ! Dar, ia spune, ce nouă bucurie s-a mai ivit ?

— Ei bine, dragul meu, felicită-mă.

— Nici nu vreau altceva.

— Se pare că sînt primul din lume căruia i s-a luat măsură în felul acesta.

— Eşti sigur ?

— Aproape. Anumite semne schimbate între Volière şi ceilalţi lucrători mi-au dat de înţeles că aşa este.

— Ei bine, dragul meu, asta nu mă surprinde din partea lui Molière.

— Volière, prietene.

— Oh, nu, nu, la naiba ! N-am decît să te las pe tine să-i spui Volière, dar cu îi voi spune ca şi pînă acum, Molière. Ei bine, ziceam că asta nu mă miră de loc din partea lui Molière, care e un băiat istet şi căruia tu i-ai inspirat această idee strașnică.

— Care-i va folosi mai tîrziu, sînt sigur !

— Cum adică, te mai întrebi dacă o să-i folosească ? Cred şi cu că-i va folosi, şi încă mult. Căci, vezi tu, dragă prietene, Molière e, dintre toţi croitorii noştri de renume, acela care-i îmbracă cel mai bine pe baronii noştri, pe conţii şi pe marchizii noştri... pe măsura lor.

Cu aceste cuvinte, a căror aluzie sau adîncime noi nu o vom mai comenta, d'Artagnan şi Porthos ieşiră de la meşterul Percerin şi se urcară din nou în trăsura lor. Îi vom lăsa acolo, cu îngăduinţa cititorului, pentru a ne întoarce alături de Molière şi de Aramis, la Saint-Mandé.

IX

STUPUL, ALBINELE ŞI MIEREA

Episcopul de Vannes, foarte nemulţumit că-l întîlnise pe d'Artagnan la meşterul Percerin, se reîntoarse cît se poate de rău dispus la Saint-Mandé. Molière, dimpotrivă, încîntat că găsise un model atît de bun pentru o schiţă şi că ştia unde avea să regăsească originalul cînd va voi să facă după acea schiţă un tablou, Molière se reîntoarse acolo în cea mai perfectă bună dispoziţie.

Tot etajul întîi, aripa stîngă, era ocupat de epicurienii cei mai vestiți din Paris și cei mai apropiați casei, îndeletnicindu-se, fiecare în compartimentul său, ca albinele în fagurii lor, să producă o miere destinată prăjiturii regale pe care domnul Fouquet se pregătea s-o servească maiestății sale Ludovic al XIV-lea în timpul serbării de la Vaux. Pellisson, cu pumnii strînși la tîmple, își scormonea mintea adunînd primele pietre pentru temelia prologului *Supărăcioșilor*, comedie în trei acte pe care urma să o reprezinte Poquelin de Molière, cum spunea d'Artagnan, sau Coquelin de Volière, cum spunea Porthos. Loret, cu naivitatea lui de gazetar, compunea relatarea serbărilor de la Vaux înainte ca aceste serbări să fi avut loc. La Fontaine alerga de la unul la altul — umbră hoinară, distrată, stînjenind, pisălogind, zumzăind și șușotind la urechea fiecăruia mii de flecăreli poetice. Îl pisă atît de mult pe Pellisson, încît acesta, ridicînd capul, îl repezi, cu năduf :

— Cel puțin, La Fontaine, dacă te lauzi că te plimbi prin grădinile Parnasului, culege-mi și mie o rimă.

— Ce rimă îți trebuie ?- întrebă fabulistul, cum îi spunea doamna de Sévigné [1].

— Vreau o rimă la *lumină.*

— *Rugină* — răspunse La Fontaine.

— Eh, dragă prietene, nu poți vorbi de rugină cînd ridici în slăvi plăcerile de la Vaux — zise Loret.

— De altfel, rima nici nu e prea bună — adăugă Pellisson.

— Cum nu e bună ! strigă La Fontaine surprins.

— Da, dumneata ai o mare meteahnă, dragul meu, o meteahnă care te va împiedica întotdeauna să fii un poet de prim ordin : rimezi cu prea multă ușurință.

— Oh, oh, găsești, Pellisson ?

— Ei da, dragul meu, găsesc. Adu-ți aminte că o rimă nu e niciodată bună atîta vreme cît se poate găsi una și mai bună.

---

[1] Doamna de Sévigné (1626—1696) era o femeie de spirit din acea epocă. Ea a rămas cunoscută datorită „Scrisorilor" adresate fiicei sale, contesa de Grignan, ca și altor contemporani ai săi. Publicate în 1726, aceste scrisori au dovedit o mare spontaneitate de stil, o imaginație plină de prospețime, atribute puse în slujba unor notații interesante privind moravurile societății acelor timpuri.

— Atunci n-am să mai scriu decît în proză — zise La Fontaine, care luase în serios dojana lui Pellisson. Ah, m-am îndoit eu adesea c-aş fi poet, dar nu-s decît un ciuruc. Da, ăsta e adevărul!

— Nu spune asta, dragul meu; eşti prea sentenţios, şi ai în fabulele dumitale lucruri bune.

— Şi ca să încep — urmă La Fontaine continuîndu-şi gîndul — am să pun pe foc cele o sută de versuri pe care le-am făcut.

— Unde sînt aceste versuri?

— În capul meu.

— Ei bine, dacă le ai în cap, nu poţi să le arzi!

— Ai dreptate — zise La Fontaine. Totuşi, dacă nu le ard...

— Ei bine, ce se va întîmpla dacă nu le arzi?

— Se va întîmpla că-mi vor rămîne în minte, şi nu le voi mai uita niciodată.

— Drace! sări Loret. Iată primejdia; asta înseamnă să înnebuneşti!

— Drace! Drace! Drace! Ce-i de făcut? repetă La Fontaine.

— Am găsit eu un mijloc — zise Molière, care tocmai atunci intrase pe uşă şi auzise ultimele cuvinte.

— Care?

— Mai întîi scrie-le şi pe urmă dă-le foc.

— Ce simplu! Ei bine, eu niciodată nu m-aş fi gîndit la asta. E tare deştept diavolul ăsta de Molière! zise La Fontaine. Apoi, lovindu-se cu palma peste frunte: Ah, ai să fii veşnic un bou, Jean de La Fontaine! adăugă el.

— Ce tot îndrugi acolo, prietene? îl întrerupse Molière apropiindu-se de poet, ale cărui vorbe rostite în şoaptă le auzise.

— Spun că am să fiu veşnic un bou, iubite confrate — răspunse La Fontaine cu un oftat greu şi cu ochii plini de tristeţe. Da, prietene — continuă el cu un necaz crescînd — se pare că rimez cu prea multă uşurinţă.

— E un mare păcat, într-adevăr.

— Vezi? Sînt un cîrpaci!

— Cine a spus asta?

— La naiba, Pellisson! Nu-i aşa, Pellisson?

Pellisson, adîncit din nou în compunerea sa, se feri să răspundă.

— Dar dacă Pellisson a spus că eşti un cîrpaci — strigă Molière — te-a jignit profund!

— Crezi?

— Ah, dragul meu, te povăţuiesc, întrucît eşti gentilom, să nu laşi nepedepsită o astfel de insultă.

— Eh! făcu La Fontaine.

— Te-ai bătut vreodată?

— O singură dată, prietene, cu un locotenent de cavalerie uşoară.

— Ce-ţi făcuse acela?

— Se pare că mi-a sedus nevasta.

— Ah, ah! exclamă Molière aproape pălind.

Dar cum, la mărturisirea lui La Fontaine, ceilalţi întoarseră feţele, Molière îşi păstră pe buze zîmbetul batjocoritor ce era pe cale de a se şterge şi, urmînd să-l tragă de limbă pe La Fontaine, îl întrebă:

— Şi cum s-a sfîrşit acel duel?

— S-a sfîrşit că, pe teren, adversarul mi-a smuls spada din mînă, apoi şi-a cerut scuze, făgăduindu-mi să nu mai calce în casa mea.

— Şi te-ai declarat mulţumit?

— Nu, dimpotrivă! Mi-am ridicat spada şi i-am zis: Să avem iertare; domnule, dar nu m-am bătut cu dumneata fiindcă ai fost amantul nevestei mele, ci fiindcă mi s-a spus că trebuie să mă bat. Or, întrucît n-am fost niciodată mai fericit ca de atunci încoace, fă-mi plăcerea şi continuă să vii în casa mea ca şi mai înainte; altfel, la dracu, vom relua lupta de la început! Aşa că — încheie La Fontaine — a fost nevoit să rămînă amantul nevestei mele, iar eu am continuat să fiu cel mai fericit soţ de pe pămînt.

Toţi izbucniră în rîs. Singur Molière îşi trecu palma peste ochi. De ce? Poate ca să-şi şteargă o lacrimă, poate ca să-şi înăbuşe un suspin. Căci, vai!, se ştie, Molière era moralist, dar Molière nu era filozof.

— Oricum — zise el revenind la discuţia de mai înainte — Pellisson te-a ofensat.

— Ah, aşa-i, şi uitasem de asta.

— Dar am să-l provoc eu din partea ta.

— O poţi face, dacă socoteşti că e absolut necesar.

— Socotesc că e absolut necesar, şi mă şi duc la el.

— Stai puţin — zise La Fontaine. Vreau să-ţi cer părerea.

— În ce privinţă ?... În legătură cu ofensa ?

— Nu ; spune-mi dacă, într-adevăr, *lumină* nu rimează cu *rugină.*

— Eu le-aş face să rimeze.

— Drace, ştiam !

— În viaţa mea, am făcut o sută de mii de asemenea versuri.

— O sută de mii ! strigă La Fontaine. De patrù ori mai mult decît *Fecioara* la care ciocăneşte domnul Chapelain[1] ! Oare tot despre acest subiect ai făcut o sută de mii de versuri, dragă prietene ?

— Ei, ia ascultă, tu cel veşnic cu capul în nori ! rosti Molière.

— Nu poate fi îndoială — continuă La Fontaine — că *legumă,* de pildă, rimează cu *postumă.*

— La plural mai ales.

— Da, mai ales la plural, întocmai ca *rugină* şi *lumină.* Pune deci *rugini* şi *lumini,* la plural, dragul meu Pellisson, şi atunci merge — zise La Fontaine apropiindu-se ca să-l bată pe umăr pe confratele său, a cărui insultă o uitase cu totul.

— Lasă-mă în pace ! mormăi Pellisson.

— Doamne, aşa zice Molière, şi Molière se pricepe ! A spus el singur că a făcut o sută de mii de versuri.

— Haide — zise Molière rîzînd — iată-l că s-a pornit !

— La fel cum *iarbă* rimează foarte bine cu *salbă,* pun mîna în foc.

— Dar... — rosti Molière.

— Îţi spun asta — continuă La Fontaine — întrucît compui un divertisment pentru Sceaux[2], nu-i aşa ?

---

[1] Jean Chapelain (1595—1674), poet francez destul de mediocru, autorul poemului epic „Fecioara", dedicat eroinei franceze Ioana d'Arc, numită şi fecioara din Orléans.

[2] Localitate pe malul Senei, unde Colbert a construit un palat. Succesorii acestui domeniu, ducele de Maine şi ducele de Penthièvre, întreţineau aici o mică curte literară.

— Da, *Supărăcioşii.*

— Ah, *Supărăcioşii,* da, mi-aduc aminte. Ei bine, m-am gîndit că un prolog ar fi foarte nimerit pentru divertismentul tău.

— Fără îndoială, ar prinde de minune.

— Ah, eşti de părerea mea ?

— Atît de mult, că te-am şi rugat să faci acest prolog.

— M-ai rugat să-l fac, pe mine ?

— Da, pe tine ; ba chiar, văzînd că nu vrei, te-am rugat să i-l ceri lui Pellisson, care-l şi face în acest moment.

— Ah, aşadar asta compune Pellisson acum ? Pe legea mea, dragă Molière, s-ar putea să ai şi tu dreptate cîteodată.

— Cînd anume ?

— Atunci cînd spui că sînt cu capul în nori. E un cusur pîrdalnic ăsta, recunosc, dar mă voi îndrepta, şi am să-ţi fac prologul.

— Acum însă îl face Pellisson !

— Aşa-i. Ah, mare zăpăcit mai sînt ! Loret are dreptate să spună că sînt un cîrpaci.

— Dar nu Loret a spus asta, prietene.

— Ei bine, puţin importă cine a spus-o. Prin urmare, divertismentul tău se numeşte *Supărăcioşii.* Ce-ar fi să rimezi *capricioşii* cu *supărăcioşii?*

— La nevoie, da.

— Şi chiar cu *furioşii ?*

— O, de astă dată nu !

— Ar fi prea îndrăzneţ, nu-i aşa ? Dar, la urma urmei, de ce-ar fi îndrăzneţ ?

— Diferenţa de silabe sare în ochi.

— Presupuneam — zise La Fontaine părăsindu-l pe Molière şi apropiindu-se de Loret — presupuneam...

— Ce presupuneai ? îl întrebă Loret la mijlocul scandării unui vers, Hai, spune repede.

— Tu compui prologul *Supărăcioşilor,* nu-i aşa ?

— Oh, nu, m-a ferit sfîntul ; Pellisson îl compune !

— Aşa-i, Pellisson ! zise La Fontaine, îndreptîndu-se spre Pellisson. Presupuneam — continuă el — că nimfa de la Vaux...

— Ah, admirabil! strigă Loret. Nimfa de la Vaux! Mulţumesc, La Fontaine, mi-ai dat ultimele două versuri pentru cupletul meu:

Şi răsplata muncii le-o
Dă lor nimfa de la Vaux.

— Bravo! Asta da rimă! strigă Pellisson. Dacă ai să rimezi tot aşa, La Fontaine, să-ţi fie de bine!

— S-ar părea că aşa rimez, deoarece Loret zice că eu i-am dat ultimele două versuri pe care le-a rostit.

— Ei bine, dacă rimezi astfel, ia spune, cum ai începe prologul meu?

— Aş începe, bunăoară, aşa: O, *nimfă... care...* După *care* aş pune un verb la persoana a doua singular, timpul prezent, modul indicativ, şi apoi aş continua: *din a grotelor răcoare.*

— Dar verbul, unde e verbul? întrebă Pellisson.

— *Ca să-l admiri pe rege în toată-a lui splendoare* — declamă mai departe La Fontaine.

— Dar verbul, verbul? stărui cu încăpăţînare Pellisson. La persoana a doua singular, prezent, indicativ?

— Ei bine: *ieşi.*

O, *nimfă care ieşi din a grotelor răcoare*
Ca să-l admiri pe rege în toată-a lui splendoare.

— Ai spune: *care ieşi?*

— De ce nu?

— *Care ieşi...!*

— Ah, dragul meu — zise La Fontaine — eşti groaznic de pedant!

— Fără a mai lua în seamă — adăugă Molière — că şi în al doilea vers, *ca să-l admiri* e slab, dragă La Fontaine.

— Atunci, vezi bine că sînt un cîrpaci, că nu-s bun de nimic, cum spuneai adineauri.

— Dar n-am spus eu asta.

— Atunci cum spunea Loret.

— Nici Loret; Pellisson.

— Ei bine, Pellisson are de o sută de ori dreptate. Dar ceea ce mă supără mai mult, dragul meu Molière, e că nu vom avea gata costumele noastre de epicurieni.

— Te aşteptai să-l ai gata pentru serbare ?

— Da, pentru serbare, cît şi pentru după serbare. Fata mea din casă mi-a spus că cel pe care-l am acum e cam trecut.

— Drace, fata ta din casă are dreptate. E mai mult decît trecut !

— Ah, să vezi — reluă La Fontaine — asta din pricină că l-am uitat pe jos, în camera mea, şi pisica...

— Ei bine, ce-i cu pisica... ?

— A fătat pe el, şi l-a cam boţit.

Molière izbucni în rîs. Pellisson şi Loret îi urmară exemplul. În acel moment apăru episcopul de Vannes, ţinînd sub braţ un sul de planuri şi de pergamente. Ca şi cum îngerul morţii ar fi îngheţat într-o secundă toate aceste spirite năstrusnice şi voioase, ca şi cum înfăţişarea palidă a lui Aramis ar fi speriat veselia celor ce-l cinsteau pe Xenocrate [1], tăcerea cuprinse deodată încăperea şi fiecare îşi reluă pana sa şi seriozitatea de rigoare. Episcopul le dădu cîte o invitaţie celor ce se aflau de faţă şi le aduse mulţumiri din partea domnului Fouquet. Ministrul, le spuse el, reţinut de treburi în cabinetul său, nu putea să vină să-i vadă, dar îi ruga să-i trimită cîte o bucată din lucrările lor din cursul zilei, pentru a-l face să-şi uite oboseala pricinuită de munca sa din cursul nopţii. La aceste cuvinte, toate frunţile se plecară deasupra meselor. La Fontaine însuşi începu să scrie de zor pe hîrtie cu o pană grăbită ; Pellisson îşi duse la bun sfîrşit prologul, Molière alcătui la repezeală cincizeci de versuri noi, inspirate de vizita pe care o făcuse la Percerin ; Loret îşi încheie articolul în care preamărea mai dinainte strălucitele serbări, astfel că Aramis, încărcat cu această pradă ca regele albinelor — trîntor negru împodobit cu purpură de aur — se întoarse în apartamentul său, tăcut şi plin de importanţă. Dar, înainte de a pleca, le spuse :

— Nu uitaţi, domnii mei, că mîine seară vom porni cu toţii la drum.

— Atunci trebuie să dau de veste acasă — zise Molière.

— Ah, da, bietul Molière ! rosti Loret cu un surîs ascuns. El îi iubeşte pe-ai lui.

---

[1] Filozof grec, discipol al lui Platon, care a încercat să împace învăţăturile acestuia cu cele ale lui Pitagora.

— *Îi iubește*, da — replică Molière cu zîmbetul lui blînd și trist. *Îi iubește* nu înseamnă însă că *e iubit*.

— Eu — zise La Fontaine — sînt iubit la Château-Thierry, nu mă îndoiesc de asta.

În acea clipă, Aramis se reîntoarse în încăpere, după o scurtă dispariție.

— Vine cineva cu mine ? întrebă el. Trec prin Paris, după ce voi fi stat de vorbă cu domnul Fouquet un sfert de ceas. Vă iau cu trăsura.

— Vin eu ! zise Molière. De acord ; sînt grăbit.

— Eu voi mînca aici — adăugă Loret. Domnul de Gourville mi-a făgăduit niște raci.

Mi-a făgăduit niște raci...

Caută rima, La Fontaine !

Aramis ieși rîzînd, așa cum știa el să rîdă ; Molière îl urmă. Se aflau la capătul scării, cînd La Fontaine crăpă ușa și strigă :

— Făgăduit-a niște raci,
Ca-n schimb o odă tu să-i faci.

Hohotele de rîs ale epicurienilor se întețiră și ajunseră pînă la urechile lui Fouquet, în momentul cînd Aramis deschise ușa cabinetului său. Cît despre Molière, el se duse să spună să li se pregătească trăsura, în timp ce Aramis avea să schimbe cu ministrul cele cîteva cuvinte pe care trebuia să i le spună.

— Oh, cum mai rîd acolo sus ! zise Fouquet cu un suspin.

— Dumneata nu rîzi, monseniore ?

— Mie nu-mi arde de rîs, domnule d'Herblay.

— Se apropie serbarea, da.

— Și banii se depărtează.

— Nu ți-am spus că asta e treaba mea ?

— Mi-ai făgăduit niște milioane.

— Le vei avea mîine, o dată cu sosirea regelui la Vaux.

Fouquet îl privi adînc pe Aramis, trecîndu-și palma înghețată peste fruntea nădușită. Aramis înțelese că ministrul se îndoia de el, că nu-l credea în stare să aibă atîția bani. Cum putea să-și închipuie Fouquet că un biet episcop, fost

abate, fost mușchetar, putea să facă rost de o asemenea sumă ?

— De ce te îndoiești, omule ? întrebă Aramis.

Fouquet zîmbi și dădu din cap.

— Omule lipsit de credință ! adăugă episcopul.

— Dragă domnule d'Herblay — răspunse Fouquet — dacă voi cădea...

— Ei bine, dacă vei cădea... ?

— Voi cădea cel puțin de atît de sus, încît mă voi zdrobi pînă jos. Apoi, scuturîndu-și capul, ca pentru a se descotorosi de el însuși, întrebă : De unde vii, dragul meu prieten ?

— De la Paris.

— De la Paris ? Ah !

— Da, de la Percerin.

— Și ce-ai căutat la Percerin ? Căci nu-mi închipui să-ți faci prea multe griji din pricina costumelor pentru poeții noștri.

— Nu ; m-am dus să pregătesc o surpriză.

— O surpriză ?

— Da, pe care i-o vei face regelui.

— Va costa scump ?

— Oh, o sută de pistoli, pe care-i vei da lui Le Brun.

— Un pictor ? Ah, cu atît mai bine ! Și ce va reprezenta acea pictură ?

— Îți voi povesti totul ; dar, pînă una alta, cu acest prilej am ales și costumele pentru poeții noștri.

— Ei, și vor fi eleganți, mîndri ?

— Superbi ! Nu vor fi mulți seniori care să aibă asemenea costume. O să se vadă deosebirea dintre curtenii bogăției și cei ai prieteniei.

— Mereu spiritual și generos, scumpul meu prelat !

— Fac parte din școala dumitale !

Fouquet îi strînse mîna.

— Și-acum unde te duci ? întrebă el.

— Mă duc la Paris, după ce îmi vei fi dat o scrisoare.

— O scrisoare ? Către cine ?

— O scrisoare pentru domnul de Lyonne.

— Și ce vrei de la domnul de Lyonne ?

— Vreau să-mi semneze un ordin de închisoare.

— Un ordin de închisoare ? Ai de gînd să bagi pe cineva la Bastilia ?

— Nu, dimpotrivă, vreau să scot pe cineva de acolo.

— Ah! Pe cine?

— Pe un biet tînăr, un copil, care a fost întemniţat, în curînd sînt zece ani de-atunci, pentru două versuri latineşti făcute de el împotriva iezuiţilor.

— Pentru două versuri latineşti! Şi pentru două versuri latineşti se află în temniţă de zece ani, nenorocitul?

— Da.

— N-a mai făptuit şi altă nelegiuire?

— În afară de acele două versuri, e nevinovat ca dumneata şi ca mine.

— Pe cuvîntul dumitale?

— Pe onoarea mea!

— Şi se numeşte...?

— Seldon.

— Ah, dar asta e prea de tot! Iar dumneata ştiai acest lucru şi nu mi-ai spus nimic?

— Abia ieri a venit la mine mama lui, monseniore.

— Şi această femeie e săracă?

— În cea mai neagră mizerie.

— Ah, Dumnezeule — zise Fouquet — îngădui uneori asemenea nedreptăţi, încît nu mă mir că sînt nenorociţi care se îndoiesc de tine! Poftim, domnule d'Herblay!

Şi Fouquet, luînd o pană, aşternu la repezeală cîteva rînduri către colegul său Lyonne.

Aramis luă scrisoarea şi se pregăti să plece.

— Stai puţin — zise Fouquet.

Trase un sertar şi-i dădu zece bonuri de casă ce se găseau acolo. Fiecare bon era de o mie de livre.

— Iată — zise el — scoate-l pe fiu şi dă-i acestea mamei; dar să nu-i spui...

— Ce, monseniore?

— Că e cu zece mii de livre mai bogată decît mine; va zice că sînt un prost ministru de finanţe. Du-te, şi nădăjduiesc că Dumnezeu îi va binecuvînta pe cei ce se gîndesc la sărmanii lui.

— Aşa nădăjduiesc şi eu — răspunse Aramis sărutîndu-i mîna lui Fouquet.

Şi ieşi în grabă, ducînd cu sine scrisoarea pentru Lyonne, cele zece bonuri de casă pentru mama lui Seldon, şi luîndu-l şi pe Molière, care începuse să-şi piardă răbdarea.

X

ÎNCĂ UN OSPĂŢ LA BASTILIA

Băteau ceasurile şapte seara la marele orologiu al Bastiliei, la acel faimos orologiu care, la fel ca toate lucrurile din închisoarea de stat, a căror folosinţă este o tortură, le amintea deţinuţilor scurgerea fiecărei ore a supliciului lor. Orologiul Bastiliei, împodobit cu chipuri, asemeni celor mai multe orologii din acea vreme, îl înfăţişa pe sfîntul Petru în lanţuri.

Era ceasul cînd bieţilor captivi li se aducea mîncarea. Uşile, scîrţîind pe uriaşele lor ţîţîni, făceau loc să treacă tăvilor şi coşurilor pline cu bucate, a căror calitate, după cum ne-a arătat domnul Baisemeaux însuşi, corespundea condiţiei fiecărui deţinut în parte. În această privinţă, cunoaştem teoriile domnului Baisemeaux, împărţitor suveran al bunătăţilor gastronomice şi bucătar-şef al închisorii regale, ale cărui panere încărcate urcau acum treptele reci, pentru a duce osînditilor puţină mîngîiere, aflată în fundul sticlelor umplute cu măsură.

Era totodată ceasul cînd domnul guvernator însuşi se aşeza la masă. În ziua aceea, el avea un oaspete, astfel că frigarea se învîrtea în cuptor mai grea ca de obicei. Potîrnichi fripte, alături de prepeliţe ce înconjurau un iepure împănat ; pui de găină fierţi în zeama lor, muşchi prăjit şi stropit cu vin alb, anghinară de Guipuzcoa şi saramură de raci, iată, în afară de ciorbe şi alte gustări, care erau bunătăţile pregătite pentru domnul guvernator.

Baisemeaux, aşezat la masă, îşi freca mîinile de plăcere, privindu-l pe domnul episcop de Vannes, care, încălţat cu cizme, ca un cavaler, îmbrăcat în cenuşiu, cu spada la şold, vorbea despre foamea lui de lup cu o nerăbdare pe care nu şi-o mai putea stăpîni.

Domnul Baisemeaux de Montlezun nu era deprins cu intimităţile înălţimii sale monseniorul de Vannes şi, în seara aceea, Aramis, cuprins de voioşie, îi făcea destăinuiri peste

destăinuiri. Prelatul redevenise întrucîtva muşchetarul de altădată. Episcopul aproape că se pusese pe chef. Domnul Baisemeaux, la rîndul lui, cu acea uşurinţă a oamenilor de rînd, atinsese repede culmea voioşiei în faţa bunei dispoziţii, stăpînite totuşi, a oaspetelui său.

— Domnule — zise el — căci în astă-seară nu îndrăznesc să vă spun monseniore...

— Chiar aşa — aprobă Aramis — spune-mi domnule ; uite, am cizme.

— Ei bine, domnule, ştiţi de cine îmi amintiţi în seara asta ?

— Nu, pe legea mea ! răspunse Aramis turnîndu-şi vin în pahar. Dar sper să-ţi amintesc de un oaspete plăcut.

— Îmi amintiţi de doi. Dragă François, prietene, închide, te rog, fereastra aceea : curentul ar putea să stînjenească pe înălţimea sa.

— Şi să plece ! adăugă Aramis. Bucatele au fost aduse pe masă, le vom mînca fără lacheu. Îmi place tare mult, cînd mă găsesc în cerc restrîns, cînd stau cu un prieten...

Baisemeaux făcu o plecăciune plină de respect.

— Îmi place tare mult — continuă Aramis — să mă servesc singur.

— François, pleacă ! ordonă Baisemeaux. Spuneam, aşadar, că înălţimea voastră îmi aduce aminte de două persoane : una ilustră, şi anume răposatul domn cardinal, marele cardinal, acela de la La Rochelle, care purta cizme ca şi dumneavoastră. E adevărat ?

— Da, pe legea mea ! zise Aramis. Şi celălalt ?

— Celălalt e un anumit muşchetar, foarte chipeş, foarte viteaz, îndrăzneţ şi veşnic fericit, care, din abate, s-a făcut muşchetar, şi din muşchetar abate.

Aramis catadicsi să zîmbească.

— Din abate — continuă Baisemeaux, încurajat de zîmbetul înălţimii sale — din abate, episcop, şi din episcop...

— Ah, să ne oprim aici, rogu-te ! zise Aramis.

— Vă spun, domnule, că îmi faceţi impresia unui cardinal.

— Să lăsăm asta, dragă domnule Baisemeaux. Dumneata singur ai spus că port cizme ca un cavaler, dar nu vreau, totuşi, să mă pun rău cu biserica, chiar şi într-o seară ca asta.

— Aveţi, cu toate astea, anumite gînduri rele, monseniore.

— Oh, mărturisesc, rele ca tot ce este lumesc.

— Umblați prin oraș, pe străzi, cu mască ?

— Așa precum spui, cu mască.

— Și spada tot o mai mînuiți cu dibăcie ?

— Cred că da, însă numai atunci cînd sînt silit. Fă-mi plăcerea și cheamă-l pe François.

— Aveți vinul alături.

— Nu pentru vin, ci pentru că e prea cald aici și fereastra e închisă.

— Totdeauna cînd stau la masă închid ferestrele, ca să nu aud rondurile sau sosirea curierilor.

— Ah, da... Se aud cînd fereastra e deschisă ?

— Foarte bine încă, și astă stinghereşte. Înțelegeți ?

— Totuși, mă înăbuș. François !

Lacheul intră.

— Deschide, te rog, fereastra, jupîne François — zise Aramis. Îngădui, dragă domnule Baisemeaux ?

— Monseniorul e ca și stăpîn aici — răspunse guvernatorul.

Fereastra fu deschisă.

— Nu vi se pare — întrebă Baisemeaux — c-ați rămas singur acum, după ce domnul de La Fère s-a reîntors la locuința sa de la Blois ? E un prieten vechi, nu-i așa ?

— O știi tot așa de bine ca și mine, Baisemeaux, fiindcă ai fost mușchetar ca și noi.

— Ah, cînd sînt cu prietenii, nu mai socotesc nici anii, nici sticlele golite.

— Și ai dreptate. Eu însă nu numai că-l iubesc pe domnul de La Fère, scumpe domnule Baisemeaux ; îl venerez.

— Ei bine, eu — zise guvernatorul — e ciudat, dar eu îl prefer pe domnul d'Artagnan. Iată un om care bea zdravăn și îndelung. Astfel de oameni își spun toate gîndurile la beție.

— Baisemeaux, îmbată-mă astă-seară, vreau să ne facem de cap ca pe vremuri. Și dacă am vreo mîhnire în fundul inimii, îți făgăduiesc că te voi lăsa s-o vezi așa cum ai vedea un diamant în fundul paharului dumitale.

— Bravo ! exclamă Baisemeaux.

Și își umplu un pahar mare cu vin, pe care-l dădu pe gît, bucurîndu-se că poate fi părtaș la făptuirea de către episcop a unui păcat capital. În timp ce bea însă, nu observă că Aramis urmărea cu toată luarea-aminte cele mai mici zgomote din curtea închisorii.

Către ceasurile opt, la a cincea sticlă adusă pe masă de François, apăru un curier, dar, cu toate că acest curier făcu multă zarvă, Baisemeaux nu auzi nimic.

— Să-l ia dracu ! rosti Aramis.

— Pe cine ? Pe cine ? întrebă Baisemeaux. Sper că nu e vorba de vinul pe care-l beţi şi nici de persoana care vă îndeamnă să-l beţi.

— Nu ; e un cal care face, el singur, atîta zgomot în curte, cît ar putea să facă un escadron întreg.

— Bun ! Trebuie să fie vreun curier — răspunse guvernatorul umplîndu-şi cu vîrf încă un pahar. Da, să-l ia dracu ! Şi cît mai repede, ca să ne lase-n pace ! Ura ! Ura !

— Pe mine m-ai uitat, Baisemeaux ! Paharul meu e gol — zise Aramis arătînd un cristal sclipitor.

— P-onoarea mea, eşti încîntător... François, vin !

François intră.

— Vin, nătăfleaţă, din cel mai bun !

— Da, domnule ; dar... a venit un curier.

— Am zis să-l ia dracu !

— Domnule, totuşi...

— Să lase hîrtiile la grefă ; o să vedem mîine. Mîine vom avea timp ; mîine va fi ziuă — zise Baisemeaux cîntînd oarecum ultimele cuvinte.

— Ah, domnule — bîigui soldatul François cu oarecare şovăială — domnule...

— Ia seama — zise Aramis — ia seama !

— La ce, scumpe domnule d'Herblay ? întrebă Baisemeaux pe jumătate beat.

— O scrisoare trimisă prin curier unui guvernator de fortăreaţă poate fi uneori un ordin.

— Aproape totdeauna.

— Ordinele nu vin de la miniştri ?

— Da, fără îndoială ; însă...

— Iar miniştri nu fac decît să contrasemneze porunca regelui !

— S-ar putea să ai dreptate. Dar, oricum, e plictisitor, mai ales cînd te afli la o masă îmbelşugată, împreună cu un prieten bun ! Ah, iertaţi-mă, domnule, uit că eu sînt gazdă şi că-i vorbesc unui viitor cardinal.

— Să lăsăm astea, dragă Baisemeaux, şi să revenim la soldatul dumitale, la François.

— Ei bine, ce-a făcut François ?

— A murmurat ceva.

— A greşit !

— Totuşi, a murmurat, înţelegi, cum că se petrece ceva neobişnuit. S-ar putea să nu greşească François că murmură, ci dumneata că nu-l auzi.

— Eu ? Să greşesc eu în faţa lui François ? Asta mi se pare prea de tot !

— O greşeală în serviciu. Iartă-mă, dar am crezut de datoria mea să-ţi fac o observaţie pe care o socot de mare importanţă.

— Oh, s-ar putea să ai dreptate — bolborosi Baisemeaux — ordinul regelui e sfînt ! Dar ordinele care vin cînd stai la masă, repet, ce dracu...

— Dacă i-ai fi făcut asta marelui cardinal, hei !, dragul meu Baisemeaux, şi dacă acest ordin ar fi avut vreo importanţă...

— O fac pentru a nu stîngheri un episcop ; asta nu e o scuză ? La dracu !

— Nu uita, Baisemeaux, că am purtat cîndva tunică ostăşească şi că am obiceiul să văd pretutindeni consemne.

— Vreţi deci...?

— Vreau să-ţi faci datoria, prietene. Da, te rog, măcar faţă de soldatul ăsta.

— E-n regulă — zise Baisemeaux.

François aştepta încă.

— Să mi se aducă acel ordin al regelui — glăsui Baisemeaux. Apoi adăugă, mai încet : Ştiţi ce conţine ? Am să vă spun ; ceva foarte important, cam aşa : „Luaţi seama la focuri în preajma pulberăriei" sau : „Nu-l slăbiţi din ochi pe cutare, care e un evadat priceput". Ah, dacă aţi şti, monseniore, de cîte ori, în toiul nopţii, am fost trezit din cel mai dulce, din cel mai adînc somn, de curieri care veneau în goana cailor pentru a-mi spune, sau mai degrabă pentru a-mi aduce un plic în care se găseau doar aceste cuvinte : „Domnule Baisemeaux, e ceva nou ?" Se vede cît de colo că aceia care îşi pierd timpul scriind asemenea ordine n-au dormit niciodată la Bastilia. Altfel ar cunoaşte mai bine grosimea acestor ziduri, desimea rondurilor şi grija ofiţerilor mei. Dar, ce vreţi, monseniore, meseria lor este să scrie ca să mă tulbure pe mine cînd sînt mai liniştit ; ca să mă

tulbure cînd sînt mai fericit — adăugă Baisemeaux înclinîndu-se în faţa lui Aramis. Să-i lăsăm să-şi facă meseria.

— Iar dumneata fă-ţi-o pe-a dumitale — adăugă surîzînd episcopul, a cărui privire era poruncitoare, în ciuda bunăvoinţei de care voia să dea dovadă.

François se ivi din nou. Baisemeaux îi smulse din mînă ordinul trimis de miniştri. Îl desfăcu încet şi îl citi pe îndelete. Aramis se prefăcea că bea, ca să-l vadă mai bine pe amfitrion prin sticla paharului. Apoi, după ce citi :

— Ce spuneam eu adineauri ? zise Baisemeaux.

— Ce este ? întrebă episcopul.

— Un ordin de punere în libertate. Vă întreb, asta e o veste ca să ne tulbure pe noi acum ?

— E o veste mare pentru cel care o aşteaptă, trebuie să recunoşti, dragul meu guvernator.

— Dar la ceasurile opt seara ?

— O dovadă de milă.

— Milă, milă, nimic de zis ; dar e pentru nemernicul acela care se plictiseşte, nu pentru mine care mă distrez ! rosti Baisemeaux cu indignare.

— Pierzi ceva prin asta ? Deţinutul care ţi se ia făcea parte cumva din rîndul celor mari ?

— Ah, pe naiba ! Un neisprăvit, un şoarece, un cinci franci pe zi !

— Ia să văd ! ceru domnul d'Herblay. Se poate ?

— Poftim, citiţi !

— Scrie *grabnic* pe hîrtie. Ai băgat de seamă, nu-i aşa ?

— Asta-i bună !... *Grabnic !*... Un om care stă aici de zece ani de zile ! Se grăbesc acum să-i dea drumul ; tocmai astă-seară, la ceasurile opt.

Şi Baisemeaux, înălţînd din umeri cu un dispreţ suveran, aruncă ordinul pe masă şi începu să mănînce din nou.

— Aşa se întîmplă mai totdeauna — vorbi el cu gura plină — arestează omul într-o bună zi, îl hrănesc timp de zece ani şi-ţi scriu : „Fii cu ochii în patru asupra insului !“ sau : „Ţine-l strîns !“ Şi pe urmă, cînd te-ai obişnuit să vezi în deţinut un om primejdios, deodată, fără motiv, fără să fii prevenit, îţi scriu : „Pune-l în libertate !“ Ba încă mai şi adaugă pe misiva lor : *Grabnic !* Înţelegeţi, monseniore, ai pentru ce să înalţi din umeri !

— Ce vrei ! zise Aramis. Te indignezi, dar execuţi ordinul.

— Bun ! Bun ! Îl execuţi... Oh, puţintică răbdare !... Să nu vă închipuiţi cumva că sînt un sclav.

— Doamne, preascumpe domnule Baisemeaux, cine a spus asta ? Se ştie doar cît de mult ţii la independenţa dumitale.

— Slavă Domnului !

— Dar ţi se cunoaşte şi inima bună.

— Ah, ce să mai vorbim !

— Şi supunerea faţă de superiori. Cînd ai fost odată soldat, vezi dumneata, Baisemeaux, îţi rămîne în sînge.

— De aceea, mă voi supune întocmai, şi mîine dimineaţă, în revărsatul zorilor, deţinutul cu pricina va fi pus în libertate.

— Mîine ?

— În zori.

— De ce nu astă-seară, mai ales că scrisoarea are pe plic şi înăuntru menţiunea : *Grabnic ?*

— Pentru că astă-seară stăm la masă şi avem şi noi graba noastră, nu-i aşa ?

— Dragă Baisemeaux, cu toate că sînt încălţat cu cizme, mă simt preot, şi milostivirea e pentru mine o îndatorire mai apăsătoare decît foamea şi setea. Acest nenorocit a suferit atîta timp, întrucît îmi spui că e, de zece ani, pensionarul dumitale. Scurtează-i suferinţa. Îl aşteaptă o clipă fericită, redă-i-o cît mai repede. Dumnezeu te va răsplăti cu ani de fericire în paradisul lui.

— Vreţi asta ?

— Te rog chiar.

— Acum, în timpul cinei...?

— Te rog ; fapta dumitale îţi va aduce zece Benedicţiuni.

— Fie precum doriţi. Dar atunci înseamnă că vom mînca bucatele reci.

— Oh, asta nu e nici o pagubă !

Baisemeaux se plecă pe spate spre a-l suna pe François, apoi, printr-o mişcare foarte firească, se întoarse cu faţa la uşă.

Ordinul rămăsese pe masă. Aramis prinse momentul cînd Baisemeaux se uita în altă parte, pentru a lua hîrtia şi a o

schimba cu o alta, îndoită în acelaşi fel, şi pe care o scosese din buzunarul său.

— François — zise guvernatorul — să vină aici domnul major, împreună cu temnicerii de la Bertaudière.

François ieşi înclinîndu-se, şi cei doi meseni rămaseră din nou singuri.

XI

GENERALUL ORDINULUI

Între cei doi meseni se lăsă o clipă de tăcere, în cursul căreia Aramis nu-l slăbea din ochi pe guvernator. Acesta părea că nu prea voia să-şi întrerupă ospăţul şi se vedea cît de colo că încerca să caute un motiv oarecare, bun sau rău, pentru a mai zăbovi puţin, măcar pînă la desert. Şi, pe neaşteptate, se păru că găsise acest motiv.

— Ei, dar stai ! strigă el. E cu neputinţă !

— Cum cu neputinţă ? întrebă Aramis. Ia să vedem, dragă prietene, ce este cu neputinţă ?

— E cu neputinţă să dai drumul unui deţinut la un ceas ca ăsta. Unde se va duce, el care nu cunoaşte Parisul ?

— Se va duce unde va vedea cu ochii.

— Da, dar asta-i ca şi cum ai pune în libertate un orb.

— Am o trăsură, îl voi duce acolo unde va voi să meargă.

— Aveţi răspuns la toate... François, spune-i domnului major să se ducă să deschidă celula lui Seldon, la Bertaudière, nr. 3.

— Seldon ? rosti Aramis fără să pară surprins. Ai spus Seldon, nu-i aşa ?

— Am spus Seldon. E numele celui pus în libertate.

— Oh, poate vrei să zici Marchiali — rosti episcopul.

— Marchiali ? Ah, da ! Ba nu, Seldon.

— Cred că te înşeli, domnule Baisemeaux.

— Am citit ordinul.

— Şi eu.

— Şi am văzut scris Seldon cu litere uite aşa de mari, Baisemeaux arăta cu degetul.

— Iar eu am citit Marchiali cu litere atîtica.

Şi Aramis arătă cu două degete.

— De fapt, să lămurim cazul — zise Baisemeaux, foarte sigur de el. Hîrtia e aci, e destul s-o citim.

— Eu văd: „Marchiali" — reluă Aramis desfăcînd hîrtia. Uite!

Baisemeaux îşi aruncă ochii peste hîrtie şi braţele îi căzură deodată moi.

— Da, da — murmură el încremenit — da, Marchiali. Scrie limpede, Marchiali! E adevărat!

— Ah!

— Cum?! Omul despre care mi se tot vorbeşte mereu? Omul asupra căruia mi se atrage în fiecare zi luarea-aminte?

— Aici scrie Marchiali — stărui cu neînduplecare Aramis.

— Trebuie să recunosc că aşa e, monseniore, însă nu mai înţeleg nimic din toată povestea asta.

— Ochii nu te înşală totuşi.

— Pe cinstea mea, s-ar zice că aşa scrie, Marchiali!

— Şi cu slove de-o şchioapă încă.

— E nemaipomenit! Văd şi acum ordinul cu numele lui Seldon, un irlandez. Îl văd bine. Ah, ba chiar îmi aminteşc că sub acest nume era o pată de cerneală.

— Nu, nu văd nici o pată, nici un pic de cerneală.

— Oh, la naiba, ba da! Era aşa de mare, că am scuturat cu mîna mea cenuşa ce mai rămăsese pe acea pată.

— În sfîrşit, oricum ar fi, dragă domnule Baisemeaux — i-o tăie Aramis — şi orice-ai fi făcut dumneata, ordinul spune limpede să fie eliberat Marchiali, cu sau fără pată.

— Ordinul spune să fie eliberat Marchiali — repetă ca un papagal Baisemeaux, care încerca să-şi adune gîndurile.

— Şi-l vei pune în libertate pe acest deţinut. Dacă inima te îndeamnă să-i dai drumul şi lui Seldon, îţi declar că nu mă voi împotrivi pentru nimic în lume.

Aramis punctă această frază printr-un surîs a cărui ironie sfîrşi prin a-l dezmetici pe Baisemeaux, făcîndu-l să prindă curaj.

— Monseniore — întrebă el — acest Marchiali nu e acelaşi deţinut pe care, mai alaltăieri, un preot, duhovnic al *ordinului nostru,* a venit să-l viziteze atît de imperios şi în mare taină ?

— Nu ştiu nimic despre asta, domnule — răspunse episcopul.

— Totuşi nu-i mult de-atunci, scumpe domnule d'Herblay.

— Se poate ; dar la noi, domnule, e bine ca omul de azi să nu mai ştie ce-a făcut omul de ieri.

— Oricum — rosti Baisemeaux — vizita duhovnicului iezuit i-a adus noroc acestui deţinut.

Aramis nu mai răspunse nimic şi reîncepu să mănînce şi să bea. Baisemeaux însă, fără a se mai atinge de nimic din ceea ce era pe masă, începu să cerceteze din nou ordinul, întorcîndu-l şi pe o faţă şi pe alta. În împrejurări obişnuite, această iscodire ar fi făcut ca atît de puţin stăpînitul Aramis să se înroşească pînă în vîrful urechilor ; acum însă, episcopul de Vannes nu se înfurie pentru atîta lucru, mai ales după ce-şi spusese în sinea lui că ar fi primejdios să se înfurie.

— Aşadar, îi vei da drumul lui Marchiali ? zise el. Oh, straşnic e vinul ăsta vechi şi parfumat, dragul meu guvernator !

— Monseniore — răspunse Baisemeaux — îi voi da drumul deţinutului Marchiali numai după ce voi fi chemat înapoi curierul care a adus ordinul şi mai ales după ce, interogîndu-l, mă voi fi convins că...

— Ordinele sînt pecetluite şi curierul n-are cum să afle ce-i înăuntru. Cum vrei atunci să fii convins, ia spune ?

— Fie, monseniore ; dar voi trimite ordinul înapoi la minister, şi acolo domnul de Lyonne sau îl va retrage, sau îl va aproba.

— Le ce bun toate astea ? zise Aramis cu multă stăpînire de sine.

— La ce bun ?

— Da, mă întreb la ce-ar servi ?

— Ar servi să nu facem vreo greşeală, monseniore, să nu încălcăm respectul pe care orice subaltern îl datorează superiorilor lui, să nu nesocotim îndatoririle pe care ni le impune slujba.

— Foarte bine, ai vorbit atît de înţelept, că te-am admirat. E adevărat, un subaltern datorează respect superiorilor lui; e vinovat atunci cînd greşeşte şi va fi pedepsit dacă nesocoteşte legile sau îndatoririle serviciului său.

Baisemeaux se uită la episcop cu o mare uimire.

— Înseamnă — urmă Aramis — că vrei să întrebi mai departe, pentru a fi cu cugetul împăcat, nu-i aşa?

— Da, monseniore.

— Şi că, dacă un superior îţi ordonă, te vei supune, da?

— De asta nici să nu vă îndoiţi, monseniore.

— Dumneata cunoşti semnătura regelui, domnule Baisemeaux?

— Da, monseniore.

— Nu se află pe acest ordin de punere în libertate?

— Ba da, dar se poate...

— Să fie falsă, nu-i aşa?

— S-a mai întîmplat, monseniore.

— Ai dreptate. Dar pe a domnului de Lyonne?

— O văd limpede pe ordin; dar, aşa cum se poate ca semnătura regelui să fie contrafăcută, cu atît mai mult se poate să fie contrafăcută aceea a domnului de Lyonne.

— Mergi pe drumul logicii cu paşi de uriaşi, domnule Baisemeaux — zise Aramis — şi argumentarea dumitale e fără cusur. Dar pe ce te bizui dumneata ca să crezi că aceste semnături sînt false?

— Pe următorul lucru: lipsa semnatarilor. Nimeni nu poate controla semnătura maiestăţii sale, iar domnul de Lyonne nu e aici ca să-mi spună că el a semnat.

— Ei bine, domnule Baisemeaux — vorbi Aramis aţintindu-şi asupra guvernatorului privirea sa de vultur — îmi însuşesc în mod sincer îndoielile dumitale, ca şi felul cum vrei să le limpezeşti, încît am să iau în mînă o pană, dacă dumneata ai să mi-o dai.

Baisemeaux îi dădu o pană.

— Şi o foaie de hîrtie albă — adăugă Aramis.

Baisemeaux îi întinse hîrtia.

— Voi scrie acum, eu, care sînt de față, care nu pot fi pus la îndoială — nu-i așa ? — un ordin căruia, sînt sigur, îi vei da crezare, oricît de neîncrezător ai fi dumneata.

Baisemeaux păli în fața unei siguranțe atît de neclintite. I se părea că vocea lui Aramis, așa de fermecătoare și de voioasă pînă mai adineauri, devenise funebră și sinistră, că lumînările din sfeșnice se schimbaseră în făclii ce luminează un cavou și că vinul din pahare se transformase în potire de sînge.

Aramis luă pana și începu să scrie. Baisemeaux citea, îngrozit, peste umărul lui :

A.M.D.G. — scrise episcopul și făcu o cruce deasupra acestor patru litere, care însemnau : *Ad majorem Dei gloriam.* Apoi continuă :

Dorim ca ordinul prezentat domnului Baisemeaux de Montlezun, guvernator din partea regelui al castelului Bastiliei, să fie socotit de el bun și temeinic și adus numaidecît la îndeplinire.

Semnat : *d' HERBLAY,*
generalul ordinului prin grația lui Dumnezeu.

Baisemeaux fu atît de uluit, încît trăsăturile feței îi rămaseră înlemnite, buzele căscate, ochii încremeniți. Nu făcu nici o mișcare, nu scoase o vorbă. În vasta încăpere nu se auzea decît bîzîitul unei musculițe ce se învîrtea în jurul lumînărilor.

Aramis, fără a-i mai arunca măcar o privire omului pe care-l adusese într-o stare atît de jalnică, scoase din buzunar o cutioară în care se afla ceară neagră, închise scrisoarea, o pecetlui cu un sigiliu agățat la pieptul său, sub încheietoarea hainei, și după ce toate aceste operații fură terminate îi înmînă, fără să spună nimic, misiva domnului Baisemeaux. Acesta, ale cărui mîini tremurau de-ți făceau mai mare mila, își plimbă privirea tulbure și năucă pe deasupra hîrtiei. O ultimă lucire de spaimă și surpriză îi mai brăzdă o clipă chipul, apoi căzu pe un scaun, ca lovit în moalele capului.

— Haide, haide — vorbi Aramis după o lungă tăcere, în timpul căreia guvernatorul Bastiliei își recăpătă încetul cu încetul stăpînirea de sine — nu mă face să cred, domnule

Baisemeaux, că prezența generalului ordinului ar fi tot atît de cutremurătoare ca aceea a lui Dumnezeu și că-l ucide pe cel ce l-a văzut. Curaj! Ridică-te, dă-mi mîna și supune-te!

Baisemeaux, liniștit, dacă nu mulțumit, ascultă, îi sărută mîna lui Aramis și se ridică.

— Să mă supun numaidecît? murmură el.

— Oh, fără exagerări, scumpa mea gazdă! Așază-te din nou la locul dumitale și să cinstim cum se cuvine acest minunat desert.

— Monseniore, nu-mi pot reveni ușor dintr-o astfel de lovitură; eu care am rîs, am glumit cu înălțimea voastră! Eu care am avut cutezanța să vă pun pe picior de egalitate cu mine!

— Taci, bătrînul meu camarad — răspunse episcopul, care simțea cît de mult fusese întinsă coarda și cît de primejdios ar fi dacă s-ar întîmpla să plesnească — taci. Să ne trăim fiecare viața: tu, avînd ocrotirea și prietenia mea; eu, supunerea ta. Aceste două tributuri plătite cu credință, să rămînem mai departe voioși.

Baisemeaux stătu puțin pe gînduri; întrezări, într-o clipire, urmările eliberării unui deținut pe baza unui ordin fals, dar, punînd în balanță garanția pe care i-o oferea ordinul oficial al generalului, nu se mai sperie de nimic. Aramis îi citea parcă gîndurile.

— Dragul meu Baisemeaux — îi spuse el — ești un neghiob. Dezbară-te de obiceiul de a mai sta pe gînduri cînd eu îmi dau osteneala să gîndesc pentru dumneata.

Și, la un nou gest al său, Baisemeaux se înclină încă o dată.

— Ce trebuie să fac acum? întrebă el.

— Ce trebuie să faci cînd dai drumul unui deținut?

— Pentru asta am regulamentul.

— Ei bine, urmează regulamentul, dragul meu.

— Mă duc cu majorul meu la camera osînditului și-l iau cu mine, dacă e un personaj de seamă.

— Și acest Marchiali nu e un personaj de seamă? întrebă cu un aer nepăsător Aramis.

— Nu știu — răspunse guvernatorul ca și cum ar fi zis: „Asta să mi-o arăți dumneata".

— Atunci, dacă nu ştii, înseamnă că am dreptate ; poartă-te cu acest Marchiali aşa cum te porţi cu cei mici.

— Bine. Voi urma regulamentul.

— Aşa !

— Regulamentul spune că temnicerul, sau unul dintre subofiţeri, îl va aduce pe deţinut la guvernator, în grefă.

— Ei bine, dar e foarte cuminte astfel. Şi pe urmă ?

— Pe urmă i se dau înapoi deţinutului lucrurile de preţ pe care le avea la el în momentul încarcerării, hainele, hîrtiile, dacă ordinul ministrului nu dispune altfel.

— Cum sună ordinul ministrului în legătură cu acest Marchiali ?

— Nu spune nimic, căci nenorocitul a venit aici fără lucruri de preţ, fără hîrtii, aproape fără haine.

— Atunci, totul e simplu ! Într-adevăr, Baisemeaux, te sperii de orice fleac ! Rămîi deci aici şi trimite să-l aducă pe deţinut la Guvernămînt.

Baisemeaux se supuse. Îl chemă pe locotenentul său şi-i dădu un consemn, pe care acesta îl transmise, fără să se tulbure, cui trebuia. O jumătate de ceas mai tîrziu se auzi o uşă închizîndu-se în curte : era uşa de la turnul care îşi lăsa prada să se bucure de libertate.

Aramis suflă în toate lumînările ce ardeau în încăpere. Lăsă una singură aprinsă, de după uşă. Această lumină tremurătoare nu îngăduia privirii să distingă bine lucrurile din jur. Învălmăşea contururile şi feţele prin pîlpîirea licăririlor ei slabe.

Paşii se apropiară.

— Du-te înaintea oamenilor dumitale — îi spuse Aramis lui Baisemeaux.

Guvernatorul se supuse. Sergentul şi temnicerii dispărură. Baisemeaux se întoarse înăuntru, urmat de un deţinut.

Aramis se aşeză în umbră ; vedea, fără să fie văzut. Baisemeaux, cu glas tulburat, îi aduse la cunoştinţă tînărului ordinul care îi reda libertatea. Deţinutul ascultă fără să facă nici un gest, fără să rostească o singură vorbă.

— Trebuie să juri, aşa cere regulamentul — adăugă guvernatorul — că nu vei spune nimic nimănui din tot ce-ai văzut sau ai auzit la Bastilia.

Deținutul zări o cruce ; întinse mîna și jură din vîrful buzelor.

— Acum, domnule, ești liber ; încotro ai de gînd s-o apuci ?

Deținutul întoarse capul, ca spre a căuta la spatele lui un sprijin pe care trebuia să se bizuie. Atunci Aramis ieși din umbră.

— Iată-mă — zise el — gata să-l ajut pe domnul cu tot ce-mi va cere.

Deținutul roși ușor și, fără nici o șovăire, făcu un pas și-și trecu brațul pe sub acela al lui Aramis.

— Dumnezeu să te aibă în sfînta sa pază ! rosti el cu un glas care, prin hotărîrea lui, îl făcu pe guvernator să tresară, într-atît tonul acesta îl uimise.

Aramis, strîngînd mîinile lui Baisemeaux, îi spuse :

— Ordinul meu crezi că te stînjenește ? Te temi că-l va găsi cineva, dacă ar scotoci pe aici ?

— Vreau să-l păstrez, monseniore — răspunse Baisemeaux. Dacă va fi găsit la mine, ăsta va fi un semn neîndoielnic că voi fi pierdut, și, în acest caz, veți fi pentru mine un ultim și puternic sprijin.

— Fiind complicele dumitale, asta vrei să spui, nu-i așa ? replică Aramis ridicînd din umeri. Adio, Baisemeaux ! zise apoi.

Caii așteptau afară, bătînd din copite de nerăbdare. Baisemeaux îl conduse pe episcop pînă la capătul de jos al scării. Aramis îl îndemnă pe însoțitorul lui să se urce în trăsură, se urcă și el apoi și, fără a-i mai da alt ordin vizitiului, zise :

— Gata !

Trăsura porni cu un uruit îngrozitor pe caldarîmul curții. Un ofițer, cu o faclă aprinsă, mergea înaintea cailor și dădea fiecărui corp de gardă ordinul de liberă trecere.

În timpul cît toate acele porți se deschiseră și se închiseră în urma lor, Aramis stătu cu răsuflarea la gură și i s-ar fi putut auzi inima bătîndu-i cu putere în coșul pieptului. Deținutul, ghemuit într-un colț al trăsurii, nu dădea nici el semn de viață. În sfîrșit, o zdruncinătură, mai mare decît celelalte, le dădu de veste că ultimul șanț fusese trecut. În urma trăsurii se închidea ultima poartă, aceea din strada Saint-Antoine. Nu se mai vedeau ziduri nici la stînga, nici la dreapta ; pretutindeni cer, pretutindeni libertate, pretutindeni viață.

Caii, struniți bine de o mînă vînjoasă, merseră încet pînă în mijlocul cartierului. De acolo porniră la trap. Încetul cu încetul, fie că se încălziseră, fie că erau îmboldiți, începură să gonească, și, odată ajunsă la Bercy, trăsura părea că zboară, așa de iute alergau bidiviii. Caii galopară astfel pînă la Villeneuve-Saint-Georges, unde erau pregătiți alții de schimb. De aici, patru cai, în loc de doi, porniră cu trăsura înspre Melun, oprindu-se puțin în mijlocul pădurii de la Semart. Ordinul, fără îndoială, îi fusese dat de mai înainte surugiului, căci Aramis nici nu avu nevoie să-i mai facă vreun semn.

— Ce este? întrebă deținutul, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un vis lung.

— Este, monseniore — răspunse Aramis — că, înainte de a merge mai departe, trebuie să stăm de vorbă, alteța voastra regală și cu mine.

— Voi aștepta prilejul, domnule — zise tînărul prinț.

— Nu poate fi unul mai bun decît acesta, monseniore: sîntem în mijlocul pădurii, nimeni nu ne poate auzi.

— Dar surugiul?

— Surugiul acestei diligențe e surd și e mut, monseniore.

— Sînt al dumitale, domnule d'Herblay.

— Vreți să rămînem în trăsură?

— Da; stăm bine aici și mi-e dragă această trăsură; ea m-a readus la libertate.

— Prea bine, monseniore... Încă o măsură de prevedere însă.

— Care?

— Ne aflăm aici pe drumul cel mare; s-ar putea să treacă niscaiva călăreți sau alte trăsuri, în călătorie ca și noi, și care, văzîndu-ne că stăm pe loc, ar crede că ni s-a întîmplat ceva. Să ne ferim de a primi vreun ajutor ce ne-ar stingheri.

— Spune-i vizitiului să tragă trăsura într-o cărare mai lăturalnică.

— Tocmai asta voiam să și fac, monseniore.

Aramis îi făcu un semn mutului, atingîndu-l cu vîrful degetului. Acesta se dădu jos de pe capră, apucă cei doi cai, din față, de căpestre și-i trase în tufișurile dese, prin iarba moale a unei cărări întortocheate, la capătul căreia, în această noapte fără lună, norii formau o perdea mai neagră decît o

pată de cerneală. Acestea făcute, omul se trînti pe un povîrniș, în apropierea cailor, care smulgeau cu dinții firele de iarbă din dreapta și din stînga lor.

— Te ascult — zise tînărul prinț către Aramis. Dar ce faci acolo ?

— Scot fultuiala din pistoale, căci nu mai avem nevoie acum de ele, monseniore.

XII

ISPITITORUL

— Prințul meu — începu Aramis, întorcîndu-se, în trăsură, cu fața către însoțitorul său — oricît de slabă făptură aș fi eu, oricît de fără merit ca înțelepciune, oricît de neînsemnat pe treapta ființelor care cugetă, niciodată nu mi s-a întîmplat să stau de vorbă cu un om, fără a-i pătrunde gîndurile dincolo de această mască vie care sînt chipurile noastre, fără a-i cunoaște toate ascunzișurile. Astă-seară însă, în întunericul ce ne învăluie, în tăcerea în care vă văd, nu pot citi nimic în trăsăturile voastre, și ceva îmi spune că-mi va fi greu să vă smulg un cuvînt sincer de pe buze. Vă rog, deci, nu din dragoste pentru mine, căci supușii nu valorează nimic în balanța pe care o țin în mîna lor prinții, ci din dragoste pentru voi înșivă, să ascultați fiecare silabă a mea, fiecare inflexiune a glasului meu, căci, în împrejurările deosebite în care ne aflăm, ele vor avea un înțeles și o greutate cum niciodată vorbele unui om n-au avut pe această lume.

— Ascult — repetă tînărul prinț cu hotărîre — ascult, fără să mă las ademenit de nici o ambiție, fără să mă tem de nimic din cele ce ai să-mi spui.

Și se adînci și mai mult în pernele moi ale trăsurii, încercînd să-și ascundă de însoțitorul său nu numai ochii, dar parcă și prezența persoanei sale.

Bezna era groasă şi se lăsa, largă şi de nepătruns, din vîrfurile încrengănate ale copacilor. Trăsura, cu uşile şi ferestrele închise, n-ar fi îngăduit să se strecoare înăuntru nici cea mai mică rază de lumină, chiar dacă vreun firişor scînteietor s-ar fi furişat printre valurile de negură ce se învălătuceau pe cărarea pădurii.

— Monseniore — reluă Aramis — cunoaşteţi povestea guvernului care cîrmuieşte astăzi Franţa. Regele s-a ridicat dintr-o copilărie captivă, cum a fost şi a voastră, întunecată cum a fost şi a voastră, încercuită cum a fost şi a voastră. Numai că, în loc să fi cunoscut, ca voi, sclavia închisorii, bezna singurătăţii, apăsarea unei vieţi ascunse, a trebuit să îndure toate mizeriile, toate umilinţele, toate înjosirile la lumina zilei, sub soarele nemilos al regalităţii; aceasta e o poziţie scăldată în strălucire, unde orice pată pare o dîră de noroi, unde orice glorie pare o pată. Regele a suferit mult, urăşte deci mult şi e setos de răzbunare. Va fi un rege rău. Nu spun că va face să curgă sînge ca Ludovic al XI-lea sau Carol al IX-lea, căci el nu are de răzbunat insulte de moarte; dar îşi va stoarce supuşii de bani şi de averi, căci a cunoscut prea mult sărăcia şi lipsa de bani. Îmi pun, deci, de la început, conştiinţa la adăpost judecînd pe faţă meritele şi scăderile acestui prinţ, şi, dacă-l condamn, o fac cu cugetul împăcat.

Aramis se opri o clipă. Nu pentru a asculta dacă liniştea pădurii era tot aşa de mare, ci pentru a-şi rîndui şi mai bine gîndurile în adîncul minţii lui, pentru a lăsa timp acestor gînduri să se întipărească puternic în mintea ascultătorului său.

— Dumnezeu face bine tot ceea ce face — continuă episcopul de Vannes — şi de asta sînt atît de pătruns în sinea mea, încît m-am socotit totdeauna fericit că am fost ales de el ca păstrător al tainei pe care v-am ajutat s-o descoperiţi. Acestui Dumnezeu al dreptăţii şi al prevederii îi trebuia o unealtă dîrză, stăruitoare, neclintită, pentru a îndeplini o faptă mare. Această unealtă sînt eu. Am dîrzenia, stăruinţa, convingerea de care e nevoie; cîrmuiesc un popor misterios care a luat ca îndreptar porunca însăşi a lui Dumnezeu: *Patiens, quia aeternus* [1]*!*

Prinţul făcu o mişcare.

[1] „E răbdător, căci e veşnic" — în limba latină.

— Văd, monseniore — zise Aramis — că ridicați fruntea și că acest popor pe care-l conduc eu vă uimește. Nu știați că aveți de-a face cu un rege. Oh, monseniore, regele unui popor umil, al unui popor dezmoștenit ; umil, fiindcă n-are putere decît tîrîndu-se ; dezmoștenit, fiindcă totdeauna, aproape totdeauna de cînd e lumea aceasta, poporul meu nu seceră holdele pe care le seamănă și nu mănîncă fructele pe care le crește. Muncește din greu pentru o abstracție, își adună toate moleculele puterii lui pentru a zămisli din ea un om, și acestui om, cu sudoarea frunții lui, îi încropește un nor din care geniul celui ales trebuie să facă, la rîndul său, un nimb aurit de razele tuturor coroanelor creștinătății. Iată omul pe care-l aveți alături, monseniore. El a venit să vă spună că v-a scos din abis cu un scop măreț și că, în vederea acestui țel măreț, vrea să vă ridice deasupra puterilor pămîntești, deasupra lui însuși.

Prințul atinse ușor cu mîna brațul lui Aramis.

— Îmi vorbești — zise el — de ordinul religios al cărui șef ești. Din cuvintele dumitale înțeleg că, în ziua cînd vei vrea să-l dărîmi din slavă pe acela pe care-l vei fi ridicat acolo, îți va fi foarte ușor s-o faci, și că ții în mîna dumitale ființa pe care abia ai scos-o din beznă.

— Alungați asemenea gînduri, monseniore ! replică episcopul. N-aș îndrăzni să intru într-un joc atît de primejdios cu alteța voastră regală, dacă n-aș avea un dublu interes ca să cîștig partida. În ziua cînd veți fi înălțat, veți fi înălțat pentru totdeauna. Urcînd, veți arunca la o parte scara pe care ați pășit, o veți face să se rostogolească atît de departe, încît niciodată ea nu se va mai ivi în fața voastră pentru a vă reaminti că are dreptul la recunoștință.

— Oh, domnule !

— Exclamația voastră, monseniore, vine din adîncurile inimii. Mulțumesc. Credeți-mă că năzuiesc la ceva mai mult decît la recunoștință ; sînt încredințat că, ajuns acolo unde trebuie să fiți, mă veți socoti și mai vrednic încă de a vă fi prieten, și atunci, împreună, vom face, monseniore, lucruri atît de mari, încît se va vorbi multă vreme despre ele, pînă peste veacuri.

— Spune-mi, domnule, spune-mi fără înconjur, ce sînt eu astăzi și ce vrei dumneata să fiu mîine.

— Sînteţi fiul regelui Ludovic al XIII-lea, sînteţi fratele regelui Ludovic al XIV-lea, sînteţi moştenitorul direct şi legitim al tronului Franţei. Păstrîndu-vă lîngă el, aşa cum l-a păstrat pe DOMNUL, fratele vostru mai mic, regele şi-ar fi rezervat dreptul de a fi suveran legitim. Numai medicii şi Dumnezeu puteau să-i pună la îndoială acest drept. Doctorii ţin însă totdeauna mai mult la un rege care este, decît la unul care nu este. Dumnezeu ar săvîrşi o greşeală făcîndu-i rău unui prinţ care e un om bun. Dar Dumnezeu a voit să fiţi asuprit, şi această asuprire vă încununează astăzi rege al Franţei. Aveţi deci dreptul de a domni, fiindcă acest drept vi se contestă, aveţi dreptul de a fi recunoscut, fiindcă sînteţi ţinut ascuns ; sînteţi de sînge divin, fiindcă nimeni n-a îndrăznit să vă verse sîngele, aşa cum au făcut cu acela al servitorilor voştri. Vedeţi, prin urmare, cît de mult a făcut pentru voi acest Dumnezeu pe care l-aţi învinuit de atîtea ori că a făcut totul împotriva voastră. V-a înzestrat cu trăsăturile, cu talia, cu vîrsta şi cu vocea fratelui vostru, şi toate motivele asupririi voastre vor deveni motivele unei înălţări triumfale. Mîine, poimîine, cu primul prilej, fantomă regală, umbră vie a lui Ludovic al XIV-lea, vă veţi aşeza pe tronul său, de unde voinţa lui Dumnezeu, încredinţată spre îndeplinire unui braţ omenesc, îl va fi aruncat pentru totdeauna.

— Înţeleg — rosti prinţul — dar nu trebuie să fie vărsat sîngele fratelui meu.

— Veţi fi singurul judecător al soartei lui.

— Taina aceea, folosită în dauna mea...

— O veţi folosi, la rîndu-vă, împotriva lui. Ce-a făcut el pentru a o ascunde ? V-a ascuns. Asemănare vie cu el, aţi fi dat pe faţă complotul lui Mazarin şi al Anei de Austria. Voi, prinţul meu, veţi avea acelaşi interes să-l ascundeţi pe cel ce vă va semăna ca prizonier, aşa cum voi îi semănaţi lui ca rege.

— Mă întorc la cele ce te-am mai întrebat. Cine-l va ţine ascuns ?

— Cei ce v-au ţinut ascuns pe voi.

— Dumneata cunoşti această taină, de care te-ai folosit spre a-mi veni în sprijin. O mai cunoaşte cineva ?

— Regina-mamă şi doamna de Chevreuse.

— Ce vor face ele ?

— Nimic, dacă veţi voi aşa.

— Cum asta ?

— Cum au să vă recunoască ele, dacă veţi face în aşa fel încît să nu fiţi recunoscut ?

— Ai dreptate. Sînt însă piedici mai greu de trecut.

— Care, prinţe ?

— Fratele meu e însurat ; nu pot să iau soţia fratelui meu.

— Voi face ca o despărţire să fie încuviinţată de Spania ; e în interesul politicii voastre viitoare, al moralei umane. Tot ce va fi cu adevărat nobil şi cu adevărat de folos pe lumea aceasta, va fi de părerea noastră.

— Regele, întemniţat, va vorbi.

— Cui vreţi să vorbească ? Zidurilor ?

— Numeşti ziduri oamenii în care îţi vei pune încrederea ?

— La nevoie, da, alteţa voastră regală. De altminteri...

— De altminteri... ?

— Vream să spun că voinţa lui Dumnezeu nu se opreşte la jumătatea drumului. Toate planurile de această însemnătate sînt întregite de rezultate, ca într-un calcul geometric. Regele, întemniţat, nu va fi pentru voi o stînjenire, aşa cum aţi fost voi pentru regele care domnea. Dumnezeu a zămislit acest suflet plin de ambiţie şi de nerăbdare. Pe urmă l-a moleşit, l-a slăbit, copleşindu-l cu onoruri şi cu obişnuinţa puterii suverane. Dumnezeu, care vrea ca încheierea acelui calcul geometric de care am avut cinstea de a vă pomeni să fie urcarea voastră pe tron şi înfrîngerea celor ce vă stăteau împotrivă, a hotărît ca învinsul să-şi sfîrşească repede suferinţele, după sfîrşitul suferinţelor voastre. A pregătit deci acest suflet şi acest trup pentru o agonie cît mai scurtă. Aruncat în temniţă ca un muritor de rînd, închis împreună cu îndoielile voastre, lipsit de orice, obişnuindu-vă cu o viaţă aspră, voi aţi rezistat. Dar fratele vostru, captiv, dat uitării, îndepărtat de plăceri, nu va putea să îndure această ocară, şi Dumnezeu îi va lua sufletul la timpul voit, adică foarte curînd.

În acest moment al sumbrei analize a lui Aramis, o pasăre de noapte scoase din adîncul tufişurilor acel croncănit jalnic şi prelung ce face să tresară orice vietate din jur.

— Îl voi surghiuni pe regele detronat — zise Filip străbătut de un fior — va fi mai omeneşte aşa.

— Bunul plac al regelui va hotărî în această privinţă — răspunse Aramis. Deocamdată, am pus bine problema ? Am găsit bine rezolvarea, potrivit dorinţelor şi prevederilor alteţei voastre regale ?

— Da, domnule, da ; n-ai uitat nimic, decît poate două lucruri.

— Primul... ?

— Să vorbim cu aceeaşi sinceritate de care am dat dovadă în convorbirea noastră de pînă acum ; să vorbim despre cauzele care pot duce la năruirea speranţelor pe care ni le facem ; să vorbim despre primejdiile care ne pasc.

— Vor fi mari, nesfîrşite, îngrozitoare, de neînvins, dacă, după cum v-am spus, totul nu ne va ajuta să le reducem la zero. Nu vor exista primejdii nici pentru voi, nici pentru mine, dacă stăruinţa şi voinţa alteţei voastre regale vor fi deopotrivă de mari ca această desăvîrşită asemănare cu regele pe care v-a dat-o natura. Vă repet, nu există primejdii, ci numai piedici. Dar acest cuvînt din urmă, care se întîlneşte în toate limbile, eu nu l-am înţeles niciodată ; dacă aş fi rege, aş pune să fie şters din graiul omenesc, ca fiind absurd şi de prisos

— Ba da, domnule, e o piedică foarte serioasă, o primejdie de neînlăturat, pe care o uiţi.

— Ah ! făcu Aramis.

— E conştiinţa care strigă, sînt remuşcările care sfîşie.

— Da, e adevărat — zise episcopul — e slăbiciunea inimii, de ca îmi amintiţi. Oh, aveţi dreptate, e o piedică uriaşă, recunosc. Calul care se teme de şanţ, cade în el şi moare ! Omul care încrucişează spada tremurînd, lasă spadei inamice locuri nepăzite de propria-i spadă, prin care cea a inamicului îşi găseşte repede drum ! E adevărat ! E adevărat !

— Dumneata ai vreun frate ? îl întrebă tînărul pe Aramis.

— Sînt singur pe lume — răspunse acesta cu un accent sec şi precis ca o descărcare de pistol.

— Dar iubeşti pe cineva pe această lume ? adăugă Filip.

— Pe nimeni... Ba da, pe alteţa voastră regală.

Tînărul prinţ se cufundă într-o tăcere atît de adîncă, încît şuierul răsuflării lui i se părea un zgomot asurzitor lui Aramis.

— Monseniore — reluă atunci acesta din urmă — n-am spus încă tot ceea ce aveam să-i spun alteţei voastre regale ; nu i-am oferit încă prinţului meu tot ceea ce am pentru el, ca sfaturi binevenite şi ca ajutorare de folos. Nu e vorba de a arunca o rază de lumină în ochii celui care iubeşte întunericul ; nu e vorba de a pune tunurile să bubuie în urechile omului blînd care îndrăgeşte liniştea şi cîmpia. Monseniore, am pregătită în gîndurile mele întreaga voastră fericire ; am s-o las să cadă de pe buzele mele, culegeţi-o cu rîvnă, pentru voi, care iubiţi atît de mult cerul albastru, cîmpiile înverzite şi aerul curat. Cunosc o ţară a bucuriilor, un paradis neştiut de nimeni, un colţ de lume unde, singur, liber, necunoscut, printre copaci, printre flori, lîngă apele limpezi, veţi uita toate mizeriile pe care nebunia omenească, ispită a lui Dumnezeu, vi le-a înfăţişat adineauri. Oh, ascultaţi-mă, prinţe, nu bat cîmpii ! Am un suflet şi eu, încît ghicesc prăpastia dintr-al vostru. Nu vă voi lua neştiutor pentru a vă arunca în vîrtejul vrerilor mele, al capriciului sau al ambiţiei mele. Totul sau nimic. Sînteţi strivit, sînteţi aproape mistuit de surplusul de aer pe care a trebuit să-l trageţi în piept într-un singur ceas de libertate. E un semn pentru mine că nu vreţi să continuaţi a respira în felul acesta, larg, adînc. Să ne oprim deci la o viaţă mai simplă, mai potrivită cu puterile noastre. Dumnezeu mi-e martor, jur pe atotputernicia lui că vreau să vă ofer fericirea prin viaţa pe care v-o propun.

— Vorbeşte, vorbeşte ! rosti prinţul cu o însufleţire ce-l făcu pe Aramis să rămînă pe gînduri.

— Cunosc — reluă prelatul — în Bas-Poitou un canton despre a cărui existenţă nu ştie nimeni în Franţa. Un ţinut de douăzeci de leghe — e foarte mult, nu-i aşa ? Douăzeci de leghe, monseniore, şi toate acoperite de ape, de păşuni şi de lunci ; totul presărat cu insule împădurite. Aceste ostroave nesfîrşite, învăluite în stufişuri ca într-o mantie groasă, dorm liniştite şi tăcute sub mîngîierile dulci ale soarelui. Doar cîteva familii de pescari le străbat alene cu lotcile lor mari, din lemn de plop sau de arin, ale căror funduri sînt căptuşite cu rogoz şi al căror înveliş e împletit din trestii viguroase. Aceste bărci, aceste bordeie plutitoare, se mişcă la întîmplare, purtate încoace şi încolo de suflarea vîntului. Cînd se lovesc de un ţărm, nimeni nu prinde de veste şi lovitura e atît de uşoară,

încît pescarul care doarme înăuntru nici nu se trezește măcar din somn. Iar cînd vrea el să oprească la mal, o face pentru că a văzut acolo cîrduri de cristei sau de nagîți, de rațe sau de cufundari, de lișițe sau de sitari, pe care le vînează cu capcane sau cu plumbi de muschetă ; cît despre lostrițele argintate, țiparii fioroși, știucile fîșnețe, bibanii aurii sau fumurii, aceștia cad cu miile în plase. N-ai decît să alegi peștii cei mai buni și mai grași, și să arunci restul în apă. Niciodată un om de la oraș, niciodată un soldat, niciodată un străin n-a călcat în acest ținut. Soarele aici e blînd și dulce. Anumite povîrnișuri susțin vița de vie și hrănesc cu o sevă darnică ciorchinii de struguri negri sau albi. O dată pe săptămînă, o barcă aduce de la cuptorul care lucrează pentru toți pîinea caldă și aurie al cărei miros se simte de departe. Veți trăi acolo ca un om din timpurile străvechi. Mai mare peste cîinii flocoși, stăpîn al undițelor, al muschetelor și al frumoasei căsuțe de stuf, veți trăi acolo în belșugul vînătoarei, departe de orice primejdie ; veți petrece astfel ani după ani, pînă cînd, schimbat, de nerecunoscut, îi veți cere lui Dumnezeu să vă hărăzească o altă soartă. Sînt în acest sac o mie de pistoli, monseniore ; mai mult decît trebuie pentru a cumpăra tot ținutul de care v-am vorbit ; mai mult decît trebuie pentru a trăi acolo un număr de ani egali ca număr cu zilele pe care le are un om de trăit ; mai mult decît trebuie pentru ca să fiți cel mai bogat, cel mai liber și cel mai fericit din împrejurimi. Primiți-i așa cum vi-i ofer, cu sinceritate, cu voioșie. Îndată, de la trăsura în care ne aflăm, vom desprinde doi cai, iar mutul, servitorul meu, vă va conduce, mergînd noaptea, dormind ziua, pînă în ținutul despre care vă vorbesc, și astfel voi avea măcar mulțumirea că i-am făcut prințului meu serviciul pe care el și l-a ales. Voi fi făcut astfel un om fericit. Dumnezeu va fi mai mulțumit de mine decît dacă aș fi făcut un om puternic. Asta, de altminteri, e și mai greu ! Ei bine, ce răspundeți, monseniore ? Iată banii. Oh, nu șovăiți ! În Poitou nu există nimic de care să vă temeți, decît doar să nu vă îmbolnăviți de friguri. Dar și atunci, vracii din ținut vă vor lecui în schimbul pistolilor voștri. Pe cînd dincolo, urmînd cealaltă cale, sînteți amenințat să fiți asasinat pe un tron, sau sugrumat într-o închisoare. Pe sufletul meu o spun, acum, după ce am cîntărit bine cele două căi, pe viața mea, mi-ar fi greu să aleg !

— Domnule — răspunse tînărul prinţ — înainte de a lua o hotărîre, lasă-mă să cobor din trăsură, să fac cîţiva paşi pe pămînt şi să ascult glasul acela pe care Dumnezeu îl pune să vorbească în natura cea liberă. Zece minute, şi-ţi voi da răspunsul.

— Coborîţi, monseniore — zise Aramis înclinîndu-se cu foarte mult respect, atît de solemn şi de maiestuos fusese glasul celui ce se rostise astfel.

XIII

COROANA ŞI TIARA

Aramis coborîse din trăsură înaintea tînărului şi-i ţinea uşa deschisă. Îl văzu punînd piciorul pe iarbă cu o tresărire din tot trupul şi făcînd cîţiva paşi nesiguri, aproape împleticindu-se. Ai fi zis că bietul deţinut nu era obişnuit să umble pe pămîntul acesta al oamenilor.

Era în 15 august, către ceasurile unsprezece seara ; nori mari ce prevesteau furtuna acoperiseră cerul şi sub perdeaua lor groasă dispărea orice urmă de lumină, orice colţ de zare. De-abia dacă se puteau desluşi marginile cărării de tufişurile învăluite într-o umbră adîncă şi neagră, ce devenea, după o scrutare mai îndelungată, ceva mai limpede în această întunecime completă. Dar miresmele ce se ridicau din iarbă, laolaltă cu celelalte, mai puternice şi mai pătrunzătoare, pe care le împrăştiau trunchiurile stejarilor, văzduhul cald şi învăluitor ce-l îmbia pentru prima dată după atîţia ani de temniţă, această nespusă bucurie a libertăţii în mijlocul naturii vorbeau într-un grai atît de ispititor pentru prinţ, încît oricît ar fi vrut să se stăpînească, am spune chiar oricît ar fi căutat să-şi ascundă această tresărire despre care am încercat să ne facem o idee, el se lăsă în voia tulburării sale şi scoase un suspin de fericire. Apoi, încetul cu încetul, îşi ridică în sus capul îngreunat

de gînduri şi respiră cu lăcomie valurile de aer încărcate de arome ce-i mîngîiau faţa înviorată. Încrucişîndu-şi braţele la piept, ca pentru a-l ţine strîns să nu plesnească sub povara acestei mari fericiri, sorbea cu nesaţ aerul necunoscut de el, ce adia în noapte sub bolta copacilor înalţi. Cerul pe care-l contempla, apele pe care le auzea murmurînd, vietăţile pe care le simţea foşnind în jurul lui, nu erau toate astea adevărata realitate ? Aramis nu era oare un nebun, crezînd că se mai afla şi altceva la care ar putea să viseze el cumva pe lumea aceasta ?

Aceste tablouri îmbătătoare ale vieţii de la ţară, străine de griji, de temeri şi constrîngeri, acest noian de zile fericite ce aţîţă fără încetare orice imaginaţie tînără, iată cea mai vajnică mreajă de care se poate agăţa un nenorocit captiv, răpus de lespezile închisorii, gălbejit de aerul atît de drămuit al Bastiliei. Era mreaja pe care, ne amintim, i-o înfăţişase Aramis, oferindu-i totodată şi cei o mie de pistoli, aflaţi în trăsură, dimpreună cu acel Eden încîntător pe care-l ascundeau de ochii lumii pustiurile din Bas-Poitou. Aşa gîndea Aramis, în timp ce urmărea, cu o tulburare greu de descris, mersul împovărat de fericire al lui Filip, pe care-l vedea cufundîndu-se tot mai mult în negura şovăielilor lui.

Într-adevăr, tînărul prinţ, adîncit în meditaţiile sale, nu mai atingea pămîntul decît cu picioarele, pe cînd sufletul lui, înălţat la picioarele lui Dumnezeu, îl ruga să arunce o rază de lumină peste această nehotărîre din care trebuia să izvodească viaţa sau moartea sa.

Această clipă fu chinuitoare pentru episcopul de Vannes. El nu se mai aflase pînă atunci în prezenţa unei atît de mari nefericiri. Sufletul lui de oţel, obişnuit să se lovească în viaţă de piedici uşor de înfrînt, şi care nu se socotise niciodată neputincios sau învins, avea oare să dea greş acum, în acest plan măreţ al său, din pricină că nu prevăzuse înrîurirea pe care o aveau asupra unui trup omenesc cîteva frunze de copaci îmbălsămate de cîţiva litri de aer ?

Aramis, ţintuit locului de fiorul îndoielilor sale, urmărea îndeaproape lupta dureroasă a lui Filip, care se zbătea între cei doi îngeri misterioşi. Acest supliciu ţinu zece minute, atît cît îi ceruse tînărul. În răstimpul acestei eternităţi, Filip nu încetă să privească cerul cu ochi rugători, trişti şi înlăcrămaţi.

Aramis nu încetă să-l privească pe Filip cu ochi lacomi, învăpăiați, mistuitori.

Deodată, capul tînărului se înclină. Gîndurile îi coborîră din nou pe pămînt. Privirea i se înăspri, fruntea i se brăzdă, gura i se înarmă cu un curaj sălbatic ; apoi privirea i se aprinse din nou. Dar, de astă dată, în ea se zărea arzînd flacăra splendorilor lumești ; de astă dată, ea semăna cu privirea lui Satan pe vîrful muntelui, cînd îi arăta lui Isus împărățiile și puterile pămînțești ca să-l poată ispiti mai ușor. Ochiul lui Aramis redeveni pe atît de blînd, pe cît de întunecat fusese. Atunci, Filip, apucîndu-l de mînă cu o mișcare zorită și nervoasă, zise :

— Haide, să mergem acolo unde se găsește coroana Franței.

— Aceasta e hotărîrea voastră, prințe ? întrebă Aramis.

— Da, hotărîrea mea.

— De nestrămutat ?

Filip nici măcar nu răspunse, ci îl privi cu încruntare pe episcop, ca și cum l-ar fi întrebat dacă e cu putință ca un om să-și schimbe vreodată părerea.

— Această privire e încărcată de focul ce definește un mare caracter — zise Aramis aplecîndu-se spre mîna lui Filip. Veți fi mare, monseniore, vă încredințez de asta.

— Să reluăm, dacă vrei, convorbirea de acolo de unde am lăsat-o. Ți-am spus, mi se pare, că *voiam* să mă înțeleg cu dumneata asupra a două puncte ; în ce privește primejdiile sau piedicile, acest punct e lămurit. Celălalt se referă la condițiile pe care mi le vei pune. E rîndul dumitale să vorbești, domnule d'Herblay.

— Condițiile, prințe ?

— Fără îndoială. N-ai să mă oprești din drum pentru un asemenea amănunt, și n-ai să-mi aduci jignirea de a presupune că te cred străin de orice interes în această afacere. Așa că, fără înconjur și fără teamă, dezvăluie-mi gîndurile dumitale.

— Iată-le, monseniore. Odată rege...

— Cînd va fi asta ?

— Asta va fi mîine seară. Vreau să zic, în toiul nopții.

— Explică-mi cum.

— Voi pune mai întîi o întrebare alteței voastre regale.

— Pune.

— Am trimis alteţei voastre un om al meu de încredere, însărcinat să vă înmîneze un caiet cu însemnări scrise mărunt, aşternute pe hîrtie cu toată grija, însemnări menite să ajute pe alteţa voastră să cunoască bine toate persoanele care alcătuiesc sau vor alcătui curtea voastră.

— Am citit toate acele însemnări.

— Cu atenţie ?

— Le ştiu pe dinafară.

— Şi le-aţi şi înţeles ? Iertaţi-mă, îmi îngădui să pun o astfel de întrebare unui biet uitat din temniţa de la Bastilia. Nu mai încape îndoială că, în opt zile, bucurîndu-vă de libertate şi de toată puterea ce vi se cuvine, nu va mai fi nevoie să întreb nimic în faţa unei înţelepciuni ca a voastră.

— Atunci, întreabă-mă ; vreau să fiu şcolarul pe care învăţatul său preceptor îl pune să repete lecţia pe care trebuie să o ştie bine.

— Întîi despre familia voastră, monseniore.

— Despre mama mea, Ana de Austria ? Despre amărăciunile ei, despre trista ei boală ? Oh, o cunosc, o cunosc !

— Dar al doilea frate al vostru ? zise Aramis înclinîndu-se.

— Ai adăugat la acele însemnări nişte portrete atît de bine schiţate, desenate, zugrăvite, încît, mulţumită lor, am recunoscut pe toţi oamenii pe care însemnările dumitale mi i-a înfăţişat, cu caracterele, tabieturile şi povestea vieţii lor. DOMNUL, fratele meu, e un bărbat frumos, oacheş, cu obrazul palid ; n-o iubeşte pe soţia lui, Henriette, pe care eu, Ludovic al XIV-lea, am iubit-o puţin, o mai iubesc încă din cochetărie, cu toate că m-a făcut să plîng mult în ziua cînd voia s-o izgonească pe domnişoara de La Vallière.

— Să fiţi cu băgare de seamă în preajma acesteia — zise Aramis. Îl iubeşte cu adevărat pe actualul rege. E greu să înşeli ochii unei femei care iubeşte.

— E blondă, are ochi albaştri, şi dragostea din ei mă va face s-o recunosc uşor. E puţin şchioapă şi scrie în fiecare zi cîte o scrisoare, la care eu îi răspund prin domnul de Saint-Aignan.

— Pe acesta îl cunoaşteţi ?

— Ca şi cum l-aş vedea, şi ştiu pe deasupra ultimele versuri pe care mi le-a făcut, ca şi cele pe care i le-am compus eu, ca răspuns la ale lui.

— Foarte bine. Pe miniştrii voştri îi cunoaşteţi ?

— Colbert, un chip urît şi întunecat, însă deştept ; are un cap mare, greu, cu părul căzîndu-i peste frunte ; duşmanul de moarte al domnului Fouquet.

— Cît despre acesta, să nu ne mai ostenim.

— Nu, deoarece, aşa dictînd împrejurările, îmi vei cere să-l trimit în surghiun, da ?

Aramis, cuprins de admiraţie, se mulţumi să răspundă :

— Veţi fi foarte mare, monseniore !

— Vezi dar — adăugă prinţul — că ştiu bine lecţia şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, apoi cu al dumitale, nu mă voi înşela niciodată.

— Dar mai există o pereche de ochi destul de primejdioşi, monseniore.

— Da, căpitanul de muşchetari, domnul d'Artagnan, prietenul dumitale.

— Prietenul meu, n-am încotro !

— Cel care a însoţit-o pe La Vallière la Chaillot, cel care i l-a dus pe Monck, închis într-o ladă, regelui Carol al II-lea, cel care a slujit-o atît de bine pe mama, cel căruia coroana Franţei îi datorează atît de mult, încît îi datorează totul. Îmi vei cere oare să-l trimit şi pe acesta în exil ?

— Niciodată, sire. D'Artagnan e un om căruia, la momentul potrivit, mă însărcinez să-i spun totul ; dar feriţi-vă de el, căci, dacă ne descoperă înainte de a-i dezvălui taina, voi sau eu, vom fi prinşi sau ucişi. E un om care nu ştie multe.

— Voi ţine seama. Vorbeşte-mi de domnul Fouquet. Ce vrei să faci cu el ?

— Încă o clipă, vă rog, monseniore. Iertaţi-mă dacă par lipsit de respect punîndu-vă mereu întrebări.

— E datoria dumitale s-o faci, mai mult chiar, e dreptul dumitale.

— Înainte de a trece la domnul Fouquet, n-aş vrea să uit de un alt prieten al meu.

— Domnul du Vallon. Hercule al Franţei. Cît despre acesta, soarta lui e asigurată.

— Nu, nu despre el voiam să vorbesc.

— Despre contele de La Fère, atunci ?

— Şi despre fiul lui, fiul nostru, al tuturor patru.

— Băiatul acela care se topește de dragoste pentru La Vallière, pe care fratele meu i-a răpit-o într-un chip neloial ! Fii liniștit, voi ști cum să fac ca să i-o dau înapoi. Spune-mi un lucru, domnule d'Herblay : poți uita jignirile, atunci cînd iubești ? Poți ierta o femeie care te-a trădat ? Intră asta în obiceiurile francezilor ? Este asta o lege a inimii omenești ?

— Un bărbat care iubește așa de tare, cum iubește Raoul de Bragelonne, sfîrșește prin a uita păcatul iubitei lui ; dar nu știu dacă Raoul va uita.

— Voi avea eu grijă de asta. Atîta e tot ce voiai să-mi spui despre prietenul dumitale ?

— Atîta tot.

— Să ne întoarcem acum la domnul Fouquet. Ce te gîndești să fac cu el ?

— Să rămînă, ca și în trecut, intendent superior, vă rog chiar.

— Fie ! Dar acum el e prim-ministru.

— Nu întru totul.

— Îi va trebui totuși un prim-ministru unui rege nepriceput și încurcat, cum voi fi eu.

— Maiestății voastre îi va trebui un prieten.

— Nu am decît unul, pe dumneata.

— Veți avea și alții mai tîrziu ; dar nici unul mai devotat, nici unul cu mai multă rîvnă pentru gloria noastră.

— Dumneata vei fi primul meu ministru.

— Nu așa de repede, monseniore. Asta ar stîrni prea multă uimire și ar da de bănuit.

— Domnul de Richelieu, primul ministru al bunicii mele, Maria de Medicis, nu era decît episcop de Luçon, așa cum dumneata ești episcop de Vannes.

— Văd că alteța voastră regală s-a folosit din plin de însemnările mele. Această desăvîrșită putere de pătrundere mă umple de bucurie.

— Știu că domnul de Richelieu, datorită protecției reginei, a ajuns repede cardinal.

— Va fi mai bine — zise Aramis înclinîndu-se — ca eu să nu fiu prim-ministru decît după ce alteța voastră regală mă va fi numit cardinal.

— Vei fi, înainte de două luni, domnule d'Herblay. Dar asta va fi prea puțin pentru dumneata. N-ai să mă superi

cerîndu-mi mai mult, şi-ai să mă mîhneşti mulţumindu-te cu atît.

— Aşadar, pot spera la ceva mai mult, monseniore ?

— Spune, spune !

— Domnul Fouquet nu va conduce mereu afacerile statului ; va îmbătrîni repede. Iubeşte plăcerile, pe care astăzi i le mai îngăduie munca sa, datorită restului de tinereţe de care se mai bucură ; dar această tinereţe atîrnă de prima amărăciune sau de prima boală ce-l va lovi. Îl vom cruţa de amărăciuni, fiindcă e un om galant şi o inimă nobilă. Dar nu-l vom putea feri de boală. De aceea, hotărîrea e luată. După ce veţi fi plătit toate datoriile domnului Fouquet, după ce veţi fi însănătoşit finanţele, domnul Fouquet va putea rămîne rege la curtea sa de poeţi şi de pictori ; noi îl vom fi făcut bogat. Atunci eu, ajuns prim-ministru al alteţei voastre regale, mă voi putea gîndi la interesele mele şi ale voastre.

Tînărul îi aruncă o privire lungă interlocutorului său.

— Domnul de Richelieu, despre care vorbim — zise Aramis — a făcut greşeala foarte mare de a-şi lua sarcina să guverneze numai Franţa. A lăsat doi regi, pe regele Ludovic al XIII-lea şi pe el însuşi, să stea amîndoi pe un singur tron, cînd putea să-i aşeze mai comod pe două tronuri diferite.

— Pe două tronuri ? zise tînărul îngîndurat.

— Într-adevăr — continuă în linişte Aramis — un cardinal prim-ministru al Franţei, ajutat de favoarea şi de bunăvoinţa regelui preacreştin, un cardinal căruia regele, stăpînul său, îi încredinţează tezaurul, armata, sfetnicii săi, acest om ar face o îndoită greşeală folosind numai între graniţele Franţei toate puterile pe care le are la-ndemînă. Voi, de altfel — adăugă Aramis aruncîndu-şi privirea pînă în adîncul ochilor lui Filip — voi nu veţi fi un rege ca părintele vostru, blînd, moale, obosit de toate ; veţi fi un rege care va şti să se impună şi să conducă ; nu veţi ţine seama de statele voastre ; eu vă voi stînjeni aici. Totuşi, niciodată prietenia noastră nu trebuie să fie nu zic destrămată, dar nici măcar întunecată de vreun gînd ascuns. Eu vă voi fi dat tronul Franţei, voi îmi veţi da tronul Sfîntului Petru. Cînd braţul vostru leal, hotărît şi puternic va avea ca sprijin braţul unui papă, aşa

cum voi fi eu, şi Carol Quintul [1], care a stăpînit două treimi din lume, şi Carol cel Mare [2], care a stăpînit-o în întregime, vor rămîne mai prejos de înălţimea taliei voastre. Eu n-am alianţe, n-am prejudecăţi, eu nu vă îndemn la persecuţii împotriva ereticilor, eu nu vă voi arunca în războaie de familie. Eu voi spune : „Să împărţim amîndoi universul : mie, sufletele, vouă, trupurile". Şi cum eu voi muri cel dintîi, mă veţi moşteni. Ce spuneţi de planul meu, monseniore ?

— Spun că mă faci fericit şi mîndru numai ascultîndu-te şi înţelegîndu-te, domnule d'Herblay. Vei fi cardinal ; apoi, cardinal fiind, vei fi primul meu ministru. După aceea, îmi vei arăta ce trebuie să fac spre a te alege papă, şi voi face. Cere-mi garanţii, dacă vrei.

— De prisos. Nu voi face nimic, fără a vă ajuta pe voi să cîştigaţi ceva ; nu voi urca nici o treaptă, fără a vă ridica pe voi şi mai sus ; voi sta totdeauna destul de departe de voi, pentru a nu vă stîrni pizma, voi fi totdeauna destul de aproape spre a vă păstra ceea ce aţi cîştigat şi a vă îngriji prietenia. Toate învoielile din lumea aceasta se rup din pricină că interesul comun ce le leagă tinde să atîrne numai într-o parte. Asta nu se va întîmpla niciodată între noi. De aceea, n-am nevoie de garanţii.

— Aşadar... fratele meu... va dispărea... Şi cum ?

— Foarte simplu. Îl vom lua din patul lui, cu ajutorul unei scînduri care se mişcă la o atingere de deget. Adormit sub coroană, se va trezi în captivitate. Rămas singur, veţi porunci din acel moment, şi nu veţi avea alt interes mai mare, decît să mă păstraţi în apropierea voastră.

— Aşa e. Iată mîna mea, domnule d'Herblay.

---

[1] Rege al Spaniei (1516—1555) şi împărat al Sfîntului imperiu roman de naţiune germană (1519—1555), din dinastia Habsburgilor. Pentru a-şi atinge ţelul său politic expansionist, crearea unei monarhii catolice mondiale, Carol Quintul a dus numeroase războaie. În timpul domniei lui, imperiul s-a mărit şi prin cucerirea Mexicului şi a Perului de către conchistadorii spanioli.

[2] Rege al francilor (768—800), împărat roman (800—814), cel mai însemnat reprezentant al dinastiei carolingiene. A mărit statul franc prin războaie purtate împotriva saxonilor, longobarzilor, arabilor, avarilor, slavilor etc. Stăpînind Italia, Carol cel Mare şi-a exercitat puterea şi asupra papii.

— Îngăduiţi-mi să îngenunchez cu tot respectul înaintea voastră, sire. Ne vom îmbrăţişa în ziua cînd şi unul şi altul vom avea pe frunte, voi coroana, eu tiara.

— Îmbrăţişează-mă chiar acum şi fii mai mult decît un mare geniu, mai mult decît un geniu sublim şi priceput : fii bun pentru mine, fii părintele meu !

Aramis era cît pe-aci să se înduioşeze auzindu-l vorbind astfel. I se păru că-şi simte inima învăluită de o boare necunoscută pînă atunci ; dar această impresie se şterse repede. „Părintele său ! gîndi el. Da, Sfîntul Părinte !"

Şi se urcară din nou în trăsura care porni în goană pe drumul spre Vaux-le-Vicomte.

XIV

CASTELUL DE LA VAUX-LE-VICOMTE

Castelul de la Vaux-le-Vicomte, aşezat la o leghe depărtare de Melun, fusese clădit de Fouquet în anul 1653. Pe vremea aceea se găseau puţini bani în Franţa. Mazarin luase grosul, iar Fouquet risipea ce mai rămăsese. Dar, cum unii oameni au cusururi fecunde şi vicii utile, Fouquet, băgînd milioanele în acest palat, găsise prilejul de a strînge laolaltă trei bărbaţi iluştri : Levau, arhitectul edificiului, Le Nôtre, creatorul grădinilor, şi Le Brun, decoratorul apartamentelor.

Dacă palatul de la Vaux avea un cusur ce-ar fi putut sări în ochi, era aspectul lui măreţ şi semeţia sa graţioasă ; este încă şi astăzi de pomină numărul mare de stînjeni ai acoperişului, a cărui reparaţie înseamnă în zilele noastre ruina unor averi ce nu se mai compară cu cele de altădată, ca întreaga noastră epocă.

Vaux-le-Vicomte, după ce ai trecut dincolo de marea lui poartă de fier, susţinută de cariatide, te întîmpină cu principala sa construcţie din vasta curte de onoare, înconjurată

de şanţuri adînci, de-a lungul cărora se înalţă o puternică centură de piatră. Nimic mai nobil decît aripa din mijloc, proptită pe un peron ca un rege pe tronul său, avînd în jurul ei patru pavilioane care formează colţurile şi ale căror imense coloane ionice se ridică maiestuoase pînă la streaşina edificiului. Frizele împodobite cu arabescuri şi frontoanele ce încununează pilaştrii evocă pretutindeni bogăţia şi graţia. Turnurile, profilîndu-se deasupra tuturor acestora, dau amploare şi măreţie.

Această casă, zidită de un supus al regelui, se aseamănă cu un palat regal mai mult decît acele palate regale pe care Wolsey[1] se socotea dator să i le ofere stăpînului său, de teamă ca nu cumva să-l facă gelos.

Dar dacă măreţia şi gustul strălucesc şi se întrec pe sine într-o parte anumită a acestui palat, dacă ceva poate fi preferat desăvîrşitei întocmiri a interioarelor, luxului aurăriilor, mulţimii de statui şi de picturi, acesta este parcul, acestea sînt grădinile de la Vaux. Fîntînile ţîşnitoare, adevărate minuni în 1653, sînt încă şi astăzi nişte minuni ; cascadele de acolo au stîrnit admiraţia tuturor regilor şi tuturor prinţilor ; cît despre faimoasa grotă, temă pentru atîtea versuri faimoase, sălaş al acelei vestite nimfe de la Vaux despre care Pellisson vorbea cu La Fontaine, socotim că e de prisos să-i mai descriem frumuseţile ; căci n-am vrea să stîrnim pe seama noastră acele critici la care medita pe atunci Boileau :

Peste tot numai ghirlande, pretutindeni astragale.

. . . . . .

Încît abia te poţi mişca pe cărările grădinii.

Noi ne vom mulţumi, ca Despréaux[2], să intrăm în acest parc în vîrstă numai de opt ani, ale cărui creste, de pe-acum superbe, se îmbăiau purpurii în primele raze ale soarelui. Le Nôtre grăbise plăcerea lui Mecena : toate răsadurile dăduseră arbori de două ori mai mari, datorită îngrijirilor şi îngrăşămintelor active. Orice copac din împrejurimi ce făgăduia

[1] Thomas Wolsey (1471—1530), cardinal englez, arhiepiscop de York şi ministru al regelui Henric al VIII-lea.

[2] Numele întreg al cunoscutului poet şi critic francez mai sus citat este Nicolas Boileau-Despréaux.

speranţe deosebite fusese scos din pămînt cu rădăcini cu tot şi transplantat în parc. Fouquet putea să cumpere destui copaci ca să-şi împodobească parcul, de vreme ce cumpărase trei sate, cu tot ce se afla în jurul lor, ca să-l mărească.

Domnul de Scudéry spune despre acest palat că, pentru a-i uda grădinile, domnul Fouquet împărţise un rîu într-o mie de şuvoaie şi reunise o mie de şuvoaie în căderi de apă. Acelaşi domn de Scudéry mai spune şi altele, în *Clélia*[1] sa, despre acest palat, ale cărui frumuseţi le descrie în amănunţime. Noi însă vom fi mai înţelepţi şi-i vom trimite pe cititorii curioşi la Vaux, în loc să-i trimitem la *Clélia.* Cu toate că sînt tot atîtea leghe de la Paris la Vaux, cîte volume are *Clélia.*

Această splendidă reşedinţă era pregătită să-l primească *pe cel mai mare rege din lume.* Prietenii domnului Fouquet îşi aduseseră aici, unii actorii lor şi decorurile, alţii sculptorii şi pictorii, alţii penele lor ascuţite cu măiestrie. Era vorba de o adevărată întrecere a talentelor. Cascadele învolburate, deşi populate cu nimfe, revărsau o apă mai limpede decît cleştarul ; ele răspîndeau asupra tritonilor şi nereidelor de bronz valuri de spumă ce se irizau în văpaia soarelui strălucitor. O armată de servitori alerga în cete prin curţile şi prin coridoarele lungi, în timp ce Fouquet, sosit abia în dimineaţa aceea, se plimba tacticos, dar cu băgare de seamă, dînd ultimele ordine, după ce intendenţii se prezentaseră în faţa lui.

Era, după cum am spus, în ziua de 15 august. Soarele cădea din plin pe umerii zeilor de marmură şi de bronz ; el încălzea apa în bazine şi cocea în livezi acele magnifice piersici de care regele îşi va aminti cu regret cincizeci de ani mai tîrziu, atunci cînd, la Marly, gustînd minunatele soiuri aduse din grădinile sale, care costaseră Franţa de două ori mai mult decît costase Vaux, *marele rege* îi spusese cuiva :

— Dumneata eşti prea tînăr ca să fi mîncat piersici din livezile domnului Fouquet !

O, amintire ! O, trîmbiţe ale faimei ! O, glorie a acestei lumi ! Acela care preţuia atît de bine meritele cuiva, acela care îşi însuşise moştenirea lui Nicolas Fouquet, acela care i-i luase pe Le Nôtre şi pe Le Brun, acela care-l trimisese pentru

[1] Autorul face aici o mică confuzie : romanul „Clélia" aparţine domnişoarei de Scudéry, sora domnului Georges de Scudéry.

toată viața într-o închisoare de stat, acela nu-și amintea decît de piersicile dușmanului său învins, răpus, uitat ! În zadar aruncase Fouquet treizeci de milioane în bazinele sale, în ciopliturile sculptorilor, în scrierile poeților, în buzunarele pictorilor săi, crezînd că astfel va face să se vorbească despre el ! O piersică rumenă și cărnoasă atîrnată între araci, sub limbile verzi ale frunzelor ascuțite, această fărîmă de materie vegetală, pe care un vierme o roade pe dinăuntru, îi era de-ajuns marelui rege pentru a trezi în amintirea lui umbra îndurerată a ultimului intendent superior al Franței.

Bineînțeles că Aramis fusese acela care împărțise marea armată de servitori, care avusese grijă să pună paznici la intrări și să pregătească apartamentele, Fouquet nemaiocupîndu-se decît de ansamblu. Ici, Gourville îi arăta cum fuseseră așezate focurile de artificii ; dincolo, Molière îl conducea prin teatru ; și, în sfîrșit, după ce vizitase capela, saloanele, galeriile, Fouquet cobora istovit, cînd îl zări pe Aramis la capătul scării. Prelatul îi făcu un semn. Ministrul se duse să-l întîlnească pe prietenul său, care îl opri în fața unui mare tablou aproape terminat. Aplecîndu-se peste această pînză, pictorul Le Brun, plin de sudoare, mînjit de vopsele, galben de oboseală și de încordare, arunca ultimele trăsături cu penelul său zorit. Era acel faimos portret al regelui, atît de așteptat, în costumul de ceremonie pe care Percerin se îndurase să i-l arate mai dinainte episcopului de Vannes.

Fouquet se așează în fața acestui tablou, care trăia, ca să spunem așa, în toată prospețimea cărnii și în toată molcoma lui căldură. Privi chipul, socoti munca, admiră îndelung opera, apoi, negăsind o răsplată vrednică de această trudă de Hercule, își trecu brațul pe după grumazul pictorului și-l îmbrățișă. Domnul ministru mînjise prin aceasta un costum de o mie de pistoli, în schimb îl făcea fericit pe Le Brun. Fu o clipă de mare bucurie pentru artist, dar și o clipă dureroasă pentru domnul Percerin, care se afla la spatele lui Fouquet și admira în pictura lui Le Brun costumul acela pe care-l făcuse pentru maiestatea sa, operă de artă, spunea el, ce nu-și găsea pereche decît în garderoba domnului ministru.

Durerea și tînguirile lui fură întrerupte de semnalul ce se dădu din turnul clădirii. Înspre Melun, pe cîmpul unde nu se mai afla țipenie de om, paznicii de la Vaux zăriseră cortegiul

regelui şi al reginelor ; maiestatea sa intra în Melun urmat de lungul şir de trăsuri şi călăreţi.

— Într-un ceas vor fi aici — îi spuse Aramis lui Fouquet.

— Într-un ceas ! răspunse acesta cu un suspin.

— Şi plebea asta care se întreabă la ce slujesc serbările regale — continuă episcopul de Vannes, rîzînd cu rîsul lui prefăcut.

— Ah, dar asta mă întreb şi eu, care nu fac parte din plebe.

— Îţi voi da răspunsul peste douăzeci şi patru de ore, monseniore. Acum ia-ţi înfăţişarea voioasă, căci e o mare zi de bucurie.

— Ei bine, crede-mă, dacă vrei, d'Herblay — zise ministrul cu un accent de adîncă sinceritate, arătînd cu degetul în zare cortegiul lui Ludovic — ştiu că el nu mă iubeşte de loc, nici eu nu-l iubesc prea mult, dar pe măsură ce se apropie de casa mea...

— Ei bine, ce ?

— Ei bine, pe măsură ce se apropie de casa mea, îmi este mai sacru, îl simt regele meu, îmi e aproape scump.

— Scump ? Da — rosti Aramis, apăsînd pe acest cuvînt, aşa cum, mai tîrziu, avea să facă abatele Terray [1] cu Ludovic al XV-lea.

— Nu rîde, d'Herblay ; simt că, dacă el ar vrea, l-aş iubi cu adevărat pe acest tînăr.

— Nu mie se cade să-mi spui asta — răspunse Aramis — ci domnului Colbert.

— Domnului Colbert ! strigă Fouquet. Şi pentru ce ?

— Pentru că, atunci cînd va fi ministru de finanţe, va face să ai o pensie din caseta regelui.

După ce aruncă această săgeată, Aramis salută.

— Unde te duci ? îl întrebă Fouquet, posomorîndu-se deodată.

— La mine, să-mi schimb costumul, monseniore.

— Unde eşti instalat, d'Herblay ?

— În camera albastră, de la etajul al doilea.

— Aceea care se află deasupra camerei regelui ?

— Exact.

[1] Controlor al finanţelor, în timpul lui Ludovic al XV-lea, pe care avea să le ducă de rîpă.

— Ce te-a îndemnat să stai acolo ? Nici n-ai să te poţi mişca !

— Toată noaptea, monseniore, eu dorm sau citesc în patul meu.

— Dar oamenii dumitale ?

— Oh, n-am decît o persoană cu mine !

— Numai atît ?

— Omul care îmi citeşte mi-e de ajuns. Cu bine, monseniore, nu te obosi prea mult. Păstrează-te proaspăt pentru sosirea regelui.

— Te voi vedea ? Îl voi vedea şi pe prietenul dumitale, du Vallon ?

— L-am instalat alături de mine. Se îmbracă.

Şi Aramis, salutînd cu capul şi cu un surîs, se depărtă aidoma unui general care inspectează avanposturile după ce i s-a dat de veste că se apropie duşmanul.

XV

VINUL DE MELUN

Regele intrase în Melun cu gîndul doar de a străbate oraşul. Tînărului monarh îi era sete de plăceri. În tot timpul călătoriei, n-o văzuse decît de două ori pe La Vallière şi, dîndu-şi seama că nu-i va putea vorbi decît noaptea, în umbra grădinilor, după ceremonie, se grăbea să ajungă mai repede la Vaux. Dar el îşi făcuse planul fără să ţină seama de căpitanul său de muşchetari, şi mai ales de domnul Colbert.

Asemenea frumoasei Calipso, care nu se putea consola după plecarea lui Ulise, gasconul nostru nu se putea consola că nu ghicise motivul pentru care Aramis îi ceruse lui Percerin să-i arate costumele cele noi ale regelui. „Nu încape îndoială — îşi spunea acest spirit pătrunzător în logica lui

— că episcopul de Vannes, amicul meu, a făcut asta cu un anumit scop." Şi începu să-şi stoarcă creierul în fel şi chip.

Lui d'Artagnan, atît de frecat cu toate intrigile de la curte, lui d'Artagnan, care cunoştea situaţia lui Fouquet mai bine decît însuşi Fouquet, îi încolţiră în minte cele mai năstruşnice bănuieli la vestirea acestei serbări care l-ar fi ruinat pe un om bogat şi care devenea cu neputinţă, nebunească, pentru un om ruinat. Şi apoi, prezenţa lui Aramis, revenit de la Belle-Isle şi numit mare ordonator de către domnul Fouquet, amestecul lui necontenit în toate afacerile ministrului, vizitele domnului de Vannes la Baisemeaux, toate aceste lucruri necurate îl frămîntau adînc pe d'Artagnan de cîteva săptămîni încoace. „Cu nişte oameni de teapa lui Aramis — îşi spunea el — nu poţi fi cel mai tare decît cu spada în mînă. Cîtă vreme Aramis era un războinic, mai puteai spera să-i vii de hac ; de cînd şi-a pus peste cuirasă o sutană, ne vine el de hac nouă. Dar ce urmăreşte oare Aramis ?" Şi d'Artagnan căzu pe gînduri. „Ce-mi pasă mie, la urma urmei, dacă nu vrea decît să-l răstoarne pe domnul Colbert ?... Căci ce altceva ar putea năzui ?" D'Artagnan îşi frecă fruntea, acest pămînt mănos din care vîrful unghiilor lui scosese adesea atîtea idei bune şi frumoase. Se gîndi să stea de vorbă cu domnul Colbert ; dar prietenia lui, jurămîntul lui de altădată îl legau încă mult de Aramis. Renunţă. De altfel, îl ura pe acest om de finanţe. Ar fi vrut să-şi deschidă inima în faţa regelui. Însă regele n-ar înţelege nimic din bănuielile lui, care n-aveau nici măcar o umbră de realitate. Se hotărî să i se adreseze direct lui Aramis, cu primul prilej cînd îl va vedea. „Îl voi prinde între patru ochi şi-l voi lua repede, pe nepregătite — îşi zise muşchetarul. Îi voi pune mîna pe inimă, şi el îmi va mărturisi... Ce-mi va mărturisi ? Da, îmi va mărturisi el ceva, căci, la dracu, ceva tot se ascunde aici !"

Mai liniştit după toate acestea, d'Artagnan îşi făcu pregătirile de călătorie şi se îngriji de casa militară a regelui, destul de slabă încă, ca să fie bine întocmită şi ceva mai bine subsidiată, cu toată mica ei componenţă. Din toate aceste încercări ale căpitanului rezultă că regele se găsi în fruntea muşchetarilor săi, a elveţienilor şi a unui pichet de soldaţi francezi, de îndată ce ajunse în apropiere de Melun. Ai fi zis că era o mică armată. Domnul Colbert îi privea pe aceşti

oameni de spadă cu multă bucurie. Ar fi vrut însă ca numărul lor să fie mai mare cu cel puţin o treime.

— Pentru ce ? întrebă regele.

— Pentru a-i face mai multă cinste domnului Fouquet — răspunse Colbert.

„Pentru a-l ruina mai repede !" gîndea d'Artagnan.

Armata apăru la porţile Melunului şi cîrmuitorii oraşului îi aduseră regelui cheile, poftindu-l să intre la primărie pentru a gusta vinul de onoare. Regele, care voia să treacă mai departe şi să ajungă mai degrabă la Vaux, se făcu roşu de ciudă.

— Cine-i nerodul care mi-a pricinuit această întîrziere ? bombăni el printre dinţi, în timp ce primarul îşi ţinea discursul.

— Nu eu — răspunse d'Artagnan — cred însă că domnul Colbert.

Colbert auzi rostindu-i-se numele.

— Ce doreşte domnul d'Artagnan ? întrebă el.

— Doresc să ştiu dacă dumneata eşti cel care a făcut ca regele să zăbovească la vinul de Brie.

— Da, domnule.

— Atunci, pentru dumneata a rostit regele un epitet.

— Care, domnule ?

— Nu mai ştiu... Aşteaptă... imbecil... nu, nu... nerod, prost, iată cum s-a pronunţat maiestatea sa despre cel care a avut ideea cu vinul de Melun.

D'Artagnan, după această ispravă, îşi mîngîie liniştit calul pe coamă. Capul mare al domnului Colbert se zburli cît o baniţă. Muşchetarul, văzîndu-l aşa de urîţit de mînie, nu se mulţumi cu atît. Primarul îi dădea înainte ; regele se înroşea tot mai tare.

— La dracu ! zise pe un ton nemulţumit d'Artagnan. Regele o să-şi iasă din răbdări. De unde naiba ţi-a venit ideea asta, domnule Colbert ? N-ai nimerit-o !

— Domnule — replică financiarul înălţînd capul — ea mi-a fost dictată de zelul meu de a-l sluji pe rege.

— Haidade !

— Domnule, Melun e un oraş mare, un oraş bun, care plăteşte bine, şi ar fi de prisos să-l nemulţumim.

— Aşa zici dumneata ! Eu însă, care nu sînt financiar, am văzut altceva în ideea dumitale.

— Ce, domnule ?

— Dorința de a-i face puțin sînge rău domnului Fouquet, care se pîrpălește acolo, în turnurile sale, așteptîndu-ne.

Lovitura fu aspră și își atinse ținta. Colbert se fîstîci. Se retrase cu capul între umeri. Din fericire, discursul luă sfîrșit. Regele bău din vinul de onoare ; apoi toată lumea reluă drumul prin mijlocul orașului. Regele își mușca buzele, căci noaptea se apropia și orice speranță de a se plimba cu La Vallière se spulbera.

Pentru ca întreaga suită a regelui să intre în Vaux, ar fi trebuit cel puțin patru ceasuri, datorită multelor consemne. De aceea, regele, care ardea de nerăbdare, le grăbi pe regine, ca să ajungă la Vaux înainte de căderea nopții ; dar în clipa cînd să pornească la drum, piedicile sporiră.

— Ce-ar fi ca regele să doarmă la Melun ? îi spuse domnul Colbert, în șoaptă, lui d'Artagnan.

Domnul Colbert era, fără îndoială, rău inspirat în ziua aceea pentru a-i vorbi astfel căpitanului de mușchetari. Acesta ghicise de la început că regele nu mai avea astîmpăr. D'Artagnan voia ca regele să intre în Vaux cu tot alaiul : el ținea deci ca maiestatea sa să intre acolo cu întreaga suită deodată. Pe de altă parte, vedea bine că întîrzierile acestea îl scoteau din sărite pe nerăbdătorul monarh. Cum să împace aceste două greutăți ? D'Artagnan îi luă lui Colbert vorba din gură și i-o aruncă regelui.

— Sire — zise el — domnul Colbert întreabă dacă maiestatea voastră nu dorește să doarmă la Melun.

— Să dorm la Melun ? Și pentru ce ? strigă Ludovic al XIV-lea. Să dorm la Melun ! Cine naiba s-a putut gîndi la una ca asta, cînd domnul Fouquet ne așteaptă în această seară ?

— Mă temeam — răspunse numaidecît Colbert — ca maiestatea voastră să nu întîrzie și, după etichetă, nu veți putea intra în apartamentele voastre decît după ce toate locuințele vor fi fost luate în primire de furier, iar garnizoana distribuită.

D'Artagnan asculta cu urechea ațintită, rozîndu-și mustața. Reginele auziră și ele. Erau obosite, ar fi vrut să doarmă și mai ales să-l împiedice pe rege de a se plimba, seara, cu domnul de Saint-Aignan și cu doamnele de onoare ; căci, după ce prințesele vor fi fost instalate în apartamentele lor,

doamnele de onoare, după ce-şi vor fi terminat serviciul, aveau toată libertatea să se plimbe.

Se vede deci că toate aceste interese, transformîndu-se în vapori, aveau să producă nori, iar norii, furtună. Regele n-avea mustaţă, ca să şi-o roadă ; îşi muşcă, în schimb, nestăpînit, mînerul cravaşei. Cum să iasă din încurcătură ? D'Artagnan zîmbea nepăsător ; Colbert dădea din umeri. Pe cine să cadă beleaua ?

— Va fi consultată, în această privinţă, regina — zise Ludovic al XIV-lea salutîndu-le pe doamne.

Această atenţie din partea lui o măguli pe Maria-Tereza, care era bună şi generoasă şi care, lăsată să hotărască, răspunse cu tot respectul :

— Eu voi împlini totdeauna cu plăcere voinţa regelui.

— Cît timp ne trebuie ca să ajungem la Vaux ? întrebă Ana de Austria, tărăgănînd fiecare silabă şi ducîndu-şi mîna la sînul îndurerat.

— Un ceas pentru trăsurile maiestăţilor lor — răspunse d'Artagnan — pe nişte drumuri destul de frumoase.

Regele îl săgetă cu o privire.

— Un sfert de ceas pentru rege — se grăbi să adauge muşchetarul.

— Vom ajunge pe lumină — zise Ludovic al XIV-lea.

— Dar instalarea casei militare — obiectă cu blîndeţe Colbert — îl va face pe rege să întîrzie, oricît de mult s-ar grăbi.

„Dobitocule ! zise în sinea lui d'Artagnan. Dacă aş avea interesul să-ţi distrug încrederea de care te bucuri, aş face-o în zece minute !" Apoi adăugă, cu glas tare :

— În locul regelui, intrînd în casa domnului Fouquet, care e un om binevoitor, nu m-aş mai îngriji de suita mea, ci aş păşi acolo ca prieten, însoţit numai de căpitanul gărzilor mele ; astfel aş fi mai mare, mai sacru.

Bucuria scînteia în ochii regelui.

— Iată un sfat înţelept, doamnele mele — zise el. Să mergem la un prieten ca prieten. Porniţi încet, domnilor care conduceţi echipajele ; iar noi, domnilor, înainte !

Şi trase după el pe toţi cavalerii. Colbert îşi ascunse marele său cap încruntat în dosul cefii calului său.

„În sfîrşit — îşi zise d'Artagnan în timp ce galopa — voi putea să stau de vorbă cu Aramis chiar în astă-seară. Şi apoi,

domnul Fouquet e un om cumsecade, la dracu, am spus-o mereu şi o cred !"

Iată cum, pe la ceasurile şapte seara, fără trîmbiţe şi fără crainici trimişi înainte, fără purtători de facle şi fără muşchetari, regele apăru în faţa porţii de la Vaux, unde Fouquet, pregătit, aştepta de o jumătate de ceas, cu capul gol, în mijlocul personalului său şi al prietenilor lui.

XVI

NECTAR ŞI AMBROZIE

Domnul Fouquet îi ţinu scara regelui, care, după ce puse piciorul pe pămînt, se îndreptă cu graţie din şale, apoi, cu şi mai multă graţie, întinse o mînă, pe care Fouquet, în ciuda unei uşoare reţineri a regelui, o duse respectuos la buzele sale.

Regele voia să aştepte, în curtea de la intrare, sosirea trăsurilor. Nu avu mult de aşteptat. Drumurile fuseseră bătute bine din ordinul ministrului. Nu se afla, de la Melun pînă la Vaux, nici măcar o piatră de mărimea unui ou. Astfel, trăsurile, înaintînd ca pe un covor, le aduseră, fără hurducături şi fără să le obosească, pe toate doamnele, la ceasurile opt. Ele fură întîmpinate de doamna ministru, şi, în clipa cînd apărură, o lumină vie, ca un răsărit de soare, ţîşni din toţi copacii, din toate chipurile din parc, din toate marmorele. Această încîntare ţinu pînă cînd maiestăţile lor se pierdură în interiorul palatului.

Toate aceste minuni pe care cronicarul le-a îngrămădit, sau mai bine-zis le-a păstrat în istorisirea sa, cu riscul de a rivaliza cu romancierul, aceste splendori ale nopţii învinse, ale naturii înfrumuseţate, ale tuturor plăcerilor, ale tuturor lucrurilor îmbinate pentru satisfacerea simţurilor şi a spiritului, Fouquet le oferi cu prisosinţă regelui său, în această reşedinţă plină de farmec, faţă de care nici un suveran din

Europa nu se putea lăuda că are una la fel. N-o să vorbim aici nici despre marele ospăţ care le reuni pe maiestăţile lor, nici despre concerte, nici despre feericele schimbări de decor ; ne vom mulţumi să zugrăvim chipul regelui, care, din vesel, deschis, fericit, cum era la început, deveni în curînd posomorît, ursuz, supărat. Se gîndea la propria lui locuinţă şi la acel biet lux de acolo, care nu era decît un apanaj al regalităţii, fără să fie proprietatea omului-rege. Vazele mari de la Luvru, vechile mobile şi văsăria rămasă de la Henric al II-lea, de la Francisc I, de la Ludovic al XI-lea nu erau decît amintiri istorice. Nu erau decît obiecte de artă, o învechită moştenire a rangului regal. La Fouquet, valoarea se recunoştea atît din calitatea materialului, cît şi din meşteşugirea lucrării. Fouquet mînca din vase de aur pe care artiştii lui le făcuseră şi le cizelaseră pentru el. Fouquet bea vinuri ale căror nume regele Franţei nici nu le ştia măcar ; şi le sorbea din pocaluri care preţuiau fiecare mai mult decît toată pivniţa regală. Ce să mai spunem de sălile, de zugrăvelile, de tablourile, de servitorii şi de intendenţii de toate soiurile ! Ce să mai spunem de serviciul în care ordinea înlocuia eticheta, belşugul întrecea consemnele, iar plăcerea şi mulţumirea oaspetelui deveneau suprema lege a tuturor celor ce ascultau de cuvîntul gazdei ! Acest stup de oameni ce se mişcau în toate părţile fără zgomot, această mulţime de oaspeţi mai puţin numeroşi decît slugile, aceste grămezi de farfurii şi de tacîmuri de aur şi argint, aceste revărsări de lumini, aceste jerbe de flori necunoscute, de care serele fuseseră despuiate ca de ceva ce prisosea, căci ele erau şi mai pline de frumuseţi, acest tot armonios, care nu erau decît preludiul serbării făgăduite, îi cuceri pe cei de faţă, care îşi mărturisiră în mai multe rînduri admiraţia, nu prin glas sau prin gesturi, dar prin tăcere şi uimire, aceste două graiuri ale curtenilor ce nu cunosc frîul stăpînului. Cît despre rege, el îşi simţi ochii înroşindu-i-se ; nici nu mai îndrăznea să se uite la regină. Ana de Austria, ce-şi întrecea totdeauna semenii prin mîndrie, îşi strivi gazda prin dispreţul pe care-l arăta faţă de tot ce i se servea dinainte. Regina cea tînără, bună din fire şi curioasă de a cunoaşte viaţa, îl lăudă pe Fouquet, gustă din toate bucatele cu mare poftă şi întrebă despre numele mai multor fructe ce apăreau pe masă. Fouquet răspunse că nici el nu ştie cum se numesc. Aceste fructe erau culese din livezile lui, el însuşi le îngrijea adesea,

fiind un savant în materie de agronomie exotică. Regele înţelese această modestie a ministrului. Se simţi însă şi mai umilit. O găsea pe regină puţin cam din popor, iar pe Ana de Austria puţin cam Iunonă. Grija lui, în ce-l privea, era să rămînă rece şi să nu întreacă măsura nici în privinţa dispreţului, nici în a simplei admiraţii.

Dar Fouquet prevăzuse toate acestea ; el era unul dintre acei oameni care prevăd orice.

Regele ţinuse să declare de la început că, tot timpul cît se va afla la domnul Fouquet, ar dori ca ospeţele să nu fie supuse etichetei şi, prin urmare, să stea la masă laolaltă cu toată lumea. Totuşi, prin grija ministrului, mîncarea i se servea regelui aparte, dacă se poate spune aşa, în mijlocul comesenilor lui. Această mîncare, foarte bună prin felul cum era gătită, se compunea din tot ceea ce-i plăcea regelui, din tot ceea ce prefera el de obicei. Ludovic n-ar fi avut nici o scuză, el care era cel mai mare mîncău al regatului, să spună că nu-i era foame. Domnul Fouquet făcu şi mai mult : se aşeză la masă pentru a da ascultare unei porunci a regelui ; dar, îndată după ce supele fură servite, se ridică şi începu să-l servească el însuşi pe rege, în timp ce doamna ministru stătea în picioare la spatele jilţului reginei. Dispreţul Iunonei şi mofturile lui Iupiter trebuiră să cedeze în faţa acestui exces de bunăvoinţă. Regina-mamă mîncă un pişcot înmuiat în vinul de San-Lucar, iar regele se înfruptă din toate, spunîndu-i domnului Fouquet :

— Cu neputinţă, domnule intendent superior, de a pregăti o masă mai aleasă !

La care, întreaga curte se porni să înfulece cu o asemenea furie, încît ai fi zis că norii de lăcuste ale Egiptului se abătuseră asupra unui lan de secară verde.

Asta nu-l împiedică totuşi pe rege ca, după ce-şi domoli foamea, să redevină posomorît ; posomorît în măsura voioşiei pe care se simţea dator s-o arate, posomorît mai ales în comparaţie cu buna mină pe care curtenii săi i-o făceau domnului Fouquet.

D'Artagnan, care mînca mult şi bea vîrtos fără să pară, nu lăsă să-i scape nici o îmbucătură, dar în acelaşi timp făcu un mare număr de observaţii ce-i fură de mult folos.

După terminarea mesei, regele nu voi să piardă plimbarea. Parcul era luminat. Luna, ea însăşi, ca şi cum ar fi

ascultat de ordinele seniorului de la Vaux, îşi presăra pulberea de argint pe deasupra crestelor copacilor şi-şi arunca diamantele şi scînteierile în unda lacurilor liniştite. Răcoarea era plăcută. Aleile erau adîncite în umbră, şi nisipul atît de moale, încît te îmbia să-l calci cu picioarele. Bucuria fu deplină ; căci regele, găsind-o pe La Vallière la cotitura unei cărări, putu să-i strîngă braţul şi să-i spună : „Te iubesc", fără să-l audă nimeni, în afară de domnul d'Artagnan, care păşea în urma lui, şi de domnul Fouquet, care mergea înainte.

Noaptea aceasta plină de vrajă se scurse însă repede. Regele ceru să fie condus în camera lui. Numaidecît, totul se puse în mişcare. Reginele se retraseră la culcare în sunete de lăute şi de flaute. Regele îşi întîlni, urcînd, muşchetarii săi, pe care domnul Fouquet îi adusese de la Melun şi le dăduse să cineze.

D'Artagnan îşi uitase de bănuielile lui. Se simţea obosit, mîncase prea mult şi voia, o dată în viaţa lui, să se bucure de o adevărată serbare, la un adevărat rege. „Domnul Fouquet — îşi spunea el — e omul meu."

Regele fu condus, cu mare ceremonie, în camera lui Morfeu, pe care se cuvine să o descriem, măcar în treacăt, cititorilor noştri. Era cea mai frumoasă şi cea mai mare din tot castelul. Le Brun zugrăvise, în cupolă, visurile fericite şi visurile urîte pe care Morfeu le strecoară în somnul regilor, ca şi în al oamenilor de rînd. Toate gingăşiile pe care le poate zămisli somnul, tot şuvoiul de miere şi parfumuri, de flori şi nectar, de voluptate sau de odihnă revărsate în simţuri le înfăţişase pictorul în frescele sale. Era o compoziţie pe cît de suavă într-o parte, pe atît de sinistră şi de groaznică în cealaltă. Cupe din care se prelinge otravă, spade ce fulgeră deasupra capului celui care doarme, vrăjitori şi fantome cu măşti hidoase, întunecimi brăzdate de cîte o rază de lumină, mai înspăimîntătoare decît vipiile sau beznele nopţii, iată ce născocise el ca revers la celelalte scene, pline de graţie şi frumuseţe. Regele, păşind în această cameră măreaţă, fu străbătut de un fior. Fouquet întrebă din ce pricină.

— Mi-e somn — răspunse Ludovic, palid ca ceara.

— Maiestatea voastră doreşte să i se pregătească patul numaidecît ?

— Nu, mai am de vorbit cu cîteva persoane — zise regele. Să fie chemat domnul Colbert.

Fouquet făcu o plecăciune şi ieşi.

XVII

LA UN GASCON, UN GASCON ŞI JUMĂTATE

D'Artagnan nu pierduse nici o clipă în zadar ; aşa ceva nu intra în obiceiurile lui. După ce întrebase de Aramis, alergă peste tot, pînă cînd dădu de el. La rîndul său, Aramis, de îndată ce regele intrase la Vaux, se retrăsese în camera lui, gîndindu-se, fără îndoială, la vreo nouă plăcere menită să măgulească pe maiestatea sa.

D'Artagnan se anunţă şi-l găsi, la etajul al doilea, într-o frumoasă cameră, căreia i se spunea camera albastră, datorită tapetelor ei, îl găsi, spunem, pe episcopul de Vannes în compania lui Porthos şi a mai multor epicurieni moderni. Aramis se ridică şi-l îmbrăţişă pe prietenul lui, oferindu-i cel mai bun jilţ ; şi, cum cei prezenţi observară că muşchetarul aştepta, fără îndoială, să rămînă singur cu Aramis, epicurienii se retraseră unul cîte unul. Porthos nu se clinti din loc. E adevărat că, deoarece mîncase prea mult, el dormea acum în jilţul său. Convorbirea nu fu stînjenită de acest al treilea. Porthos avea o răsuflare melodioasă, şi se putea sta de vorbă pe acest soi de bas ca pe o melopee antică.

D'Artagnan simţi că el era cel care trebuia să înceapă convorbirea. Scopul pentru care venise aici nu era simplu : de aceea, intră repede în subiect.

— Ei bine, iată-ne, aşadar, la Vaux ! zise el.

— Da, d'Artagnan. Îţi place aici ?

— Mult. Şi mi-e tare drag domnul Fouquet.

— Nu-i aşa că e un om minunat ?

— Cum nu se poate mai minunat.

— Se zice că regele începuse prin a fi rece, apoi maiestatea sa s-a dat pe brazdă.

— Se vede treaba că n-ai văzut nimic, de vreme ce spui : „Se zice".

— Nu ; discutam, cu domnii aceştia care au ieşit acum, despre reprezentaţia şi despre cavalcadele de mîine.

— Ah, aşadar tu eşti cel care orînduieşte serbările de aici ?

— Sînt, după cum ştii, devotat plăcerilor fanteziei ; am fost totdeauna poet, undeva în mine.

— Îmi amintesc versurile tale. Erau drăguţe.

— Eu le-am uitat ; dar le ascult cu bucurie pe-alc altora, mai ales cînd aceşti alţii se numesc Molière, Pellisson, La Fontaine etc.

— Stii la ce m-am gîndit astă-seară, la masă, Aramis ?

— Nu. Spune-mi ; altfel n-aş putea ghici. Tu ai atîtea în cap !

— Ei bine, m-am gîndit că adevăratul rege al Franţei nu este Ludovic al XIV-lea.

— Auzi colo ! făcu Aramis, aţintindu-şi fără să vrea ochii în ochii muşchetarului.

— Nu e el, ci domnul Fouquet.

Aramis răsuflă uşurat şi prinse a zîmbi.

— Ai devenit şi tu ca toţi ceilalţi : gelos ! zise apoi. Pun rămăşag că domnul Colbert ţi-a spus asta.

D'Artagnan, spre a-l ademeni pe Aramis, îi povesti păţania lui Colbert în legătură cu vinul de Melun.

— Afurisită fire, acest Colbert ! rosti Aramis.

— Pe legea mea, da !

— Şi cînd te gîndeşti — adăugă episcopul — că acest caraghios va fi ministrul tău peste patru luni.

— Ce spui !

— Şi că-l vei sluji ca pe Richelieu, ca pe Mazarin.

— Aşa cum îl slujeşti tu pe Fouquet — zise d'Artagnan.

— Cu deosebire, dragă prietene, că domnul Fouquet nu e domnul Colbert.

— Ai dreptate.

Şi d'Artagnan se prefăcu a se întrista.

— Dar — reluă el după o clipă — pentru ce-mi spuneai că domnul Colbert va fi ministru peste patru luni ?

— Pentru că domnul Fouquet nu va mai fi — răspunse Aramis.

— Va fi ruinat, nu-i aşa ?

— La pămînt !

— Atunci pentru ce mai dă serbări ? se miră muşchetarul pe un ton de o bunăvoinţă atît de firească, încît epis-

copul fu o clipă înşelat de ea. Cum de nu i-ai spus să-şi vadă de treabă ?

Această ultimă parte a frazei mergea cam prea departe. Aramis intră din nou la bănuieli.

— E vorba — zise el — să-l îmbuneze pe rege.

— Ruinîndu-se ?

— Ruinîndu-se pentru el, da.

— Ciudat calcul !

— Nevoia îl impune.

— Nu văd cum, dragă Aramis.

— Ba da, vezi foarte bine duşmănia ce i-o poartă domnul Colbert.

— Mai văd cum domnul Colbert îl îndeamnă pe rege să se lepede de ministrul său.

— Asta sare în ochi.

— Şi că se unelteşte contra domnului Fouquet.

— Toată lumea o ştie.

— S-ar zice că regele e împotriva unui om care e gata să-şi risipească tot avutul pentru a-i fi pe plac.

— Cam aşa — răspunse încet Aramis, puţin convins, dar dornic să dea altă întorsătură convorbirii.

— Sînt nebunii şi nebunii — reluă d'Artagnan. Mie însă nu-mi plac multe din cele pe care le faceţi voi aici.

— Care anume ?

— Ospeţele, balul, concertul, teatrul, cavalcadele, cascadele, focurile de artificii, iluminaţiile, darurile, foarte bine, înţeleg asta ; dar toate aceste cheltuieli nu sînt oare de ajuns ? Mai trebuie... ?

— Ce ?

— Mai trebuie să se îmbrace toată casa din nou, de pildă ?

— Oh, ai dreptate. I-am spus asta domnului Fouquet ; mi-a răspuns că, dacă ar fi destul de bogat, i-ar oferi regelui un castel nou-nouţ din vîrful turnurilor pînă în pivniţe, nou cu tot ce se găseşte înăuntru, şi că, după plecarea regelui, ar arde totul, pentru ca nimic să nu poată folosi şi altora.

— Asta e spaniolism curat !

— I-am spus-o şi eu. A adăugat : „Îmi va fi duşman oricine mă va sfătui să fac altfel".

— E adevărată nebunie, îţi spun ; ca şi portretul acela.

— Care portret ? întrebă Aramis.
— Al regelui, surpriza aceea...
— Ce surpriză ?
— Ei, pentru care ai luat mostre de la Percerin.
D'Artagnan se opri. Aruncase săgeata. Nu-i rămînea decît să-i măsoare puterea.
— E o simplă atenţie — răspunse Aramis.
D'Artagnan se apropie de prietenul său, îi luă amîndouă mîinile şi, privindu-l drept în ochi, zise :
— Aramis, mă mai iubeşti tu cît de cît ?
— Ce întrebare !
— Bun. Atunci, fă-mi un serviciu. Spune-mi, pentru ce-ai luat mostre din stofa costumelor regelui, de la Percerin ?
— Vino cu mine să-l întrebi pe bietul Le Brun, care a lucrat cu ele două zile şi două nopţi.
— Aramis, ăsta e un răspuns pentru toată lumea ; dar pentru mine...
— Drept să-ţi spun, d'Artagnan, mă surprinzi !
— Fii sincer cu mine. Spune-mi adevărul : nu vrei, nu-i aşa, să mi se întîmple tocmai mie vreun bucluc.
— Dragă prietene, nu te mai înţeleg de loc. Ce dracu ţi-a intrat în cap ?
— Mai crezi în presimţirile mele ? Altădată credeai. Ei bine, o presimţire îmi spune că tu ai un plan ascuns.
— Eu, un plan ?
— Nu sînt chiar sigur.
— La naiba !
— Nu sînt chiar sigur, dar aş putea să jur că aşa e.
— Ei bine, d'Artagnan, mă faci să mă mîhnesc. Într-adevăr, dacă am un plan pe care trebuie să-l ţi-l ascund, ţi-l voi ascunde, nu-i aşa ? Dacă am unul pe care trebuie să ţi-l dezvălui, aş fi făcut-o pînă acum.
— Nu, Aramis, nu ; sînt planuri care nu se dau pe faţă decît în momentul potrivit.
— Atunci, bunul meu prieten — răspunse episcopul rîzînd — înseamnă că momentul potrivit n-a sosit încă.
D'Artagnan dădu din cap cu tristeţe.
— Prietenie ! Prietenie ! suspină el. Deşartă vorbă ! Iată un om care, dacă i-aş cere-o, s-ar lăsa tăiat în bucăţi pentru mine.

— E adevărat — rosti Aramis cu noblețe.

— Și acest om, care mi-ar da tot sîngele său din vine, nu și-ar deschide un colțișor din inimă în fața mea. Oh, prietenie, o mai spun o dată, nu ești decît umbră și amăgire, ca tot ce strălucește pe lumea asta!

— Nu vorbi astfel de prietenia noastră — zise episcopul cu glas hotărît și convins. Ea nu e dintre acelea despre care pomenești tu.

— Ia uită-te, Aramis. Sîntem aici trei, din patru. Tu mă înșeli, eu te bănuiesc, Porthos doarme. Frumos trio de prieteni, nu-i așa? Ce-a mai rămas, vai, din noi!

— Nu pot să-ți spun decît un lucru, d'Artagnan, și ți-l spun cu mîna pe evanghelie. Te iubesc ca și în trecut. Dacă mă feresc uneori de tine, e din pricina altora, nu din pricina ta și nici a mea. Orice voi face și în orice voi izbuti, vei avea și tu partea ta. Făgăduiește-mi aceeași favoare, haide!

— Dacă nu mă-nșel, Aramis, iată cuvinte care, în clipa cînd le rostești, sînt pline de generozitate.

— Se poate.

— Conspiri împotriva domnului Colbert. Dacă nu-i decît asta, la dracu, spune-mi; am cleștele, îi voi scoate chiar și măselele.

Aramis nu-și putu ascunde un zîmbet de dispreț ce i se strecură pe nobilul său chip.

— Și dacă aș conspira împotriva domnului Colbert, unde vezi tu răul?

— Asta ar fi prea puțin pentru tine, și nu pentru a-l răsturna pe Colbert i-ai cerut tu mostrele lui Percerin. Oh, Aramis, noi nu sîntem dușmani, sîntem frați! Spune-mi ce ai de gînd să faci și, pe cinstea lui d'Artagnan, dacă nu te pot ajuta, îți jur că voi rămîne neutru.

— N-am de gînd să fac nimic — răspunse episcopul.

— Aramis, un glas lăuntric îmi șoptește ceva, mă face să văd bine, acest glas nu m-a înșelat niciodată. Tu îl urăști pe rege!

— Pe rege? exclamă prelatul, arătîndu-se foarte surprins.

— Surprinderea ta nu mă va convinge. Repet, pe rege.

— Și mă vei ajuta? zise Aramis cu același zîmbet ironic.

— Aramis, voi face mai mult decît să te ajut, mai mult decît să rămîn neutru, te voi face scăpat.

— Eşti nebun, d'Artagnan !

— Sînt cel mai întreg la minte dintre noi amîndoi.

— Auzi, să mă bănuieşti, tu, că vreau să-l asasinez pe rege !

— Dar cine-ţi vorbeşte de asta ? zise muşchetarul.

— Atunci, să ne înţelegem : nu văd ce i s-ar putea face altceva unui rege legitim ca al nostru, dacă nu e asasinat.

D'Artagnan nu răspunse nimic.

— De altfel, tu ai gărzile şi muşchetarii tăi aici — zise episcopul.

— E adevărat.

— Nu eşti la domnul Fouquet, eşti ca la tine acasă.

— E adevărat.

— În momentul de faţă, îl ai pe domnul Colbert, care-l aţîţă pe rege împotriva domnului Fouquet aşa cum l-ai aţîţa poate tu însuţi, dacă n-aş mai fi şi eu pe-aici.

— Aramis, Aramis, te rog, vorbeşte ca unui prieten !

— A vorbi ca unui prieten înseamnă a spune adevărul. Dacă mă gîndesc să-l ating măcar cu un deget pe fiul Anei de Austria, adevăratul rege al ţării noastre, Franţa, dacă îmi trece prin cap să nu mă prosternez în faţa tronului său, dacă vreau ca ziua de mîine, aici, la Vaux, să nu fie ziua cea mai glorioasă din viaţa regelui meu, să mă trăsnească Dumnezeu, asta e !

Aramis rostise aceste cuvinte cu faţa întoarsă către alcovul din camera lui, unde d'Artagnan, aşezat de-altminteri cu spatele spre acest alcov, nu putea bănui că se ascunde cineva. Vorbele pline de căldură ale prelatului, încetineala lor măsurată, solemnitatea jurămîntului, îl făcură pe muşchetar să se simtă pe deplin mulţumit. Apucă amîndouă mîinile lui Aramis şi i le strînse cu înflăcărare.

Aramis îndurase mustrările fără să păleasca ; se înroşi însă ascultînd măgulirile. D'Artagnan înşelat, îi făcea cinste ; d'Artagnan încrezător, îi stîrnea un simţămînt de ruşine.

— Vrei să pleci ? îl întrebă el îmbrăţişîndu-l ca să-şi ascundă roşeaţa.

— Da, mă cheamă serviciul. Trebuie să primesc consemnul de noapte.

— Unde ai să dormi ?
— În anticamera regelui, după cît se pare. Dar Porthos ?
— Ia-l cu tine, dacă vrei ; căci sforăie ca un tun.
— Ah !... Nu stă cu tine ? întrebă d'Artagnan.
— Nici vorbă ! Îşi are apartamentul lui, nu ştiu unde.
— Foarte bine ! zise muşchetarul, căruia această despărţire a celor doi asociaţi îi spulbera ultimele bănuieli.

Şi-l zgîlţîi zdravăn de umăr pe Porthos. Acesta răspunse printr-un mîrîit.

— Haide ! îi spuse d'Artagnan.
— Ah, iată-l şi pe d'Artagnan, bunul nostru prieten ! Prin ce întîmplare aici ?... Aşa-i, da, mă aflu la serbarea de la Vaux.
— În costumul tău cel nou.
— A fost tare cumsecade domnul Coquelin de Volière, nu-i aşa ?
— Sst ! făcu Aramis. Calcă mai uşor, o să spargi duşumelele !
— Că bine zici — răspunse muşchetarul. Această cameră e chiar deasupra celei a regelui.
— Iar eu nu am luat-o ca sală de arme — adăugă episcopul. Camera regelui are drept tavan mîngîierile somnului. Nu uitaţi că parchetul meu e chiar deasupra acelui tavan. Noapte bună, prieteni, în zece minute am să şi adorm.

Şi Aramis îi conduse pînă la uşă, rîzînd uşor. Apoi, după ce ei fură afară, trase repede zăvorul şi oblonind ferestrele, strigă :

— Monseniore ! Monseniore !

Filip ieşi din alcov, împingînd o uşă secretă ce se afla în dosul patului.

— A şi început să aibă bănuieli domnul d'Artagnan acesta — zise el.
— Ah, l-aţi recunoscut pe d'Artagnan, nu-i aşa ?
— Înainte de a-i fi rostit dumneata numele.
— E căpitanul vostru de muşchetari.
— *Mi-e* foarte devotat — răspunse Filip, accentuînd pronumele personal.
— Credincios ca un cîine, care muşcă uneori. Dacă d'Artagnan nu vă va recunoaşte înainte ca celălalt să fi dispărut, vă puteţi bizui pe el toată viaţa. Căci, dacă n-a

văzut nimic, va rămîne la fel de credincios ; dacă va vedea prea tîrziu, e gascon, nu va mărturisi niciodată că s-a păcălit.

— Aşa gîndeam şi eu. Ce facem acum ?

— Treceţi la postul de observaţie şi priviţi culcarea regelui, ca să îndepliniţi la fel această ceremonie, cînd veţi fi în locul lui.

— Foarte bine. Unde să stau ?

— Aşezaţi-vă pe acest scăunel. Eu voi trage parchetul la o parte. Veţi privi prin această deschizătură ce dă la ferestrele oarbe, tăiate în tavanul din camera regelui. Vedeţi ceva ?

— Îl văd pe rege.

Şi Filip tresări ca şi cum ar fi văzut un duşman.

— Ce face ?

— Îl îndeamnă pe un om să stea lîngă el.

— Domnul Fouquet.

— Nu, nu ; aşteaptă...

— Amintiţi-vă însemnările mele, prinţe, portretele !

— Omul pe care regele îl îndeamnă să stea în faţa lui e domnul Colbert.

— Colbert împreună cu regele ? se miră Aramis. Cu neputinţă !

— Priveşte.

Aramis îşi strecură privirea prin tăietura parchetului.

— Da — zise el — Colbert însuşi. Oh, monseniore, ce-au să ne audă urechile şi ce va ieşi din această intimitate ?

— Nimic bun pentru domnul Fouquet, fără nici o îndoială.

Prinţul nu se înşela. Am văzut că regele îl chemase pe Colbert, şi acesta venise. Convorbirea dintre ei se desfăşura printr-una din acele înalte favoruri pe care regele n-o arăta decît arareori. E adevărat că regele se afla acum singur cu supusul său.

— Colbert, stai jos.

Vistiernicul, copleşit de bucurie, el care se temea să nu fie gonit, se codea să primească această înaltă cinste.

— Se aşază ? întrebă Aramis.

— Nu, rămîne în picioare.

— Să ascultăm, prinţe.

Şi viitorul rege, dimpreună cu viitorul papă, îi ascultau cu nerăbdare pe aceşti simpli muritori pe care-i aveau sub picioarele lor, gata să-i zdrobească dacă ar fi vrut s-o facă.

— Colbert — zise regele — m-ai supărat foarte rău astăzi.

— Sire... ştiam.

— Foarte bine! Îmi place acest răspuns. Da, ştiai. Ai avut mult curaj ca s-o faci.

— Riscam să nemulţumesc pe maiestatea voastră; dar riscam în acelaşi timp să nu-i fiu de ajutor atunci cînd trebuia.

— Ce vrei să spui? Aveai vreo temere în privinţa mea?

— Mă temeam de o indigestie, sire — răspunse Colbert. Căci nu i se dau regelui asemenea ospeţe, decît spre a-l răpune printr-o masă îmbelşugată.

Şi, aruncînd această glumă fără noimă, Colbert aştepta încîntat efectul ei. Ludovic al XIV-lea, omul cel mai înfumurat şi cel mai sensibil din regatul său, îi iertă totuşi această poznă lui Colbert.

— E adevărat — zise el — domnul Fouquet mi-a dat o masă prea bogată. Spune-mi, Colbert, de unde ia dumnealui atîţia bani, pentru a face asemenea cheltuieli uriaşe? Dumneata ştii?

— Da, sire, ştiu.

— Poţi să-mi faci şi mie o socoteală?

— Foarte uşor, sire, pînă la ultimul gologan.

— Te ştiu tare în asemenea îndeletniciri.

— Este cea dintîi calitate ce i se poate cere unui intendent al finanţelor.

— Nu toţi o au.

— Mulţumesc maiestăţii voastre pentru o laudă atît de măgulitoare.

— Deci, domnul Fouquet e bogat, foarte bogat, şi asta, domnule, toată lumea o ştie.

— Toată lumea, viii ca şi morţii.

— Ce înţeles au vorbele acestea, domnule Colbert?

— Viii privesc bogăţia domnului Fouquet; ei admiră un rezultat, şi aplaudă; morţii însă, mai înţelepţi decît noi, cunosc cauzele, şi acuză.

— Ei bine, căror cauze își datorește domnul Fouquet bogăția sa!

— Funcția de ministru îi favorizează uneori pe cei ce-o dețin.

— Poți să-mi vorbești mai limpede; nu te teme de nimic, sîntem numai noi amîndoi.

— Nu mă tem niciodată de nimic, sub pavăza conștiinței mele și sub protecția regelui meu, sire.

Și Colbert se înclină.

— Deci, morții, dacă ar vorbi...?

— Uneori vorbesc, sire. Citiți.

— Ah! murmură Aramis la urechea prințului, care, alături de el, asculta fără să piardă o silabă. Fiindcă sînteți aci, monseniore, ca să învățați meseria de rege, ascultați o infamie cu adevărat regească. Veți vedea acum una din acele scene pe care numai Dumnezeu singur, sau mai degrabă numai dracul e în stare s-o născocească și s-o ducă la îndeplinire. Ascultați bine, nu lăsați să vă scape nimic!

Prințul își întări atenția și-l văzu pe Ludovic al XIV-lea luînd din mîinile lui Colbert o hîrtie pe care i-o întinsese acesta.

— Scrisul răposatului cardinal! zise regele.

— Maiestatea voastră are o memorie bună — răspunse Colbert înclinîndu-se — și e o însușire minunată pentru un rege sortit să muncească, aceea de a recunoaște numaidecît scrisul cuiva.

Regele citi o scrisoare a lui Mazarin care, cunoscută de mult de către cititorii noștri, de cînd cu cearta dintre doamna de Chevreuse și Aramis, nu va aduce nimic nou dacă am reproduce-o aici.

— Nu înțeleg prea bine — zise regele cu interes sporit.

— Maiestatea voastră nu e încă obișnuită cu felul de a lucra al slujbașilor de la vistierie.

— Văd că e vorba de niște bani dați domnului Fouquet.

— Treisprezece milioane. O sumă frumoasă!

— Într-adevăr... Ei bine, aceste treisprezece milioane lipsesc din vistieria statului? Iată ceea ce nu înțeleg prea bine, după cum îți spun. Pentru ce și cum ar fi cu putință acest deficit?

— Cu putință, nu spun ; că e real însă, da.

— Și zici că lipsesc treisprezece milioane din vistieria statului ?

— Nu eu zic asta, registrul o dovedește.

— Iar această scrisoare a domnului de Mazarin arată cum a fost folosită această sumă și numele celui care și-a însușit-o ?

— Maiestatea voastră se poate convinge de asta.

— Da, într-adevăr, rezultă de aici că domnul Fouquet n-ar fi pus la loc cele treisprezece milioane.

— Aceasta rezultă din scripte, da, sire.

— Ei bine, atunci... ?

— Ei bine, atunci, sire, întrucît domnul Fouquet n-a pus la loc cele treisprezece milioane, înseamnă că și le-a însușit, și treisprezece milioane fac de patru ori și ceva mai mult decît a putut să investească dărnicia maiestății voastre la Fontainebleau, unde, după cum vă aduceți aminte, noi n-am cheltuit decît trei milioane în cap.

Această amintire a serbării cu prilejul căreia regele, datorită unei vorbe a lui Fouquet, își dăduse pentru prima dată seama de inferioritatea lui, era, pentru un om stîngaci, o răutate aruncată cu foarte multă îndemînare. Colbert făcea la Vaux ceea ce Fouquet îi făcuse lui la Fontainebleau, și, ca adevărat om de finanțe, își culegea răsplata cu toate dobînzile. Deschizîndu-i astfel ochii regelui, Colbert nu mai avea mare lucru de adăugat. Simți asta ; căci regele se posomorî deodată. Colbert aștepta primul cuvînt al regelui cu aceeași nerăbdare ca și Filip și Aramis la postul lor de observație.

— Știi la ce poate duce ceea ce-mi spui, Colbert ? zise regele după cîteva clipe de gîndire.

— Nu, sire, nu știu.

— Rezultă că însușirea celor treisprezece milioane, dacă se va dovedi...

— Dar este dovedită.

— Vreau să spun dacă va fi declarată, domnule Colbert.

— Poate fi chiar mîine, dacă maiestatea voastră...

— Nu s-ar afla în casa domnului Fouquet — îl întrerupse regele cu demnitate.

— Regele e la el pretutindeni, sire, mai ales în casele făcute cu banii săi.

— Mi se pare — îi şopti Filip la ureche lui Aramis — că arhitectul care a construit acest tavan, avînd în vedere întrebuinţarea ce i s-ar putea da, ar fi trebuit să-l facă în aşa fel, încît să se prăbuşească în capul unor ticăloşi cu un caracter atît de urît ca al acestui domn Colbert.

— Şi eu mă gîndesc tot aşa — zise Aramis — dar domnul Colbert e atît de aproape de rege în clipa asta!

— E adevărat, s-ar isca problema succesiunii.

— Din care ar trage foloase DOMNUL, fratele vostru mai mic, monseniore. Să stăm mai bine liniştiţi şi să ascultăm mai departe.

— Nu vom mai avea prea mult de ascultat — zise tînărul prinţ.

— Pentru ce, monseniore?

— Pentru că, dacă eu aş fi rege, n-aş mai răspunde nimic.

— Şi ce-aţi face atunci?

— Aş aştepta pînă mîine dimineaţă, ca să iau o hotărîre.

Ludovic al XIV-lea îşi ridică în sfîrşit ochii şi, văzîndu-l pe Colbert nerăbdător să-i audă primul cuvînt, zise, schimbînd dintr-o dată convorbirea:

— Domnule Colbert, văd că s-a făcut tîrziu, am să mă culc.

— Ah! rosti Colbert. Aş fi vrut...

— Pe mîine. Mîine dimineaţă voi lua o hotărîre.

— Foarte bine, sire — răspunse Colbert oarecum jignit, cu toate că în prezenţa regelui căuta să se stăpînească.

Regele făcu un gest şi vistiernicul se retrase spre uşă de-a-ndaratelea.

— Serviciul meu! strigă regele.

Oamenii ce-l slujeau pe rege intrară în apartament.

Filip se pregătea să părăsească postul său de observaţie.

— Un moment — îi spuse Aramis cu blîndeţea lui obişnuită. Ceea ce s-a petrecut nu e decît un amănunt, şi mîine nu vom mai avea nici o grijă în privinţa asta; dar serviciul de noapte, eticheta pentru culcare, ah, monseniore, iată ceea ce este important. Observaţi, observaţi cum trebuie să vă suiţi în pat, sire. Priviţi, priviţi!

XVIII

COLBERT

Istoria ne va povesti sau mai degrabă istoria ne-a povestit evenimentele de a doua zi, serbările splendide pe care ministrul de finanţe le-a dat în cinstea regelui său. Doi mari scriitori au consemnat marea dispută care a avut loc între *Cascadă şi Jerba de apă,* precum şi lupta dintre *Fîntîna Coroanei şi Dobitoace* pentru a şti care şi cui îi va plăcea mai mult. Deci, a doua zi, fură petreceri mari şi veselie ; avură loc o plimbare, un ospăţ, se reprezentă o comedie ; o comedie în care, spre adînca lui surprindere, Porthos îl recunoscu pe domnul Coquelin de Volière jucînd în farsa *Supărăcioşilor,* cum denumea domnul de Bracieux de Pierrefonds acest divertisment.

La Fontaine nu era, fără îndoială, de aceeaşi părere, el care-i scria prietenului său, domnul Maucroix [1] :

Noua lucrare a lui Molière,
Al hazului preavajnic făclier,
Încîntă azi a curţii lume,
Făcînd ca demnul său renume
S-ajungă dincolo de Roma mai departe.
Mă bucur de-a lui faimă fără moarte.

După cum se vede, La Fontaine ascultase de sfatul lui Pellisson şi îşi îngrijise ceva mai bine rima.

De altfel, Porthos era de părerea lui La Fontaine, şi ar fi fost gata să spună ca şi el : „La dracu, acest Molière are un demn renume, dar numai în materie de croitorie!" În privinţa teatrului, am spus-o, pentru domnul de Bracieux de Pierrefonds, Molière nu era decît un *farseur.*

Dar, preocupat încă de cele auzite în ajun, clocind în el otrava picurată de Colbert, regele, în tot cursul acelei zile

[1] François de Maucroix (1619—1708), coleg şi bun prieten al lui La Fontaine.

atît de strălucitoare, atît de pline de bucurii fulgerite şi neaşteptate, în care toate minunăţiile din O *mie şi una de nopţi* păreau să se nască de sub paşii lui, regele se arătă rece, închis, posac. Nimic nu era în stare să-i descreţească fruntea. Se simţea că o ură adîncă, venind de departe, sporind încetul cu încetul, ca pîrîul care se face rîu prin miile de firişoare de apă ce se strîng în el, tremura în fundul sufletului său. Abia către amiază începu să se mai însenineze. De bună seamă, luase o hotărîre.

Aramis, care-l urma pas cu pas atît în gîndurile, cît şi în mersul său, ajunse la concluzia că evenimentul pe care-l aştepta el n-o să se mai lase prea mult aşteptat.

De astă dată, Colbert părea să fie întru totul de acord cu episcopul de Vannes, şi chiar dacă pentru fiecare vîrf de ac cu care împungea inima regelui ar fi primit un îndemn din partea lui Aramis, nu s-ar fi comportat mai bine.

În toată ziua aceea, regele, care avea, fără îndoială, nevoie să-şi îndepărteze un gînd negru, părea să caute pe atît de nerăbdător societatea domnişoarei de La Vallière, pe cît de dornic era să scape de aceea a domnului Colbert sau a domnului Fouquet.

Se făcuse seară. Regele îşi arătase dorinţa să se plimbe numai după joc. Între cină şi plimbare, deci, se întinseră mesele de joc. Regele cîştigă o mie de pistoli; după ce-i cîştigă, îi vîrî în buzunar, spunînd:

— Să mergem, domnilor, în parc.

Acolo le întîlni pe doamne. Regele cîştigase o mie de pistoli şi-i vîrîse, după cum am spus, în buzunar. Dar domnul Fouquet ştiuse să piardă zece mii, astfel că în buzunarele curtenilor intraseră încă o sută nouăzeci de mii de livre, împrejurare ce făcea ca feţele curtenilor şi ale ofiţerilor din casa regală să fie cele mai voioase din lume. Nu tot aşa era însă şi faţa regelui, pe care, în ciuda cîştigului ce nu-l lăsa nepăsător, stăruia mereu umbra unui nor. La colţul unei alei, Colbert îl aştepta. Se vede treaba că vistiernicul se afla acolo în virtutea unei întîlniri hotărîte mai dinainte, căci Ludovic al XIV-lea, care-l ocolise pînă atunci, îi făcu un semn şi se adînciră amîndoi în parc.

La Vallière observase şi ea fruntea mohorîtă şi privirea neliniştită a regelui; ea îl văzuse astfel, şi cum nimic din ceea ce cocea în sufletul lui nu rămînea nepătruns de dra-

gostea ei, fata înțelese că această mînie înăbușită amenința pe cineva. Ea stătea în calea răzbunării ca un înger al îndurării. Întristată, nedumerită, pe jumătate sfîșiată de durere că fusese atît de mult timp despărțită de iubitul ei, neliniștită din pricina tulburării pe care o ghicea în sinea lui, fata se arătă la început oarecum încurcată, lucru căruia, în proasta dispoziție în care se afla, regele îi dădu cu totul altă interpretare. Atunci, cum erau singuri, sau aproape singuri, deoarece Colbert, zărind-o pe fată, se oprise plin de respect și rămase la zece pași în urmă, regele se apropie de La Vallière și-i luă mîna.

— Domnișoară — îi spuse el — te pot întreba, fără să fiu indiscret, ce te frămîntă? Pieptul îți palpită, ochii ți-s umezi.

— Oh, sire, dacă pieptul îmi palpită, dacă ochii mi-s umezi, dacă sînt tristă, în sfîrșit, este din pricina tristeții maiestății voastre.

— Tristețea mea? Oh, te înșeli, domnișoară! Nu, nu tristețea e aceea care mă chinuiește.

— Dar ce vă chinuiește, sire?

— Umilința.

— Umilința? Oh, ce vorbă-i asta, sire?

— Vreau să spun, domnișoară, că acolo unde mă aflu eu, nimeni altul n-ar trebui să mai fie stăpîn. Ei bine, privește, și spune dacă nu rămîn în umbră, eu, regele Franței, față de regele acestui domeniu. Oh — continuă el, strîngînd din dinți și din pumn — oh!... Și cînd mă gîndesc că acest rege...

— Ei bine? șopti La Vallière îngrozită.

— Că acest rege e un slujitor necredincios, care se mîndrește cu bunul furat de la mine! De aceea, am să-i schimb acestui ministru obraznic serbarea lui într-un doliu de care nimfa de la Vaux, cum spun poeții, își va aduce multă vreme aminte.

— Oh, maiestate...

— Ei bine, domnișoară, ai de gînd să iei apărarea domnului Fouquet? zise Ludovic al XIV-lea cu întărîtare.

— Nu, sire, dar vă întreb dacă sînteți bine informat. Maiestatea voastră a avut, mai mult decît o dată, prilejul să cunoască lipsa de temeinicie a acuzațiilor de la curte.

Ludovic al XIV-lea îi făcu semn lui Colbert să se apropie.

— Vorbeşte, domnule Colbert — zise tînărul Prinţ — căci, într-adevăr, mi se pare că domnişoara de La Vallière are nevoie de cuvîntul dumitale pentru a crede în cuvîntul regelui. Spune-i domnişoarei tot ce-a făcut domnul Fouquet. Iar dumneata, domnişoară, te rog, ai bunătatea şi ascultă; povestea nu va fi lungă.

De ce stăruia atît de mult Ludovic al XIV-lea? Lucru foarte simplu: inima nu-i era împăcată, în gîndul său nu era prea convins; bănuia o intrigă ascunsă, întunecată, chinuitoare, în toată această poveste a celor treisprezece milioane, şi ar fi vrut ca inima curată a domnişoarei de La Vallière, revoltată la ideea unui furt, să încuviinţeze, printr-un singur cuvînt, hotărîrea pe care o luase el, dar pe care şovăia, totuşi, s-o ducă la îndeplinire.

— Vorbiţi, domnule — i se adresă La Vallière lui Colbert, care se apropiase. Vorbiţi, de vreme ce regele vrea să vă ascult. Spuneţi, care este crima domnului Fouquet?

— Oh, nu prea gravă, domnişoară — răspunse hainul personaj. Un simplu abuz de încredere...

— Spune, spune, Colbert, şi, după ce vei fi terminat, lasă-ne singuri, şi du-te de-l anunţă pe domnul d'Artagnan că am să-i dau ordine.

— Domnul d'Artagnan! exclamă La Vallière. Dar pentru ce să fie anunţat domnul d'Artagnan, sire? Vă rog să-mi spuneţi.

— La naiba, pentru a-l aresta pe acest titan orgolios, care, credincios devizei lui, ameninţă să se urce alături de mine.

— Să-l arestaţi pe domnul Fouquet, aşa aţi spus?

— Ah, te miră?

— În casa lui?

— De ce nu? Dacă e vinovat, e vinovat acasă la el, ca şi aiurea.

— Domnul Fouquet, care se ruinează în acest moment pentru a-i face cinste regelui său?

— Cred, în adevăr, că-i iei apărarea acestui trădător, domnişoară.

Colbert începu să rîdă încet. Regele se întoarse către el auzindu-l rîzînd astfel.

— Sire — zise La Vallière — nu pe domnul Fouquet îl apăr, ci pe maiestatea voastră.

— Pe mine !... Mă aperi dumneata ?

— Sire, vă veţi dezonora dînd un astfel de ordin.

— Mă dezonorez ? murmură regele, îngălbenindu-se de furie. Într-adevăr, domnişoară, pui o pasiune ciudată în cele ce rosteşti.

— Pun pasiune nu în ceea ce rostesc, sire, ci în a sluji pe maiestatea voastră — răspunse nobila fată. Voi pune, dacă va fi nevoie, şi viaţa pentru asta, şi cu aceeaşi pasiune, sire.

Colbert vru să bîiguie ceva. Atunci La Vallière, această mielușea blîndă, se repezi la el şi, cu o privire sfredelitoare, îl făcu să tacă.

— Domnule — zise ea — cînd regele ia o hotărîre dreaptă, chiar dacă e spre răul meu sau alor mei, tac ; dar cînd regele face ceva spre binele meu sau al celor pe care-i iubesc, şi dacă regele greşeşte, i-o spun în faţă.

— Dar mi se pare, domnişoară — îndrăzni să vorbească Colbert — că şi eu îl iubesc pe rege.

— Da, domnule, îl iubim amîndoi, fiecare în felul său — răspunse La Vallière pe un astfel de ton, încît inima tînărului rege tresări din adînc. Numai că eu îl iubesc atît de tare, încît toată lumea o ştie ; îl iubesc atît de curat, încît regele însuşi nu se îndoieşte de dragostea mea. E regele şi stăpînul meu, eu sînt umila lui slujitoare ; dar oricine se atinge de onoarea lui, se atinge de viaţa mea. Repet, deci, că aceia îl dezonorează pe rege, care îl sfătuiesc să-l aresteze pe domnul Fouquet în casa lui.

Colbert îşi lăsă capul în jos, căci se simţea părăsit de rege. Totuşi, plecîndu-şi capul, murmură :

— Domnişoară, n-aş mai avea decît un singur cuvînt de spus.

— Nu-l spune, domnule, căci nu-l voi asculta. Ce mi-ai putea spune, de altfel ? Că domnul Fouquet a săvîrşit o nelegiuire ? O ştiu, întrucît regele însuşi a spus-o ; şi din moment ce regele a spus : „Cred", nu mai e nevoie de altă gură să rostească : „Afirm". Dar chiar dacă domnul Fouquet ar fi cel din urmă dintre oameni, o spun cu tărie : domnul Fouquet e sfînt pentru rege, deoarece regele e oaspetele său. Chiar dacă locuinţa lui ar fi un bîrlog de tîlhari, chiar dacă

Vaux ar fi o cavernă de falsificatori de bani sau de hoți de drumul mare, casa lui e sacră, castelul lui nu poate fi călcat în picioare, întrucît aici locuiește soția lui și e un loc de adăpost în care călăii n-au dreptul să intre!

La Vallière tăcu. Fără să vrea, regele o admiră; fu învins de căldura acestui glas, de noblețea acestei cauze. Colbert, la rîndul lui, se încovoie, strivit de inegalitatea acestei lupte. În sfîrșit, regele răsuflă, clătină din cap și întinse mîna spre La Vallière.

— Domnișoară — zise el cu blîndețe — pentru ce vorbești împotriva mea? Știi ce e în stare să facă acest ticălos, dacă-l voi lăsa liber?

— Eh, Doamne, dar nu e o pradă pe care o aveți mereu în mînă?

— Și dacă scapă, dacă fuge? strigă Colbert.

— Ei bine, domnule, va fi o glorie veșnică pentru rege de a-l fi lăsat pe domnul Fouquet să fugă; și cu cît el va fi mai vinovat, cu atît gloria regelui va fi mai mare, în comparație cu această nemernicie, cu această rușine.

Ludovic sărută mîna domnișoarei de La Vallière, lăsîndu-se să cadă la genunchii ei.

„Sînt pierdut!" gîndi Colbert. Apoi, deodată, chipul i se lumină: „Oh, nu, nu! Nu încă!" își spuse el. Și în timp ce regele, la adăpostul unui tei cu trunchiul uriaș, o strînse în brațe pe La Vallière cu toată căldura unei nețărmurite iubiri, Colbert scotoci în liniște într-o geantă, de unde scoase o hîrtie îndoită în formă de scrisoare, o hîrtie puțin îngălbenită parcă, dar care se vedea că-i era deosebit de prețioasă, deoarece vistiernicul zîmbea satisfăcut privind-o. Apoi își întoarse ochiul dușmănos către grupul minunat pe care-l formau în umbră tînăra fată și regele, grup ce începea să fie luminat de lucirea faclelor ce se apropiau.

Ludovic zări lucirea acestor facle răsfrîngîndu-se în rochia albă a domnișoarei de La Vallière.

— Du-te, Louise — îi spuse el — căci iată-i, vin încoace.

— Domnișoară, domnișoară, vine cineva — adăugă Colbert pentru a grăbi plecarea fetei.

Louise dispăru repede printre copaci. Apoi, în timp ce regele care îngenunchease la picioarele fetei, se ridica, Colbert zise:

— Ah, domnişoara de La Vallière a lăsat să-i cadă ceva !

— Ce ? întrebă regele.

— O hîrtie, o scrisoare, ceva alb ; priviţi, colo, sire.

Regele se aplecă numaidecît şi ridică scrisoarea, pe care o strînse în palmă. În acel moment, faclele se apropiară, scăldînd în lumină această scenă învăluită în întuneric.

XIX

GELOZIE

Această revărsare de lumini, această năvală a tuturor, această nouă ovaţie făcută regelui de către Fouquet avură ca efect amînarea înfăptuirii unei hotărîri pe care La Vallière o făcuse, şi aşa, să se clatine în inima lui Ludovic al XIV-lea. Îl privi pe Fouquet cu un fel de recunoştinţă, deoarece îi dăduse domnişoarei de La Vallière prilejul să se arate atît de generoasă, atît de mult stăpînă pe inima lui.

Era momentul celor din urmă minunăţii. Abia îl conduse Fouquet cîţiva paşi pe rege spre castel, că un potop de lumini, ţîşnind cu un vuiet maiestuos din turnul cel mare de la Vaux, ca o aurora orbitoare, ilumină pînă în cele mai mici colţuri ale grădinilor. Începea focul de artificii. Colbert, la douăzeci de paşi de rege, pe care gazdele de la Vaux îl înconjurau şi-l sărbătoreau, căuta, cu toată încăpăţînarea gîndului său funest, să întoarcă atenţia lui Ludovic către ideile de care măreţia acestui spectacol i-o îndepărtau prea mult.

Deodată, în clipa cînd să-i întindă mîna lui Fouquet, regele simţi în palmă hîrtia aceea pe care, după toate aparenţele, La Vallière, fugind, o lăsase să cadă la picioarele lui. Magnetul cel mai puternic, al iubirii, îi atrăgea toate gîndurile tînărului Prinţ către imaginea iubitei lui. La lumina

acestor focuri, ce se făceau din clipă în clipă tot mai frumoase, stîrnind strigăte de admiraţie în satele din împrejurimi, regele citi biletul, care credea că nu poate fi decît o scrisoare de dragoste lăsată de La Vallière pentru el. Dar, pe măsură ce citea, paloarea i se urca în obraji, şi această mînie surdă, iluminată de jerbele de foc ce străluceau cu mii de culori, forma un spectacol îngrozitor, de care toată lumea s-ar fi cutremurat, dacă cei de faţă ar fi putut să vadă ce se petrecea în această inimă vînzolită de cele mai sinistre pasiuni. Pentru el, furia şi gelozia nu mai cunoşteau margini. Începînd din clipa cînd descoperi negrul adevăr, totul dispăru — bunătate, milă, respect pentru legile ospitalităţii. Puţin a lipsit ca, în durerea cruntă ce-i sfîşia inima, prea slabă încă pentru a putea ascunde suferinţa, puţin a lipsit să nu scoată un strigăt de alarmă şi să nu-şi cheme gărzile în jurul lui.

Această scrisoare, aruncată la picioarele regelui de către Colbert, după cum aţi ghicit, de bună seamă, era aceea care dispăruse o dată cu încărunţitul Tobie, la Fontainebleau, după încercarea lui Fouquet de a cuceri inima domnişoarei de La Vallière.

Fouquet vedea paloarea regelui, dar nu bănuia răul; Colbert vedea mînia lui şi se bucura de apropierea furtunii. Glasul lui Fouquet îl trezi pe tînărul Prinţ din sălbatica lui meditaţie.

— Ce aveţi, sire? întrebă cu graţie ministrul.

Ludovic făcu o sforţare să se stăpînească, o mare sforţare.

— Nimic — răspunse el.

— Mă tem ca maiestatea voastră să nu sufere de ceva.

— Sufăr, într-adevăr, ţi-am mai spus, domnule, dar nu-i nimic.

Şi regele, fără să aştepte sfîrşitul jocurilor de artificii, se îndreptă spre castel. Fouquet îl însoţi. Toată lumea îi urmă. Ultimele jerbe se stinseră triste, fără să le mai privească nimeni.

Ministrul încercă să-l mai întrebe ceva pe Ludovic al XIV-lea, dar nu primi nici un răspuns. Presupuse că avusese loc o ceartă între Ludovic şi La Vallière, în parc; că din asta i se trăgea mîhnirea şi că regele, care nu era supărăcios din fire, dar era foarte ambiţios în dragoste, îşi

vărsa necazul pe toți după ce iubita lui se supărase pe el. Acest gînd îl liniști ; îi adresă chiar un surîs prietenesc și consolator tînărului rege, cînd acesta îi spuse noapte bună.

Dar asta nu era totul pentru rege. Mai trebuia să suporte ceremonia de culcare. Această ceremonie trebuia să se desfășoare cu multă etichetă. A doua zi era hotărîtă plecarea. Trebuia deci ca oaspeții să-i mulțumească gazdei și să se arate încîntați de cele douăsprezece milioane cheltuite pentru ei.

Singurul lucru plăcut pe care Ludovic i-l putu spune lui Fouquet, despărțindu-se de el, fură aceste cuvinte :

— Domnule Fouquet, vei primi veștile de la mine ; spune-i, te rog, domnului d'Artagnan să vină aici.

Și sîngele lui Ludovic al XIII-lea, pe care și-l stăpînise atîta vreme, începu să-i clocotească în vine, făcîndu-l gata să pună a fi sugrumat Fouquet, așa cum predecesorul său pusese să fie asasinat mareșalul d'Ancre. De aceea, își ascunse groaznica hotărîre sub unul din acele surîsuri regale care sînt fulgerele ce vestesc loviturile de stat.

Fouquet apucă mîna regelui și o sărută. Ludovic se cutremură din tot trupul, dar își lăsă totuși mîna să fie atinsă de buzele ministrului. Cinci minute mai tîrziu, d'Artagnan, căruia i se transmisese ordinul regal, intră în camera lui Ludovic al XIV-lea.

Aramis și Filip erau într-a lor, mereu la pîndă, mereu ascultînd.

Regele nu-i lăsă căpitanului de mușchetari timp să ajungă pînă la fotoliul său. Îi ieși înainte.

— Ai grijă — strigă el — ca nimeni să nu pătrundă aici !

— Bine, sire — răspunse soldatul, a cărui privire urmărise mai dinainte schimbările de pe această fizionomie răvășită. Și dădu ordine la ușă ; apoi, întorcîndu-se către rege, întrebă : E ceva nou la maiestatea voastră ?

— Cîți oameni ai cu dumneata ? zise regele fără să răspundă la vorbele mușchetarului.

— Pentru ce, sire ?

— Cîți oameni ai cu dumneata ? repetă regele, bătînd din picior.

— Îi am pe muşchetari.
— Apoi ?
— Am douăzeci de gărzi şi treisprezece elveţieni.
— Cîţi oameni trebuie pentru...
— Pentru... ? făcu d'Artagnan cu marii lui ochi calmi.
— Pentru a-l aresta pe domnul Fouquet.
Căpitanul de muşchetari se retrase un pas înapoi.
— Pentru a-l aresta pe domnul Fouquet ? rosti el apăsat.
— Poate vrei să spui cumva că e cu neputinţă ? strigă regele cu o mînie rece şi plină de duşmănie.
— Eu nu spun niciodată că un lucru ar fi cu neputinţă — răspunse d'Artagnan jignit adînc.
— Ei bine, fă-o !
D'Artagnan se răsuci pe călcîie şi se îndreptă spre uşă. Distanţa pînă la uşă era mică : o străbătu din şase paşi. Acolo, se opri.
— Iertare, sire — zise el.
— Ce e ? întrebă regele.
— Ca să fac această arestare, aş vrea un ordin scris.
— Pentru care motiv ? Şi de cînd cuvîntul regelui nu ţi-e de ajuns ?
— Pentru că un cuvînt al regelui, pornit dintr-un simţămînt de mînie, se poate schimba, cînd simţămîntul se schimbă.
— Fără fraze, domnule ! Altceva gîndeşti dumneata, de fapt.
— Oh, eu totdeauna mă gîndesc la ceva, şi-mi trec prin cap gînduri care, din păcate, nu le trec şi altora — răspunse cu îndrăzneală d'Artagnan.
Regele, în furia pornirii lui, se îndoi în faţa acestui om aşa cum îşi îndoaie calul genunchii sub mîna puternică a îmblînzitorului.
— Spune-mi, ce gîndeşti ? strigă el.
— Iată, sire — răspunse d'Artagnan. Cereţi să fie arestat un om, în timp ce vă aflaţi încă sub acoperişul lui : asta e mînie. După ce vă va fi trecut mînia, veţi regreta ceea ce-aţi făcut. Atunci vreau să vă pot arăta semnătura. Dacă asta nu mai îndreaptă lucrurile, ne va dovedi cel puţin că regele greşeşte dacă se lasă condus de mînie.

— Greşeşte dacă se lasă condus de mînie ? zbieră regele din răsputeri. Înseamnă că regele, părintele meu, că bunicul meu n-au fost niciodată mînioşi, sfinte Cristoase ?

— Regele, părintele vostru, şi regele, bunicul vostru, erau mînioşi numai cînd se aflau în casa lor.

— Regele e stăpîn pretutindeni ca la el acasă.

— Iată o frază de linguşitor, şi care trebuie să vină de la domnul Colbert ; dar nu acesta e adevărul. Regele e stăpîn în orice casă numai după ce l-a izgonit pe proprietar.

Ludovic îşi muşcă buzele.

— Cum — urmă d'Artagnan — un om se ruinează pentru a vă face plăcere, şi drept răsplată vreţi să-l arestaţi ? La dracu, sire ! Dacă m-aş numi Fouquet şi dacă mi s-ar face una ca asta, aş înghiţi dintr-o dată zece tuburi de artificii şi le-aş da foc, ca să arunc totul în aer, pe mine şi pe ceilalţi. Dar mi-e egal ; dacă aşa vreţi, mă duc să îndeplinesc ordinul.

— Du-te ! rosti regele. Dar ai destui oameni ?

— Credeţi oare, sire, că am să iau cu mine o oaste întreagă ? A-l aresta pe domnul Fouquet e atît de uşor, încît şi-un copil ar face-o. A-l aresta pe domnul Fouquet e ca şi cum ai bea un absint. O strîmbătură, şi gata !

— Dacă se apără... ?

— El ? Haidade ! Să se apere, cînd o măsură ca asta face din el un rege şi un martir ? Ascultaţi, dacă-i mai rămîne un milion, ceea ce eu nu cred, mă prind că l-ar pune la bătaie numai ca să aibă un asemenea sfîrşit. Prea bine, sire, mă duc.

— Stai ! strigă regele.

— Ah, ce s-a întîmplat ?

— Să nu afle nimeni de arestarea lui.

— Asta e mai greu.

— De ce ?

— Pentru că nimic nu e mai simplu decît să mă duc, în mijlocul a o mie de persoane bine dispuse, şi să-i spun domnului Fouquet : „În numele regelui, domnule, te arestez !" Dar ca să mă duc la el şi să-l urmăresc, să-i dau tîrcoale, să-l trag într-un colţ de unde nu mai poate să scape, în sfîrşit, să-l răpesc din mijlocul oaspeţilor lui şi să vi-l fac prizonier, fără ca nici un „Vai !" să nu se audă,

iată o greutate reală, adevărată, supremă, din care chiar şi cei mai dibaci nu ştiu cum s-ar descurca.

— Mai adaugă: „E cu neputinţă!", şi atunci vom fi terminat şi mai repede! Ah, Doamne! Doamne! Să fiu oare înconjurat numai de oameni care mă împiedică să fac ce vreau eu?

— Eu nu vă împiedic de la nimic. Este, sire?

— Păzeşte-l pe domnul Fouquet pînă mîine dimineaţă, cînd voi lua o hotărîre.

— Voi face întocmai, sire.

— Şi revino aici, cînd mă voi scula, ca să primeşti noi ordine.

— Voi reveni

— Acum, să fiu lăsat singur.

— Nu mai aveţi nevoie nici de domnul Colbert? zise muşchetarul, aruncînd ultima săgeată înainte de a pleca.

Regele tresări. Gîndindu-se numai la răzbunare, uitase de corpul delict.

— Nu, de nimeni — răspunse el — de nimeni! Lasă-mă!

D'Artagnan plecă. Regele închise el însuşi uşa, apoi începu să alerge furios prin cameră, ca taurul rănit ce tîrăşte după el panglicile şi suliţele înfipte în grumaz. Pînă la urmă, începu să se descarce, ţipînd:

— Ah, mizerabilul! Nu numai că-mi fură vistieria, dar, cu aceşti bani, îmi cumpără secretarii, prietenii, generalii, artiştii, îmi ia pînă şi iubita! Ah, iată pentru ce perfida aceea îl apăra cu atîta patimă!... Din recunoştinţă!... Cine ştie!... Poate chiar din dragoste!

Se adînci cîteva clipe în aceste gînduri dureroase.

— Un satir! adăugă el cu acea ură nemărginită pe care tinereţea o poartă oamenilor bătrîni ce se mai gîndesc încă la dragoste. Un faun care face pe craidonul şi căruia nu i-a dat încă nimeni peste nas! Un afemeiat care ademeneşte cu aur şi diamante, şi care pune pictorii să facă portretele metreselor lui în costume de zeiţe!

Regele tremura de mînie.

— M-a mînjit tot! continuă el. Mă ruinează! Mă va ucide! Acest om e prea mult pentru mine! E duşmanul meu de moarte! Acest om va trebui să cadă! Îl urăsc!... Îl urăsc!... Îl urăsc!...

Şi, urlînd astfel, lovea cu amîndoi pumnii în braţele fotoliului în care se aşezase şi din care se ridică apoi ca un epileptic.

— Mîine ! Mîine !... Oh, slăvită zi ! murmură el. Cînd soarele va răsări, neavîndu-mă decît pe mine ca rival, omul acesta va cădea atît de jos, încît, văzînd prăpastia în care-l aruncă mînia mea, va mărturisi în sfîrşit că sînt mai mare decît el !

Regele, neputîndu-se stăpîni nici o clipă, răsturnă cu o lovitură de pumn o masă aşezată lîngă pat şi, în durerea ce-l cuprinsese, plîngînd aproape, înăbuşindu-se, se trînti peste aşternut îmbrăcat cum era, muşcînd perna şi încercînd să-şi găsească acolo odihna trupului. Patul gemu sub greutatea lui, apoi, în afară de cîteva suspine scăpate din pieptul gîfîind al regelui, nu se mai auzi nimic în camera lui Morfeu.

XX

LEZMAJESTATE

Această furie smintită, ce pusese stăpînire pe rege la vederea şi la citirea scrisorii lui Fouquet către La Vallière, se topi încetul cu încetul într-o dureroasă istovire. Tinereţea, plină de sănătate şi de viaţă, avînd nevoie să recîştige chiar în aceeaşi clipă ceea ce pierde, nu cunoaşte acele insomnii fără sfîrşit ce întruchipează, pentru un chinuit, legenda ficatului mereu crescînd la loc al lui Prometeu. Acolo unde omul matur, în deplinătatea puterilor lui, sau unde bătrînul, în sleirea forţelor sale, găsesc o continuă sporire a durerii, tînărul, lovit pe neaşteptate de constatarea unui rău, izbucneşte în strigăte, în lupte făţişe, şi este mai repede doborît de dîrzul duşman pe care-l înfruntă. Odată răpus însă, el nu mai suferă.

Ludovic fu domolit într-un sfert de ceas ; după aceea încetă de a-şi mai strînge pumnii şi de a arde cu privirile sale obiectele de neînfrînt ale mîniei lui ; încetă de a-i mai învinovăţi cu cele mai grele cuvinte pe domnul Fouquet şi pe La Vallière ; căzu din furie în deznădejde, şi din deznădejde în amorţeală. După ce se zbătu şi se răsuci timp de cîteva clipe în pat, braţele îi recăzură moleşite de-a lungul trupului. Capul i se îngropă în perna de dantelă, picioarele îi zvîcniră obosite, străbătute de uşoare contracţii musculare, din piept nu-i mai ieşiră decît rare suspine.

Zeul Morfeu, ce domnea ca suveran în această cameră căreia îi dăduse numele său, şi prin care Ludovic îşi rotea ochii încărcaţi de mînie şi înroşiţi de lacrimi, zeul Morfeu aruncă asupra lui macii de care braţele îi erau încărcate, în aşa fel că regele îşi închise încetişor pleoapele şi adormi. Atunci i se păru, aşa cum se întîmplă adesea în primele clipe, cînd somnul e atît de dulce şi de potolit şi cînd el ridică trupul deasupra culcuşului, iar sufletul deasupra pămîntului, i se păru că zeul Morfeu, zugrăvit pe tavan, îl privea cu nişte ochi foarte omeneşti ; că ceva lucea şi se mişca pe bolta odăii ; că roiurile de vise sinistre, retrăgîndu-se o clipă, lăsau să se vadă un chip de om, cu mîna dusă la gură, într-o atitudine de meditaţie contemplativă. Şi, lucru ciudat, omul acesta semăna atît de bine cu regele, încît Ludovic crezu că-şi vede propriul său chip răsfrînt într-o oglindă. Atît doar că acel chip era cernit de un simţămînt de adîncă milă. Apoi i se păru că bolta se dă încetul cu încetul la o parte, scăpîndu-i de sub privire, şi că imaginile şi scenele pictate de Le Brun se întunecau şi se îndepărtau treptat. O clătinare uşoară, egală, cadenţată, asemenea unui vas ce se scufundă sub valuri, înlocui poziţia nemişcată a patului. Regele visa, fără îndoială, şi în acest vis coroana de aur, de sub care se desfăceau faldurii perdelelor, se îndepărta o dată cu bolta de care rămînea atîrnată, în aşa fel că îngerul înaripat, ce susţinea cu cele două mîini ale sale această coroană, părea că-l strigă în zadar pe rege, care se pierdea tot mai departe de ea.

Patul se scufunda mereu. Ludovic, cu ochii deschişi, se lăsă învăluit de această halucinaţie cumplită. În sfîrşit, lumina din camera regală întunecîndu-se cu totul, ceva rece, posomorît, de neînţeles, năpădi întreaga încăpere. Nu

se mai zăreau nici picturi, nici zugrăveli de aur, nici perdele de catifea, ci numai pereți de un cenușiu murdar, pe care umbrele se îngroșau din ce în ce mai mult. Totuși, patul se afunda necontenit și, după un minut, care i se păru regelui un veac, atinse un strat de aer negru și înghețat. Acolo se opri. Regele nu mai vedea lumina din camera lui decît așa cum, din fundul unui puț, se zărește lumina zilei. „Am avut un vis groaznic ! gîndi el. Ar trebui să mă trezesc. Da, să mă trezesc !"

Oricine a trecut prin starea zugrăvită de noi aici ; nu e nimeni care, în mijlocul unui coșmar înăbușitor, să nu-și fi zis, grație acelei luminițe ce veghează în fundul creierului, oînd toată lumina omenească s-a stins, nu e nimeni care să nu-și fi zis : „Nu e nimic, visez !" Era ceea ce își spunea și Ludovic al XIV-lea ; dar la cuvintele : „Da, să mă trezesc !" își dădu seama nu numai că era treaz, dar că stătea cu ochii deschiși. Atunci și-i roti repede în jur.

În dreapta și în stînga lui se aflau doi bărbați înarmați, înfășurați, fiecare, în cîte o mantie lungă și cu fețele ascunse sub măști. Unul din acești bărbați ținea în mînă o mică lampă, a cărei lucire roșiatică lumina cel mai trist tablou pe care-l poate întrezări un rege.

Ludovic își spuse că visul său continua și că, pentru a-i pune capăt, era destul să-și miște brațul, ori să facă să i se audă glasul. Sări jos din pat și simți sub tălpi un pămînt țilav. Atunci, adresîndu-se bărbatului care ținea lampa, îi zise :

— Ce-i asta, domnule, și cine a pus la cale această glumă ?

— Nu e cîtuși de puțin o glumă — răspunse cu un glas surd acela dintre cei doi mascați care ținea în mînă lampa.

— Sînteți oamenii domnului Fouquet ? întrebă regele puțin buimăcit.

— N-are importanță ai cui sîntem ! răspunse fantoma. Ești în mîna noastră, iată totul.

Regele, mai mult iritat decît intimidat, se întoarse către a doua mască.

— Dacă e vorba de vreo poznă — zise el — îi veți spune domnului Fouquet că o găsesc nelalocul ei, și ordon să înceteze.

Această a doua mască, spre care se întorsese regele, era un bărbat foarte înalt și cu un volum foarte mare. Stătea drept și nemișcat, întocmai ca un bloc de marmură.

— Ei bine — adăugă regele bătînd din picior — nu-mi răspundeți nimic?

— Nu-ți răspundem, micul meu domn — rosti uriașul cu o voce de stentor — întrucît n-avem ce să-ți răspundem, decît că ești primul *supărăcios* și că domnul Coquelin de Volière a uitat să te treacă printre ai lui...

— Dar, mă rog, ce vreți cu mine? strigă Ludovic, încrucișîndu-și furios brațele la piept.

— O să afli ceva mai tîrziu — răspunse purtătorul lămpii.

— Pînă atunci, unde mă aflu?

— Privește!

Ludovic privi într-adevăr; dar, la lumina lămpii pe care o ridică omul mascat, nu zări decît niște pereți umezi, pe care străluceau ici și colo dîre argintii de melci.

— Oh, oh! O temniță? zise regele.

— Nu, o subterană.

— Care duce...?

— Binevoiește și ne urmează.

— Nu mă voi mișca de aici! strigă regele.

— Dacă faci pe îndărătnicul, tinere prieten — răspunse cel mai voinic dintre cei doi bărbați — te voi lua pe sus, te voi înfășura într-o mantie și, dacă te vei înăbuși în ea, pe legea mea, cu atît mai rău pentru dumneata!

Și, spunînd aceste cuvinte, cel care le rostise scoase de sub mantia cu care îl amenința pe rege un braț pe care Milon din Crotona ar fi fost fericit să-l aibă în ziua cînd îi veni nefericita idee de a frînge ultimul său stejar.

Regele se temu de o violență; înțelegea că acești doi oameni, în puterea cărora se găsea, nu merseseră ei atît de departe ca să dea acum înapoi, și, ca atare, vor duce treaba pînă la capăt. Clătină din cap.

— Se pare că am căzut în mîinile a doi ucigași — zise el. Să mergem!

Nici unul dintre cei doi oameni nu răspunse la aceste cuvinte. Cel care ținea lampa porni înainte; regele îl urmă; a doua mască venea după ei. Străbătură astfel o galerie lungă și întortocheată, brăzdată de atîtea scări, cum nu se

găsesc decît în misterioasele şi întunecatele palate ale Anei Radcliffe [1]. După toate aceste cotituri, de-a lungul cărora regele auzi de mai multe ori vîjîituri de ape deasupra capului său, ajunseră în sfîrşit la un coridor ce se termina cu o uşă de fier. Bărbatul cu lampa deschise această uşă cu cheile pe care le purta la cingătoarea sa, unde, în timpul mersului, regele le auzise mereu zornăind.

Cînd uşa se deschise, lăsîndu-i să iasă la aer curat, Ludovic recunoscu acele miresme plăcute ce se desprind din copaci după o zi călduroasă de vară. O clipă, se opri şovăind ; dar voinicul paznic ce venea în urma lui îl împinse afară din subterană.

— Întreb încă o dată — zise regele întorcîndu-se către cel ce cuteza să săvîrşească această faptă neîngăduită, de a-şi atinge suveranul — ce aveţi de gînd să faceţi cu regele Franţei ?

— Încearcă să nu mai pui această întrebare — răspunse omul cu lampa pe un ton ce nu îngăduia nici un fel de replică, întocmai ca faimoasele porunci ale regelui Minos.

— Ar trebui să fii aspru pedepsit pentru vorba pe care ai rostit-o acum — adăugă uriaşul stingînd lumina pe care i-o trecuse tovarăşului lui — dar regele nostru e un om prea cumsecade.

Ludovic, la această ameninţare, făcu o mişcare atît de bruscă, încît s-ar fi putut crede că încerca să fugă ; însă braţul uriaşului îi căzu greu pe umăr şi-l ţintui locului.

— Dar, în sfîrşit, unde mergem ? întrebă regele iarăşi.

— Vino — răspunse primul dintre cei doi oameni, cu un fel de respect, conducîndu-şi prizonierul către o trăsură ce părea să aştepte afară.

Această trăsură era ascunsă în întregime în frunziş. Doi cai, avînd piedici la picioare, erau legaţi, de căpestre, de ramurile mai joase ale unui stejar falnic.

— Urcă — zise acelaşi bărbat deschizînd uşa trăsurii şi coborînd scara.

Regele se supuse, se aşeză în fundul caleştii, a cărei uşă căptuşită şi prevăzută cu zăvor se închise numaidecît în urma lui şi a însoţitorului său. Cît despre uriaş, el desfăcu

[1] Romancieră engleză, ale cărei scrieri sînt pline de peripeţii nemaipomenite.

piedicile și legăturile cailor, îi înhămă el însuși, apoi se urcă pe capră, unde nu se afla nimeni. Trăsura porni îndată la trap, apucă pe drumul Parisului, și în pădurea Sénart găsi alți doi cai legați de copaci, ca și cei dintîi. Omul de pe capră schimbă caii și continuă în goană drumul spre Paris, unde ajunseră pe la ceasurile trei dimineața. Echipajul străbătu cartierul Saint-Antoine și, după ce strigă către santinelă : „Din ordinul regelui !", vizitiul mînă caii în incinta circulară a Bastiliei, îndreptîndu-se spre curtea Guvernămîntului. Acolo, caii se opriră, albi de spumă, lîngă treptele peronului. Un sergent de gardă alergă înaintea trăsurii.

— Să fie trezit domnul guvernator — zise vizitiul cu un glas tunător.

În afară de acest glas, ce s-ar fi putut auzi tocmai de la intrarea în cartierul Saint-Antoine, totul era liniștit, atît în trăsură, cît și în fortăreață. Zece minute mai tîrziu, domnul Baisemeaux apăru în pragul ușii, în halat de casă.

— Ce s-a mai întîmplat — întrebă el — și pe cine-mi mai aduceți acolo ?

Omul cu lampa deschise portița trăsurii și-i șopti două cuvinte vizitiului. Acesta se dădu repede jos de pe capră, luă o muschetă pe care o ținuse la picioarele lui și îndreptă țeava armei către pieptul prizonierului.

— Și trage, dacă vorbește ! adăugă cu glas tare omul care cobora din trăsură.

— Bine ! răspunse celălalt, fără să mai ceară altă lămurire.

După ce dădu această dispoziție, conducătorul regelui urcă treptele la capătul cărora aștepta guvernatorul.

— Domnul d'Herblay ! exclamă acesta.

— Sst ! făcu Aramis. Să intrăm la dumneata.

— Oh, Doamne ! Și pe cine mi-aduci la ora asta ?

— O greșeală, dragă domnule Baisemeaux — răspunse în liniște Aramis. Se pare că alaltăieri dumneata ai avut dreptate.

— În ce privință ? întrebă guvernatorul.

— Eh, în privința ordinului acela de punere în libertate, dragul meu.

— Explică-mi, domnule... nu, monseniore — bîigui guvernatorul, năpădit în același timp și de surprindere și de spaimă.

— E foarte simplu : îți amintești, dragă domnule Baisemeaux, că ți s-a trimis un ordin de punere în libertate ?

— Da, pentru Marchiali.

— Ei bine, am crezut amîndoi că era pentru Marchiali, nu-i așa ?

— Fără îndoială. Totuși, aduceți-vă aminte că eu aveam îndoieli, că nu voiam, că dumneavoastră m-ați constrîns.

— Oh, ce vorbă rostești, dragă Baisemeaux !... Te-am îndemnat, atîta tot.

— Îndemnat, da ; m-ați îndemnat să vi-l dau, și dumneavoastră l-ați luat cu trăsura.

— Ei bine, dragul meu Baisemeaux, a fost o greșeală. Lucrul s-a dovedit la minister, astfel că îți aduc un ordin al regelui pentru a-l pune în libertate pe... Seldon, diavolul acela de scoțian, știi ?

— Seldon ? Sînteți sigur, cel puțin acum ?...

— Drace ! Citește cu ochii dumitale — zise Aramis înmînîndu-i ordinul.

— Dar — rosti Baisemeaux — acest ordin e acela care mi-a mai trecut o dată prin mîini !

— Adevărat ?

— E același pe care v-am spus că-l văzusem alaltăieri seară. La naiba, îl recunosc după pata de cerneală !

— Nu știu dacă e același ; fapt este că ți-l aduc.

— Și-atunci celălalt ?

— Care celălalt ?

— Marchiali ?

— Ți-l predau din nou.

— Dar asta nu e de ajuns. Ca să-l primesc, îmi trebuie un alt ordin.

— Nu spune asemenea lucru, dragul meu Baisemeaux ; vorbești ca un copil ! Unde e ordinul pe care l-ai primit cu privire la Marchiali ?

Baisemeaux alergă la dulapul său și scoase de acolo ordinul. Aramis i-l smulse din mînă, îl rupse tacticos în patru bucăți, apropie bucățile de lampă și le arse.

— Dar ce faceți ? strigă Baisemeaux cuprins de groază.

— Judecă puțin situația, dragul meu guvernator — zise Aramis cu calmul lui netulburat — și ai să vezi cît e de simplu. Acum nu mai ai nici un ordin care să ceară ieșirea lui Marchiali de aici.

— Oh, Doamne, nu ! Sînt un om pierdut !

— Nicidecum, întrucît ţi-l aduc înapoi pe Marchiali. Şi din moment ce ţi-l aduc înapoi, e ca şi cum nici n-ar fi ieşit.

— Ah ! făcu guvernatorul năucit.

— De bună seamă. Ai să-l închizi din nou, fără a pierde o clipă.

— Cred şi eu !

— Şi ai să mi-l dai pe acest Seldon, pe care noul ordin îl pune în libertate. În felul acesta, contabilitatea dumitale e în regulă. Pricepi ?

— Eu... eu..

— Ai priceput — zise Aramis. Foarte bine !

Baisemeaux îşi împreună mîinile a implorare.

— Dar, pentru ce, spuneţi, după ce l-aţi luat pe Marchiali, mi-l aduceţi acum înapoi ? strigă nenorocitul guvernator, cuprins de o adîncă îndurerare şi totodată de o mare milă.

— Pentru un prieten ca dumneata — zise Aramis — pentru un slujitor ca dumneata, nu mai am secrete. Şi episcopul îşi apropie gura de urechea lui Baisemeaux. Ştii — adăugă el în şoaptă — ce asemănare e între acest nenorocit şi... ?

— Şi regele ; da.

— Ei bine, primul lucru pe care l-a făcut Marchiali văzîndu-se în libertate a fost să susţină, ia ghici ce ?

— Cum vrei să ghicesc eu ce-a făcut dumnealui ?

— Să susţină că el e regele Franţei.

— Oh, nenorocitul ! exclamă Baisemeaux.

— Pentru asta s-a îmbrăcat în haine la fel cu acelea ale regelui şi a vrut să fie uzurpator.

— Cerule îndurător !

— Iată de ce ţi-l aduc înapoi, dragă prietene. E nebun şi-şi arată nebunia faţă de toată lumea.

— Ce-i de făcut, atunci ?

— Foarte simplu : nu-l lăsa să stea de vorbă cu nimeni. Înţelegi că, de îndată ce nebunia lui a ajuns la urechile regelui, căruia i-a fost milă de nenorocirea lui şi care s-a văzut răsplătit pentru bunătatea sa cu o neagră ingratitudine, regele s-a făcut foc de mînie. De aceea, acum, ia bine aminte de asta, dragă domnule Baisemeaux, căci te priveşte

direct, de aceea, acum, vor fi pedepsiți cu moartea toți cei ce-l vor lăsa să stea de vorbă cu altcineva în afară de mine, sau de regele în persoană. Mă auzi, Baisemeaux, pedeapsa cu moartea!

— Dacă aud, la dracu!

— Iar acum, coboară și du-l înapoi în celula lui pe nenorocitul ăsta, dacă nu vrei cumva să-l chemi aici, sus.

— La ce bun?

— Da, e mai bine să-l închizi numaidecît, nu-i așa?

— Drace, se-ntelege!

— Ei bine, atunci haide!

Baisemeaux puse să se bată toba și să sune clopotul care dădea de veste că toată lumea trebuia să intre înăuntru pentru a nu da cu ochii de un deținut misterios. Apoi, după ce toate trecerile deveniră pustii, se duse la trăsură să ia în primire prizonierul, pe care Porthos, credincios consemnului, îl ținea necontenit cu țeava muschetei înfiptă în grumajii lui.

— Ah, iată-te, nenorocitule! se răsti Baisemeaux în fața regelui. Așa-ți trebuie! Așa-ți trebuie!

Și numaidecît, spunîndu-i regelui să coboare din trăsură, îl conduse, însoțit de Porthos, care nu-și scosese masca, și de Aramis, care și-o pusese din nou pe a lui, la al doilea Bertaudière și-i deschise ușa odăii unde, timp de șase ani, gemuse Filip.

Regele intră în celulă fără să rostească o vorbă. Era palid și înspăimîntat. Baisemeaux închise ușa în urma lui, răsuci de două ori cheia în broască și, întorcîndu-se către Aramis, zise încet:

— Pe legea mea, e adevărat că seamănă cu regele, totuși, nu chiar atît cît mi-ați spus dumneavoastră.

— În așa fel că — vorbi Aramis — dumneata nu te-ai fi păcălit luîndu-l pe unul drept altul, nu-i așa?

— Ei, cum s-ar putea oare?

— Ești un om minunat, dragul meu Baisemeaux — adăugă episcopul. Acum, pune-l în libertate pe Seldon.

— Așa-i, uitasem... Mă duc să dau ordin.

— Lasă mîine, ai destul timp.

— Mîine? Nu, nu, chiar acum. Ferească-mă sfîntul să mai stau pe gînduri o secundă!

— Atunci, fă-ţi datoria dumitale; eu mă duc la ale mele. Dar ne-am înţeles, da?

— Ce să ne înţelegem?

— Că nimeni nu va intra la deţinut decît cu un ordin al regelui, ordin pe care ţi-l voi aduce eu însumi.

— S-a înţeles. Adio, monseniore!

Aramis se întoarse la însoţitorul lui.

— Haide, prietene Porthos, la Vaux. Şi cît mai repede!

— Te simţi mai uşor cînd ţi-ai slujit cu credinţă regele şi, slujindu-l pe el, ai scăpat ţara de primejdii — zise Porthos. Caii nu mai au nici o povară. Să pornim.

Şi trăsura, uşurată de un prizonier care, într-adevăr, i se părea destul de greu lui Aramis, trecu peste podul mobil al Bastiliei, care se ridică din nou în urma ei.

XXI

O NOAPTE LA BASTILIA

Suferinţa în lumea aceasta e împărţită pe măsura puterilor omului. Nu vrem să spunem că Dumnezeu cîntăreşte totdeauna după tăria făpturii sale chinul ce i-l hărăzeşte să-l îndure; asta n-ar fi întru totul adevărat, deoarece Dumnezeu a mai lăsat pe lume moartea, care e adesea singurul refugiu al sufletelor prea aspru osîndite în temniţa trupului. Suferinţa e dată pe măsura puterilor omeneşti, adică, în faţa aceluiaşi rău, cel slab suferă mai mult decît cel tare. Dar, din ce elemente e alcătuită această putere omenească? Nu cumva din încercări, din obişnuinţă, din experienţă? Iată ceea ce nu ne vom da osteneala să demonstrăm; e o axiomă atît în ce priveşte spiritul, cît şi în ce priveşte trupul.

Cînd tînărul rege, buimăcit, zdrobit, se văzu întemniţat într-una din încăperile Bastiliei, îşi închipui mai întîi că

moartea e asemenea unui somn, că îşi are şi ea visurile ei, că patul se prăbuşise în lespedea odăii de la Vaux, că moartea îl urmase şi că, urmîndu-şi visul său de rege, Ludovic al XIV-lea, răposat, visa una din acele grozăvii, cu neputinţă de trăit în viaţă, care se numesc detronarea, întemniţarea şi insulta adusă unui rege altădată atotputernic.

A fi martor, fantomă pipăibilă, la cumplita lui suferinţă, a pluti într-un mister de nepătruns, între ceea ce este şi ceea ce pare să fie, a vedea totul, a auzi totul, fără a încurca nici unul din aceste amănunte ale agoniei, nu era, îşi spunea regele, un supliciu cu atît mai înspăimîntător, cu cît putea să fie veşnic ?

— Oare asta să se numească eternitate, infern ? murmură Ludovic al XIV-lea în clipa cînd uşa se închise în urma lui, împinsă de însuşi Baisemeaux.

Nici nu căuta să privească în jurul său, şi, în această cameră, rezemat de un perete ca toţi pereţii, se lăsă adîncit în cumplita supoziţie a morţii lui, închizînd ochii pentru a se cruţa să vadă ceva poate şi mai îngrozitor încă.

— Cum am murit oare ? se întrebă el pe jumătate înnebunit. Nu cumva patul acela a fost scufundat prin vreun vicleşug oarecare ? Dar nu, nu-mi aduc aminte de nici o lovitură, de nici o zdruncinare... Nu voi fi fost oare otrăvit la masă, sau cu fumul de lumînări, la fel ca Jeanne d'Albert, străbunica mea ?

Deodată, răceala odăii căzu ca o mantie pe umerii lui Ludovic.

— L-am văzut — îşi zise el — pe tatăl meu mort, întins pe patul său, în costumul regal. I-am văzut chipul palid, atît de liniştit şi atît de uşurat ; şi mîinile lui atît de îndemînatice, devenite nesimţitoare ; şi picioarele acelea înţepenite ; toate acestea nu arătau a fi un somn încărcat de vise. Şi totuşi, cine ştie cîte vise îi trimitea Dumnezeu acestui mort !... Acestui mort pe care atîţia alţii l-au precedat, aruncaţi de el în noaptea cea veşnică !... Nu, acest rege era încă rege ; trona încă pe patul acela funebru, ca în jilţul său de catifea. Nu pierduse nimic din măreţia lui. Dumnezeu, care nu-l pedepsise pe el, nu mă poate pedepsi pe mine, care n-am făcut nimic.

Un zgomot ciudat atrase deodată atenţia tînărului. Întoarse ochii şi văzu deasupra căminului, la picioarele unui

Crist zugrăvit grosolan în frescă, un şobolan de o mărime îngrozitoare, rontăind un coltuc de pîine uscată, aţintindu-şi asupra noului oaspe al încăperii o privire înţelegătoare şi plină de curiozitate. Regele se sperie ; fu cuprins de scîrbă ; se retrase spre uşă, scoţînd un ţipăt ascuţit. Şi ca şi cum i-ar fi trebuit acest strigăt, scăpat din pieptul său, pentru a se recunoaşte pe el însuşi, Ludovic se regăsi viu, cu judecata întreagă, cu puterea lui firească de înţelegere.

— Prizonier ! exclamă el. Eu, eu prizonier !

Căută cu ochii un clopoţel, ca să sune.

— Nu se află clopoţele la Bastilia — îşi spuse el — şi eu sînt închis la Bastilia. Dar cum am fost făcut prizonier ? E o conspiraţie a domnului Fouquet, de bună seamă. Am fost atras la Vaux într-o cursă. Domnul Fouquet nu poate fi singur în această afacere. Agentul lui... glasul acela... era domnul d'Herblay ; l-am recunoscut. Colbert avea dreptate. Dar ce vrea Fouquet ? Să domnească în locul meu ? Cu neputinţă ! Cine ştie ?... gîndi regele posomorît. Fratele meu, ducele de Orléans, unelteşte poate împotriva mea, aşa cum toată viaţa lui unchiul meu a uneltit împotriva tatălui meu. Dar regina ? Dar mama ? Dar La Vallière ? Oh, La Vallière ! Va fi dată pe mîna DOAMNEI. Biata copilă ! Da, asta e, o vor fi închis, aşa cum m-au închis şi pe mine. Sîntem pentru totdeauna despărţiţi !

Şi, numai la acest gînd al despărţirii, îndrăgostitul izbucni în suspine, în vaiete, în răcnete.

— E un guvernator aici — continuă regele cu furie. Îi voi vorbi. Să-l strig.

Strigă. Dar nici un glas nu răspunse la al său. Apucă scaunul şi începu să izbească tare cu el în uşa masivă de stejar. Lemnul răsună în lemn, stîrnind ecouri lugubre în adîncimile gangului ; dar nici o făptură care să răspundă, nici una. Era pentru rege o nouă dovadă despre cît de puţină stimă i se arăta lui la Bastilia. Atunci, după ce-i trecu prima furie, zărind o fereastră zăbrelită, prin care pătrundea un romb de lumină purpurie ce trebuia să fie vestirea zorilor, Ludovic se porni să strige, mai încet la început, apoi din toate puterile. Nu se găsi nimeni să-i răspundă. Douăzeci de alte încercări, făcute rînd pe rînd, nu avură mai mulţi sorţi de izbîndă.

Sîngele începea să-i clocotească în vine, tîmplele să-i zvîcnească. Această fire, obişnuită să poruncească, tremura de ciudă în faţa unei asemenea nesupuneri. Încetul cu încetul, mînia îi spori. Deţinutul sfărîmă scaunul, prea greu pentru mîinile lui, şi se sluji de sfărîmătură ca de un berbece pentru a lovi în uşă. Izbea aşa de tare şi aşa de des, încît sudoarea începu să-i curgă pe frunte. Zgomotul deveni asurzitor şi neîntrerupt. Cîteva strigăte înăbuşite îi răspundeau ici şi colo. Zarva asta avu asupra regelui un efect ciudat. Se opri s-o asculte. Erau vocile deţinuţilor, altădată victimele lui, acum tovarăşii săi. Aceste voci se strecurau ca nişte aburi prin grosimea duşumelelor, prin zidurile întunecate. Se răzvrăteau împotriva celui ce le tulbura liniştea, aşa cum, fără îndoială, suspinele şi lacrimile lor îl blestemau pe cel ce-i trimisese la închisoare. După ce le răpise libertatea atîtor oameni, regele venea acum în mijlocul lor să le sperie şi somnul. Acest gînd era gata să-l înnebunească de-a binelea. Îl făcu să-şi îndoiască puterile, sau mai degrabă voinţa, însetată să capete o deslușire sau o încheiere. Frîntura de scaun reintră în funcţiune. După un ceas, Ludovic auzi ceva pe coridor, dincolo de uşă, şi o izbitură puternică, dată în aceeaşi uşă, le curmă pe ale sale.

— Hei, ce, ai înnebunit? strigă o voce aspră şi grosolană. Ce te-a apucat în dimineaţa asta?

„În dimineaţa asta?" gîndi regele deodată. Apoi, binevoitor, întrebă:

— Domnule, eşti cumva guvernatorul Bastiliei?

— Drăguţule, te-ai scrîntit la creier — răspunse glasul — dar ăsta nu-i un motiv să faci atîta tărăboi. Potoleşte-te, lua-te-ar dracu!

— Eşti guvernatorul? întrebă regele încă o dată.

Se auzi o uşă închizîndu-se. Temnicerul pleca fără a catadicsi să mai spună măcar o vorbă.

Cînd regele îşi dădu seama că celălalt plecase, furia lui nu mai cunoscu margini. Ager ca un tigru, sări de la masă la fereastră şi începu să zgîlţîie zăbrelele. Sparse un geam ale cărui cioburi căzură, cu un zăngănit prelung, pe caldarîmul curţii. Strigă pînă răguşi: „Guvernatorul! Guvernatorul!" Această izbucnire ţinu un ceas, şi fu un adevărat acces de turbare. Cu părul răvăşit, încleiat pe frunte, cu hainele sfî-

şiate şi mînjite de var, cu cămaşa zdrenţuită, regele nu se potoli decît la capătul puterilor sale, şi abia atunci înţelese cît de groase şi de nemiloase erau acele ziduri, cît de nepătruns acel ciment, pe care nici o încercare nu-l putea străpunge, decît numai aceea a timpului, avînd ca unealtă deznădejdea. Îşi sprijini fruntea de uşă şi îşi lăsă inima să se liniştească încetul cu încetul ; o zbatere mai mult ar fi făcut-o să plesnească.

— Are să vină — îşi zise el — momentul cînd mi se va aduce hrana ce se dă tuturor deţinuţilor. Atunci voi vedea pe cineva, voi vorbi, mi se va răspunde.

Şi regele încercă să-şi aducă aminte la ce oră li se aducea prima mîncare deţinuţilor de la Bastilia. Nu cunoştea nici măcar acest amănunt. Fu pentru el o nouă lovitură de pumnal, surdă şi crudă, această remuşcare de a fi trăit douăzeci şi cinci de ani, rege şi fericit, fără să se fi gîndit la tot ceea ce suferea un nenorocit căruia i se lua pe nedrept libertatea. Regele se înroşi de ruşine. Simţea că Dumnezeu, îngăduind această groaznică umilinţă, nu făcea decît să abată asupra unui om chinurile pe care acest om le aruncase asupra atîtor altora. Nimic nu putea fi mai potrivit pentru a reîntoarce la credinţă un suflet zdrobit de durere. Dar Ludovic nu îndrăzni să îngenuncheze spre a se ruga lui Dumnezeu, spre a-i cere să pună capăt încercărilor sale.

— Dumnezeu ştie ce face — zise el — Dumnezeu are dreptate. Ar fi o laşitate din partea mea să-i cer lui Dumnezeu ceea ce eu însumi am refuzat adesea semenilor mei.

Aici ajunsese cu gîndurile, mai bine zis cu agonia lui, cînd acelaşi zgomot se făcu auzit dincolo de uşă, urmat de astă dată de un zornăit de chei şi de scrîşnetul zăvoarelor răsucite în broaştele uşii. Regele făcu o săritură înainte, pentru a se apropia de cel care avea să intre ; dar, deodată, gîndindu-se că aceasta era o mişcare nepotrivită cu rangul de rege, se opri, luă o înfăţişare nobilă şi calmă, ceea ce era uşor pentru el, şi aşteptă, cu spatele la fereastră, căutînd să-şi ascundă tulburarea în faţa privirilor noului venit. Dar nu era decît un temnicer însărcinat să-i aducă un coşuleţ încărcat cu merinde.

Regele se uită la acest om cu nelinişte ; aştepta ca el să-i vorbească, să-i spună ceva.

— Ah — zise omul — ai sfărîmat scaunul, nu m-am înşelat. Se vede treaba că ai turbat de tot!

— Domnule — îi spuse regele — ia seama la cele ce vorbeşti ; e spre marele dumitale bine.

Temnicerul lăsă coşuleţul pe masă, apoi, măsurîndu-l pe cel ce i se adresa astfel, zise cu surprindere :

— Ce-ai zis ?

— Anunţă-l pe guvernator să vină la mine — adăugă regele cu noblețe.

— Ascultă, fătul meu — zise temnicerul — ai fost pînă acum băiat cuminte ; nebunia însă te face rău, şi vreau să te încunoştinţez de un lucru : ai sfărîmat scaunul şi ai făcut tărăboi ; ăsta e un delict care se pedepseşte cu carcera. Făgăduieşte-mi că n-ai să mai repeţi, şi nu-i voi spune nimic guvernatorului.

— Vreau să-l văd pe guvernator — răspunse regele fără să se sinchisească.

— Te va băga la carceră, ia seama.

— Vreau ! Înţelegi ?

— Ah, iată că ţi se tulbură privirea. Bun, am să-ţi iau cuţitul.

Şi temnicerul făcu ceea ce spusese, apoi închise uşa şi plecă, lăsîndu-l pe rege mai uluit, mai nenorocit şi mai singur ca oricînd. În zadar reîncepu el să bată cu frîntura de scaun în uşă ; în zadar aruncă pe fereastră mîncarea şi blidele ; nimeni nu-i mai răspundea nimic.

Două ceasuri mai tîrziu, nu mai era un rege, un gentilom, un om, un creier ; era un nebun care-şi rupea unghiile în lemnul uşii, care încerca să smulgă scîndurile din duşumea, scoţînd nişte ţipete atît de îngrozitoare, încît bătrîna Bastilie părea că tremură din temelii din pricină că îndrăznise să se întoarcă împotriva stăpînului ei. Cît despre guvernator, lui nici nu-i păsa. Temnicerul şi paznicii îi dădură raportul ; dar la ce bun ? Nebunii nu erau oare ceva obişnuit în fortăreaţă, iar zidurile nu erau mai tari decît nebunii ? Domnul Baisemeaux, pătruns de tot ceea ce-i spusese Aramis, şi ştiindu-se în regulă cu ordinul primit de la rege, nu voia decît un lucru, ca nebunul Marchiali să fie atît de nebun, încît să se spînzure de baldachinul lui sau de o vergea de la fereastră.

Într-adevăr, acest deţinut nu-i aducea nici un folos şi-l stingherea mai mult decît s-ar fi cuvenit. Toate încurcăturile astea cu Seldon şi Marchiali, cu punerea în libertate şi întemniţarea din nou, cu asemănarea aceea ciudată, ar avea un sfîrşit cum nu se poate mai bine venit. Baisemeaux credea chiar a fi observat că aşa ceva nu i-ar displăcea prea mult nici domnului d'Herblay.

— Şi apoi, ce-i drept — îi spunea Baisemeaux majorului său — un deţinut oarecare e destul de nenorocit că se ştie închis ; suferă prea mult ca să nu te milostiveşti de el, dorindu-i moartea ; cu atît mai mult cînd acest deţinut a înnebunit şi e în stare să muşte şi să facă tărăboi în Bastilia. Aşa că, pe legea mea, e o faptă milostivă să-i doreşti moartea ; ar fi un lucru milostiv să-l ajuţi să se stingă fără a se mai chinui.

Şi blîndul guvernator ceru să i se aducă cel de-al doilea dejun.

XXII

UMBRA DOMNULUI FOUQUET

D'Artagnan, încă sub povara convorbirii pe care o avusese cu regele, se întreba dacă într-adevăr mai era cu mintea întreagă, dacă scena se petrecea într-adevăr la Vaux ; dacă el, d'Artagnan, era cu adevărat căpitanul de muşchetari, iar dacă domnul Fouquet era proprietarul castelului în care Ludovic al XIV-lea fusese găzduit cu atîta cinste. Aceste reflecţii nu erau însă ale unui om beat. Cu toate că, ce-i drept, se băuse zdravăn la Vaux. Vinurile domnului ministru fuseseră la înălţime în timpul serbării. Dar gasconul era un bărbat ce-şi păstra totdeauna capul limpede ; el ştia, atingînd doar oţelul spadei sale, să vadă în răceala acestui oţel îndemnurile pentru marile chemări. «Poftim — îşi zise

el părăsind apartamentul regal — iată-mă aruncat de istorie în destinele regelui şi în acele ale ministrului ; se va scrie că domnul d'Artagnan, cadet din Gasconia, l-a luat de guler pe domnul Nicolas Fouquet, intendentul superior al finanţelor Franţei. Urmaşii mei, dacă-i voi avea, îşi vor face un renume din această arestare, aşa cum domnii de Luynes şi-au zămislit faima cu zdrenţele acelui biet mareşal d'Ancre. E vorba numai să îndeplinesc întocmai voinţa regelui. Oricine va putea să-i spună domnului Fouquet : „Spada dumitale, domnule !" Dar nu oricine va putea să-l înhaţe fără ca cineva să strige. Cum să procedez, deci, pentru ca domnul intendent superior să treacă de la cea mai înaltă favoare la ultima dizgraţie, pentru a-l face să vadă că Vaux se schimbă într-o temniţă, pentru a-i da a înţelege că, după ce a gustat din tămîia lui Assuerus [1], va atîrna în spînzurătoarea lui Aman [2], adică a lui Enguerrand de Marigny [3] ?» Aici fruntea lui d'Artagnan se întunecă de-ţi făcea mai mare mila. Muşchetarul avea mustrări de cuget. A-l trimite astfel la moarte (căci, de bună seamă, Ludovic al XIV-lea îl ura pe domnul Fouquet), a-l trimite, spunem, astfel la moarte pe acela pe care l-ai socotit omul cel mai galanton era un adevărat caz de conştiinţă. „Mi se pare — îşi zise d'Artagnan — că, afară doar dacă nu sînt un nemernic, aş face mai bine să-l înştiinţez pe domnul Fouquet despre gîndul rău pe care i l-a pus regele. Dar, dacă trădez secretul stăpînului meu, înseamnă că sînt un nemernic şi un trădător, crimă pedepsită de legile militare, şi eu am văzut de douăzeci de ori pînă acum, în războaie, nenorociţi care atîrnau în laţ pentru că făcuseră în mic ceea ce cugetul meu mă sfătuieşte să fac în mare. Nu, socot că un om înţelept trebuie să iasă din această încurcătură cu ceva mai multă dibăcie. Vorba e, sînt eu un om înţelept ? E greu de presupus, dat fiind că de patruzeci de ani am risipit atîta înţelepciune, încît, dacă mi-a mai rămas de un pistol, ar fi o adevărată fericire." D'Artagnan îşi luă capul în mîini,

[1] Numele biblic al unuia din bogaţii regi ai Persiei.

[2] Favorit şi ministru al regelui Assuerus. Dizgraţiat de acesta, a fost spînzurat.

[3] Intendent superior al finanţelor în timpul lui Filip cel Frumos. Ca urmare a unui proces necinstit, a fost condamnat la spînzurătoare (1315).

îşi smulse, fără să vrea, cîteva fire din mustaţă şi adăugă: „Pentru care pricină să fi căzut oare domnul Fouquet în dizgraţie? Pentru trei pricini: prima, pentru că nu-l iubeşte domnul Colbert; a doua, pentru că a vrut să se îndrăgostească de domnişoara de La Vallière; a treia, pentru că regele ţine la domnul Colbert şi o iubeşte pe domnişoara de La Vallière. E un om pierdut! Dar să-i pun eu genunchiul în piept, eu, un om de omenie, cînd el e răpus de intrigile femeilor şi-ale slujbaşilor? Haidade! Dacă e primejdios, îl voi trînti la pămînt; dacă nu e decît persecutat, voi vedea! Am ajuns la acest punct, şi nici regele, nici alt om nu mă va putea face să-mi schimb părerea. Dacă Athos ar fi aici, ar gîndi ca şi mine. Aşa că, în loc să mă duc şi să-l iau cu forţa pe domnul Fouquet, să-l leg burduf şi să-l închid, voi încerca să mă port cu el ca un om oumsecade. Vom sta de vorbă, se-nţelege; dar aşa cum se cuvine". Şi d'Artagnan, potrivindu-şi cu o mişcare aparte cureaua pe umăr, porni drept la domnul Fouquet, care, după ce-şi luase rămas bun de la doamne, se pregătea să se ducă la culcare şi să doarmă liniştit după toate triumfurile de peste zi.

Aerul era încă parfumat sau înăcrit, cum vreţi, de mirosul focurilor de artificii. Lumînările îşi aruncau ultimele lor pîlpîiri, florile căzdeau ofilite, desprinse din jerbe, ciorchinii de dansatori şi de curteni se destrămau, împrăştiindu-se prin saloane. În mijlocul prietenilor săi, care-l lăudau şi primeau laudele lui, ministrul abia îşi mai ţinea ochii deschişi, de oboseală. Era dornic de odihnă, căzdea frînt pe litiera laurilor culeşi după atîtea zile. S-ar fi zis că îşi încovoia capul sub greutatea noilor datorii pe care le făcuse în cinstea acestei serbări.

Domnul Fouquet se retrase în camera lui, surîzător şi pe jumătate amorţit. Nu mai auzea nimic, nu mai vedea nimic; patul îl atrăgea cu putere, îl vrăjea. Zeul Morfeu, stăpînul bolţii zugrăvite de Le Brun, îşi întindea puterea sa şi asupra camerelor din jur, aruncîndu-şi macii lui şi asupra stăpînului casei.

Domnul Fouquet, aproape singur, tocmai intrase în mîinile valetului său de cameră, cînd domnul d'Artagnan apăru în pragul apartamentului său.

D'Artagnan nu izbutise niciodată să se demonetizeze la curte; cu toate că era văzut pretutindeni şi totdeauna, el

făcea figură bună totdeauna şi pretutindeni. Este privilegiul anumitor firi, care se aseamănă prin asta cu fulgerele şi tunetele : toată lumea le cunoaşte, dar ivirea lor uimeşte de fiecare dată şi, cînd le simţi apropierea, cea din urmă impresie crezi că este şi cea mai puternică.

— Iată ! Domnul d'Artagnan ? zise domnul Fouquet, a cărui manşetă din dreapta tocmai îi fusese scoasă de pe braţ.

— Pentru a vă sluji — răspunse muşchetarul.

— Intră, dragă domnule d'Artagnan.

— Mulţumesc.

— Ai venit să-mi faci vreo critică asupra serbării ? Dumneata eşti un spirit căruia nu-i scapă nimic.

— Oh, nu !

— Te supără serviciul ?

— Cîtuşi de puţin.

— Ti s-a dat poate o cameră care nu-ţi place ?

— Camera e minunată.

— Ei bine, îţi mulţumesc că eşti atît de amabil, şi e rîndul meu să-ţi fiu îndatorat pentru cuvintele măgulitoare pe care mi le spui.

Ceea ce însemna, fără nici o îndoială : „Dragul meu d'Artagnan, du-te şi te culcă, ai patul dumitale, şi lasă-mă să fac şi eu acelaşi lucru".

D'Artagnan părea a nu înţelege.

— Vreţi să vă culcaţi de pe-acum ? îi spuse el ministrului.

— Da. Ai să-mi comunici ceva ?

— Nimic, domnule, nimic. Şi o să dormiţi aici ?

— După cum vezi.

— Domnule, aţi dat o serbare foarte frumoasă în cinstea regelui.

— Găseşti ?

— Oh, superbă !

— Regele e mulţumit ?

— Încîntat.

— Te-a rugat cumva să-mi spui asta ?

— N-ar alege un mesager atît de puţin vrednic ca mine, monseniore.

— Te înşeli, domnule d'Artagnan.

— Acesta e patul dumneavoastră ?

— Da. Pentru ce-mi pui această întrebare? Eşti nemulţumit de-al dumitale?

— Trebuie să fiu sincer?

— Se înţelege că da.

— Ei bine, nu-s mulţumit.

Fouquet tresări.

— Domnule d'Artagnan — zise el — ia camera mea.

— Să vă lipsesc de ea pe dumneavoastră, monseniore? Niciodată!

— Ce-i de făcut, atunci?

— Îngăduiţi-mi să împart camera cu dumneavoastră.

Fouquet se uită ţintă la muşchetar.

— Ah, ah! făcu el. Vii de la rege?

— Ei bine, da, monseniore.

— Şi regele vrea să te ştie culcat în odaia mea?

— Monseniore...

— Foarte bine, domnule d'Artagnan, foarte bine. Dumneata eşti stăpîn aici. Fie cum doreşti.

— Vă asigur, monseniore, că nu vreau să abuzez de loc...

Domnul Fouquet se adresă valetului de cameră:

— Lasă-ne singuri — zise el.

Valetul ieşi.

— Ai să-mi vorbeşti ceva, domnule? îl întrebă apoi pe d'Artagnan.

— Eu?

— Un om cu spiritul dumitale nu vine să-i vorbească unui om ca mine, la ora asta, fără motive grave.

— Nu mă întrebaţi nimic, vă rog.

— Dimpotrivă, ce vrei de la mine?

— Nimic, decît compania dumneavoastră.

— Să mergem în grădină — rosti deodată ministrul — în parc...

— Nu — răspunse cu însufleţire muşchetarul — nu!

— Pentru ce nu?

— Răcoarea de afară...

— Haide, mărturiseşte că vrei să mă arestezi — îi spuse ministrul căpitanului.

— Niciodată! rosti acesta.

— Atunci, mă supraveghezi?

— Pe onoarea mea, da, monseniore.

— Pe onoarea dumitale?... Asta-i altceva! Ah, sînt arestat în casa mea?

— Nu spuneți asta, vă rog!

— Dimpotrivă, o voi striga tare!

— Dacă veți striga, voi fi silit să vă impun tăcerea.

— Bun! Cu forța, la mine în casă? Ah, asta-i și mai bună!

— Văd că nu ne înțelegem de fel. Uite, se află aici o masă de șah. Să jucăm, dacă vă face plăcere, monseniore.

— Domnule d'Artagnan, am căzut așadar în dizgrație?

— Cîtuși de puțin, dar...

— Dar n-am voie să scap de sub ochii dumitale?

— Nu înțeleg nici un cuvînt din ceea ce-mi vorbiți, monseniore; și, dacă doriți să mă retrag, spuneți-mi-o.

— Dragă domnule d'Artagnan, felul dumitale de a te purta are să mă facă să înnebunesc. Picam de somn, dumneata m-ai trezit.

— N-am să mi-o iert niciodată, și, dacă voiți să rămîn împăcat cu mine însumi...

— Ei bine?

— Ei bine, culcați-vă aici, în fața mea; voi fi foarte mulțumit.

— Mă ții sub pază?...

— Atunci plec.

— Nu te mai înțeleg de loc.

— Noapte bună, monseniore.

Și d'Artagnan se prefăcu a se retrage. Domnul Fouquet alergă după el.

— N-am să mă culc — zise el. Îți vorbesc serios, și fiindcă nu vrei să mă tratezi ca pe un om, fiindcă te joci astfel cu mine, am să te aștept ca pe un mistreț.

— Auzi colo! exclamă d'Artagnan, prefăcîndu-se că zîmbește.

— Poruncesc să mi se înhame caii și plec la Paris — zise domnul Fouquet, încercînd să răscolească inima căpitanului de mușchetari.

— Ah, dacă-i așa, monseniore, se schimbă socoteala.

— Mă arestezi?

— Nu. Dar voi pleca împreună cu dumneavoastră.

— Asta-i prea de tot, domnule d'Artagnan! replică Fouquet pe un ton rece. Nu degeaba îți merge faima că ești un

om de duh şi un om isteţ. Cu mine însă toate astea sînt de prisos. Fii scurt: fă-ţi datoria. Pentru ce mă arestezi? Cu ce-am greşit?

— Oh, nu ştiu nimic cu ce-aţi greşit; dar nu vă arestez... în astă-seară...

— Nu astă-seară! strigă Fouquet pălind. Dar mîine?

— Oh, azi nu e mîine, monseniore. Poate spune cineva ce va fi a doua zi?

— Haide, haide repede, căpitane, lasă-mă să vorbesc cu domnul d'Herblay!

— Din păcate, aşa ceva e cu neputinţă, monseniore. Am ordin să veghez ca să nu staţi de vorbă cu nimeni.

— Nici cu domnul d'Herblay, căpitane, cu prietenul dumitale?

— Monseniore, dar dacă domnul d'Herblay, prietenul meu, ar fi singurul cu care nu vă pot îngădui să staţi de vorbă?

Fouquet se înroşi, apoi, luînd un aer de resemnare:

— Domnule — zise el — ai dreptate; primesc o lecţie pe care n-ar fi trebuit s-o provoc. Omul căzut nu mai are dreptul la nimic, nici chiar din partea acelora pe care i-a îmbogăţit, cu atît mai puţin a acelora cărora n-a avut fericirea să le facă vreodată vreun bine.

— Monseniore!

— Ai dreptate, domnule d'Artagnan; dumneata ai fost totdeauna faţă de mine într-o situaţie favorabilă, în situaţia ce i se potriveşte omului sortit să mă aresteze. Dumneata nu mi-ai cerut niciodată nimic.

— Monseniore — răspunse gasconul mişcat de această durere grăitoare şi nobilă — vreţi să-mi daţi cuvîntul dumneavoastră de om cinstit că nu veţi ieşi din această cameră?

— La ce bun, dragă domnule d'Artagnan, de vreme ce dumneata mă ţii sub pază? Ţi-e teamă oare că am să mă împotrivesc celei mai falnice spade din regat?

— Nu despre asta e vorba, monseniore; mă duc însă să vi-l caut pe domnul d'Herblay şi, prin urmare, am să vă las singur.

Fouquet scoase un strigăt de bucurie şi de surprindere.

— Să-l cauţi pe domnul d'Herblay? Să mă laşi singur? zise el, încrucişîndu-şi braţele.

— Unde locuieşte domnul d'Herblay ? În camera albastră ?

— Da, prietene, da.

— Prietenul dumneavoastră ! Vă mulţumesc pentru acest cuvînt, monseniore ! Îmi daţi astăzi ceea ce nu mi-aţi dat altădată.

— Ah, mă salvezi !

— Îmi ajung zece minute ca să mă duc de aici pînă la camera albastră şi să mă şi întorc ? întrebă d'Artagnan.

— Chiar şi mai puţin.

— Iar ca să-l trezesc pe Aramis, care doarme bine, atunci cînd doarme, şi să-l previn, mai pun încă cinci minute ; deci, în total, voi lipsi un sfert de ceas. Acum, monseniore, îmi daţi cuvîntul că nu veţi încerca în nici un fel să fugiţi şi că la reîntoarcere vă voi regăsi aici ?

— Ţi-l dau, domnule ! răspunse Fouquet strîngînd mîna muşchetarului cu o caldă recunoştinţă.

D'Artagnan dispăru. Fouquet îl privi cum se îndepărtează, aşteptă cu o vădită nerăbdare pînă cînd se închise uşa în urma lui, apoi, după ce uşa se închise, se repezi la cheile lui, descuie cîteva sertare secrete, ascunse în mobile, căută în zadar anumite hîrtii rămase, fără îndoială, la Saint-Mandé, şi pe care-i părea rău că nu le putea găsi aici ; pe urmă, strîngînd în mare grabă mai multe scrisori, contracte, registre, făcu un teanc şi le dădu repede foc pe vatra de marmură a căminului, fără a-şi mai da osteneala să scoată dinăuntru ulcelele cu flori îngrămădite acolo. În sfîrşit, după ce făcu toate acestea, ca un om care a scăpat dintr-o mare primejdie şi pe care puterile îl părăsesc de îndată ce această primejdie a fost înlăturată, se lăsă să cadă istovit într-un jilţ.

D'Artagnan se reîntoarse şi-l găsi pe Fouquet în această poziţie. Vrednicul muşchetar nu se îndoise nici o clipă că Fouquet, dîndu-şi cuvîntul, nici nu se va gîndi măcar să şi-l calce ; dar îşi spuse că se va folosi de absenţa lui pentru a se scăpa de toate hîrtiile, de toate însemnările, de toate contractele ce i-ar putea face şi mai gravă situaţia, şi aşa desul de grea, în care se găsea. De aceea, ridicînd capul ca un cîine care adulmecă vînatul, simţi mirosul de fum pe care se aştepta să-l descopere în odaie, şi, descope-

rindu-l într-adevăr, făcu o mişcare din cap în semn de mulţumire.

La intrarea lui d'Artagnan, Fouquet, la rîndul său, ridică faţa spre el şi nici una din mişcările muşchetarului nu putu să-i scape. Apoi privirile celor doi bărbaţi se reîntîlniră ; amîndoi îşi dădură seama că se înţeleseseră fără să fi schimbat o singură vorbă.

— Ei bine — întrebă Fouquet cel dintîi — ce-i cu domnul d'Herblay ?

— Pe legea mea, monseniore — răspunse d'Artagnan — se vede treaba că domnului d'Herblay îi plac plimbările nocturne şi s-a dus să facă, la lumina lunii, în parcul de la Vaux, versuri împreună cu vreunii din poeţii dumneavoastră ; căci nu l-am găsit în camera lui.

— Cum ! Nu era la el ? strigă Fouquet, care pierdea şi ultima speranţă ; căci, fără să ştie în ce fel putea să-l salveze episcopul de Vannes, îşi dădea seama că, în realitate, nu se putea aştepta la vreun sprijin decît din partea lui.

— Sau, dacă e în camera lui — continuă d'Artagnan— a avut motivele lui să nu-mi răspundă.

— Dar n-ai strigat destul de tare ca să te audă, domnule ?

— N-o să presupuneţi, monseniore, că, după ce m-am depărtat de ordinul primit, care nu-mi îngăduie să vă părăsesc nici o clipă, n-o să presupuneţi că aş fi atît de nebun încît să trezesc toată casa şi să fiu văzut la uşa episcopului de Vannes, pentru a-i da prilejul domnului Colbert să constate că v-am lăsat răgazul să vă ardeţi hîrtiile !

— Hîrtiile mele ?

— Fără îndoială ; aşa cel puţin aş fi făcut eu în locul dumneavoastră. Cînd mi se deschide o portiţă, caut să profit de asta.

— Ei bine, da, mulţumesc ; am profitat şi eu.

— Şi aţi făcut foarte bine, la dracu ! Fiecare om îşi are micile lui secrete, care nu-i privesc pe ceilalţi. Dar să revenim la Aramis, monseniore.

— Ei bine, îţi spun că poate ai strigat prea încet şi nu te va fi auzit.

— Oricît de încet l-ai striga pe Aramis, monseniore, el aude totdeauna cînd are interesul să audă. Repet ceea ce am spus : Aramis nu era în camera lui, monseniore, sau Aramis a avut, ca să nu răspundă la glasul meu, motive pe

care eu nu le cunosc şi poate nici dumneavoastră nu le cunoaşteţi, oricît de devotat om v-ar fi înălţimea sa monseniorul episcop de Vannes.

Fouquet scoase un oftat, se ridică, făcu de trei sau de patru ori înconjurul odăii şi sfîrşi prin a se aşeza, cu o expresie de adîncă durere, pe magnificul său pat de catifea, împodobit cu cele mai splendide dantele.

D'Artagnan se uita la Fouquet cu un simţămînt de adîncă milă.

— Am văzut cum au fost arestaţi mulţi oameni în viaţa mea — zise muşchetarul cu melancolie. Am văzut cum a fost arestat domnul de Cinq-Mars, am văzut cum a fost arestat domnul de Chalais[1]. Eram tînăr pe atunci. Am văzut cum a fost arestat domnul de Condé împreună cu prinţişorii, cum a fost arestat domnul de Retz[2], sau domnul Broussel[3]. Iertaţi-mă, monseniore, e supărător s-o spun, dar dintre toţi aceşti oameni, acela căruia îi semănaţi cel mai mult în momentul de faţă este cumsecadele Broussel. Puţin lipseşte ca să nu vă puneţi, ca el, şervetul în portofel şi să vă ştergeţi la gură cu hîrtiile din sertare. La dracu, domnule Fouquet, un om ca dumneavoastră nu trebuie să pară atît de abătut ! Dacă v-ar vedea prietenii !...

— Domnule d'Artagnan — răspunse ministrul cu un zîmbet plin de tristeţe — dumneata nu poţi înţelege : tocmai fiindcă nu mă văd prietenii sînt aşa cum mă vezi

---

[1] Henri Coiffier de Ruzé, marchiz de Cinq-Mars (1620—1642), Henri de Talleyrand, marchiz de Chalais (1599—1626), favoriţi ai lui Ludovic al XIII-lea, condamnaţi la moarte pe eşafod pentru a fi conspirat împotriva cardinalului Richelieu.

[2] Louis II, prinţ de Condé, şi Paul de Gondi, cardinal de Retz, au jucat un rol important în timpul Frondei, fiind conducătorii acelei părţi a aristocraţiei feudale care s-a opus absolutismului reprezentat de guvernul cardinalului Mazarin. Amîndoi au obţinut mai tîrziu iertarea din partea lui Ludovic al XIV-lea.

[3] Pierre Broussel, consilier al parlamentului ; arestarea lui, în 1648, a dezlănţuit prima etapă a Frondei, aşa-numita *Frondă parlamentară* (1648—1649), în timpul căreia luptele au fost conduse de membrii parlamentului din Paris. Această primă etapă a reunit în rîndurile luptătorilor, alături de aristocraţia feudală şi de marea burghezie, şi burghezia mijlocie şi mică, precum şi masele populare din Paris şi împrejurimi, fapt care a contribuit la transformarea ei într-o largă mişcare antifeudală. Iar marea burghezie, speriată de avîntul revoluţionar al maselor, a trădat mişcarea, acceptînd înţelegerea cu guvernul regal.

domnia ta. Eu nu sînt făcut să fiu singur! Singur, nu însemn nimic. Nu uita că mi-am trăit viaţa făcîndu-mi prieteni, în care speram să am tot atîtea sprijine la nevoie. Bogat fiind, toate aceste glasuri fericite, şi fericite datorită mie, îmi ridicau osanele de slavă şi se întreceau în a-mi fi pe plac. La cea mai mică supărare, aceste glasuri, mai potolite, mă mîngîiau totuşi în amărăciunile mele. Singurătatea, cu n-am cunoscut-o niciodată. Sărăcia, o fantomă pe care am întrezărit-o uneori, cu zdrenţele sale, la capătul drumului meu! Sărăcia e spectrul cu care mulţi dintre prietenii mei se joacă de atîţia ani, poetizînd-o, lăudînd-o, făcîndu-mă s-o iubesc şi eu! Sărăcia! Dar o primesc, o recunosc, o îmbrăţişez ca pe o soră dezmoştenită; căci sărăcia nu e singurătate, nu e surghiun, nu e închisoare! Aş putea fi oare vreodată sărac, eu, cu prieteni ca Pellisson, ca La Fontaine, ca Molière? Cu o iubită ca...? Oh, dar singurătatea, pentru mine, omul deprins cu zgomotele lumii, pentru mine, omul plăcerilor, pentru mine, care sînt numai fiindcă ceilalţi sînt!... Oh, dacă ai şti cît de singur sînt în aceste clipe! Şi cît de mult îmi pari dumneata, care mă desparţi de tot ce mi-e drag, cît de mult îmi pari a fi imaginea însăşi a singurătăţii, a neantului şi a morţii!

— Dar v-am spus, domnule Fouquet — zise d'Artagnan, mişcat pînă în adîncul sufletului — v-am spus că exageraţi lucrurile. Regele vă iubeşte.

— Nu — răspunse Fouquet clătinînd din cap — nu!

— Domnul Colbert e acela care vă urăşte.

— Domnul Colbert? Nu-mi pasă de el!

— Vă va ruina.

— Oh, cît despre asta, îl desfid s-o poată face: sînt gata ruinat.

La această ciudată mărturisire a ministrului, d'Artagnan îşi plimbă în jur o privire ce spunea multe. Cu toate că nu rostise nici o vorbă, Fouquet îi citi gîndurile, căci adăugă:

— Ce să faci cu toate aceste străluciri, cînd nu mai eşti nimic? Ştii la ce ne slujeşte cea mai mare parte a avuţiilor noastre, nouă, celor bogaţi? Să ne dezguste, prin însăşi măreţia lor, de tot ceea ce nu se ridică la înălţimea acestei măreţii. Vaux, îmi vei spune, splendorile de la Vaux, nu-i aşa? Ei bine, şi? Ce să fac cu aceste splendori? Odată

ruinat, cu ce-aş mai turna apă în scocurile naiadelor mele, foc în măruntaiele salamandrelor mele, aer în piepturile tritonilor mei ? Pentru a fi bogat, domnule d'Artagnan, trebuie să fii foarte bogat.

D'Artagnan dădu din cap.

— Oh, ştiu la ce te gîndeşti — răspunse numaidecît Fouquet. Dacă ai fi dumneata stăpîn la Vaux, l-ai vinde şi ai cumpăra o sfoară de pămînt undeva. Acest pămînt ar avea păduri, livezi şi cîmpii ; acest pămînt şi-ar îndestula stăpînul. Din patruzeci de milioane, te-ai alege cu...

— Zece milioane — îl întrerupse d'Artagnan.

— Nici măcar cu un milion, dragă căpitane. Nimeni, în Franţa, nu e atît de bogat ca să cumpere Vaux cu două milioane şi să-l întreţină aşa cum e ; nimeni nu va putea, nimeni nu se va pricepe.

— Doamne — zise d'Artagnan — totuşi, un milion...

— Ei bine ?

— Nu înseamnă mizerie.

— Dar nici departe nu e de asta, scumpul meu domn.

— Cum aşa ?

— Oh, dumneata nu poţi înţelege. Nu, nu vreau să-mi vînd casa de la Vaux. Ţi-o dăruiesc dumitale, dacă vrei.

Şi Fouquet însoţi aceste cuvinte cu o indescriptibilă ridicare din umeri.

— Daţi-i-o regelui, veţi face un tîrg mai bun.

— Regele n-are nevoie să i-o dau — zise Fouquet. Mi-o va lua, pur şi simplu, dacă îi va face plăcere ; iată de ce aş vrea mai bine să se năruie. Uite, domnule d'Artagnan, dacă regele nu s-ar afla sub acoperişul meu, aş lua această lampă, m-aş duce în turn şi aş da foc celor două lăzi de artificii păstrate acolo, prefăcîndu-mi palatul în scrum.

— Ho-ho ! făcu nepăsător muşchetarul. Oricum, nu veţi putea arde grădinile. Şi ele sînt tot ce e mai frumos aici.

— Eh — adăugă surd Fouquet — dar ce vorbesc eu, Doamne ! Să ard Vaux ! Să-mi distrug palatul ! Dar Vaux nici nu e al meu ; toate aceste bogăţii, toate aceste minuni aparţin, ca dobînzi, celui care le-a plătit, ăsta e adevărul ; ca lucruri durate, ele sînt ale celor care le-au zămislit. Vaux e al

lui Le Brun ; Vaux e al lui Le Nôtre ; Vaux e al lui Pellisson, al lui Levau, al lui La Fontaine ; Vaux e al lui Molière, care a făcut să se joace aici *Supărăcioşii ;* Vaux e al posterităţii, în sfîrşit. Vezi dar, domnule d'Artagnan, că locuinţa mea nu mai e a mea.

— Admirabil ! exclamă d'Artagnan. Iată vorbe care-mi plac şi în care-l recunosc pe domnul Fouquet. Aceste vorbe mă fac să-l uit pe molîul Broussel şi în ele nu mai regăsesc văicărelile bătrînului frondeur. Dacă veţi fi ruinat, luaţi lucrurile aşa cum sînt ; căci dumneavoastră, la dracu, aparţineţi posterităţii, încît n-aveţi dreptul să vă preţuiţi mai puţin decît se cuvine. Haide, uitaţi-vă la mine, la mine cel care s-ar părea că am oarecare superioritate asupră-vă din pricină că vă arestez ; soarta, care împarte rolurile tuturor actorilor din această lume, mie mi-a dat unul mai puţin frumos, mai puţin plăcut decît al dumneavoastră ; eu sînt unul dintre aceia care — înţelegeţi ? — socotesc că rolurile regilor şi ale celor puternici preţuiesc mai mult decît rolurile cerşetorilor sau ale lacheilor. E mai bine, chiar pe scenă, şi chiar pe o altă scenă decît aceea a lumii, e mai bine să porţi un costum frumos şi să vorbeşti un grai ales, decît să tîrăşti pe podea o pereche de papuci sau să laşi să ţi se mîngîie spinarea cu bastoane tari şi noduroase. Într-un cuvînt, dumneavoastră v-aţi scăldat în aur, aţi poruncit, v-aţi bucurat de toate plăcerile. Eu mi-am pus la bătaie braţul ; eu m-am supus ; eu am îndurat lipsuri. Ei bine, oricît de puţin aş însemna faţă de dumneavoastră, monseniore, vă mărturisesc un lucru : amintirea a tot ceea ce am făcut în viaţă îmi ţine loc de sprijinitoare ce nu mă lasă să-mi plec prea devreme bătrînul meu cap. Voi fi pînă la sfîrşit acelaşi cal bun în escadron, şi voi cădea deodată ţeapăn, întreg, viu încă, după ce-mi voi fi ales singur locul. Faceţi ca mine, domnule Fouquet ; n-o să vă simţiţi mai rău decît acum. Asta nu li se întîmplă decît o dată oamenilor ca dumneavoastră. E o zicală latinească, ale cărei cuvinte le-am uitat, dar al cărei înţeles mi-l amintesc, deoarece m-am gîndit mai mult decît o dată la ea ; această zicală spune : „Sfîrşitul încoronează opera".

Fouquet se ridică, se apropie şi îşi trecu braţul pe după gîtul lui d'Artagnan, strîngîndu-l cu căldură la pieptul său, în timp ce, cu cealaltă mînă, îi strîngea mîna.

— Iată o predică frumoasă — zise el după o pauză.
— Predică de mușchetar, monseniore.
— Dumneata ții la mine, de vreme ce-mi spui toate astea.
— Se poate.
Fouquet recăzu pe gînduri ; apoi, după o clipă, întrebă :
— Dar domnul d'Herblay unde poate să fie ?
— Ah, asta mă întreb și eu !
— Nu îndrăznesc să te rog să-l cauți.
— Chiar de m-ați ruga, n-aș face-o, domnule Fouquet. N-ar fi prudent. S-ar afla ; și Aramis, care n-are nici un amestec în toate astea, ar putea să fie compromis și să cadă în aceeași dizgrație ca și dumneavoastră.
— Voi aștepta pînă la ziuă — zise Fouquet.
— Da, e cel mai bun lucru.
— Și ce vom face la ziuă ?
— Nu știu, monseniore.
— Fă-mi o plăcere, domnule d'Artagnan.
— Foarte bucuros.
— Mă păzești, iar eu nu mă mișc de aici ; dumneata îndeplinești un ordin, nu-i așa ?
— Da.
— Ei bine, fii umbra mea, te rog ! Prefer această umbră decît oricare alta.
D'Artagnan se înclină.
— Uită că ești domnul d'Artagnan, căpitan de mușchetari ; uită că eu sînt domnul Fouquet, intendent superior, și să vorbim despre afacerile mele.
— La dracu, spinos lucru !
— Crezi ?
— Da ; însă pentru dumneavoastră, domnule Fouquet, îmi voi călca pe inimă.
— Mulțumesc. Ce ți-a spus regele ?
— Nimic.
— Ah, astfel îmi vorbești ?
— Doamne !
— Ce gîndești despre situația mea ?
— Nimic.
— Totuși, în afară de o rea voință...
— Situația dumneavoastră e grea.
— În ce fel ?

— Prin faptul că sînteţi în casa dumneavoastră.

— Oricît de grea ar fi, o înţeleg foarte bine.

— La naiba, vă închipuiţi oare că, faţă de altcineva, m-aş fi purtat cu atîta sinceritate ?

— Sinceritate ? Ai fost dumneata sincer cu mine, dumneata care nu vrei să-mi spui nimic ?

— Să încerc să fiu, atunci.

— Aşa da, îmi place !

— Ascultaţi, monseniore, iată cum m-aş fi purtat cu un altul în locul dumneavoastră : aş fi venit la uşa dumneavoastră, după plecarea slujitorilor, sau, dacă n-ar fi fost plecaţi, i-aş fi aşteptat la ieşire şi i-aş fi prins unul cîte unul, ca pe nişte iepuri ; i-aş fi băgat la cutie, fără larmă, m-aş fi întins pe covorul din faţa uşii şi, avîndu-vă în mînă, fără să bănuiţi nimic, v-aş fi ţinut aşa pînă la scularea regelui. În felul acesta, nici o forfotă, nici o măsură de apărare, nici o zarvă ; dar, totodată, nici un semn de prevenire pentru domnul Fouquet, nici o şovăială, nici una din acele îngăduinţe ce şi le fac curtenii între ei în clipele hotărîtoare. Vă convine acest plan ?

— Mă face să mă cutremur.

— Nu-i aşa ? Ar fi fost trist să apar mîine, pe negîndite, şi să vă cer să-mi daţi spada.

— Oh, domnule, aş fi murit de ruşine şi mînie !

— Recunoştinţa dumneavoastră este prea grăitoare ; n-am făcut chiar atît de mult, credeţi-mă.

— Ceea ce e sigur, domnule, e că n-ai să mă faci să mărturisesc acelaşi lucru niciodată.

— Ei bine, acum, monseniore, dacă sînteţi mulţumit de mine, dacă v-aţi mai liniştit după zguduitura pe care am îndulcit-o pe cît mi-a fost cu putinţă, să lăsăm timpul să bată din aripi ; sînteţi răvăşit, aveţi nevoie să vă adunaţi gîndurile ; vă conjur, dormiţi sau prefaceţi-vă că dormiţi pe patul vostru, sau în patul vostru. Eu mă voi culca în acest fotoliu, şi cînd dorm, somnul mi-e atît de greu, încît nici tunul nu m-ar mai putea trezi.

Fouquet zîmbi.

— Afară doar — continuă muşchetarul — de cazul cînd s-ar deschide o uşă, fie secretă, fie vizibilă, fie de ieşire, fie de intrare. Oh, pentru aşa ceva am o ureche căreia nimic

nu-i scapă. Un cît de mic scîrţîit mă face să tresar. E o chestiune de deformare firească. Aşadar, începeţi, plimbaţi-vă prin cameră, scrieţi, ştergeţi, rupeţi, ardeţi ; dar să nu vă atingeţi de cheia din broască ; să nu puneţi mîna pe clanţă, căci mă veţi face să sar din somn, şi asta mi-ar întări grozav nervii.

— Hotărît, domnule d'Artagnan — zise Fouquet — dumneata eşti omul cel mai spiritual şi cel mai curtenitor din cîţi cunosc, şi nu am decît o singură părere de rău : aceea că ţi-am făcut prea tîrziu cunoştinţa.

D'Artagnan scoase un oftat care voia să spună : „Ah, poate că mi-ai făcut-o, totuşi, prea devreme !" Apoi se adînci în jilţul său, în timp ce Fouquet, pe jumătate culcat pe pat şi sprijinit în cot, se gîndea la cele ce i se întîmplau.

Şi amîndoi, lăsînd lumînările aprinse, aşteptară astfel să se facă ziuă, iar cu cît Fouquet ofta mai tare, cu atît d'Artagnan sforăia mai vîrtos. Nici o vizită, nici măcar aceea a lui Aramis, nu le tulbură liniştea ; nici un zgomot nu se făcu auzit în vasta clădire. Afară, rondurile de onoare şi patrulele de muşchetari făceau să le scîrţîie nisipul sub paşi ; asta le dădea şi mai multă încredere celor ce dormeau. În curte, se mai auzeau şoaptele vîntului şi susurul fîntînilor, ce-şi depănau rosturile lor neîntrerupte, fără a se sinchisi de micile zvîrcoliri şi de măruntele dureri din care sînt împletite viaţa şi moartea oamenilor.

XXIII

DIMINEAŢA

Alături de lugubra soartă a regelui închis la Bastilia, muşcînd de deznădejde zăvoarele şi zăbrelele, retorica vechilor cronicari n-ar uita să plaseze antiteza reprezentată de Filip dormind sub baldachinul regal. Nu spunem că retorica ar

fi totdeauna nelalocul ei şi ar semăna totdeauna, în dauna adevărului, florile prin care ea vrea să smălţuiască istoria ; ne cerem însă iertare de a înfăţişa aici, cu toată grija, antiteza, şi de a zugrăvi în amănunţime celălalt tablou, menit să slujească de revers celui dintîi.

Tînărul prinţ coborî din odaia lui Aramis aşa cum regele coborîse din camera lui Morfeu. Tavanul se lăsă încet sub apăsarea domnului d'Herblay şi Filip se pomeni în faţa patului regal, care fusese din nou ridicat, după ce-şi depusese prizonierul în adîncurile subteranelor. Singur în mijlocul acestui lux, singur în preajma puterii sale, singur în faţa rolului pe care se vedea silit să-l joace, Filip simţi pentru întîia oară cum îi creşte sufletul sub năvala miilor de emoţii care sînt bătăile vitale ale unei inimi de rege. Dar paloarea îi cuprinse obrajii cînd privi patul acesta gol şi care păstra încă forma trupului fratelui său.

Acest complice mut se reîntorsese la locul lui, după ce fapta fusese săvîrşită. Se reîntorsese purtînd cu sine urmele crimei şi îi vorbea vinovatului acel limbaj sincer şi brutal pe care complicele nu se teme niciodată să-l folosească faţă de complicele său. Spunea adevărul, fără înconjur.

Filip, aplecîndu-se să vadă mai bine, zări batista jilavă încă de sudoarea rece care se scursese pe fruntea lui Ludovic al XIV-lea. Această sudoare îl îngrozi pe tînărul prinţ, aşa cum sîngele lui Abel îl îngrozise pe Cain.

— Iată-mă faţă în faţă cu destinul meu — murmură Filip, avînd privirea învăpăiată şi faţă galbenă ca ceara. Fi-va oare tot aşa de cumplit pe cît a fost de dureroasă captivitatea ? Silit să urmez în fiece clipă uzurpările gîndului, voi putea oare acum să ascult de îndemnurile inimii ?... Ei bine, da, regele a dormit în acest pat ; da, aceasta este dunga lăsată de capul său pe pernă ; batista aceasta a fost înmuiată în amărăciunea lacrimilor lui ; iar eu şovăi să mă culc în acest pat, să strîng în mînă această batistă pe care sînt brodate armele şi iniţialele regelui !... Dar, haide, să fac ca domnul d'Herblay, care vrea ca fapta să fie totdeauna cu o treaptă mai presus de gînd ; să fac ca domnul d'Herblay, care se gîndeşte numai la el şi se socoate om cinstit cînd nu şi-a nemulţumit sau nu şi-a trădat decît duşmanii. Patul

acesta ar fi fost al meu, dacă Ludovic al XIV-lea nu mi l-ar fi răpit prin nelegiuirea săvîrşită de mama noastră. Batista aceasta, brodată cu armele Franţei, ar fi trebuit să o folosesc eu, dacă, aşa cum spune domnul d'Herblay, aş fi fost lăsat la locul meu în leagănul regal. Filip, fiu al Franţei, urcă-te în patul tău ! Filip, singurul rege al Franţei, reia-ţi blazonul ! ! Filip, singur moştenitor prezumtiv al lui Ludovic al XIII-lea, tatăl tău, fii fără milă cu uzurpatorul, care nu încearcă, nici măcar în această clipă, remuşcări pentru tot ceea ce ai suferit tu ! ! !

Şi, spunînd acestea, Filip, în ciuda simţămîntului firesc de împotrivire a trupului, în ciuda tresăririlor şi spaimei care-i înfrînau voinţa, se culcă în patul regal şi-şi încordă muşchii ca să se aşeze mai bine în culcuşul cald încă al lui Ludovic al XIV-lea, în timp ce-şi ştergea fruntea cu batista umedă încă de sudoare. În clipa cînd îşi lăsa capul pe spate, adîncindu-se în perna moale, Filip zări deasupra lui coroana Franţei, susţinută, după cum am spus, de un înger cu aripi de aur. Acum, închipuie-şi-l oricine pe acest intrus regal, cu privirea întunecată, cu trupul tremurînd. Este asemenea tigrului rătăcit pe o noapte furtunoasă, furişîndu-se printre trestii, într-o mlaştină necunoscută, şi strecurîndu-se în bîrlogul leului plecat. L-a atras mirosul de vietate, izul îmbietor al unui adăpost încălzit. A găsit un culcuş de ierburi uscate, o grămadă de oase zdrobite şi moi ca o măduvă ; intră încet, îşi roteşte prin beznă privirea care arde ca focul şi care vede totul, îşi scutură picioarele ude, blana plină de nămol, şi se tolăneşte greoi, cu botul său mare pe labele-i uriaşe, gata să adoarmă, dar în acelaşi timp pregătit şi pentru luptă. Din cînd în cînd, fulgerul ce scînteiază şi luminează ungherele văgăunii, trosnetul crengilor ce se lovesc unele de altele, pietrele ce scrîşnesc în rostogolirea lor, presimţirea unei primejdii apropiate îl smulg din aţipirea în care l-a aruncat oboseala. Poate fi o mare ambiţie să te culci în sălaşul leului, dar nu e cu putinţă să speri că vei dormi acolo fără nici o grijă.

Filip îşi aţintea urechea la orice zgomot, îşi simţea inima zbătîndu-i-se la cea mai mică adiere de spaimă ; dar, încrezător în puterea lui, întărită de hotărîrea sa neclintită

dusă pînă la capăt, aştepta fără slăbiciune ca o împrejurare supremă să-i dea prilejul să se măsoare cu el însuşi. Nădăjduia ca o mare primejdie să-i apară în faţă, asemenea acelor fulgere ale furtunii ce le arată năierilor înălţimea valurilor cu care au de luptat. Dar nu se întîmplă nimic. Liniştea, acest duşman de moarte al inimilor vînzolite, acest duşman de moarte al ambiţioşilor, îl învălui toată noaptea, cu perdeaua ei groasă de ceaţă, pe viitorul rege al Franţei, cuibărit sub coroana ce-i fusese răpită.

Către dimineaţă, o umbră mai degrabă decît un trup omenesc se strecură în camera regală ; Filip o aştepta şi ivirea ei nu-l surprinse cîtuşi de puţin.

— Ei bine, domnule d'Herblay ? întrebă el.

— Ei bine, sire, totul s-a împlinit.

— Cum ?

— Aşa cum ne aşteptam să se întîmple.

— Împotrivire ?

— Înverşunată : plînsete, ţipete.

— Apoi ?

— Apoi amorţeală.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă, izbîndă deplină şi tăcere desăvîrşită.

— Guvernatorul Bastiliei bănuieşte ceva ?

— Nimic.

— Asemănarea dintre noi ?

— A fost temeiul succesului.

— Dar, gîndeşte-te, prizonierul nu va întîrzia să ceară socoteală. Aşa aş fi făcut şi eu, eu care aveam de înfruntat o putere mult mai mare decît aceea pe care o deţin acum.

— Am prevăzut totul. În cîteva zile, poate chiar mai curînd, dacă va fi nevoie, îl vom scoate pe deţinut din închisoare şi-l vom surghiuni undeva atît de departe...

— Dar se poate întoarce din exil, domnule d'Herblay.

— Atît de departe, am spus, încît puterile trupeşti ale omului şi durata vieţii lui nu-i vor ajunge ca să se mai întoarcă vreodată.

Privirea tînărului rege şi aceea a lui Aramis se încrucişară cu o rece înţelegere reciprocă.

— Şi domnul du Vallon ? întrebă Filip spre a schimba firul convorbirii.

— Vă va fi prezentat astăzi şi, în mare taină, vă va felicita că aţi scăpat din primejdia pe care v-o întindea acest uzurpator.

— Ce vom face cu el ?

— Cu domnul du Vallon ?

— Îi vom da un brevet de duce, nu-i aşa ?

— Da, un brevet de duce — răspunse cu un surîs ciudat Aramis.

— De ce rîzi, domnule d'Herblay ?

— Mă bucură gîndul prevăzător al maiestăţii voastre.

— Prevăzător ? Ce vrei să spui cu asta ?

— Maiestatea voastră se teme, fără îndoială, ca bietul Porthos să nu devină un martor supărător, şi atunci vrea să se scape de el.

— Făcîndu-l duce ?

— De bună seamă. Căci îl veţi ucide ; va muri de bucurie, şi o dată cu el va muri şi taina noastră.

— Ah, Dumnezeule !

— Eu — zise nepăsător Aramis — voi pierde în el un foarte bun prieten.

În acea clipă şi la mijlocul acestui dialog fără noimă, sub care cei doi conspiratori îşi ascundeau bucuria şi mîndria triumfului, Aramis auzi un zgomot care-l făcu să-şi ciulească urechea.

— Ce este ? întrebă Filip.

— Se luminează de ziuă, sire.

— Ei bine ?

— Ei bine, înainte de a vă culca, aseară, în acest pat, v-aţi hotărît, probabil, să faceţi ceva în dimineaţa aceasta, de îndată ce se va lumina, nu-i aşa ?

— I-am spus căpitanului meu de muşchetari că-l voi aştepta — răspunse numaidecît tînărul prinţ.

— Dacă i-aţi spus aşa, are să vină, fără nici o îndoială, căci e un om punctual.

— Aud paşi în vestibul.

— E el.

— Haide, să începem atacul — zise tînărul rege cu hotărîre.

— Luaţi seama ! strigă Aramis. A începe atacul, şi tocmai cu d'Artagnan, ar fi o nebunie. D'Artagnan nu ştie nimic, n-a văzut nimic, e la o sută de leghe de a bănui misterul nostru ; dar dacă va pătrunde aici, în dimineaţa asta, va mirosi cel dintîi că s-a întîmplat ceva, şi asta îl va pune pe gînduri. Uite ce e, sire, înainte de a-l lăsa pe d'Artagnan să intre aici, trebuie să aerisim bine camera, sau să chemăm, înaintea lui, atîta lume, încît copoiul cel mai isteţ al acestui regat să fie pus în încurcătură de douăzeci de urme diferite.

— Dar cum să-l îndepărtez, de vreme ce i-am spus să vină ? observă prinţul, nerăbdător să se măsoare cu un adversar atît de temut.

— Mă îngrijesc eu de asta — răspunse episcopul — şi, drept început, am să dau o lovitură care îl va zăpăci pe omul nostru.

— Dar şi el dă o lovitură — replică iute prinţul.

Într-adevăr, de afară se auzea o ciocănitură în uşă. Aramis nu se înşclase : era chiar d'Artagnan care se anunţa în felul acesta.

Am văzut cum muşchetarul şi-a petrecut toată noaptea filozofînd cu domnul Fouquet ; dar, deşi era destul de obosit, nu se lăsă doborît de somn ; şi, de îndată ce zorile îşi revărsară lumina lor albăstrie peste bogatele cornişe din camera ministrului, d'Artagnan se ridică din fotoliul său, îşi încinse spada, îşi netezi costumul cu mîneca hainei şi îşi scuturâ pălăria, ca un soldat de gardă ce se pregăteşte să fie trecut în inspecţie.

— Pleci ? îl întrebă domnul Fouquet.

— Da, monseniore ; iar dumneavoastră ?

— Eu rămîn aici.

— Pe cuvînt ?

— Pe cuvînt.

— Bine. De altfel, nu mă duc decît să primesc răspunsul acela, ştiţi care !

— Sentinţa aceea, vrei să spui.

— Uitaţi, am în mine ceva dintr-un vechi roman. În dimineaţa asta, sculîndu-mă, am observat că spada nu mi s-a agăţat în nici o cataramă, iar oureaua a rămas la locul ei. E neîndoielnic un semn.

— De bine ?

— Da, închipuiţi-vă. De cîte ori blestemata asta de curea mi se încurca la spate, era un semn că voi fi pedepsit de domnul de Tréville, sau că nu voi căpăta bani de la domnul de Mazarin. De cîte ori spada mi se agăţa în vreo cataramă, era semn că voi primi o însărcinare grea, aşa cum mi-a fost dat să am toată viaţa. De fiecare dată cînd spada îmi juca în teacă, însemna un duel fericit. De fiecare dată cînd mi se lovea de gleznă, însemna o rană uşoară. De cîte ori ieşea singură din teacă, eram sigur că voi rămîne pe terenul de luptă şi că voi avea de-a face două sau trei luni de zile cu felceri şi cu tot felul de oblojeli.

— Ah, dar nu te ştiam atît de bine prevenit de spada dumitale — zise Fouquet cu un zîmbet palid ce denota o luptă cu propriile sale frămîntări. Ai cumva vreo piatră fermecată sau vreun talisman ? Spada dumitale e miraculoasă sau e vrăjită ?

— Spada mea, vedeţi, e o parte a trupului meu. Am uitat să spun că unii oameni sînt preveniţi de o furnicare a piciorului sau de o zvîcnire a tîmplei. Eu sînt prevenit de spada mea. Ei bine, în dimineaţa asta ea nu mi-a spus nimic. Ah, ba da... Iat-o că a căzut singură în ultimul ochi al leduncii. Ştiţi ce-mi prevesteşte asta ?

— Nu.

— Ei bine, asta îmi prevesteşte o arestare pentru ziua de azi.

— Ah ! făcu ministrul mai degrabă surprins decît indignat de această sinceritate. Dacă spada dumitale nu-ţi arată nimic rău, înseamnă deci că nu-ţi pare rău că mă arestezi.

— Să vă arestez ? Pe dumneavoastră ?

— Fără îndoială... Prevestirea aceea...

— Ea nu vă priveşte pe domnia voastră, întrucît dumneavoastră sînteţi arestat de aseară. Deci, nu pe dumneavoastră vă voi aresta astăzi. Iată pentru ce mă bucur, iată de ce spun că voi avea o zi fericită.

Şi, rostind aceste cuvinte cu o graţie plină de căldură, căpitanul îl părăsi pe domnul Fouquet pentru a se duce la rege. Tocmai păşea pragul odăii, cînd domnul Fouquet îl strigă :

— O ultimă dovadă a bunăvoinței dumitale.

— Fie, monseniore.

— Domnul d'Herblay ; lasă-mă să-l văd pe domnul d'Herblay.

— Voi face în așa fel să vi-l aduc aici.

Lui d'Artagnan nici prin cap nu-i trecea cît de adevărat vorbise. Era scris ca ziua aceea să însemne pentru el îndeplinirea prezicerilor pe care i le făcuse ivirea dimineții.

Se duse și bătu, după cum am arătat, în ușa regelui. Ușa se deschise. Căpitanul era încredințat că regele însuși avea să-i deschidă. Această presupunere nu era de neadmis, dată fiind starea de tulburare în care mușchetarul îl lăsase pe Ludovic al XIV-lea în ajun. Dar în locul chipului regal pe care se pregătea să-l salute cu o adîncă plecăciune, se pomeni în față cu mutra lunguiață și împietrită a lui Aramis. Puțin a lipsit ca d'Artagnan să nu scoată un strigăt, atît de mare îi fu surprinderea.

— Aramis ! exclamă el.

— Bună dimineața, dragă d'Artagnan — răspunse cu răceală prelatul.

— Aici ? bîigui mușchetarul.

— Maiestatea sa te roagă — zise episcopul — să dai de veste că vrea să se odihnească, după toată oboseala de astă-noapte.

— Ah ! exclamă d'Artagnan, care nu putea să înțeleagă cum se făcea că episcopul de Vannes, un favorit atît de neînsemnat în ajun, ajunsese, în decurs de șase ceasuri, la cea mai înaltă treaptă a norocului, aruncat tocmai în preajma patului regal.

Într-adevăr, ca să transmiți din pragul camerii monarhului ordinele regelui, ca să-i slujești de intermediar lui Ludovic al XIV-lea, ca să poruncești în numele său, la doi pași de el, trebuia să fii mai mult decît fusese Richelieu în timpul lui Ludovic al XIII-lea. Privirea grăitoare a lui d'Artagnan, gura lui căscată, mustața zbîrlită rostiră toate acestea într-un limbaj cît se poate de limpede în fața mîndrului favorit, care nu se tulbură însă cîtuși de puțin.

— Mai mult — adăugă episcopul — cată, domnule căpitan de mușchetari, să nu lași decît audiențele cele mai

înalte în dimineaţa aceasta. Maiestatea să vrea să mai doarmă încă.

— Dar — replică d'Artagnan, gata să se burzuluiască şi mai ales gata să-şi dea drumul bănuielilor pe care i le trezea tăcerea regelui — dar, domnule episcop, maiestatea sa mi-a dat întîlnire pentru dimineaţa aceasta.

— Pe mai tîrziu, pe mai tîrziu! se auzi în fundul alcovului glasul regelui, glas ce-l făcu pe muşchetar să tresară din toată fiinţa.

Se înclină, zăpăcit, prostit, zdrobit de surîsul lui Aramis, în urma acestor cuvinte rostite de rege.

— Şi apoi — continuă episcopul — ca răspuns la cele ce veniseşi să-i ceri regelui, dragul meu d'Artagnan, iată un ordin de al cărui cuprins vei lua cunoştinţă aici, pe loc. Ordinul se referă la domnul Fouquet.

D'Artagnan luă ordinul ce i se întinse.

— Pus în libertate? murmură el. Ah!

Şi mai scoase un al doilea *ah*!, mai semnificativ încă decît cel dintîi. Asta pentru că acest ordin îi explica prezenţa lui Aramis la rege; pentru că Aramis, ca să obţină iertarea domnului Fouquet, trebuia să fie foarte sus în favoarea regală; pentru că această favoare explica, la rîndul ei, trufia de necrezut cu care domnul d'Herblay dădea ordinul în numele maiestăţii sale.

Lui d'Artagnan îi era de ajuns să înţeleagă ceva, pentru a înţelege totul. Salută şi făcu doi paşi spre ieşire.

— Te însoţesc — zise episcopul.

— Unde?

— La domnul Fouquet; vreau să mă bucur de bucuria lui.

— Ah, Aramis, cît de mult mă intrigaseşi adineauri! zise d'Artagnan.

— Dar acum înţelegi, nu-i aşa?

— La dracu! Auzi colo, dacă înţeleg! zise el tare. Apoi, în şoaptă: Ei bine, nu — şuieră printre dinţi — nu înţeleg nimic. Dar n-are a face. Ordinul e ordin! Şi adăugă: Luaţi-o înainte, monseniore.

D'Artagnan îl conduse pe Aramis la Fouquet.

PRIETENUL REGELUI

Fouquet aştepta cu îngrijorare ; îndepărtase pînă acum mai mulţi servitori, ba şi cîţiva prieteni, care, grăbind ora cînd el primea de obicei, veniseră la uşa lui foarte devreme. Pe fiecare din aceştia, ascunzînd primejdia ce-i atîrna deasupra capului, îi întreba doar un singur lucru : unde putea să fie găsit Aramis. Cînd îl văzu pe d'Artagnan întorcîndu-se, cînd îl zări la spatele lui pe episcopul de Vannes, bucuria sa nu mai cunoscu margini, ea îi potoli dintr-o dată lunga sa neliniște. A-l vedea pe Aramis era pentru intendentul superior un fel de uşurare a nenorocirii de a fi arestat.

Prelatul era tăcut şi grav ; d'Artagnan părea zăpăcit de toată această îngrămădire de evenimente aproape de necrezut.

— Ei bine, căpitane, mi l-ai adus pe domnul d'Herblay ?

— Şi ceva mai bun încă, monseniore.

— Ce anume ?

— Libertatea.

— Sînt liber ?

— Sînteţi. Din ordinul regelui.

Fouquet îşi recăpătă întreaga seninătate şi-l interogă cu privirea pe Aramis.

— Oh, da, îi puteţi mulţumi domnului episcop de Vannes — adăugă d'Artagnan — căci datorită dînsului regele şi-a schimbat hotărîrea.

— Oh ! exclamă Fouquet, mai mult umilit de serviciul ce i se făcea, decît bucuros de rezultatul la care ajungea.

— Iar domnia ta — zise d'Artagnan adresîndu-se lui Aramis — domnia ta, care-l ocroteşti pe domnul Fouquet, n-ai putea să faci ceva şi pentru mine ?

— Tot ce doreşti, dragul meu prieten — răspunse episcopul cu vocea lui blîndă.

— Un singur lucru, atunci, şi mă declar mulţumit. Spune-mi, cum ai devenit favoritul regelui, tu care nu i-ai vorbit decît de două ori în viaţa ta ?

— Unui prieten ca tine — răspunse Aramis cu fineţe — nu se cade să i se ascundă nimic.

— Ah, bun ! Spune.

— Ei bine, tu crezi că nu l-am văzut pe rege decît de două ori, cînd eu l-am văzut de peste o sută de ori. Însă numai pe ascuns, asta e totul.

Şi, fără a căuta să sporească roşeaţa pe care această mărturisire o făcu să apară pe fruntea lui d'Artagnan, Aramis se întoarse către domnul Fouquet, care părea tot atît de surprins ca şi muşchetarul.

— Monseniore — îi spuse el — regele mă însărcinează să vă declar că e mai mult decît oricînd prietenul vostru şi că serbarea atît de frumoasă, pe care cu atîta generozitate i-aţi oferit-o, l-a mişcat pînă în adîncul sufletului.

Spunînd acestea, îl salută pe domnul Fouquet într-un chip atît de respectuos, încît ministrul, neputînd să înţeleagă nimic dintr-o diplomaţie aşa de înaltă, rămase amuţit, aiurit, înţepenit.

D'Artagnan, la rîndul lui, înţelese că aceşti doi oameni aveau să-şi spună ceva şi era gata să se supună acelui instinct al politeţii care, în asemenea cazuri, îl împinge spre uşă pe cel a cărui prezenţă îi stînjeneşte pe ceilalţi ; dar curiozitatea lui, biciuită de atîtea mistere, îl sfătui să rămînă pe loc. Atunci Aramis, întorcîndu-se către el, îi spuse cu dulceaţă în glas :

— Prietene, n-ai uitat, nu-i aşa, ordinul regelui de a nu fi tulburat în dimineaţa aceasta ?

Fraza era cît se poate de limpede. Muşchetarul înţelese ce voia Aramis ; îl salută deci pe Fouquet, apoi pe episcop, cu un fel de respect ironic, şi dispăru. În urma lui, Fouquet, care abia îşi putuse ascunde nerăbdarea cu care aştepta această clipă, se repezi la uşă spre a o închide, şi, întorcîndu-se către prelat, îi spuse :

— Dragul meu d'Herblay, cred că e timpul să-mi explici şi mie ce se petrece aici. Într-adevăr, nu mai înţeleg nimic.

— Am să-ţi explic totul — răspunse Aramis aşezîndu-se şi îndemnîndu-l şi pe Fouquet să se aşeze. Cu ce să încep ?

— Cu asta, mai întîi : pentru ce regele mă pune iar în libertate ?

— Ar fi trebuit să întrebi mai degrabă pentru ce te-a arestat !

— De cînd sînt arestat, am avut destul timp să mă gîndesc la asta, şi cred că e vorba de gelozie. Serbarea mea l-a nemulţumit pe domnul Colbert, şi domnul Colbert a găsit ceva împotriva mea, s-a legat de Belle-Isle, bunăoară.

— Nu, n-a fost vorba încă de Belle-Isle.

— Atunci de ce ?

— Îţi mai aminteşti de acele chitanţe, referitoare la cele treisprezece milioane, pe care domnul de Mazarin a pus să-ţi fie furate ?

— Oh, da ! Ei bine ?

— Ei bine, iată-te declarat hoţ.

— Dumnezeule !

— Şi asta nu e totul. Îţi aminteşti de scrisoarea pe care i-ai trimis-o domnişoarei de La Vallière ?

— Vai, aşa e !

— Iată-te declarat trădător şi corupător.

— Atunci pentru ce m-a iertat ?

— N-am ajuns încă la acest punct al discuţiei noastre. Vreau să fii bine lămurit asupra faptului. Ţine seama de un lucru : regele te socoate vinovat de însuşirea fondurilor statului. Oh, la naiba ! Eu ştiu bine că nu ţi-ai însuşit nici un ban ; dar, ce vrei, regele, necunoscînd chitanţele, nu poate face altceva decît să te creadă un hoţ.

— Iartă-mă, dar nu văd...

— Ai să vezi. Regele, pe deasupra, citind bileţelul dumitale de dragoste şi aflînd de propunerile pe care i le făceai domnişoarei de La Vallière, nu putea să mai aibă nici o îndoială asupra intenţiilor dumitale cu privire la frumoasa asta. Am dreptate ?

— Să zicem. Dar concluzia ?

— Ajung şi la asta. Regele îţi este deci un duşman de moarte, necruţător, veşnic.

— De acord. Dar sînt eu oare atît de puternic, încît să nu fi avut îndrăzneala să mă distrugă, cu toată ura lui, cu toate mijloacele pe care slăbiciunea sau nenorocirea mea i le-a pus la îndemînă ?

— E lucru dovedit — răspunse Aramis cu răceală — că regele s-a supărat pentru totdeauna pe dumneata.

— Şi totuşi mă iartă.

— Crezi ? întrebă episcopul cu o privire pătrunzătoare.

— Fără să cred sinceritatea inimii, cred în realitatea faptului.

Aramis dădu uşor din umeri.

— Atunci, pentru ce Ludovic al XIV-lea te-ar fi însărcinat să-mi spui ceea ce mi-ai declarat adineauri ? întrebă Fouquet.

— Regele nu m-a însărcinat cu nimic pentru dumneata.

— Cu nimic !... repetă ministrul uluit. Ei bine, dar ordinul ?...

— Ah, da, e un ordin, ai dreptate.

Numai că aceste cuvinte fură rostite de Aramis cu un accent atît de ciudat, încît Fouquet nu se putu împiedica să nu tresară.

— Ascultă, dumneata îmi ascunzi ceva — zise el — văd bine.

Aramis îşi mîngîie uşor bărbia cu degetele lui albe şi subţiri.

— Regele mă trimite în surghiun ?

— Nu face şi dumneata ca acei copii care, în jocul lor, ghicesc unde e ascuns un obiect după clopoţelul care sună cînd se apropie sau cînd se depărtează de el.

— Vorbeşte atunci !

— Ghiceşte singur.

— Mă faci să mă îngrozesc.

— Ei, na !... Asta înseamnă că n-ai ghicit.

— Ce ţi-a spus regele ? În numele prieteniei noastre, nu mă mai ţine pe ghimpi.

— Regele nu mi-a spus nimic.

— Mă faci să crăp de nerăbdare, d'Herblay ! Mai sînt ministru ?

— Atît cît vei voi.

— Dar prin ce neaşteptată putere ai pus dintr-o dată stăpînire pe voinţa maiestăţii sale ?

— Ah, asta e !

— Îl faci să zică aşa cum îi dictezi.

— Cred şi eu.

— E de necrezut, totuşi.

— Aşa se pare.

— D'Herblay, pe alianţa noastră, pe prietenia noastră, pe tot ce ai mai scump în această lume, te rog, vorbeşte-mi. Cum de ai ajuns atît de departe cu Ludovic al XIV-lea? Nu te iubea de loc mai înainte, ştiu bine.

— Regele mă va iubi acum — zise Aramis accentuînd ultimul cuvînt.

— A fost ceva neobişnuit între voi?

— Da.

— Un secret, poate?

— Da, un secret.

— Un secret în stare să schimbe hotărîrile maiestăţii sale?

— Eşti un bărbat cu adevărat superior, monseniore. Ai ghicit. Am descoperit, într-adevăr, un secret în stare să schimbe hotărîrile regelui Franţei.

— Aşa! făcu Fouquet cu modestia unui om galant, care nu vrea să sîcîie cu întrebările.

— Şi vei judeca singur — adăugă Aramis. Ai să-mi spui dacă mă înşel sau nu asupra însemnătăţii acestui secret.

— Ascult, de vreme ce eşti atît de bun ca să-ţi deschizi sufletul faţă de mine. Dar, prietene, observă că nu ţi-am cerut să-mi dezvălui nici o taină.

Aramis stătu o clipă pe gînduri.

— Nu-mi spune nimic! strigă Fouquet. Mai avem destul timp.

— Îţi aduci aminte — zise episcopul ţinîndu-şi ochii în jos — de naşterea lui Ludovic al XIV-lea?

— Ca şi cum s-ar fi întîmplat ieri.

— Ai auzit spunîndu-se ceva deosebit pe seama acestei naşteri?

— Nimic, decît că regele nu era cu adevărat fiul lui Ludovic al XIII-lea.

— Asta nu apasă cu nimic asupra intereselor noastre şi nici asupra celor ale regatului. E fiul tatălui său, spune legea franceză, acela care are un tată recunoscut de lege.

— E adevărat; dar lucrurile se schimbă cînd e vorba de a păstra curată spiţa unui neam.

— Chestiune secundară. Deci, n-ai auzit nimic deosebit?

— Nimic.

— Iată unde începe secretul meu.

— Ah!

— Regina, în loc să nască un fiu, a născut doi băieți.

Fouquet ridică deodată capul.

— Și al doilea a murit ? întrebă el.

— Ai să vezi. Acești doi gemeni trebuiau să fie mîndria mamei lor și nădejdea Franței, dar slăbiciunea regelui, superstiția lui l-au făcut să se teamă de o zîzanie între cei doi băieți, egali în drepturi, și l-a suprimat pe unul dintre gemeni.

— L-a suprimat, spui ?

— Așteaptă... Acești doi copii au crescut mari : unul, pe tron, și dumneata ești ministrul lui ; celălalt, în întuneric și singurătate...

— Și acesta ?

— E prietenul meu.

— Dumnezeule ! Dar ce-mi spui dumneata, domnule d'Herblay ! Și ce face acest sărman prinț ?

— Întreabă-mă mai întîi ce-a făcut.

— Da, da.

— A fost crescut undeva, la țară, apoi a fost închis într-o fortăreață cu numele Bastilia.

— Să fie cu putință ? exclamă ministrul, împreunîndu-și mîinile.

— Unul era cel mai fericit dintre muritori, celălalt cel mai nenorocit dintre năpăstuiți.

— Și mama lui nu știe ?

— Ana de Austria știe totul.

— Dar regele ?

— Ah, regele nu știe nimic.

— Cu atît mai bine ! rosti Fouquet.

Această exclamație păru să-l impresioneze foarte mult pe Aramis. Se uită cu un aer îngrijorat la interlocutorul său.

— Iartă-mă, te-am întrerupt — zise Fouquet.

— Spuneam deci — reluă Aramis — că acest sărman prinț era cel mai nenorocit dintre oameni, cînd Dumnezeu, care se gîndește la toate făpturile lui, a luat hotărîrea să-i vină în ajutor.

— Oh, în ce fel ?

— Ai să vezi. Regele de pe tron... Spun regele de pe tron, și ghicești pentru ce ?

— Nu... Pentru ce ?

— Pentru că, bucurîndu-se de aceleaşi drepturi prin naştere, ar fi trebuit să fie amîndoi regi. Eşti de aceeaşi părere ?

— Da, sînt de aceeaşi părere.

— Precis ?

— Precis. Gemenii sînt unul şi acelaşi, în două trupuri.

— Mă bucur că un legist de tăria dumitale şi cu autoritatea dumitale îmi dă această confirmare. Prin urmare, e stabilit că amîndoi copiii aveau aceleaşi drepturi, nu-i aşa ?

— E stabilit... Dar, Dumnezeule, ce întîmplare !

— N-am ajuns încă la capăt. Răbdare !

— Eh, voi avea !

— Dumnezeu a vrut să scoată în calea asupritului un răzbunător, un sprijinitor, dacă vrei. Se întîmplă că regele de pe tron, uzurpatorul... Eşti de aceeaşi părere cu mine, nu-i aşa, că e uzurpare acapararea şi stăpînirea fără griji, de unul singur, a unei moşteniri la care nu ai dreptul decît, cel mult, pe jumătate ?

— Uzurpare, acesta e cuvîntul.

— Atunci să trec mai departe. Dumnezeu a voit ca uzurpatorul să aibă ca prim-ministru un om de talent şi cu inima largă, iar pe deasupra un mare spirit.

— Foarte bine, foarte bine ! strigă Fouquet. Înţeleg : te-ai bizuit pe mine ca să te ajut să îndrepţi greşeala făcută bietului frate al lui Ludovic al XIV-lea. Te-ai gîndit bine : te voi ajuta. Mulţumesc, d'Herblay, mulţumesc !

— Nici vorbă nu e de asta. Dacă nu mă laşi să termin ! zise Aramis, netulburat.

— Ei bine, tac.

— Domnul Fouquet, spuneam, fiind ministrul regelui de pe tron, începu să fie duşmănit de rege şi ameninţat în averea lui, în libertatea lui, în viaţa lui poate, de intrigă şi de ură, la care regele îşi pleca urechea cu prea multă uşurinţă. Dar Dumnezeu a mai îngăduit, tot spre binele prinţului năpăstuit, ca domnul Fouquet să aibă, la rîndul său, un prieten devotat, care cunoştea secretul de stat şi care se simţea destul de tare ca să dea în vileag acest secret, după ce avusese tăria să-l ţină închis în inima lui douăzeci de ani.

— Nu merge mai departe — zise Fouquet, care nu mai vedea decît idei generoase — te înţeleg şi ghicesc totul.

Te-ai dus la rege, cînd ai aflat ştirea arestării mele ; l-ai rugat, dar el a refuzat să te asculte ; atunci l-ai amenințat cu secretul, cu dezvăluirea lui, şi Ludovic al XIV-lea, înspăimîntat, a trebuit să-ţi făgăduiască, de teama de a nu da pe faţă totul, ceea ce îţi refuzase cînd îl rugaseşi cu binişorul. Înţeleg ! Înţeleg ! Îl ai pe rege la mînă, înţeleg !

— Nu înţelegi nimic — răspunse Aramis — şi iată că mă întrerupi încă o dată, dragă prietene. Apoi, dă-mi voie să ţi-o spun, dumneata nu prea ţii seama de logică şi nu vrei să-ţi pui la contribuţie memoria.

— Cum aşa ?

— Mai ştii pe ce-am pus accentul la începutul convorbirii noastre ?

— Da, pe ura maiestăţii sale împotriva mea, ură de neînfrînt ; dar ce ură poate rămîne nesimţitoare în faţa ameninţării cu dezvăluirea unei asemenea taine ?

— Dezvăluirea unei asemenea taine ! Ah, iată unde dumneata nu ţii seama de logică ! Cum ! Îţi închipui oare că dacă i-aş fi făcut regelui o asemenea destăinuire, aş mai fi în viaţă la ceasul ăsta ?

— Dar nu sînt nici zece minute de cînd te aflai la rege.

— Aşa-i. N-ar fi avut timp să mă ucidă ; ar fi avut însă timp să mă lege cobză şi să mă arunce într-o gherlă. Hei, mai mult şir în judecăţile noastre, ce dracu !

Datorită acestei expresii muşchetăreşti, uitată de un om care nu se uita niciodată pe sine, Fouquet înţelese pînă la ce grad de enervare ajunsese calmul şi atît de stăpînitul episcop de Vannes. Se înfioră.

— Şi apoi — reluă acesta din urmă, după ce se potoli — aş mai fi eu omul care sînt, aş mai fi eu un prieten cu adevărat, dacă te-aş expune, cînd regele te urăşte şi aşa, unui simţămînt încă şi mai aprig al tînărului monarh ? Că l-ai jefuit, nu-i nimic ; că i-ai răpit iubita, treacă-meargă ; dar să-i ţii în mînă coroana şi slava, haidade ! Ar fi în stare să-ţi smulgă inima din piept chiar cu propriile-i mîini !

— Nu l-ai lăsat să bănuiască nimic în legătură cu acest secret ?

— Aş fi înghiţit mai curînd toate otrăvurile pe care Mitridate le-a băut timp de douăzeci de ani, ca să încerce să nu mai moară.

— Ce-ai făcut, atunci ?

— Ah, am ajuns şi la asta ! Mi se pare că am izbutit să-ţi stîrnesc oarecare interes, monseniore. Mă asculţi mereu, nu-i aşa ?

— Dacă te ascult ! Vorbeşte.

Aramis făcu înconjurul odăii, se încredinţă că peste tot era linişte şi că nu trăgea nimeni cu urechea, apoi se reîntoarse lîngă fotoliul în care Fouquet aştepta, cu nerăbdarea cea mai mare, destăinuirile lui.

— Am uitat să-ţi spun — reluă el, adresîndu-se lui Fouquet care-l asculta cu atenţia încordată — am uitat să-ţi vorbesc despre o însuşire foarte importantă a celor doi gemeni : anume că Dumnezeu i-a făcut să semene atît de mult unul cu altul, încît numai el, dacă i-ar chema dinaintea tribunalului său, ar putea să-i deosebească pe unul de celălalt. Mama lor n-ar putea s-o facă.

— Să fie cu putinţă ? exclamă Fouquet.

— Aceeaşi noblete în trăsături, aceeaşi legănare în umblet, aceeaşi înălţime, acelaşi glas !

— Dar gîndurile ? Dar deşteptăciunea ? Dar cunoaşterea vieţii ?

— Oh, în privinţa asta se deosebesc, monseniore ! Da, căci prizonierul de la Bastilia îi e cu mult superior fratelui său, şi dacă, din închisoare, această biată victimă s-ar urca pe tron, Franţa nu va fi cunoscut, de cînd există ea, un stăpîn mai puternic prin geniul, ca şi prin nobleţea caracterului său.

O clipă, Fouquet îşi lăsă fruntea, îngreuiată de acest imens secret, să-i cadă în palme. Aramis se apropie de dînsul :

— Mai e o deosebire — îi spuse el, continuîndu-şi opera de ispitire — o deosebire importantă pentru dumneata, monseniore, între cei doi gemeni, fiii lui Ludovic al XIII-lea : aceea că cel venit pe urmă nu-l cunoaşte pe domnul Colbert.

Fouquet îşi ridică numaidecît faţa palidă şi încremenită. Săgeata nimerise nu în inimă, ci dr pt în creier.

— Te înţeleg — zise el către Aramis — îmi propui o conspiraţie.

— Aproape.

— Una din acele încercări care, după cum spuneai dumneata însuţi la începutul acestei convorbiri, pot schimba soarta imperiilor.

— Şi a intendenţilor superiori ; da, monseniore.

— Într-un cuvînt, îmi propui o substituire ? Să-l pun pe fiul lui Ludovic al XIII-lea care se află astăzi în închisoare, în locul fiului lui Ludovic al XIII-lea care doarme în acest moment în camera lui Morfeu ?

Aramis zîmbi cu sinistra fluturare a gîndului său sinistru.

— Fie ! murmură el.

— Dar — zise Fouquet după o clipă de tăcere — nu te gîndeşti că această faptă politică e de natură să stîrnească vînzolire în tot regatul şi că, pentru a smulge acest copac cu rădăcini adînci, care se numeşte un rege, pentru a-l înlocui cu altul, pămîntul nu se va întări niciodată atît de bine în jurul lui, încît să poată ţine piept vîntului rămas de la vechea furtună şi clătinărilor pricinuite de mărimea lui însăşi ?

Aramis continua să zîmbească.

— Gîndeşte-te — urmă Fouquet, înflăcărîndu-se cu acea putere a talentului ce formulează un plan şi-l face să rodească în cîteva secunde şi cu acea privire cuprinzătoare ce întrevede toate consecinţele şi îmbrăţişează toate rezultatele — gîndeşte-te că va trebui să avem în jurul nostru nobilimea, clerul, starea a treia ; a-l îndepărta pe Prinţul domnitor, a tulbura printr-un groaznic scandal mormîntul lui Ludovic al XIII-lea, a pierde viaţa şi cinstea unei femei, Ana de Austria, viaţa şi liniştea altei femei, Maria-Tereza, şi după ce totul se va sfîrşi, dacă se va sfîrşi...

— Nu te înţeleg — zise Aramis cu răceală. Nu e nici un cuvînt de folos în tot ce-ai spus pînă acum.

— Cum ! făcu ministrul surprins. Nu te gîndeşti şi la partea practică, tocmai un om ca dumneata ? Te mărgineşti la bucuriile copilăreşti ale unei iluzii politice şi nesocoteşti sorţii de izbîndă, adică realitatea ? E cu putinţă ?

— Prietene — răspunse Aramis accentuînd acest cuvînt cu un fel de familiaritate dispreţuitoare — cum face Dumnezeu ca să-l aşeze în tron pe un rege, în locul altuia ?

— Dumnezeu ? strigă Fouquet. Dumnezeu îi dă un ordin agentului său, care-l ridică pe cel osîndit, îl dă la o parte şi-l aşază pe învingător în tronul devenit gol. Dar uiţi că

acest agent se numeşte moartea ? Oh, Doamne, domnule d'Herblay, nu cumva te gîndeşti să...?

— Nu e vorba de asta, monseniore. Într-adevăr, dumneata mergi prea departe. Cine îţi spune că trebuie să fie omorît Ludovic al XIV-lea ? Cine îţi spune că trebuie să urmezi pilda lui Dumnezeu în felul cum îşi îndeplineşte el vrerile ? Nu. Eu voiam să-ţi spun că Dumnezeu face totul fără zarvă, fără să se simtă, fără să se vadă nimic, şi că oamenii călăuziţi de Dumnezeu izbîndesc ca şi el în treburile lor, în ceea ce încearcă, în ceea ce fac.

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun, prietene — reluă Aramis, dînd cuvîntului prietene aceeaşi intonaţie ca şi adineauri, cînd îl rostise pentru prima dată — vreau să spun că, dacă s-a produs vreo zarvă, vreun ţipăt, vreo bruftuluială, în înlocuirea regelui cu prizonierul său, te invit să mi-o dovedeşti.

— Ce-ai spus ? exclamă Fouquet, mai alb decît batista cu care îşi ştergea fruntea. Zici că...?

— Du-te în camera regelui — răspunse Aramis foarte liniştit — şi te invit să bagi de seamă, dumneata care cunoşti misterul, că prizonierul de la Bastilia doarme acum în patul fratelui său.

— Şi regele ? strigă Fouquet, cuprins de groază la auzul tuturor acestora.

— Care rege ? rosti Aramis cu tonul său cel mai mieros. Acela care te urăşte, sau acela care te iubeşte ?

— Regele... de ieri...?

— Regele de ieri ? Fii liniştit, s-a dus să ia, la Bastilia, locul în care victima lui a stat prea multă vreme.

— Dumnezeule ! Şi cine l-a condus acolo ?

— Eu.

— Dumneata ?

— Da, şi în chipul cel mai simplu. L-am răpit astănoapte, şi în timp ce el cobora în beznă, celălalt se ridica la lumină. Cred că asta n-a stîrnit nici un zgomot. Un fulger fără trăsnet, aşa ceva nu trezeşte pe nimeni din somn.

Fouquet scoase un icnet surd, ca şi cum ar fi primit o lovitură nevăzută, şi, apucîndu-se de cap cu amîndouă mîinile crispate, murmură :

— Ai făcut dumneata asta ?

— Cu destulă îndemînare. Nu găseşti ?
— L-ai detronat pe rege ? L-ai închis ?
— Gata !
— Şi asta s-a întîmplat aici, la Vaux ?
— Aici, la Vaux, în camera lui Morfeu. N-a fost construită oare tocmai în vederea unui asemenea act ?
— Şi cînd s-a petrecut totul ?
— Astă-noapte.
— Astă-noapte ?
— Între ceasurile douăsprezece şi unu.

Fouquet făcu o mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se arunce asupra lui Aramis ; dar se stăpîni.

— La Vaux ! În casa mea !... rosti el cu o voce înăbuşită.
— Cred că da. Acum, mai ales, e casa dumitale, dat fiind că domnul Colbert nu ţi-o mai poate fura.
— Aşadar, sub acoperişul meu s-a înfăptuit această crimă !
— Această crimă ? făcu Aramis cu uimire.
— Această crimă îngrozitoare ! adăugă Fouquet, aprinzîndu-se din ce în ce mai tare. Această crimă mai înfiorătoare ca un asasinat, această crimă care-mi pătează pentru totdeauna numele şi mă face odios în faţa posterităţii.
— Hei, dumneata delirezi, domnule — răspunse Aramis cu un glas tulburat. Vorbeşti prea tare : ia seama !
— Voi striga şi mai tare, ca să mă audă tot universul !
— Domnule Fouquet, ia seama !

Fouquet se întoarse către prelat, care-l străpungea cu privirea.

— Da — zise el — m-ai dezonorat săvîrşind această trădare, această nelegiuire asupra oaspetelui meu, asupra celui care se odihnea liniştit în casa mea ! Oh, nenorocire mie !
— Nenorocire celui care se gîndea, sub acoperişul dumitale, să te ruineze, să-ţi ia viaţa ! Ai uitat asta ?
— Era oaspetele meu, mi-era rege !

Aramis se ridică în picioare, cu ochii înroşiţi, cu gura tremurîndu-i.

— Am oare de-a face cu un nebun ? zise el.
— Ai de-a face cu un om cinstit.
— Cu un smintit !

— Un om care te va opri să-ţi duci nelegiuirea pînă la capăt !

— Eşti smintit !

— Un om care mai curînd va muri, care mai curînd te va ucide, decît să te lase să-i necinsteşti numele.

Şi Fouquet se repezi la spada sa, aşezată de d'Artagnan la capul patului, strîngînd cu hotărîre în mînă strălucitoarea lamă de oţel. Aramis îşi încruntă sprîncenele şi îşi strecură o palmă la piept, ca şi cum ar fi căutat acolo o armă. Această mişcare nu-i scăpă lui Fouquet. Nobil şi mîndru în mărinimia lui, aruncă spada cît colo ; aceasta se rostogoli pînă la picioarele patului ; apoi, apropiindu-se de Aramis şi punîndu-şi braţul dezarmat pe umărul lui, îi spuse :

— Domnule, mi-ar plăcea să mor aci, spre a nu supravieţui ocării mele, şi, dacă îmi mai păstrezi o fărîmă de prietenie, te rog, ucide-mă.

Aramis rămase tăcut şi nemişcat.

— Nu răspunzi nimic ?

Aramis ridică faţa încet şi o flacără a speranţei se reaprinse treptat în ochii lui.

— Gîndeşte-te, monseniore, la tot ce ne aşteaptă — zise el. Această dreptate odată făcută, regele va trăi încă, dar întemniţarea lui îţi va fi scăpat viaţa.

— Da — răspunse Fouquet — poate că dumneata ai lucrat în interesul meu, dar nu pot să-ţi primesc serviciul. Totuşi, nu vreau să te pierd. Vei părăsi numaidecît această casă.

Aramis îşi înăbuşi un fulger ce-i ţîşnea din inima-i zdrobită.

— Sînt ospitalier pentru toată lumea — adăugă Fouquet cu o nespusă măreţie. Nu vei fi sacrificat nici dumneata, după cum nu va fi nici acela a cărui pierdere ai pus-o la cale.

— Dar dumneata vei fi — zise Aramis cu o intonaţie seacă şi profetică — dumneata vei fi, vei fi pierdut !

— Primesc această prorocire, domnule d'Herblay ; dar nimic nu vă va opri din drum. Vei părăsi Vaux, vei părăsi Franţa ; îţi dau patru ceasuri ca să poţi scăpa de mînia regelui.

— Patru ceasuri ? zise Aramis, rînjind cu neîncredere.

— Pe cinstea lui Fouquet ! Nimeni nu va porni pe urmele

dumitale înainte de acest răgaz. Vei avea deci patru ceasuri cîştigate faţă de cei pe care regele îi va trimite după dumneata.

— Patru ceasuri ! repetă Aramis roşu ca focul.

— E mai mult decît îţi trebuie ca să te îmbarci şi să ajungi la Belle-Isle, pe care ţi-o ofer ca refugiu.

— Ah — murmură Aramis.

— Belle-Isle e pentru dumneata, după cum Vaux e pentru rege. Pleacă, d'Herblay, pleacă ; atît cît voi trăi eu, nu se va atinge nimeni nici de un fir de păr din capul dumitale.

— Mulţumesc ! zise Aramis cu o sumbră ironie.

— Pleacă dar, şi dă-mi mîna, pentru ca amîndoi să ne împlinim vrerile : dumneata să-ţi salvezi viaţa, eu să-mi salvez onoarea.

Aramis îşi retrase de la sîn palma pe care şi-o vîrîse acolo. Era înroşită de sînge : îşi sfîrtecase pieptul cu unghiile, ca pentru a-şi pedepsi trupul acesta ce făurise atîtea planuri, mai zadarnice, mai nebuneşti, mai pieritoare decît însăşi viaţa omului. Lui Fouquet îi fu groază, îi fu milă : întinse braţele către Aramis.

— Nu aveam nici o altă armă la mine — murmură acesta, sălbatic şi cumplit ca umbra Didonei [1].

Apoi, fără a atinge mîna lui Fouquet, îşi întoarse ochii şi făcu doi paşi înapoi. Ultimele lui cuvinte erau un blestem ; ultimul său gest fu anatema pe care mîna lui roşie o aruncă asupra lui Fouquet, stropindu-l în faţă cu cîteva picături de sînge. Şi amîndoi ieşiră în goană din cameră, pornind pe scara secretă ce ducea la curţile dinlăuntru.

Fouquet porunci să fie înhămaţi cei mai buni cai, iar Aramis se opri la capătul scării ce ducea la camera lui Porthos. Stătu îndelung pe gînduri, în timp ce trăsura lui Fouquet ieşea în galop din curtea castelului.

— Să plec singur ?... se întreba Aramis. Să-l previn pe prinţ ?... Oh, furie !... Să-l previn pe prinţ, şi pe urmă ce fac ? Să plec cu el ?... Să tîrăsc după mine această mărturie

[1] Didona, fiica regelui Mutto, văzîndu-şi soţul ucis de fratele ei, Pygmalion, a fugit din ţară şi a înfiinţat cetatea Cartaginei. Legenda spune că Enea, întîlnind-o aici, a fost iubit de Didona, pe care a părăsit-o însă, din porunca zeilor. Dezolată, Didona s-a urcat pe o buturugă şi şi-a înfipt în piept un pumnal.

acuzatoare ?... Război ?... Un război civil neîndurător ?... Fără mijloace, vai !... Cu neputință !... Ce va face el fără mine ?... Oh, fără mine, se va prăbuși ca și mine... Cine știe ?... Facă-se voia destinului !... A fost osîndit, să rămînă osîndit !... Dumnezeu !... Diavol !... Sumbră și batjocoritoare putere ce se numește geniu omenesc, nu ești decît o adiere, mai searbădă și mai vană decît vîntul lovind în munți ; ți se spune noroc, dar nu ești nimic ; cuprinzi totul cu suflarea ta, miști pietrele din loc, munții chiar, apoi deodată te frîngi în fața unei cruci de lemn uscat, în dosul căreia se află o altă putere nevăzută... pe care tu o tăgădui poate, dar care se răzbună pe tine și te strivește fără a-ți face măcar cinstea de a-ți spune cum se numește !... Pierdut !... Sînt pierdut !... Ce să fac ?... Să mă duc la Belle-Isle ?... Da. Și Porthos care va rămîne aici, și va vorbi, și va spune totul ! Porthos care va avea de suferit, poate !... Nu vreau ca Porthos să sufere. E unul dintre membrii ordinului meu : durerea lui e și a mea. Porthos va pleca împreună cu mine, Porthos va împărtăși soarta mea. Trebuie !

Și Aramis, temîndu-se să nu întîlnească pe cineva căruia această grabă să-i dea de bănuit, urcă scara fără să fie văzut de nimeni.

Porthos, abia reîntors de la Paris, dormea dus, ca un om fără nici o povară pe inimă. Trupul lui gigantic uitase oboseala, în mintea lui nu stăruia nici un gînd. Aramis intră încet ca o umbră și atinse cu mîna-i tremurîndă umărul uriașului.

— Haide — strigă el — haide, Porthos, haide !

Porthos se supuse, se ridică, își deschise ochii, înainte de a-și dezmorți spiritul.

— Plecăm — zise Aramis.

— Ah ! făcu Porthos.

— Plecăm călări, și vom goni mai tare ca niciodată.

— Ah ! repetă Porthos.

— Îmbracă-te, prietene.

Și-l ajută pe uriaș să se îmbrace, îndesîndu-i în buzunare aur și diamante.

În timp ce se îngrijise de toate acestea, un zgomot ușor îi atrase atenția. D'Artagnan îl privea prin deschizătura ușii. Aramis tresări.

— Ce dracu faceţi atît de tulburaţi ? strigă muşchetarul.

— Sst ! şuşoti Porthos.

— Plecăm într-o misiune — adăugă episcopul.

— Sînteţi fericiţi ! zise muşchetarul.

— Eh ! răspunse Porthos. Sînt obosit ; aş fi vrut mai bine să dorm ; dar de, serviciul regelui !...

— L-ai văzut cumva pe domnul Fouquet ? îl întrebă Aramis pe d'Artagnan.

— Da, în trăsură, adineauri.

— Şi ce ţi-a spus ?

— Mi-a spus adio.

— Atîta tot ?

— Ce altceva ai fi vrut să-mi spună ? De cînd aţi reintrat toţi în favoarea regelui, eu nu mai însemn nimic !

— Ascultă — îi spuse Aramis îmbrăţişîndu-l — zilele tale bune s-au întors din nou ; nu vei mai avea motive să pizmuieşti pe nimeni.

— Ei, zău !

— Îţi prezic pentru azi o întîmplare ce-ţi va întări şi mai mult poziţia.

— Adevărat ?

— Ştii doar că eu sînt la curent cu toate veştile.

— Oh, da !

— Haide, Porthos, eşti gata ? Pornim !

— Pornim !

— Să-l îmbrăţişăm pe d'Artagnan.

— La dracu !

— Şi caii ?

— Nu le ducem lipsa aici. Îl vrei pe-al meu ?

— Nu ; Porthos îşi are grajdul lui. Adio ! Adio !

Şi cei doi fugari se urcară pe cai sub ochii căpitanului de muşchetari, care-i ţinu scara lui Porthos şi care îşi însoţi din ochi prietenii pînă cînd aceştia se pierdură în zare. „În oricare altă împrejurare — gîndi în sinea lui gasconul — aş fi spus că oamenii ăştia fug de ceva ; astăzi, însă, politica s-a schimbat mult, în aşa fel încît asta se numeşte acum a pleca în misiune. Tot ce se poate. Noi să ne întoarcem la treburile noastre." Şi porni, cu un pas de filozof, spre odaia lui.

CUM ERAU RESPECTATE CONSEMNELE LA BASTILIA

Fouquet alerga în goana cailor. Pe drum se gîndea mereu cu groază la cele ce-i auziseră urechile. „Ce trebuie să fi fost în tinereţea lor aceşti oameni formidabili — îşi spunea el — dacă şi acum, la o vîrstă înaintată, sînt în stare să mai facă asemenea planuri şi să le aducă la îndeplinire fără şovăire!" Uneori se întreba dacă tot ceea ce-i spusese Aramis nu era un vis, dacă toată povestea nu era o cursă întinsă pentru el şi dacă, ajungînd la Bastilia, n-avea să găsească acolo un ordin de arestare ce-l va trimite să stea alături de regele detronat.

Cu aceste gînduri în cap, lăsă cîteva ordine scrise şi închise cu peceţi, pe drum, în timp ce se schimbau caii. Aceste ordine se adresau lui d'Artagnan şi tuturor comandanţilor de gărzi a căror credinţă nu putea fi pusă la îndoială. „În acest chip — îşi spuse Fouquet — prizonier sau nu, îmi voi fi făcut datoria în numele onoarei. Ordinele nu vor ajunge decît după mine, dacă nu mă voi întoarce liber, astfel că ei nu vor avea timp să le rupă peceţile şi le voi putea lua înapoi. Dacă întîrzii, înseamnă că mi s-a întîmplat o nenorocire. Atunci voi fi luat măsurile de trebuinţă, pentru mine şi pentru rege." Pregătit în felul acesta, ajunse în faţa porţilor Bastiliei. Ministrul făcuse cîte cinci leghe şi jumătate pe ceas.

Ceea ce nu i se întîmplase niciodată lui Aramis, i se întîmplă acum lui Fouquet la Bastilia. Domnul Fouquet îşi spuse în zadar numele, încercă în zadar să se facă recunoscut — nu fu lăsat de loc să intre. Rugîndu-se, ameninţînd, poruncind, îndupleca o strajă să-i dea de veste unui subofiţer, care îl preveni, la rîndu-i, pe major. Cît despre guvernator, pe el nici vorbă nu putea fi să-l tulbure pentru atîta lucru.

Fouquet, în trăsură, la poarta închisorii, stătea ca pe ghimpi şi aştepta întoarcerea subofiţerului, care se ivi, în sfîrşit, cu o înfăţişare destul de posacă.

— Ei bine — îl întrebă Fouquet nerăbdător — ce-a spus majorul ?

— Ei bine, *domnule* — răspunse ostaşul — domnul major mi-a rîs în nas. Mi-a spus că domnul Fouquet e la Vaux, şi chiar de-ar fi la Paris, domnul Fouquet nu se scoală niciodată la o oră ca asta.

— La dracu, sînteţi o cireadă de neisprăviţi ! strigă ministrul coborînd din trăsură.

Şi, mai înainte ca subofiţerul să fi avut timp să închidă poarta, Fouquet se strecură prin deschizătură şi porni spre curte, în pofida strigătelor soldatului, care chema ajutor. Fouquet mergea înainte, fără să ţină seama de strigătele acestui om, care, ajungîndu-l din urmă, i se adresă santinelei de la poarta a doua :

— Ai grijă, ai grijă, santinelă !

Paznicul îşi înfipse suliţa în pieptul ministrului, dar acesta, voinic şi îndemînatic, stăpînit de mînie cum era, smulse suliţa din mîinile soldatului şi-l îmbrînci cît colo. Subofiţerul, care se apropiase prea mult, îşi primi şi el porţia lui ; amîndoi scoteau nişte răcnete atît de furioase, încît, la auzul acestui tărăboi, ieşi tot primul corp de gardă din postul cel mai înaintat. Printre soldaţi se găsi unul care-l recunoscu pe ministru şi strigă :

— Monseniore !... Ah, monseniore !... Hei, opriţi-vă !

Şi-i opri tocmai la timp pe soldaţii care se pregăteau să-şi răzbune camarazii.

Fouquet porunci să i se deschidă poarta ; i se ceru însă consemnul. Ordonă atunci să i se dea de veste guvernatorului ; dar acesta auzise toată larma de la poartă şi, în fruntea unui pichet de douăzeci de oameni, alergă, urmat de major, la faţa locului, crezînd că s-a produs un atac împotriva Bastiliei. Baisemeaux îl recunoscu şi el pe Fouquet şi îşi lăsă în jos spada pe care o ţinea ridicată.

— Ah, monseniore — se bîlbîi el — vă cerem iertare !...

— Domnule — zise ministrul aprins la faţă şi plin de sudoare — trebuie să-ţi adresez laudele mele : serviciul dumitale merge foarte bine !

Baisemeaux păli, crezînd că aceste cuvinte erau spuse în batjocură şi că ele prevesteau cine ştie ce furie oarbă. Dar Fouquet se linişti repede şi chemă cu un semn santinela şi pe subofiţerul lovit, care se frecau la umeri.

— Paznicul va primi douăzeci de pistoli — zise el — iar ofițerul cincizeci. Felicitările mele, domnilor ; îi voi vorbi regelui despre dumneavoastră. Acum, vino cu mine, Baisemeaux.

Și, într-un murmur de mulțumire generală, porni cu guvernatorul spre Guvernămînt.

Baisemeaux tremura într-una, de rușine și de teamă. Vizita lui Aramis, în zorii zilei, i se părea acum plină de consecințe, în fața cărora un funcționar ca el avea de ce să se sperie. Dar fu cu totul altceva cînd Fouquet, cu o voce seacă și cu o privire poruncitoare, îl întrebă :

— Domnule, l-ai văzut în dimineața aceasta pe domnul d'Herblay ?

— Da, monseniore.

— Ei bine, domnule, nu te-ai îngrozit de crima al cărei complice te-ai făcut ?

„Am pățit-o !" își spuse în sinea lui Baisemeaux. Apoi, cu glas tare :

— Despre ce crimă e vorba, monseniore ?

— Ai avea de ce să fii sfîșiat în bucăți, domnule, bagă de seamă ! Dar acum nu e timp pentru mînie. Condu-mă repede la prizonier !

— La care prizonier ? bîigui Baisemeaux înfiorat.

— Te faci că nu știi, hai ! De altminteri e poziția cea mai bună. Într-adevăr, dacă ai mărturisi o asemenea complicitate, s-ar termina cu dumneata. De aceea, vreau să cred că chiar nu știi nimic.

— Vă rog, monseniore...

— Bine. Condu-mă la prizonier.

— La Marchiali ?

— Cine-i acest Marchiali ?

— E deținutul adus azi-dimineață de domnul d'Herblay.

— Și se numește Marchiali ? zise ministrul, tulburat în convingerile sale de naiva încredere a lui Baisemeaux.

— Da, monseniore, sub acest nume a fost înscris în registru.

Fouquet privi pînă în fundul sufletului lui Baisemeaux. Și citi acolo, cu acea obișnuință pe care le-o dă oamenilor exercitarea puterii, o sinceritate desăvîrșită. De altfel, cercetînd numai un minut această fizionomie, cum ar fi putut să creadă că Aramis și-ar fi luat tocmai un astfel de părtaș ?

— E — îl întrebă el pe guvernator — deținutul pe care domnul d'Herblay l-a luat cu sine alaltăieri ?

— Da, monseniore.

— Și pe care l-a adus înapoi azi-dimineață ? adăugă numaidecît Fouquet, care înțelese dintr-o dată mecanismul planului lui Aramis.

— Acela e, da, monseniore.

— Și zici că se numește Marchiali ?

— Marchiali. Dacă monseniorul a venit aici ca să-l ia, cu atît mai bine ; căci tocmai voiam să mă plîng de felul cum se poartă.

— Dar ce face ?

— De azi-dimineață mă nemulțumește foarte mult ; are niște izbucniri de furie de-ai crede că dărîmă toată Bastilia cu răcnetele lui.

— Am să te scap de el, într-adevăr — zise Fouquet.

— Ah, cu atît mai bine !

— Du-mă la celula lui.

— Monseniorul va binevoi să-mi arate ordinul...

— Ce ordin ?

— Un ordin din partea regelui.

— Așteaptă să-ți semnez unul.

— Nu va fi de ajuns, monseniore ; îmi trebuie ordinul regelui.

Fouquet luă un aer iritat.

— Dumneata — zise el — care ești atît de scrupulos cînd e vorba să le dai drumul deținuților, arată-mi, te rog, ordinul prin care l-ai eliberat pe acesta.

Baisemeaux îi arătă ordinul de punere în libertate a lui Seldon.

— Ei bine — zise Fouquet — dar Seldon nu e Marchiali !

— Însă Marchiali n-a fost pus în libertate, monseniore ; el e aici.

— După ce-ai spus că domnul d'Herblay l-a luat și l-a adus înapoi.

— N-am spus eu asta.

— Ai spus-o atît de bine, încît se pare că te mai aud încă.

— M-a luat gura pe dinainte.

— Domnule Baisemeaux, ia seama !

— N-am de ce să mă tem, monseniore, sînt în regulă.

— Îndrăzneşti să spui asta ?

— Aş spune-o şi în faţa unui apostol. Domnul d'Herblay mi-a adus un ordin de eliberare a lui Seldon, şi Seldon a fost eliberat.

— Eu îţi spun însă că Marchiali a fost scos de la Bastilia.

— Trebuie să-mi dovediţi asta, monseniore.

— Lasă-mă să-l văd.

— Monseniore, cine cîrmuieşte în acest regat ştie foarte bine că nimeni nu intră la deţinuţi fără un ordin special al regelui.

— Domnul d'Herblay a intrat totuşi.

— Ceea ce rămîne de dovedit, monseniore.

— Domnule Baisemeaux, încă o dată, dă-ţi seama de ceea ce spui !

— Actele sînt aici.

— Domnul d'Herblay a căzut.

— A căzut domnul d'Herblay ? Cu neputinţă !

— Vezi dar că te-a ademenit.

— Ceea ce mă ademeneşte, monseniore, e numai serviciul regelui ; îmi fac datoria ; arătaţi-mi un ordin de la rege, şi veţi intra.

— Uite ce, domnule guvernator, ai cuvîntul meu că, dacă mă laşi să intru la deţinut, îţi voi da în aceeaşi clipă un ordin al regelui.

— Daţi-mi-l acum, monseniore.

— Iar dacă refuzi, voi pune să fii arestat pe loc, împreună cu toţi ofiţerii dumitale.

— Înainte de a săvîrşi această violenţă, monseniore — zise Baisemeaux foarte palid — gîndiţi-vă că noi nu ne supunem decît ordinelor regelui şi că vă va fi mai uşor să obţineţi unul pentru a-l vedea pe domnul Marchiali, decît să obţineţi unul pentru a-mi face atîta rău, mie, nevinovatul.

— E adevărat, e adevărat ! strigă Fouquet furios. Ei bine, domnule Baisemeaux — adăugă el cu o voce răsunătoare, trăgîndu-l mai aproape pe nenorocit — ştii de ce ţiu atît de mult să vorbesc cu acest deţinut ?

— Nu, monseniore, şi fiţi bun a observa cît de tare mă speriaţi : tremur de spaimă ; uite, am să leşin.

— Ai să leşini cu totul numaidecît, domnule Baisemeaux, cînd mă voi reîntoarce aici cu zece mii de oameni şi cu treizeci de tunuri.

— Dumnezeule ! S-ar zice că monseniorul şi-a pierdut minţile !

— Cînd voi răscula împotriva dumitale şi a tunurilor dumitale blestemate tot poporul Parisului, sfărîmîndu-ţi porţile şi punînd să fii spînzurat de crenelurile turnului cel mare.

— Monseniore, monseniore, îndurare !

— Îţi dau zece minute să te hotărăşti — adăugă Fouquet cu o voce potolită. Uite, mă aşez aici, în acest fotoliu, şi aştept. Dacă în zece minute tot te mai încăpăţînezi, plec, şi n-ai decît să mă crezi nebun cît îţi va plăcea, dar vei vedea dumneata !

Baisemeaux bătu din picior ca un om adus la deznădejde, dar nu răspunse nimic. Ceea ce văzînd, Fouquet luă o pană, o înmuie în cerneală şi scrise :

Ordin către domnul staroste al neguţătorilor, de a strînge garda burgheză şi de a porni asupra Bastiliei, pentru slujirea regelui.

Baisemeaux dădu din umeri ; Fouquet mai scrise unul :

Ordin către domnul duce de Bouillon şi către domnul prinţ de Condé, să ia comanda elveţienilor şi a gărzilor şi să pornească asupra Bastiliei, pentru slujirea maiestăţii sale...

Baisemeaux căzu pe gînduri ; Fouquet scrise iar :

Ordin către orice soldat şi către orice burghez sau gentilom, de a urmări şi a prinde, oriunde s-ar găsi, pe cavalerul d'Herblay, episcop de Vannes, şi pe complicii lui, care sînt : 1. Domnul Baisemeaux, guvernatorul Bastiliei, învinuit de crimele de trădare, răzvrătire şi lezmajestate...

— Opriţi-vă, monseniore ! strigă Baisemeaux. Nu înţeleg absolut nimic din toate acestea ; dar atîtea nenorociri, chiar de-ar fi dezlănţuite de nebunie, ne pot ajunge pînă în două ceasuri, şi regele, care mă va judeca, va vedea dacă am făcut bine sau rău, călcînd consemnul în faţa unor asemenea

catastrofe. Haideți la turn, monseniore ; am să vi-l arăt pe Marchiali.

Fouquet ieși valvîrtej din cameră, urmat de Baisemeaux, care-și ștergea sudoarea rece ce-i năpădise fruntea.

— Ce groaznică dimineață ! bolborosea acesta. Ce pacoste !

— Mai repede ! îl sili Fouquet.

Baisemeaux îi făcu semn temnicerului cu cheile să meargă înaintea lor. Se temea de însoțitorul său. Fouquet băgă de seamă.

— Nu umbla cu copilării ! îi spuse el pe un ton aspru. Lasă-l aici pe acest om, ia cheile dumneata însuți și arată-mi drumul. Nimeni, înțelegi, nu trebuie să afle ce se va petrece aici !

— Ah ! făcu Baisemeaux, nehotărît.

— Iar ? strigă Fouquet. Bine, mai spune o dată nu, și am să plec din Bastilia pentru a duce eu însumi acolo unde trebuie ordinele pe care le-am scris.

Baisemeaux lăsă capul în jos, luă cheile și porni cu ministrul pe scara ce ducea la turn. Pe măsură ce urcau prin această spirală amețitoare, anumite murmure înăbușite deveneau strigăte deslușite, apoi groaznice blesteme.

— Ce se aude acolo ? întrebă Fouquet.

— E Marchiali al vostru — răspunse guvernatorul. Iată cum urlă nebunii !

Și își însoți acest răspuns cu o clipire din ochi plină mai mult de aluzii jignitoare, decît de respect față de Fouquet. Acesta se cutremură. Într-unul din aceste urlete, mai groaznic decît celelalte, recunoscu glasul regelui. Se opri în capul scării și luă cheile din mîna guvernatorului. Baisemeaux crezu că nebunul cel nou are de gînd să-i zdrobească țeasta cu una din aceste chei.

— Ah — zise el — domnul d'Herblay nu mi-a vorbit despre asta.

— Cheile ! strigă Fouquet, smulgîndu-i-le din mînă. Care-i aceea de la ușa pe care vreau s-o deschid ?

— Asta.

Un răcnet îngrozitor, urmat de o lovitură puternică în ușă, se rostogoli cu un ecou prelung pe scară.

— Retrage-te ! îi spuse Fouquet lui Baisemeaux pe un ton amenințător.

— Nici nu vreau altceva — murmură acesta. Iată doi turbaţi care se vor găsi faţă în faţă. Unul îl va sfîşia pe celălalt, sînt sigur de asta.

— Pleacă ! repetă Fouquet. Dacă vei pune piciorul pe această scară înainte de a te chema eu, află că vei lua locul celui mai nenorocit dintre deţinuţii Bastiliei.

— Aş muri de m-aş vedea într-o asemenea stare ! bolborosi Baisemeaux, retrăgîndu-se cu paşi împleticiţi.

Ţipetele deţinutului se auzeau din ce în ce mai tari. Fouquet aşteptă pînă cînd Baisemeaux coborî scara. Apoi vîrî cheia în prima broască. Atunci abia auzi limpede glasul înăbuşit al regelui, care striga :

— Ajutor ! Sînt regele ! Ajutor !

Cheia de la uşa a doua nu era aceeaşi de la prima uşă. Fouquet a trebuit să caute mult în verigă. În acest timp, regele, nebun, smintit, apucat, ţipa cît îl ţinea gura :

— Domnul Fouquet m-a adus aici ! Scăpaţi-mă de domnul Fouquet ! Eu sînt regele ! Ajutor regelui, împotriva lui Fouquet !

Aceste strigăte îi sfîşiau inima ministrului. Ele erau urmate de bufnituri îngrozitoare date în uşă cu scaunul acela de care regele se slujea ca de un berbece. Fouquet găsi, în sfîrşit, cheia de care avea nevoie. Regele ajunsese la capătul puterilor : nu mai striga, răcnea.

— Moarte lui Fouquet ! urla el. Moarte sceleratului Fouquet !

În acea clipă, uşa se deschise.

XXVI

RECUNOŞTINŢA REGELUI

Cei doi bărbaţi, care dădeau să se repeadă unul asupra celuilalt, se opriră deodată, cînd se văzură, şi scoaseră un strigăt de groază.

— Ai venit să mă asasinezi, domnule ? rosti regele recunoscîndu-l pe Fouquet.

— Regele în acest hal ! murmură ministrul.

Nimic mai înspăimîntător, într-adevăr, decît înfăţişarea tînărului Prinţ în clipa cînd Fouquet dădu cu ochii de el. Hainele îi erau în zdrenţe ; cămaşa, descheiată şi sfîşiată, sugea în acelaşi timp şi sudoarea şi sîngele ce-i curgeau pe pieptul şi de-a lungul braţelor pline de răni. Cu privirea rătăcită, palid, cu spume la gură, cu părul vîlvoi, Ludovic al XIV-lea prezenta imaginea cea mai vie a deznădejdii, a spaimei şi a foamei, întrunite într-o singură statuie. Fouquet fu atît de mişcat, atît de tulburat, încît alergă spre rege cu braţele deschise şi cu lacrimi în ochi. Ludovic ridică asupra ministrului ciozvîrta de lemn de care se folosise în furiile lui.

— Ei bine — zise Fouquet cu o voce tremurătoare — nu-l mai recunoaşteţi pe cel mai credincios prieten al maiestăţii voastre ?

— Prieten, dumneata ? răspunse Ludovic cu o scrîşnire din dinţi în care se desluşeau ura şi setea cumplită de răzbunare.

— Un slujitor respectuos — adăugă Fouquet, căzînd în genunchi.

Regele lăsă să-i cadă arma. Fouquet se apropie, îi sărută genunchii şi îl cuprinse cu înduioşare în braţe.

— Regele meu ! Copile ! rosti el. Cît trebuie să fi suferit !

Ludovic, venindu-şi în fire în urma acestei schimbări a lucrurilor, se privi de sus pînă jos şi, ruşinat de halul în care se afla, ruşinat de nebunia lui, ruşinat de ocrotirea pe care o primea, se trase înapoi. Fouquet nu înţelese această mişcare. El nu-şi dădu seamă că mîndria regelui nu-l va ierta niciodată de a fi fost martorul unei atari slăbiciuni.

— Veniţi, sire, sînteţi liber — zise el.

— Liber ? rosti regele. Oh, îmi redai libertatea, după ce ai avut îndrăzneala să ridici mîna asupra mea ?

— Nu puteţi crede una ca asta ! strigă Fouquet cu amărăciune. Nu puteţi crede că aş avea vreo vină în toată această întîmplare !

Şi vorbind repede, cu multă căldură chiar, îi povesti toată intriga ale cărei amănunte se cunosc.

În timpul cît ţinu povestirea, Ludovic trecu prin cele mai chinuitoare frămîntări, şi povestirea o dată încheiată, grozăvia primejdiei prin care trecuse îl lovi mai mult încă decît însemnătatea secretului cu privire la fratele său geamăn.

— Domnule — zise el deodată către Fouquet — această dublă naştere e o minciună ; cu neputinţă ca dumneata să te fi lăsat înşelat de aşa ceva !

— Sire !

— E cu neputinţă, îţi spun, să fie pusă la îndoială onoarea, virtutea mamei mele. Şi primul meu ministru nu i-a pedepsit încă pe cei vinovaţi ?

— Cumpăniţi bine, sire, înainte de a vă înfuria — răspunse Fouquet. Naşterea fratelui vostru...

— N-am decît un frate : pe DOMNUL. Îl cunoşti ca şi mine. E un complot aici, îţi spun, un complot începînd de la guvernatorul Bastiliei...

— Luaţi seama, sire ; acest om a fost înşelat, ca toată lumea, de asemănarea cu prinţul.

— Asemănare ? Haidade !

— Trebuie, totuşi, că acest Marchiali seamănă foarte mult cu maiestatea voastră, de vreme ce toţi ochii o observă — stărui Fouquet.

— Nerozie !

— Nu spuneţi asta, sire ; oamenii deprinşi să înfrunte privirea miniştrilor voştri, a mamei voastre, a ofiţerilor voştri, a familiei voastre, oamenii aceştia nu pot fi înşelaţi de asemănare.

— Într-adevăr — murmură regele. Şi unde sînt aceşti oameni ?

— La Vaux.

— La Vaux ! Şi îngădui ca ei să mai rămînă acolo ?

— Lucrul cel mai grabnic era, mi se pare, să eliberez pe maiestatea voastră. Mi-am îndeplinit această datorie. Acum, voi face ceea ce îmi va porunci regele. Aştept.

Ludovic stătu o clipă pe gînduri.

— Să strîngem trupele la Paris — zise el.

— Ordinele sînt şi date în această privinţă — răspunse Fouquet.

— Ai dat dumneata ordine ? strigă regele.

— Pentru asta, da, sire. Maiestatea voastră va fi, peste un ceas, în fruntea a zece mii de oameni.

Drept orice răspuns, regele îi luă mîna lui Fouquet cu atîta căldură, încît era uşor de văzut cîtă neîncredere îi păstrase pînă atunci ministrului său, cu toată intervenţia acestuia din urmă de a-l salva.

— Şi cu aceste trupe — reluă regele — îi vom încercui, în casa dumitale, pe răzvrătiţi, care trebuie să se fi strîns sau întărit acolo.

— Asta m-ar face să mă mir — răspunse Fouquet.

— Pentru ce ?

— Pentru că şeful lor, sufletul acţiunii, fiind demascat de mine, tot planul mi se pare zădărnicit.

— L-ai demascat pe acel fals prinţ ?

— Nu, pe el nici nu l-am văzut.

— Pe cine, atunci ?

— Şeful acţiunii nu este acel biet nenorocit. Acela nu e decît o unealtă, sortit să rămînă toată viaţa lui un năpăstuit, acum văd bine asta.

— Firește !

— Şeful e domnul abate d'Herblay, episcopul de Vannes.

— Prietenul dumitale ?

— A fost prietenul meu, sire — răspunse Fouquet cu noblețe.

— Ceea ce e, totuşi, o nenorocire pentru dumneata — zise regele pe un ton mai puţin generos.

— Asemenea prietenie nu avea nimic dezonorant, atîta vreme cît nu cunoşteam crima, sire.

— Trebuia să o prevezi.

— Dacă sînt vinovat, rămîn la dispoziţia maiestăţii voastre.

— Ah, domnule Fouquet, nu asta am vrut să spun — adăugă regele, nemulţumit de a-şi fi trădat astfel gîndurile-i rele. Ei bine, îţi mărturisesc, deşi mizerabilul acela purta mască, am avut o bănuială că nu putea să fie decît el. Dar, împreună cu acest şef al acţiunii, mai era unul, care executa ordinele. Acesta, care mă ameninţa cu puterea lui herculeană, cine era ?

— Acesta trebuie să fie prietenul lui, baronul du Vallon, fostul muşchetar.

— Prietenul lui d'Artagnan ? Prietenul contelui de La Fère ? Aha — strigă regele la rostirea acestui din urmă

nume — să nu trecem cu vederea legătura dintre conspiratori şi domnul de Bragelonne !

— Sire, sire, nu mergeţi prea departe ! Domnul de La Fère este cel mai cinstit om din Franţa. Mulţumiţi-vă cu ceea ce vă dau în mînă.

— Cu ceea ce-mi dai ? Prea bine, căci mi-i dai pe vinovaţi, nu-i aşa ?

— Cum înţelege maiestatea voastră asta ? întrebă Fouquet.

— Înţeleg — răspunse regele — că ne vom duce la Vaux cu trupele noastre, că vom pune mîna pe acel cuib de vipere şi că nu va scăpa nimeni ; nimeni, nu-i aşa ?

— Maiestatea voastră îi va ucide pe aceşti oameni ? strigă Fouquet.

— Pînă la ultimul !

— Oh, sire !

— Să ne înţelegem bine, domnule Fouquet ! zise regele cu semeţie. Eu nu mai trăiesc într-un timp cînd asasinatul e singura, ultima armă a regilor. Nu, slavă Domnului ! Eu am parlamentele, care judecă în numele meu, am eşafoduri, unde sînt îndeplinite voinţele mele supreme.

Fouquet păli.

— Îmi iau libertatea — zise el — de a atrage atenţia maiestăţii voastre că orice proces de acest fel e un scandal de moarte pentru demnitatea tronului. Nu trebuie ca numele august al Anei de Austria să intre în gura poporului, care rîde de orice.

— Trebuie să se facă dreptate, domnule !

— Prea bine, sire ; dar sîngele regal nu poate curge pe eşafod !

— Sîngele regal ? Crezi în asta ? strigă regele furios, bătînd cu piciorul în duşumea. Această naştere dublă e o născocire. Aici, mai ales, în această născocire văd eu crima domnului d'Herblay. Şi această crimă vreau s-o pedepsesc, înainte de violenţa lor, de ocara ce mi-au făcut-o.

— Pedeapsă cu moartea ?

— Cu moartea, da, domnule.

— Sire — rosti cu fermitate ministrul, a cărui frunte, multă vreme aplecată, se ridică plină de mîndrie — maiestatea voastră poate pune să i se taie capul, dacă aşa vrea,

lui Filip al Franței, fratele vostru ; asta vă privește și în această problemă veți consulta pe Ana de Austria, mama voastră. Ceea ce va hotărî ea va fi bun hotărît. Eu nu vreau să mă amestec, chiar de va fi vorba de onoarea coroanei voastre ; dar am datoria să vă fac o rugăminte de grațiere, și v-o cer.

— Spune — zise regele, foarte tulburat de ultimele cuvinte ale ministrului. Ce dorești ?

— Vă cer grațierea domnului d'Herblay și a domnului du Vallon.

— Ucigașii mei ?

— Doi răzvrătiți, sire, atîta tot.

— Ah, înțeleg, e foarte firesc să ceri grațierea prietenilor dumitale !

— Prietenii mei ? făcu ministrul, jignit adînc.

— Prietenii dumitale, da ; dar siguranța statului meu impune o pedeapsă exemplară pentru vinovați.

— Nu-i voi aminti maiestății voastre că v-am redat libertatea, că v-am salvat viața.

— Domnule !

— Nu vă voi aminti că, dacă domnul d'Herblay ar fi vrut să-și îndeplinească rolul său de asasin, ar fi putut să asasineze pe maiestatea voastră azi-dimineață, în pădurea Sénart, și totul s-ar fi terminat.

Regele tresări.

— Un glonte de pistol în cap — urmă Fouquet — și chipul lui Ludovic al XIV-lea, devenit de nerecunoscut, l-ar fi absolvit pentru totdeauna pe domnul d'Herblay de orice vină.

Regele se îngălbeni de spaimă, văzînd prin ce primejdie trecuse.

— Domnul d'Herblay — continuă Fouquet — dacă ar fi fost un asasin, n-ar fi avut nevoie să-mi povestească planul său, pentru a izbîndi. Scăpat de adevăratul rege, ar fi făcut ca falsul rege să nu fie bănuit de nimeni. Uzurpatorul ar fi fost recunoscut de Ana de Austria, fiindcă tot un fiu era și acesta pentru ea. Uzurpatorul, pentru conștiința domnului d'Herblay, era tot un rege din sîngele lui Ludovic al XIII-lea. Mai mult chiar, conspiratorul avea siguranța, taina, mijlocul de a nu fi pedepsit niciodată. O

descărcare de pistol i-ar fi adus toate acestea. Iertare pentru el, în numele salvării voastre, sire!

Regele, în loc să fie mișcat de această zugrăvire atît de adevărată a generozității lui Aramis, se simțea umilit de moarte. Mîndria lui neînfrîntă nu se putea obișnui cu ideea că un om ținuse atîrnat în vîrful degetului său firul unei vieți regale. Fiecare cuvînt prin care Fouquet credea că poate obține iertarea prietenilor lui turna o nouă picătură de venin în inima, și așa înveninată, a lui Ludovic al XIV-lea. Nimic nu-l putu deci îndupleca, și, adresîndu-se cu pornire lui Fouquet, îi spuse:

— Nu știu, în adevăr, domnule, pentru ce-mi ceri iertarea acestor oameni! La ce bun să ceri ceea ce poți obține fără rugăminte?

— Nu vă înțeleg, sire.

— E ușor, totuși. Unde ne aflăm aici?

— La Bastilia, sire.

— Da, într-o închisoare. Eu sînt luat drept nebun, nu-i așa?

— Așa este, sire.

— Și nimeni nu-l cunoaște aici decît pe Marchiali!

— Într-adevăr.

— Ei bine, nu schimba nimic din această situație. Lasă-l pe nebun să putrezească într-o celulă a Bastiliei, și domnii d'Herblay și du Vallon nu mai au nevoie de iertarea mea. Noul lor rege îi va absolvi de orice vină.

— Maiestatea voastră își bate joc de mine, sire, și rău face — răspunse pe un ton sec Fouquet. Nu sînt atît de copil, iar domnul d'Herblay nu e atît de neghiob pentru a nu se fi gîndit la toate acestea, și dacă eu aș fi vrut să am un nou rege, cum spuneți, n-aș fi avut nevoie să vin și să forțez porțile Bastiliei ca să vă scap de aici. Asta se înțelege de la sine. Maiestatea voastră are spiritul tulburat de mînie. Altfel nu l-ar jigni, pe nedrept, pe acela dintre slujitorii săi care i-a făcut cel mai mare serviciu.

Ludovic își dădu seama că mersese prea departe, că porțile Bastiliei erau încă închise pentru el, în timp ce zăgazurile în dosul cărora acest generos Fouquet își stăpînea furia sa se ridicau încetul cu încetul.

— N-am spus asta ca să te umilesc, ferească Dumnezeu! răspunse regele. Dar dumneata te adresezi mie cerîndu-mi o grațiere, iar eu îți răspund după cum îmi dictează conștiința; ori, conștiința mea îmi spune că vinovații despre care vorbim nu sînt vrednici nici de milă, nici de iertare.

Fouquet nu mai zise nimic.

— Ceea ce fac acum — adăugă regele — e o faptă tot atît de generoasă ca și ceea ce-ai făcut dumneata; căci sînt în stăpînirea dumitale. Aș spune chiar că e mai generoasă, ținînd seama că mai pui și condiții de care pot depinde libertatea mea, viața mea, și că, refuzînd, ar însemna să le sacrific pe acestea.

— Am greșit, într-adevăr — răspunse Fouquet. Da, am avut aerul că vreau să vă smulg mila; îmi pare rău și cer iertare maiestății voastre.

— Și ești iertat, dragă domnule Fouquet — zise regele cu un zîmbet ce sfîrși prin a readuce seninătatea pe chipul său, pe care atît de multele întîmplări din ajun și pînă acum îl răvășiseră cu totul.

— Eu sînt iertat — se încăpățînă să adauge ministrul — dar domnii d'Herblay și du Vallon?

— Nu vor obține niciodată iertarea lor, atît cît voi trăi eu! răspunse neînduplecat regele. Fă-mi plăcerea și nu-mi mai vorbi despre ei.

— Maiestatea voastră va fi ascultată.

— Și nu-mi vei purta nici o pică pentru asta?

— Oh, nu, sire; căci prevăzusem acest lucru.

— Prevăzuseși că voi refuza iertarea acestor domni?

— De bună seamă, și am luat toate măsurile de cuviință.

— Ce vrei să spui? zise regele cu surprindere.

— Domnul d'Herblay a venit să se dea pe mîinile mele, ca să spun așa, domnul d'Herblay mi-a lăsat fericirea de a-mi salva regele și țara. Eu nu puteam să-l condamn pe domnul d'Herblay la moarte. Nu puteam nici să-l expun mîniei legitime a maiestății voastre. Ar fi fost același lucru ca și cum l-aș fi ucis eu însumi.

— Ei bine, și ce-ai făcut?

— Sire, i-am dat domnului d'Herblay cei mai buni cai din grajdurile mele, și are patru ceasuri înaintea tuturor

acelora pe care maiestatea voastră îi va trimite pe urmele lui.

— Fie ! murmură regele. Dar lumea e destul de mare pentru ca alergătorii mei să cîştige cele patru ceasuri de avans pe care i le-ai dat dumneata domnului d'Herblay.

— Dîndu-i aceste patru ceasuri, sire, ştiam că-i dau viaţa. Îşi va păstra viaţa.

— Cum aşa ?

— Gonind la drum astfel, cu patru ceasuri înaintea muşchetarilor voştri, va ajunge la castelul meu din Belle-Isle, unde i-am acordat azil.

— Fie ! Dar uiţi că mi-ai dăruit mie Belle-Isle ?

— Nu ca să arestaţi acolo pe prietenii mei.

— Mi-o iei înapoi atunci ?

— Dacă-i vorba de asta, da.

— Muşchetarii mei o vor cuceri, şi totul se va sfîrşi.

— Nici muşchetarii, nici chiar armata voastră, sire — zise Fouquet cu răceală. Belle-Isle e de necucerit.

Regele se înălbi la faţă ; din ochi îi ţîşneau scîntei. Fouquet se simţi pierdut ; dar el nu era dintre aceia care dau înapoi în faţa glasului onoarei. Înfruntă deci privirea înveninată a regelui. Acesta îşi înăbuşi mînia şi, după o clipă de tăcere, zise :

— Mergem la Vaux.

— Sînt la ordinele maiestăţii voastre — răspunse Fouquet înclinîndu-se adînc. Cred însă că maiestatea voastră va trebui să-şi schimbe îmbrăcămintea înainte de a apărea în faţa curţii.

— Vom trece pe la Luvru — zise regele. Haide.

Şi ieşiră pe sub ochii buimăciţi ai lui Baisemeaux, care privea cum Marchiali era scos încă o dată din închisoare, şi care îşi smulse ultimele fire de păr ce-i mai rămăseseră pe cap.

E drept că Fouquet îi dăduse descărcare pentru scoaterea deţinutului şi că regele scrisese dedesubt : *Văzut şi aprobat — LUDOVIC.* Ultimă nebunie pe care Baisemeaux, nemaiputînd lega între ele două idei, o primi cu o zdravănă lovitură de pumn ce şi-o repezi în falcă.

FALSUL REGE

În acest timp, la Vaux, regalitatea uzurpatoare își urma fără nici o teamă rolul ei. Filip dădu ordin să fie primite în prima audiență cele mai de seamă persoane de la curte, care așteptau de dimineață să intre la rege. Se hotărîse să dea acest ordin, cu toate că domnul d'Herblay nu era de față și nici nu apărea, iar cititorii noștri știu din care motive. Dar prințul, neputînd crede că absența lui se va prelungi prea mult, voia, ca toate spiritele îndrăznețe, să-și încerce puterea și norocul, fără sfetnici și fără îndrumări.

Mai era și un alt motiv care îl îndemnase la aceasta. Ana de Austria urma să vină și ea ; mama vinovată avea să se găsească în prezența fiului sacrificat. Și Filip nu voia, dacă ar fi avut vreo slăbiciune, să-l facă martor la aceasta pe omul față de care, de aici înainte, trebuia să dea dovadă de o mare tărie.

Filip deschise larg amîndouă ușile, și mai multe persoane intrară, în tăcere. Filip nu făcuse și nu spusese nimic în timpul cît valeții de cameră îl îmbrăcaseră. El văzuse, în ajun, cum se comportase fratele lui. Își jucă deci rolul de rege în așa fel, încît să nu dea loc la nici o bănuială. Așadar, numai după ce fu îmbrăcat în costumul de vînătoare, își primi vizitatorii. Memoria sa și însemnările lui Aramis îi spuneau că mai întîi avea să intre Ana de Austria, ținută de braț de DOMNUL, apoi DOAMNA împreună cu domnul de Saint-Aignan. Zîmbi la ivirea acestor persoane, și se cutremură ușor recunoscîndu-și mama. Chipul ei nobil și impunător, brăzdat de durere, făcu să-și simtă inima înmuindu-i-se pentru această faimoasă regină ce-și jertfise un fiu în numele unei rațiuni de stat. Găsi că mama lui era frumoasă. Știa că Ludovic al XIV-lea o iubea ; își făgădui s-o iubească și el și să nu fie pentru bătrînețea ei o pedeapsă neîndurătoare. Își privi fratele cu o înduioșare lesne de înțeles. Acesta nu uzurpase nimic, nu făcuse nici un rău în viața lui.

Ramură îndepărtată de trunchi, el lăsa tulpina să crească, fără să-şi bată capul nici cu viaţa, nici cu regalitatea. Filip îşi făgădui să fie un frate bun pentru acest Prinţ, căruia îi era de-ajuns aurul, care dăruieşte plăcerile. Îl salută cu un aer afectuos pe Saint-Aignan, ce se istovea în zîmbete şi în plecăciuni, şi-i întinse mîna tremurătoare Henriettei, cumnata lui, a cărei frumuseţe îl izbi. Zări însă în ochii acestei Prinţese un aer de răceală, care-i plăcu pentru uşurarea desfăşurării relaţiilor lor din viitor. „Îmi va fi mai uşor — gîndi în sinea lui — să fiu fratele acestei femei, decît să-i fac curte, dacă ea îmi arată o răceală pe care fratele meu nu putea s-o aibă faţă de ea şi care mie îmi este impusă ca o datorie."

Singura vizită de care se temea în acel moment era aceea a reginei ; inima lui, spiritul lui erau zbuciumate de o încercare atît de puternică, încît, cu toată voinţa lor de a rămîne tari, nu se ştia dacă vor putea rezista la o nouă zguduire. Din fericire, regina nu veni.

Numaidecît, Ana de Austria începu o dizertaţie politică despre primirea pe care domnul Fouquet o făcuse casei regale a Franţei. Bătrîna regină amestecă duşmăniile ei cu laude la adresa regelui, cu întrebări despre sănătatea lui, cu mici măguliri de mamă şi cu mărunte viclenii diplomatice.

— Ei bine, fiul meu — întrebă ea — te-ai răzgîndit în legătură cu domnul Fouquet ?

— Saint-Aignan — zise Filip — fii bun şi du-te de vezi ce face regina.

La aceste cuvinte, primele pe care Filip le rostea cu glas tare, uşoara deosebire dintre vocea lui şi aceea a lui Ludovic al XIV-lea fu surprinsă de urechea maternă ; Ana de Austria îşi privi fiul cu o căutătură ciudată.

De Saint-Aignan ieşi. Filip continuă :

— Doamnă, nu-mi place să mi se vorbească de rău despre domnul Fouquet, ştii asta, şi domnia ta însăţi mi-ai vorbit de bine despre el.

— E adevărat ; de aceea nici nu te întreb decît asupra stării sentimentelor pe care i le porţi.

— Sire — zise Henriette — eu l-am preţuit totdeauna pe domnul Fouquet. E un om cumsecade şi are mult gust.

— Un intendent superior care nu se caliceşte niciodată — adăugă DOMNUL — şi care plăteşte în aur toate chitanţele ce le am la el.

— Prea se gîndeşte fiecare la ale lui aici — zise bătrîna regină. Nimeni nu se gîndeşte la stat: or domnul Fouquet, e un fapt, ruinează statul.

— Lasă, mamă — rosti Filip pe un ton mai scăzut — nu cumva şi dumneata te faci pavăza domnului Colbert?

— Cum asta? tresări bătrîna regină deodată.

— Da, căci într-adevăr — răspunse Filip — te aud vorbind despre toate acestea aşa cum ar vorbi vechea dumitale prietenă, doamna de Chevreuse.

La acest nume, Ana de Austria păli şi îşi muşcă buzele. Filip aţîţase leoaica.

— De ce-mi pomeneşti de doamna de Chevreuse — zise ea — şi de ce eşti pornit împotriva mea astăzi?

Filip aruncă paie peste foc:

— Dar doamna de Chevreuse n-a uneltit oare totdeauna în contra cuiva? Nu ţi-a făcut oare ea o vizită, nu de mult, mamă?

— Domnule — replică bătrîna regină — îmi vorbeşti într-un fel care îmi aminteşte de regele, tatăl dumitale!

— Tatăl meu n-o iubea pe doamna de Chevreuse, şi avea dreptate — zise prinţul. Nici eu n-o iubesc mai mult, şi dacă se va gîndi să vină aici, aşa cum venea altădată, ca să semene discordie şi ură sub pretext că cere bani, ei bine!...

— Ei bine? făcu semeaţă Ana de Austria, stîrnind ea însăşi furtuna.

— Ei bine — reluă cu hotărîre tînărul rege — o voi alunga din regat pe doamna de Chevreuse, şi, o dată cu ea, pe toţi urzitorii de intrigi şi mistere!

Regele nu cumpănise greutatea acestei fraze aprige, sau poate că voise să-i cunoască efectul întocmai ca acei oameni care, suferind de o durere continuă şi căutînd să rupă monotonia acestei suferinţe, apasă pe rana lor pentru a simţi o durere mai ascuţită.

Ana de Austria fu gata să leşine; ochii ei deschişi, dar lipsiţi de viaţă, nu mai văzură nimic timp de cîteva clipe; întinse mîinile către celălalt fiu al ei, care se grăbi s-o prindă îndată în braţe, fără a se teme că-l supără pe rege.

— Sire — murmură ea — te porţi aspru cu mama dumitale.

— Cum asta, doamnă ? răspunse el. Nu vorbesc decît de doamna de Chevreuse, şi mama o preferă oare pe doamna de Chevreuse siguranţei statului meu şi siguranţei persoanei mele ? Ei bine, îţi spun că doamna de Chevreuse a venit în Franţa ca să împrumute bani, că i s-a adresat domnului Fouquet spre a-i vinde un anumit secret...

— Un anumit secret ? exclamă Ana de Austria.

— Referitor la unele pretinse furturi pe care domnul intendent superior le-ar fi făcut ; ceea ce e cu totul neadevărat — adăugă Filip. Domnul Fouquet a alungat-o cu indignare, preferînd stima regelui oricărei complicităţi cu intriganţii. Atunci, doamna de Chevreuse a vîndut secretul domnului Colbert, dar cum e nesătulă de bani şi pentru că nu-i ajungeau cei o sută de mii de scuzi pe care i-a stors de la acest slujbaş, a mers şi mai sus, încercînd să găsească o pungă şi mai bogată... E adevărat, doamnă ?

— Văd că ştii totul, sire — murmură regina, mai mult neliniştită decît înfuriată.

— Or — continuă Filip — cred că am dreptul să mă ridic împotriva acestei furii care urzeşte la curtea mea dezonoarea unora şi ruina altora. Dacă Dumnezeu a îngăduit ca anumite nelegiuri să fie săvîrşite şi dacă le-a ascuns în umbra îndurării lui, eu nu voi îngădui ca doamna de Chevreuse să aibă puterea de a răsturna vrerile Celui de sus.

Această din urmă parte a cuvîntării lui Filip o tulbură atît de tare pe regină, încît fiului îi fu milă de dînsa. Îi apucă mîna şi i-o sărută cu multă căldură ; ea nu simţi însă că, în această sărutare dată în pofida răzvrătirilor şi a vrăjmăşiilor din inima lui, era o iertare a celor opt ani de îngrozitoare suferinţe.

Filip lăsă ca un moment de tăcere să potolească emoţiile ce se iscaseră ; apoi, cu un fel de voioşie, zise :

— Nu vom mai pleca astăzi ; am un plan.

Şi-şi întoarse ochii către uşă, unde spera să-l vadă pe Aramis, a cărui lipsă începea să-l neliniştească. Regina-mamă vru să se retragă.

— Rămîi, mamă — îi spuse el — vreau să te împac cu domnul Fouquet.

— Dar n-am nimic cu domnul Fouquet ; mă pune pe gînduri numai risipa lui.

— Vom face ordine în toate şi nu ne vom folosi decît de însuşirile bune ale ministrului.

— Ce aşteaptă maiestatea voastră ? întrebă Henriette văzîndu-l pe rege că se uită mereu la uşă şi dorind să-i înfigă un ac în inimă, căci DOAMNA credea că regele o aşteaptă pe La Vallière, sau o scrisoare de la ea.

— Sora mea — răspunse tînărul, care ghicise totul datorită acelei minunate puteri de pătrundere de care norocul îi va îngădui să se folosească de aici încolo — sora mea, aştept un bărbat foarte distins, un sfetnic dintre cei mai pricepuţi, pe care vreau să vi-l prezint tuturora, rugîndu-vă să-l primiţi cu toată îngăduinţa. Ah, intră, domnule d'Artagnan !

D'Artagnan intră.

— Ce doreşte maiestatea voastră ?

— Spune-mi, unde e domnul episcop de Vannes, prietenul dumitale ?

— Dar, sire...

— Îl aştept şi nu-l văd venind. Să fie căutat.

D'Artagnan rămase o clipă ca trăsnit ; dar numaidecît, gîndindu-se că Aramis părăsise Vaux în taină, cu o misiune din partea regelui, trase concluzia că regele voia să păstreze taina.

— Sire — întrebă el — maiestatea voastră doreşte ca domnul d'Herblay să-i fie adus neapărat ?

— Neapărat nu e cuvîntul — răspunse Filip. Nu am chiar atîta nevoie de el ; dar dacă poate fi găsit...

„Am ghicit" — îşi zise în sinea lui d'Artagnan.

— Acest domn d'Herblay — întrebă Ana de Austria — nu e episcopul de Vannes ?

— Da, doamnă.

— Un prieten al domnului Fouquet ?

— Da, doamnă ; un fost muşchetar.

Ana de Austria se înroşi.

— Unul din acei patru viteji care, pe vremuri, au făcut atîtea isprăvi minunate.

Bătrîna regină se căi că vrusese să muşte ; întrerupse convorbirea spre a-şi mai păstra colţii şi pentru altă dată.

— Oricare ţi-ar fi alegerea, sire — zise ea — o găsesc foarte bună.

Toţi se înclinară.

— Veţi vedea în dînsul — adăugă Filip — adîncimea domnului de Richelieu, fără zgîrcenia domnului de Mazarin.

— Un prim-ministru, sire? întrebă DOMNUL speriat.

— Îţi voi povesti totul, frate. Dar e ciudat că domnul d'Herblay nu mai vine!

Chemă.

— Să fie anunţat domnul Fouquet — spuse el — că vreau să-i vorbesc... Oh, de faţă cu dumneavoastră, de faţă cu dumneavoastră, nu vă retrageţi.

Domnul de Saint-Aignan se reîntoarse, aducînd ştiri mulţumitoare despre regină, care stătea în pat numai ca măsură de prevedere, şi pentru a avea puterea să urmeze apoi în totul voinţa regelui.

În timp ce domnul Fouquet şi Aramis erau căutaţi peste tot, noul rege îşi continua în linişte propriul său examen, şi toată lumea, familie, ofiţeri, valeţi, îl recunoşteau pe rege în mişcări, în glas, în deprinderi. La rîndul lui, Filip, aplicînd fiecărui chip însemnările şi schiţele făcute cu atîta dibăcie de complicele său, Aramis, se purta în aşa fel, încît să nu trezească nici cea mai mică bănuială în mintea celor ce-l înconjurau.

De aici înainte, nimic nu-l mai putea nelinişti pe uzurpator. Cu cîtă ciudată uşurinţă răsturnase Providenţa cea mai strălucită sorocire de pe lume, pentru a o înlocui cu cea mai umilă! Filip admira această bunătate a lui Dumnezeu revărsată asupra lui şi o urma cu toate însuşirile naturii lui desăvîrşite. Dar simţea uneori că o umbră se lasă peste razele noii sale glorii. Aramis nu apărea.

Convorbirea lîncezea în familia regală; Filip, preocupat de ale lui, uitase să-i spună fratelui său şi doamnei Henriette că se pot retrage. Aceştia păreau nedumeriţi şi îşi pierdeau încetul cu încetul răbdarea. Ana de Austria se aplecă spre fiul ei şi-i şopti cîteva cuvinte în spaniolă. Filip nu cunoştea de loc limba spaniolă; păli în faţa acestui obstacol neaşteptat. Dar, ca şi cum spiritul netulburatului Aramis l-ar fi ocrotit cu puterea lui de stăpînire, în loc să se zăpăcească, Filip se ridică în picioare.

— Ei bine, ce faci? Răspunde! zise Ana de Austria.

— Ce e zarva aceea acolo ? întrebă Filip, întorcîndu-se cu faţa spre uşa de la scara secretă.

Acolo se auzea un glas care striga :

— Pe aici, pe aici ! Mai aveţi doar cîteva trepte, sire !

— Glasul domnului Fouquet ? se miră d'Artagnan, care se afla lîngă regina-mamă.

— Nici domnul d'Herblay nu poate fi departe — adăugă Filip.

Văzu însă ceea ce era departe de a se aştepta să vadă tocmai atît de aproape de el. Toate privirile se întoarseră spre uşa pe unde avea să intre domnul Fouquet ; dar nu el fu acela care intră. Un ţipăt de groază porni din toate colţurile camerei, un strigăt dureros, scos de rege şi de cei de faţă.

Nu le e dat oamenilor, nici chiar celor sortiţi să treacă prin întîmplările cele mai ciudate sau cele mai neobişnuite, să contemple un spectacol asemenea aceluia pe care-l oferea camera regală în clipa aceea. Storurile, trase pe jumătate, nu lăsau să pătrundă decît o lumină nesigură, strecurată printre perdelele mari de catifea, căptuşite cu mătase groasă. În această penumbră plăcută şi blîndă, ochii se dilatau încetul cu încetul, şi fiecare dintre cei prezenţi îi zărea pe ceilalţi mai mult cu închipuirea decît cu văzul. Totuşi, cum se întîmplă de obicei în asemenea împrejurări, nici un amănunt nu trecea neobservat, şi orice nou obiect ce se înfăţişa vederii apărea luminos ca şi cum ar fi fost învăluit de strălucirea soarelui.

Aşa se întîmplă şi cu Ludovic al XIV-lea, cînd se ivi, palid şi cu sprîncenele încruntate, sub draperia scării secrete. La spatele lui, Fouquet lăsa să i se vadă o faţă brăzdată de tristeţe şi severitate.

Regina-mamă, care-l ţinea de mînă pe Filip, zărindu-l pe Ludovic al XIV-lea, scoase ţipătul acela de care am vorbit, ca şi cum ar fi văzut o stafie. DOMNUL avu o mişcare de uluire şi întoarse capul, de la acela dintre cei doi regi pe care-l privea în faţă, către acela lîngă care se afla. DOAMNA făcu un pas înainte, crezînd că vede chipul cumnatului ei răsfrînt într-o oglindă. Iluzia era, de altfel, posibilă. Cei doi prinţi, încremeniţi şi unul şi altul, căci nu mai e nevoie să descriem îngrozitorul fior ce-l străbătu pe Filip, şi, tremurînd amîndoi, strîngînd fiecare cîte un pumn încleştat, se

măsurară din priviri şi-şi înfipseră ochii, ca nişte pumnale, unul în sufletul celuilalt. Muţi, gîfîind, încovoiaţi, păreau gata să se arunce unul asupra altuia, ca doi vrăjmaşi de moarte.

Această asemănare nemaipomenită a feţelor, a gesturilor, a trupurilor, totul, pînă chiar şi asemănarea costumelor, hotărîtă de întîmplare, căci Ludovic al XIV-lea trecuse pe la Luvru şi îmbrăcase un costum de catifea violetă, această desăvîrşită potrivealâ dintre cei doi prinţi sfîrşi prin a răvăşi inima Anei de Austria. Totuşi, ea nu ghicea încă adevărul. Sînt, în viaţă, nenorociri pe care nimeni nu vrea să le creadă ; spui mai curînd că sînt născociri, năluci ale închipuirii.

Ludovic nu se aşteptase la asemenea piedici. El credea că, de îndată ce se va ivi, va fi recunoscut. Soare viu, el nu îngăduia nici cea mai mică bănuială că ar avea pereche pe lume. El nu putea să admită ca vreo făclie să nu se preschimbe în beznă în clipa cînd apărea, strălucitoare, raza lui victorioasă. De aceea, zărindu-l pe Filip, fu mai cutremurat poate decît oricare altul din jurul său, şi tăcerea, neclintirea lui ţinură loc de răgaz pentru reculegerea şi calmul ce precede cele mai violente izbucniri de mînie.

Cît despre Fouquet, cine ar putea zugrăvi groaza şi înmărmurirea lui, trezindu-se în faţa acestei imagini vii a stăpînului său ? Fouquet îşi spuse că Aramis avea dreptate, că acest nou venit era un rege tot atît de pur în spiţa sa ca şi celălalt şi că, a te codi să iei parte la o lovitură de stat cu atîta dibăcie înfăptuită de generalul iezuiţilor, însemna să fii un nebun în entuziasmul faţă de cineva, nevrednic să atingi vreodată cu mîna o operă politică. Şi apoi, Fouquet jertfea sîngele lui Ludovic al XIII-lea, pentru alt sînge al lui Ludovic al XIII-lea ; unei ambiţii egoiste, îi jertfea o ambiţie nobilă ; dreptului de a păstra, îi sacrifica dreptul de a avea. Toată întinderea greşelii lui îi apăru deodată, la simpla vedere a noului pretendent.

Tot ceea ce se petrecea în spiritul lui Fouquet rămase o taină pentru cei de faţă. Avu cinci minute ca să-şi concentreze gîndurile asupra acestui punct al problemei sale de conştiinţă, cinci minute, adică cinci veacuri, în timpul cărora cei doi regi şi familia lor abia găsiră răgazul să-şi recapete răsuflarea, după o zguduire atît de puternică.

D'Artagnan, rezemat de perete, în fața lui Fouquet, cu pumnul dus la frunte, cu privirea pironită, se întreba care putea fi rostul acestei întîmplări extraordinare. N-ar fi putut spune numaidecît de ce anume se îndoia ; dar știa, desigur, că avea dreptate să se îndoiască și că în această întîlnire a celor doi Ludovici ai XIV-lea se afla toată greutatea care, în ultimele zile, făcuse ca purtarea lui Aramis să fie atît de suspectă pentru mușchetar.

Totuși, aceste idei erau înfășurate în văluri groase. Actorii acestei scene păreau că plutesc în ceața unui vis greu. Deodată, Ludovic al XIV-lea, mai nerăbdător și mai obișnuit să comande, se repezi la una din ferestre și ridică storul, sfîșiind perdeaua. Un val de lumină pătrunse în cameră, făcîndu-l pe Filip să se retragă în umbra alcovului. Ludovic prinse numaidecît această mișcare și, adresîndu-se reginei, zise :

— Mamă, nu-ți mai recunoști fiul din pricină că nimeni aici nu și-a recunoscut regele ?

Ana de Austria tresări și-și ridică brațele spre cer, fără să poată rosti un singur cuvînt.

— Mamă — grăi Filip cu o voce potolită — nu-l mai recunoști pe fiul tău ?

De astă dată, Ludovic fu acela care se retrase cîțiva pași înapoi. Cît despre Ana de Austria, ea își pierdu echilibrul, lovită de remușcări în cuget și în suflet. Nimeni n-o sprijini, căci toți erau împietriți, și căzu în fotoliul ei, scoțînd un suspin slab.

Ludovic nu putu suporta acest spectacol și acest afront. Se repezi la d'Artagnan, pe care începea să-l cuprindă amețeala și care se clătina lîngă ușă, punctul său de sprijin.

— La mine, mușchetare ! zise el. Privește-ne în față și vezi care din amîndoi, eu sau el, este mai palid ?

Această chemare îl trezi pe d'Artagnan și făcu să vibreze în inima lui coarda supunerii. Își scutură fruntea și, fără să mai șovăie nici o clipă, se apropie de Filip, în umărul căruia își înfipse mîna, spunîndu-i :

— Domnule, ești prizonierul meu !

Filip nu-și ridică ochii la cer, nu se clinti din locul unde stătea ca înfipt în parchet, cu privirea îndreptată numai către rege, fratele său. Îl mustra, într-o sublimă tăcere, pentru toate suferințele lui din trecut, pentru toate chinurile din

viitor. Împotriva acestui grai al sufletului, regele simţi că nu mai are nici o putere ; îşi lăsă ochii în jos, trăgînd după el în grabă pe fratele şi pe cumnata lui, uitîndu-şi mama prăbuşită în nemişcare la trei paşi de fiul pe care-l lăsa a doua oară să fie osîndit la moarte. Filip se apropie de Ana de Austria şi-i spuse cu un glas blînd, străbătut de o nobilă îndurerare :

— Dacă n-aş fi fiul tău, te-aş blestema, mamă, că m-ai făcut atît de nenorocit !

D'Artagnan simţi un fior trecîndu-i prin măduva oaselor. Îl salută cu respect pe tînărul prinţ şi-i spuse pe jumătate aplecat în faţa lui :

— Iertaţi-mă, monseniore, eu nu sînt decît un soldat, şi i-am jurat credinţă celui care a ieşit acum din această cameră.

— Mulţumesc, domnule d'Artagnan. Dar ce s-a-ntîmplat cu domnul d'Herblay ?

— Domnul d'Herblay e în siguranţă, monseniore — răspunse o voce la spatele lor — şi atîta vreme cît eu voi fi viu sau liber, nimeni nu va face să i se clatine un singur fir de păr din cap !

— Domnul Fouquet ! exclamă prinţul surîzînd cu tristeţe.

— Iertaţi-mă, monseniore — zise Fouquet îngenunchind — dar cel care a ieşit acum de aici era oaspetele meu.

— Iată — murmură Filip cu un suspin — adevăraţi prieteni şi adevărate inimi ! Ele mă fac să-mi pară rău după lumea aceasta. Haide, domnule d'Artagnan, te urmez.

În clipa cînd căpitanul de muşchetari se pregătea să iasă, Colbert apăru pe uşă, îi înmînă lui d'Artagnan un ordin al regelui şi se retrase. D'Artagnan citi ordinul şi strînse cu mînie hîrtia în pumn.

— Ce este ? întrebă prinţul.

— Citiţi, monseniore — răspunse muşchetarul.

Filip citi aceste cuvinte scrise la repezeală de mîna lui Ludovic al XIV-lea :

Domnul d'Artagnan îl va duce pe prizonier în insulele Sfînta Margareta. El îi va acoperi faţa cu o mască de fier, pe care prizonierul nu va avea voie s-o scoată, sub pedeapsa cu moartea.

— E drept — zise Filip cu resemnare. Sînt gata.

— Aramis avea dreptate — îi spuse Fouquet, încet, muşchetarului. Şi acesta e rege tot atît cît celălalt.

— Mai mult chiar ! răspunse d'Artagnan. Nu-i lipsesc însă decît doi oameni : eu şi dumneata.

XXVIII

ÎN CARE PORTHOS CREDE CĂ ALEARGĂ DUPĂ UN DUCAT

Aramis şi Porthos, bucurîndu-se de timpul pe care li-l acordase Fouquet, făceau, prin goana lor, cinste cavaleriei franceze.

Porthos nu înţelegea prea bine pentru ce fel de misiune era silit să se aştearnă la o asemenea alergătură ; dar văzîndu-l pe Aramis cum împintena calul cu mînie, el, Porthos, îl împintena pe al său cu furie. Puseră astfel, în curînd, douăsprezece leghe între ei şi Vaux ; apoi trebuiră să schimbe caii şi să întocmească un fel de serviciu de poştă. În timpul unui popas, Porthos îndrăzni să-l întrebe pe Aramis încotro se îndreaptă.

— Sst ! răspunse acesta. Află doar atît, că bogăţia noastră atîrnă de iuţeala noastră.

Şi ca şi cum Porthos ar fi fost muşchetarul din 1626, fără o para chioară în buzunar, o zbughi la drum. Cuvîntul acesta magic, bogăţie, sună totdeauna plin în urechea omenească. El vrea să spună *destul* pentru cei care n-au nimic, şi *mai mult* pentru cei care au destul.

— Voi fi făcut duce — zise Porthos cu glas tare.

Vorbea cu el însuşi.

— Tot ce se poate — răspunse Aramis, rămas în urma lui Porthos, surîzînd în felul său caracteristic.

În tot acest timp, capul lui Aramis era numai flăcări ; eforturile trupului nu izbutiseră încă să le înăbuşe pe cele

ale spiritului. Tot ce se poate închipui ca mînie năvalnică, muşcături de durere ascuţită, ameninţări cu moartea clocotea, se învîrtejea şi mugea în mintea prelatului învins. Fizionomia lui dezvăluia urmele vădite ale luptei crîncene dinlăuntrul său. Liber, pe drumul cel mare, de a nu-şi mai pune lacăt la gură, Aramis înjura cu năduf la orice poticnire a calului, la orice piedică din cale. Palid, uneori năpădit de o sudoare fierbinte, alteori cu fruntea rece şi uscată, bătea cu furie caii şi le însîngera coastele.

Porthos gemea văzînd acestea, el al cărui cusur de frunte nu era îndoiala.

Goniră astfel opt ceasuri întregi şi ajunseră la Orléans. Erau ceasurile patru după-amiază. Aramis, răscolindu-şi amintirile, îşi spuse că nimic n-ar putea demonstra că ar mai fi cu putinţă să fie ajunşi din urmă. Ar însemna ca o trupă în stare să-l prindă pe Porthos şi pe el să fie cu totul năzdrăvană şi să găsească peste tot cei mai buni cai, ca să facă patruzeci de leghe în opt ceasuri. Oricum, presupunînd că ar fi urmăriţi, ceea ce nu era sigur, fugarii aveau cinci ceasuri mai mult înaintea urmăritorilor. Aramis se gîndi că dacă ar sta să se odihnească n-ar fi o nesocotinţă, dar că a-şi urma drumul ar fi şi mai bine. Într-adevăr, douăzeci de leghe în plus, străbătute cu aceeaşi iuţeală, încă douăzeci de leghe înghiţite, şi nimeni, nici chiar d'Artagnan, n-ar mai pune mîna pe duşmanii regelui.

Aramis îi stîrni deci lui Porthos o mare mîhnire, spunîndu-i să încalece din nou. Goniră pînă la ceasurile şapte seara ; nu mai aveau de făcut decît o poştă ca să ajungă la Blois. Aici însă, o întîmplare drăcească îl făcu pe Aramis să intre la gînduri. La acea poştă nu se găsea nici un cal.

Prelatul se întrebă prin ce uneltire a iadului izbutiseră duşmanii lui să-i sinulgă mijlocul de a merge mai departe, ei care nu recunoştea întîmplarea drept o zeitate, el care găsea o cauză oricărui efect. Era mai degrabă înclinat să creadă că refuzul stăpînului poştei de a-i da cai, la un ceas ca ăsta, într-un ţinut ca ăsta, era urmarea unui ordin pornit tocmai de sus, ordin ce spunea ca acest zămislitor de maiestăţi să fie arestat, fără nici o vorbă, în fuga lui. Dar, în momentul cînd era gata să-şi dea drumul furiei, pentru a avea fie un cal, fie o lămurire, un gînd îi trecu prin cap. Îşi aduse aminte că Athos locuia prin împrejurimi.

— Nu plec mai departe — spuse el — şi nu voi străbate o poştă întreagă. Dă-mi doi cai pentru a-i face o vizită unuia din prietenii mei, senior care locuieşte prin apropiere.

— Ce senior ? întrebă stăpînul poştei.

— Domnul conte de La Fère.

— O — răspunse omul, descoperindu-se cu respect — un vrednic senior, da ! Însă, oricît de mare mi-ar fi dorinţa de a-i face pe plac, nu vă pot da doi cai, toţi cei din poşta mea au fost reţinuţi de domnul duce de Beaufort.

— Ah ! făcu Aramis dezamăgit.

— Tot ce pot face — adăugă stăpînul poştei — este, dacă vreţi, să vă urcaţi într-o cărucioară pe care o am aici ; voi înhăma la ea o iapă bătrînă şi oarbă, dar bună încă de picioare, care vă va duce la domnul conte de La Fère.

— Asta face un ludovic — zise Aramis.

— Nu, domnule, asta nu face decît un scud ; este preţul pe care mi-l plăteşte domnul Grimaud, intendentul contelui, de cîte ori se slujeşte de cărucioara mea, şi n-aş vrea ca domnul conte să mă mustre că i-am luat mai mult unui prieten al său.

— Să fie cum zici dumneata — răspunse Aramis — şi mai ales aşa cum îi face plăcere contelui de La Fère, pe care nici eu nu vreau să-l supăr cu ceva. Vei primi scudul ce ţi se cuvine ; totuşi, cred că am dreptul să-ţi mai dau un ludovic pe deasupra, pentru ideea dumitale.

— Fără îndoială ! rosti bucuros stăpînul poştei.

Şi înhămă el însuşi iapa cea bătrînă la cotiga ce scîrţîia din toate încheieturile.

În acest timp, Porthos merita să fie observat. Credea că descoperise secretul şi nu-şi mai găsea astîmpăr de nerăbdare ; mai întîi, fiindcă vizita la Athos îi era deosebit de plăcută ; în al doilea rînd, fiindcă spera să găsească acolo un pat şi o masă îmbelşugată.

Stăpînul poştei, după ce înhămă iapa, îi spuse unei slugi să-i ducă pe străini pînă la domeniul La Fère.

Porthos se aşeză în fundul căruţei, cu Aramis, şi-i şopti acestuia la ureche :

— Am înţeles totul.

— Ah, ah ! răspunse Aramis. Şi ce-ai înţeles, dragul meu ?

— Mergem, din partea regelui, să-i facem vreo propunere mare lui Athos.

— Hm ! făcu Aramis.

— Nu-mi spune nimic — adăugă bunul Porthos, căutînd să se ţină bine din pricina zdruncinăturilor — nu-mi spune nimic, am să ghicesc singur.

— Prea bine, prea bine, prietene, ghiceşte.

Ajunseră la Athos către ceasurile nouă seara, pe o lună minunată. Această lumină feerică îl bucura nespus de mult pe Porthos ; în schimb pe Aramis îl stînjenea aproape tot atît de mult. Îi şi mărturisi ceva în această privinţă lui Porthos, care-i răspunse :

— Bine, am ghicit. Misiunea e secretă.

Acestea fură ultimele lui cuvinte în căruţă. Căci argatul care-i însoţea îi întrerupse, spunînd :

— Domniile voastre au ajuns.

Porthos şi prietenul lui coborîră în faţa porţii micului castel. Şi aici îi vom regăsi şi noi pe Athos şi pe Bragelonne, dispăruţi amîndoi după descoperirea necredinţei domnişoarei de La Vallière.

Dacă există vreo vorbă plină de adevăr, e aceasta : marile dureri închid în ele însele germenul consolării lor. Într-adevăr, dureroasa rană din sufletul lui Raoul îl apropiase de tatăl său, şi numai Dumnezeu ştie în ce măsură îl puteau mîngîia pe tînăr cuvintele pornite din gura şi din inima generoasă a lui Athos. Rana era departe de a se vindeca ; însă Athos, tot vorbind mereu cu fiul său, încercînd să-i însufle tînărului ceva din propria lui experienţă, sfîrşise prin a-l face să înţeleagă că această durere a primei deceptii în dragoste este necesară oricărei vieţi omeneşti şi că nimeni n-a iubit vreodată fără să o cunoască.

Raoul îl asculta adesea, dar nu se lăsa convins. Căci nimic nu poate înlocui, în inima unui îndrăgostit, amintirea şi gîndul la făptura iubită. Raoul îi răspundea atunci părintelui său :

— Domnule, tot ceea ce-mi spui e adevărat ; cred că nimeni n-a cunoscut ca dumneata durerile inimii ; dar dumneata eşti un om preă mare prin înţelepciune, prea încercat de nenorociri, pentru a nu îngădui slăbiciunea unui soldat care suferă pentru întîia oară. Plătesc un tribut pe care nu-l voi plăti de două ori ; dă-mi voie deci să mă cufund în durerea mea, să mă înec în ea pînă la a uita de mine însumi, pînă la a-mi pierde judecata.

— Raoul ! Raoul !

— Crede-mă, domnule, niciodată nu mă voi putea obișnui cu gîndul că Louise, cea mai castă și cea mai nevinovată dintre femei, a putut să-l înșele într-un chip atît de josnic pe un bărbat atît de cinstit și atît de credincios ca mine ; niciodată nu mă, voi putea hotărî să văd această ființă bună și blîndă schimbîndu-se într-o femeie vicleană și desfrînată. Louise decăzută ! Louise nemernică ! Ah, domnule, asta e mult mai crud pentru mine, decît gîndul că Raoul e părăsit, că Raoul e nenorocit.

Athos folosea atunci leacul eroic. El o apăra pe Louise împotriva lui Raoul și explica trădarea ei prin dragostea ei.

— O femeie care ar cădea în brațele regelui fiindcă e rege — spunea Athos — ar merita să fie socotită nemernică ; dar Louise îl iubește pe Ludovic. Tineri amîndoi, el și-a uitat rangul, ea și-a uitat jurămintele. Dragostei i se iartă totul, Raoul. Cei doi tineri se iubesc cu sinceritate.

Și, după ce dădea această lovitură de pumnal, Athos, suspinînd, vedea cum Raoul se cutremură din pricina rănii sale, înfundîndu-se în adîncul pădurii sau refugiindu-se în camera lui, de unde, peste un ceas, reapărea palid, tremurînd, dar învins. Atunci, apropiindu-se de Athos cu un zîmbet pe buze, îi săruta mîna, așa cum cîinele care a fost bătut se gudură pe lîngă stăpîn, ca să-și ceară iertare. Raoul n-asculta decît de slăbiciunea lui, nu-și mărturisea decît durerea lui.

Așa trecură zilele ce urmară după scena aceea cînd Athos zdruncinase atît de tare orgoliul neînfrînt al regelui. Niciodată, vorbind cu fiul său, el nu pomenise de această scenă ; niciodată nu adusese vorba despre purtarea lui energică, ce l-ar fi mîngîiat poate pe tînăr, arătîndu-i că rivalul său a fost îngenunchiat. Athos nu voia însă ca îndrăgostitul jignit să uite respectul pe care-l datora regelui. Iar cînd Bragelonne, aprins, furios, încruntat, vorbea cu dispreț despre cuvintele regale, despre credința îndoielnică pe care anumiți nebuni o pun în făgăduielile pornite de la tron, cînd, străbătînd două veacuri cu iuțeala unei păsări ce zboară peste o strîmtoare pentru a trece de la o lume la alta, Raoul prevestea vremea cînd regii vor apărea mai mărunți decît oa-

menii de rînd, Athos îi spunea cu glasul lui senin şi convingător :

— Ai dreptate, Raoul ; tot ceea ce spui tu se va întîmpla : regii îşi vor pierde prestigiul, aşa cum îşi pierd strălucirea stelele care şi-au trecut timpul. Dar pînă atunci, Raoul, noi nu vom mai fi ; şi ţine minte ce-ţi spun : toţi pe lumea aceasta, bărbaţi, femei şi regi, trebuie să trăiască în prezent ; în viitor nu putem trăi decît pentru Dumnezeu.

Iată ce discutau, ca de fiecare dată, Athos şi Raoul, plimbîndu-se pe lunga alee de tei a parcului, cînd se auzi sunînd clopoţelul a cărei menire era să-l anunţe pe conte fie că sosise ora mesei, fie că avea de primit o vizită. Numaidecît, şi fără să dea vreo însemnătate acestui lucru, se întoarse din drum împreună cu fiul său, şi, la capătul aleii, se pomeniră amîndoi faţă în faţă cu Porthos şi Aramis.

XXIX

DESPĂRŢIREA CEA DIN URMĂ

Raoul scoase un strigăt de bucurie şi-l strînse cu multă căldură în braţe pe Porthos. Aramis şi Athos se îmbrăţişară ca doi bătrîni. Această îmbrăţişare însăşi era ca o întrebare adresată lui Aramis, care spuse numaidecît :

— Prietene, nu vom rămîne mult timp la voi.

— Ah ! făcu contele.

— Vom sta numai atît — adăugă Porthos — cît să vă povestesc bucuria mea.

— Ah ! făcu Raoul.

Athos îl privi în tăcere pe Aramis, a cărui înfăţişare posomorîtă i se părea destul de puţin potrivită cu veştile bune despre care vorbea Porthos.

— Ce bucurie ţi s-a întîmplat ? îl întrebă Raoul zîmbind.

— Regele mă face duce — îi răspunse cu un aer misterios bunul Porthos, aplecîndu-se la urechea tînărului — duce cu brevet!

Dar şoaptele lui Porthos erau totdeauna aşa de tari, încît puteau fi auzite de toată lumea; murmurele lui aveau diapazonul unui răcnet în toată regula. Athos îl auzi şi scoase o exclamaţie ce-l făcu pe Aramis să tresară. Acesta îl luă de braţ pe Athos şi, după ce-i ceru lui Porthos îngăduinţa să-l lase să vorbească puţin la o parte cu gazda, îi spuse contelui:

— Dragul meu Athos, sînt zdrobit de durere.

— De durere? exclamă contele. Ah, dragă prietene!

— Iată, în două cuvinte: am urzit o conspiraţie împotriva regelui; această conspiraţie a dat greş, şi în momentul de faţă sînt urmărit, fără îndoială.

— Eşti urmărit!... O conspiraţie!... Ei, prietene, ce tot spui?

— Un trist adevăr. Sînt un om pierdut.

— Dar Porthos... Titlul lui de duce... Asta ce mai e?

— Iată ceea ce mă doare mai mult; iată ceea ce mă apasă mai tare. Crezînd într-o reuşită sigură, l-am tîrît în conspiraţia mea şi pe Porthos. El a contribuit la ea cu toate puterile, aşa cum ştii că face totdeauna, fără să ştie nimic, şi iată-l azi compromis ca şi mine, pierdut ca şi mine.

— Dumnezeule!

Şi Athos se uită la Porthos, care le zîmbea fericit.

— Trebuie să-ţi spun totul. Ascultă-mă — continuă Aramis.

Şi-i povesti toată întîmplarea pe care o cunoaştem. Athos îşi simţi de cîteva ori, în timpul povestirii, fruntea năpădită de sudoare.

— Ideea era mare — zise el — dar era şi o mare greşeală.

— Pentru care iată-mă pedepsit, Athos.

— De aceea îţi voi mărturisi gîndul meu întreg.

— Spune.

— E o crimă.

— De neiertat, ştiu. Lezmajestate!

— Porthos! Bietul Porthos!

— Cine ştia? Izbînda, ţi-am spus, era ca sigură.

— Domnul Fouquet e un om cinstit.

— Iar eu sînt un prost, judecîndu-l atît de greşit — adăugă Aramis. Oh, înţelepciunea omenească ! Oh, piatră de moară care macină o lume şi care, într-o zi, e oprită de un fir de nisip ce cade, nu se ştie de unde, între dinţii ei !

— Spune, mai bine, de un diamant, Aramis. În sfîrşit, răul s-a întîmplat. Ce-ai de gînd să faci acum ?

— Îl iau cu mine pe Porthos. Niciodată regele nu va voi să creadă că acest vrednic om a făcut totul fără să ştie despre ce era vorba ; niciodată nu va voi să creadă că Porthos socotea că-l slujeşte pe rege făcînd ceea ce-a făcut. Va plăti cu capul greşeala mea. Şi nu vreau asta.

— Şi unde ai de gînd să-l duci ?

— La Belle-Isle, mai întîi. E un refugiu unde sîntem la adăpost. Apoi, acolo am marea şi o corabie, ca să trecem fie în Anglia, unde am multe legături...

— Tu, în Anglia ?

— Da. Sau în Spania, unde am şi mai multe...

— Exilîndu-l pe Porthos, îl ruinezi, căci regele îi va confisca averea.

— Am prevăzut totul. Odată ajuns în Spania, voi şti să mă împac cu Ludovic al XIV-lea şi să-i cer iertare pentru Porthos.

— Te bucuri de mare trecere, după cîte văd, Aramis ! zise Athos cu un aer discret.

— De mare trecere, şi asta pentru binele prietenilor mei, amice Athos.

Aceste cuvinte fură însoţite de o sinceră strîngere de mînă.

— Mulţumesc — răspunse contele.

— Şi, fiindcă am ajuns aici — reluă Aramis — să recunoaştem că şi tu eşti un nemulţumit ; şi tu, şi Raoul îl duşmăniţi pe rege. Faceţi ca noi. Veniţi la Belle-Isle. Pe urmă, vom vedea... Îţi garantez, pe onoarea mea, că, într-o lună, războiul va fi declarat între Franţa şi Spania, în numele acestui fiu al lui Ludovic al XIII-lea, care e un infante şi el, şi pe care Franţa îl tratează neomeneşte. Or, cum Ludovic al XIV-lea nu va primi un război făcut din acest motiv, îţi garantez o învoială al cărei rezultat va fi titlul de grande spaniol pentru Porthos şi pentru mine, şi un ducat în Franţa pentru tine, care eşti deja grande de Spania. Primeşti ?

— Nu ; eu prefer să-mi păstrez libertatea de a-l putea mustra pe rege ; e o mîndrie firească a neamului meu de a se socoti mai presus de orice neam regesc. Făcînd ceea ce-mi propui tu, aş rămîne îndatorat regelui ; aş cîştiga, de bună seamă, pe acest pămînt, dar aş pierde în conştiinţa mea. Îţi mulţumesc.

— Atunci, dă-mi două lucruri, Athos : iertarea ta...

— Oh, ţi-o dau, firește, dacă ai vrut să-l răzbuni, într-adevăr, pe cel slab şi asuprit, împotriva asupritorului.

— Asta mi-e de-ajuns — răspunse Aramis cu o împurpurare a feţei ce se pierdu în noapte. Iar acum, dă-mi doi dintre cei mai buni cai ai tăi, ca să ajungem la a doua poştă, întrucît la prima de aici am fost refuzat, sub pretextul unei călătorii pe care domnul de Beaufort o face prin acest ţinut.

— Vei avea cei doi cai mai buni ai mei, Aramis. Şi te rog să ai grijă de Porthos.

— Oh, în privinţa asta fii fără teamă. Încă o întrebare : socoţi că fac bine ceea ce fac cu el ?

— Fapta fiind săvîrşită, da ; căci regele nu-l va ierta, şi apoi tu ai totdeauna, orice s-ar zice, un sprijin în domnul Fouquet, care nu te va părăsi, fiind şi el foarte compromis, cu toată purtarea lui eroică.

— Ai dreptate. Iată pentru ce, în loc să pornesc numaidecît pe mare, ceea ce ar arăta că mi-e frică şi că-mi recunosc vina, rămîn pe pămînt francez. Dar Belle-Isle va fi pentru mine pămîntul pe care-l voi vrea : englez, spaniol sau roman ; totul atîrnă de pavilionul pe care-l voi ridica.

— Cum asta ?

— Pentru că eu am fortificat Belle-Isle, şi nimeni nu va cuceri Belle-Isle, dacă eu o voi apăra. Şi apoi, cum singur ai spus adineauri, domnul Fouquet e amestecat şi el. Nimeni nu va ataca Belle-Isle fără semnătura domnului Fouquet.

— Aşa e. Totuşi, fii cu băgare de seamă. Regele e şiret şi e puternic.

Aramis surîse.

— Te rog să ai grijă de Porthos — repetă contele cu un fel de stăruinţă seacă.

— Ceea ce voi deveni eu, conte — răspunse Aramis pe acelaşi ton — va deveni şi fratele nostru Porthos.

Athos se înclină, strîngînd mîna lui Aramis, şi se duse să-l îmbrăţişeze cu căldură pe Porthos.

— Sînt făcut ca să fiu fericit, nu-i aşa ? murmură acesta într-al nouălea cer, înfăşurîndu-se în mantia lui.

— Vino, scumpule — zise Aramis.

Raoul ieşise înainte, pentru a pune să fie înşeuaţi cei doi cai.

Grupul se despărţi în două. Athos privea cum cei doi prieteni ai lui se pregăteau de plecare ; ceva ca o ceaţă îi învălui ochii şi-i apăsă inima. „Ciudat ! gîndi el. De unde îmi vine îndemnul acesta de a-l îmbrăţişa pe Porthos încă o dată ?"

În acelaşi clipă, Porthos se întoarse şi se apropie de vechiul său prieten cu braţele deschise. Această ultimă îmbrăţişare fu foarte însufleţită, ca atunci, în anii tinereţii, ca pe vremea cînd inima era caldă şi viaţa fericită. Pe urmă Porthos încălecă. Aramis se întoarse şi el pentru a-şi mai trece o dată braţul în jurul gîtului lui Athos. Acesta îi urmări în lungul drumului, privind cum se topeau în noapte cu mantiile lor albe. Ca două năluci, ei creşteau parcă depărtîndu-se de pămînt, dar nu se pierdură nici în ceaţă, nici în coborîturile drumului : la orizont, părură amîndoi a-şi lua avînt şi a se ridica încet, în sus, pierzîndu-se în nori. Atunci Athos, cu inima strînsă, porni spre casă, spunîndu-i lui Bragelonne :

— Raoul, nu ştiu ce glas îmi şopteşte că i-am văzut pe aceşti doi oameni pentru ultima oară.

— Nu mă mira, domnule, că te-ai gîndit la asta — răspunse tînărul — deoarece şi eu am acelaşi simţămînt, şi eu simt că nu-i vom mai vedea niciodată pe domnii du Vallon şi d'Herblay.

— Oh — adăugă contele — tu îmi vorbeşti astfel fiindcă eşti întristat de altceva şi vezi totul în negru ; dar tu eşti tînăr ; şi dacă se va întîmpla să nu-i mai vezi pe aceşti doi vechi prieteni, înseamnă că nu vor mai fi pe această lume, unde tu ai de trăit încă mulţi ani. Pe cînd eu...

Raoul clătină uşor din cap şi se sprijini de umărul contelui, fără ca nici unul, nici celălalt să mai poată spune vreun cuvînt, deşi inimile le erau învolburate.

Deodată, un tropot de cai şi un zvon de glasuri ce se auzeau la cotitura drumului dinspre Blois îi făcură să-şi întoarcă atenţia în partea aceea. Purtători de facle, călări, îşi mişcau voioşi torţele pe sub ramurile copacilor de pe mar-

ginea drumului, uitîndu-se din timp în timp înapoi, pentru a nu se depărta prea mult de călăreții care veneau în urma lor. Faclele, zgomotul, praful stîrnit de vreo doisprezece cai gătiți ca de zile mari făceau un contrast ciudat, în mijlocul nopții, cu dispariția mută și funebră a celor două umbre ale lui Porthos și Aramis.

Athos se îndreptă spre casă. Dar n-apucă să ajungă pînă la ușă, că poarta cea mare de fier păru cuprinsă de flăcări : toate faclele acelea se opriră să lumineze drumul. Un glas strigă : „Domnul duce de Beaufort !" Și Athos porni repede spre poarta cea mare de la intrare.

Ducele descălecase de pe cal și căuta cu ochii în jurul lui.

— Sînt aici, monseniore ! strigă Athos.

— Ei, bună seara, dragă conte — răspunse prințul cu acea sinceră cordialitate ce cucerea toate inimile. E prea tîrziu pentru un prieten ?

— Ah, prințe, intrați ! răspunse contele.

Athos și domnul de Beaufort, sprijinit de brațul contelui, intrară în casă, urmați de Raoul, care pășea cu modestie și respect laolaltă cu ofițerii prințului, printre care avea mulți prieteni.

XXX

DOMNUL DE BEAUFORT

Prințul întoarse fața în clipa cînd Raoul, ca să-l lase singur cu Athos, închidea ușa și se pregătea să treacă împreună cu ofițerii într-o sală vecină.

— Acesta e tînărul pe care-l laudă atît de des domnul de Condé ? întrebă domnul de Beaufort.

— Da, el, monseniore.

— E un soldat ! Spune-i să stea, conte.

— Rămîi, Raoul, dacă monseniorul vrea — zise Athos.

— Iată-l mare şi frumos, pe cinstea mea! adăugă ducele. Mi-l vei da, domnule, dacă ţi-l voi cere?

— Ce înţelegeţi prin asta, monseniore? întrebă Athos.

— Ei da, am venit aici să-mi iau rămas bun de la dumneata.

— Rămas bun, monseniore?

— Într-adevăr. N-ai aflat ce voi deveni?

— Dar ceea ce aţi fost totdeauna, monseniore: un prinţ curajos şi un excelent gentilom.

— Voi deveni un prinţ al Africii, un gentilom beduin. Regele mă trimite să fac cuceriri la arabi.

— Ce-mi aud urechile, monseniore?

— E ciudat, nu-i aşa? Eu, parizianul pînă în măduva oaselor, eu care am domnit asupra mahalalelor şi care eram numit regele Halelor, s-ajung din piaţa Maubert la minaretele din Djidgelli; să mă fac, din frondeur, aventurier!

— Oh, monseniore, dacă nu mi-aţi spune chiar dumneavoastră asta...

— N-ar fi de crezut, nu-i aşa? Crede-mă, totuşi, şi să ne luăm rămas bun. Iată ce înseamnă să reintri în favoare!

— În favoare?

— Da. Zîmbeşti? Ah, dragă conte, dar ştii pentru ce am primit? Ştii?

— Pentru că alteţa voastră iubeşte gloria înainte de toate.

— Oh, nu! Nu e nici o glorie, vezi dumneata, să te duci să tragi cu muscheta în oamenii aceia. Gloria, eu n-o privesc aşa, şi e cu putinţă ca acolo să găsesc altceva... Dar am vrut şi vreau — mă înţelegi, dragă conte? — ca viaţa mea să aibă şi această ultimă faţetă, după toate ciudatele oglindiri în care m-am văzut timp de cincizeci de ani. Căci, oricum, vei recunoaşte, e destul de ciudat să te fi născut fiu de rege[1], să fi luat parte la războaie împotriva regilor, să te fi numărat printre mărimile acestui veac, să-ţi fi ţinut cu cinste rangul, să te fi simţit un Henric al IV-lea, să fi fost

[1] François de Vendôme, duce de Beaufort (1616—1669), fiul lui Cesar de Vendôme, bastard al regelui Henric al IV-lea, era de viţă regală. El a fost unul din conducătorii *Frondei prinţilor*, supranumit şi regele Halelor, datorită popularităţii sale. Ajuns amiral al Franţei, el a comandat mai multe expediţii îndreptate împotriva coastelor Algeriei.

mare amiral al Franței, și să te duci să fii ucis la Djidgelli, printre toți acei turci, sarazini și mauri.

— Monseniore, văd că stăruiți prea mult asupra acestui subiect — zise Athos tulburat. Cum se poate să presupuneți că o soartă atît de strălucită se va stinge în acest chip mizerabil ?

— Crezi oare, om drept și cinstit, că dacă mă duc în Africa pentru un scop atît de caraghios, nu voi reuși să-mi ating ținta fără să mă fac de rîs ? Crezi că nu voi face să se vorbească despre mine ? Crezi că pentru a face să se vorbească despre mine, astăzi, cînd există domnul prinț de Condé, domnul de Turenne și atîția alții, contemporani de-ai mei, eu, amiral al Franței, nepotul lui Henric al IV-lea, eu, regele Parisului, mai am altceva de făcut decît să fiu ucis ? La naiba ! Se va vorbi despre mine, îți spun ; voi fi ucis, în ciuda tuturora. Dacă nu acolo, în altă parte.

— Lăsați, monseniore — răspunse Athos — ați început să exagerați ; și dumneavoastră n-ați exagerat niciodată decît în vitejie !

— Haide, dragă prietene ! Mulțumesc de așa vitejie : să te-arunci în brațele scorbutului ori ale dizenteriei, să te lași în gura lăcustelor sau să devii ținta săgeților otrăvite, ca bunicul meu, Ludovic cel Sfînt ! Știi că blestemații aceia mai au încă săgeți otrăvite ? Și pe urmă dumneata mă cunoști, îmi place să cred, de multă vreme, și știi că atunci cînd vreau ceva, apoi vreau !

— Ați vrut să ieșiți de la Vincennes [1], monseniore.

— Oh, dumneata m-ai ajutat mult atunci. Dar, că veni vorba, mă întorc și mă sucesc în toate părțile, fără să-l mai văd pe vechiul meu prieten, domnul Vaugrimaud ! Ce face el ?

— Domnul Vaugrimaud a rămas aceeași foarte respectuoasă slugă a alteței voastre — zise Athos zîmbind.

— Am aici o sută de pistoli, pentru el, ca moștenire. Căci mi-am făcut testamentul, conte.

---

[1] Arestat în 1643, datorită participării la o răscoală îndreptată împotriva absolutismului regal, și închis în turnul de la Vincennes, ducele a izbutit să scape în 1648.

— Ah, monseniore ! monseniore !

— Şi-nţelegi, dacă s-ar vedea că Grimaud e trecut în testamentul meu...

Ducele prinse a rîde. Apoi, adresîndu-se lui Raoul, care de la începutul acestei convorbiri căzute într-o visare adîncă, îi spuse :

— Tinere, ştiu aici un anumit vin de Vouvray, şi cred că...

Raoul ieşi repede, pentru a spune să fie servit ducele. În acest timp, domnul de Beaufort apucă mîna lui Athos.

— Ce-ai de gînd să faci ? îl întrebă el.

— Nimic, cel puţin deocamdată, monseniore.

— Ah, da, ştiu ; de cînd cu pasiunea regelui pentru... La Vallière.

— Da, monseniore.

— Aşadar, e adevărat ce se spune ?... Am cunoscut-o şi eu, cred, pe această mică Vallière. Nu e prea frumoasă, aşa mi se pare...

— Nu e, monseniore — confirmă Athos.

— Ştii de cine-mi aminteşte ea ?

— Îi aminteşte de cineva alteţei voastre ?

— Îmi aminteşte de o fetişcană destul de drăguţă, a cărei mamă locuia prin apropiere de Hale.

— Ah, da ! făcu Athos, zîmbind uşor.

— Frumoase timpuri ! adăugă domnul de Beaufort. Da, Vallière îmi aminteşte de fetişcana aceea.

— Care a avut un copil, nu-i aşa ?

— Cred că da — răspunse ducele cu nevinovăţie şi cu un aer de nepăsătoare uitare, al cărui ton şi a cărui nuanţă ar fi greu de descris. Şi iată-l pe bietul Raoul, care e fiul dumitale, da ?

— E fiul meu, da, monseniore.

— Iată-l pe bietul băiat dat la o parte de rege. Şi-i supărat ?

— Mai mult decît atît, monseniore, s-a retras de la curte.

— Şi vrei să-l laşi să îmcezească aici ? E o greşeală. Ştii ce, dă-mi-l mie !

— Vreau să-l păstrez lîngă mine, monseniore. Nu-l mai am decît pe el pe lume, şi atîta vreme cît va vrea să rămînă...

— Bine, bine — răspunse ducele. Totuşi, eu ţi l-aş fi vîndecat repede. Te încredinţez că e făcut dintr-un aluat din care se nasc mareşalii Franţei, şi am văzut mai mult decît unul formaţi dintr-o asemenea stofă.

— Se poate, monseniore, dar mareşalii Franţei sînt făcuţi de rege, iar Raoul nu va primi niciodată nimic ce vine de la rege.

Raoul întrerupse această discuţie prin reîntoarcerea sa. Venea înaintea lui Grimaud, ale cărui mîini, stăpîne încă pe ele, duceau tava pe care se afla un pahar şi o sticlă cu vinul preferat al domnului duce. Văzîndu-l pe vechiul său protejat, ducele scoase o exclamaţie de bucurie.

— Grimaud ! Bună seara, Grimaud — zise el. Cum merge ?

Servitorul se înclină adînc, tot atît de fericit ca şi nobilul său interlocutor.

— Doi prieteni ! adăugă ducele, scuturînd cu un gest puternic umărul cinstitului Grimaud.

Altă plecăciune, mai adîncă şi mai fericită încă decît cea dintîi, din partea lui Grimaud.

— Ce văd aici, conte ? Un singur pahar ?

— Nu beau cu alteţa voastră decît dacă alteţa voastră mă poftеşte — zise Athos cu o nobilă umilinţă.

— La dracu ! Bine ai făcut că ai cerut numai un pahar, vom bea amîndoi din el, ca doi fraţi de arme. Dumneata mai întîi, conte.

— Vă rog să-mi faceţi plăcerea deplină — zise Athos, întinzînd paharul ducelui.

— Eşti un prieten încîntător — răspunse ducele de Beaufort, care bău şi-i trecu apoi pocalul de aur amfitrionului său. Dar asta nu e totul — adăugă el. Mi-e sete încă, şi vreau să-i fac onoare flăcăului acesta, care stă aci în picioare. Eu aduc noroc, viconte — îi spuse el lui Raoul. Doreşte-ţi ceva în clipa cînd vei bea din paharul meu, şi să mă lovească ciuma dacă ceea ce-ai dorit nu se va împlini !

Îi întinse pocalul lui Raoul, care-şi muie buzele în el din fugă, spunînd tot atît de repede :

— Mi-am pus ceva în gînd, monseniore.

În ochi îi strălucea o flacără sumbră, iar sîngele i se urcase în obraji ; Athos se îngrozi văzîndu-i numai surîsul acela straniu.

— Şi ce ţi-ai pus în gînd ? întrebă ducele, lăsîndu-se în fotoliu, în timp ce cu o mînă îi dădea lui Grimaud sticla şi o pungă cu bani.

— Monseniore, îmi făgăduiţi că-mi veţi da ceea ce mi-am pus în gînd ?

— La naiba, am spus-o doar !

— Mi-am pus în gînd, domnule duce, să merg cu dumneavoastră la Djidgelli.

Athos păli şi nu izbuti să-şi ascundă tulburarea. Ducele îşi privi prietenul ca şi cum ar fi căutat să-l ajute a se apăra împotriva acestei lovituri neprevăzute.

— Asta e greu, scumpul meu viconte, foarte greu — zise el cu glas coborît.

— Iertaţi-mă, monseniore, am fost indiscret — reluă Raoul pe un ton ferm — dar, întrucît m-aţi îndemnat să doresc...

— Să doreşti să mă părăseşti pe mine — îl întrerupse Athos.

— Oh, domnule... cum poţi crede asta ?

— Ei bine, la naiba ! strigă ducele. Tînărul viconte are dreptate. Ce să facă el aici ? Va putrezi de mîhnire.

Raoul se înroşi ; prinţul, înfierbîntat, continuă :

— Războiul e o distrugere : în el cîştigi totul, în el nu pierzi decît un lucru, viaţa ; şi-atunci, cu-atît mai rău !

— Adică pierzi amintirile — rosti Raoul cu însufleţire — şi-atunci cu-atît mai bine !

Se căi că vorbise cu atîta aprindere, văzîndu-l pe Athos ridicîndu-se şi ducîndu-se să deschidă fereastra. Acest gest ascundea, fără îndoială, o mare frămîntare. Raoul se apropie numaidecît de conte. Dar Athos îşi înăbuşise regretul, căci reapăru în bătaia luminilor cu chipul său senin şi liniştit.

— Ei bine — zise ducele — să vedem, pleacă sau nu pleacă ? Dacă pleacă, va fi aghiotantul meu, conte ; fiul meu.

— Monseniore ! rosti Raoul, îndoindu-şi un genunchi.

— Monseniore — rosti contele, apucînd mîna ducelui — Raoul va face aşa cum va voi.

— Oh, nu, domnule, aşa cum vei voi dumneata ! întrerupse tînărul.

— Ei drace ! strigă prințul la rîndul său. Nu va fi nici după cum vrea contele, nici după cum vrea vicontele, ci după cum vreau eu. Îl iau cu mine. Marina e un viitor strălucit, prietene.

Raoul zîmbi cu și mai multă tristețe, încît, de data aceasta, Athos își simți inima copleșită și-i răspunse doar cu o privire dojenitoare. Raoul înțelese totul ; se potoli și căută să se stăpînească, astfel că nici un cuvînt nu-i mai scăpă de pe buze.

Ducele se ridică, văzînd ora înaintată, și zise foarte repede :

— Sînt grăbit ; dar dacă cineva mi-ar spune că mi-am pierdut timpul stînd de vorbă cu un prieten, i-aș răspunde că am făcut însă o alegere bună.

— Iertați-mă, domnule duce — îl întrerupse Raoul — să nu-i spuneți asta regelui, căci nu pe rege îl voi sluji eu.

— Eh, prietene, dar pe cine vei sluji atunci ? Căci nu mai sîntem pe vremea cînd puteai să zici : „Sînt al domnului de Beaufort". Nu ; astăzi toți sîntem ai regelui, și mari și mici. De aceea, să fim înțeleși, dacă vei face serviciul pe vasele mele, îl vei sluji pe rege, dragul meu viconte.

Athos aștepta, cu un fel de bucurie nerăbdătoare, răspunsul pe care avea să-l dea, la această întrebare ce-l punea în încurcătură, Raoul, dușmanul neînduplecat al regelui, rivalul său. Tatăl spera că această piedică va schimba hotărîrea fiului. Îi mulțumea aproape domnului de Beaufort, a cărui ușurătate sau a cărui generoasă explicație punea în cumpănă plecarea tînărului, singura lui bucurie. Dar Raoul, la fel de hotărît și de liniștit, răspunse :

— Domnule duce, această precizare pe care mi-o faceți, eu am cîntărit-o în cugetul meu. Voi servi pe unul din vasele dumneavoastră, întrucît aveți bunăvoința să mă luați ; dar voi sluji un stăpîn mai puternic decît regele, îl voi sluji acolo pe Dumnezeu.

— Pe Dumnezeu ? Cum asta ? rostiră, amîndoi deodată, Athos și prințul.

— În intenția mea este să-mi fac din asta o meserie și să devin cavaler de Malta [1] — adăugă Bragelonne, care lăsă

[1] Ordin monaho-cavaleresc, ordinul cavalerilor de Malta datează de la începutul secolului al XII-lea, fiind cunoscut în istorie și sub denumirea de *ospitalierii Sf. Ioan* (cavalerii ioaniți).

să-i cadă aceste cuvinte unul cîte unul, mai reci ca picăturile de apă ce se preling din copacii negri în urma furtunilor de iarnă.

La această ultimă lovitură, Athos se clătină, iar prințul fu el însuși zguduit. Grimaud scoase un geamăt surd și scăpă din mînă sticla, care căzu pe covor și se sparse, fără a fi atras atenția nici unuia dintre cei din jur.

Domnul de Beaufort îl privi pe tînăr în față și, cu toate că acesta își ținea ochii în jos, citi în trăsăturile lui flacăra unei hotărîri pe care nimic n-ar fi putut s-o clatine. Cît despre Athos, el cunoștea prea bine sufletul acesta fierbinte și neșovăielnic ; nici nu se gîndea măcar să încerce să-l abată de la drumul pe care și-l alesese. Strînse mîna pe care i-o întinse ducele.

— Conte, plec peste două zile la Toulon — zise domnul de Beaufort. Vei veni să mă vezi la Paris, ca să știm ce hotărîre ai luat ?

— Voi avea cinstea să vă mulțumesc acolo pentru toată bunăvoința voastră, prințe — răspunse contele.

— Adu-mi-l și pe viconte, fie că mă urmează sau nu — adăugă ducele. El are cuvîntul meu, iar eu nu i-l mai cer decît pe-al dumitale.

Turnînd astfel puțin balsam peste rana acestei inimi părintești, ducele îl trase de ureche pe bătrînul Grimaud, care clipea din ochi mai mult decît era firesc, apoi se întoarse la escorta lui din curte. Caii, odihniți și înviorați de răcoarea unei frumoase nopți, porniră la goană, îndepărtîndu-se de castel. Athos și Bragelonne se pomeniră din nou singuri, față în față.

Băteau ceasurile unsprezece. Tatăl și fiul păstrară o tăcere pe care orice observator atent ar fi ghicit-o plină de strigăte și de suspine. Dar acești doi bărbați erau atît de oțeliți, încît orice emoție se topea pentru totdeauna, atunci cînd ei luau hotărîrea s-o înăbușe în inima lor.

Petrecură astfel în tăcere, și aproape gîfîind, ceasul acela dinaintea miezului nopții. Doar orologiul, bătînd, le arătă cîte minute ținuse această dureroasă călătorie pe care sufletele lor o făcuseră în nemărginirea amintirilor trecutului și a temerilor viitorului. Athos se ridică cel dintîi, rostind :

— E tîrziu... Pe mîine, Raoul!

Raoul se ridică la rîndul lui şi-şi îmbrăţişă părintele. Acesta îl strînse la pieptul lui şi-i spuse cu un glas tremurător :

— În două zile mă vei fi părăsit, aşadar, Raoul, şi oare pentru totdeauna ?

— Domnule — răspunse tînărul — îmi pusesem în gînd să-mi străpung inima cu vîrful spadei mele, dar domnia ta m-ai fi socotit laş ; am renunţat la acest gînd, de aceea trebuie să ne despărţim.

— Mă părăseşti plecînd, Raoul.

— Ascultă încă ceva, domnule, te rog. Dacă nu plec, voi muri aici de durere şi dragoste. Ştiu cît îmi va fi dat să mai trăiesc aici. Trimite-mă repede, domnule, altfel mă vei vedea stingîndu-mă sub ochii domniei tale, în această casă ; e ceva mai tare ca voinţa mea, e ceva mai tare ca puterile mele ; vezi bine că într-o lună am trăit cît în treizeci de ani şi că am ajuns la capătul vieţii mele.

— Atunci — zise Athos pe un ton rece — pleci cu intenţia de a te duce să fii ucis în Africa ? Oh, spune-o !... Nu mă minţi !

Raoul păli şi tăcu timp de două secunde, care fură pentru tatăl său două ceasuri de agonie ; apoi, deodată, vorbi :

— Domnule, am făgăduit că-mi voi închina viaţa lui Dumnezeu. În schimbul sacrificiului pe care-l fac cu tinereţea şi cu libertatea mea, nu-i voi cere decît un singur lucru : să mă păstreze pentru dumneata, fiindcă dumneata eşti singura fiinţă care mă mai leagă de această lume. Numai Dumnezeu poate să-mi dea tăria de a nu uita că dumitale îţi datoresc totul şi că nimic nu preţuieşte pentru mine mai mult ca dumneata.

Athos îşi îmbrăţişă cu duioşie fiul şi-i spuse :

— Mi-ai răspuns ca un om cinstit ; peste două zile vom fi la domnul de Beaufort, la Paris ; atunci vei face ceea ce vei crede că e bine să faci. Eşti liber, Raoul. Noapte bună !

Şi porni încet spre camera lui de culcare.

Raoul coborî în grădină, unde petrecu întreaga noapte plimbîndu-se pe aleea teilor înalţi.

XXXI

PREGĂTIRI DE PLECARE

Athos nu-şi mai pierdu timpul încercînd să lupte împotriva acestei hotărîri nestrămutate. El se îngriji, în cele două zile cîte îi fuseseră îngăduite de duce, să pregătească echipamentul lui Raoul. Treaba asta cădea în sarcina bunului Grimaud, care se şi apucă să strîngă şi să împacheteze totul, cu dragostea şi cu priceperea ce i se cunosc.

Athos îi dădu ordin acestui vrednic servitor să pornească spre Paris de îndată ce echipajele vor fi gata, şi pentru a nu-l face pe duce să aştepte, sau, în orice caz, pentru ca Raoul să nu întîrzie dacă ducele i-ar fi simţit lipsa, apucă, chiar a doua zi după vizita domnului de Beaufort, drumul Parisului, împreună cu fiul său.

Întoarcerea aceasta la Paris, în mijlocul tuturor oamenilor care-l cunoscuseră şi care-l iubiseră, era pentru bietul tînăr motivul unei tulburări uşor de înţeles. Fiecare înfăţişare îi amintea o suferinţă celui care suferise atîta, un episod al dragostei lui, celui care iubise atîta. Apropiindu-se de Paris, Raoul se simţea murind. Odată ajuns la Paris, nici nu mai ştia ce e cu el. Se duse la de Guiche, dar acolo i se spuse că domnul de Guiche era plecat la DOMNUL.

Raoul se îndreptă spre Luxembourg şi, odată ajuns aici, fără a se fi îndoit o clipă că se afla într-un loc unde trăise La Vallière, auzi atîta muzică şi sorbi atîtea parfumuri, în urechi îi răsunară atîtea rîsete voioase şi văzu atîtea umbre dansînd, încît, dacă n-ar fi fost o femeie miloasă care-l zări stînd posomorît şi palid sub un portic, ar fi rămas acolo cîteva clipe, apoi ar fi plecat fără a se mai întoarce vreodată. Dar, după cum am spus, în primele anticamere el se opri, numai pentru a nu se amesteca printre toţi acei oameni fericiţi pe care-i simţea mişcîndu-se prin sălile învecinate. Şi cînd un valet al DOMNULUI, recunoscîndu-l, îl întrebă dacă voia să-l vadă pe DOMNUL sau pe DOAMNA, Raoul abia putu să-i răspundă şi căzu pe o bancă de lîngă o dra-

perie de catifea, cu ochii aţintiţi la un orologiu ce se oprise din mers de mai bine de un ceas. Valetul trecu mai departe ; peste puţin se ivi altul, mai deprins cu obiceiurile casei, şi schimbă cîteva vorbe cu Raoul, pentru a afla dacă voia să fie anunţat domnul de Guiche. Acest nume nu produse nici o mişcare în sărmanul Raoul. Valetul, stăruind, începu să povestească atunci că de Guiche născocise un nou joc de loterie şi că tocmai le învăţa pe doamne cum să joace. Raoul făcu nişte ochi mari, ca un om căzut din cer, dar nu răspunse nimic ; tristeţea lui însă deveni şi mai vizibilă.

Cu capul pe spate, cu picioarele moi, cu gura întredeschisă pentru a lăsa să-i scape mai uşor suspinele, Raoul rămase astfel uitat în această anticameră, cînd deodată o rochie apăru foşnind pe uşa unui salon lateral ce dădea în galerie. O femeie tînără, frumoasă şi veselă, dojenind un ofiţer de serviciu, ieşi de acolo, vorbind cu multă însufleţire. Ofiţerul răspundea prin cuvinte domoale, dar hotărîte ; era mai curînd o cicăleală de îndrăgostiţi decît o ceartă între doi oameni de curte, şi totul sfîrşi printr-o sărutare depusă pe degetele doamnei. Dintr-o dată, zărindu-l pe Raoul, doamna tăcu şi, îndepărtîndu-l pe ofiţer, zise :

— Retrage-te, Malicorne ; credeam că nu e nimeni aici. Te voi blestema dacă ne-a auzit sau ne-a văzut cineva !

Malicorne dispăru numaidecît ; tînăra doamnă se apropie la spatele lui Raoul şi, ascuţindu-şi buzele glumeţe, zise :

— Domnul e un bărbat galant şi, fără îndoială... Dar se întrerupse, ca să scoată un ţipăt. Raoul ! exclamă ea, înroşindu-se.

— Domnişoara de Montalais ! murmură Raoul, mai palid la faţă decît moartea.

Se ridică împleticindu-se şi vru s-o ia la fugă pe mozaicul alunecos ; dar fata înţelese această durere sălbatică şi crudă şi simţi că în fuga lui Raoul era o învinuire sau, în orice caz, o bănuială ce se răsfrîngea asupra ei. Femeie totdeauna prevăzătoare, socoti că nu trebuie să lase să-i scape prilejul unei explicaţii ; Raoul însă, oprit de dînsa în mijlocul acelei galerii, nu părea că vrea să se predea fără luptă. Îi răspunse pe un ton atît de rece şi de fîstîcit, încît, dacă unul sau altul ar fi fost surprinşi astfel în acea clipă, toată curtea n-ar fi avut nici cea mai mică îndoială asupra purtării domnişoarei de Montalais.

— Ah, domnule — zise ea cu dispreț — nu e de loc demn de un gentilom ceea ce faci. Inima mă îndeamnă să-ți vorbesc, și dumneata mă compromiți printr-o primire aproape necuviincioasă. Greșești, domnule, și îți confunzi prietenii cu dușmanii. Adio!

Raoul se jurase să nu mai vorbească niciodată despre Louise, să nu se mai uite niciodată la cei care ar fi putut s-o vadă pe Louise; pleca într-o altă lume, pentru a nu mai întîlni nimic din ceea ce va fi văzut Louise, nimic din ceea ce va fi atins ea. Dar, după prima răbufnire a mîndriei, după ce o întîlnise pe Montalais, prietena Louisei, pe Montalais care-i aducea aminte de turnulețul de la Blois și de bucuriile tinereții lui, toate aceste hotărîri i se înșirară în minte.

— Iartă-mă, domnișoară; nu intră și nu poate intra în firea mea să fiu necuviincios.

— Vrei poate să-mi spui ceva? întrebă Montalais cu surîsul ei de altădată. Ei bine, vino în altă parte; aici am putea fi surprinși.

— Unde? întrebă el.

Ea se uită la orologiu cu nehotărîre; apoi, după ce se gîndi o clipă, răspunse:

— La mine; am un răgaz de un ceas, în care putem vorbi nestingheriți.

Și, pornind înainte, mai ușoară ca o zînă, urcă în camera ei, unde Raoul o urmă. Acolo, închizînd ușa și dîndu-i cameristei mantia pe care pînă atunci o ținuse pe brat, ea îl întrebă pe Raoul:

— Îl cauți pe domnul de Guiche?

— Da, domnișoară.

— Îl voi ruga să urce aici, numaidecît după ce-ți voi fi vorbit.

— Te rog, domnișoară.

— Mai ești supărat pe mine?

Raoul o privi o clipă; apoi, lăsîndu-și ochii în jos, răspunse:

— Da.

— Crezi oare că eu am urzit complotul acela care a dus la despărțirea dumneavoastră?

— Despărțire ? rosti el cu amărăciune. Oh, domnișoară, nu poate exista despărțire acolo unde n-a fost niciodată dragoste.

— Greșeală ! răspunse Montalais. Louise te iubea.

Raoul tresări.

— Nu era vorba de dragoste, știu ; dar ea te iubea și ar fi trebuit s-o iei în căsătorie atunci, înainte de a te duce la Londra.

Raoul hohoti într-un rîs sinistru, care-o făcuse pe Montalais să se cutremure.

— Vorbești cu atîta ușurință, domnișoară !... Oare mă puteam căsători cu cea cu care doream ? Dar uiți că regele își păstra încă de pe atunci pentru el metresa, adică pe aceea despre care vorbim ?

— Ascultă — reluă tînăra femeie strîngînd mîinile reci ale lui Raoul într-ale sale — ai făcut o mulțime de greșeli ; un bărbat de vîrsta dumitale nu trebuie să lase singură o femeie la care ține.

— Atunci înseamnă că nu mai există credință pe lume ? zise Raoul.

— Nu, viconte — răspunse cu multă stăpînire de sine Montalais. Totuși, trebuie să-ți spun că, în loc s-o iubești cu răceală și ca un filozof pe Louise, dacă i-ai fi trezit dragostea...

— Destul, domnișoară, te rog — o întrerupse Raoul. Îmi dau seama că sînteți toate și toți dintr-un alt veac decît mine. Știți să rîdeți și să vă bateți joc de orice într-un chip plăcut. Eu însă o iubeam pe domnișoara de... Dar nu putu să-i rostească numele. O iubeam, da, credeam în ea ; astăzi sînt îndreptățit să n-o mai iubesc.

— Oh, viconte ! făcu Montalais arătîndu-i o oglindă.

— Știu ce vrei să spui, domnișoară ; m-am schimbat mult, nu-i așa ? Ei bine, știi din ce pricină ? Fața mea e oglinda inimii mele : m-am schimbat înăuntru, ca și în afară.

— Te-ai consolat ? întrebă cu acreală Montalais.

— Nu, și nu mă voi consola niciodată.

— Și nici n-ai să fii vreodată înțeles, domnule de Bragelonne.

— Puțin îmi pasă de asta. Mă înțeleg prea bine eu însumi.

— N-ai încercat măcar să-i vorbești Louisei ?

— Eu ! strigă tînărul, cu ochii scînteietori. Eu ! Într-adevăr, de ce nu mă sfătuieşti să mă însor cu ea ? Poate că regele ar consimţi, astăzi !

Şi se ridică de pe scaun, plin de mîndrie.

— Văd — zise Montalais — că nu te-ai vindecat şi că biata Louise are un duşman mai mult.

— Un duşman mai mult ?

— Da, favoritele nu sînt văzute cu ochi buni la curtea Franţei.

— Oh, atîta vreme cît are un iubit care o apără, nu-i destul ? A ştiut să aleagă astfel, încît duşmanii să nu poată lua nici o măsură împotriva lui. Apoi, după ce se opri o secundă, adăugă, cu o nuanţă de ironie ce nu se putea să-şi greşească ţinta : Şi, pe urmă, te are pe dumneata ca prietenă, domnişoară !

— Eu ? Oh, nu ; nu mai sînt dintre acelea care au cutezanţa să se uite la domnişoara de La Vallière ; dar...

Acest *dar* plin de ameninţări şi de furtuni, acest *dar* ce făcu să-i bată inima lui Raoul, atît de multe dureri prevestea el pentru aceea pe care o iubise cu adevărat, acest cumplit *dar*, plin de înţeles la o femeie ca Montalais, fu întrerupt de un zgomot destul de puternic pe care cei doi vorbitori îl auziră în alcov, dincolo de despărţitura de lemn. Montalais îşi ciulea urechea şi Raoul abia se ridicase, cînd o femeie intră, foarte liniştită, pe uşa secretă pe care o închise în urma ei.

— DOAMNA ! exclamă Raoul, recunoscînd-o pe cumnata regelui.

— Oh, nenorocita de mine ! murmură Montalais, sărind, dar prea tîrziu, înaintea Prinţesei. Orologiul acela m-a înşelat cu o oră ! Avu totuşi timp să-i spună DOAMNEI, care se îndrepta spre Raoul : Domnul de Bragelonne, doamnă.

La aceste cuvinte, Prinţesa se opri deodată, scoţînd la rîndul ei un ţipăt.

— Alteţa voastră regală — zise repede Montalais — e atît de bună să se gîndească la loterie şi...

Prinţesa începea să-şi piardă cumpătul. Raoul se pregătea să plece, fără a fi înţeles nimic, deoarece simţea că le stînjeneşte pe cele două femei. DOAMNA căuta un cuvînt oarecare pentru a-şi recăpăta stăpînirea de sine, cînd un dulap se deschise în faţa alcovului şi domnul de Guiche

apăru, foarte zîmbitor, din acel dulap. Cel mai uluit dintre toţi patru era, trebuie să o spunem, tot Raoul. Cu toate acestea, Prinţesa fu gata să leşine şi se sprijini de stîlpul patului. Nimeni nu îndrăzni s-o ajute. Această scenă ţinu cîteva minute, într-o tăcere îngrozitoare. Raoul fu acela care o rupse, îndreptîndu-se spre conte, a cărui emoţie de nedescris făcea să-i tremure genunchii, şi spunîndu-i, în timp ce-i strîngea mîinile :

— Dragă conte, explică-i DOAMNEI că sînt prea nenorocit pentru a nu merita iertarea ; explică-i, de asemenea, că am iubit mult în viaţa mea şi că dezgustul trădării de care am avut parte mă face necruţător cu orice altă trădare ce s-ar săvîrşi în jurul meu. Iată pentru ce, domnişoară — adăugă el zîmbind către Montalais — nu voi dezvălui niciodată taina vizitelor prietenului meu la dumneata. Obţine din partea DOAMNEI, a DOAMNEI care e atît de generoasă şi atît de bună, aceeaşi iertare, pentru faptul de a te fi surprins adineauri în galerie. Sînteţi liberi şi unul şi altul, iubiţi-vă, fiţi fericiţi !

Prinţesa avu un moment de deznădejde greu de redat prin cuvinte ; nu se putea linişti la gîndul că, în ciuda marei delicateţi de care dădea dovadă Raoul, se găsea la voia unei indiscreţii. Nu putea, de asemenea, să primească ieşirea pe care i-o oferea această delicată şiretenie. Tulburată, înciudată, ea se zbătea sub dubla muşcătură a acestor două chinuri. Raoul o înţelese şi-i veni încă o dată în ajutor. Îndoindu-şi genunchiul înaintea ei, îi spuse încet :

— Doamnă, peste două zile voi fi departe de Paris, iar în cincisprezece zile departe de Franţa, şi nimeni nu mă va mai revedea vreodată.

— Pleci ? rosti ea bucuroasă.

— Cu domnul de Beaufort.

— În Africa ! strigă la rîndul lui de Guiche. Tu, Raoul ? Oh, prietene, în Africa, unde mor toţi ! Şi, uitînd de orice, uitînd chiar că această uitare de sine o compromitea pe Prinţesă mai mult decît prezenţa lui, zise : Ingratule, nici măcar nu mi-ai cerut sfatul !

Şi-l îmbrăţişă pe Raoul.

În acest timp, Montalais o făcu pe DOAMNA să dispară undeva, apoi dispăru şi ea. Raoul îşi trecu o mînă peste frunte şi zise, surîzînd :

— Am visat ! Apoi tare, către de Guiche, care-l privea tot mai adînc : Prietene — îi spuse — nu mă ascund de tine, care eşti alesul inimii mele : voi muri acolo, astfel că taina ta va fi îngropată o dată cu mine.

— Oh, Raoul ! Om minunat !

— Ştii care e părerea mea, de Guiche ? Iat-o : simt că voi fi mai fericit culcat sub pămînt, decît am fost aici de o lună încoace. Sînt creştin, dragă prietene, dar dacă o asemenea suferinţă mai durează, nu ştiu ce se va întîmpla cu sufletul meu.

De Guiche voi să spună ceva.

— Nici un cuvînt despre mine — îl opri Raoul. Ţi-aş putea da însă un sfat, scumpul meu prieten ; şi nu e lipsit de însemnătate ceea ce vreau să-ţi spun.

— Cum aşa ?

— Fără îndoială ; tu rişti să suferi şi mai mult decît mine, pentru că tu eşti iubit.

— Oh !...

— Mă simt atît de bucuros că-ţi pot vorbi astfel ! Ei bine, de Guiche, fereşte-te de Montalais.

— E o prietenă foarte cumsecade.

— Era prietenă cu... aceea pe care o ştii... A făcut totul ca s-o piardă, din orgoliu.

— Te înşeli, dragul meu.

— Iar astăzi, după ce a pierdut-o, vrea să-i smulgă şi singurul lucru prin care această femeie ar mai putea fi iertată în ochii mei.

— Care lucru ?

— Dragostea ei.

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că există un complot împotriva aceleia care e iubita regelui, complot urzit în casa DOAMNEI.

— Poţi crede aşa ceva ?

— Sînt sigur de ceea ce spun.

— Urzit de Montalais ?

— Pe ea socoate-o cea mai puţin primejdioasă dintre rivalele de care mă tem... pentru cealaltă !

— Vorbeşte mai limpede, dragă prietene, şi, dacă pot să te înţeleg...

— În două cuvinte : DOAMNA e geloasă pe rege.

— Ştiu...

— Oh, nu-ţi fie teamă, ea te iubeşte, te iubeşte, de Guiche ; îţi dai seama ce înseamnă aceste două vorbe ? Ele înseamnă că poţi să ţii fruntea sus, că poţi să dormi liniştit, că poţi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu în fiecare clipă a vieţii tale ! Te iubeşte, asta înseamnă că poţi să asculţi orice, chiar sfatul unui prieten care vrea să-ţi ocrotească fericirea. Te iubeşte, de Guiche, te iubeşte ! Tu nu vei cunoaşte nopţile acelea îngrozitoare, nopţile acelea fără sfîrşit prin care trec, cu ochii uscaţi şi cu inima sfîşiată, alţi oameni sortiţi să moară. Tu vei trăi mult timp, dacă vei face ca avarii, care, fir cu fir, fărîmă cu fărîmă, mîngîie şi strîng diamantele şi aurul. Te iubeşte ! Îngăduie-mi să-ţi spun cum trebuie să te porţi ca să te iubească totdeauna.

De Guiche se uită cîtva timp la acest tînăr nenorocit, pe jumătate înnebunit de durere, care-i strecura în suflet un fel de remuşcare a fericirii lui. Raoul se smulse din deznădejdea sa bolnăvicioasă, pentru a căpăta glasul şi înfăţişarea unui om nepăsător.

— O vor face să sufere mult pe aceea al cărei nume aş vrea să-l mai pot încă rosti — zise el. Dar tu jură-mi nu numai că nu vei contribui la asta cu nimic, ci că o vei apăra, atunci cînd se va putea, aşa cum aş fi făcut-o eu însumi.

— Jur ! răspunse de Guiche.

— Şi — adăugă Raoul — în ziua cînd îi vei fi făcut un mare serviciu, în ziua cînd ea îţi va mulţumi, făgăduieşte-mi că-i vei spune aceste cuvinte : „Ţi-am făcut acest bine, doamnă, în urma îndemnului domnului de Bragelonne, căruia dumneata i-ai făcut atîta rău".

— Ţi-o jur ! murmură de Guiche, înduioşat.

— Asta e tot. Adio ! Plec mîine, sau poimîine, la Toulon. Dacă ai cîteva ceasuri libere, acordă-mi-le.

— Totul, totul ! strigă tînărul.

— Mulţumesc !

— Şi-acum unde te duci ?

— Mă duc să-l întîlnesc pe domnul conte la Planchet, unde sperăm să-l găsim pe domnul d'Artagnan.

— Domnul d'Artagnan ?

— Vreau să-l îmbrăţişez înainte de a pleca. E un om straşnic, care ţine la mine. Adio, dragă prietene ; eşti aştep-

tat, desigur. Pe mine mă vei găsi, oricînd îţi va face plăcere, la locuinţa contelui. Adio !

Cei doi tineri se îmbrăţişară. Cei care i-ar fi văzut astfel, pe unul şi pe altul, nu s-ar fi putut împiedica să spună, arătînd înspre Raoul :

— Acesta, iată, este un om fericit !

XXXII

INVENTARUL LUI PLANCHET

Athos, în timp ce Raoul se afla la Luxembourg, se dusese, într-adevăr, la Planchet spre a întreba de d'Artagnan. Gentilomul, sosind în strada Lombarzilor, găsi prăvălia băcanului cu susul în jos ; dar nu era zarva unei vînzări fericite sau aceea din zilele cînd se aduc mărfuri noi. Planchet nu trona ca de obicei pe saci şi pe baloturi. Nu. Un băiat cu pana la ureche, altul cu un carneţel în mînă înşirau de zor cifre, în timp ce un al treilea socotea şi cîntărea. Era vorba de un inventar. Athos, care nu era negustor, se simţea puţin fîstîcit între toate acele obiecte ce-i încurcau drumul şi faţă de măreţia celor de acolo, care numărau şi măsurau cu atîta rîvnă. Văzu că mai multor muşterii li se spusese să plece şi se gîndi că el, care nu venise să cumpere ceva, îi va stînjeni şi mai tare pe cei dinăuntru. De aceea se adresă foarte politicos băieţilor de prăvălie, întrebîndu-i cum ar putea face ca să-i vorbească domnului Planchet. Răspunsul, aruncat cu destulă nepăsare, fu că domnul Planchet îşi termina de împachetat bagajele. Aceste cuvinte îl făcură pe Athos să-şi aţintească urechea.

— Cum, bagajele ? întrebă el. Domnul Planchet pleacă undeva ?

— Da, domnule, chiar astăzi.

— Atunci, domnilor, fiţi buni şi spuneţi-i că domnul conte de La Fère vrea să-i vorbească două secunde.

La numele contelui de La Fère, unul din vînzători, obișnuit pesemne să audă rostindu-se acest nume totdeauna cu respect, se desprinse din grup și se duse să-i dea de veste domnului Planchet. Era tocmai în clipa cînd Raoul, liber în sfîrșit, după cruda scenă cu Montalais, sosea și el la băcan.

Planchet, la chemarea băiatului de prăvălie, își lăsă treburile baltă și veni în grabă.

— Ah, domnule conte — strigă el — cîtă bucurie ! Ce stea vă aduce la noi ?

— Dragul meu Planchet — răspunse Athos, strîngînd mîinile fiului său, a cărui înfățișare întristată o cerceta pe furiș — am venit să aflu de la dumneata... Dar în ce încurcătură te găsesc ! Ești alb ca un morar, unde te-ai tăvălit așa ?

— Ah, drace ! Luați seama, domnule, nu v-apropiați de mine pînă nu mă scutur bine.

— De ce ? Făină sau praf, nu fac decît să albească.

— Nu, nu ! Ceea ce vedeți aici, pe brațele mele, e arsenic.

— Arsenic ?

— Da. Fac provizii pentru șoareci.

— Oh, într-o prăvălie ca aceasta, șoarecii au un mare rol.

— Nu mai e vorba de prăvălia asta, domnule conte ; căci șoarecii nu m-au ros pînă acum, cît au să mă roadă de-acum încolo.

— Ce vrei să spui ?

— Ați putut vedea singur, domnule conte : se face inventarul.

— Te lași de negoț ?

— Ei, Doamne, da. Predau marfa unui vînzător al meu.

— Ce spui ! Te-ai îmbogățit atît de mult ?

— Domnule, nu-mi mai place la oraș ; nu știu dacă e din pricină că îmbătrînesc și, cum spunea domnul d'Artagnan într-o zi, cînd îmbătrînești începi să te gîndești tot mai mult la cele trăite în tinerețe ; dar, de la un timp, mă simt atras spre viața de la țară și spre grădinărie ; știți, eu am fost țăran cîndva.

Și Planchet întări această mărturisire printr-un rîs puțin cam înfumurat pentru un om care ar fi căutat să pară umil. Athos încuviință printr-un gest.

— Vrei să cumperi pămînt ? întrebă el apoi.

— Am şi cumpărat, domnule.

— Ah, cu atît mai bine.

— O căsuţă la Fontainebleau şi vreo douăzeci de stînjeni în jurul ei.

— Foarte bine, Planchet, te felicit.

— Dar, domnule, ne-am oprit rău aici ; iată că praful meu blestemat vă face să tuşiţi. La dracu ! N-aş vrea să-l otrăvesc pe cel mai vrednic gentilom din acest regat.

Athos nu zîmbi la această glumă, care-l arăta pe Planchet dornic să se încerce în graiul lumii mari.

— Da — zise el — să stăm de vorbă în altă parte ; la dumneata, bunăoară. Căci ai o odaie a dumitale, nu-i aşa ?

— Se înţelege, domnule conte.

— Sus, de bună seamă.

Şi Athos, văzîndu-l pe Planchet în încurcătură, vru să-l scoată din impas, luînd-o înainte.

— Numai că... — zise Planchet, codindu-se.

Athos observă această şovăială şi, punînd-o pe seama temerii băcanului că nu-i poate oferi o găzduire mai acătării, zise, fără a se opri din drum :

— Nu-i nimic, nu-i nimic ! Locuinţa unui negustor, în acest cartier, are dreptul să nu fie un palat. Să mergem înăuntru.

Raoul păşi repede înainte şi deschise uşa. Două ţipete scurte se auziră în acelaşi timp ; am putea spune chiar trei. Unul din aceste ţipete fu mai tare decît celelalte : era al unei femei. Celălalt ieşi din gura lui Raoul. Era o exclamaţie de surpriză. Nici nu apucă bine să-l scoată, că şi închise repede uşa la loc. Al doilea ţipăt porni de la Planchet. Părea că se speriase.

— Iertare — zise el apoi — doamna mea se îmbracă.

Raoul văzuse, fără îndoială, că Planchet spunea adevărul, căci făcu un pas înapoi, să coboare.

— Doamna ?... rosti Athos. Ah, iartă-mă, dragul meu, dar nu ştiam că sus...

— E Trüchen — adăugă Planchet înroşindu-se uşor.

— Poate fi oricine, bunul meu Planchet ; iartă-ne că am dat buzna aşa.

— Nu, nu ! Acum puteţi urca, domnilor.

— Ba mai bine plecăm — zise Athos.

— Oh, doamna a fost prevenită, aşa că a avut destul timp să...

— Nu, Planchet. Rămîi cu bine!

— Vai, domnilor, dar nu-mi veţi face ruşinea să staţi pe scară, sau să plecaţi din casa mea fără a vă fi odihnit o clipă!

— Dacă am fi ştiut că ai o femeie sus — răspunse Athos cu obişnuitul lui sînge rece — am fi cerut îngăduinţa s-o salutăm.

Planchet se simţi foarte descumpănit de această îndrăzneală spusă cu atîta fineţe, încît o luă înainte şi deschise el însuşi uşa spre a-l lăsa pe conte şi pe fiul lui să intre.

Trüchen terminase cu îmbrăcatul: era într-o rochie de negustoreasă bogată şi cochetă. O ocheadă de nemţoaică, schimbată cu două priviri franţuzeşti; făcu apoi două reverenţe şi părăsi odaia, coborînd în prăvălie. Dar nu fără a se opri dincolo de uşă pentru a asculta ce-i spun despre ea, lui Planchet, cei doi oaspeţi gentilomi. Athos bănui acest lucru şi nu deschise vorba asupra acestui capitol. Planchet însă era nerăbdător să dea lămuririle de care Athos se ferea.

Astfel, cum unele îndărătnicii sînt mai tari decît orice pe lume, Athos se văzu silit să-l asculte pe Planchet povestindu-şi idilele sale de fericire, tălmăcite într-un limbaj mai cast decît cel al lui Longus[1]. Băcanul mărturisi în felul acesta că Trüchen îl vrăjise la o vîrstă destul de coaptă şi că-i adusese noroc în afaceri, întocmai ca Ruth lui Booz[2].

— Nu-ţi mai lipsesc decît urmaşii care să-ţi moştenească agoniseala — zise Athos.

— Dacă aş avea unul, ar moşteni trei sute de mii de livre — răspunse Planchet.

— Trebuie să-l ai — rosti Athos mai mult în glumă — fie măcar numai spre a nu ţi se irosi bunătatea de avere.

Aceste cuvinte, *bunătate de avere*, îl ridicară pe Planchet în propriii lui ochi, ca pe vremuri glasul sergentului, cînd Planchet nu era decît un simplu soldat în regimentul din Piemont, unde-l aciuase Rochefort.

Athos înţelese că băcanul se va însura cu Trüchen şi că, vrînd-nevrînd, va căpăta un moştenitor. Asta i se păru cu

---

[1] Romancier grec din secolul al IV-lea, autorul romanului pastoral „Dafne şi Cloe".

[2] Personaje biblice. Booz era soţul lui Ruth.

atît mai limpede, cu cît află că vînzătorul căruia îi lăsa prăvălia era un verişor al lui Trüchen. Athos văzu că băiatul acesta era roşu la faţă ca o micsandră, avea părul creţ şi era lat în umeri. Ştia deci tot ce se putea, tot ce se cuvenea să ştie despre soarta unui băcan. Rochiile frumoase ale lui Trüchen nu răsplăteau aşadar numai ele singure plictiseala pe care femeia o va încerca trăind la ţară şi îndeletnicindu-se cu grădinăritul, alături de un soţ cu părul cărunt! Athos înţelese totul, după cum am spus, şi, fără nici o altă introducere, întrebă :

— Ce face domnul d'Artagnan ? Nu l-am găsit la Luvru.

— Oh, domnule conte, domnul d'Artagnan a dispărut.

— Dispărut ? exclamă Athos cu surprindere.

— Oh, domnule, noi ştim ce înseamnă asta.

— Eu însă nu ştiu.

— Cînd domnul d'Artagnan dispare, înseamnă că e în vreo misiune, sau are de descurcat vreo afacere.

— Ţi-a spus el ceva ?

— Nimic.

— Ai ştiut totuşi, altădată, că se duce în Anglia.

— Atunci era vorba de speculaţiunea noastră — zise Planchet cu nesăbuinţă.

— Speculaţiune ?

— Vreau să spun... — bîigui Planchet încurcat.

— Bine, bine, nu vreau să te descos despre afacerile dumitale, şi nici despre acelea ale prietenului nostru ; numai grija pe care i-o port m-a îndrumat să te întreb despre el. De vreme ce căpitanul de muşchetari nu se află aici, de vreme ce nu pot căpăta de la dumneata nici o deslușire în privinţa locului unde ar putea fi găsit domnul d'Artagnan, te vom lăsa şi vom pleca. La revedere, Planchet ! Rămîi cu bine. Să mergem, Raoul.

— Domnule conte, aş vrea să vă pot spune...

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie. Nu-mi stă în obicei să trag de limbă o slugă credincioasă.

Acest cuvînt, *slugă*, îl lovi neplăcut pe semimilionarul Planchet ; dar respectul şi bunătatea lui firească îl făcură să-şi calce pe inimă.

— Cred că nu dezvălui nici un secret, domnule conte, dacă vă spun că domnul d'Artagnan a trecut pe aici alaltăieri.

— Ah, da !

— Şi că a stat mai multe ceasuri cercetînd o hartă geografică.

— Destul, prietene, nu spune nimic mai mult.

— Iar această hartă iat-o aici, ca dovadă — adăugă Planchet, ducîndu-se s-o caute pe peretele vecin, unde planul pe care-l studiase căpitanul, în timpul ultimei lui vizite la Planchet, era atîrnat în cui, sub grindă, cu o sforicică.

Şi-i aduse, într-adevăr, contelui de La Fère o hartă a Franţei, pe care ochiul pătrunzător al acestuia descoperi numaidecît nişte ace înfipte la rînd ; acolo unde nu erau ace, împunsăturile arătau cu prisosinţă drumul ce fusese însemnat pe hartă. Athos, urmărind cu privirea şirul de ace şi de găurele, înţelese că d'Artagnan apucase, fără îndoială, către miazăzi, ajungînd pînă la Mediterana, prin apropiere de Toulon. În preajma oraşului Cannes, semnele şi împunsăturile se opreau. Contele de La Fère îşi frămîntă cîteva clipe creierul ca să ghicească ce putea să caute muşchetarul la Cannes şi ce motive îl îndemnau să se ducă să cerceteze malurile rîului Var. Toate străduaniile lui Athos nu-l duseră însă la nici un rezultat. Perspicacitatea lui obişnuită nu-l ajută cu nimic de astă dată. Raoul nu înţelese nici el mai mult decît înţelegea tatăl său.

— Oricum — zise tînărul, către conte, după ce acesta îi arătase cu degetul, în tăcere, drumul pe care nu încăpea îndoială că apucase d'Artagnan — oricum, am putea spune că există a providenţă care vrea ca drumurile noastre să se întâlnească totdeauna cu acelea ale domnului d'Artagnan. Iată-l prin apropiere de Cannes, iar dumneata, domnule, mă vei însoţi cel puţin pînă la Toulon. Fii sigur că vom da de el mai uşor în drumul nostru, decît pe această hartă.

Apoi, luîndu-şi rămas bun de la Planchet, care îşi mustruluia băieţii de prăvălie, chiar şi pe verişorul lui Trüchen, succesorul său, gentilomii porniră la drum, ducîndu-se să-i facă o vizită domnului duce de Beaufort. La ieşirea din prăvălia băcanului văzură un rădvan care aştepta nurii doamnei Trüchen şi sacii de scuzi ai domnului Planchet.

— Fiecare se îndreaptă spre fericire pe calea pe care şi-o alege — zise Raoul cu tristeţe.

— La Fontainebleau ! strigă Planchet către vizitiu.

XXXIII

INVENTARUL DOMNULUI DE BEAUFORT

Vorbind astfel cu Planchet despre d'Artagnan, văzîndu-l pe Planchet părăsind Parisul spre a se înmormînta în liniştea de la ţară, era, pentru Athos şi fiul său, ca un fel de rămas bun pe care şi-l luau ei înşişi de la zgomotul capitalei, de la viaţa lor de altădată.

Ce lăsau, la drept vorbind, în urma lor aceşti doi oameni, dintre care unul umpluse întregul veac din urmă cu glorie, iar celălalt întreaga epocă nouă cu mîhnirea sa ? Este de la sine înţeles că nici unul, nici altul dintre ei nu aveau nimic de cerut contemporanilor lor. Nu le mai rămînea decît să-i facă o vizită domnului de Beaufort şi să se înţeleagă asupra condiţiilor plecării.

Ducele avea la Paris o locuinţă magnifică. Se bucura de una din acele averi fabuloase, de care anumiţi bătrîni îşi mai aminteau că le văzuseră înflorind pe vremea liberalităţilor lui Henric al III-lea. Pe atunci, într-adevăr, unii mari seniori erau mai bogaţi decît însuşi regele. Ei ştiau asta, se foloseau de acest privilegiu, şi nu se dădeau în lături de la plăcerea de a umili puţin pe maiestatea sa regală. Tocmai această aristocraţie egoistă fu aceea pe care Richelieu o constrînse să contribuie cu sîngele, cu punga şi cu plecăciunile ei la ceea ce s-a numit de atunci încoace serviciul regelui.

De la Ludovic al XI-lea, cumplitul tăietor de mărimi, pînă la Richelieu, cîte familii nu-şi ridicaseră frunţile ! Cîte, de la Richelieu pînă la Ludovic al XIV-lea, nu şi le plecaseră, pentru a nu le mai ridica niciodată ! Dar domnul de Beaufort se născuse prinţ şi se trăgea dintr-un sînge ce nu putea să curgă pe eşafod, afară doar dacă poporul nu hotăra altfel. Acest prinţ păstrase deci obiceiul de a trăi pe picior mare. De unde îşi plătea el caii, servitorii şi ospeţele ? Nimeni nu ştia, iar dînsul mai puţin ca oricine. Însă, în vremea aceea, fiii de regi se bucurau de multă trecere, şi nimeni

nu refuza să devină creditorul lor, fie din respect, fie din devotament, fie din convingerea că într-o zi toate acestea vor fi plătite.

Athos şi Raoul găsiră casa prinţului cu susul în jos, întocmai ca şi pe aceea a lui Planchet. Ducele îşi făcea şi el inventarul, adică împărţea prietenilor, cu toţii creditori ai săi, cîte un obiect de valoare din casa lui. Avînd o datorie de aproape două milioane, ceea ce era enorm pe atunci, domnul de Beaufort îşi făcuse socoteala că nu va putea pleca în Africa fără o sumă frumoasă, şi pentru a căpăta această sumă, le împărţea creditorilor vechi vesela, armele, bijuteriile şi mobilele, ceea ce însemna un gest mai măreţ decît să vîndă şi-i aducea un cîştig îndoit.

Într-adevăr, cum s-ar putea ca un om căruia îi datorezi zece mii de livre să nu primească un dar preţuit la şase mii, avînd însă meritul de a fi aparţinut descendentului lui Henric al IV-lea, şi cum s-ar putea ca, după ce a primit un asemenea dar, să nu-i împrumute acestui generos senior alte zece mii de livre ? Este tocmai ceea ce se şi întîmpla. Prinţul nu mai avea casă, lucru ce devenea de prisos pentru un amiral al cărui apartament este corveta sa. El nu mai avea arme, căci nu-i mai foloseau la nimic, de vreme ce se afla în mijlocul tunurilor lui ; nu mai avea pietre preţioase, pe care le-ar putea înghiţi marea ; avea în schimb trei sau patru sute de mii de scuzi în lăzile sale. Aşa că peste tot, în casă, era o zarvă nemaipomenită, de oameni veseli ce credeau cu toţii că-l jecmănesc pe monseniorul.

Prinţul poseda în gradul cel mai înalt arta de a-i face fericiţi pe creditorii cei mai vrednici de plîns. Orice om strîmtorat, orice pungă goală găseau la el răbdare şi înţelegerea situaţiei lor. Unora le spunea :

— Aş vrea să am eu ceea ce ai dumneata, şi ţi-aş da totul.

Iar altora :

— N-am decît acest ibric de argint ; preţuieşte oricînd cinci sute de livre ; ia-l.

Ceea ce făcea — într-atît un chip vesel seamănă a plată la timp — ca prinţul să găsească totdeauna noi şi noi creditori.

De astă dată, în casa lui nu se mai îndeplinea o ceremonie, ci s-ar fi zis că e un jaf : dădea totul. Povestea aceea

orientală, cu arabul sărac care ia, la prădarea unui palat, o tingire în fundul căreia a ascuns un sac de aur, şi pe care toată lumea îl lasă să treacă nestingherit şi fără a-l pizmui, acea poveste devenise la prinţ un adevăr. Un mare număr de furnizori se răsplăteau singuri din cămările ducelui. Astfel, oamenii gurii, scotocind prin dulapurile cu haine şi prin şelării, nu puneau nici un preţ pe acele nimicuri după care se omorau şelarii sau croitorii. Dornici să le ducă nevestelor lor bunătăţi de-ale gurii dăruite de monseniorul, îi vedeai repezindu-se bucuroşi la chiselele şi clondirele glorios pecetluite cu armele prinţului. Domnul de Beaufort sfîrşi prin a-şi da chiar şi caii şi fînul din şure. Făcu mai bine de treizeci de fericiţi cu vasele de la bucătărie, şi peste trei sute cu ceea ce avea în pivniţă. Pe deasupra, toţi aceşti oameni plecau cu încredinţarea că domnul de Beaufort îşi împrăştia astfel avutul deoarece ştia că va găsi noi comori ascunse sub corturile arabe. Toţi îşi spuneau, jefuindu-i casa, că regele îl trimitea la Djidgelli pentru a-şi reface averea pierdută ; că bogăţiile Africii vor fi împărţite pe din două între amiral şi regele Franţei ; că aceste bogăţii erau formate din mine de diamante şi de alte pietre preţioase ; minelor de argint sau de aur din munţii Atlas nu li se făcea nici măcar cinstea de a fi amintite. În afară de minele ce vor fi exploatate, lucru ce nu se va întîmpla decît după campanie, mai era prada făcută de armată. Domnul de Beaufort va pune mîna pe tot ceea ce bogaţii hoţi de mare răpiseră creştinătăţii după bătălia de la Lepante [1]. Numărul milioanelor nici nu mai putea fi socotit. Aşa că, la ce bun să mai păstreze nişte biete lucruri din viaţa lui din trecut cel care pornea în căutarea unor comori nepreţuite ? Sau, la fel, pentru ce să fie cruţat bunul unui om care se cruţa el însuşi atît de puţin ?

Iată care era situaţia. Athos, cu privirea lui iscoditoare, îşi dădu seama de acest lucru de la prima aruncătură de ochi. Îl găsi pe amiralul Franţei puţin cam ameţit, căci tocmai se ridicase de la masă, o masă de cincizeci de tacîmuri, unde se băuse mult pentru izbînda expediţiei ; unde, la sfîr-

[1] Strîmtoare între Golful Patrai şi Golful Corintului, unde a avut loc o bătălie navală rămasă celebră în istorie. Cu acel prilej, Ioan de Austria a înfrînt şi a jefuit armatele turceşti (1571).

şit, resturile fuseseră lăsate valeţilor, iar farfuriile goale celor curioşi. Prinţul se îmbătase la vederea ruinei şi totodată a popularităţii lui. Băuse vinul său vechi în cinstea viitorului său vin nou. Cînd îl văzu pe Athos cu Raoul, strigă :

— Iată aghiotantul meu, care a sosit, în sfîrşit ! Vino încoace, conte ! Vino încoace, viconte !

Athos căuta un loc de trecere printre grămezile de rufărie şi de vase împrăştiate.

— Ah, da, calcă peste ele, conte — îl încurajă ducele. Şi-i oferi un pahar plin lui Athos. Acesta-l primi. Raoul însă abia îşi muie buzele.

— Iată bagajul pe care ţi-l dau în grijă — îi spuse prinţul lui Raoul. L-am pregătit din vreme, bizuindu-mă pe dumneata. Vei porni înaintea mea pînă la Antibes.

— Da, monseniore.

— Iată ordinul.

Şi domnul de Beaufort îi dădu lui Bragelonne ordinul.

— Cunoşti marea ? îl întrebă apoi.

— Da, monseniore, am călătorit adesea împreună cu domnul prinţ de Condé.

— Bine. Toate corăbiile, toate bărcile de acolo mă vor aştepta ca să-mi formeze escorta şi să-mi care proviziile. Trebuie ca armata să se poată îmbarca peste cincisprezece zile cel mai tîrziu.

— Aşa se va face, monseniore.

— Acest ordin îţi dă dreptul să te duci şi să cercetezi în toate insulele de lîngă coastă ; acolo vei face înrolările şi vei strînge proviziile pe care le vei crede de trebuinţă, în numele meu.

— Da, domnule duce.

— Şi întrucît eşti un om sîrguincios, întrucît vei lucra mult, vei cheltui şi mulţi bani.

— Sper că nu, monseniore.

— Eu sper că da. Vistiernicul meu a pregătit bonuri de cîte o mie de livre, plătibile în oraşele din sud. Ţi se vor da o sută de bucăţi. Aşa, dragă viconte.

Athos îl întrerupse pe prinţ :

— Păstraţi-vă banii, monseniore ; războiul la arabi se face cu aur, dar şi cu plumb.

— Eu vreau să încerc contrariul — răspunse ducele — şi apoi cunoşti ideile mele asupra acestei expediţii : mult zgomot, mult foc, iar eu voi dispărea, dacă va fi nevoie, în fum.

Vorbind astfel, domnul de Beaufort ar fi voit ca toţi să izbucnească în rîs ; dar cu Athos şi Raoul n-o nimerise. Îşi dădu seama de asta numaidecît.

— Ah — zise el cu egoismul curtenitor al rangului şi al vîrstei lui — dumneavoastră sînteţi nişte oameni pe care nu trebuie să-i vezi îndată după masă ; sînteţi treji, reci şi însetaţi, pe cînd eu mă clatin, sînt numai foc, numai vin ; nu, să mă ia dracul, am să te văd totdeauna postind, viconte ; iar dumneata, conte, dacă vei continua aşa, n-am să te mai văd niciodată.

Spunea acestea strîngîndu-i mîna lui Athos, care îi răspunse, zîmbind :

— Monseniore, nu vă bucuraţi prea mult că aveţi atîţia bani. Vă prezic că, într-o lună, veţi rămîne amuţit, ţeapăn şi rece în faţa cufărului dumneavoastră, şi atunci, avîndu-l pe Raoul alături, veţi fi surprins să-l vedeţi vesel, înflăcărat şi generos, fiindcă va putea să vă dea el nişte scuzi noi.

— Dumnezeu să te audă ! strigă ducele încîntat. Rămîi cu mine, conte.

— Nu, plec cu Raoul ; misiunea pe care i-o daţi nu e plăcută şi-i anevoioasă. Singur, îi va fi foarte greu s-o ducă la îndeplinire. N-aţi băgat de seamă, monseniore, că i-aţi dat o comandă de prim ordin ?

— Ei, aş !

— Şi încă în marină !

— Ai dreptate. Dar un om ca el nu duce oare la bun sfîrşit tot ceea ce-şi pune în gînd ?

— Monseniore, nu veţi găsi nicăieri atîta zel şi înţelepciune, atîta adevărată bravură ca la Raoul ; dar dacă îmbarcarea nu se va putea face la timp, veţi avea ceea ce meritaţi.

— Iată-l că mă ceartă !

— Monseniore, pentru a aproviziona o flotă, pentru a strînge o flotilă, pentru a înrola o garnizoană maritimă, i-ar trebui un an unui amiral. Raoul nu e decît căpitan de cavalerie şi-i daţi doar cincisprezece zile.

— Îţi spun că se va descurca.

— Nici nu mă îndoiesc ; dar îl voi ajuta şi eu.

— Mă bizui pe dumneata şi vreau să cred că, odată ajuns la Toulon, n-ai să-l laşi să plece singur.

— Oh ! făcu Athos clătinînd din cap.

— Răbdare ! Răbdare !

— Monseniore, lăsaţi-ne să plecăm.

— Duceţi-vă, şi norocul meu să vă însoţească !

— Adio, monseniore, şi fie ca norocul vostru să vă însoţească de asemenea !

— Iată o expediţie care începe bine — zise apoi Athos către fiul său. Nici merinde, nici oameni, nici tunuri ! Ce-ai să faci aşa ?

— Eh — murmură Raoul — dacă toţi vor face acolo ceea ce voi face eu, nu va mai fi nevoie de nici o hrană !

— Domnule — îi răspunse cu asprime Athos — nu fi nedrept şi nesocotit în egoismul sau în durerea dumitale, cum vrei să-i spui. Dacă pleci în acest război cu gîndul de a muri acolo, nu mai ai nevoie de nimeni şi nu mai merită osteneala să fii recomandat domnului de Beaufort. Dacă însă rămîi lîngă prinţul comandant, dacă primeşti răspunderea unei însărcinări în armată, atunci nu mai e vorba numai de domnia ta, ci e vorba de toţi acei soldaţi care, ca şi tine, au un suflet şi un trup, care îşi vor plînge patria şi vor îndura toate mizeriile soartei omeneşti. Află, Raoul, că ofiţerul e un călăuzitor tot atît de necesar ca şi un preot şi că trebuie să fie mai milostiv decît un preot.

— Domnule, ştiam asta şi aşa am procedat pînă acum ; aş mai fi făcut-o şi de-acum încolo... dar...

— Uiţi apoi că eşti fiul unei ţări mîndre de gloria ei militară ; du-te şi mori, dacă vrei, dar nu muri fără onoare şi fără folos pentru Franţa. Haide, Raoul, nu te întrista din cauza cuvintelor mele ; te iubesc şi vreau să fii desăvîrşit.

— Ascult mustrările domniei tale, domnule — rosti tînărul cu blîndeţe — şi ele mă uşurează, căci îmi dovedesc că cineva mă iubeşte încă.

— Şi acum să mergem, Raoul. Timpul e atît de frumos, cerul atît de senin, cerul acesta pe care-l vom avea mereu deasupra capetelor noastre, pe care-l vei vedea şi mai senin

încă la Djidgelli şi care îţi va vorbi acolo de mine, aşa cum îmi vorbeşte mie aici de Dumnezeu.

După ce se înţeleseseră asupra acestui punct, cei doi gentilomi discutară despre năzdrăvăniile ducelui, traseră concluzia că Franţa nu va putea fi slujită într-un chip mulţumitor prin alcătuirea şi desfăşurarea expediţiei şi, rezumînd această politică prin cuvîntul vanitate, porniră la drum spre a se supune mai mult voinţei lor decît destinului.

Jertfa era împlinită.

XXXIV

TIPSIA DE ARGINT

Călătoria fu plăcută. Athos şi fiul său străbătură toată Franţa, făcînd cîte cincisprezece leghe pe zi, uneori şi mai mult, după cum amărăciunea lui Raoul îi îndemna să grăbească pasul. Ajunseră după cincisprezece zile la Toulon şi-i pierdură cu totul urmele lui d'Artagnan la Antibes. Se vede treaba că muşchetarul voise să nu fie recunoscut de nimeni prin aceste locuri, căci Athos, după lămuririle pe care le culese, ajunse la încredinţarea că oamenii îl văzuseră pe călăreţul descris de el lăsînd caii şi luînd o trăsură bine închisă, după ce trecuse dincolo de Avignon.

Raoul era deznădăjduit că nu-l putea întîlni pe d'Artagnan ; inima lui întristată simţea nevoia să-şi ia rămas bun şi să primească mîngîierea inimii de oţel a celuilalt. Athos ştia din experienţă că d'Artagnan devenea de nepătruns atunci cînd pornea la o treabă serioasă, fie în interesul lui, fie pentru serviciul regelui. Se temea chiar să nu-şi jignească prietenul sau să nu-i facă vreo încurcătură întrebînd prea mult despre el. Totuşi, cînd Raoul începu să înjghebeze flotila, strîngînd cutere şi barcazuri pentru a le trimite la

Toulon, unul din pescari îi spuse contelui că barca lui se afla în reparaţie după o călătorie făcută la cererea unui gentilom ce părea foarte grăbit să se îmbarce. Athos, crezînd că acest om mintea cu scopul de a scăpa de corvoadă şi a rămîne să cîştige mai mulţi bani cu pescuitul după ce tovarăşii lui vor fi plecat, stărui să capete amănunte. Pescarul îi spuse atunci că, mai înainte cu vreo şase zile, un om venise să-i închirieze barca, într-o noapte, pentru a se duce pînă la insula Saint-Honorat. Se înţeleseseră asupra preţului ; însă gentilomul avea un coş mare, de trăsură, pe care ţinea să-l urce cu tot dinadinsul în barcă, în pofida greutăţilor de tot felul pe care le ridica această treabă. Pescarul voise să se lase păgubaş. Atrăsese chiar atenţia asupra primejdiei ce-i păştea, dar codirile lui nu făcură decît să-i atragă un mare număr de bastoane pe spinare din partea acelui gentilom, care lovea de istov şi fără să se mai oprească. Ciorovăindu-se astfel, pescarul se plînse starostelui năierilor din Antibes, care îşi făceau dreptate între ei şi se ajutau unii pe alţii ; dar gentilomul scoase atunci un petic de hîrtie, la vederea căruia starostele, plecîndu-se pînă la pămînt, îl îndupleca pe pescar să se supună, mustrîndu-l chiar că se arătase îndărătnic. Şi astfel fusese nevoit să încarce totul şi să plece pe mare.

— Dar toate astea — zise Athos — nu dovedesc cum ţi-ai stricat barca.

— Să vedeţi cum. Mă îndreptam spre Saint-Honorat, aşa cum îmi poruncise acel gentilom ; dar el îşi schimbă gîndul, pretinzînd că n-am să pot trece prin partea de miazăzi a mănăstirii.

— Şi de ce nu ?

— Pentru că, domnule, acolo, în faţa turnului pătrat al Benedictinilor, în partea de miazăzi, se află un banc de nisip, aşa-numit al *Călugărilor.*

— O stîncă ? întrebă Athos.

— Ce se ridică pînă aproape de suprafaţa apei, făcînd trecerea primejdioasă, dar pe unde eu m-am strecurat de o mie de ori ; gentilomul însă mi-a poruncit să-l las la Sfînta Margareta.

— Ei bine ?

— Ei bine, domnule — strigă pescarul cu accentul lui provensal — ori eşti marinar, ori nu eşti ; ori îţi cunoşti rostul, ori nu eşti decît o rîmă de apă dulce. M-am încăpăţînat să nu merg mai departe. Gentilomul m-a apucat atunci de gît şi mi-a spus verde în faţă că are să mă sugrume. Ajutorul meu, auzind asta, a pus mîna pe un topor, iar eu la fel. Aveam de gînd să ne răzbunăm pentru ceea ce păţisem mai înainte. Dar gentilomul îşi scoase spada cu o iuţeală atît de mare, că nici eu, nici omul meu nu ne puturăm apropia de el. Eram gata să arunc toporul în capul lui, şi aveam tot dreptul s-o fac, nu-i aşa, domnule, căci un marinar e stăpîn pe puntea lui cum e burghezul la el acasă. Mă pregăteam, zic, să-i crăp ţeasta în două gentilomului, ca să mă apăr, cînd deodată, mă credeţi sau nu, coşul acela de trăsură se deschise nu ştiu cum şi din el ieşi un fel de stafie, cu un coif negru pe cap, cu o mască neagră pe faţă, ceva a cărui vedere te îngrozea, şi care începu să ne ameninţe cu pumnul.

— Cine era ? întrebă Athos.

— Era dracul însuşi, domnule, căci gentilomul, foarte voios, strigă de îndată ce-l zări : „Ah, mulţumesc, monseniore !"

— Ciudat ! murmură contele privind către Raoul.

— Şi ce-ai făcut atunci ? îl întrebă acesta pe pescar.

— Vă daţi seama, domnule, că doi bieţi oameni ca noi nu se puteau măsura cu doi gentilomi, darămite să te pui cu dracul ; ah, ce să mai vorbim ! Ne înţeleserăm din ochi, eu şi tovarăşul meu, şi, dintr-o săritură, furăm în apă ; ne aflam la şapte sau opt sute de picioare de coastă.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă, domnule, cum sufla un vînticel dinspre apus, barca fu împinsă către coastă şi se înţepeni în nisipurile din jurul Sfintei Margareta.

— Oh !... Şi cei doi călători ?

— Eh, nu le purtaţi de grijă ! Iată cea mai bună dovadă că unul era dracul în persoană şi că-l ocrotea pe celălalt. Căci, după ce ne-am întors la barcă, înotînd, în loc să-i găsim pe blestemaţii aceia zdrobiţi de stîncă, n-am mai găsit nimic, nici măcar coşul trăsurii aceleia.

— Ciudat ! Ciudat ! repetă contele. Dar, după aceea, ce-aţi mai făcut, prietene ?

— M-am plîns guvernatorului insulei Sfînta Margareta, care mi-a vîrît pumnul sub nas, spunîndu-mi că, dacă-i voi mai îndruga astfel de baliverne, o să mă snopească în bice.

— Guvernatorul ?

— Da, domnule. Şi unde mai pui că barca fusese stricată, stricată rău, căci se lovise cu botul în stînca Sfintei Margareta, iar călăfătarul mi-a cerut o sută douăzeci de livre ca să mi-o repare.

— Prea bine — zise Raoul — vei fi scutit de serviciu. Du-te.

— Să mergem la Sfînta Margareta, vrei ? îl întrebă apoi Athos pe Bragelonne.

— Da, domnule ; trebuie să lămurim lucrurile acolo, întrucît mi se pare că omul acesta nu ne-a spus adevărul.

— Şi mie mi se pare la fel, Raoul. Povestea asta cu gentilomul mascat şi cu trăsura dispărută pare să ascundă mai degrabă ticăloşia pe care vulpoiul ăsta o va fi făptuit asupra călătorului, în mijlocul mării, spre a-l pedepsi că-l luase cu sila, pe el şi barca lui.

— Aceeaşi bănuială o am şi eu, şi mă gîndesc că în trăsură se aflau mai degrabă lucruri de preţ decît un om oarecare.

— Vom descurca noi asta, Raoul. Oricum, gentilomul acela seamănă cu d'Artagnan ; îl recunosc după cum s-a purtat. Din păcate, nu mai sîntem tinerii neînvinşi de-altădată. Cine ştie dacă toporul sau ranga acestui hoţ de mare n-a izbutit să facă ceea ce spadele cele mai dibace din Europa, gloanţele şi ghiulele n-au putut să facă timp de patruzeci de ani !

În aceeaşi zi, porniră spre Sfînta Margareta pe puntea unei goelete chemate de la Toulon prin ordin. Impresia pe care o avură punînd piciorul pe pămînt fu una dintre cele mai plăcute. Insula era plină de flori şi de roade ; ea îi slujea de livadă guvernatorului, în partea cultivată. Portocalii, rodiile şi smochinii se încovoiau sub greutatea rodului lor de aur şi azur. De jur împrejurul acestei livezi, în partea necultivată, potîrnichile roşii alergau în stoluri prin mărăcinişuri şi prin tufişurile de ienupăr şi, la fiecare pas pe care Raoul şi contele îl făceau, cîte un iepure speriat sărea din

brazdele de măghiran şi din bălării, pentru a se ascunde în vizuina lui. Încolo, această preafericită insulă era nelocuită. Cu suprafaţa netedă, neavînd decît un golfuleţ unde trăgeau bărcile, ea slujea contrabandiştilor ca loc unde îşi ascundeau prăzile, în înţelegere cu guvernatorul, care le împărţea cu ei, cu condiţia ca hoţii să nu se atingă de vînat şi de belşugul grădinilor. Pe baza acestei înţelegeri, guvernatorul se mulţumea cu o garnizoană de opt oameni spre a-şi apăra fortăreaţa, în care mucezeau douăsprezece tunuri. Guvernatorul acesta era deci un arendaş fericit, ce recolta smochine, portocale, vinuri şi uleiuri, strîngînd grămezi de lămîi şi de chitre sub soarele cetăţii sale. Fortăreaţa, înconjurată de un şanţ adînc — singura ei apărare — îşi ridica în sus, ca trei capete, cele trei turnuleţe, legate între ele prin platforme năpădite de muşchi verde.

Athos şi Raoul dădură cîtva timp tîrcoale îngrăditurilor livezii, fără să găsească pe nimeni care să-i introducă la guvernator. În cele din urmă intrară în grădină. Era în ceasul cel mai fierbinte al zilei, cînd totul se ascunde sub pietre sau sub ierburi. Cerul îşi desfăcea aripile sale de foc, înăbuşind orice zgomot, izgonind orice vietate. Potîrnichile sub tufele de ienuperi, muştele sub umbra frunzelor, dormeau întocmai ca şi talazurile sub soare. Athos zări în grădină, între al doilea şi al treilea ţarc, un soldat ce ducea pe cap un fel de coş încărcat cu de-ale mîncării. Omul se întoarse foarte curînd, de astă dată fără coş, şi dispăru pe uşa unei gherete. Athos înţelese că acest om dusese de mîncare cuiva şi că, după ce-şi făcuse datoria, se pregătea să mănînce şi el. Deodată se auzi strigat şi, ridicînd faţa, zări între zăbrelele unei ferestre ceva alb, ca o mînă care se mişca, şi ceva strălucitor, ca o armă în care se răsfrîngeau razele soarelui. Şi, înainte de a-şi da seama de ceea ce văzuse, o dîră luminoasă, însoţită de un şuierat ce brăzdă văzduhul, îl făcu să-şi întoarcă atenţia de la donjon la pămînt. Un al doilea zgomot surd se auzi în şanţ, şi Raoul alergă să ridice de jos o tipsie de argint ce se rostogolise pe nisipul uscat. Mîna care aruncase acea tipsie le făcu un semn celor doi gentilomi, apoi dispăru. Atunci Athos şi Raoul se apropiară unul de altul şi începură să cerceteze cu luare-aminte tipsia plină de

praf. Pe fundul ei descifrară cîteva cuvinte, zgîriate acolo cu vîrful unui cuţit :

Sînt — glăsuia inscripţia — *fratele regelui Franţei, azi întemniţat, mîine nebun. Gentilomi francezi, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru sufletul şi minţile odraslei stăpînilor voştri !*

Athos scăpă din mînă tipsia, în timp ce Raoul încerca să pătrundă înţelesul misterios al acestor cuvinte lugubre. În aceeaşi clipă, un strigăt se făcu auzit în vîrful turnului. Raoul, iute ca fulgerul, îşi feri capul în jos, silindu-l pe tatăl său să se plece şi el. Ţeava unei muschete scînteia în bătaia soarelui pe creasta zidului. Un fum alb ţîşni ca un smoc de fulgi din gura muschetei şi un glonte se zdrobi într-o piatră, la şase şchioape de cei doi gentilomi. O a doua muschetă apăru sus, cu ţeava îndreptată către ei.

— Ei drăcie ! strigă Athos. Omorîţi oamenii aici ? Daţi-vă jos, laşilor ce sînteţi !

— Da, coborîţi îndată de-acolo ! adăugă Raoul mînios, arătînd cu pumnul spre cetate.

Unul dintre cei doi trăgători, acela care se pregătea să tragă un nou foc de muschetă, răspunse la aceste strigăte printr-o exclamaţie de surprindere, şi cum tovarăşul lui voia să ducă treaba mai departe şi tocmai îşi ridica muscheta încărcată din nou, cel care strigase împinse flinta într-o parte şi glontele zbură în aer.

Athos şi Raoul, văzînd că cei doi dispărură de pe zid, crezură că au să vină la ei şi aşteptară nemişcaţi să-i vadă ivindu-se. Dar nu trecură nici cinci minute, şi un răpăit scurt de tobă îi chemă pe cei opt soldaţi ai garnizoanei, care apărură în partea cealaltă a şanţului, cu flintele în poziţie de tragere. În fruntea acestor oameni se afla un ofiţer, în care vicontele de Bragelonne îl recunoscu pe cel ce trăsese primul glonte de muschetă. Acest ofiţer le ordonă soldaţilor să se pregătească de tragere.

— Vom fi împuşcaţi ! strigă Raoul. Să tragem spadele, altceva n-avem de făcut, şi să sărim peste şanţ. Vom ucide fiecare măcar cîte unul dintre aceşti nemernici, după ce muschetele lor se vor goli.

Şi Raoul, însoţindu-şi glasul prin gest, sări, urmat de Athos, cînd o voce cunoscută răsună la spatele lor.

— Athos ! Raoul ! strigă această voce.

— D'Artagnan ! răspunseră cei doi gentilomi.

— Armele jos, la dracu ! strigă căpitanul către soldaţi. Eram sigur de ceea ce spuneam !

Soldaţii îşi lăsară puştile jos de la umăr.

— Ce se întîmplă cu noi ? întrebă Athos. Cum, sîntem împuşcaţi fără să ni se dea măcar de veste ?

— Eu însumi eram să vă împuşc adineauri — răspunse d'Artagnan — şi dacă guvernatorul nu v-a nimerit, eu v-aş fi nimerit, dragi prieteni. Noroc că am luat obiceiul de a ochi mult înainte de a trage ! Mi se părea că vă recunosc. Ah, scumpii mei prieteni, ce noroc !

Şi d'Artagnan îşi şterse fruntea, căci alergase repede, iar tulburarea lui nu era o prefăcătorie.

— Cum — zise contele — domnul acesta care a tras asupra noastră e guvernatorul fortăreţei ?

— El însuşi.

— Şi de ce voia să ne ucidă ? Ce i-am făcut noi ?

— La dracu ! Aţi primit obiectul pe care l-a aruncat deţinutul.

— Asta-i adevărat.

— Tipsia aceea... Deţinutul a scris ceva pe ea, nu-i aşa ?

— Da.

— Eram sigur. Ah, Doamne !

Şi d'Artagnan, cu toate semnele unei nelinişti ucigătoare, luă tipsia pentru a citi inscripţia. După ce o citi, se făcu alb ca varul.

— O, Doamne ! repetă el. Tăcere ! Iată că vine guvernatorul.

— Şi ce-o să ne facă ? Avem noi vreo vină ?

— Aşadar, e adevărat ? murmură Athos cu jumătate de gură. Aşadar, e adevărat ce scrie acolo ?

— Tăcere, vă spun, tăcere ! Dacă s-ar afla că ştiţi să citiţi sau dacă s-ar bănui că aţi înţeles, cît vă iubesc eu de mult, scumpi prieteni, de mi-aş da viaţa pentru voi... dar...

— Dar ?... făcură Athos şi Raoul.

— Dar nu v-aş putea scăpa de la închisoarea pe viaţă, chiar dacă v-aş scăpa de la moarte. Tăcere, deci, şi iar tăcere !

Guvernatorul se apropie, trecînd şanţul pe un podeţ de scînduri.

— Ei bine — i se adresă el lui d'Artagnan — ce te opreşte ?

— Sînteţi spanioli, nu cunoaşteţi nici o iotă franţuzeşte — le spuse celor doi prieteni repede, în şoaptă, căpitanul. Apoi, răspunzîndu-i guvernatorului : Ei bine, am avut dreptate ; aceşti domni sînt doi căpitani spanioli pe care i-am cunoscut la Ypres, anul trecut... Nu ştiu o boabă franţuzeşte.

— Aşa ! făcu guvernatorul cu luare-aminte.

Şi dădu să citească inscripţia de pe tipsie. D'Artagnan însă i-o smulse din mînă şi răzui literele cu vîrful spadei sale.

— Hei — strigă guvernatorul — ce faci ? N-am voie să citesc ?

— E un secret de stat — răspunse d'Artagnan sec — şi întrucît ştii foarte bine cum sună ordinul regelui, că oricine îl va pătrunde va fi pedepsit cu moartea, n-am decît să te las, dacă vrei, să citeşti, însă îndată după aceea voi pune să fii împuşcat.

În timpul acestui schimb de cuvinte, pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, Athos şi Raoul păstrară o tăcere de gheaţă.

— Dar nu se poate — zise guvernatorul — ca aceşti domni să nu înţeleagă măcar cîteva cuvinte.

— N-avea grijă ! Chiar dacă ar înţelege ce se vorbeşte, n-ar putea citi ceea ce e scris. N-ar citi nici chiar în spaniolă. Nu uita că un nobil spaniol nu trebuie să ştie niciodată să citească.

Această explicaţie ar fi trebuit să-l lămurească pe guvernator ; totuşi nu se dădu bătut.

— Poftеşte-i pe aceşti domni în fort — zise el.

— Tocmai asta voiam să-ţi propun şi eu — răspunse d'Artagnan.

Adevărul este că el se gîndea la cu totul altceva şi că ar fi vrut să-şi vadă prietenii la o sută de leghe de acolo. Dar, deocamdată, n-avea încotro. Le adresă, în spaniolă, celor doi gentilomi o invitaţie, pe care aceştia o primiră. Se îndreptară cu toţii spre intrarea în fort şi, incidentul odată închis, cei opt soldaţi se reîntoarseră la dulcea lor tihnă, tulburată o clipă de această întîmplare nemaipomenită.

XXXV

ÎNTEMNIŢAT ŞI TEMNICERI

După ce intrară în fort, şi în timp ce guvernatorul făcea unele pregătiri spre a-şi primi oaspeţii, Athos zise :

— Uite ce-i, vreau un cuvînt de lămurire, acum cînd sîntem numai noi.

— Nimic mai simplu — răspunse muşchetarul. Am adus în insulă un deţinut pe care regele vrea să nu-l vadă nimeni ; apoi aţi sosit voi, şi el v-a aruncat ceva printre zăbrelele de la fereastră ; eu luam masa la guvernator, aşa că am văzut cum v-a aruncat acel obiect şi cum Raoul l-a ridicat de jos. Nu-mi trebuie mult ca să înţeleg, deci am înţeles, şi am crezut că sînteţi vorbiţi cu deţinutul meu. Atunci...

— Atunci ai dat ordin să fim împuşcaţi.

— Pe legea mea, aşa este ; dar dacă am sărit cel dintîi să pun mîna pe muschetă, am fost, din fericire, ultimul care vă lua la ochi.

— Dacă m-ai fi ucis, d'Artagnan, aş fi avut fericirea să mor pentru casa regală a Franţei ; şi e o mare cinste pentru cineva să fie ucis de mîna ta, care eşti cel mai nobil şi cel mai devotat apărător al coroanei.

— Doamne, Athos, dar ce tot spui tu de casa regală ? se bîlbîi d'Artagnan. Cum, tu, conte, un bărbat înţelept şi cu mintea întreagă, crezi în prostiile astea scrise de un smintit ?

— Cred, da.

— Cu atît mai mult, dragă cavalere, cu cît ai primit ordin să ucizi pe cei care ar crede în ele — adăugă Raoul.

— Asta — răspunse căpitanul de muşchetari — din pricină că orice defăimare, chiar dacă e absurdă, poate fi luată foarte uşor drept bună de către mulţime.

— Nu, d'Artagnan — zise Athos cu blîndeţe — adevărul este că regele nu vrea ca taina familiei lui să ajungă la urechile poporului şi astfel călăii fiului lui Ludovic al XIII-lea să fie învinuiţi de ticăloşie.

— Haide, haide, nu spune asemenea copilării, Athos, căci mă faci să nu te mai socot un om în toată firea. De altfel, lămureşte-mă, cum s-ar putea ca Ludovic al XIII-lea să aibă un fiu în insula Sfînta Margareta ?

— Un fiu pe care tu l-ai adus aici, mascat, în barca unui pescar, de ce nu ? zise Athos.

D'Artagnan tresări.

— Ah, ah ! făcu el. De unde ştii că o barcă de pescar... ?

— Te-a adus la Sfînta Margareta, împreună cu trăsura în care era închis deţinutul, cu deţinutul căruia îi spuneai monseniore ? Ei bine, ştiu — răspunse contele.

D'Artagnan îşi muşcă mustaţa.

— Să zicem — rosti el că am venit aici cu o barcă şi cu o trăsură în care se afla un deţinut mascat ; asta nu dovedeşte însă că deţinutul ar fi un prinţ... un prinţ din casa regală a Franţei.

— Oh, întreabă-l asta pe Aramis ! răspunse Athos cu răceală.

— Pe Aramis ? exclamă muşchetarul surprins. L-ai văzut pe Aramis ?

— După înfrîngerea de la Vaux, da ; l-am văzut pe Aramis fugind, urmărit, pierdut, şi el mi-a povestit destul ca să cred în jeluirea scrisă de acest nenorocit pe fundul tipsiei sale de argint.

D'Artagnan îşi lăsă capul în jos, împovărat.

— Iată — zise el — cum se joacă Dumnezeu cu ceea ce oamenii numesc înţelepciunea lor ! Straşnică taină e aceea căreia douăsprezece sau cincisprezece persoane îi cunosc dedesubturile !... Athos, blestemată fie întîmplarea care te-a pus faţă în faţă cu mine în această afacere ! Căci acum...

— Ei bine — îl întrerupse Athos, cu severitatea lui prietenească — taina ta e acum dezvăluită fiindcă o cunosc şi eu ? Dar n-am cunoscut eu, oare, altele şi mai grele în viaţa mea ? Adu-ţi aminte, dragul meu.

— N-ai cunoscut niciodată una atît de primejdioasă — răspunse d'Artagnan cu îndurerare. Mă urmăreşte un gînd sinistru : că toţi cei care se vor fi atins de această taină vor muri, şi vor muri rău.

— Facă-se voia lui Dumnezeu, d'Artagnan ! Dar iată că vine guvernatorul tău.

D'Artagnan şi prietenii lui îşi reluară numaidecît rolurile lor.

Guvernatorul acesta, bănuitor şi aspru, era cu d'Artagnan de o politeţe ce mergea pînă la slugărnicie. Se mulţumi să fie drăguţ cu cei doi călători, dar să nu-i slăbească din ochi. Athos şi Raoul observară că el încerca adesea să-i încurce cu cîte o întrebare sau să-i ia prin surprindere ; dar ei nu se lăsau prinşi. Cele ce spusese d'Artagnan puteau să pară deci adevărate, chiar dacă guvernatorul nu credea asta. Ieşiră de la masă pentru a se duce să se odihnească.

— Cum se numeşte omul acesta ? îl întrebă Athos pe d'Artagnan, în spaniolă. Are o înfăţişare care nu-mi place de loc.

— De Saint-Mars — răspunse căpitanul.

— El va fi deci temnicerul tînărului prinţ ?

— Eh, cine ştie ? Iată-mă la Sfînta Margareta poate pentru totdeauna.

— Haidade ! Tu ?

— Dragă prietene, sînt în situaţia omului care a găsit o comoară în mijlocul unui pustiu. Ar vrea s-o ridice, dar nu poate ; ar vrea s-o lase, dar nu îndrăzneşte. Regele nu mă va mai chema de aici, temîndu-se că un altul va fi un paznic mai puţin bun decît mine ; şi totuşi îi pare rău că nu mă mai are lîngă el, ştiind că nimeni nu-l va sluji mai bine ca mine. La urma urmei, fie cum o vrea Dumnezeu !

— Dar — zise Raoul — tocmai pentru că nimic nu e sigur, şederea dumitale aici e vremelnică, astfel că te vei reîntoarce la Paris.

— Întreabă-i, te rog, pe aceşti domni pentru ce au venit la Sfînta Margareta ? îi întrerupse Saint-Mars.

— Au venit ştiind că la Saint-Honorat e o mănăstire de benedictini, pe care voiau să o vadă, şi că în Sfînta Margareta e vînat bun.

— La dispoziţia lor — răspunse Saint-Mars — ca şi a dumitale.

D'Artagnan îi mulţumi.

— Şi cînd pleacă ? mai întrebă guvernatorul.

— Mîine — răspunse d'Artagnan.

Domnul de Saint-Mars se duse să-şi facă rondul, lăsîndu-l pe d'Artagnan singur cu cei doi presupuşi spanioli.

— Oh — oftă mușchetarul — iată o viață și o societate care nu-mi convin cîtuși de puțin ! Eu îi poruncesc acestui om, el însă mă stînjenește al dracului !... Haide, veniți să vînăm cîțiva iepuri ? Plimbarea va fi frumoasă și nu prea obositoare. Insula n-are decît o leghe și jumătate în lungime și o jumătate de leghe în lățime. Un adevărat parc. Să ne distrăm.

— Mergem unde vrei tu, d'Artagnan, dar nu ca să petrecem, ci ca să vorbim în voie.

D'Artagnan îi făcu semn unui soldat ; acesta înțelese, aduse cîte o pușcă de vînătoare pentru fiecare gentilom, apoi intră din nou în fort.

— Și acum — zise mușchetarul — răspundeți-mi, rogu-vă, la întrebarea pe care v-o pusese acest hain Saint-Mars : de ce-ați venit în insulele Lerens ?

— Ca să-ți spunem adio.

— Să-mi spuneți adio ? Cum așa ? Raoul pleacă ?

— Da.

— Cu domnul de Beaufort, fac prinsoare !

— Cu domnul de Beaufort. Oh, tu ghicești totdeauna, dragă prietene !

— Obișnuința, de...

În timp ce între cei doi prieteni se lega această convorbire, Raoul, cu capul greu, cu inima încărcată, se așezase pe niște stînci acoperite de mușchi, cu muscheta pe genunchi și, privind marea, privind cerul, ascultînd glasul sufletului său, îi lăsa pe cei doi vînători să se îndepărteze încetul cu încetul. D'Artagnan băgă de seamă că tînărul rămăsese în urmă.

— E tot mîhnit, nu-i așa ? îl întrebă el pe Athos.

— De moarte.

— Oh, cred că exagerezi ! Raoul e un om călit. Toate inimile nobile ca a lui au un al doilea înveliș, care le apără ca o carapace. Dacă primul înveliș sîngerează, al doilea rezistă.

— Nu — răspunse Athos. Raoul are să moară.

— Ei, drace ! făcu d'Artagnan, posomorîndu-se deodată. Nu mai adăugă nimic la această exclamație. Apoi, după o clipă : De ce-l lași să plece ?

— Fiindcă asta e dorința lui.

— Și de ce nu te duci cu el ?

— Fiindcă nu vreau să-l văd murind.

D'Artagnan îşi privi prietenul în ochi.

— Tu ştii un lucru — reluă contele, sprijinindu-se de braţul căpitanului — tu ştii că, în viaţa mea, de puţine ori mi-a fost teamă de ceva. Ei bine, acum mă roade o teamă necurmată, aprigă, de neîndurat ; mi-e teamă că va veni o zi cînd voi ţine cadavrul acestui copil în braţele mele.

— Oh ! murmură d'Artagnan. Oh !

— Are să moară, ştiu, sînt încredinţat de asta ; şi nu vreau să-l văd murind.

— Cum, Athos, vii să stai în faţa celui mai viteaz om pe care spui că l-ai cunoscut vreodată, a lui d'Artagnan al tău, a acestui om fără seamăn, cum îl numeai altădată, şi-i mărturiseşti, încrucişîndu-ţi braţele la piept, că te temi să nu-l vezi pe fiul tău mort, tu care ai văzut tot ce se poate vedea pe lumea asta ? Ei bine, pentru ce ţi-e teamă de aşa ceva, Athos ? Omul, pe acest pămînt, trebuie să se aştepte la orice, să înfrunte totul.

— Ascultă, prietene : după ce mi-am risipit puterile pe pămîntul acesta de care-mi vorbeşti tu, n-am mai păstrat decît două credinţe : aceea a vieţii, cu prieteniile mele, cu datoria mea de părinte, şi aceea a veşnicici, cu dragostea şi cu respectul de Dumnezeu. Acum simt în mine, ca o revelaţie, că dacă Dumnezeu va hotărî ca prietenul meu sau fiul meu să-şi dea ultima suflare în faţa mea... Oh, nici nu vreau să-ţi vorbesc despre asta, d'Artagnan !

— Spune ! Spune !

— Îndur totul cu tărie, afară de moartea celor pe care-i iubesc. E singurul lucru fără tămăduire. Cel care moare cîştigă, cel care vede murind pierde. Da. Uite : a şti că nu-l voi mai întîlni niciodată, niciodată pe pămînt, pe acela a cărui vedere îmi făcea bucurie, a şti că nicăieri nu se mai află d'Artagnan, că nicăieri nu se mai află Raoul, oh... Sînt bătrîn, mă vezi, nu mai am curaj, îl rog pe Dumnezeu să mă cruţe în slăbiciunea mea ; dar dacă m-ar lovi în faţă, şi în chipul acesta, ei bine, l-aş blestema. Un gentilom creştin nu trebuie să-şi blesteme Dumnezeul, d'Artagnan ; e destul că şi-a blestemat un rege !

— Hm !... făcu d'Artagnan, răscolit de această crudă furtună a durerilor.

— D'Artagnan prietene, tu care-l iubeşti pe Raoul, priveşte-l — adăugă Athos, arătînd spre fiul său — priveşte tristeţea aceea care nu-l mai părăseşte nici o clipă. Cunoşti ceva mai îngrozitor decît să iei parte, clipă cu clipă, la agonia nesfîrşită a acestei biete inimi ?

— Lasă-mă să-i vorbesc, Athos. Cine ştie !

— Încearcă ; am însă încredinţarea că nu vei izbuti.

— Nu voi căuta să-l consolez ; îl voi ajuta.

— Tu ?

— Fără îndoială. E oare pentru prima dată cînd o femeie se va fi dezmeticit în necredinţa ei ? Mă duc la el, îţi spun.

Athos clătină din cap şi-şi continuă plimbarea singur. D'Artagnan, tăindu-şi drum prin mărăcinişuri, se apropie de Raoul şi-i întinse mîna.

— Ei bine — îi spuse el — vrei să-mi vorbeşti ceva ?

— Ţi-aş cere să-mi faci un serviciu — răspunse Bragelonne.

— Care ?

— Te vei reîntoarce într-o zi în Franţa, da ?

— Aşa sper.

— E bine să scriu domnişoarei de La Vallière ?

— Nu, nu e bine.

— Am să-i spun atîtea totuşi !

— Atunci vino cu mine acolo şi spune-i-le.

— Niciodată !

— Dacă-i aşa, crezi că o scrisoare va face mai mult decît ceea ce nu pot face cuvintele tale ?

— Ai dreptate.

— Îl iubeşte pe rege — rosti fără milă d'Artagnan. E o fată cinstită.

Raoul tresări.

— Iar pe tine, pe tine pe care te-a părăsit, te iubeşte poate mai mult decît pe rege, însă într-alt fel.

— D'Artagnan, crezi, într-adevăr, că-l iubeşte pe rege ?

— Îl iubeşte pînă la idolatrie. E o inimă în care nu mai poate avea loc alt simţămînt. Ai putea să trăieşti mai departe alături de ea, ai putea să rămîi cel mai bun prieten al ei !

— Ah! făcu Raoul, luminîndu-se parcă în faţa acestei speranţe dureroase.

— Vrei?

— Ar însemna să fiu un laş.

— Iată un cuvînt absurd, care m-ar putea face să-ţi dispreţuiesc înţelepciunea. Raoul, nu e niciodată o laşitate, înţelege, să faci ceea ce îţi este impus de o forţă majoră. Dacă inima îţi spune: „Du-te acolo sau mori", du-te, Raoul. A fost oare ea josnică sau a făcut bine preferîndu-l în locul tău pe rege, ea căreia inima îi poruncea cu putere să-l prefere pe rege? Nu; a fost cea mai cinstită dintre toate femeile. Fă deci ca ea: urmează îndemnul inimii tale. Ştii oare un lucru de care eu sînt sigur, Raoul?

— Care?

— Că, privind-o de aproape, cu ochii unui bărbat gelos...

— Ei bine?

— Ei bine, vei înceta de a o mai iubi.

— Mă faci să mă hotărăsc, dragul meu d'Artagnan.

— Să te duci s-o vezi?

— Nu, să plec spre a n-o mai revedea niciodată. Căci vreau s-o iubesc totdeauna.

— Cinstit mărturisind — rosti muşchetarul — iată o concluzie la care eram departe de a mă aştepta.

— Iată, prietene, o vei revedea curînd; dă-i această scrisoare, dacă socoţi de cuviinţă, care îi va arăta, ca şi domniei tale, tot ce se petrece în inima mea. Citeşte-o, am pregătit-o astă-noapte. Ceva îmi spunea că am să te întîlnesc astăzi aici.

Şi-i întinse scrisoarea lui d'Artagnan, care o citi:

Domnişoară, nu eşti vinovată în ochii mei pentru faptul că nu mă iubeşti. Eşti vinovată de o singură greşeală, aceea de a mă fi lăsat să cred că mă iubeai. Această greşeală mă va costa viaţa. Dumitale ţi-o iert, dar mie nu mi-o pot ierta. Se spune că îndrăgostiţii fericiţi sînt surzi la gemetele îndrăgostiţilor neluaţi în seamă. Nu e acelaşi lucru cu dumneata, care nu m-ai iubit, decît poate cu teamă. Sînt încredinţat că, dacă aş fi stăruit pe lîngă dumneata spre a schimba această prietenie în dragoste, ai fi făcut-o de teamă să nu mă vezi murind sau să nu pierzi stima pe care ţi-o

păstram eu. Mă simt fericit că mor ştiindu-te mulţumită şi liberă de orice povară sufletească.

Cît de mult mă vei iubi atunci cînd nu te vei mai teme de privirile sau de mustrările mele! Mă vei iubi, pentru că, oricît de frumoasă ţi se va părea o nouă dragoste, Dumnezeu nu m-a făcut cu nimic mai prejos decît acela pe care l-ai ales, iar devotamentul meu, sacrificiul, sfîrşitul meu dureros vor face să mă bucur în ochii dumitale de o superioritate netăgăduită asupra lui. Am lăsat să-mi scape, în copilăreasca încredere a inimii mele, comoara pe care o aveam. Mulţi oameni îmi spun că mă iubeai destul de mult ca să ajungi să mă iubeşti şi mai mult. Acest gînd mă face să-mi înăbuş orice amărăciune şi mă îndeamnă să nu socot pe nimeni altul vinovat, decît pe mine însumi.

Încuviinţează acest ultim adio şi binecuvîntează-mi retragerea în refugiul de nepătruns unde se stinge orice ură, unde dragostea dăinuieşte de-a pururi.

Adio, domnişoară. Dacă mi s-ar cere să plătesc cu sîngele meu fericirea dumitale, mi-aş da tot sîngele din mine. Aş face astfel o jertfă din nenorocirea mea!

RAOUL, VICONTE DE BRAGELONNE

— Scrisoarea e bună — zise căpitanul. Nu-i găsesc decît un cusur.

— Care? strigă Raoul.

— Acela că spune totul, afară de flacăra ce ţîşneşte ca o otravă ucigătoare din ochii, din inima ta, afară de dragostea nebunească ce te mistuie încă.

Raoul păli şi tăcu.

— De ce nu i-ai scris doar aceste cuvinte: „Domnişoară, în loc să te blestem, te iubesc şi mă duc să mor".

— Aşa e — zise Raoul cu o bucurie sinistră.

Şi rupînd bucăţi scrisoarea pe care o smulse din mîna muşchetarului, aşternu pe o foiţă din carneţelul său aceste cuvinte:

Pentru fericirea de a-ţi spune încă o dată că te iubesc, săvîrşesc laşitatea de a-ţi scrie, şi spre a mă pedepsi pentru această laşitate, mor.

Şi semnă.

— Îi vei da această foiţă, nu-i aşa, căpitane ? îi spuse apoi lui d'Artagnan.

— Cînd ? întrebă acesta.

— În ziua — zise Bragelonne, arătînd ultimul cuvînt — în ziua cînd vei scrie data sub aceste rînduri.

Şi porni să-l întîlnească pe Athos, care se apropia cu paşi înceţi.

În timp ce mergeau cu toţii spre fort, marea se umflă şi, cu acea aprigă furie ce învolburează dintr-o dată Mediterana, stihiile se prefăcură în furtună. Ceva nedesluşit le apăru în faţa privirilor, ceva ce se mişca lîngă un colţ al ţărmului.

— Ce-i acolo ? se miră Athos. O barcă sfărîmată !

— Nu-i barcă — răspunse d'Artagnan.

— Iartă-mă — zise Raoul — e o barcă ce se grăbeşte să intre în port.

— Într-adevăr, acolo e o barcă, şi bine face că vrea să intre în golfuleţ ; dar ceea ce ne arată Athos în nisip... împotmolită...

— Da, da, văd.

— E trăsura pe care am aruncat-o eu în mare, după ce-am coborît cu deţinutul.

— Ei bine — zise Athos — dacă vrei să mă asculţi, d'Artagnan, n-ai face rău să-i dai foc, ca să nu mai rămînă nici o urmă din ea ; altfel, pescarii din Antibes, care au crezut că au de-a face cu diavolul, vor căuta să le dovedească tuturor că însoţitorul tău nu era decît un om.

— Îţi preţuiesc sfatul, Athos, şi am să dau ordin să fie îndeplinit chiar la noapte, ba mai bine am să-l îndeplinesc eu însumi. Dar acum să ne grăbim, căci începe ploaia şi trăsnetele sînt năprasnice.

În clipa cînd treceau parapetul, vrînd să intre într-o galerie a cărei cheie o avea d'Artagnan, îl zăriră pe domnul de Saint-Mars îndreptîndu-se spre încăperea unde se afla deţinutul. La un semn al lui d'Artagnan, se ascunseră cu toţii după colţul scării.

— Ce să fie acolo ? întrebă Athos.

— Ai să vezi. Priveşte. Deţinutul se întoarce de la capelă.

Şi la lumina roşie a fulgerelor, în ceaţa vînătă pe care vîntul o purta prin văzduhul încărcat, zăriră trecînd, ţeapăn, la şase paşi în urma guvernatorului, un om îmbrăcat în negru, cu faţa acoperită de o mască de fier, cenuşie, prinsă de o cască de aceeaşi culoare, ce-i ascundea tot capul. Flăcările cerului făceau să ţîşnească reflexe orbitoare de pe casca de metal, şi aceste reflexe, scăpărînd în toate părţile, păreau că sînt privirile furioase pe care le arunca nenorocitul acela, din pricină că nu putea să blesteme. La mijlocul galeriei, deţinutul se opri o clipă să privească în zarea nesfîrşită, să respire mireasma cu gust de pucioasă a furtunii, să soarbă cu lăcomie picăturile calde de ploaie ; apoi scoase un suspin asemenea unui răcnet.

— Vino, domnule — zise repezit de Saint-Mars prizonierului său, căci începea să se neliniştească văzîndu-l că priveşte cu atîta interes dincolo de ziduri. Hei, domnule, vino !

— Spune-i monseniore ! strigă din colţul său Athos, cu un glas atît de solemn şi atît de poruncitor, încît guvernatorul se simţi străbătut de un fior.

Athos voia cu tot dinadinsul să i se păstreze respectul cuvenit unei maiestăţi căzute din măreţie. Prizonierul întoarse capul.

— Cine a vorbit acolo ? întrebă de Saint-Mars.

— Eu — răspunse d'Artagnan, care ieşi numaidecît din umbră. Ştii doar că aşa e ordinul.

— Nu-mi spuneţi nici domnule, nici monseniore — rosti la rîndul lui deţinutul, cu un glas ce-l făcu pe Raoul să se cutremure pînă în adîncul sufletului — spuneţi-mi BLESTEMATUL !

Şi trecu mai departe. Uşa grea, de fier, scrîşni în urma lui.

— Iată un om într-adevăr nenorocit ! murmură surd muşchetarul, arătîndu-i lui Raoul încăperea unde era osîndit să-şi ducă zilele prinţul.

XXXVI

FĂGĂDUIELILE

Abia apucă d'Artagnan să intre în camera sa, împreună cu prietenii lui, că un soldat de la fort veni să-i spună că-l cheamă guvernatorul.

Barca pe care Raoul o văzuse plutind pe mare, şi care părea atît de grăbită să intre în portuleţ, aducea la Sfînta Margareta o depeşă importantă pentru căpitanul de muşchetari. Dezlipind hîrtia, d'Artagnan recunoscu scrisul regelui.

Cred — spune Ludovic al XIV-lea — *că vei fi sfîrşit cu îndeplinirea ordinelor mele, domnule d'Artagnan; întoarce-te numaidecît la Paris şi vino să mă vezi la Luvru.*

— Iată-mi surghiunul încheiat ! strigă muşchetarul cu bucurie. Mulţumesc lui Dumnezeu, am scăpat de povara de a fi temnicer !

Şi-i arătă scrisoarea lui Athos.

— Aşadar, ne părăseşti ? întrebă acesta cu tristeţe.

— Ca să ne revedem, scumpul meu prieten, dat fiind că Raoul e un băiat destul de mare pentru a pleca singur cu domnul de Beaufort, şi care va îngădui ca tatăl lui să se întoarcă împreună cu domnul d'Artagnan, în loc de a-l sili să facă singur două sute de leghe pînă în La Fère. Nu-i aşa, Raoul ?

— Fără îndoială — îngînă acesta cu o expresie de adîncă părere de rău.

— Nu, dragă prietene — rosti Athos — nu-l voi părăsi pe Raoul decît în ziua cînd corabia lui va fi dispărut la orizont. Atîta timp cît mai e încă în Franţa, nu mă voi despărţi de el.

— Cum vrei, iubite prieten; dar cel puţin vom pleca împreună din Sfînta Margareta; nu pierdeţi prilejul de a folosi barca ce mă va duce pe mine la Antibes.

— Cu dragă inimă ; ni se va părea că nu vom fi niciodată destul de departe de acest fort şi de ceea ce am văzut cu mîhnire mai adineauri aici !

Cei trei prieteni părăsiră deci mica insulă, după ce-şi luară rămas bun de la guvernator, şi, sub cele din urmă fulgerări ale furtunii care se îndepărta, priviră pentru ultima oară zidurile fortului, ce păreau albe în întuneric.

D'Artagnan se despărţi de prietenii lui în aceeaşi noapte, după ce se uită cum ardea pe coasta Sfintei Margareta trăsura căreia i se dăduse foc din ordinele lui Saint-Mars, la sfatul căpitanului. Înainte de a încăleca pe cal şi după ce se desprinse din braţele lui Athos, zise :

— Prieteni, semănaţi prea mult cu doi soldaţi ce-şi părăsesc postul. Ceva îmi spune că Raoul va avea nevoie să fie sprijinit în misiunea lui. Vreţi să cer dezlegarea de a trece în Africa împreună cu o sută de muschete bune ? Regele nu mă va refuza, şi am să vă iau cu mine.

— Domnule d'Artagnan — răspunse Raoul strîngîndu-i mîna cu însufleţire — mulţumesc pentru acest ajutor, care ne-ar da mai mult decît am dori noi, domnul conte şi cu mine. Eu, care sînt tînăr, am nevoie de zbuciumul spiritului şi de oboseala trupului, dar domnul conte are nevoie de cea mai deplină odihnă. Dumneata eşti cel mai bun prieten al lui, ţi-l las în seamă. Veghind asupra lui, vei avea în mîinile dumitale cele două suflete ale noastre.

— Trebuie să plec ; calul meu văd că nu mai are astîmpăr — zise d'Artagnan care, cînd se simţea adînc tulburat de ceva, schimba dintr-o dată vorba. Spune, conte, cîte zile va mai rămîne Raoul aici ?

— Trei zile, cel mult.

— Şi cît timp îţi trebuie ţie ca să te reîntorci acasă ?

— Oh, destul de mult — răspunse Athos. Nu vreau să mă despart aşa curînd de Raoul. Cu fiecare clipă ce va trece, el se va depărta tot mai mult de mine, şi nu vreau să sporesc şi eu distanţa dintre noi. Voi face deci popasuri cît mai dese pe drum.

— Pentru ce, prietene ? Mersul încet te întristează, şi apoi viaţa în hanuri nu e pentru un om ca tine.

— Prietene, am venit încoace cu cai de poştă, dar acum vreau să-mi cumpăr doi cai buni. Or, pentru a-i avea me-

reu odihniţi, nu se cade să-i pun să facă mai mult de şapte sau opt leghe pe zi.

— Unde-i Grimaud ?

— A sosit cu bagajele lui Raoul ieri dimineaţă, şi l-am lăsat să doarmă.

— Nu mai e nimic de făcut ! scrîşni d'Artagnan. Atunci, la revedere, dragă Athos, şi, dacă îţi vei da şi tu osteneala, ne vom îmbrăţişa curînd.

Acestea spuse, îşi vîrî piciorul în scara pe care i-o ţinea Raoul.

— Adio ! zise tînărul, îmbrăţişîndu-l.

— Adio ! răspunse d'Artagnan, aruncîndu-se în şa.

Calul făcu o săritură şi-l îndepărtă pe călăreţ de prietenii lui.

Această scenă avu loc în faţa casei alese de Athos, chiar la intrarea în Antibes, şi unde d'Artagnan, după ce se ridicase de la masă, poruncise să i se aducă nişte cai buni. Drumul începea chiar de acolo şi se întindea, alb şi şerpuitor, prin aburii nopţii. Calul sorbea cu putere pe nări mireasma aspră şi sărată ce se ridica din împrejurimi.

D'Artagnan se îndepărtă la trap, în timp ce Athos se întorcea întristat, cu Raoul, spre casă. Deodată auziră apropiindu-se de ei tropotul unui cal şi, la început, crezură că este ecoul acela ciudat ce loveşte auzul la fiecare cotitură a drumului. Dar nu, era călăreţul însuşi. D'Artagnan se întorcea în galop către prietenii lui. Aceştia scoaseră un strigăt de bucurie şi surprindere, iar căpitanul, sărind din şa cu sprinteneala unui om tînăr, se apropie şi cuprinse cu amîndouă braţele capetele dragi ale lui Athos şi Raoul. Le ţinu mult timp strînse astfel, fără a spune o vorbă, fără a scăpa un singur suspin din pieptu-i răvăşit. Apoi, la fel de repede precum venise, dădu pinteni calului, care porni din nou, furios, la drum.

— Ah ! Vai ! făcu încet contele în urma lui.

— Semn rău ! îşi spunea la rîndu-i d'Artagnan, căutînd să cîştige timpul pierdut. Nici n-am putut să le zîmbesc măcar. Semn rău !

A doua zi, Grimaud era la treabă. Ordinele date de domnul de Beaufort se îndeplineau întocmai. Flotila, îndreptîndu-se spre Toulon prin grija lui Raoul, tîra după ea, în mici ambarcaţiuni ce abia se puteau vedea în zare, nevestele

şi prietenii pescarilor şi ai contrabandiştilor, luaţi cu arcanul pentru serviciul flotei.

Timpul scurt ce le mai rămînea tatălui şi fiului să-l trăiască împreună se scurgea parcă şi mai repede, aşa cum îşi sporeşte iuţeala tot ceea ce porneşte să se prăvale în abisul veşniciei.

Athos şi Raoul ajunseră la Toulon, care vuia de uruitul căruţelor, de zăngănitul armurilor, de tropotul cailor ce nechezau. Trîmbiţele sunau ascuţit, tobele răpăiau cu putere, străzile erau pline de soldaţi, de slugi şi de neguţători. Ducele de Beaufort se afla pretutindeni, grăbind îmbarcarea cu zelul şi nerăbdarea unui bun comandant. Îşi lăuda soldaţii, pînă şi pe cei mai umili ; îşi certa ofiţerii, pînă şi pe cei mai destoinici. Muniţii, provizii, bagaje, voia să vadă totul cu ochii lui ; cerceta echipamentul fiecărui ostaş, se îngrijea de sănătatea fiecărui cal. Uşuratic, nepăsător, plin de fumuri la el acasă, gentilomul redevenea aici soldat, marele senior — căpitan, în faţa răspunderii pe care o primise.

Totuşi, trebuie să o spunem, oricare ar fi fost grija pentru pregătirile plecării, se simţea pretutindeni o forfotă voioasă şi lipsa oricărei înfrigurări.

Mersul treburilor mulţumindu-l, sau părînd să-l mulţumească pe amiral, el îl lăudă pe Raoul şi dădu ultimele ordine pentru ridicarea pînzelor, ce fusese hotărîtă pentru a doua zi, în zori. Îi pofti pe conte şi pe fiul său să ia masa cu dînsul. Aceştia pretextară unele treburi în serviciu şi se retraseră mulţumind. Întorcîndu-se la hanul lor, străjuit de copaci înalţi, din mijlocul pieţii celei mari, ei luară cina acolo în grabă, apoi Athos îl conduse pe Raoul la stîncile din marginea oraşului — un lanţ de munţi cenuşii, de unde privirea se pierde în zare, cuprinzînd un orizont lichid ce se întinde atît de mult în depărtare, încît pare la acelaşi nivel cu stîncile însele.

Noaptea era frumoasă, ca întotdeauna în acest climat fericit. Luna, ridicîndu-se din spatele stîncilor, desfăşura parcă o maramă argintie pe covorul albastru al mării. În radă, mişcîndu-se în tăcere, vasele se înşirau la rînd, pentru a înlesni îmbarcarea. Marea, încărcată de fosfor, se despica în faţa bărcilor ce transportau bagajele şi muniţiile ; fiecare înaintare de probă răscolea o puzderie de flăcări albe şi din fiecare

vîslă se prelingeau mii de stropi de diamante lichide. Se auzea cum mateloţii, cuceriţi de dărniciile amiralului, murmurau cîntecele lor domoale şi naive. Uneori, scrîşnetul lanţurilor se îmbina cu bufnetul surd al ghiulelelor trîntite pe fundul corăbiilor. Această priveliştе şi aceste armonii îţi strîngeau inima ca o temere şi o făceau să crească asemenea unei speranţe. În toată această viaţă se presimţea moartea.

Athos se aşeză cu fiul său pe iarba de deasupra stîncilor. Prin jurul lor zburau în toate părţile lilieci mari, purtaţi în vîrtejuri zgomotoase de goana lor zănatică şi oarbă. Raoul îşi întinsese picioarele dincolo de marginea stîncii, lăsîndu-le să atîrne în acel gol ameţitor unde domneşte neantul. Cînd luna se ridică în văzduh, mîngîind cu razele ei crestele din jur, cînd oglinda mării se ilumină în toată întinderea ei şi cînd luminiţe roşii străpunseră umbra neagră de pe fiecare corabie, Athos, adunîndu-şi toate gîndurile, tot curajul, îi spuse fiului său :

— Dumnezeu a făcut toate cele ce vedem noi acum, Raoul ; el ne-a zămislit şi pe noi, bieţi atomi amestecaţi în acest mare univers ; strălucim şi noi asemenea acestor lumini şi acestor stele, suspinăm ca aceste valuri, suferim ca aceste corăbii uriaşe ce îmbătrînesc spintecînd talazurile şi se supun vîntului ce le duce către o ţintă, aşa cum duhul lui Dumnezeu ne mînă şi pe noi către un ţărm. Totul vrea să trăiască, Raoul, şi totul este frumos în lucrurile care trăiesc !

— Domnule — răspunse tînărul — avem, într-adevăr, în faţa noastră o priveliştе minunată.

— Cît e de bun d'Artagnan — schimbă dintr-o dată vorba Athos — şi ce rară fericire e să te fi sprijinit o viaţă întreagă pe un prieten ca el ! Iată ce ţi-a lipsit ţie, Raoul.

— Un prieten ? zise cu tărie tînărul. Mi-a lipsit mie un prieten ?

— Domnul de Guiche e un tovarăş minunat — reluă contele cu răceală — dar eu cred că, în timpurile de azi, oamenii se gîndesc mai mult decît pe vremea noastră la treburile lor şi la plăcerile lor. Tu ai căutat totdeauna viaţa retrasă ; e o fericire în asta, de bună seamă ; dar ţi-ai pierdut acolo tăria. Noi, cei patru, oarecum lipsiţi de plăcerile ce fac bucuria voastră, ne împotriveam cu dîrzenie în faţa nenorocirilor.

— Nu te-am întrerupt, domnule, pentru a-ţi spune că am un prieten şi că acest prieten e domnul de Guiche. Fără îndoială, e bun şi generos, şi mă iubeşte mult. Eu am trăit însă sub oblăduirea unei alte prietenii, domnule, tot atît de preţioasă, tot atît de vie ca şi aceea despre care-mi vorbeşti, fiindcă este a domniei tale.

— Eu n-am fost un prieten pentru tine, Raoul — zise Athos.

— Eh, domnule, şi pentru ce ?

— Pentru că te-am lăsat să crezi că viaţa n-are decît o singură faţă ; pentru că, trist şi sever, vai, am tăiat totdeauna, fără să vreau, Dumnezeu mi-e martor, mugurii voioşiei ce ţîşneau mereu din copacul tinereţii tale ; într-un cuvînt, pentru că, astăzi, îmi pare rău că n-am făcut din tine un bărbat care să îndrăgească veselia, petrecerile, zgomotul.

— Nu ştiu de ce-mi vorbeşti astfel, domnule. Nu, te înşeli, nu dumneata m-ai făcut să fiu aşa cum sînt, ci dragostea aceasta care a pus stăpînire pe mine încă din clipa cînd copiii n-au decît tresăriri, firea mea înnăscută, care la alţii se capătă doar. Am crezut că voi fi totdeauna aşa cum mă ştiam ; am crezut că Dumnezeu m-a aruncat pe un drum desţelenit, drept, plin de flori şi de fructe. Am avut în preajma mea grija şi tăria domniei tale. M-am crezut ocrotit şi puternic. Nimic nu m-a îndemnat să mă feresc ; am căzut o dată, şi atunci mi-am pierdut curajul pentru toată viaţa. N-aş greşi dacă aş spune că m-am zdrobit în această cădere. Oh, nu, domnule, dumneata ai fost în trecutul meu numai fericire, şi eşti în viitorul meu ca o speranţă. Nu, nu pot învinui cu nimic viaţa pe care mi-ai croit-o ; te binecuvîntez şi te iubesc nespus de mult.

— Dragul meu Raoul, cuvintele tale mă mîngîie. Ele îmi dovedesc că te vei gîndi puţin şi la mine în zilele ce vor urma.

— Nu mă voi gîndi decît la dumneata, domnule.

— Raoul, ceea ce n-am făcut pînă acum pentru tine, voi face de aici înainte. Voi fi prietenul tău, nu tatăl tău. Vom trăi altfel, fără a ne mai înăbuşi pornirile, atunci cînd te vei întoarce. Şi asta se va întîmpla curînd, nu-i aşa ?

— Firește, domnule, căci o expediţie ca aceasta nu poate fi prea lungă.

— În curînd atunci, Raoul, în curînd, în loc să trăiesc chibzuindu-mi averea, îţi voi da tot venitul pămînturilor mele. Îţi va ajunge să trăieşti pe picior mare în lume pînă la moartea mea, şi-mi vei da, sper, înainte de a se întîmpla asta, mîngîierea că neamul meu nu se va stinge.

— Voi face tot ceea ce mă vei îndemna — răspunse Raoul foarte tulburat.

— Fereşte-te, Raoul, ca în serviciul de aghiotant să te avînţi în întreprinderi prea primejdioase. Ai arătat ce poţi, toată lumea te ştie cît eşti de curajos. Nu uita că războiul arabilor e un război de capcane, de hărţuiri şi de măceluri.

— Aşa se spune, da, domnule.

— Nu e niciodată o glorie să cazi într-o capcană. E o moarte care se datorează îndeobşte semeţiei sau nesăbuinţei. Adesea chiar nu-l plînge nimeni pe cel care a sfîrşit astfel. Şi cei pe care nu-i plînge nimeni, Raoul, au murit în zadar. Mai mult încă, învingătorul rîde, iar noi, ceilalţi, nu trebuie să suferim că acesta se bucură de greşelile noastre. Înţelegi ce vreau să-ţi spun, Raoul ? Să nu crezi însă, Doamne fereşte, că te-aş povăţui să ocoleşti luptele !

— Sînt prevăzător din fire, domnule, şi am totdeauna noroc — zise Raoul cu un surîs ce-i îngheţă inima bietului părinte — căci — se grăbi să adauge tînărul — în douăzeci de încăierări în care m-am aflat, nu m-am ales pînă acum decît cu o zgîrietură.

— Dar mai este — zise Athos — şi climatul, de care trebuie să ţii seama : cu frigurile nu-i de jucat. Regele Ludovic cel Sfînt se ruga lui Dumnezeu să fie lovit de o săgeată, sau de ciumă, dar nu de friguri.

— Oh, domnule, cu cumpătare şi cu o viaţă chibzuită...

— Domnul de Beaufort mi-a făgăduit — îl întrerupse Athos — să trimită la fiecare cincisprezece zile veşti în Franţa. Tu, aghiotantul lui, vei fi însărcinat să le expediezi ; n-ai să mă uiţi, nu-i aşa ?

— Nu, domnule — răspunse Raoul cu glas înăbuşit.

— În sfîrşit, Raoul, fiindcă eşti un bun creştin, şi fiindcă şi eu sînt, se cuvine să ne bizuim pe ocrotirea largă a lui Dumnezeu sau a îngerilor noştri păzitori. Făgăduieşte-mi că de ţi se va întîmpla vreo nenorocire vreodată, te vei gîndi în primul rînd la mine.

— În primul rînd, oh, da !
— Şi că mă vei chema.
— Oh, da, te voi chema !
— Mă visezi cîteodată, Raoul ?
— În toate nopţile, domnule. În copilărie, te vedeam în vis blînd şi liniştit, cu mîna întinsă deasupra mea, şi iată pentru ce dormeam totdeauna adînc... *altădată !*
— Ne iubim prea mult — zise contele — pentru ca, începînd din această clipă, în care ne despărţim, o parte din sufletele noastre să nu ne însoţească pretutindeni paşii, şi unuia şi altuia, şi să nu sălăşluiască acolo unde va sălăşlui fiecare dintre noi. Cînd tu vei fi trist, Raoul, eu îmi voi simţi inima năpădită de tristeţe, şi cînd vei vrea să zîmbeşti gîndindu-te la mine, să ştii că îmi trimiţi de acolo o rază din bucuria ta.
— Nu-ţi făgăduiesc că voi fi vesel — răspunse tînărul — dar fii sigur că nu va trece un ceas fără să gîndesc la dumneata ; nici un ceas, îţi jur, afară doar dacă nu voi muri.
Athos nu se mai putu stăpîni : cuprinse cu braţul grumazul fiului său şi-l strînse la piept cu toată căldura inimii lui.
Luna lăsase locul întunericului ; o dungă aurie se ridica la orizont, vestind apropierea zorilor. Athos îşi aruncă mantia pe umerii lui Raoul şi porni împreună cu el spre oraş, unde hamali şi cărăuşi, totul mişuna ca într-un uriaş furnicar.
La capătul stîncii pe care o părăsiseră, Athos şi Bragelonne văzură o umbră neagră clătinîndu-se cu nehotărîre, ca şi cum s-ar fi ruşinat să fie văzută. Era Grimaud, care, îngrijorat, îşi urmase stăpînul pe creastă, şi acum îl aştepta în drum.
— Oh, bunule Grimaud — exclamă Raoul — ce cauţi aici ? Ai venit să-mi spui că se apropie ceasul plecării, nu-i aşa ?
— Singur ? zise Grimaud, arătîndu-i-l pe Raoul lui Athos, cu un ton de mustrare ce dovedea cît de neliniştit era bătrînul.
— Oh, ai dreptate ! strigă contele. Nu, Raoul nu va pleca singur ; nu, el nu va rămîne pe un pămînt străin fără un prieten care să-l mîngîie şi să-i amintească de tot ce i-a fost drag.

— Eu ? zise Grimaud.

— Tu ? Da, da ! exclamă Raoul, mişcat pînă în adîncul inimii.

— Din păcate, tu eşti prea bătrîn, bunul meu Grimaud.

— Cu atît mai bine ! răspunse acesta cu un simţămînt şi cu o înţelegere greu de descris.

— Dar iată că a început îmbarcarea — zise Raoul — şi tu nu eşti gata.

— Ba da ! zise Grimaud, arătînd cheile de la cuferele lui, amestecate cu acelea ale tînărului său stăpîn.

— Dar — mai obiectă Raoul — nu-l poţi lăsa pe domnul conte singur ; domnul conte, pe care nu l-ai părăsit niciodată.

Grimaud îşi întoarse privirea înceţoşată spre Athos, ca pentru a măsura puterea unuia şi a celuilalt. Contele nu răspunse nimic.

— Domnul conte ar dori mai mult să fie aşa — zise Grimaud.

— Da — făcu Athos, înclinînd capul.

În acel moment, tobele porniră să răpăie toate deodată, iar trîmbiţele umplură văzduhul cu sunetele lor voioase. Din oraş începură să se scurgă regimentele ce urmau să ia parte la expediţie. Erau în număr de cinci, formate fiecare din patruzeci de companii. Regimentul regal mergea în frunte, şi se recunoştea după uniforma albă cu tivituri albastre. Drapelele companiilor, cusute în cruce, pe fond violet şi cărămiziu, cu înmănuncheri de crini auriţi, lăsau să fîlfîie deasupra lor drapelul regimentului, alb, cu crucea pe floare de crin. Muşchetarii pe margini, cu bastoanele lor bifurcate în mînă şi cu muschetele pe umăr, lăncierii la mijloc, cu suliţele de paisprezece picioare, se îndreptau veseli spre bărcile mici ce aveau să-i ducă, rînd pe rînd, la corăbiile mari. Regimentele Picardiei, Navarrei, Normandiei şi vasului-regal veneau în urma lor. Domnul de Beaufort ştiuse să aleagă. El însuşi se vedea departe, încheind coloana, cu statul său major. Avea să treacă mai bine de un ceas pînă va ajunge şi el la ţărmul mării.

Raoul se îndreptă încet, cu Athos, spre ţărm, pentru a-şi lua locul în coloană la trecerea prinţului. Grimaud supraveghea, cu însufleţirea unui tînăr, transportul bagajelor lui Raoul pe vasul amiral. Athos, cu braţul petrecut pe sub

brațul fiului său, de care avea să se despartă în curînd, se adîncea în cele mai dureroase gînduri, amețit de atîta zarvă și de atîta forfotă.

Deodată, un ofițer al domnului de Beaufort se apropie de ei și le spuse că ducele își exprimase dorința de a-l vedea pe Raoul alături de dînsul.

— Fii bun și spune-i prințului, domnule — răspunse tînărul — că îl rog să-mi îngăduie să mă bucur încă, în acest ultim ceas, de prezența domnului conte.

— Nu, nu — îl întrerupse Athos — un aghiotant n-are dreptul să-și părăsească generalul. Fii bun și spune-i prințului, domnule, că vicontele va veni lîngă domnia sa.

Ofițerul se îndepărtă în galop.

— Fie că ne luăm rămas bun aci, fie acolo — adăugă contele — tot despărțire se cheamă că este.

Netezi cu grijă costumul fiului său, apoi își trecu, din mers, mîna prin părul lui.

— Ține, Raoul — zise el — o să ai nevoie de bani; domnul de Beaufort duce o viață pe scară mare, și sînt sigur că, acolo, vei vrea să-ți cumperi și tu cai și arme, care sînt lucruri prețioase în țara aceea. Dar cum nu-l slujești nici pe rege, nici pe domnul de Beaufort, și nu faci decît ceea ce-ți dictează cugetul tău, nu te poți bizui nici pe soldă, nici pe dărnicia cuiva. Și vreau să nu duci lipsă de nimic la Djidgelli. Iată deci două sute de pistoli. Cheltuiește-i, Raoul, dacă vrei să-mi faci cu adevărat o plăcere.

Raoul îi strînse mîna tatălui său și, la cotitura unei străzi, călare pe un minunat cal alb, îl văzură pe domnul de Beaufort, care răspundea prin grațioase plecăciuni din cap la aplauzele femeilor din oraș. Ducele îl strigă pe nume pe Raoul, și-i întinse mîna contelui. Îi vorbi îndelung acestuia, adresîndu-i cuvinte atît de frumoase, încît inima sărmanului părinte se simți puțin mai întărită. Li se părea totuși amîndurora, și tatălui și fiului, că drumul lor era un drum al calvarului. Totdeauna, în astfel de împrejurări, este o clipă dureroasă, atunci cînd, înainte de a se despărți de țărm, soldații și marinarii schimbă ultimele îmbrățișări cu familiile și cu prietenii lor; moment suprem, cînd, în ciuda limpezimii cerului, în ciuda căldurii soarelui, în ciuda mireșmelor din văzduh și a vieții ce clocotește în vine, totul

pare negru, totul pare amar, totul face să te îndoiești de Dumnezeu, prin chiar gura lui însuși.

Era obiceiul ca amiralul să se îmbarce la urmă de tot, împreună cu suita sa. Tunul aștepta să-și slobozească glasul lui răsunător, dînd de veste că, acum, comandantul a pus piciorul pe puntea corăbiei. Athos, uitînd și de amiral, și de flotă, chiar și de mîndria lui de bărbat cu inima tare, își desfăcu brațele încă o dată și-l strînse, suspinînd, pe fiul său la piept.

— Însoțește-ne pe bord — zise ducele mișcat — mai avem o jumătate de ceas pînă la plecare.

— Nu — răspunse Athos — nu ; mi-am luat rămas bun o dată. Nu vreau să-mi iau de două ori.

— Atunci, viconte, îmbarcă-te, îmbarcă-te repede ! adăugă prințul, voind să cruțe lacrimile celor doi bărbați, ale căror inimi se topeau de jale.

Și, părintește, cu dragoste, plin de putere, așa cum ar fi fost Porthos, îl luă pe Raoul în brațe și-l urcă în barcă, ale cărei vîsle începură să taie apa la un semn. El însuși, lăsînd la o parte ceremonialul, sări peste marginea bărcii, împingînd-o tare, cu piciorul, în mare.

— Adio ! strigă Raoul.

Athos nu răspunse decît printr-un semn ; dar în aceeași clipă simți ceva arzător pe mîna lui : era sărutarea respectuoasă a lui Grimaud, ultimul rămas bun al credinciosului servitor. După această sărutare, Grimaud sări de pe treapta debarcaderului pe scîndura unei bărci cu două vîsle, ce fu luată și trasă mai departe de o galeră cu douăsprezece lopeți. Athos se așeză pe stăvilarul de piatră, pierdut, surd, părăsit. Fiecare secundă îi smulgea încă o trăsătură, încă o nuanță de pe chipul palid al fiului său. Cu brațele căzute, cu privirea înțepenită, cu gura întredeschisă, rămase cu ochii în ochii lui Raoul, stăpîniți amîndoi de aceleași simțăminte, de aceleași gînduri, în aceeași încremenire.

Marea depărtă încet-încet bărcile și chipurile pînă la o distanță de unde oamenii nu mai apar decît ca niște puncte, iubirile ca niște amintiri. Athos îl văzu pe fiul său urcînd scara vasului-amiral, îl văzu sprijinindu-se cu coatele de marginea corăbiei, îl văzu așezîndu-se într-un loc unde putea fi încă zărit de tatăl său. În zadar tunul bubui, în zadar de pe corăbii izbucni un strigăt puternic, prelungit la țărm de

aclamații nesfîrșite, în zadar larma aceasta încerca să umple urechile contelui, iar fumul să acopere ținta atît de dragă a năzuințelor lui : Raoul îi apăru pînă în ultima clipă, și punctul acesta abia întrezărit, trecînd de la negru la cenușiu, de la cenușiu la alb, de la alb la nimic, dispăru pentru Athos mult mai tîrziu, după ce pentru toți ceilalți privitori corăbiile mari, cu pînzele lor umflate de vînt, se pierduseră în zare.

Către amiază, cînd soarele ardea cu putere, iar vîrfurile catargelor abia se mai zăreau, gata să alunece dincolo de linia strălucitoare a mării, Athos văzu ridicîndu-se în văzduh o umbră domoală, aeriană, ce se risipi îndată dup ce se ivi : era fumul unei descărcări de tun prin care domnul de Beaufort ordonase să fie salutat pentru cea din urmă oară pămîntul Franței. Abia atunci punctul acela se pierdu și el sub cerul aprins, și Athos se întoarse cu pasul îngreuiat spre han.

XXXVII

ÎNTRE FEMEI

D'Artagnan nu se putuse ascunde de prietenii lui așa precum ar fi dorit. Soldatul călit, neînduplecatul mînuitor al spadei, cotropit de temeri și de presimțiri, se lăsase cîteva minute pradă slăbiciunilor omenești.

Astfel, după ce-și potoli inima și-și stăpîni tremurările cărnii, se întoarse către lacheul său, slugă tăcută și gata să-i îndeplinească totdeauna cît mai repede poruncile, și-i spuse :

— Rabaud, află că trebuie să fac treizeci de leghe pe zi.

— Bine, căpitane — răspunse Rabaud.

Și din acea clipă, d'Artagnan, croit pe măsura iuțelii calului, ca un adevărat centaur, nu se mai gîndi la nimic, adică se gîndi la toate. Se întrebă pentru ce-l chema regele

înapoi ; pentru ce Masca de Fier aruncase o tipsie de argint la picioarele lui Raoul. La prima întrebare, răspunsul nu putea să fie îngrijorător : ştia prea bine că, dacă regele îl chema, însemna că avea nevoie de el ; mai ştia apoi că Ludovic al XIV-lea dorea foarte mult să aibă o întrevedere între patru ochi cu acela pe care un secret atît de mare îl înălţa pe treapta cea mai de sus a puternicilor regatului. Dar cînd era vorba să ştie ce mai voia regele, aici d'Artagnan nu se mai descurca. Muşchetarul nu se îndoia apoi nici asupra motivului ce-l îndemnase pe nefericitul de Filip să-şi dezvăluie rangul şi naşterea. Filip, ascuns pentru totdeauna sub masca lui de fier, surghiunit într-un ţinut unde oamenii păreau îngenuncheaţi în faţa stihiilor, Filip, lipsit pînă şi de prezenţa lui d'Artagnan, care-l copleşise cu onoruri şi bunăvoinţă, n-avea să mai vadă de-acum încolo pe această lume decît fantome şi dureri şi, cuprins de deznădejde, se hotărîse să se plîngă oricui, crezînd că dezvăluirile lui îi vor aduce un răzbunător.

Felul cum muşchetarul era să-şi omoare cei mai buni prieteni, întîmplarea care-l făcuse pe Athos să ia cunoştinţă, în chip atît de ciudat, de acest mare secret de stat, plecarea lui Raoul, viitorul întunecat al acestuia, sortit unei morţi triste — toate acestea îi stîrneau lui d'Artagnan cele mai negre presimţiri, de care nici măcar goana calului nu-l putea dezbăra, aşa ca altădată. Muşchetarul trecea apoi, de la astfel de gînduri, la amintirea lui Porthos şi a lui Aramis, proscrişii. Îi vedea fugind, urmăriţi, ruinaţi amîndoi deodată — harnici arhitecţi ai unei averi pe care acum aveau s-o piardă pentru totdeauna ; şi întrucît regele îşi chema omul de încredere într-un moment de furie şi răzbunare, d'Artagnan se temea să nu primească tocmai el vreo însărcinare ce-i va face inima să sîngereze.

Uneori, urcînd cîte un deal, în timp ce calul năduşit răsufla din greu, umflîndu-şi coastele, căpitanul, recăzînd în gîndurile sale, se mira de geniul uimitor al lui Aramis, un geniu de şiretenie şi intrigi, aşa cum numai două fuseseră produse de Frondă şi de războiul civil. Soldat, preot şi diplomat, galant, lacom şi viclean, Aramis nu luase niciodată lucrurile bune ale vieţii decît ca trepte spre a ajunge la cele rele. Spirit generos, dacă nu chiar inimă aleasă, el n-a făcut niciodată rău decît ca să strălucească puţin mai mult. Către

sfîrşitul vieţii, tocmai cînd să ajungă la ţintă, a făcut, întocmai ca Fiesco [1], conspiratorul, un pas greşit pe scîndură şi s-a prăbuşit în mare.

Dar Porthos, bunul şi naivul Porthos ! Să-l vezi pe Porthos flămînd, să-l vezi pe Mousqueton fără poleielile lui, ba poate chiar întemniţat, să vezi Pierrefonds, Bracieux dărîmate, pîrjolite pînă-n temelii, iată atîtea dureri ce-i străpungeau inima lui d'Artagnan, şi de cîte ori una din aceste dureri îl pălea, tresărea întocmai ca şi calul său la înţepăturile tăunului sub bolta de verdeaţă.

Niciodată un om de spirit nu simte urîtul atîta vreme cît trupul îi e trudit ; niciodată un om cu trupul teafăr nu spune că viaţa e grea atîta vreme cît spiritul îi e preocupat de ceva. D'Artagnan, gonind fără încetare, gîndind fără încetare, descălecă în Paris odihnit şi cu muşchii tari, întocmai ca un atlet pregătit să intre în arenă. Regele nu-l aştepta însă atît de repede şi plecase la vînătoare prin apropiere de Meudon. D'Artagnan, în loc să alerge după rege, aşa cum ar fi făcut altădată, se descălţă, se îmbăie şi aşteptă ca maiestatea sa să se întoarcă plină de praf şi zdrobită de oboseală. Îşi petrecu cele cinci ceasuri pînă la întoarcerea regelui mirosind, cum se zice, aerul casei şi înarmîndu-se împotriva oricărei surprize neplăcute. Află că regele era, de cincisprezece zile, posomorît ; că regina-mamă era bolnavă şi foarte abătută ; că DOMNUL, fratele regelui, se întorcea la cele cucernice ; că DOAMNA avea dureri de cap şi că domnul de Guiche plecase la una din moşiile lui. Află că domnul Colbert era foarte bine dispus şi că domnul Fouquet chema în fiecare zi alt medic să-l vadă, dar nici un medic nu-l vindeca, deoarece

[1] Cunoscuta familie genoveză Fiesco a dat numeroşi susţinători ai partidei aristocratice. Dintre membrii acestei familii, care numără în sînul ei doi papi, treizeci de cardinali şi alte numeroase personalităţi ale timpului, mai cunoscut este Giovani-Luigi Fiesco, conte de Lavagna (1523—1547), a cărei istorie a fost povestită de cardinalul de Retz, admiratorul său, şi, mai tîrziu, de Schiller, în drama intitulată chiar „Fiesco". Ambiţionîndu-se să redea familiei sale supremaţia politică pierdută şi dorind să-l răstoarne de la putere pe amiralul André Doria, Fiesco a adunat un mare număr de mercenari, organizînd minuţios o conspiraţie, care a izbucnit în 1547. Conspiratorii puseseră chiar stăpînire pe puncte importante ale oraşului Genova, cînd Fiesco, îndreptîndu-se spre galerele unde îl aşteptau mercenarii, căzu în mare şi se înecă. Lipsiţi de şef, conspiratorii se împrăştiară. Puterea familiei Fiesco s-a stins astfel pentru totdeauna.

boala lui nu era dintre acelea pe care le pot vindeca doctorii, afară doar de doctorii politici. Regele, i se mai spuse lui d'Artagnan, era cît se poate de binevoitor cu domnul Fouquet şi nu-l mai lăsa să se depărteze de lîngă el ; ministrul însă, atins la inimă asemenea acelor frumoşi copaci pe care-i roade înăuntru un vierme, se prăpădea din zi în zi, în ciuda surîsului regal, acest soare al copacilor de la curte.

D'Artagnan mai află că domnişoara de La Vallière devenise de neînlocuit pentru rege, că Prinţul, dacă se ducea la vînătoare şi n-o lua cu sine, îi scria de mai multe ori, nu în versuri, dar, ceea ce era mai rău, în proză, şi pe pagini întregi. Astfel, *primul rege al lumii,* cum spunea pleiada poetică din vremea aceea, putea fi văzut coborînd de pe cal cu o *sprinteneală fără pereche* şi creionînd pe fundul pălăriei fraze pline de duh, pe care domnul de Saint-Aignan, aghiotantul pe viaţă, i le ducea domnişoarei de La Vallière cu riscul de a face să plesnească splina în cai. În acest timp, cerbii şi fazanii huzureau în pădure, fără să le pese de hăitaşi, în aşa fel încît, se spunea, arta vînătoarei avea să degenereze la curtea Franţei.

D'Artagnan se gîndi atunci la cele ce-l rugase nefericitul Raoul şi la scrisoarea aceea deznădăjduită, adresată unei femei ce-şi petrecea viaţa sperînd mereu ; şi cum lui d'Artagnan îi plăcea să filozofeze, se hotărî să se folosească de absenţa regelui, spre a sta cîteva clipe de vorbă cu domnişoara de La Vallière. Lucrul era uşor : Louise, în timpul vînătoarei regale, se plimba, împreună cu alte cîteva doamne, printr-o galerie a Palatului Regal, unde căpitanul de muşchetari tocmai avea de inspectat nişte gărzi.

D'Artagnan nu se îndoia că, de va putea să lege o convorbire despre Raoul, Louise îi va da prilejul să-i trimită sărmanului exilat o scrisoare plină de lucruri îmbucurătoare ; ori, speranţa, sau cel puţin consolarea lui Raoul, în starea sufletească în care l-am lăsat, însemna soarele, însemna viaţa pentru cei doi oameni atît de dragi căpitanului nostru. Se îndreptă deci spre colţul unde ştia că ar putea s-o găsească pe domnişoara de La Vallière.

D'Artagnan o găsi pe La Vallière înconjurată de foarte multă lume. În aparenta ei singurătate, favorita regelui primea, ca o regină, ba mai mult decît regina, poate, omagiile de care DOAMNA fusese atît de mîndră atunci cînd privi-

rile regelui se îndreptaseră numai către ea, poruncind aceasta tuturor privirilor curtenilor.

D'Artagnan, care nu era un domnişor, primea totuşi mîngîieri şi zîmbete din partea doamnelor ; era politicos în lume şi faima lui neîntrecută îi adusese tot atît de multe prietenii printre bărbaţi, cîte admiratoare printre femei. Aşa că, de cum îl văzură că intră, domnişoarele de onoare se grăbiră să intre în vorbă cu el. Îl năpădiră cu întrebările. Unde a fost ? Ce s-a-ntîmplat cu el ? De ce nu s-a mai arătat pe frumosul său cal, făcînd acele faimoase sărituri pe care le urmăreau cu atîta plăcere curioşii, din balconul regal ? Le răspunse că se întorcea din ţara portocalelor. Domnişoarele izbucniră în rîs. Era pe vremea cînd toată lumea călătorea, dar cînd o călătorie de o sută de leghe era, totuşi, o problemă încheiată adesea prin moarte.

— Din ţara portocalelor ? strigă domnişoara de Tonnay-Charente. Adică din Spania ?

— Ei, ei ! făcu muşchetarul.

— Din Malta ? aruncă Montalais.

— Te cam apropii, domnişoară.

— Din vreo insulă ? întrebă La Vallière.

— Domnişoară — zise d'Artagnan — nu vreau să vă bateţi capul căutînd : e vorba de ţinutul unde, în momentul de faţă, domnul de Beaufort se îmbarcă pentru Algeria.

— Ai văzut armata ? îl întrebară mai multe belicoase deodată.

— Cum vă văd pe dumneavoastră — răspunse d'Artagnan.

— Şi flota ?

— Am văzut totul.

— Avem şi noi prieteni pe-acolo ? întrebă domnişoara de Tonnay-Charente pe un ton nepăsător, dar în aşa fel încît să atragă atenţia asupra acestei întrebări.

— Da — răspunse d'Artagnan — îi avem pe domnul de La Guillotière, pe domnul de Mouchy, pe domnul de Bragelonne.

La Vallière păli.

— Domnul de Bragelonne ? strigă vicleana Athénaïs. Cum, a plecat în război... el ?

Montalais o călcă pe picior, dar în zadar.

— Știi care e părerea mea ? continuă ea fără milă, adresîndu-se lui d'Artagnan.

— Nu, domnișoară, și sînt nerăbdător s-o cunosc.

— Părerea mea este că toți bărbații care au pornit în acest război sînt niște nefericiți în dragoste și că se duc să caute acolo negrese mai puțin crude decît albele de aici.

Cîteva doamne începură să rîdă ; La Vallière aproape se pierdu cu firea ; Montalais tușea așa de tare, că putea să trezească și un mort.

— Domnișoară — interveni d'Artagnan — dumneata greșești cînd vorbești de femei negre la Djidgelli ; acolo, femeile nu sînt negre ; e adevărat însă că nu sînt nici albe ; sînt galbene.

— Galbene !

— Eh, să nu le vorbiți de rău ! N-am văzut culoare care să se potrivească mai bine cu niște ochi negri și cu o gură de mărgean.

— Cu atît mai bine pentru domnul de Bragelonne ! zise domnișoara de Tonnay-Charente cu stăruință. Se va despăgubi, bietul băiat !

Aceste cuvinte făcură să cadă o tăcere adîncă. D'Artagnan avu timpul să mediteze că femeile, aceste blînde porumbițe, se tratează între ele cu mai multă cruzime decît o fac tigrii și urșii.

Pentru Athénaïs nu era de ajuns că o făcuse pe La Vallière să pălească ; voia s-o vadă înroșindu-se. Reluînd vorba, fără a-și stăpîni gura, ea adăugă :

— Știi, Louise, că ai un mare păcat pe suflet ?

— Ce păcat, domnișoară ? murmură nefericita, căutînd un sprijin în jurul ei, dar fără a-l găsi.

— Ei — continuă Athénaïs — dar băiatul acesta îți era logodnic. Te iubea. Și tu l-ai alungat.

— E un drept pe care orice femeie cinstită îl are — răspunse Montalais cu un aer prețios. Cînd știi că nu-l poți face fericit pe un bărbat, mai bine să-l alungi.

Louise nu putea să-și dea seama dacă îi datora un blestem sau o mulțumire aceleia care o apăra în felul acesta.

— Să-l alungi ! Să-l alungi ! Foarte bine — zise Athénaïs — dar nu ăsta e păcatul de care poate fi învinuită domnișoara de La Vallière. Adevăratul păcat este că l-a tri-

mis pe bietul Bragelonne în război ; în război, unde-l pîndește moartea !

Louise își trecu o mînă peste fruntea rece ca gheața.

— Iar dacă moare — adăugă necruțătoarea — numai tu îl vei fi ucis ; iată păcatul !

Louise, ea însăși pe jumătate moartă, se apropie clătinîndu-se și se agăță de brațul căpitanului de mușchetari, a cărui înfățișare trăda o tulburare neobișnuită.

— Aveai să-mi spui ceva, domnule d'Artagnan ? întrebă ea cu un glas sugrumat de mînie și durere. Ce-ai să-mi spui ?

D'Artagnan făcu cîțiva pași prin galerie, ținînd-o pe Louise de braț ; apoi, cînd fură destul de departe de ceilalți, el îi răspunse :

— Ceea ce aveam să-ți spun, domnișoară, a rostit-o adineauri domnișoara de Tonnay-Charente, cam brutal, dar în întregime.

Ea scoase un țipăt scurt și, îndurerată de această nouă rană, o luă la fugă asemenea acelor sărmane păsărele lovite de moarte, care caută umbra hățișului pentru a cădea zdrobite.

La Vallière dispăru pe o ușă, în timp ce regele intră pe alta. Cea dintîi privire a Prințului se îndreptă către scaunul gol al iubitei lui ; fiindcă n-o zări pe La Vallière acolo, încruntă din sprîncene ; dar numaidecît îl văzu pe d'Artagnan, care-l saluta.

— Ah, domnule — zise el — ai sosit repede și sînt mulțumit de dumneata.

Era expresia superlativă a satisfacției regale. Mulți bărbați erau în stare să-și dea viața pentru a smulge aceste cuvinte de pe buzele regelui.

Domnișoarele de onoare și curtenii, care făcuseră cerc, cu respect, în jurul regelui la intrarea lui, se retraseră văzîndu-l că vrea să stea de vorbă între patru ochi cu căpitanul de mușchetari. Ludovic o luă înainte și-l trase pe d'Artagnan afară din sală, după ce o mai căută o dată cu privirea pe La Vallière, a cărei absență nu putea s-o înțeleagă. Văzîndu-se la adăpost de urechile curioase, el întrebă :

— Ei bine, domnule d'Artagnan, ce-i cu prizonierul ?

— E în temnița lui, sire.

— Ți-a spus ceva pe drum ?

— Nimic, sire.

— Cum s-a purtat ?

— La un moment dat, pescarul care mă ducea la Sfînta Margareta s-a răzvrătit şi a vrut să mă ucidă. El... prizonierul, a sărit să mă apere, în loc să încerce să fugă.

Regele păli uşor.

— Destul ! rosti scurt.

D'Artagnan se înclină. Ludovic se plimba în sus şi în jos prin cabinetul său.

— Erai la Antibes — întrebă el — cînd a sosit acolo domnul de Beaufort ?

— Nu, sire, tocmai plecam cînd a venit ducele.

— Ah !

Din nou tăcere.

— Ce-ai văzut acolo ?

— O mulţime de oameni — răspunse d'Artagnan cu răceală.

Regele observă că d'Artagnan nu voia să vorbească.

— Te-am chemat, domnule căpitan, pentru a te trimite să-mi pregăteşti găzduirea la Nantes.

— La Nantes ? se miră d'Artagnan.

— În Bretania.

— Da, sire, în Bretania. Maiestatea voastră face această lungă călătorie la Nantes ?

— Acolo se vor întruni statele generale — răspunse regele. Vreau să le fac două cereri, şi ţin să fiu de faţă.

— Cînd urmează să plec ? întrebă căpitanul.

— Astă-seară... mîine... mîine seară, căci trebuie să te mai şi odihneşti.

— Sînt odihnit, sire.

— Minunat... Atunci, între astă-seară şi mîine, la voia dumitale.

D'Artagnan salută ca şi cum ar fi vrut să se retragă ; dar văzîndu-l pe rege foarte încurcat, zise, făcînd doi paşi înainte :

— Regele va lua şi curtea ?

— Se înţelege.

— Atunci regele va avea nevoie de muşchetari, fără îndoială !

Şi privirea pătrunzătoare a căpitanului îl sili pe rege să-şi lase ochii în jos.

— Ia cu dumneata o brigadă — răspunse Ludovic.
— Asta e tot ?... Regele nu are şi alte porunci să-mi dea ?
— Nu... Ah !... Ba da !...
— Ascult.
— În castelul din Nantes, care e foarte rău împărţit, după cîte se spune, te vei îngriji să pui muşchetari de strajă la uşa fiecăruia dintre marii demnitari pe care-i voi lua cu mine.
— Marii demnitari ?
— Da.
— Ca, de pildă, la uşa domnului de Lyonne ?
— Da.
— A domnului Letellier ?
— Da.
— A domnului de Brienne ?
— Da.
— Şi a domnului intendent superior ?
— Fără îndoială.
— Foarte bine, sire. Mîine dimineaţă voi fi plecat.
— Oh, încă un cuvînt, domnule d'Artagnan. Îl vei întîlni la Nantes pe domnul duce de Gesvres, căpitanul gărzilor. Ai grijă ca muşchetarii dumitale să fie aşezaţi la posturi înainte de sosirea gărzilor. Primii veniţi au întîietate.
— Da, sire.
— Dar dacă domnul de Gesvres te va întreba de ce faci asta ?
— Cum, sire ? Credeţi că domnul de Gesvres mă va întreba aşa ceva ?
Şi muşchetarul se răsuci pe călcîie cu o mişcare cavalerească, dispărînd.
— La Nantes ! îşi zise el coborînd treptele. De ce n-a îndrăznit să spună din capul locului la Belle-Isle ?
În clipa cînd ajunse la uşa cea mare, un slujbaş al domnului de Brienne alergă după el.
— Domnule d'Artagnan — strigă acesta — iartă-mă...
— Ce este, domnule Ariste ?
— Un bon, pe care regele m-a însărcinat să ţi-l înmînez.
— Plătibil la casieria dumitale ? întrebă muşchetarul.
— Nu, domnule, la casieria domnului Fouquet.
D'Artagnan, surprins, citi bonul, scris de mîna regelui, care era pentru două sute de pistoli. „Cum — gîndi el după

ce-i mulțumi cu un zîmbet omului domnului de Brienne — călătoria asta va fi plătită de domnul Fouquet ? La dracu ! Parcă am fi pe vremea lui Ludovic al XI-lea ! De ce oare n-a fost emis pentru casieria domnului Colbert ? Mi l-ar fi plătit cu atîta bucurie !" Și d'Artagnan, credincios principiului său de a nu lăsa niciodată să se răcească o semnătură abia căpătată, porni spre domnul Fouquet pentru a-și încasa cei două sute de pistoli.

XXXVIII

CINA CEA DE TAINĂ

Ministrul de finanțe fusese, fără îndoială, încunoștințat de apropiata călătorie la Nantes, căci le dădea o masă de despărțire prietenilor săi. De jos pînă sus, casa era plină de valeți ce alergau cu tăvile încărcate și de fîșîitul registrelor, totul trădînd o vînzolire înfrigurată atît în sipetul cu bani, cît și la bucătărie.

D'Artagnan se prezentă, cu bonul său în mînă, la birou, unde primi răspuns că era prea tîrziu ca să mai încaseze bani, deoarece casieria se închisese. El ripostă atunci prin cuvintele :

— Serviciul regelui !

Slujbașul, tulburat oarecum, atît de gravă era înfățișarea căpitanului, îi spuse că acesta e un motiv demn de luat în seamă, dar că și obiceiurile casei trebuie luate în seamă ; în consecință, îl ruga pe purtător să revină a doua zi.

D'Artagnan ceru să-l vadă pe domnul Fouquet. Slujbașul îi replică scurt că domnul intendent superior nu se amesteca în astfel de mărunțișuri și-i trînti ușa în nas mușchetarului. Acesta prevăzuse gestul și pusese talpa cizmei între ușă și prag, în așa fel că clanța nu se închise și slujbașul se po-

meni din nou față în față cu interlocutorul său. Atunci schimbă numaidecît tactica, spunîndu-i lui d'Artagnan, cu o politețe speriată :

— Dacă domnul vrea să-i vorbească domnului intendent superior, să treacă în anticamere ; aici sînt birourile, unde monseniorul nu vine niciodată.

— S-a făcut ! Spune așa ! zise d'Artagnan.

— În partea cealaltă a curții — adăugă slujbașul, fericit că scăpase de el.

D'Artagnan străbătu curtea și se trezi în forfota valeților.

— Monseniorul nu primește la ora asta — i se răspunse de către un vlăjgan cu o tavă de argint, pe care se aflau trei fazani și douăsprezece prepelițe fripte.

— Spune-i — făcu vizitatorul apucînd marginea tăvii și oprindu-l pe valet — că sînt domnul d'Artagnan, căpitanul-locotenent al mușchetarilor maiestății sale.

Valetul scoase un strigăt de surprindere și dispăru. D'Artagnan se ținu după el cu pași înceți. Tocmai intra în anticameră, cînd îl văzu acolo pe domnul Pellisson, care venea, puțin schimbat la față, din sala de mîncare, pentru a-l întreba despre ce este vorba. Mușchetarul zîmbi.

— Nu e nimic rău, domnule Pellisson ; am de încasat niște bani.

— Ah ! făcu răsuflînd ușurat prietenul lui Fouquet.

Și îl luă pe căpitan de mînă, îl trase după el și-l conduse în sala unde un mare număr de prieteni îl înconjurau pe ministrul așezat la mijloc, într-un jilț tapisat.

Aici se găseau adunați toți epicurienii care, altădată, la Vaux, făceau onorurile casei, spiritului și banilor domnului Fouquet. Prieteni voioși, cei mai mulți încălziți de ospăț, ei nu-și părăsiseră protectorul la apropierea furtunii și, cu toate amenințările cerului, cu tot cutremurul pămîntului, rămăseseră acolo, surîzători, îndatoritori, devotați la nenorocire, cum fuseseră și la fericire.

La stînga ministrului, doamna de Bellière ; la dreapta lui, doamna Fouquet ; s-ar fi spus că, sfidînd legile lumii și făcînd să amuțească orice motive de zîzanie măruntă, cei doi îngeri păzitori ai acestui bărbat se întîlneau aici pentru a-i da, într-un moment de grea încercare, sprijinul brațelor lor

înlănțuite. Doamna de Bellière era palidă, sfioasă și plină de atenție pentru doamna ministru, care, cu o mînă pe mîna soțului ei, privea cu neliniște spre ușa pe unde Pellisson avea să-l aducă pe d'Artagnan.

Căpitanul intră plin de curtenire mai întîi, de admirație apoi, cînd, cu privirea lui căreia nu-i scăpa nimic, ghici, și în același timp citi pe fețele tuturor înțelesul simțămintelor ce-i frămîntau.

Fouquet se ridică de pe scaunul său și spuse :

— Iartă-mă, domnule d'Artagnan, dacă n-am ieșit să te întîmpin ca pe un trimis al regelui.

Și accentuă ultimele cuvinte cu un fel de îndîrjire tristă, ce făcu să le înghețe inimile prietenilor săi.

— Monseniore — răspunse d'Artagnan — nu vin aici în numele regelui decît doar pentru a cere să mi se plătească un bon de două sute de pistoli.

Toate frunțile se descrețiră, numai a lui Fouquet rămase întunecată.

— Ah, făcu el. Pleci cumva și dumneata la Nantes, domnule ?

— Nu știu unde am să plec, monseniore.

— Dar — interveni doamna Fouquet reînseninată — n-ai să pleci chiar atît de repede, domnule căpitan, încît să nu ne faci plăcerea de a te așeza la masă alături de noi.

— Doamnă, ar fi o mare cinste pentru mine ; dar sînt atît de grăbit, încît, după cum vedeți, a trebuit să-mi iau cutezanța de a vă tulbura masa spre a ruga să mi se plătească acest bon.

— Căruia i se va răspunde în aur — zise Fouquet, făcînd un semn intendentului său, care plecă numaidecît cu hîrtia ce i-o întinsese d'Artagnan.

— Oh ! făcu mușchetarul. N-aveam nici o grijă în privința plății : sîntem doar într-o casă de încredere.

Un zîmbet dureros flutură pe fața palidă a lui Fouquet.

— Nu te simți bine ? întrebă doamna de Bellière.

— Iarăși atacul ? întrebă doamna Fouquet.

— Nimic, mulțumesc ! răspunse ministrul.

— Atacul ? făcu la rîndul lui d'Artagnan. Sînteți bolnav, monseniore ?

— O fierbinţeală pîrdalnică, de cînd cu serbarea de la Vaux.

— Aţi răcit noaptea, la grote ?

— Nu, nu ; o emoţie, atîta tot.

— Aţi pus prea multă inimă ca să-l primiţi cît mai bine pe rege — zise La Fontaine cu glas potolit, fără a-şi da seama că turna gaz peste foc.

— Niciodată nu poţi spune că ai pus destulă inimă ca să-l primeşti pe rege — îi răspunse încet Fouquet poetului său.

— Domnul a vrut să spună prea multă însufleţire — adăugă d'Artagnan cu deplină sinceritate şi cu multă blîndeţe. Adevărul este, monseniore, că nicicînd o găzduire n-a fost mai aleasă ca la Vaux.

Doamna Fouquet lăsă să se înţeleagă limpede, prin toată înfăţişarea ei, că dacă Fouquet se purtase bine cu regele, regele nu se arăta la fel faţă de ministru. D'Artagnan cunoştea prea bine cumplita taină. O cunoşteau numai el şi cu Fouquet. Aceşti doi bărbaţi n-aveau însă, unul curajul să-l plîngă pe celălalt, celălalt dreptul să acuze.

Căpitanul, căruia i se aduseră cei două sute de pistoli, se pregătea să se retragă, cînd Fouquet, ridicîndu-se în picioare, luă un pahar şi i-l întinse lui d'Artagnan.

— Domnule — zise el — în sănătatea regelui, *orice s-ar întîmpla !*

— Şi în sănătatea voastră, monseniore, *orice s-ar întîmpla !* răspunse muşchetarul, bînd.

Cu aceste cuvinte, care nu prevesteau nimic bun, salută întreaga adunare, care se ridică la salutul lui, apoi zornăitul pintenilor şi tropotul cizmelor sale se auziră răsunînd afară, pe scară.

— Crezusem o clipă că are ceva cu mine, iar nu cu banii mei — rosti Fouquet încercînd să zîmbească.

— Cu dumneavoastră ! strigară prietenii săi. Şi pentru ce, Doamne ? !

— Oh ! făcu ministrul. Să nu ne amăgim degeaba, fraţii mei întru Epicur. Nu vreau să fac nici o asemănare între cel mai umil păcătos de pe pămînt şi Dumnezeul pe care-l adorăm cu toţii, dar, vedeţi, el le-a dat într-o zi învăţăceilor săi un ospăţ căruia i se spune Cina cea de taină, şi care nu

era decît o cină de despărţire, întocmai ca şi aceea pe care v-o dau eu acum.

Un murmur de dureroasă dezminţire porni din toate colţurile mesei.

— Închideţi uşile — zise Fouquet.

Toţi valeţii se retraseră.

— Prieteni — reluă Fouquet cu glas domol — ce eram eu altădată ? Ce sînt astăzi ? Gîndiţi-vă şi răspundeţi. Un om ca mine coboară prin aceea însăşi că nu mai poate urca ; dar cum se va spune cînd el se va prăbuşi cu adevărat ? Nu mai am bani, nu mai am trecere ; nu mai am decît duşmani puternici şi prieteni fără putere.

— Repede ! strigă Pellisson, ridicîndu-se în picioare. Pentru că ne vorbeşte cu atîta sinceritate, e de datoria noastră să fim şi noi sinceri. Da, sînteţi pierdut ; da, vă îndreptaţi spre ruină ; dar salvaţi-vă. Şi, înainte de toate, cîţi bani ne-au mai rămas ?

— Şapte sute de mii de livre — răspunse ministrul.

— Pentru pîine — murmură doamna Fouquet.

— Pentru cai de poştă — zise Pellisson — cai de poştă, şi fugiţi !

— Unde ?

— În Elveţia, în Savoia, dar fugiţi !

— Dacă monseniorul ar fugi — zise doamna de Bellière — se va spune că e vinovat şi că se teme.

— Mai rău chiar, se va spune că am luat cu mine douăzeci de milioane.

— Vom înainta memorii, spre a vă dezvinovăţi — zise La Fontaine — fugiţi !

— Voi rămîne aici — zise Fouquet. Şi apoi nu e oare totul în favoarea mea ?

— Ai Belle-Isle ! strigă abatele Fouquet.

— Şi mă voi duce acolo, firește, mergînd la Nantes — răspunse ministrul. Răbdare, deci, răbdare !

— Pînă la Nantes, ce cale ! rosti doamna Fouquet.

— Da, ştiu — încuviinţă Fouquet. Dar ce-i de făcut ? Regele mă cheamă la adunarea de acolo. Pentru a mă pierde, îmi dau seama de asta ; şi a refuza să mă duc înseamnă să înrăutăţesc lucrurile.

— Ei bine, am găsit mijlocul de a împăca totul ! strigă Pellisson. Veţi pleca la Nantes.

Fouquet îl privi cu un aer nedumerit.

— Dar cu prieteni, şi în trăsura dumneavoastră pînă la Orléans, şi în barca dumneavoastră pînă la Nantes. Gata de apărare, dacă veţi fi atacat ; gata de fugă, dacă veţi fi ameninţat. Într-un cuvînt, vă veţi lua banii cu dumneavoastră pentru orice împrejurare, şi, fugind, nu veţi fi făcut decît să vă supuneţi voinţei regelui. Pe urmă, ajungînd la mare, oricînd veţi voi vă veţi îmbarca pentru Belle-Isle, şi de la Belle-Isle vă veţi lua zborul oriunde veţi dori, asemenea vulturului ce porneşte în văzduh după ce-a fost izgonit din culcuşul lui.

Toţi primiră cuvintele lui Pellisson cu încuviinţare.

— Da, fă aşa — îi spuse doamna Fouquet soţului ei.

— Fă aşa — îl îndemnă şi doamna de Bellière.

— Aşa, aşa ! strigară ceilalţi prieteni.

— Aşa voi face — răspunse Fouquet.

— Chiar astă-seară.

— Într-un ceas.

— Numaidecît.

— Cu şapte sute de mii de livre îţi vei înjgheba o viaţă nouă — zise abatele Fouquet. Cine ne va împiedica să înarmăm nişte corăbii la Belle-Isle ?

— Şi, dacă va fi nevoie, vom porni să descoperim o lume nouă — adăugă La Fontaine, îmbătat de planuri şi entuziasm.

O bătaie în uşă întrerupse acest cor de bucurii şi speranţe.

— Un mesager al regelui ! strigă de afară maestrul de ceremonii.

Deodată se făcu o tăcere adîncă, de parcă vestea pe care o aducea acest mesager n-ar fi fost decît un răspuns la toate planurile făurite cu o clipă mai înainte. Fiecare aştepta să vadă ce va face stăpînul casei, a cărui frunte era năpădită de sudoare, şi care, cu adevărat, fu acum cuprins de friguri.

Fouquet trecu în cabinetul lui, spre a primi mesagerul maiestăţii sale. Se făcuse, după cum am spus, o linişte atît de mare în camere şi în toate odăile de serviciu, încît se auzea glasul lui Fouquet, care răspundea :

— Prea bine, domnule.

Acest glas era totuşi frînt de oboseală, sugrumat de tulburare. După o clipă, Fouquet îl chemă pe Gourville, care stră-

bătu galeria în mijlocul aşteptării generale. În cele din urmă, ministrul reapăru între oaspeţii lui, dar nu mai avea acelaşi înfăţişare, palidă şi răvăşită, pe care o avusese la plecare : din palid, devenise vînăt ; din răvăşit, descompus. Spectru viu, el înaintă cu braţele întinse, cu gura uscată, ca o umbră ce vine să-şi salute nişte prieteni de odinioară.

Văzîndu-l astfel, fiecare se ridică, fiecare scoase un strigăt înăbuşit, fiecare alergă spre Fouquet. Acesta, privind către Pellisson, se sprijini de braţul soţiei lui şi strînse mîna îngheţată a marchizei de Bellière.

— Ei bine ? rosti el cu o voce care nu mai avea nimic omenesc.

— Ce s-a întîmplat, Doamne Dumnezeule ? îl întrebară toţi.

Fouquet îşi desfăcu palma dreaptă, care era crispată, umedă ; în palmă se afla o bucată de hîrtie la care Pellisson se repezi îngrozit, citind următoarele rînduri scrise de mîna regelui :

Scumpe şi iubite domnule Fouquet, dă-ne din ceea ce ne mai datorezi suma de şapte sute de mii de livre, de care avem nevoie astăzi, pentru călătoria noastră.

Şi, întrucît aflăm că nu stai bine cu sănătatea, ne rugăm lui Dumnezeu să te însănătoşească repede şi să te aibă în sfînta şi marea lui pază.

LUDOVIC

Prezenta scrisoare ţine loc de adeverinţă de primire.

Un murmur de spaimă se stîrni în toată sala.

— Ei bine — strigă Pellisson, la rîndul lui — aveţi această scrisoare ?

— Am primit-o, da.

— Şi ce aveţi de gînd să faceţi ?

— Nimic, căci am primit-o.

— Dar...

— Dacă am primit-o, Pellisson, înseamnă că am şi plătit — rosti ministrul cu o simplitate ce zdrobi inimile celor de faţă.

— Ai plătit ? strigă doamna Fouquet deznădăjduită. Atunci sîntem pierduţi.

— Bine, bine, fără vorbe de prisos — interveni Pellisson. Mai presus de bani, viaţa. Monseniore, pe cal, pe cal !

— Să ne părăsească ? strigară în acelaşi timp cele două femei, înnebunite de durere.

— Eh, monseniore, salvîndu-vă, ne salvaţi pe toţi ! Pe cal !

— Dar abia se poate ţine pe picioare ! Priveşte !

— Oh, dacă mai stăm mult pe gînduri... — zise destoinicul Pellisson.

— Are dreptate — murmură Fouquet.

— Monseniore ! Monseniore ! strigă Gourville, urcînd scara cîte patru trepte deodată. Monseniore !

— Ei, ce este ?

— Însoţeam, după cum ştiţi, pe mesagerul regelui cu banii...

— Da.

— Ei bine, ajungînd la Palatul Regal, am văzut...

— Ce-ai văzut ? strigară prietenii, neliniştiţi.

— Am văzut muşchetarii încălecînd pe cai — zise Gourville.

— Vedeţi ? strigă cineva. Vedeţi ? Nu mai e nici o clipă de pierdut !

Doamna Fouquet se năpusti pe uşă, cerînd caii. Doamna de Bellière se repezi s-o prindă în braţe şi-i spuse :

— Doamnă, pentru binele său, nu dezvălui nimic, nu da semne de spaimă.

Pellisson alergă să poruncească să se înhame caii la trăsuri. Între timp, Gourville strîngea în pălăria lui aurul şi argintul pe care prietenii, cu ochii plini de lacrimi, îl putură arunca acolo, ca o ultimă ofrandă, ca o cucernică pomană pe care sărăcia o făcea nenorocirii.

Ministrul, tîrît de unii, dus pe sus de alţii, fu vîrît în trăsura lui. Gourville se urcă pe capră şi luă hăţurile în mîini ; Pellisson o ţinea pe doamna Fouquet, leşinată. Doamna de Bellière avu mai multă tărie ; ea fu răsplătită pentru asta : primi ultima sărutare a lui Fouquet.

Lui Pellisson nu-i fu greu să le explice oamenilor că această plecare zorită se datora unui ordin al regelui care-i chema pe miniştri la Nantes.

XXXIX

ÎN TRĂSURA DOMNULUI COLBERT

Aşa după cum văzuse Gourville, muşchetarii regelui încălecară pe cai şi-l urmară pe căpitanul lor. Acesta, fiindcă nu voia să fie stînjenit în treburile lui, lăsă brigada sub comanda unui locotenent şi plecă singur mai departe, pe cai de poştă, spunîndu-le oamenilor lui să meargă cu cea mai mare iuţeală. Ştia el că, oricît de repede ar fi mers aceştia, nu puteau să ajungă înaintea lui.

Avu timp să vadă, trecînd prin strada Croix-des-Petits-Champs, un lucru ce-i dădu mult de gîndit. Îl văzu pe domnul Colbert ieşind din casă, pentru a se urca în trăsura ce-l aştepta în faţa porţii. În această trăsură, d'Artagnan zări nişte şaluri femeieşti, şi, cum era curios din fire, vru să ştie numele femeilor ce se ascundeau sub acele şaluri. Ca să le poată vedea, dat fiind că ele se fereau să fie recunoscute, îşi împintenă calul şi ajunse atît de aproape de trăsură, încît izbi cu vîrful cizmei portierele deschise, făcîndu-le să fluture în aer. Doamnele, speriate, scoaseră una un ţipăt ascuţit, în care d'Artagnan recunoscu o femeie tînără, cealaltă o ocară, după care el recunoscu neruşinarea şi spurcăciunea unei doamne ce depăşise jumătatea de veac. Şalurile căzură de pe cele două feţe : una dintre femei era doamna Vanel, cealaltă era ducesa de Chevreuse.

D'Artagnan avu ochiul mai ager decît doamnele. El le recunoscu, dar ele nu-l recunoscură, şi acum rîdeau amîndouă de spaima lor, strîngîndu-şi mîinile cu dragoste. „Bun ! îşi zise d'Artagnan. Bătrîna ducesă nu se mai lasă aşa de greu ca altădată în materie de prietenii ; îi face curte amantei lui Colbert ! Bietul domn Fouquet ! Asta nu-i prevesteşte nimic bun." Şi se îndepărtă. Domnul Colbert luă loc în trăsură, după care acest nobil trio porni într-un pelerinaj destul de agale spre pădurea de la Vincennes.

În drum, doamna de Chevreuse o lăsă pe doamna Vanel la onorabilul ei soţ şi, rămasă singură cu Colbert, îşi con-

tinuă plimbarea vorbind despre afaceri. Avea un chef nemaipomenit de vorbă această simpatică ducesă şi, cum vorbea totdeauna spre răul altuia, dar totdeauna spre binele ei, conversaţia sa îi lua piuitul interlocutorului şi nu se sfîrşea niciodată fără a-i aduce foloase dînsei. Îi spuse lui Colbert, care nu ştia încă, ce mare ministru era el şi cum Fouquet avea să devină un om de nimic. Îi făgădui să-l pună în legătură, atunci cînd va fi intendent superior, cu toată vechea nobilime a regatului şi-i ceru părerea asupra înrîuririi ce trebuia să i se lase domnişoarei de La Vallière. Îl lăudă, îl mustră, îl zăpăci. Îi dezvălui taina atîtor secrete, încît Colbert crezu un moment că are de-a face cu diavolul însuşi. Ea îi dovedi că-l are în mînă astăzi pe Colbert, aşa cum îl avusese ieri pe Fouquet. Şi cînd el o întrebă, cu nevinovăţie, de unde pornea această ură pe care i-o păstra ministrului, ea îl întrebă la rîndu-i :

— Dar dumneata de ce-l urăşti atît ?

— Doamnă, în politică — răspunse el — deosebirile de sistem pot duce la dezbinări între oameni. Domnul Fouquet mi s-a părut că urmează un sistem opus adevăratelor interese ale regelui.

Ea îl întrerupse :

— N-o să-ţi mai vorbesc de domnul Fouquet. Călătoria pe care o face regele la Nantes ne va da dreptate. Domnul Fouquet, pentru mine, e un om sfîrşit. Pentru dumneata, de asemenea.

Colbert nu răspunse nimic.

— La întoarcerea de la Nantes — continuă ducesa — regele, care nu caută decît un pretext, va spune că adunarea [1] nu s-a comportat prea bine, că statele generale au făcut prea puţine sacrificii. Adunarea va spune că impozitele sînt prea grele şi că intendenţa superioară a adus poporul la sapă de lemn. Regele va arunca vina asupra domnului Fouquet, şi atunci...

— Şi atunci ? întrebă Colbert.

— Oh, atunci va cădea în dizgraţie ! Nu este şi părerea dumitale ?

[1] Reamintim că e vorba de adunarea statelor generale, care reunea reprezentanţii întregii naţiuni franceze, adică ai clerului, ai nobilimii şi ai aşa-numitei stări a treia, adică ai poporului.

Colbert îi aruncă ducesei o privire ce voia să spună : „Dacă domnul Fouquet nu va fi decît dizgrațiat, asta, oricum, nu ți se va datora dumitale".

— Trebuie — se grăbi să adauge doamna de Chevreuse — trebuie ca locul dumitale să fie asigurat, domnule Colbert. Vezi pe cineva între rege și dumneata, după căderea domnului Fouquet ?

— Nu înțeleg — zise el.

— Ai să înțelegi. Unde țintesc ambițiile dumitale ?

— N-am nici una.

— Atunci ar fi de prisos să-l mai răsturnăm pe ministru, domnule Colbert... N-ar folosi la nimic.

— Am avut onoarea să vă spun, doamnă...

— Oh, da, da, interesul regelui, știu ; dar să vorbim, puțin, și de al dumitale.

— Al meu este să slujesc interesele maiestății sale.

— În sfîrșit, îl vei pierde sau nu-l vei pierde pe domnul Fouquet ? Răspunde fără ocol.

— Doamnă, eu nu vreau să pierd pe nimeni.

— Atunci nu înțeleg de ce ai cumpărat de la mine atît de scump scrisorile domnului de Mazarin cu privire la domnul Fouquet. Și nu pricep nici de ce-ai pus aceste scrisori sub ochii regelui.

Colbert o privi uluit pe ducesă și rosti cu un aer încurcat :

— Doamnă, eu înțeleg și mai puțin de ce dumneavoastră, care ați luat banii, îmi scoateți acum pe nas toate acestea.

— Pentru că — răspunse bătrîna ducesă — se cuvine ca măcar să știi ce vrei ; chiar dacă nu poți face ceea ce vrei.

— Aha ! murmură Colbert, răpus de această logică brutală.

— Nu poți ? Spune.

— Nu pot, mărturisesc, să înlătur anumite influențe din jurul regelui.

— Care luptă pentru domnul Fouquet ? Numește-le. Am să te ajut să le spui pe nume.

— S-auzim, doamnă.

— La Vallière ?

— Oh, ea are o influență prea mică, nu se pricepe în afaceri și nu se mai bucură de trecere. Domnul Fouquet i-a făcut curte.

— A-l apăra înseamnă să se acuze pe ea însăși, nu-i așa ?

— Cred că da.

— Mai e şi o altă influenţă, ce zici ?

— Una foarte mare.

— Regina-mamă, poate ?

— Maiestatea sa regina-mamă are pentru domnul Fouquet o slăbiciune destul de dăunătoare pentru fiul ei.

— Să nu crezi asta — zise bătrîna zîmbind.

— Oh — făcu la rîndu-i Colbert, neîncrezător — am constatat-o de atîtea ori !

— Cînd ? Altădată ?

— Ba chiar de curînd, doamnă, la Vaux. Ea l-a împiedicat pe rege să-l aresteze pe domnul Fouquet.

— Omul îşi mai schimbă părerile, dragă domnule. Ceea ce a putut să voiască de curînd regina, poate să nu mai vrea astăzi.

— De ce ? întrebă Colbert uimit.

— Motivul nu ne interesează.

— Ba ne interesează foarte mult, dimpotrivă ; căci dacă aş şti că nu-i displac maiestăţii sale regina-mamă, aş lăsa la o parte toate scrupulele mele.

— Ei bine, nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de un anumit secret, nu-i aşa ?

— Un secret ?

— Numeşte-l cum vrei. Pe scurt, regina-mamă a prins pică pe toţi cei care au luat parte, într-un fel sau în altul, la descoperirea acestui secret, şi domnul Fouquet este, cred, unul dintre aceştia.

— Atunci — bîigui Colbert — se poate pune bază pe încuviinţarea reginei-mame ?

— Am plecat adineauri de la maiestatea sa, care m-a încredinţat de acest lucru.

— Fie, doamnă.

— Ceva mai mult : îl cunoşti poate pe un om care era prieten bun cu domnul Fouquet, domnul d'Herblay, un episcop, mi se pare ?

— Episcop de Vannes.

— Ei bine, acest domn d'Herblay, care cunoştea de asemenea secretul, a fost pus în urmărire cu îndîrjire de către regina-mamă.

— Adevărat ?

— Şi e urmărit cu atîta înverşunare, încît, chiar de-ar fi mort, vrea să aibă capul lui, spre a fi sigură că nu va mai scoate o vorbă.

— E dorinţa reginei-mame ?

— E un ordin.

— Şi-l vor căuta pe acest domn d'Herblay, doamnă ?

— Oh, noi ştim bine unde se află !

Colbert o privi pe ducesă în ochi.

— Spuneţi, doamnă.

— E la Belle-Isle-en-Mer.

— La domnul Fouquet ?

— La domnul Fouquet.

— Va fi prins !

Fu rîndul ducesei să zîmbească.

— Nu crede asta atît de uşor — zise ea — şi nu te grăbi să-l crezi prins.

— Dar pentru ce, doamnă ?

— Pentru că domnul d'Herblay nu e dintre acei oameni pe care pui mîna oricînd vrei.

— E un răzvrătit, atunci ?

— Oh, noi, ăştia, domnule Colbert, ne-am petrecut toată viaţa făcînd-o pe răzvrătiţii, şi cu toate astea, vezi bine, departe de a fi prinşi, îi prindem noi pe alţii.

Colbert îi aruncă bătrînei ducese una din acele priviri sălbatice a cărei expresie nimic nu o poate reda şi, cu o hotărîre ce nu era lipsită de măreţie, zise :

— Nu mai sînt timpurile cînd supuşii cîştigau ducate războindu-se cu regele Franţei. Domnul d'Herblay, dacă a pus la cale o conspiraţie, va muri pe eşafod. Le va face sau nu le va face asta plăcere duşmanilor lui, pe noi nu ne priveşte.

Acest *pe noi,* sunînd ciudat în gura lui Colbert, o puse pe gînduri pe ducesă. O clipă, se surprinse încercînd să-l înţeleagă pe acest om. Colbert cîştigase superioritatea în timpul convorbirii şi voia să şi-o păstreze.

— Îmi cereţi, doamnă — zise el — să-l arestez pe acest domn d'Herblay ?

— Eu ? Nu-ţi cer nimic.

— Aşa credeam, doamnă ; dar, fiindcă m-am înşelat, să trecem peste asta. Regele n-a spus încă nimic.

Ducesa îşi muşcă unghiile.

— De altminteri — adăugă Colbert — ce măruntă pradă acest episcop ! Ce vînat pentru rege, un biet episcop ! Oh, nu, nu ; nu mă voi amesteca de loc !

Ura ducesei se dădu pe față.

— Dar un vînat pentru o femeie — zise ea — și regina este o femeie. Dacă dînsa vrea să fie arestat domnul d'Herblay, înseamnă că are îndreptățirile sale. Și apoi domnul d'Herblay nu este oare prietenul celui care va cădea în dizgrație ?

— Oh, asta nu trage în cumpănă ! zise Colbert. Acest om va fi cruțat, dacă nu e dușmanul regelui. Nu v-ar conveni ?

— Nu spun nimic.

— Da... Vreți să-l vedeți în închisoare, la Bastilia, de pildă ?

— Cred că un secret poate fi mai bine păstrat între zidurile Bastiliei, decît între cele de la Belle-Isle.

— Îi voi vorbi regelui, care va lămuri lucrurile.

— Pînă se vor lămuri lucrurile, domnule, episcopul de Vannes va fi fugit departe. Și eu aș face la fel.

— Să fugă ? El ? Și unde să fugă ? Europa e a noastră, sau la ordinele noastre, dacă nu e de fapt a noastră.

— Va găsi el un adăpost, domnule. Se vede cît de colo că nu știi cu cine ai de-a face. Nu-l cunoști pe domnul d'Herblay, nu l-ai cunoscut pe Aramis. Este unul din cei patru mușchetari care, sub fostul rege, l-au făcut pe cardinalul de Richelieu să tremure și care, în timpul Regenței, i-au dat atîta bătaie de cap monseniorului de Mazarin.

— Dar, doamnă, cum va face, afară doar dacă n-are un regat al lui ?

— Îl are, domnule.

— Un regat al lui, domnul d'Herblay ?

— Îți repet, domnule, că, dacă-i trebuie un regat, îl are, sau îl va avea.

— Mă rog, dacă țineți cu tot dinadinsul, doamnă, ca acest răzvrătit să nu scape, vă asigur, nu va scăpa.

— Belle-Isle e fortificată, domnule Colbert, și e fortificată de el.

— Chiar dacă ar fi apărată de el, Belle-Isle nu e de neînvins, și dacă domnul episcop de Vannes s-a închis la Belle-Isle, ei bine, doamnă, insula va fi luată cu asalt și el va fi prins.

— Poți fi sigur, domnule, că zelul pe care-l arăți pentru interesele reginei-mame o va mișca puternic pe maiestatea sa și că vei fi răsplătit împărătește ; dar ce să-i spun despre planurile dumitale în legătură cu acest om ?

— Că, odată prins, va fi aruncat într-o fortăreață de unde secretul nu va mai ieși niciodată la lumină.

— Foarte bine, domnule Colbert. Putem spune că, începînd din această clipă, am făcut amîndoi o alianță puternică, dumneata și cu mine, și că voi fi oricînd la dispoziția dumitale.

— Dimpotrivă, doamnă, eu voi fi la dispoziția dumneavoastră. Acest cavaler d'Herblay e un spion al Spaniei, nu-i așa ?

— Mai mult decît atît.

— Un ambasador tainic ?

— Urcă mai sus.

— Așteptați... Regele Filip al III-lea e un om credincios. Este... duhovnicul lui Filip al III-lea ?

— Ceva și mai mult încă.

— Dracul să-l ia ! strigă Colbert, care nu se mai putu stăpîni și scoase o înjurătură în fața acestei mari doamne, a acestei vechi prietene a reginei, în sfîrșit a ducesei de Chevreuse. Nu cumva e generalul iezuiților ?

— Mi se pare c-ai ghicit — răspunse ducesa.

— Ah, doamnă, atunci acest om ne va pierde pe toți, dacă nu-l vom pierde noi pe el. Și-ar trebui să ne grăbim !

— Asta e și părerea mea, domnule ; dar nu îndrăzneam să ți-o spun.

— Și am avut noroc că s-a legat de tron, în loc să se fi legat de noi.

— Mai ține seama de un lucru, domnule Colbert : niciodată domnul d'Herblay nu-și pierde curajul, și dacă a dat greș o dată, va încerca a doua oară. Dacă i-a scăpat prilejul de a face un rege al lui, mai curînd sau mai tîrziu va găsi altul pe care-l va face, și la care, în mod sigur, dumneata nu vei fi prim-ministru.

Colbert își încruntă sprîncenele cu o expresie amenințătoare.

— Sper că închisoarea va rezolva această problemă într-un chip mulțumitor pentru amîndoi, doamnă.

Ducesa prinse a zîmbi.

— Dacă ai ști — zise ea — de cîte ori a scăpat Aramis din închisoare !

— Oh — ripostă Colbert — ne vom îngriji ca de astă dată să nu mai scape!

— Dar n-ai auzit ce ţi-am spus adineauri? Ai uitat că Aramis era unul din cei patru neînvinşi de care se temea pînă şi Richelieu? Şi, pe vremea aceea, cei patru muşchetari n-aveau încă ceea ce au astăzi: bani şi experienţă.

Colbert îşi muşcă buzele.

— Vom renunţa la închisoare — zise el pe un ton mai jos. Vom găsi un adăpost de unde neînvinsul să nu mai poată ieşi.

— Foarte bine, aliatul meu! răspunse ducesa. Dar iată că s-a făcut tîrziu. Nu ne întoarcem acasă?

— Cu atît mai bucuros, doamnă, cu cît trebuie să-mi fac pregătirile de plecare cu regele.

— La Paris! strigă ducesa către vizitiu.

Şi trăsura se reîntoarse spre mahalaua Saint-Antoine, după încheierea acestui tratat care-l condamna la moarte pe ultimul prieten al lui Fouquet, pe ultimul apărător de la Belle-Isle, pe vechiul prieten al Mariei Michon, pe noul duşman al ducesei.

XL

CELE DOUĂ BĂRCI

D'Artagnan plecase; Fouquet plecase şi el, cu o grabă ce spori caldele simţăminte ale prietenilor săi.

Primele momente ale acestei călătorii, sau mai bine zis ale acestei fugi, fură tulburate de spaima necontenită stîrnită de orice tropot de cal, de orice uruit de trăsură ce se auzea în urma fugarului. Nu era de crezut, într-adevăr, ca Ludovic al XIV-lea, dacă ar fi vrut să pună mîna pe această pradă, s-o lase să-i scape; tînărul leu ştia încă de pe acum să vîneze şi avea copoi destul de ageri pentru a se bizui pe ei. Dar, încetul cu încetul, toate temerile se risipiră; mi-

nistrul, nefăcînd altceva decît să gonească, se depărtase atît de mult de urmăritori, încît, judecînd bine, nimeni nu l-ar mai fi putut ajunge. Cît despre pretext, prietenii avuseseră grijă să nu dea loc la nici o bănuială. Nu se ducea oare să-l întîlnească pe rege la Nantes, şi graba lui nu dovedea ea însăşi zelul de care era însufleţit? Ajunse istovit, dar mai puţin îngrijorat, la Orléans, unde, mulţumită unui sol pe care-l trimisese înainte, găsi o barcă minunată, cu opt vîslaşi.

Astfel de bărci, în formă de gondole, dar ceva mai largi şi ceva mai grele, avînd o cabină acoperită, ca un bordei, şi o cămăruţă la pupă, cu pînze de cort, făceau pe vremea aceea serviciul între Orléans şi Nantes, pe Loara; dar traiectul acesta, lung în zilele noastre, părea atunci mai plăcut şi mai uşor de străbătut decît pe drumul mare, cu caii de poştă şi cu trăsurile proaste, gata să se răstoarne la orice hurducătură. Fouquet se urcă în această barcă, ce porni numaidecît. Vîslaşii, aflînd că au cinstea de a-l duce în barca lor pe ministrul de finanţe, trăgeau la rame din răsputeri, căci acest cuvînt magic, *finanţe*, le făgăduia o răsplată bună, de care voiau să se arate vrednici. Barca zbura pe apele Loarei. Un timp cum nu se poate mai frumos, cu un soare ce se ridica de la răsărit, împurpurînd totul în jur, făcea ca fluviul să fie mai limpede şi mai liniştit ca niciodată. Curentul şi vîslaşii îl purtară pe Fouquet aşa cum aripile poartă o pasăre; ajunse la Beaugency fără să i se fi întîmplat nimic pe drum.

Fouquet spera să fie înaintea tuturor la Nantes; acolo, va sta de vorbă cu ocîrmuitorii oraşului şi va căuta un sprijin printre cei mai de seamă reprezentanţi ai statelor generale; îşi va arăta însemnătatea, lucru uşor pentru un om de rangul lui, şi va întîrzia astfel catastrofa, chiar dacă nu va izbuti s-o înlăture cu totul.

— De altfel — îi spunea Gourville — la Nantes vei ghici sau vom ghici gîndurile duşmanilor noştri; vom avea caii pregătiţi ca să ne refugiem în încîlcitul Poitou, vom avea o bărcuţă la-ndemînă ca să pornim pe mare, şi, odată în largul mări, iată-ne la Belle-Isle, care e de necucerit. Dar, pînă una-alta, nimeni nu te pîndeşte şi nimeni nu se ţine după noi.

Dar abia termină de vorbit, cînd în depărtare, la o cotitură a fluviului, se zăriră catargurile unui cuter ce venea

în josul apei. Vîslaşii lui Fouquet scoaseră un strigăt de uimire văzînd cuterul acela.

— Ce este ? întrebă Fouquet.

— Un lucru nemaipomenit, monseniore — răspunse stăpînul bărcii. Cuterul acela goneşte ca un uragan.

Gourville tresări şi se urcă pe acoperişul cabinei, ca să vadă mai bine. Fouquet nu se urcă după el, dar îi spuse lui Gourville cu o neliniştе stăpînită :

— Vezi ce este, dragul meu.

Cuterul trecuse de cotul fluviului. Înainta cu atîta iuţeală, încît, în urma lui, se vedea înspumegîndu-se dunga albă trasă de el pe deasupra apei, în care se răsfrîngeau razele soarelui.

— Cum mai aleargă — repetă stăpînul bărcii — cum mai aleargă ! Se vede treaba că-s bine plătiţi. N-aş fi crezut — adăugă el — să existe vîsle de lemn cu mai multă putere decît ale noastre ; dar iată că astea ne întrec !

— Cred şi eu ! strigă unul dintre vîslaşi. Ei sînt doisprezece, iar noi sîntem opt.

— Doisprezece ? făcu Gourville. Doisprezece vîslaşi ? Cu neputinţă !

Numărul de opt vîslaşi pentru o barcă nu fusese niciodată depăşit, chiar dacă în barcă s-ar fi aflat regele însuşi. I se făcuse acest hatîr ministrului de finanţe, dar mai mult din pricina grabei, decît din respect.

— Ce înseamnă asta ? zise Gourville, căutînd să deslueşească, sub cortul ce se vedea acum bine, călătorii de dincolo, pe care ochiul cel mai ager n-ar fi putut încă să-l recunoască.

— Trebuie să fie tare zoriţi. Căci nu e regele — răspunse patronul.

Pe Fouquet îl trecu un fior.

— După ce vezi dumneata că nu e regele ? întrebă Gourville.

— Mai întîi, fiindcă n-are steag alb cu flori de crin, aşa cum poartă totdeauna cuterul regal.

— Şi apoi — grăi Fouquet — pentru că e cu neputinţă să fie regele, Gourville, dat fiind că regele era încă ieri la Paris.

Gourville îi răspunse ministrului printr-o privire ce voia să spună : „Şi dumneata erai ieri la Paris !"

— Şi după ce se vede că sînt zoriţi ? adăugă el, spre a cîştiga timp.

— După aceea, domnule — răspunse patronul bărcii — că oamenii ăştia, cu toate că au plecat în urma noastră, iată-i că ne-au ajuns, sau sînt aproape să ne-ajungă.

— Ha ! făcu Gourville. Dar cine-ţi spune că n-au pornit din Beaugency, sau chiar din Niort ?

— N-am văzut nicăieri un cuter de puterea ăstuia, decît la Orléans. Vine de la Orléans, domnule, şi se grăbeşte.

Domnul Fouquet şi Gourville schimbară o privire. Patronul observă îngrijorarea lor. Atunci Gourville, spre a-i spulbera bănuielile, zise :

— O fi vreun prieten care şi-a pus în gînd să ne întreacă ; dar să cîştigăm partida şi să nu-i lăsăm să ne ajungă.

Patronul tocmai deschise gura să spună că aşa ceva e cu neputinţă, cînd domnul Fouquet rosti cu glas tare :

— Dacă e cineva care vrea să ne ajungă, n-are decît !

— O să încercăm totuşi, monseniore — zise patronul cu sfială. Haide, băieţi, trageţi tare ! Vira !

— Nu — strigă Fouquet — dimpotrivă, opriţi pe loc.

— Monseniore, e o nebunie ! îi şopti Gourville, aplecîndu-se la urechea lui.

— Opriţi pe loc ! repetă Fouquet.

Cele opt vîsle se opriră dintr-o dată şi, înfigîndu-se în apă, făcură ca barca să tragă înapoi. Se oprise pe loc. Cei doisprezece vîslaşi de pe cuter nu băgară de seamă, la început, această manevră, căci ei continuau să vîslească cu atîta putere, încît se apropiară foarte curînd ca la o bătaie de muschetă. Domnul Fouquet avea vederea slabă ; Gourville nu vedea bine din pricina soarelui, care-i bătea în ochi ; singur patronul, cu acea obişnuinţă şi cu acea limpezime pe care o dă lupta cu elementele firii, zări îndeaproape călătorii de pe cuterul celălalt.

— Îi văd ! strigă el. Sînt doi.

— Eu nu văd nimic — zise Gourville.

— O să-i vedeţi numaidecît ; din cîteva lopeţi, vor fi la douăzeci de paşi de noi.

Dar ceea ce prevestea patronul nu se întîmplă ; cuterul imită manevra comandată de domnul Fouquet şi, în loc să

se apropie de presupușii prieteni, se opri deodată în mijlocul fluviului.

— Nu mai pricep nimic — zise patronul bărcii.

— Nici eu — adăugă Gourville.

— Dumneata, patroane, care vezi atît de bine oamenii din cuterul acela — reluă Fouquet — încearcă și spune-ne cum arată la înfățișare, mai înainte de a ne îndepărta de ei.

— Mi s-a părut că erau doi — răspunse barcagiul — dar acum nu văd decît unul singur sub cort.

— Cum arată ?

— E un bărbat oacheș, lat în umeri, cu gîtul scurt.

Un norișor trecu în acel moment prin văzduh, întunecînd pentru o clipă soarele. Gourville, care privea mereu cu mîna streașină la ochi, putu să vadă acum ceea ce căuta, și, sărind repede de pe acoperiș în cabina unde-l aștepta Fouquet, îi spuse cu un glas sugrumat de spaimă :

— Colbert !

— Colbert ? repetă Fouquet. Oh, iată ceva cu totul ciudat ! Dar nu, nu se poate !

— L-am recunoscut, îți spun, și m-a recunoscut și el atît de bine, încît a intrat numaidecît în cămăruța de la pupă. Poate că l-a trimis regele să ne spună să ne întoarcem.

— Dacă-i așa, ar veni la noi, n-ar sta pe loc. Ce face acolo ?

— Ne supraveghează, fără îndoială, monseniore.

— Nu-mi place nesiguranța ! strigă Fouquet. Să mergem la el.

— Oh, monseniore, nu face asta ! Cuterul e plin de oameni înarmați.

— Mă va aresta, oare, Gourville ? Atunci de ce nu vine încoace ?

— Monseniore, nu stă în demnitatea dumitale să te duci singur spre propria-ți pierzare

— Dar să mă las urmărit ca un borfaș ?

— Nimic nu dovedește că ești urmărit, monseniore, ai răbdare.

— Ce să facem, atunci ?

— Să nu ne oprim din mers ; mergînd cît mai repede, vei arăta că te supui cu toată osîrdia chemării regelui. Să sporim viteza. Om trăi și-om vedea !

— Ai dreptate. Daţi-i drumul ! strigă Fouquet. Dacă ei s-au oprit acolo, treaba lor ; noi să mergem înainte.

Patronul dădu semnalul, şi vîslaşii lui Fouquet îşi reluară treaba cu tot sporul ce se putea aştepta de la nişte oameni care se odihniseră. Dar abia traseră o sută de lopeţi, că cea-laltă barcă, aceea cu doisprezece vîslaşi, se puse şi ea în mişcare.

Această goană ţinu toată ziua, fără ca depărtarea dintre cele două bărci să se micşoreze sau să se mărească. Către seară, Fouquet voi să încerce gîndurile urmăritorului său. Le porunci vîslaşilor să tragă spre ţărm, ca şi cum s-ar pregăti să debarce. Barca lui Colbert făcu aceeaşi manevră, tăind apa de-a curmezişul şi îndreptîndu-se spre ţărm. Printr-o fericită întîmplare, în locul unde Fouquet se prefăcu a debarca, un argat de la grajdurile castelului din Langeais mergea pe malul înflorit, ducînd trei cai de căpestre. Fără îndoială, oamenii din cuterul cu doisprezece vîslaşi crezură că Fouquet se îndrepta spre caii aceştia, pregătiţi pentru fugă, căci se văzu cum patru sau cinci oameni, înarmaţi cu muschete, săriră din barcă şi porniră pe mal, la vale, ca spre a le ieşi înainte cailor şi călăreţului.

Fouquet, mulţumit că-şi silise duşmanii să-şi dea pe faţă gîndurile, luă aminte, şi le porunci vîslaşilor să mîne mai departe. Oamenii lui Colbert se reîntoarseră şi ei numaidecît în barcă, şi goana celor două echipaje reîncepu cu o nouă dîrzenie. Ceea ce văzînd Fouquet, se simţi ameninţat de aproape şi, cu un glas profetic, zise încet :

— Ei bine, Gourville, ce spuneam eu la ultima noastră cină, la mine acasă ? Mă îndrept sau nu spre ruină ?

— Oh, monseniore !

— Aceste două bărci care se urmăresc cu atîta patimă, de parcă am vîna, domnul Colbert şi cu mine, un premiu de viteză pe apele Loarei, nu înseamnă oare cele două sorţi ale noastre, şi nu crezi, Gourville, că una dintre ele se va scufunda la Nantes ?

— Oricum — răspunse Gourville — nimic nu este încă sigur ; te vei înfăţişa înaintea adunării ; vei arăta ce fel de om eşti ; elocvenţa şi priceperea dumitale în afaceri sînt scutul şi spada ce te vor ajuta să te aperi, dacă nu şi să învingi. Bretonii nu te cunosc încă, şi cînd te vor cunoaşte,

vei fi cîştigat cauza. Oh, domnul Colbert să se ţină bine, deoarece barca lui e tot atît de ameninţată să se răstoarne ca şi a dumitale. Amîndouă merg repede, a lui mai repede ca a dumitale, e adevărat ; dar vom vedea care va ajunge mai întîi la naufragiu.

Fouquet, apucînd mîna lui Gourville, zise :

— Prietene, totul e hotărît : adu-ţi aminte de zicătoarea : *Cei din urmă vor fi cei dintîi.* Ei bine, Colbert se fereşte să mi-o ia înainte ! E un om prudent acest Colbert !

Avea dreptate ; cele două bărci plutiră pînă la Nantes iscodindu-se una pe alta ; cînd ministrul trase la ţărm, Gourville spera că va putea găsi numaidecît o ascunzătoare şi că va pregăti caii pentru a fugi mai departe. Dar, la debarcader, a doua barcă trase lîngă cea dintîi, şi Colbert, apropiindu-se de Fouquet, îl salută pe chei cu gesturi de cel mai adînc respect. Gesturi atît de pline de tîlc şi cu atîta zarvă făcute, încît avură drept rezultat adunarea unei mari mulţimi de oameni la dană.

Fouquet era pe deplin stăpîn pe el ; simţea că în aceste ultime clipe ale măreţiei lui avea datoria să rămînă demn. Ţinea să cadă cît mai de sus, încît căderea lui să strivească măcar pe unul dintre duşmanii săi. Dacă Colbert se afla acolo, cu atît mai rău pentru el. Iată de ce ministrul, apropiindu-se de Colbert, îi răspunse la salut cu acea semeaţă clipire din ochi ce-i era proprie :

— Cum, dumneata aici, domnule Colbert ?

— Pentru a vă aduce omagiile mele, monseniore — rosti acesta.

— Dumneata erai în barca aceea ?

Şi arătă spre faimosul cuter cu doisprezece vîslaşi.

— Da, monseniore.

— Cu doisprezece vîslaşi ? adăugă Fouquet. Ce lux, domnule Colbert ! O clipă crezusem că e regina-mamă, sau regele.

— Monseniore...

Şi Colbert se înroşi.

— Iată o călătorie care-i va costa mult pe cei care-o plătesc, domnule intendent — zise Fouquet. Dar, în sfîrşit, ai ajuns. Însă, precum vezi — adăugă el după o clipă — eu, care n-aveam decît opt vîslaşi, am ajuns înaintea dumitale.

Şi-i întoarse spatele, lăsîndu-l cu totul nelămurit asupra faptului dacă manevrele celei de a doua bărci fuseseră sau nu observate de cea dintîi. Oricum, nu-i dădu satisfacţia de a-i arăta că-i fusese frică. Colbert, zgîlţîit într-un chip atît de neplăcut, nu se pierdu cu firea ; răspunse :

— N-am ajuns mai repede, monseniore, fiindcă m-am oprit de cîte ori te-ai oprit şi domnia ta.

— Şi pentru ce asta, domnule Colbert ? strigă Fouquet, iritat de această josnică îndrăzneală a tonului celuilalt. Pentru ce, dacă aveai un echipaj mai bun decît al meu, nu m-ai ajuns din urmă, sau nu m-ai întrecut ?

— Din respect — rosti intendentul, înclinîndu-se pînă la pămînt.

Fouquet se urcă într-o trăsură pe care i-o trimisese oraşul, nu se ştie de ce şi nici cum, şi se îndreptă spre Primăria din Nantes, urmat de mulţimea care, de mai multe zile, fierbea în aşteptarea convocării statelor generale.

De îndată ce trase la locul de găzduire, Gourville îl părăsi şi se duse să caute cai pentru drumul la Poitiers şi la Vannes şi să pregătească o corabie la Paimboeuf. Făcu toate aceste diferite operaţii într-o taină desăvîrşită, cu o rîvnă şi cu o generozitate atît de mare, că niciodată Fouquet, pe atunci chinuit de friguri, n-ar fi fost mai aproape de scăpare, dacă n-ar fi intervenit acest uriaş răsturnător al planurilor omeneşti : hazardul.

În noaptea aceea, în oraş se răspîndi zvonul că regele venea în cea mai mare grabă, călărind pe cai de poştă, şi că va sosi în zece sau douăsprezece ceasuri. Poporul, în aşteptarea regelui, se bucura nespus privindu-i pe muşchetari, proaspăt poposiţi aici, în frunte cu domnul d'Artagnan, căpitanul lor, şi care fuseseră încazarmaţi la castel, unde luaseră în primire toate posturile de strajă, în calitate de paznici de onoare.

Domnul d'Artagnan, care era politicos din fire, se prezentă pe la ceasurile zece la ministru, spre a-i aduce omagiile lui respectuoase, şi cu toate că ministrul era scuturat de friguri, cu toate că suferea şi era leoarcă de sudoare, îl primi totuşi pe d'Artagnan, care se simţi foarte măgulit de această cinste, lucru ce se va vedea din convorbirea pe care o avură împreună.

SFATURI PRIETENEȘTI

Fouquet se culcase devreme, ca un om care ține la viață și își ocrotește cît mai mult cu putință acest subțire țesut al existenței, pe care frămîntările și necazurile de pe lumea asta îl destramă atît de repede, fără a mai putea fi niciodată reparat.

D'Artagnan se ivi în pragul camerei și ministrul îl salută cu un bună seara foarte îndatoritor.

— Bună seara, monseniore — răspunse mușchetarul. Cum vă simțiți după această călătorie ?

— Destul de bine. Mulțumesc.

— Și cu frigurile ?

— Destul de prost. Beau lichide, precum vezi. Abia am ajuns, și am și impus orașul Nantes la un tribut de ceai fierbinte.

— Trebuie să dormiți mai înainte de toate, monseniore.

— La dracu, scumpe domnule d'Artagnan, aș dormi cu plăcere, dar...

— Cine vă împiedică ?

— Dumneata, mai întîi.

— Eu ? Ah, monseniore !...

— Fără îndoială. Oare, la Nantes ca și la Paris, nu vii la mine în numele regelui ?

— Pentru Dumnezeu, monseniore — replică numaidecît căpitanul — lăsați-l pe rege în pace ! În ziua cînd voi veni din partea regelui, și pentru ceea ce vreți să spuneți dumneavoastră, vă făgăduiesc că nu vă voi ține nici o clipă pe jeratic. Mă veți vedea punînd mîna pe spadă, conform ordinului, și mă veți auzi rostind, cu glasul acela pe care-l folosesc numai la mari ceremonii : „Monseniore, în numele regelui, sînteți arestat !"

Fouquet tresări fără să vrea, atît de firesc și de apăsat fusese glasul acestui gascon totdeauna glumeț. Presupunerea

faptului în sine era aproape tot atît de îngrozitoare ca şi faptul însuşi.

— Îmi făgăduieşti această sinceritate ? întrebă ministrul.

— Pe onoare ! Dar n-am ajuns încă pînă acolo, credeţi-mă.

— Ce te face să bănuieşti asta ? Eu, dimpotrivă, cred altceva.

— N-am auzit vorbindu-se de aşa ceva — răspunse d'Artagnan.

— Eh, eh ! suspină Fouquet.

— Ei nu, sînteţi un om foarte plăcut, în ciuda frigurilor acestea. Regele nu vrea şi nici nu se poate împiedica de a vă iubi din adîncul inimii sale.

Fouquet făcu o strîmbătură.

— Dar domnul Colbert ? zise el. Şi domnul Colbert mă iubeşte aşa precum spui dumneata ?

— Eu nu vorbesc de domnul Colbert — răspunse d'Artagnan. E un om plin de merite, nimic de zis ! Nu vă iubeşte, se poate ; dar, la dracu, veveriţa se poate feri de năpîrcă, numai să vrea !

— Ştii că-mi vorbeşti ca un prieten ? zise Fouquet. Pe viaţa mea, n-am întîlnit niciodată un om cu spiritul şi cu inima dumitale !

— O spuneţi doar aşa ! replică d'Artagnan. Aţi aşteptat pînă astăzi ca să-mi aduceţi o asemenea măgulire ?

— Ce orbi sîntem ! murmură Fouquet.

— Iată că vi se dogeşte glasul — zise d'Artagnan. Beţi, monseniore ; luaţi şi beţi.

Şi, cu cea mai prietenoasă bunăvoinţă, îi întinse o ceaşcă de ceai. Fouquet o luă, mulţumindu-i printr-un zîmbet.

— Astfel de lucruri nu mi se întîmplă decît mie — reluă muşchetarul. Am trăit zece ani sub barba dumneavoastră, pe cînd vă curgeau prin mîini tone de aur ; dădeaţi patru milioane pensii pe an, dar pe mine nici nu m-aţi băgat în seamă ; şi, deodată, aflaţi că sînt şi eu pe lumea asta, tocmai în momentul cînd...

— Cînd mă prăbuşesc — îl întrerupse Fouquet. Ai dreptate, scumpe domnule d'Artagnan.

— Nu vreau să spun asta.

— Dar o gîndeşti, oricum. Ei bine, dacă va fi să mă prăbuşesc, crede-mă pe cuvînt, nu va trece o singură zi fără

să-mi spun, dîndu-mi cu pumnii în cap : „Neghiobule ! Neghiobule ! Aşa-ţi trebuie ! L-ai avut pe domnul d'Artagnan la-ndemînă şi nu te-ai folosit de el ! Nu l-ai îmbogăţit !"

— Mă copleşiţi ! zise căpitanul. Nu ştiu ce să mai cred despre dumneavoastră.

— Iată un om care nu gîndeşte ca domnul Colbert — rosti ministrul.

— Văd că acest Colbert nu vă mai dă pace ! E mai rău ca frigurile !

— Ah, am motivele mele — zise Fouquet. Judecă-le şi dumneata.

Şi-i povesti în amănunţime goana celor două bărci şi ipocrita urmărire a lui Colbert.

— Nu e ăsta cel mai bun semn al ruinei mele ? Spune !

D'Artagnan deveni serios.

— E adevărat — zise el. Da, asta nu miroase a bine, cum spunea domnul de Tréville.

Şi-i aruncă lui Fouquet o privire pătrunzătoare şi plină de înţeles.

— Nu-i aşa, căpitane, că sînt cu ochii pe mine ? Nu-i aşa că regele m-a făcut să vin la Nantes pentru a mă îndepărta de Paris, unde aveam atîta lume în jurul meu, şi pentru a pune mîna pe Belle-Isle ?

— Unde se află şi domnul d'Herblay — adăugă d'Artagnan.

Fouquet ridică faţa.

— În ce mă priveşte, monseniore — continuă d'Artagnan — pot să vă încredinţez că regele nu mi-a vorbit nimic rău despre dumneavoastră.

— Adevărat ?

— Regele mi-a poruncit să vin la Nantes, e adevărat ; şi să nu-i spun nimic domnului de Gesvres.

— Prietenul meu.

— Domnului de Gesvres, da, monseniore — repetă muşchetarul, ai cărui ochi nu încetau să vorbească o limbă opusă aceleia a buzelor. Regele mi-a mai poruncit să iau cu mine o brigadă de muşchetari, lucru ce pare de prisos la prima vedere, întrucît ţinutul e liniştit.

— O brigadă ? făcu Fouquet, ridicîndu-se într-un cot.

— Nouăzeci şi şase de călăreţi, da, monseniore ; acelaşi număr de oameni cîţi au fost trimişi să-i aresteze pe domnii de Chalais, de Cinq-Mars şi Montmorency.

Fouquet ciuli urechea la aceste cuvinte, rostite totuşi fără vreo intonaţie deosebită.

— Şi altceva ? întrebă el.

— Alte cîteva ordine fără însemnătate, ca acestea : „Păzeşte castelul ; păzeşte fiecare cameră ; nu lăsa nici o strajă de-a domnului de Gesvres să stea în post". De-a domnului de Gesvres, prietenul dumneavoastră.

— Şi în privinţa mea — hîrîi Fouquet — ce ordine ai primit ?

— În privinţa dumneavoastră, monseniore, nici un cuvînt.

— Domnule d'Artagnan, e vorba să-mi salvez onoarea ; poate şi viaţa ! Nu mă înşeli oare ?

— Eu ?... Dar în ce scop ? Sînteţi ameninţat de ceva ? E drept, mai e un ordin, cu privire la trăsuri şi la bărci...

— Un ordin ?

— Da ; însă care nu vă priveşte. O simplă măsură poliţienească.

— Ce ordin, căpitane ? Care ?

— De a opri orice cal şi orice barcă să iasă din Nantes, fără o aprobare semnată de rege.

— Dumnezeule mare ! Dar...

D'Artagnan începu să rîdă.

— Acest ordin nu intră în vigoare decît după sosirea regelui la Nantes ; aşa că, vedeţi bine, monseniore, el nu vă priveşte întru nimic.

Fouquet căzu pe gînduri ; d'Artagnan se prefăcu a nu observa acest lucru.

— De vreme ce v-am încredinţat secretul ordinelor ce mi s-au dat, înseamnă că ţin la dumneavoastră şi că am vrut să vă dovedesc că nici unul nu vă ameninţă.

— Fără îndoială — murmură Fouquet, îngîndurat.

— Să recapitulăm — zise căpitanul cu privirea lui stăruitoare. Pază specială şi severă a castelului în care veţi fi găzduit şi dumneavoastră, nu-i aşa ? Cunoaşteţi acest castel ?... Ah, monseniore, o adevărată închisoare ! Înlăturarea totală a domnului de Gesvres, care se bucură de cinstea de a vă fi prieten... Închiderea porţilor oraşului şi a rîului, în

afară de o singură trecere, dar numai după sosirea regelui... Știți oare, domnule Fouquet, că dacă în loc să vorbesc unui om ca dumneavoastră, care sînteți printre cei dintîi din regat, aș vorbi unei cunoștințe frămîntate, neliniștite, m-aș compromite pentru totdeauna ? Frumos prilej pentru cineva care ar vrea s-o șteargă ! Nici poliție, nici străji, nici ordine ; drumul liber, calea pe apă deschisă, domnul d'Artagnan nevoit să-și împrumute caii săi, dacă i s-ar cere ! Toate astea trebuie să vă liniștească, domnule Fouquet, căci regele nu m-ar fi lăsat așa, de capul meu, dacă ar fi avut gînduri ascunse. Într-adevăr, domnule Fouquet, cereți-mi tot ceea ce vă poate face plăcere : sînt la dispoziția dumneavoastră ; în schimb, dacă primiți, vă cer un singur serviciu : acela de a le spune bună ziua lui Aramis și lui Porthos, în cazul că vă veți îmbarca pentru Belle-Isle, așa cum aveți dreptul să o faceți, dar fără să vă grăbiți și fără să plecați îmbrăcat doar cu halatul, așa cum vă aflați acum.

Cu aceste cuvinte și cu plecăciune adîncă, mușchetarul, ale cărui priviri nu pierduseră nimic din larga lor bunăvoință, ieși din apartament și dispăru. Nu apucase încă să coboare treptele din vestibul, cînd Fouquet trase cu furie de sfoara clopoțelului și strigă :

— Caii mei ! Barca mea !

Nimeni nu răspunse. Ministrul se îmbrăcă singur cu tot ce putu găsi la îndemînă.

— Gourville !... Gourville !... strigă el, în timp ce-și vîra ceasul în buzunar.

Clopoțelul suna încă, în timp ce Fouquet continua să strige :

— Gourville !... Gourville !...

Gourville se ivi palid, gîfîind.

— Plecarea ! Plecarea ! strigă intendentul superior de îndată ce-l văzu intrînd.

— Prea tîrziu ! răspunse prietenul sărmanului Fouquet.

— Prea tîrziu ? Pentru ce ?

— Ascultă !

În fața castelului se auzeau trîmbițe sunînd și un răpăit de tobe.

— Ce este, Gourville ?

— A sosit regele, monseniore.

— Regele ?

— Regele, care a zburat din poştă în poştă ; regele, care a gonit pînă crăpau caii şi care a ajuns aici cu opt ceasuri mai înainte decît îţi făcuseşi domnia ta socoteala.

— Sîntem pierduţi ! murmură Fouquet. Brav d'Artagnan, păcat că mi-ai vorbit prea tîrziu !

Regele intra, într-adevăr, în oraş ; peste puţin, se auzi un tun deasupra parapetelor şi altul, care-i răspundea, pe un vas din port.

Fouquet îşi încruntă sprîncenele, chemă valeţii de cameră şi ceru să fie îmbrăcat în costumul de ceremonie. De la fereastra lui, privea printre perdele înghesuiala mulţimii şi mişcările unei mari trupe care-l urmase pe Prinţ, fără să se poată ghici cum şi de unde apăruse ea.

Regele fu condus la castel cu mare alai ; Fouquet îl văzu descălecînd lîngă rampa de la intrare şi şoptindu-i ceva la ureche lui d'Artagnan, care-i ţinea scara. D'Artagnan, după ce regele dispăru sub bolta de la intrare, porni spre locuinţa lui Fouquet, dar atît de încet, atît de încet şi oprindu-se mereu spre a le vorbi muşchetarilor săi, înşiraţi de-a lungul drumului, încît s-ar fi zis că număra secundele sau paşii înainte de a se hotărî să îndeplinească ordinul.

Fouquet deschise fereastra spre a-i vorbi încă în curte.

— Ah ! strigă d'Artagnan zărindu-l. Sînteţi încă acasă, monseniore ?

Acest *încă* acasă fu de ajuns spre a-i dovedi lui Fouquet cîte dezvăluiri şi cîte sfaturi prieteneşti îi dăduse muşchetarul în prima lui vizită. Ministrul se mulţumi să scoată un suspin.

— Dumnezeule, da, domnule — răspunse el. Sosirea regelui mi-a răsturnat toate planurile pe care le făcusem.

— Ah ! Aţi aflat că a sosit ?

— L-am văzut, da, domnule. Dar, de astă dată, vii din partea lui ?...

— Să întreb cum vă simţiţi, monseniore. Şi, dacă sănătatea vă îngăduie, să vă rog să poftiţi la castel.

— Şi vii cu mersul ăsta, domnule d'Artagnan, cu mersul ăsta ?

— Ah, Doamne ! rosti căpitanul. Acum, că e aici, nimeni nu se mai plimbă, nimeni nu mai face ce vrea ; toţi trebuie să se supună consemnului, dumneavoastră ca şi mine, cu ca şi dumneavoastră.

Fouquet mai scoase un suspin, se urcă în trăsură, atît de slăbit se simţea, şi se îndreptă spre castel, urmat de d'Artagnan, a cărui bunăvoinţă nu era mai puţin înspăimîntătoare acum, pe cît de mîngîietoare şi de plăcută fusese ceva mai înainte.

XLII

CUM ÎŞI JUCĂ LUDOVIC AL XIV-LEA MICUL SĂU ROL

În clipa cînd Fouquet se dădea jos din trăsură pentru a intra în castelul din Nantes, un om se apropie de el cu semnele celui mai mare respect şi-i întinse o scrisoare. D'Artagnan vru să-l împiedice pe acest om de a sta de vorbă cu Fouquet, şi chiar îl îndepărtă, însă ministrul apucase să primească mesajul. Fouquet desfăcu scrisoarea şi o citi ; în acel moment, o uşoară spaimă, pe care muşchetarul o observă cu uşurinţă, se zugrăvi pe trăsăturile primului ministru. Domnul Fouquet vîrî hîrtia în mica taşcă pe care o avea la subsuoară şi porni mai departe, spre apartamentele regelui.

D'Artagnan, urcînd în urma lui Fouquet, îl vedea, prin ferestruicile ce se aflau la fiecare etaj al turnului, pe omul care adusese scrisoarea privind de jur împrejurul lui în curte şi făcînd semne mai multor persoane, ce dispărură pe străzile învecinate, după ce repetară şi ele aceleaşi semne făcute de personajul nostru.

Fouquet fu lăsat să aştepte cîteva secunde pe terasa ce da în micul coridor la capătul căruia fusese orînduit cabinetul regelui. D'Artagnan trecu, aici, înaintea ministrului, pe care pînă atunci îl urmase cu mult respect, şi intră în cabinetul regelui.

— Ei bine ? îl întrebă Ludovic al XIV-lea care, de îndată ce-l zări, aruncă peste masa încărcată de hîrtii o pînză mare, verde.

— Ordinul a fost îndeplinit, sire.

— Şi Fouquet ?

— Domnul intendent superior mă urmează — răspunse d'Artagnan.

— Peste zece minute să fie introdus la mine — zise regele, făcîndu-i un semn lui d'Artagnan că poate să plece.

Acesta ieşi din cabinet, dar abia ajunse în coridorul la capătul căruia aştepta Fouquet, că fu chemat înapoi de clopoţelul regelui.

— N-a părut surprins ? întrebă regele.

— Cine, sire ?

— Fouquet — rosti regele, fără a spune, pentru a doua oară, *domnul,* amănunt ce-i întări căpitanului de muşchetari bănuielile.

— Nu, sire — răspunse el.

— Bine.

Şi Ludovic îi făcu încă o dată semn lui d'Artagnan să plece.

Fouquet nu părăsise terasa unde fusese lăsat de însoţitorul lui ; el mai citea o dată scrisoarea, al cărui cuprins era :

Ceva se urzeşte împotriva domniei tale. Poate nu vor îndrăzni la castel, dar o vor face cînd te vei întoarce în casa unde eşti găzduit. Locuinţa e înconjurată de muşchetari. Nu mai intra acolo : un cal alb te aşteaptă în dosul pieţii.

Domnul Fouquet recunoscu scrisul şi zelul lui Gourville. Nevoind ca, în cazul cînd i se va întîmpla vreo nenorocire, acest bileţel să-l compromită pe un prieten credincios, ministrul rupse hîrtia în o mie de bucăţele şi le aruncă în vînt peste balustrada terasei. D'Artagnan îl surprinse tocmai pe cînd privea cum zburau în văzduh ultimele resturi ale scrisorii.

— Domnule — zise el — regele vă aşteaptă.

Fouquet porni cu un pas hotărît prin micul coridor unde lucrau domnii de Brienne şi Rose, în timp ce ducele de Saint-Aignan, aşezat pe un scăunel, tot în coridor, părea să aştepte ordine şi căsca nerăbdător, cu spada între picioare. Lui Fouquet i se păru ciudat că domnii de Brienne, Rose

şi de Saint-Aignan, de obicei atît de atenţi şi respectuoşi, abia se mişcară cînd trecu el, intendentul superior. Dar la ce altceva s-ar mai fi putut aştepta din partea unor curteni acela căruia regele nu-i mai spunea decît simplu Fouquet? Ridică fruntea şi, foarte hotărît să sfideze totul, intră la rege, după ce clopoţelul pe care-l cunoaştem îl anunţă la maiestatea sa. Regele, rămînînd pe scaun, îi făcu un semn din cap şi, cu prefăcut interes, îl întrebă:

— Ei, ce mai faci, domnule Fouquet?

— Am o criză de friguri — răspunse ministrul — dar mă aflu la ordinele regelui.

— Bine; mîine se va ţine adunarea statelor; ai vreo cuvîntare pregătită?

Fouquet se uită la rege cu nedumerire.

— Nu, sire — zise el — dar am să improvizez una. Cunosc prea bine afacerile, pentru a nu mă descurca. Vreau să pun însă o singură întrebare, dacă maiestatea voastră îmi îngăduie.

— Pune-o.

— Pentru ce maiestatea sa nu i-a făcut primului ministru cinstea de a-l înştiinţa despre acest lucru la Paris?

— Erai bolnav; nu voiam să te oboseşti.

— Niciodată munca, niciodată o explicaţie nu mă oboseşte, sire, şi pentru că a venit momentul să-i cer o explicaţie regelui meu...

— Oh, domnule Fouquet, ce fel de explicaţie?

— Asupra intenţiilor maiestăţii sale cu privire la mine.

Regele se înroşi.

— Am fost defăimat — adăugă repede Fouquet — şi apelez la dreptatea regelui pentru a stabili adevărul.

— Îmi ceri în zadar acest lucru, domnule Fouquet; ştiu eu ce ştiu.

— Maiestatea sa nu poate să ştie decît ceea ce i s-a spus, şi eu nu i-am spus nimic, în timp ce alţii au vorbit de atîtea şi atîtea ori...

— Ce vrei să spui? întrebă regele, dornic să încheie această convorbire ce-l punea în încurcătură.

— Am să merg direct la fapte, sire: învinuiesc un om care mă vorbeşte de rău în faţa maiestăţii voastre.

— Nimeni nu te vorbește de rău, domnule Fouquet.

— Acest răspuns, sire, îmi dovedește că am dreptate.

— Domnule Fouquet, nu-mi plac învinuirile.

— Dar eu nu sînt învinuit?

— Am vorbit prea mult despre această chestiune.

— Maiestatea voastră nu vrea să mă dezvinovățesc?

— Îți repet că nu te învinuiesc de nimic.

Fouquet făcu un pas înapoi, înclinîndu-se pe jumătate. „De bună seamă — își spuse el — a luat o hotărîre. Numai cel ce nu poate să mai dea înapoi rămîne atît de îndîrjit. A nu vedea primejdia în momentul acesta înseamnă să fiu orb; a nu încerca s-o înlătur înseamnă să fiu un prost." Și întrebă, cu glas tare:

— Maiestatea voastră m-a chemat pentru vreo treabă?

— Nu, domnule Fouquet, te-am chemat pentru un sfat pe care am a ți-l da.

— Aștept cu tot respectul, sire.

— Odihnește-te, domnule Fouquet; nu-ți irosi puterile; adunarea de aici va fi scurtă, și după ce secretarii mei o vor fi închis, vreau ca cincisprezece zile să nu se mai vorbească despre politică în Franța.

— Regele nu are să-mi spună nimic în legătură cu această adunare a statelor generale?

— Nu, domnule Fouquet.

— Mie, intendentul superior al finanțelor?

— Odihnește-te, iată tot ce te rog și tot ce am să-ți spun.

Fouquet își mușcă buzele și-și lăsă capul în jos. Cocea, fără îndoială, vreun gînd ascuns. Regele bănui asta.

— Te-ai supărat că te-am trimis să te odihnești, domnule Fouquet?

— Da, sire, nu sînt obișnuit cu odihna.

— Dar ești bolnav; trebuie să te îngrijești.

— Maiestatea voastră îmi vorbea de o cuvîntare, pentru mîine?

Regele nu răspunse: această întrebare neașteptată îl puse în încurcătură. Fouquet simți greutatea acestei șovăiri. Crezu a citi în ochii tînărului Prinț o primejdie ce-l făcu să intre și mai mult la bănuieli. „Dacă par fricos — gîndi el — sînt pierdut."

Regele, la rîndul lui, nu se neliniștea decît de aceste bănuieli ale lui Fouquet. „Să fi mirosit ceva ?“ se întrebă el.

„Dacă ceea ce va spune acum va fi aspru — gîndi încă o dată Fouquet — dacă se înfurie sau se preface că se înfurie, pentru a avea un pretext, ce-mi rămîne de făcut ? Să îndulcim deci lucrurile. Gourville avea dreptate.“

— Sire — zise el deodată — pentru că regele, în marea sa bunătate, se îngrijește de sănătatea mea pînă la a mă scuti de orice osteneală, n-aș putea oare să lipsesc de la consiliu mîine ? Mi-aș petrece ziua stînd în pat, și aș cere regelui să-mi trimită medicul său, pentru a încerca un leac împotriva acestor blestemate de friguri.

— Fie precum dorești, domnule Fouquet. Vei fi liber mîine, vei avea medicul, te vei face sănătos.

— Mulțumesc — rosti Fouquet înclinîndu-se. Apoi, prinzînd curaj, întrebă : Fi-va-mi oare îngăduită fericirea de a-l primi pe rege la mine, în Belle-Isle ? întrebă el.

Și-l privi pe Ludovic în ochi pentru a cîntări efectul acestei propuneri. Regele se înroși din nou.

— Știi — răspunse el, încercînd să surîdă — că ai spus : *la mine, în Belle-Isle ?*

— Da, sire, e adevărat.

— Ei bine, dar ai uitat că mi-ai dăruit cîndva mie această Belle-Isle ? continuă regele pe același ton prefăcut.

— Și asta e adevărat, sire. Însă, întrucît n-ați luat-o în stăpînire, veți veni să o luați acum.

— Cu plăcere.

— Era, de altfel, intenția maiestății voastre, ca și a mea, și n-am cuvinte să-i spun maiestății voastre cît de fericit și de mîndru mă simt văzînd toată casa militară a regelui venind de la Paris pentru a lua în primire darul acesta.

Regele răspunse, bîiguind, că nu-și adusese mușchetarii de la Paris numai pentru o treabă ca asta.

— Oh, cred și eu ! zise Fouquet cu însuflețire. Maiestatea voastră știe foarte bine că ar fi de ajuns să vie singură, cu bastonul în mînă, pentru a nărui toate fortificațiile de la Belle-Isle.

— La naiba ! strigă regele. Nu vreau ca aceste minunate fortificații, care au costat atît de mult spre a fi ridicate, să

se năruiască vreodată. Nu, să rămînă acolo, împotriva olandezilor şi a englezilor. Ceea ce vreau să văd eu la Belle-Isle nici nu ghiceşti dumneata, domnule Fouquet : sînt frumoasele ţărănci, fete şi femei, de la cîmpie sau de la pădure, care dansează atît de bine şi sînt atît de ispititoare cu fustele lor stacojii. Mi-au fost tare mult lăudate vasalele dumitale, domnule intendent superior ! Haide, dă-mi prilejul să le văd şi eu !

— Oricînd doreşte maiestatea voastră.

— Ai vreun mijloc de transport ? Am merge chiar mîine, dacă vrei.

Ministrul simţi lovitura, care nu era prea îndemînatică, şi răspunse :

— Nu, sire ; nu cunoşteam dorinţa maiestăţii voastre, nu cunoşteam mai ales graba aceasta de a vedea Belle-Isle, încît nu m-am îngrijit de nimic.

— Totuşi trebuie să ai vreo barcă pentru dumneata !

— Am cinci ; dar sînt toate fie în port, fie la Paimboeuf, şi ca să ajungem la ele, sau să le chem încoace, îmi trebuie cel puţin douăzeci şi patru de ore. Să trimit un curier ? Vreţi s-o fac ?

— Mai aşteaptă puţin ; să-ţi treacă frigurile ; mai aşteaptă pînă mîine.

— Aşa-i... Cine ştie dacă mîine nu vom avea o mie de alte gînduri ? răspunse Fouquet, de astă dată fără a mai avea îndoieli, şi foarte palid.

Regele tresări şi întinse mîna spre clopoţel ; dar Fouquet îl opri.

— Sire — zise el — am un acces de friguri ; tremur tot. Dacă mai rămîn un minut aici, sînt în stare să leşin. Cer maiestăţii voastre îngăduinţa de a mă duce să mă bag în cuverturile mele.

— Într-adevăr, tremuri ; mă doare inima cînd te văd. Du-te, domnule Fouquet, du-te. Voi trimite să aflu cum te simţi.

— Maiestatea voastră mă copleşeşte. Peste un ceas am să mă simt mai bine.

— Vreau să te însoţească cineva — zise regele.

— Cum veţi dori, sire ; mă voi sprijini bucuros de braţul cuiva.

— Domnul d'Artagnan ! strigă regele, sunînd din clopoțel.

— Oh, sire — îl întrerupse Fouquet, rîzînd cu un aer care-l îngheță pe Prinț — îmi dați un căpitan de mușchetari spre a mă conduce la locuința mea ? E o cinste ce mă pune pe gînduri, sire ! Un simplu valet mi-ar fi de-ajuns.

— Dar pentru ce, domnule Fouquet ? Domnul d'Artagnan mă sprijină foarte bine și pe mine !

— Da ; însă cînd vă sprijină, sire, o face pentru a vi se supune, pe cînd eu...

— Ei bine ?

— Eu, dacă mă întorc acasă cu șeful mușchetarilor voștri, toată lumea va spune că m-ați arestat.

— Arestat ? repetă regele, mai palid decît Fouquet însuși. Arestat ? Oh !...

— Eh, cîte nu se spun ! continuă Fouquet rîzînd. Și fac prinsoare că s-ar găsi unii oameni atît de răi, încît să-i bucure asta foarte mult.

Această glumă îl fîstîci pe monarh. Fouquet fu atît de dibaci, sau atît de fericit inspirat, încît Ludovic al XIV-lea dădu înapoi în fața faptului la care se gîndea și pe care-l pregătea. Domnul d'Artagnan, cînd apăru, primi ordinul de a însărcina un mușchetar să-l însoțească pe ministru pînă acasă.

— De prisos — zise atunci Fouquet — spadă pentru spadă ! Mă mulțumesc cu Gourville, care mă așteaptă jos. Asta însă nu mă împiedică de a mă bucura de societatea domnului d'Artagnan. Îmi pare bine că poate vedea Belle-Isle, dumnealui care se pricepe atît de mult la fortificații.

D'Artagnan se înclină, fără să înțeleagă nimic din toată această scenă. Fouquet salută și el și ieși, prefăcîndu-se că merge fără nici o grijă, ca un om care se plimbă. Ajuns în afara castelului, își spuse : „Sînt salvat ! Oh, da, da, ai să vezi Belle-Isle, rege neloial, dar după ce eu nu voi mai fi acolo !" Și dispăru.

D'Artagnan rămăsese cu regele.

— Căpitane — îi spuse maiestatea sa — îl vei urmări pe domnul Fouquet de la o sută de pași.

— Da, sire.

— Se duce acasă. Vei intra la dînsul.

— Da, sire.

— Îl vei aresta în numele meu şi-l vei închide într-o trăsură.

— Într-o trăsură ? Bine.

— În aşa fel încît, pe drum, să nu poată vorbi cu nimeni şi nici să nu arunce bileţele oamenilor pe care-i va întîlni în cale.

— Oh, iată o treabă grea, sire !

— Nu.

— Iertaţi-mă, sire ; nu-l pot înăbuşi pe domnul Fouquet, şi dacă va cere să respire, nu-l voi putea împiedica să o facă, închizînd ferestrele şi trăgînd perdelele. Va începe atunci să strige şi să arunce pe uşi oricîte bileţele va voi.

— Am prevăzut asta, domnule d'Artagnan ; o trăsură cu zăbrele va înlătura cele două neajunsuri de care vorbeşti.

— O trăsură cu zăbrele de fier ? replică d'Artagnan. Dar nimeni nu poate face zăbrele de fier la o trăsură într-o jumătate de ceas, şi maiestatea voastră îmi spune să mă duc chiar acum la domnul Fouquet !

— Tocmai de aceea, trăsura cu pricina e gata pregătită.

— Ah, atunci e cu totul altceva ! zise căpitanul. Dacă trăsura e pregătită, foarte bine, nu rămîne decît să pornească la drum.

— Caii sînt înhămaţi.

— Ah !

— Iar vizitiul şi călăreţii aşteaptă în curtea cea mică a castelului.

D'Artagnan făcu o plecăciune.

— Nu-mi rămîne — adăugă el — decît să-l întreb pe rege unde trebuie să-l duc pe domnul Fouquet.

— La castelul din Angers, mai întîi.

— Foarte bine.

— Pe urmă, vom vedea.

— Da, sire.

— Domnule d'Artagnan, încă un cuvînt : ai băgat de seamă că, pentru a-l ridica astfel pe Fouquet, nu folosesc gărzile mele, ceea ce-l va înfuria pe domnul de Gesvres ?

— Maiestatea voastră nu foloseşte gărzile sale — zise muşchetarul puţin umilit — fiindcă n-are încredere în domnul de Gesvres. Iată totul.

— Ceea ce înseamnă, domnule, că am încredere în dumneata.

— Ştiu, sire, şi n-are rost s-o mai repetăm...

— Decît pentru a-ţi spune, domnule, că, începînd din acest moment, dacă se va întîmpla ca domnul Fouquet să evadeze printr-o împrejurare oarecare... S-au mai văzut cazuri din acestea.

— Da, sire, foarte adesea, dar cu alţii, nu cu mine.

— De ce nu cu dumneata ?

— Pentru că eu, sire, am vrut, cu puţin mai înainte, să-l salvez pe domnul Fouquet.

Regele tresări.

— Pentru că — urmă căpitanul — aveam dreptul să fac acest lucru, ghicind planul maiestăţii voastre, fără să mi se fi vorbit despre el, şi pentru că îl socoteam pe domnul Fouquet un om cumsecade. Şi eram liber să-i mărturisesc prietenia mea unui astfel de om, nu-i aşa ?

— În adevăr, domnule, dumneata mă faci să nu mai am încredere în serviciile dumitale !

— Dacă l-aş fi salvat atunci, eram cu desăvîrşire nevinovat ; spun mai mult chiar, aş fi făcut o faptă bună, căci domnul Fouquet nu e un om rău. Dar el s-a împotrivit, s-a lăsat în voia soartei ; n-a căutat să folosească ceasul libertăţii. Cu atît mai rău ! Acum am primit ordine, mă voi supune acestor ordine ; îl puteţi socoti pe domnul Fouquet ca şi arestat. E ca şi închis în castelul din Angers.

— Oh, dar nu-l ai încă în mînă, căpitane !

— Asta mă priveşte, sire ; fiecare cu meseria lui. Totuşi, vă rog, gîndiţi-vă bine. Îmi daţi cu adevărat ordinul să-l arestez pe domnul Fouquet ?

— Da, de o mie de ori da !

— Atunci, scrieţi-o pe hîrtie.

— Iată ordinul scris.

D'Artagnan îl citi, îl salută pe rege şi ieşi. De pe terasa înaltă îl zări pe Gourville, care trecea voios, îndreptîndu-se spre casa unde locuia Fouquet.

XLIII

CALUL ALB ŞI CALUL NEGRU

„Iată ceea ce e surprinzător — îşi spuse căpitanul. Gourville foarte voios şi umblînd pe străzi, cînd ştie aproape sigur că domnul Fouquet se află în primejdie, cînd e aproape sigur că el, Gourville, l-a prevenit pe domnul Fouquet, prin biletul de adineauri, biletul acela pe care domnul intendent superior l-a rupt în mii de bucăţi pe terasă şi l-a aruncat în vînt. Gourville îşi freacă mîinile, ceea ce înseamnă că a pus la cale ceva. De unde vine Gourville? Vine din strada Ierbii. Unde duce strada Ierbii?" Şi d'Artagnan urmări, pe deasupra acoperişurilor din Nantes, dominate de castel, liniile formate de străzi, aşa cum ar fi făcut pe un plan topografic; numai că, în loc de o hîrtie moartă şi netedă, goală şi pustie, harta aceasta vie se întindea în relief, plină de mişcare, cu strigătele şi umbrele oamenilor şi lucrurilor. Dincolo de parapetul oraşului, nesfîrşitele ogoare înverzite se înşirau de-a lungul Loarei, părînd că se călătoresc către orizontul împurpurat ce brăzda azurul apelor şi verdele negricios al mlaştinilor.

Chiar din faţa porţilor oraşului Nantes, două drumuri albe se desfăceau în zare ca două degete dezlipite ale unei mîini uriaşe. D'Artagnan, care îmbrăţişase cu privirea, de pe terasă, toată panorama din jur, fu condus de linia formată de strada Ierbii pînă la capătul unuia din aceste drumuri, ce pornea chiar de la una din porţile oraşului. Mai avea un pas de făcut, şi se pregătea să coboare scara terasei, să intre în turn, să ajungă la trăsura cu zăbrele şi să pornească spre casa lui Fouquet. Dar întîmplarea voi ca, în momentul cînd să apuce pe scară, privirea să-i fie atrasă de un punct mişcător ce se îndepărta pe linia acestui drum. „Ce-o fi acolo? se întrebă muşchetarul. Un cal care aleargă, un cal scăpat, fără îndoială; ce tare goneşte!" Punctul mişcător părăsi drumul şi apucă peste cîmpul arat. „Un cal alb

— continuă căpitanul, care vedea acum bine culoarea ce se desluşea luminoasă pe fondul întunecat — şi cineva e călare pe el ; pesemne vreun copil care-l duce la adăpat la vreun prund din apropiere, luînd-o de-a dreptul peste cîmp."

În clipa cînd începu să coboare primele trepte ale scării d'Artagnan şi uitase de aceste gînduri repezi ca fulgerul şi împletite în timp ce imaginea i se perinda prin faţa ochilor. Cîteva bucăţele albe de hîrtie erau împrăştiate pe treptele înnegrite ale scării. „Ei, ei ! îşi zise căpitanul. Iată cîteva urme din biletul rupt de domnul Fouquet. Bietul om ! Şi-a împrăştiat taina în vînt ; dar vîntul n-a vrut să i-o ia şi, iată, o aduce regelui. Hotărît, sărmane Fouquet, te urmăreşte nenorocul ! Lupta nu e egală ; soarta e împotriva ta. Steaua lui Ludovic al XIV-lea o întunecă pe a ta ; nă-pîrca e mai puternică şi mai vicleană decît veverita." D'Artagnan ridică una din aceste bucăţele de hîrtie, în timp ce cobora scara.

— Scrisul mărunt al lui Gourville ; nu m-am înşelat ! murmură el cercetînd slovele de pe bucăţica de hîrtie. Şi descifră cuvîntul *cal*. Ei drăcie ! făcu el.

Mai ridică o bucăţică de jos, dar pe aceasta nu era scris nimic. Pe o a treia bucăţică de hîrtie citi cuvîntul *alb*.

— *Cal alb* — silabisi el ca un copil care învaţă să citească. Ah, Dumnezeule, cal alb ! strigă bănuitorul căpitan.

Şi, asemenea grăuntolui de pulbere de armă, care, la foc, se umflă şi se face de o sută de ori mai mare, d'Artagnan, plin deodată de gînduri şi de bănuieli, se întoarse repede pe terasă. Calul alb gonea, gonea mereu înspre Loara, la malul căreia se zărea, printre aburii ce se ridicau din apă, o pînză mică ce se clătina ca un fulg.

— Oh, oh ! strigă muşchetarul. Un singur om poate goni cu atîta iuţeală peste cîmpurile arate. Numai un Fouquet, un bancher, poate fugi aşa, în plină zi, pe un cal alb... Numai seniorul de la Belle-Isle aleargă să scape spre mare, cînd sînt atîtea păduri dese prin împrejurimi... Şi numai un d'Artagnan pe lume poate să-l ajungă din urmă pe domnul Fouquet, care are o jumătate de ceas înainte şi care în mai puţin de un ceas va fi pe corabia lui.

Acestea zise, muşchetarul dădu ordin ca trăsura cu zăbrele de fier să fie dusă cît mai repede într-o pădurice de la marginea oraşului. Apoi îşi alese cel mai bun cal, sări

pe el şi străbătu în goană strada Ierbii, apucînd nu pe drumul pe care o luase Fouquet, ci chiar pe malul Loarei, încredinţat că astfel va cîştiga zece minute din timpul cît îi va trebui ca să-l ajungă, la încrucişarea celor două căi, pe fugar, care nu bănuia că ar putea să fie urmărit din această parte.

În goana calului şi în nerăbdarea sa de urmăritor, înfierbîntîndu-se ca la vînătoare, sau ca la război, d'Artagnan, atît de blînd, atît de bun cu Fouquet, se pomeni că devenise deodată crud şi aproape sîngeros. Mult timp alergă fără să fi mai zărit calul alb; furia lui căpătă proporţiile turbării; se temea că pierduse urma lui Fouquet; îşi spunea că acesta apucase pe vreo cărare croită pe sub pămînt sau că-şi schimbase calul alb cu unul din acei faimoşi cai negri, iuţi ca vîntul, pe care d'Artagnan îi admirase de atîtea ori la Saint-Mandé, rîvnindu-i pentru tăria şi iuţeala lor la fugă.

În aceste clipe, cînd vîntul îl lovea în ochi făcîndu-l să lăcrimeze, cînd şaua ardea sub el, cînd calul sîngerînd peste tot şi nechezînd de durere stîrnea în urma lui o ploaie de nisip şi de pietre, d'Artagnan, înălţîndu-se în scări, şi nevăzînd nimic pe apă, nimic sub copaci, începu să scruteze văzduhul ca un smintit. Era pe cale de a înnebuni. În furia lui nemaipomenită, se gîndea la căi aeriene, descoperite abia în veacul următor, şi îşi amintea de Dedal [1], cu marile lui aripi ce-l salvaseră din închisorile cretane. Un muget surd îi ieşea de pe buze. Repeta într-una, mistuit de teama de a nu se face de ruşine:

— Eu! Eu păcălit de un Gourville! Eu!... Se va spune c-am îmbătrînit, se va spune c-am primit un milion ca să-l las pe Fouquet să fugă!

Şi îşi înfigea tot mai adînc pintenii în coastele calului. Făcu o leghe în două minute. Deodată, la marginea unui imaş, în dosul unui tufiş, zări ceva alb, care apăru, dispăru, apoi se văzu iar pe un povîrniş mai înalt. D'Artagnan tresări de bucurie; gîndurile i se înseninară din nou. Îşi şterse sudoarea ce-i şiroia pe frunte, îşi descleştă genunchii, făcînd

[1] Personaj mitologic, arhitect grec care a construit labirintul din Creta, unde a fost închis apoi Minotaurul. Din ordinul regelui Minos, după terminarea construcţiei, Dedal a fost şi el închis în labirint. A scăpat de aici cu ajutorul unor aripi mari, pe care şi le-a făcut singur din pene şi ceară.

ca şi calul să răsufle mai în voie, şi, strîngînd frîul, încetini goana viteazului animal, complicele lui în această vînătoare de om. Putu astfel să cerceteze forma drumului şi distanţa dintre el şi Fouquet.

Ministrul îşi istovise calul său alb gonindu-l prin arături. Simţea nevoia să iasă la un pămînt mai tare, şi o apucă spre drum, tăind în linie dreaptă peste ogor. D'Artagnan, la rîndul lui, n-avea decît să meargă drept înainte, pe sub coama unui deal ce-l ascundea de ochii adversarului său, ca să-i iasă înainte chiar cînd Fouquet va ajunge la drum. Acolo va începe hărţuirea adevărată, acolo se va încinge lupta.

D'Artagnan îşi lăsă calul să răsufle adînc. Observă că ministrul mergea la trap, adică îşi lăsa şi el calul să răsufle. Erau însă prea grăbiţi, şi unul şi altul, pentru a ţine prea mult pasul acesta. Calul cel alb o zbughi ca o săgeată, de îndată ce dădu de un teren mai tare. D'Artagnan se aplecă peste oblînc, şi calul său negru porni la galop. Amîndoi urmau acelaşi drum ; tropotele celor opt copite se amestecau unele cu altele ; domnul Fouquet nu-l zărise încă pe d'Artagnan. Dar, ieşind de sub deal, un singur tropot răsuna în văzduh, acela al calului lui d'Artagnan, care gonea ca trăsnetul. Fouquet întoarse capul ; îl văzu, la o sută de paşi în urma lui, pe duşmanul său, aplecat pe coama calului. Nici o îndoială : curelele acelea care străluceau, tunica aceea roşie erau ale unui muşchetar. Fouquet se aplecă şi el pe oblînc şi calul său alb cîştigă vreo douăzeci de picioare în distanţă.

„Oh — îşi spuse d'Artagnan cu îngrijorare — atenţie ! Calul lui Fouquet nu e un cal oarecare !" Şi, cu luare-aminte, cercetă, cu ochiul lui sigur, iuţeala şi înfăţişarea acestui bidiviu. Spate rotund, coadă îngustă şi lungă, picioare subţiri şi scăpărătoare ca oţelul, copite mai tari decît cremenea. Dădu pinteni calului său, dar distanţa dintre ei rămînea aceeaşi.

D'Artagnan trăgea cu urechea, din zbor : nici o răsuflare de cal nu ajungea pînă la el, şi totuşi calul alb spinteca văzduhul. Calul negru, dimpotrivă, începea să gîfîie ca şi cum ar fi avut tignafes. „Chiar de-ar crăpa calul sub mine, dar trebuie să-l ajung !" îşi spuse muşchetarul. Şi începu să-l îndemne din zăbale, în timp ce cu pintenii îm-

pungea burta sîngerîndă a bietului animal. Calul, deznădăjduit, cîştigă douăzeci de stînjeni şi ajunse la o bătaie de pistol în urma lui Fouquet. „Curaj — îşi zise muşchetarul — curaj! Bălanul va obosi pînă la urmă; şi dacă nu va cădea calul, stăpînul lui tot va cădea!" Dar şi calul şi omul se ţineau tari, uniţi, cîştigînd iarăşi în distanţă. D'Artagnan scoase un răcnet sălbatic, ce-l făcu pe Fouquet să întoarcă faţa, în timp ce calul lui zbura ca vîntul.

— Straşnic cal! Grozav călăreţ! scrîşni căpitanul. Hei, la dracu, domnule Fouquet! Hei, în numele regelui!

Fouquet nu răspunse.

— Nu m-auzi? urlă d'Artagnan.

Calul făcu un pas greşit.

— Drace! răspunse laconic Fouquet.

Şi goana continuă.

D'Artagnan simţea că înnebuneşte; sîngele îi năvăli în valuri la tîmple, în ochi.

— În numele regelui, opreşte-te, sau te dobor cu un glonte! strigă el încă o dată.

— Fă-o! răspunse Fouquet din goana calului.

D'Artagnan smulse un pistol şi trase cocoşul, sperînd că zăngănitul metalului îl va face pe rivalul său să se oprească.

— Ai şi dumneata pistoale, apără-te!

Fouquet întoarse într-adevăr capul, auzind zgomotul cocoşului, şi, privindu-l pe d'Artagnan drept în faţă, îşi desfăcu, cu mîna dreaptă, haina ce-i acoperea pieptul, fără să se atingă de pistoalele sale.

Între ei erau acum numai douăzeci de paşi.

— La dracu! strigă d'Artagnan. N-am să te ucid. Dacă n-ai de gînd să tragi în mine, predă-te! Ce-i o închisoare?

— Mai bine mor! răspunse Fouquet. Voi suferi mai puţin.

D'Artagnan, cuprins de furie, aruncă pistolul în drum.

— Te voi prinde viu! răcni el.

Şi, printr-o sforţare de care numai acest neasemuit cavaler era în stare, ajunse cu calul său la zece paşi de calul alb; îşi şi întinsese mîna ca să apuce prada.

— Haide, ucide-mă! E mai omeneşte! strigă Fouquet.

— Nu! Viu, viu! şuieră căpitanul.

Calul lui se poticni pentru a doua oară; al lui Fouquet o luă înainte. Era ceva nemaiauzit goana acestor doi cai,

care nu mai rezistau decît prin voința călăreților. După galopul nebunesc urmă un trap întins, apoi un trap încetinit. Dar goana li se părea tot atît de mare celor doi voinici istoviți de oboseală.

D'Artagnan, scos din răbdări, smulse de la brîu al doilea pistol și-l îndreptă spre calul alb.

— Trag în cal, nu în dumneata ! strigă el către Fouquet.

Și apăsă pe trăgaci. Animalul fu atins în șold ; făcu o săritură furioasă și se ridică în două picioare.

Calul lui d'Artagnan căzu mort, sleit de puteri. „Sînt un om dezonorat — gîndi mușchetarul — sînt un om nenorocit."

— Fie-ți milă, domnule Fouquet, aruncă-mi unul din pistoalele dumitale, să-mi zbor creierii !

Fouquet își continuă goana.

— Te implor ! Te implor ! strigă d'Artagnan. Ceea ce dumneata nu vrei să faci acum, voi face eu însumi peste un ceas ; dar aici, în mijlocul drumului acesta, aș muri vitejește, fără a-mi pierde cinstea. Fă-mi acest bine, domnule Fouquet !

Fouquet nu răspunse, îndemnîndu-și calul înainte. D'Artagnan începu să alerge pe jos după rivalul său. Rînd pe rînd, își aruncă la pămînt pălăria, haina, care-l îngreuiau, apoi teaca spadei, ce-l încurca în fugă. Spada însăși i se părea prea grea în mînă, și-o aruncă și pe ea, ca și teaca.

Calul alb horcăia ; d'Artagnan se apropia de el. Din trap, animalul, zdrobit, ajunse la pas, clătinîndu-și capul într-o parte și în alta, ametit ; sîngele îi curgea pe nări, amestecat cu spumă. D'Artagnan, printr-o ultimă sforțare, se repezi la Fouquet, îl apucă de un picior și-i spuse cu un glas întretăiat, înăbușit :

— Te arestez în numele regelui ! Zdrobește-mi capul ; ne vom fi făcut astfel amîndoi datoria.

Fouquet zvîrli departe, în apele rîului, cele două pistoale pe care ar fi putut pune mîna d'Artagnan ; apoi, descălecînd, zise :

— Sînt prizonierul dumitale, domnule. Vrei să te sprijini de brațul meu, căci ai să cazi jos !

— Mulțumesc — bîigui d'Artagnan, care, într-adevăr, simțea că pămîntul se învîrtește cu el și că cerul i se prăbușește în cap.

Şi se rostogoli în ţărînă, sleit de puteri, abia răsuflînd. Fouquet coborî malul rîului, îşi umplu pălăria cu apă şi se întoarse să răcorească tîmplele muşchetarului, strecurîndu-i cîteva picături reci între buze. D'Artagnan se ridică, privind în jurul lui cu ochi rătăciţi. Îl văzu pe Fouquet îngenuncheat, cu pălăria udă în mînă şi zîmbindu-i cu o nespusă blîndeţe.

— N-ai fugit, aşadar ! rosti el. Oh, domnule, adevăratul rege, judecînd după loialitate, după inimă, după mărinimia sufletească, nu e Ludovic de la Luvru, nici Filip din Sfînta Margareta, ci dumneata, proscrisul, osînditul !

— Eu care nu sînt pierdut astăzi decît din pricina unei singure greşeli, domnule d'Artagnan.

— Care, Dumnezeule ?

— Aceea că n-am ştiut să-ţi fiu prieten... Dar cum vom face să ne întoarcem la Nantes ? Sîntem destul de departe.

— Aşa-i — murmură d'Artagnan îngîndurat şi mohorît la faţă.

— Calul alb se va întrema poate ; era un cal atît de bun ! Urcă-te pe el, domnule d'Artagnan ; eu voi merge pe jos pînă te vei fi odihnit.

— Bietul animal ! Rănit ! murmură muşchetarul.

— Va merge, îţi spun, îl cunosc eu. Ceva mai mult, să încălecăm amîndoi pe el.

— Să încercăm — zise căpitanul.

Dar animalul, sub această îndoită povară, se încovoie, se împletici, apoi porni şi merse cîteva minute, pe urmă se poticni şi căzu alături de calul negru, pînă lîngă care ajunsese.

— Vom merge pe jos, aşa a hotărît soarta ; plimbarea va fi minunată — reluă Fouquet trecîndu-şi braţul pe sub cel al lui d'Artagnan.

— S-o ia dracul ! bufni acesta cu privirea ţeapănă, cu sprîncenele încruntate, cu inima grea. Blestemată zi !

Făcură astfel, încet, cele patru leghe ce-i despărţeau de pădurea la marginea căreia îi aştepta trăsura cu o escortă. Cînd Fouquet zări această sinistră cuşcă, îi spuse lui d'Artagnan, care-şi lăsă ochii în jos, ruşinîndu-se parcă în locul lui Ludovic al XIV-lea :

— Iată o idee care nu vine de la un om cumsecade, căpitane d'Artagnan ; ea nu-i a dumitale. Pentru ce aceste zăbrele ?

— Pentru a vă împiedica să aruncaţi bilete în afară.

— Bună născocire !

— Dar puteţi vorbi, dacă nu puteţi scrie— adăugă muşchetarul.

— Să vorbesc... cu dumneata ?

— Da... dacă aveţi chef.

Fouquet stătu o clipă pe gînduri, apoi, privindu-l pe căpitan în faţă, îi spuse :

— Un singur cuvînt ; îl vei reţine ?

— Îl voi reţine.

— Şi-l vei spune cui vreau eu ?

— Îl voi spune.

— Saint-Mandé ! rosti în şoaptă Fouquet.

— Bine. Pentru cine ?

— Pentru doamna de Bellière, sau pentru Pellisson.

— S-a făcut !

Trăsura trecu prin Nantes şi apucă drumul spre Angers.

XLIV

UNDE VEVERIŢA CADE ŞI NAPÎRCA ZBOARĂ

Erau ceasurile două după-amiază. Regele, plin de nerăbdare, ieşea mereu din cabinetul său pe terasă şi, din cînd în cînd, deschidea uşa de la coridor, spre a vedea ce fac secretarii lui.

Domnul Colbert, aşezat în acelaşi loc unde domnul de Saint-Aignan stătuse toată dimineaţa, vorbea încet cu domnul de Brienne. Regele deschise deodată uşa şi, adresîndu-li-se celor doi, întrebă :

— Ce vorbiți acolo ?

— Discutam despre prima ședință a adunării — răspunse de Brienne, ridicîndu-se în picioare.

— Foarte bine ! zise regele, și reintră în cabinet.

După cinci minute, clopoțelul îl chemă pe Rose, care avea oră de primire.

— Ai terminat copiile ? îl întrebă regele.

— Nu încă, sire.

— Vezi dacă domnul d'Artagnan s-a întors.

— Nu încă, sire.

— Ciudat ! murmură regele. Să vină domnul Colbert.

Colbert se înfățișă ; aștepta această clipă de dimineață.

— Domnule Colbert — zise regele foarte neliniștit — ar trebui totuși să știm ce s-a întîmplat cu domnul d'Artagnan.

Colbert, cu glasul lui potolit, întrebă :

— Unde crede regele că trebuie să-l caut ?

— Ei, domnule, nu știi unde l-am trimis ? zise Ludovic cu asprime.

— Maiestatea voastră nu mi-a spus nimic.

— Domnule, sînt lucruri care se ghicesc, și dumneata, mai ales, ești dintre aceia care le ghicești.

— Am putut să presupun, sire ; dar nu mi-am îngăduit să ghicesc totul.

Abia sfîrși de rostit Colbert aceste cuvinte, că un glas mai aspru decît acela al regelui întrerupse convorbirea începută între monarh și demnitar.

— D'Artagnan ! exclamă regele foarte voios.

D'Artagnan, palid și cu o înfățișare încruntată, i se adresă regelui :

— Sire, maiestatea voastră este cel care a dat ordine mușchetarilor mei ?

— Ce ordine ? făcu regele.

— Cu privire la locuința domnului Fouquet !

— Nici unul ! răspunse Ludovic.

— Ah, ah ! rosti mușchetarul, mușcîndu-și mustața. Nu m-am înșelat : este domnul !

Și arătă spre Colbert.

— Ce ordin ? Spune ! zise regele.

— Ordin de a răscoli o casă întreagă, de a bate servitorii şi ofiţerii domnului Fouquet, de a sparge sertarele, de a prăda o locuinţă paşnică. La dracu ! Un ordin de sălbatic !

— Domnule ! făcu, foarte palid, Colbert.

— Domnule — îi ripostă d'Artagnan — regele singur, înţelegi, regele singur are dreptul să le dea ordine muşchetarilor mei ! Dumneata n-ai voie s-o faci, şi ţi-o spun în faţa maiestăţii sale : nişte gentilomi ce poartă spadă nu sînt nişte coate-goale cu pana la ureche.

— D'Artagnan ! D'Artagnan ! murmură regele.

— E umilitor ! continuă muşchetarul. Soldaţii mei sînt dezonoraţi ! Eu nu comand o ceată de haidamaci sau de contopişti de la vistierie, la dracu !

— Dar ce s-a întîmplat ? Explică-mi ! zise regele cu autoritate.

— S-a întîmplat, sire, că domnul, domnul care n-a fost în stare să ghicească ordinele maiestăţii voastre şi care, prin urmare, n-a ştiut că eu îl arestam pe domnul Fouquet, domnul care a pus să se facă o cuşcă de fier pentru stăpînul lui de ieri, l-a trimis pe domnul de Roncherat la locuinţa domnului Fouquet şi, ca să pună mîna pe hîrtiile intendentului superior, a ridicat toate mobilele dinăuntru. Muşchetarii mei erau în jurul casei de azi-dimineaţă. Acesta fusese ordinul meu. Pentru ce şi-a îngăduit altcineva să-i bage în casă ? Pentru ce, silindu-i să ia parte la acest jaf, a făcut din ei nişte complici ? La dracu ! Noi îl servim pe rege, dar nu sîntem slugile domnului Colbert !

— Domnule d'Artagnan — rosti regele cu severitate — ia seama, nu în prezenţa mea, şi pe un asemenea ton, se cuvine să aibă loc astfel de explicaţii !

— Am făcut totul spre binele regelui — bolborosi Colbert cu o voce gîtuită. E prea mult să fiu tratat astfel de un ofiţer al maiestăţii sale, şi asta fără putinţa de a mă răzbuna, din pricina respectului pe care i-l port regelui.

— Respectul pe care i-l porţi regelui — strigă d'Artagnan cu ochii plini de flăcări — este, înainte de toate, să-i respecţi autoritatea, să insufli dragoste pentru persoana lui ! Orice factor al unei forţe, chiar fără comandă, reprezintă această forţă, şi cînd poporul blestemă mîna care-l loveşte, Dumnezeu aruncă vina pe mîna regală, înţelegi dumneata ? Trebuie oare ca un soldat trecut timp de patruzeci de ani

prin sînge şi răni să-ţi dea această lecţie, domnule? Trebuie ca milostivirea să fie partea mea, şi cruzimea a dumitale? Dumneata ai arestat, ai legat şi ai întemniţat nişte oameni nevinovaţi!

— Complicii domnului Fouquet, poate — zise Colbert.

— Cine îţi spune că domnul Fouquet are complici, sau chiar că el ar fi vinovat? Asta numai regele o ştie, şi dreptatea lui nu e oarbă. Cînd el va spune: „Arestează, închide pe cutare oameni", atunci trebuie să te supui. Nu-mi mai vorbi deci de respectul pe care i-l porţi regelui, şi ia seama la cuvintele pe care le rosteşti, căci n-aş vrea ca ele să cuprindă vreo ameninţare, ştiut fiind că regele nu-i lasă pe cei ce-l servesc rău să-i ameninţe pe cei care-l servesc cu credinţă, altfel — Dumnezeu să mă ierte! — dacă aş avea un stăpîn atît de ingrat, aş şti să mă fac singur respectat.

Spunînd acestea, d'Artagnan se proţăpi plin de semeţie în cabinetul regelui, cu privirea scînteind, cu mîna pe spadă, cu buzele tremurîndu-i, prefăcîndu-se şi mai înfuriat decît era cu adevărat. Colbert, umilit, clocotind de mînie, îl salută pe rege, ca şi cum i-ar fi cerut îngăduinţa să se retragă. Regele, clătinat în mîndria şi în curiozitatea lui, nu ştia ce hotărîre să ia. D'Artagnan îl văzu că şovăie. A mai rămîne mult acolo însemna a face o greşeală; trebuia să obţină un triumf asupra lui Colbert, şi singurul mijloc era să-l aţîţe atît de adînc şi atît de tare pe rege, încît să nu-i lase maiestăţii sale altă ieşire decît să aleagă între unul şi altul dintre cei doi vrăjmaşi.

D'Artagnan, deci, se înclină, ca şi Colbert. Dar regele, care voia, mai presus de orice, să afle veşti cît mai exacte şi cît mai amănunţite despre arestarea intendentului superior al finanţelor, a aceluia care-l făcuse la un moment dat să tremure, regele, înţelegînd că supărarea lui d'Artagnan îl va sili să amîne cu un sfert de ceas, cel puţin, amănuntele pe care ardea de nerăbdare să le cunoască, Ludovic, spunem, îl uită pe Colbert, care nu avea să-i spună nimic nou, şi-l opri pe căpitanul său de muşchetari.

— Bine, domnule — zise el — să rezolvăm mai întîi treaba pentru care ai venit aici; te vei odihni după aceea.

D'Artagnan, care se pregătea să treacă pragul, se opri la chemarea regelui şi se întoarse din drum. Colbert fu nevoit să plece. Faţa lui luă o culoare stacojie; ochii săi

negri şi duşmănoşi aruncară o flacără întunecată de sub sprîncenele-i stufoase ; făcu un pas, se înclină dinaintea regelui, se ridică pe jumătate cînd trecu pe lîngă d'Artagnan şi ieşi cu moartea în inimă. D'Artagnan, rămas singur cu regele, se îmblînzi într-o clipă, luînd o înfăţişare potrivită cu momentul.

— Sire — zise el — sînteţi un rege tînăr. Privind aurora, omul îşi poate da seama dacă ziua va fi frumoasă sau urîtă. Cum va putea poporul pe care Dumnezeu l-a orînduit sub legile voastre, sire, să prevadă sub ce zodie se va desfăşura domnia voastră, dacă, între voi şi el, lăsaţi să-şi facă de cap nişte miniştri stăpîniţi de ură şi răutate ? Dar să ne întoarcem la ale mele, sire ; să renunţăm la o discuţie care poate să vi se pară îndrăzneaţă, nelalocul ei chiar. Să revenim la mine. L-am arestat pe domnul Fouquet.

— Ţi-a trebuit cam mult timp ! spuse regele pe un ton mustrător.

D'Artagnan îl privi în ochi.

— Văd că m-am exprimat greşit — zise el. Am anunţat pe maiestatea voastră că l-am arestat pe domnul Fouquet ?

— Da ; ei bine ?

— Ei bine, ar fi trebuit să-i spun maiestăţii voastre că domnul Fouquet m-a arestat pe mine ; ar fi fost mai exact. Restabilesc deci adevărul : am fost arestat de domnul Fouquet.

Fu rîndul lui Ludovic al XIV-lea să se arate nedumerit ; maiestatea sa rămase uimit. D'Artagnan, cu privirea lui pătrunzătoare, cîntări într-o clipită tot ceea ce se petrecea în mintea stăpînului. Nu-i lăsă timp să pună întrebări. Povesti, cu acea poezie, cu acel pitoresc de care numai el poate era în stare pe atunci, evadarea domnului Fouquet, urmărirea, goana înverşunată, în sfîrşit, acea mărinimie fără pereche a ministrului, care putea să fugă de zece ori, care putea să-şi ucidă de douăzeci de ori adversarul pornit pe urmele lui, dar care a preferat temniţa, poate şi mai rău chiar, decît să-l umilească pe acela trimis să-i răpească libertatea.

Pe măsură ce căpitanul de muşchetari vorbea, regele se frămînta, sorbindu-i cuvintele şi pocnindu-şi vîrful unghiilor unele de altele.

— Rezultă de aici, sire, cel puţin pentru mine, că un om care se poartă astfel e un om cumsecade şi nu poate fi un duşman al regelui. Aceasta este părerea mea, şi o repet în faţa maiestăţii voastre. Ştiu că regele îmi va spune: „Raţiune de stat", şi mă închin. Fie! N-am nimic de zis. Dar eu sînt soldat; am primit un ordin; ordinul a fost îndeplinit, fără vrerea mea, e adevărat; dar a fost îndeplinit. Mai departe, tac.

— Unde se află domnul Fouquet în acest moment? întrebă Ludovic după o clipă de tăcere.

— Domnul Fouquet, sire — răspunse d'Artagnan — e în cuşca de fier pe care i-a pregătit-o domnul Colbert şi goneşte în galopul a patru cai zdraveni pe drumul ce duce la Angers.

— De ce l-ai lăsat singur pe drum?

— Pentru că maiestatea sa nu mi-a spus să mă duc la Angers. Dovada, cea mai bună dovadă pe care o invoc, este că regele mă căuta chiar adineauri... Şi apoi, mai aveam şi un alt motiv.

— Care?

— Fiind cu el, bietul domn Fouquet n-ar fi încercat niciodată să evadeze.

— Ei bine? strigă regele cu stupefacţie.

— Maiestatea voastră trebuie să înţeleagă şi înţelege, negreşit, că dorinţa mea cea mai mare este să-l ştiu pe domnul Fouquet în libertate. L-am lăsat în seama unuia din brigadierii mei, cel mai netot pe care l-am putut găsi printre muşchetarii mei, pentru ca prizonierul să poată fugi.

— Ai înnebunit, domnule d'Artagnan? strigă regele, încrucişîndu-şi braţele la piept. Poate cineva să spună asemenea prăpăstii, după ce a avut nenorocul să le gîndească?

— Ah, sire, n-o să vă aşteptaţi, desigur, din partea mea, să devin duşmanul domnului Fouquet, după toate cele ce a făcut pentru mine şi pentru maiestatea voastră. Nu, să nu mi-l daţi niciodată în pază, dacă vreţi ca el să rămînă zăvorît. Oricît de bine ar fi închisă colivia, pasărea tot va sfîrşi prin a-şi lua zborul.

— Sînt surprins — zise regele cu un glas înfundat — că nu te-ai grăbit să-l ajuţi şi dumneata pe acela pe care

domnul Fouquet voia să-l pună pe tronul meu. Ai fi avut tot ce-ți trebuie : dragoste și recunoștință. În serviciul meu, domnule, ai de-a face cu un stăpîn !

— Dacă domnul Fouquet nu s-ar fi dus să vă caute la Bastilia — răspunse d'Artagnan cu un glas apăsat — un singur om ar fi făcut asta, și acest om sînt eu. O știți prea bine, sire.

Regele se stăpîni. În fața acestor cuvinte atît de sincere, atît de adevărate, ale căpitanului său de mușchetari, nu mai avea ce să spună. Ludovic, ascultîndu-l pe d'Artagnan, își aminti de d'Artagnan cel de altădată, acela care, la Palatul Regal, sta ascuns în dosul perdelelor de la patul lui cînd poporul Parisului, condus de cardinalul de Retz, venise să se încredințeze că regele era acolo ; de d'Artagnan pe care-l saluta cu mîna pe fereastra trăsurii, atunci cînd se îndrepta spre Notre-Dame, întorcîndu-se de la Paris ; de soldatul care demisionase la Blois ; de locotenentul pe care-l chemase lîngă dînsul, cînd moartea lui Mazarin îi dăduse puterea ; de omul pe care-l găsise totdeauna loial, curajos și devotat. Monarhul se apropie de ușă și-l strigă pe Colbert. Acesta nu părăsise coridorul unde lucrau secretarii. Colbert apăru.

— Colbert, ai pus dumneata să se facă o percheziție la domnul Fouquet ?

— Da, sire.

— Și ce-ai constatat ?

— Domnul de Roncherat, trimis cu mușchetarii maiestății voastre, mi-a adus niște hîrtii — răspunse Colbert.

— Le voi vedea... Te rog să-mi dai mîna.

— Mîna mea, sire ?

— Da, ca s-o pun în aceea a domnului d'Artagnan. La drept vorbind, d'Artagnan — adăugă regele cu un surîs, întorcîndu-se către soldatul care, la vederea slujbașului, își reluase atitudinea lui semeață — dumneata nu-l cunoști pe omul acesta ; faceți cunoștință.

Și i-l arătă pe Colbert.

— E un slujitor neînsemnat în funcții de subaltern, dar va fi un mare om dacă-l ridic la primul rang.

— Sire ! bolborosi Colbert, zăpăcit de bucurie și de teamă.

— Am înțeles de ce — șopti d'Artagnan la urechea regelui. Era gelos ?

— Întocmai, și gelozia sa îi ținea aripile legate.

— Va fi de aici înainte un șarpe înaripat — murmură mușchetarul cu un rest de ură împotriva dușmanului său de adineauri.

Dar Colbert, apropiindu-se de el, i se înfățișă înaintea ochilor cu o fizionomie atît de deosebită de aceea pe care i-o știa de obicei, îi apăru atît de bun, atît de blînd, atît de supus, privirea lui luă expresia unei atît de nobile înțelegeri, încît d'Artagnan, cunoscător în fizionomii, fu mișcat, aproape zdruncinat în convingerile sale. Colbert îi strînse mîna.

— Ceea ce ți-a spus regele, domnule, dovedește cît de bine cunoaște maiestatea sa oamenii. Împotrivirea dîrză pe care am arătat-o pînă azi față de abuzuri, nu față de oameni, e o dovadă că am vrut să-i pregătesc regelui meu o mare domnie, țării mele, o mare bunăstare. Am multe idei, domnule d'Artagnan ; le vei vedea înflorind în soarele păcii publice ; și dacă n-am încredințarea și fericirea de a cîștiga prietenia oamenilor cinstiți, sînt cel puțin sigur, domnule, că voi căpăta stima lor. Pentru admirația lor, domnule, mi-aș da și viața.

Această schimbare, această înălțare neașteptată, această încuviințare tăcută a regelui îi dădură mult de gîndit mușchetarului. Îl salută foarte cuviincios pe Colbert, care nu-l slăbea din ochi. Regele, văzîndu-i împăcați, îi lăsă să plece ; ieșiră împreună. Pe coridor, noul ministru, oprindu-l pe căpitan, îi spuse :

— Este cu neputință, domnule d'Artagnan, ca un ochi ca al dumitale să nu fi înțeles, de la prima aruncătură de privire, ce fel de om sînt eu ?

— Domnule Colbert — răspunse mușchetarul — raza de soare pe care o avem în privire ne împiedică să vedem chiar și cărbunii cei mai aprinși. Omul ajuns la putere strălucește, știi asta, și, de vreme ce-ai ajuns aici, pentru ce ai mai continua să-l asupreși pe cel care a căzut în dizgrație și s-a prăbușit de atît de sus ?

— Eu, domnule ? zise Colbert. Oh, domnule, nu-l voi asupri niciodată ! Am vrut să administrez finanțele, și să le

administrez singur, fiindcă sînt ambiţios, şi mai ales fiindcă am cea mai mare încredere în însuşirile mele ; deoarece ştiu că tot aurul acestei ţări îmi va curge pe sub ochi, şi-mi place să privesc aurul regelui ; deoarece, dacă voi trăi încă treizeci de ani, în treizeci de ani nici un singur ban nu mi se va lipi de degete ; deoarece, cu acest aur, eu voi clădi hambare, palate, oraşe, voi construi porturi ; voi întemeia o flotă puternică, voi înzestra corăbii, care vor duce numele Franţei pînă la popoarele cele mai îndepărtate ; voi înfiinţa biblioteci, academii ; voi face din Franţa prima ţară din lume şi cea mai bogată. Iată pentru ce eram împotriva lui Fouquet, care mă împiedica să trec la fapte. Şi la urmă, cînd voi fi mare şi puternic, cînd Franţa va fi mare şi puternică, voi striga la rîndul meu : „Îndurare !"

— Îndurare ai spus ? Atunci să-i cerem regelui să-i redea libertatea. Regele nu-l osîndeşte azi decît din pricina dumitale.

Colbert ridică încă o dată capul.

— Domnule — zise el — ştii foarte bine că nu e nimic de făcut şi că regele are motive personale să-l urască pe domnul Fouquet, nu e nevoie să-ţi spun eu asta.

— Regele va obosi, va uita.

— Regele nu uită niciodată, domnule d'Artagnan... Iată, regele cheamă şi va da un ordin ; eu nu l-am înrîurit cu nimic, nu-i aşa ? Ascultă.

Într-adevăr, regele îşi chema secretarii.

— Domnul d'Artagnan ! strigă el.

— Iată-mă, sire.

— Dă-i domnului de Saint-Aginan douăzeci dintre muşchetarii dumitale, pentru a-l păzi pe domnul Fouquet.

D'Artagnan şi Colbert schimbară o privire.

— Şi, de la Angers — continuă regele — prizonierul va fi adus la Bastilia din Paris.

— Ai avut dreptate — îi spuse căpitanul ministrului.

— Saint-Aignan — adăugă regele — vei trece prin arme pe oricine îi va vorbi în şoaptă, pe drum, domnului Fouquet.

— Dar eu, sire ? zise ducele.

— Dumneata, domnule, nu-i vei vorbi decît în prezenţa muşchetarilor.

Ducele se înclină şi ieşi pentru a porni să îndeplinească ordinul. D'Artagnan voia să se retragă şi el; regele îl opri.

— Domnule — zise el — te vei duce numaidecît să pui stăpînire pe insula şi castelul din Belle-Isle-en-Mer.

— Da, sire. Eu singur?

— Vei lua atîta trupă cîtă va fi nevoie ca să nu dai greş, dacă vei întîmpina împotrivire.

Un murmur de neîncredere şi linguşire se făcu auzit în rîndurile curtenilor.

— Asta s-a mai văzut — zise d'Artagnan.

— Am văzut-o în copilăria mea — reluă regele — şi nu vreau s-o mai văd. M-ai înţeles? Du-te, domnule, şi să nu te întorci aici decît cu cheile cetăţii.

Colbert se apropie de d'Artagnan.

— O însărcinare — zise el — care, dacă o vei sfîrşi cu bine, îţi va aduce bastonul de mareşal.

— Pentru ce-mi spui aceste vorbe: *dacă o voi sfîrşi cu bine?*

— Fiindcă e foarte grea.

— Ah, în ce privinţă?

— Ştiu că ai prieteni la Belle-Isle, domnule d'Artagnan, şi nu e uşor, pentru un om ca dumneata, să treacă peste trupul unui prieten spre a ajunge la ţintă.

D'Artagnan lăsă capul în jos, în timp ce Colbert se întoarse lîngă rege.

Un sfert de ceas mai tîrziu, căpitanul primi ordinul scris de a arunca în aer Belle-Isle, în caz că va întîmpina rezistenţă, şi dreptul de a judeca şi osîndi asupra tuturor localnicilor sau *refugiaţilor*, cu menţiunea de a nu lăsa să-i scape nici unul. „Colbert avea dreptate — gîndi d'Artagnan. Bastonul meu de mareşal al Franţei ar costa viaţa celor doi prieteni ai mei. Numai să nu se uite că prietenii mei nu sînt atît de proşti ca păsările şi ei n-au să aştepte mîna păsărarului ca să-şi desfacă aripile. Această mînă, eu le-o voi arăta din vreme, încît ei vor avea răgazul s-o şteargă. Sărmane Porthos! Sărmane Aramis! Nu, izbînda mea nu vă va costa nici un fulg din aripile voastre!"

Ajungînd la această încheiere, d'Artagnan strînse armata regală, o îmbarcă la Paimboeuf şi ridică pînzele fără a mai fi pierdut o clipă.

BELLE-ISLE-EN-MER

La capătul digului, pe parapetul bătut de marea furioasă în fluxul înserării, doi bărbaţi, ţinîndu-se de braţ, vorbeau cu însufleţire şi foarte tare, fără ca vreo altă făptură omenească să le poată auzi cuvintele, cu toate că acestea erau duse pînă departe de vînt, dimpreună cu spuma albă smulsă din crestele valurilor. Soarele se pregătea de culcare în marele giulgiu al oceanului, înroşit ca un cuptor uriaş. Din cînd în cînd, unul dintre cei doi bărbaţi se întorcea către răsărit, cercetînd marea cu o sumbră neliniştе. Celălalt, cercetînd trăsăturile însoţitorului său, părea că încearcă să-i citească în priviri. Apoi, muţi, amîndoi, frămîntaţi de gînduri negre, îşi reluau plimbarea. Aceşti doi bărbaţi, oricine i-a recunoscut, erau proscrişii noştri, Porthos şi Aramis, refugiaţi la Belle-Isle după prăbuşirea speranţelor lor, după zădărnicirea marelui plan al domnului d'Herblay.

— Orice ai spune tu, dragul meu Aramis — repeta Porthos sorbind cu putere aerul sărat al mării ce-i umfla pieptul de gigant — orice ai spune tu, Aramis, nu e lucru curat ca, de două zile, să nu se mai întoarcă nici o barcă de pescuit din cîte au plecat. Marea nu e furtunoasă, iar timpul a fost mereu liniştit, fără cea mai mică răscolire, şi chiar de-ar fi fost o furtună, nu toate bărcile noastre s-ar fi înecat. De aceea, zic, nu-i lucru curat, şi această dispariţie a pescarilor mă pune pe gînduri, crede-mă.

— Aşa-i — murmură Aramis — ai dreptate, prietene Porthos. În toate astea se ascunde ceva.

— Şi, pe deasupra — adăugă Porthos, căruia încuviinţarea episcopului de Vannes părea să-i aţîţe gîndurile — pe deasupra, ai băgat de seamă că, chiar dacă bărcile s-ar fi înecat, nici o epavă n-a fost adusă de valuri la ţărm?

— Am băgat de seamă, ca şi tine, da.

— Şi observă, rogu-te, că singurele două bărci ce mai rămăseseră în insulă şi pe care le-am trimis în căutarea celorlalte...

Aramis îşi întrerupse aci însoţitorul printr-un strigăt şi printr-o mişcare atît de bruscă, încît Porthos se opri încremenit.

— Ce spui, Porthos ? Cum ? Ai trimis ultimele două bărci...

— În căutarea celorlalte, da — răspunse foarte nevinovat Porthos.

— Nenorocitule ! Ce-ai făcut ? Atunci sîntem pierduţi ! răcni episcopul.

— Pierduţi ?... Poftim ? făcu Porthos îngrozit. Pentru ce pierduţi, Aramis ? De ce sîntem pierduţi ?

Aramis îşi muşcă buzele.

— Nimic, nimic. Iartă-mă, voiam să spun...

— Ce ?

— Că, dacă am vrea, dacă ne-ar veni pofta să facem o plimbare pe mare, n-am avea cum.

— Hm ! Asta te frămîntă ? Straşnică poftă, pe legea mea ! În ce mă priveşte, nu-i duc dorul de loc. Dacă mi-e dor de ceva, nu sînt, crede-mă, micile sau marile plăceri pe care le-aş putea avea la Belle-Isle ; dacă mi-e dor de ceva, Aramis, apoi mi-e dor de Pierrefonds, de Bracieux, de Vallon, de frumoasa mea Franţă. Aici nu mă simt în Franţa, dragă prietene ; mă simt undeva, nu ştiu unde. Oh, pot să ţi-o spun din toată inima, şi dragostea ta îmi va ierta această sinceritate, dar îţi mărturisesc că nu sînt fericit la Belle-Isle ; nu, crede-mă, eu, unul, nu sînt fericit aici !

Aramis oftă încet.

— Dragă prietene — răspunse el — iată pentru ce ai făcut rău că ai trimis în căutarea pescarilor plecaţi de două zile cele două bărci care ne mai rămăseseră. Dacă nu le-ai fi trimis după celelalte, acum am fi fost plecaţi.

— Plecaţi ? Dar consemnul, Aramis ?

— Ce consemn ?

— La naiba ! Consemnul pe care mi-l repetai mereu şi cu orice prilej : că trebuie să apărăm Belle-Isle împotriva uzurpatorului. Ai uitat ?

— Aşa-i — murmură încă o dată Aramis.

— Vezi dar, dragul meu, că nu putem pleca de-aici şi că trimiterea celor două bărci în căutarea celorlalte nu ne încurcă întru nimic.

Aramis tăcu, şi privirea lui nedesluşită, ca a unui pescăruş, rătăci îndelung pe deasupra mării, cercetînd văzduhul şi căutînd să străpungă zarea.

— Cu toate astea, Aramis — continuă Porthos, care ţinea la gîndul lui, şi ţinea la acest gînd cu atît mai mult cu cît episcopul îl găsise bun — cu toate astea, nu mi-ai dat totuşi nici o lămurire cu privire la nenorocirea ce li s-ar fi putut întîmpla bărcilor noastre. Sînt întîmpinat cu ţipete şi tînguiri peste tot pe unde trec ; copiii plîng văzîndu-şi mamele deznădăjduite, ca şi cum aş putea eu să le aduc înapoi părinţii şi soţii plecaţi. Ce crezi de asta, prietene, ce trebuie să le răspund ?

— Să presupunem orice, bunul meu Porthos, dar să nu spunem nimic.

Acest răspuns nu-l mulţumi de loc pe Porthos. Se întoarse din drum şi mormăi ceva, încîudat. Aramis îl opri din mers pe vajnicul ostaş.

— Îţi mai aduci aminte — rosti el cu tristeţe, strîngînd cu multă căldură în mîinile sale cele două mîini ale uriaşului — îţi mai aduci aminte, prietene, că în frumoşii ani ai tinereţii noastre, atunci cînd eram tari şi neînfrînţi, eu şi cu tine şi cu ceilalţi doi, îţi mai aduci aminte, Porthos, că, de cîte ori ne venea cheful să ne întoarcem în Franţa, acest linţoliu de apă sărată nu ne putea niciodată opri din cale ?

— Oh — făcu Porthos — şase leghe !

— Dacă m-ai fi văzut plutind pe o scîndură, tu ai fi rămas la ţărm, Porthos ?

— Nu, pe viul Dumnezeu, nu, Aramis ! Dar astăzi, gîndeşte-te, ce scîndură ne-ar trebui, dragă prietene ; mai ales mie !

Şi seniorul de Bracieux îşi aruncă privirea, rîzînd cu mîndrie, asupra rotunjimii lui colosale.

— Spune drept, nu ţi-e puţin urît şi ţie la Belle-Isle ? Nu tînjeşti după tihna reşedinţei tale, după palatul tău episcopal de la Vannes ? Haide, mărturiseşte.

— Nu — răspunse Aramis, fără a îndrăzni să se uite la Porthos.

— Atunci, să rămînem aici — zise prietenul lui cu un oftat care, în ciuda sforţării de a şi-l înăbuşi, se revărsă cu zgomot din pieptul său. Să rămînem, da ! Şi, totuşi — adăugă el — dacă am vrea, uite-aşa, dacă ne-ar picni gîndul, dacă ni s-ar face de întors în Franţa, acum cînd nu mai avem nici o barcă...

— Ai mai băgat de seamă altceva, dragă prietene ? Că, de cînd au dispărut bărcile noastre, de două zile de cînd pescarii noştri nu s-au mai întors, nici o bărcuţă n-a mai atins coastele insulei ?

— Da, aşa e, ai dreptate. Am băgat de seamă şi eu asta ; ceea ce nu e greu, mai ales că, înainte de aceste două zile negre, vedeam poposind aici bărci şi şalupe cu zecile.

— Ar trebui să facem cercetări — zise Aramis deodată, cu o tresărire. Dacă aş pune să se construiască o corăbioară...

— Dar sînt aici nişte plute, dragă prietene ; vrei să scot una la apă ?

— O plută ?... O plută ?... Ce-ţi trece prin cap, Porthos ? O plută, să ne răsturnăm ? Nu, nu ! se împotrivi episcopul de Vannes. Nu asta-i treaba noastră, să ne ducem la fund ! Să mai aşteptăm. Să mai aşteptăm puţin.

Şi Aramis reîncepu să se plimbe, cu toate semnele unei nelinişti din ce în ce mai mari. Porthos, care obosise urmînd fiecare pas înfrigurat al prietenului său, Porthos, care, în liniştea şi încrederea lui, nu înţelegea nimic din acest soi de zbucium aprig ce se trăda prin tresăriri neîntrerupte, Porthos îl opri.

— Să ne-aşezăm pe această stîncă — îi spuse el. Stai aci, lîngă mine, Aramis, şi, te conjur, pentru cea din urmă oară, explică-mi, în aşa fel ca să pricep şi eu, explică-mi ce facem noi aici ?

— Porthos... — rosti Aramis, încurcat.

— Ştiu că falsul rege a vrut să-l detroneze pe regele adevărat. Mi-ai spus, am înţeles. Ei bine ?...

— Da — făcu Aramis.

— Ştiu că falsul rege plănuia să vîndă Belle-Isle englezilor. Şi asta am înţeles-o.

— Da.

— Ştiu că noi, inginerii şi căpitanii, am venit aici, în Belle-Isle, să luăm conducerea lucrărilor şi comanda celor

zece companii formate, plătite și supuse domnului Fouquet, sau mai bine zis a celor zece companii ale ginerelui său. Toate astea le-am înțeles.

Aramis se ridică în picioare; își pierduse răbdarea. Ai fi zis că e un leu pișcat de un țînțar. Porthos îl apucă de braț.

— Dar ceea ce nu înțeleg, cu toate că-mi bat capul, cu toate că mă frămînt mereu, ceea ce nu pot să înțeleg și nu voi înțelege niciodată este că, în loc să ni se trimită trupe, în loc să ni se aducă întăriri în oameni, în muniții și în hrană, sîntem lăsați fără bărci, Belle-Isle e lăsată în voia soartei, fără ajutorare, fără apărare; este că, în loc să se țină cu noi o legătură, fie prin semne, fie prin comunicări scrise sau verbale, ni se taie orice atingere cu lumea dinafară. Haide, Aramis, răspunde-mi, sau, mai bine, înainte de a-mi răspunde, vrei să-ți spun eu care e părerea mea? Vrei să știi ce gînd mă bate și ce mi-a încolțit în minte?

Episcopul ridică fața.

— Ei bine, Aramis — continuă Porthos — mă gîndesc, mi-a intrat în cap, mi s-a cuibărit în suflet teama că în Franța s-a întîmplat ceva. Toată noaptea l-am visat pe domnul Fouquet, am visat pești morți, ouă sparte, odăi răvășite și date peste cap. Urîte vise, scumpul meu d'Herblay! Ce ți-e și cu visele astea!

— Porthos, ce se zărește acolo? îl întrerupse Aramis ridicîndu-se deodată și arătîndu-i prietenului său un punct negru pe dunga împurpurată a mării.

— O barcă! răspunse Porthos. Da, văd bine, o barcă. Ah, vom avea știri, în sfîrșit!

— Două! strigă episcopul, zărind încă o pînză. Două! Trei! Patru!

— Cinci! făcu Porthos la rîndul lui. Șase! Șapte! Ah, Doamne, e o flotă! Dumnezeule! Dumnezeule!

— Bărcile noastre, care pesemne că se întorc acasă — zise Aramis cu neliniște, în ciuda încrederii pe care căuta s-o arate.

— Sînt prea mari pentru niște bărci de pescari — observă Porthos — și apoi nu vezi, prietene, că vin dinspre Loara?

— Vin dinspre Loara... da.

— Și, uite, toată lumea de aici le-a văzut ca și mine; iată femeile și copiii care au început să se urce pe stînci.

Un bătrîn pescar trecu pe acolo.

— Acelea sînt bărcile noastre? îl întrebă Aramis.

Bătrînul cercetă adîncul zărilor.

— Nu, monseniore — răspunse el — sînt corvete din serviciul regelui.

— Corvete din serviciul regelui? repetă Aramis tresărind. După ce le cunoşti dumneata?

— După steag.

— Dar — zise Porthos — abia se zăreşte corabia; cum naiba poţi să vezi dumneata steagul, dragă moşule?

— Văd că au steag — răspunse bătrînul. Bărcile noastre şi cele care fac negoţ n-au aşa ceva. Astea care vin încoace, domnule, slujesc de regulă la transportul trupelor.

— Ah! suspină Aramis.

— Vivat! strigă Porthos. Ni se trimit întăriri, nu-i aşa, Aramis?

— Tot ce se poate.

— Numai de n-ar fi englezi.

— Dinspre Loara? Înseamnă să se fi întîmplat o nenorocire, Porthos; să fi trecut adică prin Paris?

— Ai dreptate, sînt întăriri, fără îndoială; sau merinde.

Aramis îşi duse mîinile la tîmple, fără a mai răspunde. Apoi, deodată, zise:

— Porthos, pune să se dea alarma.

— Alarma?... Crezi că e nevoie?

— Da, iar tunarii să se urce la bateriile lor; servanţii să treacă la locurile lor şi să fie pregătite mai ales tunurile de coastă.

Porthos făcu ochii mari. Se uită cu luare-aminte la prietenul său, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze dacă era în toate minţile.

— Mă duc eu, bunul meu Porthos — reluă Aramis cu glasul lui blînd — mă duc eu să dau ordine, scumpul meu prieten, dacă tu nu vrei să te duci.

— Dar mă duc chiar acum! rosti Porthos, care şi plecă să execute ordinul, însă uitîndu-se mereu în urma lui, spre a vedea dacă episcopul de Vannes nu se înşelase cumva şi dacă, revenit la gînduri noi, nu-l va chema înapoi.

Se dădu alarma: trîmbiţele şi tobele răsunară, clopotul cel mare din turn începu să se bălăngănească. Numaidecît,

digurile, malurile se umplură de curioşi, de soldaţi ; şomoioagele străluceau în mîinile servanţilor înşiraţi la coada tunurilor mari, culcate pe paturile lor de piatră. Cînd fiecare om fu la postul lui, cînd pregătirile de apărare fură întocmite, Porthos îi şopti cu sfială, la ureche, lui Aramis :

— Fă-mă, Aramis, să înţeleg şi eu ce se întîmplă aici !

— Ai să înţelegi peste puţin, dragul meu — murmură domnul d'Herblay la această întrebare a locotenentului său.

— Flota care vine de-acolo, flota care se îndreaptă cu pînzele desfăcute spre Belle-Isle e o flotă regală, nu-i aşa ?

— Dar, întrucît sînt doi regi în Franţa, Porthos, care dintre cei doi regi a trimis această flotă ?

— Ah, acum mi-ai deschis ochii ! răspunse uriaşul, luminat de acest argument.

Şi Porthos, căruia acest răspuns al prietenului său îi deschisese ochii, sau mai bine zis îi smulsese pînza ce-i acoperea vederea, porni cu paşi iuţi spre tunuri, pentru a-şi supraveghea oamenii şi a-i îndemna să-şi facă datoria. În acest timp, Aramis, cu ochii aţintiţi în zare, vedea cum se apropiau mereu corăbiile. Mulţimea şi soldaţii, căţăraţi pe toate vîrfurile şi colţurile stîncilor, desluşiră mai întîi catargele, pe urmă pînzele de jos, apoi pîntecele corvetelor, purtînd în cioc pavilionul regal al Franţei.

Se întunecase de-a binelea, cînd una din aceste corvete, a cărei apropiere vîrîse spaima în toată populaţia din Belle-Isle, se opri la o bătaie de tun de fortăreaţă. În ciuda întunecimii, se văzu un fel de învălmăşeală pe puntea acestei nave, de lîngă care se desprinse o barcă, şi trei vîslaşi, trăgînd la lopeţi, se îndreptară spre port, ajungînd, după cîteva clipe, la picioarele fortului. Conducătorul acestei bărci sări pe chei. Ţinea o scrisoare în mînă, o flutura prin aer şi părea că doreşte să stea de vorbă cu cineva. Acest om fu repede recunoscut de mai mulţi soldaţi ca fiind unul din piloţii de pe insulă. Era stăpînul uneia din acele două bărci păstrate de Aramis şi pe care Porthos, în îngrijorarea lui cu privire la soarta pescarilor dispăruţi de două zile, le trimisese pe urmele bărcilor pierdute. Omul ceru să fie dus la domnul d'Herblay. Doi soldaţi, la un semn al sergentului, îl luară între ei şi plecară cu el.

Aramis se afla pe chei. Mesagerul se înfăţişă înaintea episcopului de Vannes. Bezna era aproape de nepătruns, cu toată lumina faclelor purtate de soldaţii ce mergeau la cîţiva paşi înaintea lui Aramis.

— Ei, Jonathas, din partea cui vii ?

— Monseniore, din partea celor care m-au prins.

— Cine te-a prins ?

— După cum ştiţi, monseniore, plecasem în căutarea oamenilor noştri.

— Da. Şi pe urmă ?

— Ei, bine, monseniore, la o leghe de aici am fost capturaţi de o vedetă a regelui.

— A cărui rege ? întrebă Porthos.

Jonathas căscă ochii mari.

— Vorbeşte — adăugă episcopul.

— Am fost, cum spun, capturaţi şi duşi lîngă cei care fuseseră prinşi ieri dimineaţă.

— Dar ce-i nebunia asta, să vă prindă pe toţi ? îl întrerupse Porthos.

— Domnule, pentru a ne împiedica să vă dăm de veste — răspunse Jonathas.

Porthos, la rîndul lui, nu pricepu nimic.

— Şi astăzi vi s-a dat drumul ? întrebă el.

— Ca să vă aducem la cunoştinţă, domnule, că am fost prinşi.

„Din ce în ce mai încurcat !" gîndi cinstitul Porthos. Aramis, între timp, îşi făcea socotelile.

— Aşadar — zise el — o flotă regală supraveghează coastele ?

— Da, monseniore.

— Comandată de cine ?

— De căpitanul de muşchetari ai regelui.

— D'Artagnan ?

— D'Artagnan ! exclamă Porthos.

— Mi se pare că aşa îl cheamă.

— Şi el ţi-a dat această scrisoare ?

— Da, monseniore.

— Apropiaţi faclele.

— E scrisul lui — zise Porthos.

Aramis citi cu înfrigurare aceste rînduri :

Ordin al regelui de a cuceri Belle-Isle ;

Ordin de a trece prin sabie toată garnizoana, dacă se opune ;

Ordin de a lua prizonieri pe toți oamenii garnizoanei ;

Semnat : *D'ARTAGNAN, care, alaltăieri, l-a arestat pe domnul Fouquet, pentru a-l trimite la Bastilia.*

Aramis păli și mototoli hîrtia în mînă.

— Ce este ? întrebă Porthos.

— Nimic, prietene, nimic. Spune, Jonathas.

— Monseniore !

— Ai stat de vorbă cu domnul d'Artagnan ?

— Da, monseniore.

— Ce ți-a spus ?

— Că, pentru mai multe deslușiri, va vorbi cu monseniorul.

— Unde ?

— Pe puntea vasului său.

— Pe puntea vasului său ?

Porthos repetă :

— Pe puntea vasului său ?

— Domnul mușchetar — adăugă Jonathas — mi-a poruncit să vă iau pe amîndoi, pe dumneavoastră și pe domnul inginer, în barca mea și să vă duc la dînsul.

— Să mergem — zise Porthos. Drăguțul nostru de d'Artagnan !

Aramis îl opri.

— Ești nebun ? strigă el. Cine-ți spune că nu e o cursă ?

— A celuilalt rege ? șopti Porthos pe un ton misterios.

— Am spus o cursă, prietene. Atît.

— Tot ce se poate. Atunci, ce-i de făcut ? Dacă d'Artagnan ne cheamă la el...

— Cine-ți spune că e d'Artagnan ?

— Ei, asta-i !... Dar scrisul lui...

— Un scris poate fi plăsmuit. Ăsta e plăsmuit, tremurat.

— Tu ai totdeauna dreptate. Dar, stînd pe loc, nu vom afla nimic.

Aramis tăcu.

— E adevărat — zise Porthos — că, la urma urmei, n-avem nevoie să aflăm nimic.

— Și eu ce să fac ? întrebă Jonathas.

— Ai să te întorci la acel căpitan.

— Da, monsoniore.

— Şi-i vei spune că-l rugăm să vină el pe insulă.

— Înţeleg — murmură Porthos.

— Da, monseniore — răspunse Jonathas. Dar dacă acel căpitan nu vrea să vină la Belle-Isle ?...

— Dacă nu vrea, spune-i că avem tunuri, şi că ne vom folosi de ele.

— Împotriva lui d'Artagnan ?

— Dacă e d'Artagnan, Porthos, el are să vină. Du-te, Jonathas, du-te.

— Pe legea mea, nu mai înţeleg nimic ! zise Porthos.

— Am să te fac să înţelegi, dragă prietene, a sosit timpul. Aşază-te pe acest afet de tun şi ascultă-mă.

— Da, te ascult, la dracu ! Nu te îndoi de asta.

— Pot să plec, monseniore ? întrebă Jonathas.

— Pleacă şi întoarce-te cu un răspuns. Hei, voi de-acolo, lăsaţi barca să plece !

Barca se îndreptă către flota de corvete. Aramis luă în mîinile lui mîna lui Porthos şi începu explicaţiile.

XLVI

EXPLICAŢIILE LUI ARAMIS

— Ceea ce am să-ţi spun, prietene Porthos, are să te surprindă poate, dar are să te şi lămurească.

— Îmi place să fiu surprins — zise Porthos cu îngăduinţă — nu mă cruţa de loc, te rog. Pe mine nu mă tulbură. Nu te teme deci, vorbeşte.

— E greu, Porthos, e... greu ; căci, într-adevăr, te previn pentru a doua oară, am să-ţi spun lucruri ciudate, cu totul neobişnuite.

— Oh, tu vorbeşti aşa de frumos, dragă prietene, că te-aş asculta zile întregi. Aşadar, vorbeşte, rogu-te, şi, uite, mi-a venit o idee: ca să-ţi uşurez sarcina, ca să te ajut să-mi spui aceste lucruri ciudate, am să-ţi pun întrebări.

— Foarte bine.

— Pentru ce ne luptăm noi aici, dragă Aramis?

— Dacă ai să-mi pui multe întrebări ca asta, dacă aşa înţelegi tu să-mi uşurezi sarcina, dorinţa mea de a te lămuri, Porthos, nu va fi uşurată cu nimic adresîndu-mi astfel de întrebări. Dimpotrivă, tocmai aici e nodul gordian. Ei bine, prietene, cu un om bun, generos şi devotat ca tine se cuvine, pentru binele tău şi al meu, să încep mărturisirea cu tot curajul. Te-am înşelat, vrednicul meu prieten.

— M-ai înşelat?

— Doamne, da.

— Şi asta spre binele meu, Aramis?

— Aşa am crezut, Porthos; şi am crezut-o cu toată sinceritatea, prietene.

— Atunci — zise cinstitul senior de Bracieux — mi-ai făcut un serviciu, şi-ţi mulţumesc pentru asta; căci dacă nu m-ai fi înşelat tu, m-aş fi putut înşela eu singur. Dar în ce privinţă m-ai înşelat?

— În aceea că eu îl slujeam pe uzurpatorul împotriva căruia Ludovic al XIV-lea îşi îndreaptă acum toate puterile sale.

— Uzurpatorul — murmură Porthos frecîndu-şi fruntea — este... Nu înţeleg prea bine.

— Este unul dintre cei doi regi care se duşmănesc pentru coroana Franţei.

— Foarte bine!... Atunci, tu l-ai slujit pe cel care nu e Ludovic al XIV-lea?

— Ai spus adevărul, dintr-o dată.

— Asta înseamnă că...

— Asta înseamnă că sîntem nişte răzvrătiţi, sărmane prietene.

— Drace! Drace!... strigă Porthos zguduit.

— Oh, dar linişteşte-te, dragă Porthos, vom găsi noi un mijloc să ne salvăm, crede-mă.

— Nu asta mă face să mă cutremur — răspunse Porthos. Ceea ce mă pune pe gînduri e cuvîntul ăsta pîrdalnic, răzvrătiţi.

— Ei, poftim !...

— Căci, în felul acesta, ducatul ce mi-a fost făgăduit...

— Uzurpatorul spusese că ţi-l dă.

— Nu-i totuna, Aramis — rosti Porthos cu măreţie.

— Prietene, dacă ar fi atîrnat numai de mine, ai fi devenit prinţ.

Porthos începu să-şi roadă unghiile, cu întristare.

— Iată — zise el — în ce constă vina ta că m-ai înşelat; căci, acest ducat odată făgăduit, mă bizuiam pe el. Oh, da, mă bizuiam pe el, ştiindu-te om de cuvînt, scumpul meu Aramis.

— Sărmane Porthos! Iartă-mă, te rog din suflet.

— Aşadar — urmă Porthos, fără a răspunde la rugămintea episcopului de Vannes — aşadar, iată-mă certat cu regele Ludovic al XIV-lea?

— Am să împac eu lucrurile, bunul meu prieten, am să împac eu lucrurile! Voi lua totul asupra mea.

— Aramis!

— Nu, nu, Porthos, te implor, lasă-mă să fac aşa cum spun eu. Fără nici o generozitate de prisos! Fără nici un devotament ce nu-şi are locul! Tu nu mi-ai cunoscut de loc planurile. Tu n-ai făcut nimic din capul tău. În ce mă priveşte pe mine, e cu totul altceva. Eu sînt singurul urzitor al complotului. Aveam nevoie de tovarăşul meu nedespărţit, te-am chemat, şi tu ai venit la mine amintindu-ţi de vechea noastră deviză: „Toţi pentru unul, unul pentru toţi". Crima mea, dragă Porthos, este că am fost egoist.

— Iată o vorbă care-mi place — zise Porthos — şi de vreme ce-ai făcut totul numai pentru tine, n-am de ce să mă supăr. E atît de firesc!

Şi, cu acest răspuns sublim, Porthos îi strînse călduros mîna lui Aramis. Aramis, în faţa acestei naive măreţii sufleteşti, se simţi mic. Era pentru a doua oară cînd se vedea silit să se plece înaintea superiorităţii inimii, mult mai puternică decît strălucirea spiritului. Răspunse printr-o mută şi însufleţită strîngere de mînă la generoasa mîngîiere a prietenului său.

— Acum — zise Porthos — că ne-am lămurit pe deplin, acum că-mi dau pe deplin seama de poziţia noastră

față de regele Ludovic, cred, dragă prietene, că e timpul să mă faci să înțeleg intriga politică ale cărei victime sîntem amîndoi ; căci, pre cît văd, la mijloc e o intrigă politică.

— D'Artagnan, bunul meu Porthos, d'Artagnan are să vină și are să-ți dea toate deslușirile în această privință. Eu, iartă-mă, eu sînt copleșit de durere, sînt zdrobit de chinuri, și am nevoie de toată limpezimea minții, de toată puterea de gîndire, spre a te scoate din această încurcătură în care te-am tîrît cu atîta nesocotință ; dar nimic nu e, de aici încolo, mai clar, nimic nu e mai curat ca poziția ta. Regele Ludovic al XIV-lea nu mai are acum decît un singur dușman, și acela sînt eu, eu singur. Pe tine te-am făcut prizonier, tu m-ai urmat, iar azi îți redau libertatea, și te vei întoarce la Prințul tău. După cum vezi, Porthos, n-ai de ce să te temi.

— Crezi ? zise Porthos.

— Sînt pe deplin încredințat.

— Atunci de ce — întrebă, cu minunatul lui bun simț, Porthos — atunci dacă lucrurile stau așa, de ce, bunul meu prieten, de ce pregătim tunurile, muschetele și toate armele ? Mi se pare că mai simplu ar fi să-i spunem căpitanului d'Artagnan : „Dragă prietene, ne-am înșelat, vrem să îndreptăm greșeala ; deschide-ne porțile, lasă-ne să plecăm, și bună ziua !"

— Ah, nu ! răspunse Aramis dînd din cap.

— De ce nu ? Ești împotriva acestui plan, dragă prietene ?

— Văd în el o greutate.

— Care ?

— În cazul că d'Artagnan va veni cu anumite ordine, vom fi siliți să ne apărăm.

— Haidade ! Să ne apărăm împotriva lui d'Artagnan ? Ce nebunie ! A bunului nostru d'Artagnan !...

Aramis dădu iarăși din cap.

— Porthos — zise el — dacă am pregătit șomoioagele ca să dăm foc la tunuri, dacă am cerut să sune semnalul de alarmă, dacă am chemat toți oamenii la posturile lor pe parapete, pe aceste strășnice parapete de la Belle-Isle,

pe care tu le-ai fortificat atît de bine, n-am făcut-o degeaba. Aşteaptă să vezi ; sau mai bine nu, nu aştepta...

— Şi ce să fac ?

— Dacă aş şti ţi-aş spune, prietene !

— Dar e un mijloc mai simplu decît să ne apărăm : o corabie, şi la drum spre Franţa, sau...

— Dragă prietene — zise Aramis zîmbind cu un fel de tristeţe — să nu judecăm ca nişte copii ; să fim bărbaţi la minte şi la faptă. Uite, în port s-a oprit o barcă. Priveşte, Porthos, priveşte cu atenţie !

— E d'Artagnan, fără îndoială ! strigă Porthos cu un glas tunător, apropiindu-se de marginea parapetului.

— Da, eu sînt — răspunse căpitanul de muşchetari sărind sprinten pe treptele întăriturii.

Şi urcă repede pînă la mica terasă unde-l aşteptau cei doi prieteni ai lui. În urma lui, Porthos şi Aramis zăriră un ofiţer ce se ţinea pas cu pas după căpitanul de muşchetari. D'Artagnan se opri pe trepte, la jumătatea drumului. Însoţitorul lui se opri şi el.

— Spuneţi-le oamenilor voştri să se retragă ! strigă d'Artagnan către Porthos şi Aramis. Spuneţi-le să se retragă destul de departe, pentru a nu ne auzi glasurile.

Ordinul, transmis de Porthos, fu executat într-o clipă. După aceea d'Artagnan, întorcîndu-se către cel care-l urma, îi spuse :

— Domnule, aici nu mai sîntem pe flota regelui, unde, în virtutea ordinelor pe care le ai, mi-ai vorbit cu atîta trufie mai adineaori.

— Domnule — răspunse ofiţerul — nu ţi-am vorbit cu trufie ; m-am supus numai, dar fără abatere, poruncilor ce mi s-au dat. Mi s-a spus să te urmez, şi te urmez. Mi s-a spus să nu te las să vorbeşti cu nimeni fără a fi şi eu de faţă, şi de aceea mă amestec în convorbirile dumitale.

D'Artagnan fremăta de mînie, iar Porthos şi Aramis, care auziră acest dialog, fremătară şi ei, dar de nelinişte şi teamă. D'Artagnan, muşcîndu-şi mustaţa cu acel neastîmpăr ce-l stîrnea în el o stare de enervare gata să izbucnească în furie, se apropie de ofiţer.

— Domnule — zise el cu un glas ceva mai scăzut, dar cu atît mai apăsat cu cît se prefăcea mai calm, pregătin-

du-se să dezlănțuie furtuna — domnule, cînd am trimis o barcă aici, dumneata ai vrut să știi ce le scriam apărătorilor din Belle-Isle. Mi-ai arătat un ordin ; eu ți-am arătat numaidecît, la rîndul meu, biletul pe care-l scrisesem. Cînd stăpînul bărcii trimise de mine s-a întors, cînd am primit răspunsul acestor doi domni (și-i arătă cu mîna pe Porthos și Aramis), dumneata ai auzit tot ceea ce mi-a spus mesagerul. Toate acestea n-au încălcat ordinele dumitale ; toate acestea au fost îndeplinite bine, cu precizie, fără abatere, așa este ?

— Da, domnule — bolborosi ofițerul — da, fără îndoială, domnule... însă...

— Domnule — continuă d'Artagnan înfierbîntîndu-se — cînd ți-am împărtășit dorința de a părăsi puntea corăbiei mele pentru a veni la Belle-Isle, dumneata mi-ai cerut să mă însoțești ; n-am stat în cumpănă : te-am luat cu mine. Acum ești la Belle-Isle, nu-i așa ?

— Da, domnule ; însă...

— Însă... acum nu mai e vorba de domnul Colbert, care ți-a dat aceste ordine, sau de oricine altcineva ale cărui instrucțiuni le urmezi : acum e vorba de un om care-l stinghereşte pe domnul d'Artagnan și care se află singur, cu domnul d'Artagnan, pe treptele unei scări, la treizeci de picioare de suprafața apei sărate ; rea poziție pentru acest om, rea poziție, domnule, te previn !

— Dar, domnule, chiar dacă te stingheresc — murmură sfios și aproape speriat ofițerul — serviciul îmi impune să...

— Domnule, ai avut nefericirea, dumneata sau cei care te-au trimis, să-mi aduci o jignire. Ea s-a comis. Nu pot să le cer socoteală celor care te chezășuiesc, nu-i cunosc, sau ei sînt prea departe. Dar dumneata ești sub mîna mea, și îți jur pe Dumnezeu că, de mai faci un pas după mine, cînd voi ridica piciorul să mă urc la acești domni... îți jur pe numele meu că-ți voi crăpa capul cu o lovitură de spadă și te voi arunca în mare. Oh, întîmple-se ce s-o întîmpla ! Nu m-am înfuriat decît de șase ori în viață, domnule, și în cele cinci ocazii care au precedat-o pe aceasta i-am venit de hac omului ce m-a adus într-o asemenea stare.

Ofiţerul nu mai făcu nici o mişcare ; se îngălbeni la auzul acestei ameninţări cumplite şi răspunse doar atît :

— Domnule, îţi iei o grea răspundere ridicîndu-te împotriva consemnului ce mi s-a dat.

Porthos şi Aramis, amuţiţi şi tremurînd, sus, pe parapet, îi strigară muşchetarului :

— Dragă d'Artagnan, ia seama !

D'Artagnan le impuse tăcerea printr-un gest, apoi ridică piciorul, cu un calm înspăimîntător, pentru a mai urca o treaptă, şi se întoarse, cu spada în mînă, să vadă dacă ofiţerul îl urma. Ofiţerul făcu un semn al crucii şi-l urmă. Porthos şi Aramis, care-l cunoşteau pe d'Artagnan al lor, scoaseră un strigăt şi se repeziră să oprească lovitura, pe care credeau că o şi aud. Dar d'Artagnan, trecînd spada în mîna stîngă, îi spuse ofiţerului, cu un glas tulburat :

— Domnule, eşti un om brav. Vreau să înţelegi mai bine ceea ce am să-ţi spun acum, decît ceea ce ţi-am spus adineauri.

— Vorbeşte, domnule d'Artagnan, vorbeşte — răspunse bravul ofiţer.

— Aceşti domni pe care am venit să-i vedem, şi împotriva cărora dumneata ai ordine, sînt prietenii mei.

— Ştiu, domnule.

— Înţelegi, deci, că nu mă pot purta cu ei aşa cum prevăd ordinele dumitale.

— Înţeleg aceste motive.

— Ei bine, lasă-mă să vorbesc cu ei fără martor.

— Domnule d'Artagnan, dacă împlinesc cererea dumitale, dacă fac ceea ce-mi ceri, înseamnă să-mi calc cuvîntul ; dacă n-aş face aşa, te-aş supăra. Prefer prima situaţie celei de a doua. Vorbeşte cu prietenii dumitale, şi nu mă dispreţui, domnule, dacă fac, din dragoste pentru dumneata, pe care te stimez şi te cinstesc, nu mă dispreţui dacă fac pentru dumneata, şi numai pentru dumneata, o faptă neîngăduită.

D'Artagnan, mişcat, îşi trecu repede braţul în jurul gîtului acestui tînăr ofiţer, apoi urcă sus la prietenii săi. Ofiţerul se învălui în mantaua lui şi se aşeză pe treptele scării acoperite de alge umede.

— Ei bine — le spuse d'Artagnan prietenilor săi — iată situaţia : judecaţi.

Se îmbrăţişară toţi trei. Toţi trei se strînseră în braţe unul pe altul, ca în frumoasele zile ale tinereţii. Apoi Porthos întrebă :

— Ce înseamnă toate măsurile astea ?

— Pesemne că bănuieşti ceva, dragă prietene — răspunse d'Artagnan.

— Nu prea, te încredinţez, scumpul meu căpitan ; căci, la urma urmei, eu n-am făcut nimic ; şi nici Aramis ! se grăbi să adauge minunatul om.

D'Artagnan îi aruncă prelatului o privire mustrătoare, ce străpunse această inimă oţelită.

— Dragul meu Porthos ! exclamă episcopul de Vannes.

— Vedeţi unde s-a ajuns ? zise d'Artagnan. Nimeni n-are voie să plece din Belle-Isle, nimeni n-are voie să vină aici. Toate vasele voastre sînt consemnate. Dacă aţi fi încercat să fugiţi, aţi fi căzut în mîinile vedetelor care brăzdează marea şi vă pîndesc pretutindeni. Regele vă vrea şi vă va prinde.

Şi d'Artagnan îşi smulse furios cîteva fire din mustaţa-i căruntă. Aramis se întunecă ; Porthos se mînie.

— Iată care era planul meu — continuă d'Artagnan. Să vă aduc pe amîndoi pe puntea mea, să vă am lîngă mine, şi apoi să vă dau drumul. Dar, în clipa aceasta, cine-mi va putea spune că, întorcîndu-mă la corabia mea, nu voi întîlni acolo un superior, că nu mă voi lovi de anumite ordine secrete, care-mi vor lua comanda pentru a o da altuia în locul meu, şi care va dispune de mine şi de voi fără nici o speranţă de scăpare ?

— Trebuie să rămînem la Belle-Isle — zise cu hotărîre Aramis — şi îţi garantez că eu, unul, nu mă voi preda decît în cunoştinţă de cauză.

Porthos nu spuse nimic. D'Artagnan observă tăcerea prietenului său.

— Voi mai sta de vorbă cu acest ofiţer, cu acest brav om care mă însoţeşte şi a cărui curajoasă împotrivire mă bucură mult ; căci se arată a fi un om cinstit, care, cu toate că e duşmanul nostru, face de o mie de ori mai mult de-

cît un laș binevoitor. Să încercăm, și vom afla de la el ce are dreptul să facă, ce-i îngăduie sau ce-i interzice ordinul său.

— Să încercăm — zise Aramis.

D'Artagnan se apropie de marginea parapetului, se aplecă deasupra scării ce cobora spre dig și-l chemă pe ofițer, care urcă numaidecît.

— Domnule — îi spuse d'Artagnan, după un schimb de curteniri cordiale și firești între niște gentilomi care se cunosc și se prețuiesc deopotrivă — domnule, dacă aș vrea să-i iau pe acești domni de aici, ce-ai face dumneata ?

— Nu m-aș împotrivi, domnule ; dar, întrucît am ordin personal, ordin scris, de a-i lua sub paza mea, îi voi lua sub paza mea.

— Ah ! făcu d'Artagnan.

— S-a sfîrșit ! murmură surd Aramis.

Porthos nu suflă nimic.

— Luați-l, oricum, pe Porthos — zise episcopul de Vannes. El va ști să-i dovedească regelui, îl voi ajuta și eu, îl vei ajuta și dumneata, domnule d'Artagnan, că n-are nici un amestec în această afacere.

— Hm ! făcu d'Artagnan. Vrei să vii, Porthos ? Vrei să mergi cu mine ? Regele e iertător.

— Am să mă gîndesc — răspunse Porthos cu multă noblețe.

— Atunci, rămîi aici ?

— Pînă la un nou ordin ! rosti Aramis cu fermitate.

— Pînă vom găsi o altă idee — adăugă d'Artagnan — și cred că nu va trebui să așteptăm prea mult, căci eu am și găsit una.

— Atunci, să ne luăm rămas bun — zise iarăși Aramis — dar, ascultă-mă, dragă Porthos, tu ar trebui să pleci.

— Nu — răspunse acesta laconic.

— Cum vrei — reluă Aramis, puțin rănit în sensibilitatea lui de tonul morocănos al prietenului său. Dar eu mă simt ușurat de cînd d'Artagnan ne-a făgăduit o nouă idee, pe care mi se pare că eu am și ghicit-o.

— S-auzim — făcu mușchetarul, apropiindu-și urechea de gura lui Aramis.

Acesta îi spuse căpitanului, la repezeală, mai multe cuvinte, la care d'Artagnan răspunse :

— Chiar aşa.

— Negreşit atunci ! întări Aramis, vesel.

— La prima emoţie pe care o va stîrni hotărîrea asta, ia tu măsurile de cuviinţă, Aramis.

— Oh, n-avea nici o teamă.

— Şi acum, domnule — i se adresă d'Artagnan ofiţerului — mii de mulţumiri ! Ţi-ai făcut trei prieteni pe viaţă şi pe moarte.

— Da ! confirmă Aramis.

Porthos singur nu spuse nimic, ci doar încuviinţă cu un semn din cap.

D'Artagnan, după ce-şi îmbrăţişă cu căldură cei doi vechi prieteni, părăsi Belle-Isle, urmat de nedespărţitul însoţitor pe care i-l dăduse domnul Colbert. Astfel, în afară de puţinele lămuriri cu care vrednicul Porthos binevoise să se mulţumească, nimic nu se schimbase în aparenţă nici pentru unii, nici pentru alţii. „Totuşi — îşi zise Aramis — mai este ideea lui d'Artagnan."

D'Artagnan nu se întoarse la corabia lui fără a frămînta adînc ideea care-i venise. Or, se ştie că atunci cînd d'Artagnan frămînta un gînd, de regulă n-o făcea în zadar. Ofiţerul, redevenit mut, îl lăsă, foarte respectuos, să chibzuiască în linişte. Astfel, în clipa cînd puse piciorul pe puntea corvetei ancorate la o bătaie de tun de Belle-Isle, căpitanul de muşchetari avea limpede în minte toate mijloacele sale ofensive şi defensive. Îşi întruni numaidecît consiliul. Acest consiliu era alcătuit din ofiţerii ce slujeau sub ordinele lui. Ofiţerii erau în număr de opt : un şef al forţelor maritime, un major comandînd artileria, un inginer, ofiţerul pe care-l cunoaştem şi patru locotenenţi.

Reunindu-i deci în cabina de la pupă, d'Artagnan se ridică în picioare, îşi scoase pălăria şi începu în aceşti termeni :

— Domnilor, am fost şi am făcut o recunoaştere la Belle-Isle-en-Mer, unde am dat peste o garnizoană întărită ; mai mult chiar, am văzut pregătirile puse la punct pentru o apărare ce ne-ar putea da de furcă. Am deci in-

tenţia de a trimite să fie aduşi aici doi din principalii ofiţeri ai fortăreţei, spre a sta de vorbă cu ei. Despărţindu-i de trupele şi de tunurile lor, cred că treaba va merge mai uşor, şi îndeosebi cu rezultate mai bune. Sînteţi de aceeaşi părere, domnilor ?

Majorul de artilerie se ridică şi el în picioare.

— Domnule — zise cu respect, dar şi cu hotărîre totodată — v-am auzit spunînd că fortăreaţa e pregătită pentru o apărare ce ne va da de furcă. Fortăreaţa e, aşadar, precît ştiţi, gata să treacă la răzvrătire ?

D'Artagnan fu vădit încurcat de această întrebare ; dar el nu era omul care să se dea bătut cu una cu două şi, reluînd cuvîntul, răspunse :

— Domnule, observaţia dumitale e întemeiată. Dar nu uita că Belle-Isle-en-Mer e o proprietate a domnului Fouquet şi că vechii regi le-au dat seniorilor de la Belle-Isle dreptul să se înarmeze la ei acasă.

Majorul făcu o mişcare.

— Oh, nu mă întrerupe, te rog ! continuă d'Artagnan. Vrei să-mi spui că acest drept de a se înarma împotriva englezilor nu e şi dreptul de a se înarma împotriva regelui Franţei. Dar în clipa de faţă nu domnul Fouquet stăpîneşte, presupun, Belle-Isle, deoarece chiar eu l-am arestat alaltăieri pe domnul Fouquet. Iar localnicii şi apărătorii din Belle-Isle n-au aflat încă nimic despre această arestare. Chiar dacă le-aţi spune-o, ar fi în zadar. E ceva atît de neînchipuit, de formidabil, de neaşteptat, încît ei n-ar crede. Un breton îşi slujeşte stăpînul, nu stăpînii ; şi şi-l slujeşte pînă cînd îl vede mort. Or, bretonii, după cîte ştiu, n-au văzut încă leşul domnului Fouquet. Nu e deci surprinzător să se împotrivească la tot ce nu e domnul Fouquet sau semnătura lui.

Majorul se înclină, în semn de încuviinţare.

— Iată pentru ce — urmă d'Artagnan — iată pentru ce propun să fie aduşi aici, pe bordul meu, cei doi ofiţeri de frunte ai garnizoanei. Ei vă vor vedea, domnilor ; vor vedea forţele de care dispunem ; vor înţelege astfel ce soartă îi aşteaptă în caz de răzvrătire. Noi le vom spune pe cuvînt de cinste că domnul Fouquet e prizonier şi că

orice împotrivire nu poate decît să-i facă şi mai rău. Le vom spune că, de vor trage un singur foc de tun, nu se vor mai putea aştepta la nici o milă din partea regelui. Atunci, aşa sper cel puţin, nu se vor mai opune. Se vor preda fără luptă, iar noi vom cuceri în chip paşnic o cetate care, altfel, ar putea să ne coste mult.

Ofiţerul care-l însoţise pe d'Artagnan la Belle-Isle vru să spună ceva, dar muşchetarul îl întrerupse.

— Da, ştiu ce vrei să-mi spui, domnule ; ştiu că e ordin din partea regelui să se împiedice orice legături tainice cu apărătorii din Belle-Isle, şi tocmai de aceea am luat hotărîrea ca legătura să se facă în prezenţa întregului meu stat-major.

Şi d'Artagnan le adresă ofiţerilor lui o privire măgulitoare, cu scopul de a-i face să preţuiască această apreciere. Ofiţerii se uitară unul la altul, ca şi cum fiecare ar fi vrut să citească în ochii celorlalţi ce părere au, cu gîndul, firește, ca, după ce vor fi căzut de acord, să îndeplinească dorinţa exprimată de d'Artagnan. Acesta vedea cu bucurie că rezultatul consimţămîntului lor va fi trimiterea unei bărci la Porthos şi Aramis, cînd ofiţerul regelui scoase de la piept un plic pecetluit, pe care i-l dădu lui d'Artagnan. Acest plic era numerotat cu numărul 1.

— Ce mai e şi asta ? murmură căpitanul, surprins.

— Citeşte, domnule — zise ofiţerul cu o bunăvoinţă ce nu era lipsită de o anumită tristeţe.

D'Artagnan, intrat la gînduri, desfăcu hîrtia şi citi aceste cuvinte :

Domnul d'Artagnan n-are voie să întrunească vreun consiliu oarecare sau să se consfătuiască în vreun fel, înainte ca Belle-Isle să se fi predat, iar prizonierii să fi fost trecuţi prin arme.

Semnat : *LUDOVIC.*

D'Artagnan îşi stăpîni furia ce-i străbătu tot trupul şi, cu un zîmbet graţios, zise :

— Bine, domnule, ne vom supune ordinelor regelui.

XLVII

URMAREA PLANURILOR REGELUI ŞI A PLANURILOR LUI D'ARTAGNAN

Lovitura cădea deodată, crudă, ucigătoare. D'Artagnan, înfuriat că fusese oprit din drum de planul regelui, nu deznădăjdui totuşi şi, gîndindu-se la planul cu care se întorsese şi el de la Belle-Isle, se grăbi să caute un nou mijloc de a-şi salva prietenii.

— Domnilor — zise el deodată — întrucît regele l-a însărcinat pe altul în locul meu cu ordinele sale secrete, înseamnă că eu nu mă mai bucur de încrederea sa, şi aş fi cu adevărat un nevrednic dacă aş mai avea cutezanţa să păstrez o comandă supusă la atîtea bănuieli umilitoare. Mă voi duce dar, fără întîrziere, să-mi prezint demisia regelui. Mi-o dau în faţa dumneavoastră a tuturor, rugîndu-vă să vă retrageţi împreună cu mine la coasta Franţei, în aşa fel încît nimic să nu ştirbească forţele pe care mi le-a încredinţat maiestatea sa. De aceea, întoarceţi-vă la posturile dumneavoastră şi daţi ordin de pornire spre ţărm ; peste un ceas vom avea fluxul. La posturile dumneavoastră, domnilor ! Presupun — adăugă el văzînd că toţi i se supuneau, în afară de ofiţerul cu supravegherea — presupun că de astă dată nu vor mai fi şi alte ordine care să mi se împotrivească !

D'Artagnan triumfa aproape rostind aceste cuvinte. Planul lui era salvarea prietenilor săi. Încercuirea odată ridicată, ei puteau să se îmbarce numaidecît şi să întindă pînzele spre Anglia sau spre Spania, fără a se mai teme de ceva. În timp ce ei ar fi fugit, d'Artagnan ar fi ajuns la rege, motivîndu-şi întoarcerea prin indignarea stîrnită de bănuielile pe care Colbert le făcea să plutească asupra lui ; atunci va fi trimis înapoi cu depline puteri şi va cuceri Belle-Isle, adică numai colivia, fără păsărelele care îşi vor fi luat zborul. Dar, la acest plan, ofiţerul scoase un al doilea ordin al regelui. El avea următorul cuprins :

În clipa cînd domnul d'Artagnan își va fi arătat dorința de a-și da demisia, el nu va mai fi socotit șef al expediției, și orice ofițer de sub ordinele lui va fi chemat să nu i se mai supună. Mai mult: numitul domn d'Artagnan, pierzînd calitatea de șef al armatei trimise să cucerească Belle-Isle, va trebui să pornească de îndată spre Franța, însoțit de ofițerul care-i va fi înmînat acest ordin și care îl va socoti drept prizonier, răspunzînd de el.

D'Artagnan păli, el cel atît de vajnic și de nepăsător. Totul fusese calculat cu o dibăcie care, pentru prima dată după treizeci de ani, îi reamintea de puternica prevedere și de logica de neînfrînt a marelui cardinal. Își sprijini capul în pumn și rămase pe gînduri, abia putînd să mai respire. „Dacă aș vîrî acest ordin în buzunar — își spuse el — cine m-ar împiedica s-o fac, cine ar mai ști de el? Înainte ca regele să afle de asta, cei doi oameni vor fi scăpat de-acolo. Puțină îndrăzneală, haide! Capul meu nu e dintre acelea pe care un călău le doboară pentru că nu s-au supus. Să nu ne supunem!" Dar în momentul cînd tocmai lua această hotărîre, văzu că ofițerii din jurul lui citeau ordine asemănătoare, împărțite fiecăruia de acest infernal agent al gîndurilor lui Colbert. Cazul nesupunerii fusese prevăzut, ca și celelalte.

— Domnule — îi spuse ofițerul — aștept bunul dumitale plac ca să putem pleca.

— Eu sînt gata, domnule — răspunse căpitanul scrîșnind din dinți.

Ofițerul ceru numaidecît o goeletă, ce veni să-l ia pe d'Artagnan. Acesta înnebunea de furie văzînd-o.

— Dar cum rămîne — se bîlbîi el — cu comanda trupelor de aici?

— După plecarea dumitale, domnule — răspunse comandantul corvetelor — regele mi-a încredințat mie flota sa.

— Atunci, domnule — ripostă omul lui Colbert, adresîndu-se noului șef — acest ultim ordin ce mi-a fost înmînat este pentru dumneata. Să vedem împuternicirile dumitale!

— Iată-le! zise ofițerul arătînd o semnătură regală.

— Iată instrucţiunile pentru dumneata — replică ofiţerul înmînîndu-i plicul. Apoi, întorcîndu-se către d'Artagnan, zise, cu o voce tulburată de deznădejdea pe care o vedea la acest om de fier : Haide, domnule, binevoieşte de mă urmează.

— Îndată — rosti încet d'Artagnan, învins, zdrobit de necruţătoarea neputinţă de a mai face ceva.

Şi se lăsă să alunece în mica goeletă ce porni spre Franţa, cu pînzele umflate, dusă de un flux prielnic. Gărzile regelui se îmbarcară împreună cu el. Totuşi, muşchetarul îşi păstra încă speranţa să ajungă la Nantes destul de repede şi să apere cu destulă căldură cauza prietenilor săi, spre a-l îndupleca pe rege.

Goeleta zbura ca o rîndunică. D'Artagnan zărea pămîntul Franţei conturîndu-se negru printre norii albi ai nopţii.

— Ah, domnule — îi spuse încet ofiţerului cu care, de un ceas, nu mai schimbase o vorbă — cît aş da să cunosc instrucţiunile pentru noul comandant! Sînt paşnice, nu-i aşa ?... Şi...

Dar nu sfîrşi : o bubuitură de tun, îndepărtată, răsună la suprafaţa mării, apoi alta, pe urmă încă două sau trei, mai tari.

— S-a deschis focul asupra fortăreţei Bell-Isle — răspunse ofiţerul.

Goeleta atinse pămîntul Franţei.

XLVIII

STRĂBUNII LUI PORTHOS

După ce d'Artagnan se despărţi de Porthos şi Aramis, aceştia intrară în fortul principal, spre a se consfătui acolo mai în voie. Porthos, mereu îngîndurat, îl cam enerva pe

Aramis, al cărui spirit nu se simţise niciodată mai liber ca acum.

— Dragă Porthos — îi spuse el deodată — am să-ţi explic planul lui d'Artagnan.

— Ce plan, Aramis ?

— Un plan căruia îi vom datora libertatea în mai puţin de douăsprezece ceasuri.

— Ah, aşa-i ! făcu Porthos ca de pe altă lume. S-auzim.

— Ai băgat de seamă, din felul cum prietenul nostru s-a purtat cu ofiţerul, că-l stînjeneau anumite ordine cu privire la noi ?

— Am băgat de seamă.

— Ei bine, d'Artagnan îşi va da demisia din serviciul regelui, şi, în timpul frămîntărilor stîrnite de plecarea lui, noi o vom putea şterge pe mare, sau, mai precis, tu o vei şterge pe mare, Porthos, dacă nu ne va fi cu putinţă să fugim decît unul dintre noi.

La acestea, Porthos dădu uşor din cap şi răspunse :

— Vom fugi amîndoi, Aramis ; sau vom rămîne aici împreună.

— Eşti un suflet generos — zise Aramis — numai că neagra ta neliniştе mă mîhneşte adînc.

— Dar nu sînt cîtuşi de puţin neliniştit — răspunse Porthos.

— Atunci, eşti supărat pe mine ?

— Nu-s supărat pe tine.

— Ei bine, dragă prietene, dacă-i aşa, pentru ce înfăţişarea asta posomorîtă la tine ?

— Tocmai vream să-ţi spun : îmi fac testamentul.

Şi, rostind aceste cuvinte, bunul Porthos îl privi cu tristeţe pe Aramis.

— Testamentul ? strigă episcopul. Haide ! Te crezi oare pierdut ?

— Mă simt obosit. Asta mi se întîmplă pentru prima oară, şi e un scris în familia mea.

— Ce scris, prietene ?

— Bunicul meu era un bărbat de două ori mai voinic decît mine.

— Oh, oh ! făcu Aramis. Bunicul tău era, cum s-ar zice, un Samson ?

— Nu. Se numea Antoine. Ei bine, pe cînd avea vîrsta mea, ducîndu-se într-o zi la vînătoare, simţi că i se înmoaie picioarele, el care nu mai încercase niciodată această slăbiciune.

— Şi ce însemna acea oboseală, prietene?

— Nimic bun, după cum ai să vezi; căci, plecînd de acasă şi plîngîndu-se că abia se mai ţine pe picioare, întîlni un mistreţ care se repezi la el; nu-l putu răpune cu archebuza, şi fu sfîşiat de fiară. A murit pe loc.

— Ăsta nu-i un motiv să te sperii, dragă Porthos.

— Stai să vezi. Tatăl meu era o dată şi jumătate mai puternic decît mine. A fost un vajnic soldat al lui Henric al III-lea şi Henric al IV-lea; el nu se numea Antoine, ci Gaspard, ca domnul de Coligny [1]. Totdeauna călare, nu ştiuse ce-i oboseala. Într-o seară, pe cînd se scula de la masă, picioarele nu-l mai ajutară.

— Pesemne că mîncase prea mult — zise Aramis — şi din pricina asta i se împleticeau picioarele.

— Aş! Un prieten al domnului de Bassompierre [2]? Nici vorbă de aşa ceva! Nu, îţi spun. Se mira şi el de această slăbiciune, şi-i spuse mamei, care-l luă în rîs: „Nu cumva o să mă întîlnesc şi eu cu vreun mistreţ, ca răposatul tatăl meu, domnul du Vallon?"

— Ei bine? întrebă Aramis.

— Ei bine, înfruntînd acea slăbiciune, tatăl meu a vrut să coboare în grădină, în loc să se întindă pe pat; picioarele îl părăsiră de la prima treaptă; scara era lungă; tata căzu peste o bucată de piatră în care era înfiptă o scoabă de fier. Scoaba i-a intrat în tîmplă; a rămas mort pe loc.

Aramis, ridicîndu-şi ochii asupra prietenului său, zise:

— Iată două împrejurări neobişnuite; să nu tragem concluzia că s-ar mai putea întîmpla însă şi a treia. Nu se cade ca un bărbat de puterea ta să fie superstiţios, bravul

[1] Gaspard de Coligny (1519—1572), amiral şi general francez cunoscut, unul din conducătorii protestanţilor, care a căzut victimă printre primii în timpul masacrului din noaptea Sfîntului Bartolomeu, cînd Carol al IX-lea, instigat de Caterina de Medicis, a ordonat uciderea protestanţilor.

[2] François de Bassompiere (1579—1646), mareşal al Franţei, diplomat însărcinat cu numeroase misiuni în Elveţia, Italia şi Anglia, care a stat doisprezece ani închis la Bastilia pentru că a conspirat împotriva lui Richelieu.

meu Porthos. De altminteri, ce te face să crezi că ți se înmoaie picioarele ? N-ai fost niciodată atît de zdravăn și atît de voinic ! Ai putea să duci și o casă în spinare !

— În clipa asta — răspunse Porthos — mă simt zdravăn, da ; însă puțin mai înainte mă clătinam, ameteam, și după aceea fenomenul ăsta, cum spui tu, s-a repetat de patru ori. Nu zic că asta mă sperie, dar mă pune pe gînduri. Viața e ceva plăcut ; am bani ; am o moșie ; am cai ce-mi sînt dragi ; am de asemenea prieteni pe care-i iubesc : d'Artagnan, Athos, Raoul și tu.

Admirabilul Porthos nu se codi să-i arate lui Aramis treapta pe care-l punea în rîndul prietenilor lui. Aramis îi strînse mîna.

— Noi vom mai trăi încă mulți ani de aici încolo — zise el — pentru a păstra în lume modelul unor bărbați deosebiți. Încrede-te în mine, scumpe prieten ; n-am primit nici un răspuns din partea lui d'Artagnan, ăsta e un semn bun ; se vede treaba că a dat ordine să se strîngă flota la un loc și să libereze marea. Eu, la rîndul meu, am dat ordin, adineauri, să se tragă o barcă, pe lemne, pînă la gura peșterii de la Locmaria, știi, acolo unde am stat de atîtea ori la pîndă ca să prindem vulpi.

— Da, și care duce la golfuleț printr-un grind pe care l-am descoperit în ziua cînd ne-a scăpat din mînă vulpea aceea frumoasă.

— Întocmai. În caz de nenorocire, o barcă va fi ascunsă pentru noi în peștera aceea ; cred că ea se și află acolo acum. Vom aștepta o clipă prielnică și, peste noapte, în larg !

— Iată o idee minunată. Și cu ce ne vom alege din asta ?

— Ne vom alege că nimeni nu cunoaște această grotă, sau, mai bine zis, ieșirea ei, în afară de noi și de încă doi sau trei vînători din insulă ; ne vom alege că, dacă insula va fi ocupată, străjile, nevăzînd nici o barcă la țărm, nu vor bănui că cineva ar putea să fugă pe acolo și-și vor slăbi paza.

— Înțeleg.

— Prea bine ; și picioarele ?

— Oh, acum mi le simt în putere.

— Vezi dar, totul ne ajută să fim liniștiți și să n-avem nici o grijă. D'Artagnan retrage corăbiile de pe mare și ne dă putința să fim liberi. Nici flota regală, nici teama că

vom fi urmăriți ! Har Domnului ! Porthos, mai avem înaintea noastră încă o jumătate de veac de mari isprăvi, și, dacă ajung pe pămîntul Spaniei, îți jur — adăugă episcopul cu o mare însuflețire — că brevetul tău de duce nu va fi o vorbă goală.

— Să sperăm — zise Porthos, ceva mai voios în urma acestei noi îmbărbătări a prietenului său.

Deodată se auzi un strigăt :

— La arme !

Acest strigăt, repetat de o sută de glasuri, ajunse pînă în camera unde se aflau cei doi prieteni, stîrnind surprinderea unuia și îngrijorarea celuilalt. Aramis deschise fereastra ; văzu o mulțime de oameni alergînd cu faclele aprinse. Femeile fugeau, bărbații înarmați treceau la posturile lor.

— Flota ! Flota ! strigă un soldat care-l recunoscu pe Aramis.

— Flota ? îngăimă acesta.

— La o jumătate bătaie de tun ! adăugă soldatul.

— La arme ! strigă Aramis.

— La arme ! repetă cu un glas asurzitor Porthos.

Și amîndoi se repeziră spre parapet, pentru a se pune la adăpost în dosul tunurilor. Se zăriră apropiindu-se trei fregate încărcate cu soldați ; ele o luară în trei părți diferite, pentru a debarca în trei puncte deodată.

— Ce trebuie să facem ? întrebă un ofițer de strajă.

— Opriți-le ; iar dacă nu se supun, foc ! ordonă Aramis.

Cinci minute mai tîrziu, începu canonada. Erau bubuiturile pe care le auzise d'Artagnan cînd punea piciorul pe țărmul francez.

Dar vedetele erau prea aproape de parapet pentru ca tunurile să le nimerească ; ajunseră la mal ; aici se încinse o luptă aproape corp la corp.

— Ce ai, Porthos ? îl întrebă Aramis pe prietenul său.

— Nimic... picioarele... Ei, blestemăție, e de neînțeles !... Dar se vor înzdrăveni ele cînd voi începe să mă lupt !

Într-adevăr, Porthos și Aramis se porniră să tragă cu atîta străşnicie, îşi însuflețiră oamenii atît de tare, că regaliștii se întoarseră în fugă la corăbiile lor, neputînd să facă altceva decît să-și culeagă și să-și care în pripă răniții.

— Hei, Porthos — strigă Aramis — avem nevoie de un prizonier, repede, repede !

Porthos coborî treptele parapetului şi înhăţă de ceafă pe unul dintre ofiţerii armatei regale, care aştepta ca toată lumea să fie în barcă, pentru a sări apoi şi el. Braţul gigantului luă pe sus această pradă, care-i sluji de scut spre a se urca din nou pe parapet, fără a se trage nici un glonte în el.

— Iată un prizonier — îi spuse Porthos lui Aramis.

— Ei bine — răspunse acesta rîzînd — să-ţi mai vorbeşti de rău picioarele !

— Dar nu l-am prins cu picioarele — i-o întoarse Porthos plin de amărăciune — ci cu braţele.

XLIX

FIUL LUI BISCARRAT

Bretonii din insulă erau mîndri de această izbîndă ; Aramis nu le bătu însă în strună.

— Ceea ce-i de aşteptat — îi spuse el lui Porthos, după ce toată zarva se potoli — este că furia regelui se va dezlănţui şi mai tare cînd i se va povesti împotrivirea noastră şi că aceşti viteji oameni vor fi măcelăriţi sau arşi de vii după cucerirea insulei ; lucru ce nu se va întîmpla prea tîrziu.

— De unde rezultă — adăugă Porthos — că n-am făcut nici o ispravă !

— Ba, deocamdată, da — răspunse episcopul — căci avem un prizonier de la care vom afla ce ne pregătesc duşmanii noştri.

— Da, să-l descoasem pe acest prizonier — îşi dădu cu părerea Porthos — şi mijlocul de a-l face să vorbească e simplu : ne vom aşeza la masă şi-l vom chema şi pe el ; bînd şi mîncînd, îşi va dezlega limba.

Ceea ce şi făcură. Ofiţerul, puţin speriat la început, se linişti de îndată ce văzu cu ce fel de oameni are de-a face.

Dădu, fără teamă că va fi compromis, toate amănuntele pe care le ştia în legătură cu demisia şi plecarea lui d'Artagnan. Le spuse că, după plecarea muşchetarului, noul şef al expediţiei ordonase să fie luată cu asalt Belle-Isle. Explicaţiile lui se opreau aici. Aramis şi Porthos schimbară între ei o privire ce trăda deznădejdea lor. Nu se mai puteau bizui deci pe mintea iscoditoare a lui d'Artagnan, nu se mai puteau aştepta, prin urmare, la vreun ajutor în caz de înfrîngere. Episcopul îşi descusu mai departe prizonierul, întrebîndu-l ce-aveau de gînd să facă regaliştii cu şeful din Belle-Isle.

— Ordinul — răspunse celălalt — e să fie ucişi în timpul luptei, sau să fie spînzuraţi după aceea.

Aramis şi Porthos mai schimbară o privire. Amîndoi se făcură stacojii la faţă.

— Eu sînt prea uşor pentru a fi pus în laţ — răspunse Aramis. Oameni ca mine nu sînt duşi la spînzurătoare.

— Iar eu sînt prea greu — adăugă Porthos. Oameni ca mine rup frînghia.

— Sînt sigur — zise prizonierul cu bunăvoinţă — că v-am fi făcut favoarea unei morţi la alegerea dumneavoastră.

— Mii de mulţumiri — rosti Aramis cu toată seriozitatea.

Porthos se înclină.

— Să mai beau un pahar în sănătatea dumneavoastră — rosti el ducînd paharul la gură.

Din vorbă în vorbă, masa se prelungi ; ofiţerul, care era un gentilom plin de duh, se lăsă vrăjit de spiritul lui Aramis şi de bunătatea sufletească a lui Porthos.

— Iertaţi-mă — zise el — dacă vă pun o întrebare ; dar nişte oameni care au golit a şasea sticlă au dreptul să mai uite puţin de-ale lor.

— Pune — zise Porthos — pune.

— Vorbeşte — adăugă Aramis.

— N-aţi fost dumneavoastră, domnii mei, pe vremuri, muşchetari al răposatului rege ?

— Da, domnule, şi încă dintre cei mai buni, dacă nu te superi — răspunse Porthos.

— Aşa e ; aş spune, domnilor, chiar cei mai buni dintre toţi soldaţii, dacă nu m-aş teme că aş pîngări amintirea tatălui meu.

— A tatălui dumitale ? exclamă Aramis.

— Ştiţi care e numele meu ?

— Pe legea mea, nu, domnule ! Dar mi-l vei spune, şi...

— Mă numesc Georges de Biscarrat.

— Oh ! exclamă Porthos la rîndul lui. Biscarrat ! Îţi aminteşti de numele ăsta, Aramis ?

— Biscarrat ?... făcu episcopul, căutînd să-şi aducă aminte. Mi se pare că...

— Ia gîndeşte-te, domnule — îl îndemnă ofiţerul.

— La naiba ! Dar nu e nici o greutate ! îl ajută Porthos. Biscarrat, zis Cardinalul... Unul dintre cei patru care au venit să ne întrerupă, cu spada în mînă, în ziua cînd legam prietenia cu d'Artagnan.

— Întocmai, domnilor.

— Singurul — îşi aminti Aramis numaidecît — pe care nu l-am rănit.

— O spadă ageră, prin urmare — adăugă prizonierul.

— E adevărat, da, adevărat — răspunseră cei doi prieteni într-un glas. Pe legea mea, domnule de Biscarrat, sînt încîntat să fac cunoştinţă cu un om atît de viteaz.

Biscarrat strînse cele două mîini pe care i le întinseră cei doi vechi muşchetari. Aramis îl privi pe Porthos, ca şi cum i-ar fi spus : „Iată un om care ne va ajuta". Şi, îndată după aceea, zise :

— Mărturiseşte, domnule, că e frumos lucru să fi fost un om cinstit.

— Tatăl meu îmi spunea totdeauna acest lucru, domnule.

— Mărturiseşte, iarăşi, că e o tristă împrejurare aceea de a întîlni nişte oameni hărăziţi să fie împuşcaţi sau spînzuraţi, şi de a afla că aceşti oameni sînt vechi cunoştinţe, vechi cunoştinţe din tată în fiu.

— Oh, dumneavoastră nu puteţi avea o soartă atît de aprigă, domnilor şi prietenilor ! răspunse cu însufleţire tînărul.

— Eh, dumneata însuţi ai spus-o.

— Am spus-o adineauri, cînd nu vă cunoşteam ; dar acum, că vă cunosc, spun : puteţi scăpa de această soartă crudă, dacă vreţi.

— Cum dacă vrem ? strigă Aramis, ai cărui ochi scînteiară cu înţeles privind rînd pe rînd spre prizonier şi spre Porthos.

— Afară numai — adăugă Porthos, uitîndu-se, la rîndul lui, cu o nobilă mîndrie, spre domnul de Biscarrat şi spre

episcop — afară numai dacă nu ni se cere să facem vreo mîrşăvie.

— Nu vi se cere nimic, domnilor — răspunse gentilomul din armata regală. Ce vreţi să vi se ceară ? Dacă sînteţi prinşi, veţi fi ucişi, e lucru hotărît. Căutaţi deci, domnilor, să nu fiţi prinşi.

— Cred a nu mă înşela — zise Porthos cu demnitate — dar mi se pare că, pentru a fi prinşi, ar trebui ca cineva să vină aici să ne caute.

— Cît despre aceasta, ai deplină dreptate, vrednicul meu prieten — vorbi Aramis cercetînd cu privirea fizionomia lui Biscarrat, care stătea tăcut şi stînjenit. Parc-ai vrea, domnule de Biscarrat, să ne spui ceva, să ne faci o destăinuire, şi nu îndrăzneşti, aşa este ?

— Ah, domnilor şi prieteni, dacă aş vorbi ar însemna să-mi trădez consemnul ; dar, iată, se aude un glas mai puternic decît al meu şi care mă scoate din încurcătură.

— Tunul ! făcu Porthos.

— Tunul şi flintele ! strigă episcopul.

Se auzeau, răsunînd departe, printre stînci, zgomotele sinistre ale unei lupte care nu ţinu mult.

— Ce să fie asta ? întrebă Porthos.

— Eh, la dracu ! strigă episcopul. E ceea ce bănuiam.

— Ce anume ?

— Atacul dumitale n-a fost decît o amăgeală, nu-i aşa, domnule ? Şi în timp ce compania dumitale se lăsa respinsă, dumneata ştiai că se va face o debarcare în cealaltă parte a insulei, aşa este ?

— Oh, mai multe chiar, domnule.

— Atunci sîntem pierduţi — rosti încet episcopul de Vannes.

— Pierduţi ? Asta se poate — răspunse seniorul de Pierrefonds — dar nu sîntem încă nici prinşi, nici spînzuraţi.

Şi, spunînd acestea, se ridică de la masă, se apropie de perete, îşi desprinse de acolo, cu sînge rece, spada şi pistoalele, pe care le cercetă cu grija bătrînului soldat ce se pregăteşte de luptă şi care ştie că viaţa lui atîrnă în mare parte de buna stare şi de buna funcţionare a armelor sale.

La bubuitura tunului, la noua veste că insula ar putea fi ocupată de trupele regale, mulţimea dădu buzna, zăpăcită, în fort. Veneau să ceară sfatul şi sprijinul comandanţilor ei.

Aramis, galben şi răpus, se arătă între două facle la fereastra ce dădea în curtea cea mare, plină de soldaţi ce aşteptau ordine şi de locuitori înspăimîntaţi care implorau ajutor.

— Prieteni — glăsui Aramis cu o voce adîncă şi limpede — domnul Fouquet, ocrotitorul vostru, prietenul vostru, părintele vostru, a fost arestat din ordinul regelui şi închis la Bastilia.

Un lung strigăt de furie şi ameninţare urcă pînă la fereastra unde se afla episcopul, învăluindu-l într-un vuiet asurzitor.

— Să-l răzbunăm pe domnul Fouquet! strigară cei mai înverşunaţi. Moarte oamenilor regelui!

— Nu, prieteni — răspunse Aramis solemn — nu, prieteni, fără împotrivire! Regele e stăpîn în regatul său. Regele e împuternicitul lui Dumnezeu. Regele şi Dumnezeu l-au lovit pe domnul Fouquet. Plecaţi-vă înaintea braţului lui Dumnezeu. Dar nu-l răzbunaţi pe seniorul vostru, nu încercaţi să-l răzbunaţi. Vă veţi jertfi în zadar, voi, femeile şi copiii voştri, veţi jertfi în zadar bunurile şi libertatea voastră. Jos armele, prieteni! Jos armele, căci aşa vă porunceşte regele, şi întoarceţi-vă în linişte la căminele voastre. Vă cer asta eu, vă rog chiar şi, la nevoie, v-o poruncesc în numele domnului Fouquet!

Mulţimea, îngrămădită sub fereastră, lăsă să se audă un lung freamăt de mînie şi spaimă.

— Soldaţii lui Ludovic al XIV-lea au pătruns în insulă — reluă Aramis. De-aici încolo nu va mai fi o luptă între voi şi ei, va fi un măcel. Haide, împrăştiaţi-vă şi uitaţi totul. De data asta, vă poruncesc în numele lui Dumnezeu!

Răzvrătiţii se retraseră încet, în supunere şi tăcere.

— Ei, na! Dar ce le-ai spus acolo, prietene? întrebă Porthos.

— Domnule — îi zise Biscarrat episcopului — i-ai salvat pe aceşti oameni, dar nu te vei putea salva nici pe dumneata, nici pe prietenul dumitale.

— Domnule de Biscarrat — rosti cu un ciudat accent de noblеţe şi curtenie episcopul de Vannes — domnule de Biscarrat, fii atît de bun şi reia-ţi libertatea.

— Cu plăcere, domnul meu; însă...

— Însă ne vei face un mare serviciu; căci, vorbindu-i locotenentului regelui despre supunerea insularilor, vei obţine

poate şi iertarea noastră, povestindu-i felul cum s-a ajuns la această supunere.

— Iertare ? strigă Porthos cu ochii aprinşi. Iertare ? Ce mai înseamnă şi asta ?

Aramis îi dădu un cot prietenului său, aşa cum făcea în frumoasele zile ale tinereţii lor atunci cînd voia să-i atragă luarea-aminte că săvîrşise sau că era pe cale de a săvîrşi vreo boroboaţă. Porthos înţelese şi tăcu deîndată.

— Voi pleca, domnilor — răspunse Biscarrat, întrucîtva surprins şi el de acest cuvînt *iertare,* rostit de mîndrul muşchetar căruia, cu cîteva clipe mai înainte, îi amintise şi-i lăudase cu atîta însufleţire faptele eroice.

— Du-te, domnule de Biscarrat — îi spuse Aramis, salutîndu-l — şi te rog să primeşti încredinţarea întregii noastre recunoştinţe.

— Dar dumnevoastră, domnilor, dumneavoastră pe care am cinstea de a vă numi prietenii mei, întrucît aţi avut bunăvoinţa de a încuviinţa acest titlu, ce veţi face între timp ? întrebă ofiţerul, luîndu-şi rămas bun de la cei doi vechi adversari ai părintelui său.

— Noi, noi vom aştepta aici.

— Dar, pentru Dumnezeu !... Ordinul e precis !

— Eu sînt episcop de Vannes, domnule de Biscarrat, şi un episcop nu poate fi împuşcat, aşa cum un gentilom nu poate fi spînzurat.

— Ah, da, domnule... da, monseniore — răspunse Biscarrat. Da, aşa e, aveţi dreptate, mai e această scăpare pentru dumneavoastră. Atunci plec, mă întorc lîngă comandantul expediţiei, locotenentul regelui. Adio, domnilor ; sau, mai bine zis, la revedere !

Într-adevăr, cumsecadele ofiţer, sărind pe un cal ce-i fusese adus din ordinul lui Aramis, porni în direcţia de unde se auzise bubuitura de tun ce făcuse mulţimea să dea buzna în fort şi care întrerupsese convorbirea celor doi prieteni cu prizonierul lor. Aramis îl privi cum se îndepărta, apoi, rămas singur cu Porhos, îl întrebă :

— Ei bine, pricepi ?

— Pe legea mea, nu.

— Biscarrat ăsta nu te stînjenea de loc aici ?

— Nu ; e un băiat tare bun.

— Da ; însă crezi că e nevoie să cunoască toată lumea grota Locmaria ?

— Ah, aşa-i, aşa-i, acum înţeleg. Vom fugi prin subterană.

— Poftește înainte — răspunse Aramis cu voioşie. La drum, prietene Porthos ! Barca ne aşteaptă, şi regele nu ne-a prins încă !

L

GROTA LOCMARIA

Subterana Locmaria era destul de departe de fortăreaţă pentru ca cei doi prieteni să nu-şi precupeţească puterile alergînd pînă acolo. De altminteri, timpul nu stătea pe loc ; la fort bătuse miezul nopţii. Porthos şi Aramis erau încărcaţi cu bani şi cu arme. Străbăteau cîmpia ce desparte fortul de acea subterană, ascultînd orice zgomot şi căutînd să se ferească de orice capcană. Din loc în loc, pe drumul ce-l lăsaseră la stînga lor, zăreau grupuri de refugiaţi ce veneau din interiorul insulei, speriaţi la vestea că trupele regale debarcaseră pe pămîntul lor. Aramis şi Porthos, ascunşi după cîte un colţ de stîncă, prindeau din zbor cuvintele rostite de bieţii oameni ce fugeau tremurînd de spaimă, cărînd cu ei lucrurile mai folositoare, şi încercau, ascultîndu-le tînguirile, să desluşească vreo vorbă ce le-ar putea prinde bine. În sfîrşit, după o goană lungă, dar întreruptă mereu de opriri nevoite, ajunseră la acea grotă adîncă, unde prevăzătorul episcop de Vannes avusese grijă să fie tîrîtă pe butuci o barcă solidă, în stare să-i poată duce pe mare în anotimpul acesta frumos.

— Bunul meu prieten — zise Porthos după ce răsuflă cu putere din plămînii lui mari — am ajuns la grotă, după cîte mi se pare ; dar parcă-mi vorbiseşi de trei oameni, de trei servitori ce trebuiau să ne însoţească. Nu-i văd ; unde să fie oare ?

— Pentru ce i-ai vedea, dragă Porthos ? răspunse Aramis. Ei ne aşteaptă de bună seamă în peşteră, şi desigur că se odihnesc o clipă, după ce-au îndeplinit această muncă grea şi anevoioasă.

Aramis îl opri pe Porthos, care se pregătea să intre în peşteră.

— Vrei, bunul meu prieten — îi spuse el uriaşului — să mă laşi pe mine să trec înainte ? Cunosc semnalul pe care l-am dat oamenilor noştri ; şi, dacă nu-l vor auzi, vor fi în stare să tragă în tine sau să te înjunghie cu cuţitul, pe întuneric.

— Treci, Aramis dragă, treci înainte, tu eşti înţelepciunea şi prevederea întrupată, treci. Cu atît mai mult cu cît simt că mă cuprinde iarăşi oboseala de care ţi-am vorbit.

Aramis îl lăsă pe Porthos să se aşeze pe o piatră la gura peşterii, iar el, aplecîndu-şi capul, pătrunse în înteriorul cavernei, imitînd ţipătul cucuvelei. Un uguit stins, un strigăt de-abia auzit, îi răspunse din fundul subteranei. Aramis îşi continuă mersul cu băgare de seamă, şi peste puţin fu oprit de acelaşi strigăt pe care îl zădărîse el cel dintîi şi care acum pornise de la zece paşi de dînsul.

— Eşti aici, Yves ? întrebă episcopul.

— Da, monseniore. Goennec e şi el. Ne însoţeşte şi fiul lui.

— Bine. Toate sînt pregătite ?

— Da, monseniore.

— Du-te, rogu-te, la gura peşterii, bunul meu Yves, şi-l vei găsi acolo pe seniorul de Pierrefonds, care se odihneşte, fiind obosit de atîta mers. Dacă cumva nu poate să umble, luaţi-l pe sus şi aduceţi-l aici, lîngă mine.

Cei trei bretoni se supuseră. Din fericire, sfatul lui Aramis către servitorii săi fu de prisos. Porthos, recăpătîndu-şi puterile, începuse singur coborîşul, şi pasul lui greu răsuna tare pe sub bolţile cavernei formate şi susţinute de stîlpi de cremene şi granit. Cînd seniorul de Bracieux ajunse lîngă episcop, bretonii aprinseră un opaiţ pe care-l aveau la ei, şi Porthos îl încredinţă pe prietenul lui că acum se simţea iar în putere, ca întotdeauna.

— Să vedem barca — zise Aramis — spre a ne da seama de ce poate ea.

— Nu ţineţi lumina prea aproape, monseniore — vorbi jupînul Yves — căci, după cum aţi binevoit a-mi porunci,

am pus sub laviţa de la pupă, în lada pe care o ştiţi, butoiaşul cu pulbere şi încărcăturile pentru muschete, pe care mi le-aţi trimis de la fort.

— Bine — spuse Aramis.

Şi, luînd el însuşi opaiţul, cercetă în amănunţime barca pe toate laturile, cu precauţia unui om care nu e nici fricos, nici neştiutor în faţa primejdiei.

Barca era lungă, uşoară, intrînd puţin în apă, cu tălpoaia îngustă, în sfîrşit din acelea ce se construiau totdeauna bine în Belle-Isle, cu marginile înalte, plutind cu uşurinţă, putînd fi cîrmite fără greutate, avînd şi cîteva scînduri care, pe timp urît, formau un fel de punte pe care alunecau lopeţile şi care puteau să-i apere pe vîslaşi. În două cufere bine închise, aşezate sub băncile de la pupă şi provă, Aramis găsi pîine, pesmeţi, poame uscate, o bucată de slănină şi o bună provizie de apă în burdufuri, totul alcătuind raţii îndestulătoare pentru nişte oameni ce n-ar fi fost siliţi să stea multă vreme departe de coastă, aşa că ar fi avut de unde să facă rost de alte merinde, dacă împrejurările ar fi cerut. Armele, opt muschete şi tot atîtea pistoale de călăraşi, se aflau în bună stare, şi toate erau încărcate. Mai aveau vîsle de schimb, în caz că unele se rupeau, şi o mică pînză, numită trinchetă, care ajută la înaintarea bărcii în timp ce vîslaşii trag la lopeţi, foarte folositoare cînd începe să se simtă briza, şi care nu îngreuiază încărcătura.

După ce Aramis văzu totul şi se arătă mulţumit de rezultatul cercetărilor lui, zise :

— Să ne sfătuim, dragă Porthos, şi să vedem dacă trebuie să scoatem barca pe gura neştiută de nimeni a grotei, urmînd panta subteranei şi bîjbîind prin întuneric, sau dacă nu e mai bine s-o împingem pe butuci, prin bălării, scurtînd drumul peste mica faleză, care nu e mai înaltă de douăzeci de picioare, şi de unde o putem coborî la apă, care nu e acolo prea adîncă.

— Nu e greu de ales, monseniore — răspunse jupînul Yves cu mult respect — căci eu nu cred că prin panta subteranei şi prin întunericul prin care va trebui să împingem barca drumul să fie tot atît de uşor ca prin aer liber. Cunosc bine ţărmul şi pot să vă încredinţez că e neted ca o pajişte de grădină ; interiorul grotei, dimpotrivă, e gloduros, fără a mai pune la socoteală, monseniore, că la capătul peşterii vom da de gura care se deschide spre mare, şi s-ar putea ca barca să nu încapă pe acolo.

— Am făcut cu măsurătoarea — răspunse episcopul — şi sînt sigur că încape.

— Fie ; şi eu aş vrea, monseniore — stărui stăpînul bărcii — dar înălţimea voastră ştie că, pentru a ajunge la gura peşterii, trebuie să dăm la o parte un pietroi uriaş, acela pe sub care se furişează totdeauna vulpea şi care închide gura ca o uşă.

— Îl vom de la o parte — zise Porthos — asta nu-i mare lucru.

— Oh, ştiu că monseniorul are putere cît zece oameni — răspunse Yves — dar monseniorului o să-i vie destul de greu.

— Cred că patronul poate să aibă dreptate — zise Aramis. Să încercăm să ieşim sub cerul liber.

— Cu atît mai mult, monseniore — adăugă pescarul — cu cît nu ne vom putea îmbarca înainte de ziuă, atît de multă treabă e, şi apoi, de îndată ce se va crăpa de ziuă, o strajă bună, aşezată în partea de sus a grotei, ne va fi de folos, ba chiar necesară, pentru a supraveghea mişcările corvetelor sau ale vedetelor ce ne-ar putea pîndi.

— Da, Yves, da, ai toată dreptatea ; vom trece peste ţărm.

Şi cei trei bretoni voinici se puseră pe lucru, vîrînd butucii rotunzi sub barcă, împingînd-o înainte, cînd, deodată, dinspre cîmpie se auziră lătrăturile îndepărtate ale unor cîini. Aramis îşi repede din grotă ; Porthos îl urmă. Zorile smălţau cu purpură şi sidef marea şi cîmpia ; în revărsatul dimineţii, se zăreau pinii pitici şi mohorîţi, răsuciţi deasupra stîncilor, iar lungi cîrduri de corbi măturau cu aripile lor negre micile ogoare de hrişcă. Un sfert de ceas încă, şi avea să se lumineze de-a binelea ; păsările, trezite din somn, vesteau ziua cu voioşie întregii firi, prin cîntecele lor. Lătrăturile ce se auziseră şi care-i făcură pe cei trei pescari să se oprească din împinsul bărcii, iar pe Aramis şi Porthos să iasă afară din peşteră, se prelungeau pe o vîlcea din împrejurimi, cam la o leghe depărtare de grotă.

— E o hăituială — zise Porthos. Cîinii aleargă după o urmă.

— Ce să fie ? Cine vînează cu noaptea în cap ? se gîndi cu glas tare Aramis.

— Şi mai ales pe aici — adăugă Porthos — pe aici unde toată lumea se teme de sosirea armatei regale !

— Hărmălaia se apropie. Da, ai dreptate, Porthos, cîinii aleargă pe urmele cuiva. Hei ! strigă deodată Aramis. Yves, Yves, ia vino-ncoace !

Yves lăsă din mînă bîrna pe care tocmai se pregătea s-o vîre sub barcă în clipa cînd strigătul episcopului îl opri din treabă şi alergă spre el.

— Ce vînătoare-i asta, jupîne ? întrebă Porthos.

— De, monseniore — răspunse bretonul — nu prea înţeleg nici eu. Nu cred ca seniorul de Locmaria să vîneze la ora asta. Nu ! Şi totuşi cîinii...

— Poate că au scăpat din lanţ.

— Nu — zise Goennec — ăştia nu-s cîinii seniorului de Locmaria.

— Să fim prevăzători — reluă Aramis — şi să intrăm în grotă. Se vede bine că larma se apropie, şi o să ne dăm seama îndată la ce trebuie să ne aşteptăm.

Intrară în grotă ; dar nu făcură nici o sută de paşi prin întuneric, şi un urlet, asemănător răcnetului răguşit al unei vietăţi îngrozite, răsună în peşteră ; apoi, gîfîind, fugind speriată, o vulpe trecu ca fulgerul prin faţa celor dinăuntru, lăsînd în urma ei un miros greu şi urît, ce stărui cîteva clipe sub bolţile joase ale subteranei.

— Vulpea ! strigară bretonii cu voioasa surprindere a vînătorilor.

— Sîntem blestemaţi ! strigă episcopul, la rîndul lui. Ascunzişul nostru va fi descoperit.

— Cum aşa, prietene ? se miră Porthos. Ne speriem de-o vulpe ?

— Eh, dragul meu, cine spune că ne speriem de-o vulpe ? Nu despre ea e vorba, la naiba ! Dar tu nu ştii, Porthos, că după vulpe vin cîinii, şi după cîini vin oamenii ?

Porthos lăsă capul în jos. Ca şi cum ar fi întărit spusele lui Aramis, haita gălăgioasă se auzea apropiindu-se într-o goană nebună, ţinîndu-se pe urmele jivinei. Şase cîini de vînătoare dădură buzna deodată la marginea pajiştei din faţă, lătrînd şi hămăind de parcă ar fi fost o fanfară ce vestea o victorie.

— Iată cîinii — zise Aramis, pitit după o stîncă şi privind printr-o gaură săpată în piatră. Să vedem acum cine sînt vînătorii.

— Dacă e seniorul de Locmaria — răspunse patronul — el va lăsa cîinii să răscolească toată grota ; se bizuie pe ei, iar dumnealui nu va intra înăuntru, știind că vulpea va ieși pe partea cealaltă, unde se va duce s-o pîndească.

— Vînătorul nu e seniorul de Locmaria — rosti episcopul îngălbenindu-se ca ceara.

— Atunci cine e ? întrebă Porthos.

— Privește.

Porthos își puse ochiul la gaură și văzu, pe creasta povîrnișului, o duzină de călăreți ce-și îndemnau caii pe urmele cîinilor, strigînd : „După ei !"

— Gărzile ! mormăi Porthos.

— Da, prietene, gărzile regelui.

— Gărzile regelui ați spus, monseniore ? exclamară bretonii îngălbenindu-se și ei de spaimă.

— Și Biscarrat în fruntea lor, călare pe calul meu sur — mai spuse Aramis.

În aceeași clipă, cîinii se năpustiră ca un puhoi pe gura peșterii, ale cărei adîncuri vuiau de lătrăturile lor asurzitoare.

— Ah, drace ! făcu Aramis, recăpătîndu-și sîngele rece în fața acestei primejdii vădite și de neînlăturat. Știu foarte bine că sîntem pierduți ; și totuși ne-a mai rămas o scăpare : dacă gărzile, care se țin după cîini, vor băga de seamă că peștera mai are o ieșire, adio orice nădejde ; căci, intrînd aici, vor descoperi barca, apoi ne vor descoperi și pe noi. Deci cîinii nu trebuie să mai iasă din subterană, iar stăpînii lor nu trebuie să intre în peșteră.

— Ai dreptate — zise Porthos.

— Înțelegi ? adăugă episcopul cu iuțeala unui comandant. Sînt aici șase cîini, care vor fi siliți să se oprească lîngă pietroiul sub care s-a strecurat vulpea ; însă la ieșire, fiindcă gura e prea mică și prea strîmtă, îi vom prinde unul cîte unul și îi vom ucide.

Bretonii se repeziră cu cuțitele în mîini. După cîteva minute se auzi un sfîșietor concert de gemete și urlete de moarte ; apoi nimic.

— Bine — zise Aramis cu răceală. Acum, cu stăpînii lor !

— Și ce facem ? întrebă Porthos.

— Îi așteptăm să se apropie, ne ascundem și-i ucidem.

— Îi ucidem ? repetă Porthos.

— Sînt șaisprezece — zise Aramis — cel puțin pînă acum.

— Şi bine înarmaţi — adăugă Porthos cu un zîmbet de consolare.

— Totul se va termina în zece minute — reluă Aramis. Gata !

Şi, cu un aer hotărît, apucă o muschetă şi îşi puse cuţitul de vînătoare între dinţi.

— Yves, Goennec şi fiul lui — continuă Aramis — ne vor încărca muschetele. Tu, Porthos, vei trage glonte după glonte. Vom doborî opt pînă cînd ceilalţi se vor dezmetici, asta-i sigur ; apoi, toţi laolaltă, sîntem cinci, vom face de petrecanie celorlalţi opt cu cuţitul.

— Dar bietul Biscarrat ? întrebă Porthos.

Aramis se gîndi o clipă.

— Biscarrat trebuie ucis cel dintîi — răspunse el cu sînge rece. Fiindcă ne cunoaşte.

LI

GROTA

Cu toată însuşirea de a prevedea, care era partea cea mai de seamă a personalităţii lui Aramis, lucrurile, supuse capriciilor întîmplării, nu se petrecură întocmai aşa cum întrevăzuse episcopul de Vannes. Biscarrat, călare pe un cal mai bun decît aceia ai însoţitorilor săi, ajunse cel dintîi la gura peşterii şi înţelese de la început că, vulpile şi cîinii, totul dispăruse înăuntru. Dar, cuprins de acea teamă superstiţioasă pe care o sădeşte în om orice speluncă subterană şi întunecată, se opri în faţa grotei şi aşteptă ca tovarăşii lui să-l ajungă din urmă.

— Ei, ce-i ? îl întrebară tinerii, abia răsuflînd, văzîndu-l că stă pe loc şi nu face nimic.

— Cîinii nu se mai aud ; pesemne că şi vulpea şi haita au fost înghiţite de această peşteră.

— Dar se ţineau prea bine după fiară — zise unul dintre gărzi — ca să-i piardă dintr-o dată urma. De altminteri, o să-i auzim schelălăind pe undeva. Trebuie să fie aici, în peşteră, după cum spune Biscarrat.

— Atunci de ce nu mai latră ? întrebă unul mai tînăr.

— E ciudat ! adăugă altul.

— Ei bine — rosti un al patrulea — n-avem decît să intrăm în această cavernă. Ne opreşte cineva să pătrundem înăuntru ?

— Nu — răspunse Biscarrat. Dar înăuntru e întuneric beznă şi ne-am putea rupe gîturile cu toţii.

— Dovadă cîinii noştri, care şi-au frînt junghetura, după cît se pare — adăugă un soldat.

— Ce dracu să se fi întîmplat cu ei ? rostiră în cor toţi ceilalţi.

Şi fiecare îşi strigă cîinele, chemîndu-l pe nume, fluierîndu-l după un semn cunoscut, dar nici un cîine nu răspunse, nici la chemare, nici la fluierat.

— Poate e o peşteră fermecată — zise Biscarrat. Ia să vedem !

Şi, descălecînd, făcu un pas în gura subteranei.

— Aşteaptă, aşteaptă, am să te însoţesc şi eu ! strigă un altul, văzîndu-l pe Biscarrat gata să dispară în întuneric.

— Nu — răspunse Biscarrat — trebuie să fie ceva neobişnuit la mijloc ; mai bine să nu ne aruncăm toţi în gura primejdiei. Dacă în zece minute nu vă voi da nici un semn de viaţă, intraţi după mine, dar atunci cu toţii deodată.

— Bine — răspunseră tinerii care, la drept vorbind, nu vedeau ce i s-ar putea întîmpla lui Biscarrat pornind înainte — aşteptăm aici.

Şi, fără a coborî de pe cai, făcură cerc la gura peşterii.

Biscarrat intră deci singur şi înaintă prin beznă, pînă se lovi de muscheta lui Porthos. Această piedică pe care o simţi în dreptul pieptului îl miră ; întinse mîna şi dădu de ţeava rece a armei. În aceleaşi clipă, Yves ridică cuţitul asupra tînărului, gata să-l împlînte în el cu toată puterea unui braţ de breton, cînd pumnul de fier al lui Porthos îl opri la jumătatea drumului. Apoi se auzi mormăind cu glasul lui surd, în întuneric :

— Nu vreau să-l omori ! M-auzi ?

Biscarrat se pomeni surprins între o ocrotire şi-o ameninţare, aproape la fel de groaznice şi una şi alta. Oricît de neînfricat ar fi fost tînărul, el nu-şi putu stăpîni totuşi un ţipăt, pe care Aramis i-l înăbuşi numaidecît, înfundîndu-i gura cu o batistă.

— Domnule Biscarrat — îi spuse el apoi cu voce înceată — nu-ţi voim răul, şi dacă ne vei fi recunoscut vei înţelege asta ; dar la primul cuvînt, la primul strigăt, la prima sforţare vom fi siliţi să te ucidem, aşa cum ţi-am ucis şi cîinii.

— Da, vă recunosc, domnilor — răspunse tot aşa de încet tînărul soldat. Dar ce căutaţi aici ? Ce faceţi aici ? Nenorociţilor ! Nenorociţilor ! Credeam că sînteţi în fort.

— Iar dumneata, domnule, era vorba să ne aranjezi nişte tratative, nu-i aşa ?

— Am făcut tot ce-am putut, domnilor ; însă...

— Însă ?...

— Au fost date ordine precise.

— Să fim ucişi ?

Biscarrat nu răspunse. Nu prea-i era la-ndemînă să le vorbească despre ştreang unor gentilomi ca ei. Aramis înţelese tăcerea prizonierului său.

— Domnule Biscarrat — îi spuse el — acum ai fi mort, dacă nu ne-am fi gîndit la tinereţea dumitale şi la vechea noastră prietenie cu tatăl dumitale ; dar mai poţi încă scăpa de aici, dacă vei jura că n-ai să le spui nimic din cele ce ai văzut tovarăşilor dumitale.

— Jur nu numai că nu le voi spune nimic — răspunse Biscarrat — dar jur să fac tot ce-mi va sta în putinţă spre a-i împiedica pe tovarăşii mei să pună piciorul în această peşteră.

— Biscarrat ! Biscarrat ! strigară de afară mai multe glasuri, al căror ecou se rostogolea ca un vîrtej de-a lungul subteranei.

— Răspunde-le ! îi ordonă Aramis.

— Sînt aici ! răcni Biscarrat.

— Du-te ; ne bizuim pe lealitatea dumitale.

Şi-i dădu drumul tînărului său prizonier. Biscarrat porni înapoi, către lumină.

— Biscarrat ! Biscarrat ! se auziră iarăşi glasurile, de astă dată însă mai aproape.

Şi, în gura peşterii, se zăriră umbrele mai multor forme omeneşti, pregătindu-se să intre înăuntru. Biscarrat se repezi spre prietenii lui şi-i opri în loc, împiedicîndu-i să înainteze mai departe. Aramis şi Porthos traseră cu urechea, asemenea unor oameni care ştiu că viaţa lor atîrnă de un zvon adus de vînt. Biscarrat ieşise pe gura peşterii, urmat de prietenii lui.

— Oh, oh ! zise unul dintre aceştia, văzîndu-l la lumină. Ce galben eşti !

— Galben ? adăugă un altul. Vrei să spui vînăt !

— Eu ? făcu Biscarrat, căutînd să-şi păstreze toată stăpînirea de sine.

— Dar, în numele cerului, ce ţi s-a întîmplat ? întrebară mai multe glasuri.

— Nu mai ai nici o picătură de sînge în obraji, prietene ! exclamă unul rîzînd.

— Domnilor, nu e de glumit — zise altul. Poate că îi e rău ; aveţi niscaiva săruri ?

Toţi izbucniră în hohote de rîs. Întrebările, rîsetele ţîşneau în jurul lui Biscarrat aşa cum ţîşnesc în toiul unei lupte împuşcăturile de flinte. Sub acest şuvoi de întrebări, el îşi veni însă în fire.

— Ce vreţi să mi se fi întîmplat ? le răspunse tuturor. Mi-era cald cînd am intrat în peşteră, apoi m-a apucat frigul ; asta e tot.

— Dar cîinii ? Cîinii nu-s acolo ? N-ai auzit nimic ? N-ai aflat nimic ?

— Aş crede că au luat-o în altă parte — răspunse Biscarrat.

— Domnilor — zise unul dintre tineri — în tot ce se petrece aici, în paloarea şi în tăcerea prietenului nostru se ascunde un mister pe care Biscarrat nu vrea sau, fără îndoială, nu poate să ni-l dezvăluie. Oricum, asta-i sigur : Biscarrat a văzut ceva în peşteră. Ei bine, eu, unul, sînt curios să văd ce a văzut el, chiar de-ar fi să dau ochii şi cu dracul ! În grotă, domnilor, în grotă !

— În grotă ! repetară toţi ceilalţi.

Şi ecoul din subterană duse, ca o ameninţare, pînă la urechile lui Porthos şi Aramis, strigătele: „În grotă! În grotă!" Biscarrat se aruncă înaintea prietenilor lui.

— Domnilor! Domnilor! strigă el. În numele cerului, nu intraţi!

— Dar ce poate fi atît de îngrozitor în această grotă? întrebară mai multe voci.

— Haide, vorbeşte, Biscarrat!

— De bună seamă, l-a văzut pe dracul! repetă acela care mai făcuse o dată această presupunere.

— Ei bine, dacă l-a văzut pe dracul — strigă altul — să nu fie egoist şi să ne lase să-l vedem şi noi!

— Domnilor! Domnilor! Ascultaţi-mă! stărui Biscarrat.

— Bine, lasă-ne să trecem.

— Domnilor, vă implor, nu intraţi!

— Dar tu cum ai intrat?

Atunci, unul dintre ofiţeri, ceva mai în vîrstă decît ceilalţi, şi care nu spusese nimic pînă acum, făcu un pas înainte.

— Domnilor — zise el pe un ton potolit, ce se deosebea de însufleţirea celor mai tineri — aici se ascunde ceva sau cineva care nu e dracul, dar care, oricine ar fi, a avut destulă putere ca să înăbuşe glasul cîinilor noştri. Trebuie să vedem cine este acest cineva sau acest ceva!

Biscarrat făcu o ultimă încercare de a-i opri din drum; dar strădania îi fu în zadar. Degeaba se aruncă înaintea celor mai cutezători, degeaba se agăţă de stînci spre a le închide calea, ceata de tineri se năpusti în cavernă, pe urmele ofiţerului care vorbise cel din urmă, dar care era acum cel dintîi, mergînd cu spada în mînă să înfrunte primejdia necunoscută. Biscarrat, îmbrîncit la o parte de prietenii lui, şi neputînd să-i însoţească de teamă să nu apară în ochii lui Porthos şi Aramis ca un trădător şi un sperjur, porni, cu auzul încordat şi cu braţele întinse încă a rugăminte, după ceilalţi şi se sprijini de peretele colţuros al unei stînci pe care o socotea aşezată în bătaia flintelor muşchetarilor. Cît despre gărzi, aceştia pătrundeau tot mai mult în adînc, scoţînd strigăte ce slăbeau pe măsură ce înaintau în subterană. Deodată, o descărcare de muschete, bubuind ca un trăsnet, cutremură bolţile. Două sau trei gloanţe se turtiră în stînca de care se rezemase Biscarrat. În aceeaşi clipă se auzi un val de suspine, de urlete şi de bles-

teme, și mica trupă a gentilomilor se ivi din nou, unii galbeni ca ceara, alții plini de sînge, toți învăluiți într-un nor de fum pe care aerul de afară părea că-l soarbe din adîncul peșterii.

— Biscarrat ! Biscarrat ! strigau fugarii. Știai că e o cursă în această peșteră și nu ne-ai spus nimic !

— Biscarrat, din vina ta, patru dintr-ai noștri au fost uciși ! Nenorocire ție, Biscarrat !

— Din vina ta sînt rănit de moarte — îl blestemă unul dintre tineri, strîngîndu-și sîngele în palmă și aruncîndu-l în fața lui Biscarrat. Sîngele meu să cadă asupra ta !

Și se rostogoli horcăind la picioarele ofițerului.

— Spune-ne, cel puțin, cine e acolo ? strigară mai multe voci furioase.

Biscarrat tăcu.

— Spune, sau te ucid ! zbieră rănitul, ridicîndu-se într-un genunchi și amenințîndu-l pe tovarășul său cu brațul în care ținea o spadă ce nu-i mai putea fi de nici un folos.

Biscarrat se repezi spre el cu pieptul întins, să primească lovitura ; dar rănitul se prăbuși din nou, pentru a nu se mai mișca de loc, scoțînd un suspin, care avea să-i fie ultimul. Biscarrat, cu părul zbîrlit, cu ochii rătăciți, fără să mai știe unde îi e capul, înaintă spre fundul cavernei, strigînd :

— Aveți dreptate, moarte mie care am lăsat să fie uciși camarazii mei ! Sînt un laș !

Și, aruncînd spada din mînă, căci voia să moară fără a se apăra, porni, cu capul aplecat, spre adîncul cavernei. Ceilalți tineri se luară după el. Unsprezece, cîți mai rămăseseră din șaisprezece, înaintau prin beznă. Dar nu trecu nici unul mai departe de locul unde ajunseseră și cei dintîi ; o a doua descărcătură de muschete doborî cinci dintre ei pe nisipul rece, și cum era cu neputință să vadă de unde venea acest pîrjol ucigător, ceilalți se retraseră cuprinși de o groază ce-ar putea fi mai ușor zugrăvită, decît exprimată prin cuvinte. Dar, departe de a fugi după ceilalți, Biscarrat, rămas teafăr, se așeză pe un colț de stîncă și așteptă.

Nu mai erau în viață decît șase gentilomi.

— Fără nici o glumă — zise unul dintre supraviețuitori — acolo e dracul în persoană !

— Pe legea mea, mai rău ! adăugă altul.

— Să-l întrebăm pe Biscarrat ; el ştie.

— Unde e Biscarrat ?

Tinerii se uitară în jurul lor şi văzură că Biscarrat nu se mai vedea nicăieri.

— A murit ! rostiră două sau trei glasuri.

— Nu — răspunse altul — l-am văzut eu, prin fum, aşezîndu-se liniştit pe o piatră ; e în peşteră, ne aşteaptă.

— Trebuie că-i cunoaşte pe cei dinăuntru.

— Cum ar putea să-i cunoască ?

— A fost prizonierul răzvrătiţilor.

— Aşa e. Ei bine, să-l strigăm şi să aflăm de la el cu cine avem de-a face.

Şi toate glasurile strigară :

— Biscarrat ! Biscarrat !

Dar Biscarrat nu răspundea de nicăieri.

— Prea bine ! zise ofiţerul ce dăduse dovadă de cel mai mult sînge rece în toată această întîmplare. Nu mai avem nevoie de el, căci, iată, ne vin ajutoare.

Într-adevăr, o companie de gărzi, de vreo şaptezeci şi cinci — optzeci de oameni, lăsaţi în urmă de ofiţerii lor ce se luaseră după vînat, venea în cea mai deplină ordine, călăuzită de căpitan şi de primul locotenent. Cei cinci ofiţeri alergară înaintea soldaţilor şi, prin vorbe a căror repeziciune e uşor de înţeles, le explicară întîmplarea şi le cerură ajutor. Căpitanul îi întrerupse.

— Unde sînt ceilalţi ? întrebă el.

— Morţi.

— Dar eraţi şaisprezece !

— Zece au căzut, Biscarrat e în peşteră, iar noi cinci, aici.

— Biscarrat e prizonier ?

— S-ar putea.

— Nu, căci, priveşte, iată-l !

Într-adevăr, Biscarrat se ivi în gura peşterii.

— Ne face semn să ne ducem la el — ziseră ofiţerii. Haidem !

— Haidem ! repetă întreaga trupă.

Şi porniră în întîmpinarea lui Biscarrat.

— Domnule — zise căpitanul adresîndu-se lui Biscarrat — mi s-a spus că dumneata ştii cine sînt oamenii care se află în această grotă şi care se apără cu atîta înverşunare. În numele regelui, te somez să declari tot ceea ce ştii.

— Căpitane — răspunse Biscarrat — nu mai e nevoie să mă somezi ; jurămîntul mi-a fost ridicat chiar acum, şi vin în numele acestor oameni...

— Să-mi spui că se predau ?

— Să-ţi spun că sînt hotărîţi să se apere pînă la moarte, dacă nu vom cădea la învoială cu ei.

— Dar cîţi sînt ?

— Doi — răspunse Biscarrat.

— Sînt doi, şi vor să ne impună condiţii ?

— Sînt doi, şi au ucis pînă acum zece dintr-ai noştri — zise Biscarrat.

— Dar ce fel de oameni sînt ? Uriaşi ?

— Mai grozavi încă. Îţi aminteşti întîmplarea de la bastionul Saint-Gervais, căpitane ?

— Da ; acolo, patru muşchetari ai regelui au ţinut piept unei armate întregi.

— Ei bine, aceşti oameni sînt doi din acei patru muşchetari.

— Şi cum se numesc ?...

— Pe vremea aceea se numeau Porthos şi Aramis. Astăzi se numesc domnul d'Herblay şi domnul du Vallon.

— Şi ce caută aici ?

— Ei apărau Belle-Isle pentru domnul Fouquet.

Un murmur străbătu rîndurile soldaţilor la auzul acestor două nume : „Porthos şi Aramis".

— Muşchetarii ! Muşchetarii ! strigară cu toţii.

Şi, la gîndul că aveau să se lupte cu două din cele mai vechi glorii ale armatei, toţi simţeau că-i străbate un fior, jumătate de mîndrie, jumătate de groază.

Adevărul este că aceste patru nume, d'Artagnan, Athos, Porthos şi Aramis, erau venerate de toţi cei ce purtau o spadă, aşa cum în antichitate erau venerate numele lui Hercule, Tezeu, Castor şi Pollux.

— Doi oameni ! strigă căpitanul. Şi ne-au ucis zece ofiţeri din două descărcări de focuri ! E cu neputinţă, domnule Biscarrat !

— Eh, căpitane — răspunse acesta — nu spun că n-au cu ei încă vreo două-trei ajutoare, aşa cum muşchetarii de la bastionul Saint-Gervais aveau cu ei vreo trei-patru servitori ; dar, crede-mă, căpitane, i-am văzut pe aceşti oameni, am fost

prizonierul lor, îi cunosc ; ar fi de ajuns numai ei singuri, pentru a distruge un corp de armată.

— Asta vom vedea noi — zise căpitanul — şi chiar în clipa aceasta. Domnilor, atenţiune !

La aceste cuvinte, nimeni nu se mai mişcă şi toţi se pregătiră să se supună ordinului. Numai Biscarrat îndrăzni să mai facă o ultimă încercare.

— Domnule — zise el cu glas încet — ascultă-mă, mai bine să ne vedem de drum ; aceşti doi oameni sînt doi lei, care, dacă-i atacăm, se vor apăra pînă la moarte. Ne-au ucis pînă acum zece oameni ; ne vor ucide încă de două ori pe atîţia, şi vor sfîrşi prin a se omorî ei înşişi, decît să se predea. Ce vom cîştiga luptîndu-ne cu ei ?

— Vom cîştiga, domnule, mîndria de a face ca optzeci de gărzi ai regelui să nu dea înapoi în faţa a doi răzvrătiţi. Dacă aş asculta sfatul dumitale, domnule, aş fi un om dezonorat, şi, dezonorîndu-mă pe mine, aş dezonora armata. Înainte, băieţi !

Şi păşi cel dintîi pînă la gura peşterii. Acolo se opri. Această oprire fu făcută cu scopul de a-i da timp lui Biscarrat şi prietenilor lui să-i descrie interiorul grotei. Apoi, cînd crezu că era destul de lămurit asupra locului, împărţi compania în trei grupe, urmînd ca fiecare să intre pe rînd în peşteră şi să deschidă un foc puternic în toate direcţiile. Fără îndoială, în acest atac vor pierde încă cinci oameni, zece poate ; dar, de bună seamă, vor sfîrşi prin a-i prinde pe răzvrătiţi, pentru că nu aveau altă ieşire de aici şi, orice s-ar întîmpla, doi oameni nu vor putea să ucidă, ei singuri, optzeci de soldaţi.

— Căpitane — ceru Biscarrat — vreau să păşesc în fruntea primului pluton.

— Fie ! răspunse căpitanul. Meriţi această cinste. E un dar pe care ţi-l fac.

— Mulţumesc ! rosti tînărul cu neclintita hotărîre a neamului său.

— Ia-ţi spada, atunci.

— Voi merge aşa cum sînt, căpitane — zise Biscarrat — căci nu mă duc să ucid, ci ca să fiu ucis. Şi, trecînd în fruntea primului pluton, cu capul descoperit şi cu braţele încrucişate la piept, zise : Să mergem, domnilor !

UN CÎNT HOMERIC

E vremea să trecem acum în cealaltă tabără şi să descriem în acelaşi timp şi luptătorii, şi cîmpul de luptă.

Aramis şi Porthos se duseseră la grota Locmaria crezînd că vor găsi acolo barca pregătită, dimpreună cu cei trei bretoni, ajutoarele lor, şi sperînd să poată scoate barca prin mica gură a subteranei, fugind astfel pe mare fără să-i vadă nimeni. Dar ivirea vulpei şi a cîinilor îi silise să rămînă ascunşi.

Peştera se întindea pe o lungime de aproape o sută de prăjini, pînă la un mic povîrniş ce dădea deasupra unui sîn de mare. Pe vremuri templu al zeităţilor păgîne, atunci cînd Belle-Isle se numea Calonese, această grotă văzuse săvîrşindu-se nenumărate jertfe omeneşti în adîncurile ei misterioase. În prima boltă a cavernei se pătrundea pe o pantă uşoară, deasupra căreia stîncile încleştate formau o arcadă scundă ; interiorul, strîmb şi înghesuit, anevoios de parcurs din pricina pereţilor colţuroşi, se împărţea în mai multe compartimente ce dădeau unul într-altul, trecînd prin cîteva praguri sfărîmate, gloduroase, susţinute la dreapta şi la stînga de mari stîlpi naturali de piatră. În a treia despărţitură, bolta era atît de joasă, galeria atît de îngustă, încît barca abia putea trece prin ea, frecîndu-se într-o parte şi alta de pereţi ; totuşi, la nevoie, lemnul devenea mai mlădios, piatra se făcea mai moale sub suflul deznădăjduit al voinţei omeneşti. Astfel gîndea Aramis, cînd, după ce începuse lupta, se hotărîse să fugă, lucru destul de primejdios altminteri, întrucît nu toţi atacatorii muriseră ; şi apoi, presupunînd că barca ar fi fost scoasă la apă, pornirea pe mare s-ar fi făcut în plină zi, sub ochii învinşilor, care, văzînd cît de puţini erau învingătorii lor, ar fi pornit în urmărirea lor.

După cele două salve de focuri ce uciseseră zece oameni, Aramis, obişnuit cu întortocherile subteranei, începu să le cerceteze una cîte una, numărîndu-le pe bîjbîite, căci fumul îl

împiedica să vadă ceva, apoi, fără a mai sta pe gînduri, porunci ca barca să fie tîrîtă pînă la pietroiul cel mare ce închidea gura pe unde trebuiau să-şi recapete libertatea. Porthos îşi adună toate puterile, apucă barca în braţele lui vînjoase şi o ridică în sus, în timp ce bretonii se grăbeau să vîre bîrnele sub ea. Ajunseră în a treia despărţitură, unde se afla pietroiul cel mare care închidea ieşirea. Porthos apucă uriaşul pietroi din partea de jos, îşi înfipse umărul puternic în el şi, împingînd o dată, făcu să pîrîie tot peretele. Un nor de praf se prăvăli din boltă, dimpreună cu cenuşa a zece mii de generaţii de păsări de mare, ale căror cuiburi, tari ca cimentul, erau agăţate de stîncă. La a treia opintire, pietroiul se clătină. Porthos, sprijinindu-se cu spatele în stînca din apropiere, făcu din piciorul său o pîrghie care împinse blocul pînă dincolo de îngrămădirea calcaroasă ce-i slujea de temelie şi de ţîţîni. Pietroiul odată înlăturat, lumina năvăli veselă, surîzătoare, pe gura subteranei, iar bretonii se bucurară din toată inima văzînd marea numai la cîţiva paşi de ei. Începură să împingă barca peste grămada de pietre sfărîmate. Mai aveau doar douăzeci de prăjini şi o puteau pune pe apă.

Era tocmai în clipa cînd sosea compania, pe care căpitanul o pregăti pentru încercuire sau pentru asalt. Aramis supraveghea totul, îndrumînd munca prietenilor lui. El văzu noua trupă, numără oamenii şi se încredinţă dintr-o aruncătură de ochi că aveau de dat piept cu un inamic pe care nu-l puteau învinge într-o luptă deschisă. Să fugă pe mare în clipa cînd peştera avea să fie luată cu asalt, era cu neputinţă ! Într-adevăr, lumina zilei, care pătrundea în ultimele două despărţituri ale peşterii, i-ar fi ajutat pe soldaţi să vadă barca împinsă spre mare, i-ar fi prins pe cei doi răzvrătiţi în bătaia muschetelor, şi o salvă a lor ar fi găurit barca, dacă nu i-ar fi ucis chiar pe toţi cei cinci navigatori. Afară de asta, chiar dacă barca ar fi scăpat pe mare cu oamenii din ea, nu s-ar fi sunat oare numaidecît alarma ? Nu li s-ar fi dat de veste corvetelor regale ? Iar biata barcă, hărţuită pe mare, pîndită pe uscat, nu s-ar fi scufundat oare pînă seara ? Lui Aramis, frecîndu-şi cu mînie tîmplele cărunte, nu-i mai rămînea decît să ceară ajutorul lui Dumnezeu şi sprijinul dracului. Chemîndu-l pe Porthos, care făcea singur mai mult decît toate bîrnele şi decît toţi cei trei bretoni, îi spuse în şoaptă :

— Prietene, duşmanilor noştri le-au sosit întăriri.

— Ah ! murmură Porthos netulburat. Ce facem atunci ?

— Să reîncepem lupta — zise Aramis — ar fi cam primejdios pentru noi.

— Da — încuviinţă Porthos — căci, din doi, e greu să nu fie ucis unul dintre noi, iar dacă unul dintre noi e ucis, de bună seamă că celălalt va lupta pînă va fi ucis şi el.

Porthos rosti aceste cuvinte cu acel eroism firesc care, la el, se înălţa din toate fibrele trupului său. Aramis simţi un fel de pinten înghiontindu-i inima.

— Nu vom fi ucişi nici unul, nici altul, dacă vei face ceea ce am să-ţi spun eu, prietene Porthos.

— Spune.

— Oamenii aceştia vor intra în peşteră.

— Da.

— Vom doborî vreo cincisprezece, dar nu mai mulţi.

— Cîţi sînt cu toţii ? întrebă Porthos.

— Le-a sosit o întărire de şaptezeci şi cinci de oameni.

— Şaptezeci şi cinci şi cu cinci, optzeci... Oh ! Oh ! făcu Porthos.

— Dacă vor trage toţi odată, ne vor ciurui cu gloanţele lor.

— Nici nu mai încape îndoială.

— Fără a mai pune la socoteală — adăugă Aramis — că detunăturile ar putea să surpe pereţii grotei.

— Chiar mai adineauri — zise Porthos — un colţ de stîncă, desprinzîndu-se de sus, mi-a zdrelit niţeluş umărul.

— Vezi !

— Ei, dar nu-i nimic.

— Să luăm repede o hotărîre. Bretonii noştri vor împinge mai departe barca spre mare.

— Foarte bine.

— Noi amîndoi vom păstra aici pulberea, gloanţele şi muschetele.

— Dar numai noi doi, dragul meu Aramis, nu vom putea descărca niciodată trei muschete în acelaşi timp — zise Porthos cu naivitate. Folosirea muschetelor nu e mijlocul cel mai bun.

— Găseşte tu altul.

— L-am şi găsit — se grăbi să răspundă uriaşul. Mă voi aşeza la pîndă, în dosul unei stînci, cu drugul acesta de fier

în mînă, şi, neputînd să mă vadă, neputînd să mă atace, cum ei vor intra pe rînd, eu voi lăsa să le cadă drugul în creştetul capului de treizeci de ori pe minut ! Ei, ce zici de planul meu ? Îţi place ?

— Minunat, dragă prietene, desăvîrşit ! Îl aprob din toată inima. Numai că, vezi tu, ai să-i sperii, şi jumătate vor rămîne afară, ca să ne prindă prin înfometare. Ceea ce ne trebuie, bunul meu prieten, e să zdrobim întreaga trupă ; un singur om rămas teafăr ne va pierde.

— Ai dreptate, prietene. Dar cum să le venim de hac, rogu-te ?

— Fără să ne mişcăm din loc, bunul meu Porthos.

— Atunci să nu ne mişcăm ; dar cînd ei vor fi toţi laolaltă ?

— Lasă pe mine, am ticluit eu un plan.

— Dacă-i aşa, şi dacă planul tău e bun... şi trebuie să fie bun planul tău... atunci sînt liniştit.

— La pîndă, Porthos, şi numără-i pe toţi care vor intra.

— Dar tu ce-ai să faci ?

— Nu te îngriji de mine ; eu am treaba mea.

— Aud glasuri, aşa mi se pare.

— Ei sînt. Treci la postul tău !... Şi cată să-mi asculţi chemarea şi să fii la îndemîna mea.

Porthos se ascunse în a doua despărţitură, unde era întuneric beznă. Aramis se furişă în a treia. Uriaşul ţinea în mînă un drug de fier care cîntărea cincizeci de livre. Porthos mînuia cu o uşurinţă nemaipomenită această pîrghie, care slujise mai înainte la împinsul bărcii pe uscat. Între timp, bretonii trîrau barca spre ţărm. În despărţitura luminată, Aramis, cinchit, pitit, meşterea ceva misterios.

Se auzi o comandă strigată cu glas tare. Era ultimul ordin pe care-l dădea căpitanul. Douăzeci şi cinci de oameni săriră de pe stîncile din faţă în prima despărţitură a peşterii şi, de îndată ce puseră picioarele pe pămînt, începură să tragă. Împuşcăturile răsunară prelung, şuierăturile străbătură bolţile, un fum gros împînzi totul.

— La stînga ! La stînga ! strigă Biscarrat, care, la prima lui vizită aici, văzuse deschizătura prin care se trecea în a doua despărţitură, şi acum, îmbărbătat de mirosul pulberii, voia să-şi îndrepte soldaţii într-acolo.

Trupa se năpusti fără șovăială la stînga ; galeria se îngusta din ce în ce ; Biscarrat, cu brațele întinse, pregătit să moară, mergea înainte, spre țevile muschetelor.

— Veniți ! Veniți ! strigă el. Văd lumină !

— Lovește, Porthos ! se auzi ca din mormînt glasul lui Aramis.

Porthos scoase mai întîi un oftat adînc, pe urmă se puse pe treabă. Drugul de fier căzu drept în creștetul lui Biscarrat, care muri fără a fi apucat să mai icnească. Cumplita pîrghie se ridică și se lăsă de zece ori în zece secunde, făcînd zece cadavre.

Soldații nu vedeau nimic ; auzeau icnete, vaiete, treceau peste trupurile celorlalți, dar nu înțelegeau încă ce se întîmplă cu ei și dădeau buzna înainte, călcînd unii peste alții. Necruțătorul drug cădea necontenit, doborînd primul pluton, fără ca vreun zgomot să atragă luarea-aminte a celui de-al doilea, care pășea netulburat. Dar acest al doilea pluton, comandat de căpitan, smulsese un pin ce creștea pe țărm, și din ramurile lui rășinoase, strînse mănunchi, căpitanul făcuse o torță.

Pătrunzînd în despărțitura unde Porthos, asemeni unui înger al răzbunării, doborîse tot ce atinsese, primul rînd de oameni se opri deodată în loc, cu groază. Nici o împușcătură nu răspunsese la împușcăturile gărzilor, și totuși în fața lor se afla o movilă de leșuri, iar ei călcau pur și simplu printr-o baltă de sînge.

Porthos stătea în continuare neclintit în dosul stîlpului său.

Căpitanul, făcînd lumină cu pinul transformat într-o torță aprinsă, văzu îngrozitorul masacru a cărui cauză o căuta în zadar și se retrase pînă lîngă stîlpul de piatră în dosul căruia era ascuns Porthos. O mînă uriașă se desprinse atunci din întuneric și încleștă gîtul căpitanului, care scoase un horcăit înăbușit ; brațele i se întinseră, zbătîndu-se în aer, torța căzu și se stinse în balta de sînge. O secundă mai tîrziu, trupul căpitanului se rostogolea lîngă torța stinsă, adăugînd încă un cadavru la mormanul de leșuri ce stăvilea trecerea.

Totul se petrecuse într-un chip misterios, ca sub puterea unei vrăji. La horcăitul căpitanului, oamenii care-l însoțeau o luară la fugă înapoi ; apucaseră să-i vadă brațele desfăcute, ochii ieșindu-i din orbite, apoi, torța stingîndu-se, se pomeniseră în cea mai neagră beznă.

Cu o mişcare instinctivă, maşinală, fără să se gîndească ce face, locotenentul strigă :

— Foc !

Deodată, o descărcare de muschete bubui cu pocnituri dese şi repetate, vui şi se răspîndi în toată peştera, surpînd bucăţi mari de piatră din bolţile cutremurate. Grota se lumină o clipă la această salvă de arme, apoi se cufundă numaidecît într-o întunecime şi mai mare din pricina norilor de fum. Urmă o tăcere adîncă, tulburată doar de paşii celui de-al treilea pluton, care intra în subterană.

LIII

MOARTEA UNUI TITAN

În momentul cînd Porthos, deprins cu întunericul mai mult decît cei care veneau de afară, privi în jurul lui pentru a vedea dacă în această beznă Aramis nu-i făcea vreun semn, simţi o atingere uşoară la braţ şi o voce slabă ca o răsuflare îi şopti la ureche :

— Vino.

— Oh ! făcu Porthos.

— Sst ! ţistui Aramis foarte încet.

Şi, în hărmălaia stîrnită de cel de-al treilea pluton ce pătrundea înăuntru, în blestemul gărzilor rămase în picioare, în horcăitul muribunzilor care-şi trăgeau ultima suflare, Aramis şi Porthos se strecurară neobservaţi de-a lungul pereţilor de granit ai cavernei. Aramis îl duse pe Porthos în cea din urmă despărţitură, unde îi arătă, într-o săpătură făcută în stîncă, un butoiaş cu pulbere, ce cîntărea optzeci de livre şi de care legase un fitil.

— Prietene — îi zise el lui Porthos — ai să iei acest butoiaş, în timp ce eu voi aprinde fitilul, şi-l vei arunca în mijlocul duşmanilor noştri. Poţi ?

— O jucărie ! răspunse Porthos şi ridică butoiaşul cu o singură mînă. Aprinde-l.

— Aşteaptă — îi spuse Aramis — să se strîngă mai întîi toţi la un loc, şi pe urmă, dragul meu Iupiter, să-ţi arunci trăsnetul în mijlocul lor.

— Aprinde-l ! repetă Porthos.

— Eu — adăugă Aramis — mă duc la bretonii noştri să-i ajut să pună barca pe apă. Te aştept la mal ; tu fă treaba şi vino repede după noi.

— Aprinde-l ! ceru pentru a treia oară Porthos.

— Ai înţeles ? îl întrebă Aramis.

— La dracu ! rosti iarăşi Porthos, rîzînd cu nişte hohote pe care nici nu încerca măcar să şi le stăpînească. Cînd mi se spune ceva, înţeleg. Pleacă, şi dă-mi focul !

Aramis îi dădu iasca aprinsă, iar Porthos îi întinse braţul, să i-l strîngă, întrucît mîna nu-i era liberă. Aramis îi strînse braţul cu amîndouă mîinile, apoi se retrase pînă la ieşirea din cavernă, unde-l aşteptau cei trei vîslaşi. Porthos, rămas singur, apropie cu îndrăzneală iasca de fitil. Iasca, o scînteie slabă, cauza primă a unui uriaş pîrjol, străluci în întuneric ca un licurici zburător, apoi se împreună cu fitilul, pe care-l aprinse şi a cărui flăcăruie Porthos o învioră cu suflarea lui. Fumul se împrăştie în jur, şi, la lucirile acestui fitil pîlpîitor, se putură vedea, timp de o secundă sau două, lucrurile din apropiere. Fu un scurt, dar minunat spectacol, acela al gigantului palid, stropit de sînge, cu faţa luminată de flăcăruia fitilului care ardea în întunericul din grotă !

Soldaţii îl văzură. Văzură şi butoiaşul pe care-l ţinea în braţe. Şi înţeleseră numaidecît ceea ce avea să se întîmple. De aceea, îngroziţi de ce vedeau că se petrecuse, gîndindu-se cu spaimă la cele ce se vor mai petrece, scoaseră toţi deodată un urlet înfricoşător. Unii încercară să fugă, dar se loviră de al treilea pluton, care le închidea drumul ; alţii, fără să mai judece nimic, ridicară muschetele şi traseră la nimereală, în beznă ; alţii, în sfîrşit, căzură în genunchi. Cîţiva ofiţeri strigară către Porthos, făgăduindu-i libertatea, dacă le cruţă viaţa. Locotenentul celui de-al treilea pluton ordonă să se deschidă focul, dar soldaţii îi aveau în faţă pe camarazii lor îngroziţi, care-i slujeau ca un scut viu lui Porthos.

Am spus că flăcăruia ce pîlpîi la suflarea lui Porthos în iască şi fitil nu ţinu decît două secunde ; dar în aceste două

secunde iată ce arătă ea : mai întîi, uriaşul care părea şi mai mare în întuneric ; apoi, la zece paşi de el, o movilă de trupuri însîngerate, zdrobite, ciopîrţite, în care se mai zbătea o ultimă tresărire de agonie ce mişca toată grămada de leşuri, aşa cum o ultimă răsuflare face să tremure trupul unui monstru diform ce-şi dă duhul în noapte. Fiecare suflare a lui Porthos înteţea flăcăruia fitilului, învăluind purcoiul de cadavre într-o lumină galbenă ca sulful, întretăiată de largi dungi purpurii. În afară de această movilă din mijlocul grotei, formată din soldaţii ce căzuseră unii peste alţii, aşa cum îi lovise moartea sau cum se întîmplase să fie atinşi, alte cîteva cadavre împrăştiate prin jur rînjeau, ca nişte ameninţări, cu rănile lor căscate. Deasupra pămîntului, prefăcut într-o mîzgă amestecată cu sînge, se ridicau, mohorîţi şi sclipitori, stîlpii de piatră ai cavernei, ale căror părţi luminate se înfăţişau ochiului în nuanţe vii, strălucitoare în beznă. Şi toate acestea se zăreau la flăcăruia tremurătoare a unui fitil legat de un butoiaş de pulbere, adică a unei torţe care, dezvăluind moartea ce trecuse, o arăta pe aceea care avea să vină.

Cum am mai spus, priveliştea aceasta nu dăinui decît o secundă sau două. În acest scurt răstimp, un ofiţer din al treilea pluton strînse opt gărzi înarmate cu muschete şi, printr-o gaură, le ordonă să tragă în Porthos. Dar cei care primiseră ordinul să tragă tremurau aşa de tare, încît rezultatul salvei lor fu că trei dintre ei căzură, iar celelalte cinci gloanţe scrijeliră, şuierînd, bolta, brăzdară pămîntul sau se înfipseră în pereţii cavernei. Un hohot de rîs răspunse la această salvă ; apoi, braţul uriaşului făcu o legănare, apoi fitilul aprins zbură prin aer, asemenea unei stele căzătoare. Butoiaşul, aruncat la treizeci de paşi, sări peste mormanul de cadavre şi se rostogoli în mijlocul unui grup de soldaţi ce începură să urle, azvîrlindu-se cu faţa la pămînt.

Ofiţerul urmărise prin aer luminiţa zburătoare şi se repezi la butoiaş, pentru a smulge fitilul înainte ca flacăra să ajungă la pulberea dinăuntru. Zadarnică jertfă ! Alergînd prin aer, flăcăruia de la capătul fitilului se mărise dintr-o dată, astfel că fitilul, care, dacă ar fi stat pe loc, ar fi ars în cinci minute, fu acum mistuit în treizeci de secunde, şi drăceasca maşinărie îşi făcu efectul. Vîrtejuri sălbatice, împroşcări de pucioasă şi de silitră, limbi arzătoare de foc ce pîrjoleşte totul, detunătura asurzitoare a exploziei, iată ce aduse secunda

ce urmă celor două secunde pe care le-am descris, în această peșteră ale cărei grozăvii o făceau să pară un adevărat sălaș al demonilor. Stîncile se despicau ca niște bîrne de brad lovite de topor. Un șuvoi de foc, de fum și de sfărîmături țîșni din mijlocul grotei, lărgindu-se pe măsură ce se înălța. Pereții uriași de cremene se înclinară și se năruiră în nisip, iar nisipul însuși, transformat într-o nouă unealtă de chin, fu azvîrlit din culcușurile sale și spulberat în ochii soldaților, orbindu-i cu miriadele lui de firișoare înțepătoare. Strigătele, urletele, blestemele și viețile, totul se stinse într-un nemaipomenit vuiet ; cele trei despărțituri de la începutul peșterii se prefăcură într-o prăpastie în care se așterneau în straturi sfărîmăturile vegetale, minerale sau omenești, după greutatea lor. Apoi nisipul și cenușa, fiind mai ușoare, căzură la urmă, acoperind ca un lințoliu plumburiu și fumegînd toate aceste lugubre rămășițe. Și acum, căutați-i în acest mormînt arzător, în acest vulcan subteran, căutați-i dacă mai puteți pe soldații regelui în veșmintele lor albastre cu fireturi de argint ! Căutați ofițerii cu zorzoane strălucitoare de aur, căutați armele pe care se bizuiau ei să se apere, căutați pietrele care i-au ucis, căutați pămîntul pe care călcau ! Un singur om a făcut din toate acestea un haos mai învălmășit, mai pustiu, mai îngrozitor decît a fost, pare-se, haosul ce a dăinuit cu un ceas mai înainte de facerea lumii. Nu mai rămăsese nimic din cele trei despărțituri, nimic în care Dumnezeu însuși să-și mai poată recunoaște creația sa.

Cît despre Porthos, după ce aruncase butoiașul cu pulbere în mijlocul dușmanilor lui, fugise, așa cum îl sfătuise Aramis, și se retrăsese în ultima despărțitură, unde pătrundeau, prin gura largă, aerul, lumina și soarele. De îndată ce coti după colțul dintre a treia și a patra despărțitură, văzu, la o sută de pași de el, barca ce se legăna pe apă ; acolo erau prietenii lui ; acolo era libertatea ; acolo era viața după izbîndă. Încă șase sărituri de-ale lui și-ar fi fost afară din peșteră ; odată aici, două sau trei alte salturi, și ar fi ajuns la barcă. Deodată simți însă că-l părăsesc puterile : genunchii i se păreau goi, picioarele i se înmuiau sub el.

— Oh, oh ! murmură Porthos cu uimire. Iată că mă cuprinde din nou oboseala ; iată că nu mai pot să merg. Ce să fie asta ?

Prin deschizătură, Aramis îl zări şi nu înţelegea de ce se oprise pe loc.

— Vino, Porthos ! îl strigă el. Vino, vino repede !

— Oh ! răspunse uriaşul, făcînd o sforţare şi încordîndu-şi în zadar toţi muşchii trupului. Nu pot !

Şi, roştind aceste cuvinte, căzu în genunchi ; dar, cu mîinile lui puternice, se agăţă de stînci şi se ridică din nou.

— Repede ! Repede ! îl îndemna din barcă Aramis, întinzînd braţele spre ţărm ca şi cum ar fi vrut să-l tragă spre dînsul.

— Iată-mă — îngăimă Porthos adunîndu-şi toate puterile ca să mai poată face un pas.

— În numele cerului, Porthos, grăbeşte-te ! Grăbeşte-te ! Butoiaşul are să ia foc !

— Grăbiţi-vă, monseniore ! strigară şi bretonii către Porthos, care se mişca încet ca într-un vis.

Dar nu mai avu timp : explozia răsună, pămîntul se despică în două ; fumul care năvălea prin crăpăturile largi întunecă cerul ; marea se retrase spre larg ca împinsă de suflarea de foc ce ţîşni din grotă ca din gîtlejul unui uriaş balaur ; refluxul aruncă barca la douăzeci de prăjini, toate stîncile plesniră la temelie şi se desfăcură în bucăţi ca un bolovan lovit de topor ; o parte din gura peşterii se ridică spre cer ca trasă de sfori nevăzute ; flăcările roşcate şi verzi de pucioasă, mîzga neagră de catran şi pămînt se ciocniră şi se înfruntară o clipă sub o imensă boltă de fum ; apoi se văzură mai întîi clătinîndu-se, pe urmă aplecîndu-se, pe urmă răsturnîndu-se unul după altul înalţii stîlpi de piatră pe care violenţa exploziei nu-i putuse smulge din rădăcinile lor seculare ; se salutară unul pe altul ca nişte bătrîni gravi şi domoli, apoi se prosternară, culcîndu-se pentru totdeauna în mormîntul lor de fărîmiţări şi colb.

Această îngrozitoare zguduitură păru să-i redea lui Porthos puterile pe care le pierduse ; se ridică din nou, uriaş el însuşi între aceşti uriaşi. Dar, în clipa cînd voi să fugă printre şirurile de fantome granitice, acestea din urmă, scăpate din lanţurile ce le ţineau încleştate, începură să se prăvălească în jurul Titanului ce coborîse parcă din cer în mijlocul stîncilor pe care le aruncase asupra lui. Porthos simţi tremurîndu-i sub picioare pămîntul zguduit de această prelungă prăvălire. Întinse în dreapta şi în stînga palmele lui mari, pentru a opri

năruirea stîncilor. Cele două braţe ale sale sprijiniră, fiecare, cîte un perete gigantic de piatră ; îşi lăsă capul în jos, şi un al treilea bloc strivitor i se propti în ceafă. O clipă, braţele lui Porthos se îndoiră ; dar acest Hercule îşi adună încă o dată toate puterile, şi se văzu cum cei doi pereţi ai temniţei în care era îngropat se dădură încet la o parte, făcîndu-i loc. O clipă, el se ivi în această deschizătură de granit, ca anticul înger al haosului ; dar, îndepărtînd cu braţele cele două stînci din dreapta şi din stînga, slăbi punctul de sprijin ce susţinea monolitul care i se oprise în ceafă, astfel că monolitul, lăsîndu-se cu toată greutatea pe grumazul lui, îl sili pe uriaş să cadă în genunchi. Stîncile laterale, îndepărtate o clipă, se apropiară din nou şi adăugară greutatea lor la greutatea celei din spate, care ar fi fost de ajuns ca să strivească singură, sub ea, zece oameni dintr-o dată. Uriaşul se prăbuşi fără să strige după ajutor ; căzu în genunchi răspunzîndu-i lui Aramis prin cuvinte de încurajare şi de speranţă, căci, un răstimp, datorită puternicei pîrghii formată de braţele lui, crezu că, asemenea lui Encelade [1], va putea înlătura această întreită povară. Dar, puţin cîte puţin, Aramis văzu cum stîncile se lăsau în jos ; palmele înţepenite o clipă, braţele încordate printr-un ultim efort se îndoiră, umerii se încovoiară zdrobiţi, şi stîncile îl apăsau încetul cu încetul tot mai mult.

— Porthos ! Porthos ! striga Aramis, smulgîndu-şi părul din cap. Porthos, unde eşti ? Răspunde !

— Aici ! Aici ! murmură Porthos cu o voce stinsă. Răbdare ! Răbdare !

Dar abia rosti acest din urmă cuvînt, şi apăsarea din jurul său îşi spori deodată puterea ; uriaşa stîncă din spatele lui se prăbuşi sub greutatea celorlalte două lespezi ce se năruiră peste ea, şi Porthos fu îngropat într-un mormînt de pietre sfărîmate.

Auzind glasul înăbuşit al prietenului său, Aramis sări pe uscat. Doi bretoni îl urmară cu o pîrghie în mînă — un singur om era destul ca să ţină barca pe loc. Cele din urmă gîfîiri

[1] Cel mai puternic dintre Titanii care s-au revoltat împotriva lui Iupiter. Surprins în timpul fugii sale înspre Sicilia, Encelade a fost trăsnit de către Iupiter şi îmbrăcat în stînca muntelui Etna. Legenda spune în continuare că răsuflarea lui de foc ţîşneşte din vulcan şi sfărîmă piatra muntelui, atunci cînd uriaşul încearcă să se răsucească.

ale vajnicului luptător cu stîncile le conduseră paşii prin dărîmături.

Aramis, sprinten, iute, tînăr ca la douăzeci de ani, se repezi la întreita prăvălire de steiuri şi, cu mîinile lui, delicate ca nişte mîini de femeie, ridică printr-un miracol de forţă un colţ al imensului cosciug de granit. Atunci zări în întunericul acestui mormînt ochii încă strălucitori ai prietenului său, căruia povara înlăturată o clipă îi redase răsuflarea. Numaidecît, cei doi bretoni alergară şi ei, vîrîră pîrghia de fier sub stîncă, unindu-şi toţi trei puterile, nu pentru a o ridica, ci pentru a o ţine aşa. Totul fu însă în zadar : cei trei bărbaţi se încovoiară încet cu suspine de durere, şi vocea groasă a lui Porthos, văzîndu-i că se istovesc într-o luptă fără speranţă, murmură pe un ton batjocoritor aceste ultime cuvinte ce-i zburară de pe buze o dată cu ultima răsuflare :

— Prea greu !

După care, ochiul i se întunecă şi se închise, faţa i se învineţi, mîna i se albi, şi Titanul căzu cu fruntea la pămînt, scoţînd un ultim suspin. O dată cu el se prăbuşi şi stînca, pe care, chiar în agonia lui, o mai susţinuse încă !

Cei trei oameni scăpară din mîini pîrghia, ce fu prinsă sub această lespede ce închidea un mormînt. Apoi, gîfîind, palid, cu fruntea năpădită de sudoare, Aramis ascultă, cu pieptul zdrobit, cu inima gata să i se frîngă. Dar nu se mai auzea nimic ! Uriaşul dormea somnul de veci în mormîntul pe care Dumnezeu i-l croise după măsura lui.

LIV

EPITAFUL LUI PORTHOS

Aramis, tăcut, îngheţat, tremurînd ca un copil speriat, se ridică şi se retrase de pe blocul de piatră. Un creştin nu calcă niciodată pe morminte. Dar, deşi se ţinea pe picioare, îi era cu neputinţă să facă un pas. S-ar fi zis că, o dată cu

Porthos, murise ceva şi în el. Bretonii se aflau însă în preajma lui ; Aramis se lăsă sprijinit de ei, şi cei trei pescari îl luară pe braţe şi-l duseră la barcă. Apoi, după ce-l aşezară pe scîndura de lîngă cîrmă, începură să tragă la vîsle, socotind că e mai bine să se depărteze fără să mai întindă pînza, care ar fi putut să-i dea de gol.

Pe ţărmul unde fusese vechea peşteră Locmaria, pe plaja întinsă, o singură ridicătură mai atrăgea privirea. Aramis nu-şi mai putea dezlipi ochii de la ea, şi, de departe, de pe mare, pe măsură ce înainta în larg, stînca ameninţătoare şi mîndră i se părea că se ridică încet, aşa cum se ridica altădată Porthos, îndreptînd spre cer un cap surîzător şi neînvins, la fel ca acela al cinstitului şi vrednicului prieten, cel mai puternic dintre toţi patru şi totuşi răpus cel dintîi de moarte.

Ciudată soartă, soarta acestor oameni de bronz ! Cel mai curat la suflet, aliat cu cel mai viclean ! Puterea trupească, condusă de agerimea minţii ! Şi, în clipa hotărîtoare, cînd numai puterea singură era în stare să salveze şi spiritul şi trupul, o piatră, o stîncă, o greutate fără noimă a materiei biruise puterea şi, prăvălindu-se peste trup, alunga spiritul.

Bravul Porthos ! Născut ca să-i ajute pe ceilalţi oameni, totdeauna gata să se jertfească pentru salvarea celor slabi, ca şi cum Dumnezeu nu l-ar fi înzestrat cu putere decît în acest scop ! Murind, crezuse doar că-şi îndeplineşte sarcinile luate prin pactul cu Aramis, pact pe care Aramis îl încheiase totuşi de unul singur şi pe care Porthos nu-l urmase decît ca să-i rămînă pe deplin credincios !

Nobilul Porthos ! La ce mai sînt bune castelele încărcate de mobile frumoase, pădurile pline de vînat, lacurile mişunînd de peşte, pivniţele doldora de bogăţii ? Cui mai slujesc lacheii în livrele aurite şi, în mijlocul lor, Mousqueton, mîndru de încrederea pe care i-o arătai tu ! O, nobile Porthos, neobosit strîngător de comori, trebuia oare să te trudeşti atîta pentru a-ţi uşura şi înfrumuseţa viaţa, pierind apoi pe un ţărm pustiu, în croncănitul păsărilor oceanului, întins, cu oasele zdrobite, sub o stîncă rece ? Trebuia, în sfîrşit, nobile Porthos, să agoniseşti atîta aur, fără să ai măcar un distih compus de un umil poet şi săpat pe lespedea ta de mormînt ?

Viteazul Porthos ! Doarme, fără îndoială, şi astăzi, uitat, pierdut sub stînca pe care păstorii de prin partea locului o iau drept creasta uriaşă a unui dolmen. Şi atîtea ierburi tari, atîta

pir înţelenit, atîta muşchi mîngîiat de vîntul amar al oceanului au legat şi mai strîns mormîntul de pămînt, încît niciodată trecătorul nu-şi va putea închipui că o asemenea movilă de piatră a fost cîndva sprijinită de umerii unui muritor !

Aramis, cu faţa palidă, cu trupul rece, cu sufletul la buze, privi pînă la ultima rază a zilei ţărmul care se pierdea în zare. Nici un cuvînt nu-i ieşi din gură, nici un suspin nu-i zgudui pieptul. Bretonii, superstiţioşi, se uitau la el cu teamă. Atîta muţenie nu mai era a unui om, ci a unei stane de piatră.

Şi astfel, o dată cu cele dintîi dungi negre ce brăzdară văzduhul, barca îşi desfăcu mica ei pînză şi, umflată de vîntul care o îndepărta repede de coastă, se îndreptă vitejeşte către Spania, străbătînd cumplitul golf al Gasconiei, atît de bogat în furtuni.

Dar la o jumătate de ceas după ce pînza fusese ridicată, vîslaşii, nemaitrăgînd acum la rame, se aplecară pe scîndurile lor şi, ducîndu-şi mîinile streaşină la ochi, îşi arătară unii altora un punct alb ce se desluşea la orizont, nemişcat, în aparenţă, ca un pescăruş legănat de răsuflarea domoală a valurilor. Numai că ceea ce părea nemişcat pentru un ochi nedeprins, înainta cu o mare iuţeală pentru ochii ageri ai oamenilor mării ; ceea ce părea că stă pe loc deasupra valurilor, zbura de fapt peste crestele lor. Cîtva timp, văzînd amorţeala în care se cufundase stăpînul lor, nu îndrăzniră să-l mai trezească, şi se mulţumiră să-şi spună fiecare părerea, cu voce înceată şi neliniştită. Într-adevăr, Aramis cel atît de prevăzător şi de neobosit, Aramis a cărui privire, întocmai ca a linxului, veghea fără încetare şi vedea mai bine noaptea decît ziua, Aramis era pe cale să adoarmă sub povara deznădejdii din sufletul lui.

Trecu astfel un ceas, timp în care înserarea se lăsa tot mai adîncă, dar şi nava ce se zărea în depărtare se apropia tot mai mult de barcă ; atunci Goennec, unul dintre cei trei năieri bretoni, îşi luă inima în dinţi şi strigă tare :

— Monseniore, sîntem urmăriţi !

Aramis nu răspunse ; nava se apropia mereu. Atunci, cu de la sine putere, patronul Yves le dădu ordin celorlalţi doi pescari să coboare pînza, pentru ca astfel acest sigur punct ce apărea la suprafaţa apei să nu mai poată fi văzut de ochiul duşmanului care-i urmărea. Dar corabia cealaltă, dimpotrivă, îşi înteţi viteza prin alte două pînze ce fură urcate pînă în vîrful catargelor. Din nenorocire, era în timpul cînd zilele sînt cele mai

frumoase şi mai lungi din cursul anului, iar luna, plină şi luminoasă, răsărea după această zi nefastă. Corveta ce urmărea mica barcă, ajutată de vînt, mai avea o jumătate de ceas de amurg, apoi o noapte întreagă de lumină de la lună.

— Monseniore ! Monseniore ! Sîntem pierduţi ! zise patronul. Priviţi, cei de acolo ne văd, cu toate că am coborît pînzele.

— Nu-i de mirare — murmură unul din pescari — întrucît se spune că, prin meşteşugul dracului, oamenii de la oraş au născocit nişte unelte cu ajutorul cărora văd tot aşa de bine la depărtare ca şi aproape, noaptea ca şi ziua.

Aramis ridică de pe fundul bărcii o lunetă, îi potrivi lentilele în tăcere, apoi, dîndu-i-o pescarului, îi zise :

— Ţine şi priveşte.

Pescarul şovăia.

— N-avea nici o teamă — îi spuse episcopul — nu e nici un păcat, iar dacă va fi vreun păcat, îl iau asupra mea.

Pescarul duse luneta la ochi şi scoase deodată un strigăt. Crezuse că, printr-o minune, corveta pe care o ştia la depărtare de o bătaie de tun făcuse o săritură şi străbătuse dintr-o dată această distanţă. Dar, luînd luneta de la ochi, el văzu că, în afară de drumul pe care corveta îl putuse face în acest scurt răstimp, ea se afla la aceeaşi depărtare.

— Care va să zică — bîigui bretonul — ne văd şi ei aşa cum îi vedem noi ?

— Ne văd, da — răspunse Aramis.

Şi recăzu în toropeala lui.

— Cum, ne văd ? zise patronul Yves. Cu neputinţă !

— Ţine, jupîne, priveşte ! zise celălalt năier.

Şi-i întinse luneta care apropia totul.

— Monseniorul — întrebă Yves — mă încredinţează că dracul n-are nici un amestec în toată treaba asta ?

Aramis dădu din umeri. Patronul duse luneta la ochi.

— Oh, monseniore — strigă el — dar asta-i o adevărată minunăţie ! Îi văd aci, de parcă aş putea să-i ating cu mîna. Sînt pe puţin douăzeci şi cinci ! Uite, îl zăresc pe căpitan, în faţă. Ţine şi el la ochi o lunetă ca asta, şi ne priveşte... Ah, uite, se întoarce şi dă un ordin... Împing o gură de tun în faţă... O încarcă, încearcă să ne ia la ochi... Ah, nenorocire, trag în noi !

Şi, printr-o mişcare plină de groază, patronul luă luneta de la ochi, iar corveta, aruncată din nou la orizont, căpătă iarăşi înfăţişarea ei reală.

Nava era încă la o depărtare de aproape o leghe ; dar manevra văzută de patronul Yves nu era mai puţin adevărată. Un smoc mic de fum apăru deodată sub pînze, un fum mai albăstrui decît aceste pînze şi care se împrăştie repede, ca o floare ce se deschide ; apoi, la aproape o milă de barcă, se văzu o ghiulea ce crestă două-trei valuri, alergînd pe apă şi lăsînd o dungă albă în urma ei, pînă cînd se scufundă la capătul acestei dungi, fără să însemne nici o primejdie, deocamdată, asemenea unei pietre aruncate de un şcolar pe deasupra apei. Era însă o vestire şi totodată o ameninţare.

— Ce-i de făcut ? întrebă patronul.

— Au să ne scufunde — zise Goennec — daţi-ne binecuvîntarea, monseniore.

Şi cei trei bretoni îngenunchează la picioarele episcopului.

— Aţi uitat că cei de acolo vă văd ? zise acesta.

— Aşa-i — murmurară pescarii, ruşinaţi de slăbiciunea lor. Porunciţi, monseniore, sîntem gata să murim pentru înălţimea voastră.

— Să aşteptăm — zise Aramis.

— Cum, să aşteptăm ?

— Da ; nu vedeţi că, aşa după cum aţi spus adineauri, dacă încercăm să fugim, ne vor scufunda ?

— Dar — cuteză să spună patronul — poate că, ajutaţi de noapte, vom izbuti să le scăpăm din mînă !

— Oh — răspunse Aramis — sînt pregătiţi cu focuri spre a lumina şi calea lor, şi pe a noastră.

Şi chiar în aceeaşi clipă, ca şi cum nava ar fi vrut să întărească vorbele lui Aramis, un al doilea nor de fum se înălţă încet spre cer, apoi din această trîmbă de fum ţîşni o săgeată aprinsă, care descrise un arc, asemenea unui curcubeu, şi căzu în mare, unde continuă să ardă, luminînd văzduhul pînă la o depărtare de un sfert de leghe de jur împrejur. Bretonii se priviră înspăimîntaţi.

— Vedeţi deci — zise Aramis — că e mai bine să-i aşteptăm ?

Lopeţile căzură din mîinile vîslaşilor şi mica barcă, oprindu-se pe loc, se legăna uşoară pe spinarea valurilor.

Noaptea se lăsa tot mai neagră, dar corabia cealaltă înainta mereu. S-ar fi zis că-şi sporea viteza pe măsură ce se întuneca. Din cînd în cînd, ca un vultur cu gîtul însîngerat ce-şi înalţă capul din cuib, o nouă flacără uriaşă ţîşnea din trupul ei şi zbura pe deasupra oceanului ca o ninsoare de foc. În sfîrşit, ajunse la depărtare de o bătaie de muschetă. Toţi soldaţii erau pe punte, cu armele în mîini ; tunarii se aflau lîngă bateriile lor, şomoioagele erau aprinse. S-ar fi zis că se pregăteau să atace o fregată şi să se lupte cu un echipaj mai mare decît al lor, iar nu să prindă o biată barcă în care nu se găseau decît doar patru oameni.

— Predaţi-vă ! strigă comandantul corvetei, prin portavoce.

Bretonii se uitară la Aramis. Acesta le făcu un semn din cap. Patronul Yves ridică o bucată de pînză albă în vîrful unei cängi. Era semn că se predau. Cealaltă navă înaintă ca un cal de curse. Aruncă o nouă săgeată de foc, care căzu, de astă dată, la douăzeci de paşi de barcă, luminînd-o mai bine decît ar fi putut s-o facă razele celui mai aprins soare.

— La cel dintîi semn de împotrivire, foc ! strigă comandantul corvetei.

Soldaţii duseră muschetele la umăr.

— V-am făcut semn că ne predăm ! strigă patronul Yves.

— Vii ! Vii, căpitane ! se auziră cîţiva ostaşi mai îndîrjiţi. Trebuie să-i prindem de vii !

— Ei bine, da, vii ! răspunse căpitanul. Şi, întorcîndu-se către bretoni, le strigă : Vouă vi se garantează viaţa, prieteni, în afară de domnul cavaler d'Herblay.

Aramis tresări, dar îşi păstră calmul. O clipă, privirea i se înfipse în adîncimile oceanului luminat la suprafaţă de ultimele licăriri ale săgeţii de foc, licăriri ce pluteau pe spinarea valurilor, se ridicau pe crestele lor, făcînd însă şi mai întunecate, şi mai misterioase, şi mai îngrozitoare adîncurile de sub ele.

— Aţi auzit, monseniore ? întrebară bretonii.

— Da.

— Şi ce porunciţi ?

— Primiţi.

— Şi voi, monseniore ?

Aramis se plecă şi mai mult, atingînd cu vîrful degetelor lui albe şi subţiri apa verzuie a mării, căreia îi zîmbea ca unei prietene.

— Primiţi — repetă el.

— Primim — strigară pescarii — dar ce chezăşie vom avea ?

— Cuvîntul unui gentilom — răspunse ofiţerul. Pe gradul şi pe numele meu, jur că tot ce nu e domnul cavaler d'Herblay va scăpa neatins. Sînt locotenentul corvetei regale *Pomona* şi mă numesc Louis-Constant de Pressigny.

Cu un gest grăbit, Aramis, aplecat deasupra mării, peste marginea bărcii, cu un gest grăbit, spunem, ridică faţa, se sculă în picioare şi, cu privirea aprinsă, înflăcărată, cu zîmbetul pe buze, strigă :

— Aruncaţi scara, domnilor ! ca şi cum el ar fi fost acela care avea dreptul să dea comenzi.

Ceilalţi se supuseră. Atunci Aramis, apucînd scara de frînghie, urcă cel dintîi ; dar în loc de spaima pe care echipajul se aştepta să o vadă zugrăvită pe chipul lui, mare le fu mirarea marinarilor de pe corvetă cînd îl văzură pe acesta îndreptîndu-se spre comandant cu un pas sigur, privindu-l drept în ochi şi făcîndu-i cu mîna un semn necunoscut şi misterios, la vederea căruia ofiţerul păli, începu să tremure şi-şi plecă fruntea. Fără a spune un cuvînt, Aramis ridică apoi mîna pînă în dreptul ochilor comandantului, lăsîndu-l să vadă piatra unui inel pe care-l purta în inelarul de la mîna stîngă. Şi făcînd acest semn, Aramis, învăluit într-o măreţie rece, tăcută şi semeaţă, avea aerul unui împărat care dă cuiva mîna să i-o sărute.

Comandantul, care, o clipă, ridicase capul, se înclină pentru a doua oară, cu semnele celui mai adînc respect. Apoi, arătînd cu mîna spre pupă, adică spre cabina lui, se trase la o parte, spre a-i face loc lui Aramis să treacă înainte.

Cei trei bretoni, care se urcaseră în urma episcopului lor, se uitau înmărmuriţi unul la altul. Întregul echipaj aştepta în cea mai desăvîrşită tăcere. Cinci minute după aceea, comandantul îl chemă pe locotenentul secund, care se întoarse

numaidecît pe punte, dînd ordin ca nava să fie îndreptată către Corogne [1].

În timp ce se îndeplinea acest ordin, Aramis reapăru şi el pe punte şi se sprijini de balustrada vasului. Se înnoptase bine, dar luna nu răsărise încă ; totuşi Aramis privea cu încordare înspre Belle-Isle. Yves veni atunci lîngă comandant, care îşi reluase postul său la pupa vasului, şi, umil, cu o voce înceată, îl întrebă :

— Încotro ne îndreptăm, căpitane ?

— Acolo unde a hotărît monseniorul — răspunse ofiţerul.

Aramis stătu toată noaptea rezemat de balustradă. Yves, apropiindu-se de el, dimineaţa, îşi spuse că noaptea aceea trebuie să fi fost destul de umedă, căci lemnul pe care se sprijinise fruntea episcopului era parcă stropit de un strat de rouă.

Cine ştie ! Poate că aceşti stropi de rouă erau primele lacrimi pe care le vărsaseră vreodată ochii lui Aramis ! Ce alt epitaf mai frumos ţi s-ar fi putut închina, bunule Porthos ?

LV

RONDUL DOMNULUI DE GESVRES

D'Artagnan nu era obişnuit ca cineva să-i stea în cale, aşa cum i se întîmplase de astă dată. Se întoarse la Nantes foarte mînios. Mînia, la acest bărbat neînfrînt, se traducea printr-o pornire înverşunată, căreia puţini oameni pînă atunci, fie ei regi, fie giganţi, i se putuseră împotrivi.

D'Artagnan, tremurînd de ciudă, se duse glonţ la castel şi ceru să-i vorbească regelui. Puteau să fie ceasurile şapte dimineaţa, dar, de cînd venise la Nantes, regele se scula

[1] Oraş spaniol pe coasta Atlanticului.

foarte devreme. Ajungînd însă în micul coridor pe care-l cunoaştem, d'Artagnan se lovi de domnul de Gesvres, care-l opri cu toată cuviinţa, rugîndu-l să nu vorbească prea tare, ca să nu-l trezească pe rege din somn.

— Regele doarme ? se miră d'Artagnan. Ei bine, îl voi lăsa să doarmă. La ce oră presupui că se va scula ?

— Oh, peste vreo două ceasuri, aşa cred. Regele a vegheat toată noaptea.

D'Artagnan îşi luă pălăria, îl salută pe domnul de Gesvres şi se duse la locuinţa lui. Se reîntoarse la ceasurile nouă şi jumătate. I se spuse că regele îşi lua micul dejun.

— Am nimerit bine — răspunse el — îi voi vorbi regelui în timp ce mănîncă.

Domnul de Brienne îi dădu însă a înţelege că regele nu voia să primească pe nimeni în timpul mesei.

— Dar — zise d'Artagnan privindu-l pieziş pe de Brienne — dumneata nu ştii, domnule secretar, că eu pot intra oricînd şi oriunde ?

Brienne îl apucă binişor de mînă pe căpitan şi-i spuse :

— Nu la Nantes, scumpe domnule d'Artagnan ; în această călătorie, regele a schimbat orînduirile casei sale.

D'Artagnan, îmblînzit, întrebă la ce oră avea să termine regele masa.

— Nu ştiu — rosti Brienne.

— Cum nu ştii ? Ce înseamnă răspunsul ăsta ? Nu se ştie cît timp îi trebuie regelui pentru masă ? De regulă, un ceas, dar, presupunînd că aerul Loarei sporeşte pofta de mîncare, să zicem un ceas şi jumătate ; e destul, cred. Voi aştepta deci, aici.

— Oh, scumpe domnule d'Artagnan, ordinul este să nu mai lăsăm pe nimeni în acest coridor ; tocmai pentru asta sînt de gardă aici.

D'Artagnan simţi pentru a doua oară cum i se urcă sîngele la cap. Plecă numaidecît, de teamă să nu înrăutăţească lucrurile prin vreo izbucnire nesăbuită. Ajungînd afară, începu să se frămînte cu gîndul. „Regele — îşi zise el — nu vrea să mă primească, asta e limpede ; e supărat acest tînăr ; se teme de cuvintele pe care aş putea să i le spun. Da ; însă în acest timp, Belle-Isle e asediată şi cei doi prieteni ai mei pot fi prinşi, sau chiar ucişi... Bietul Porthos ! Cît despre

jupînul Aramis, el ştie să-şi apere pielea, aşa că în privinţa lui sînt liniştit... Dar nu, nu, Porthos e încă teafăr la trup, iar Aramis nu e un bătrîn scrîntit la cap. Unul cu braţele lui, celălalt cu mintea sa le vor da de furcă soldaţilor maiestăţii sale. Cine ştie ! Poate că aceşti doi viteji vor repeta, spre lămurirea maiestăţii sale preacreştine, povestea cu bastionul Saint-Gervais... N-am nici o grijă în privinţa asta. Au la îndemînă tunuri şi o garnizoană. Totuşi — continuă d'Artagnan clătinînd din cap — cred că ar fi mai bine să nu se dea lupte... Pentru mine, unul, n-aş îndura nici certuri, nici trădare din partea regelui ; dar pentru prietenii mei va trebui să îndur totul : ocări, jigniri. Dacă m-aş duce la domnul Colbert ? reluă el. Iată unul pe care va trebui să-mi iau obiceiul a-l face să-mi ştie de frică. La domnul Colbert !" Şi d'Artagnan porni cu voinicie la drum. Află însă că domnul Colbert lucra cu regele la castelul din Nantes. „Bun — îşi zise el — iată-mă întors la vremurile cînd băteam drumurile de la domnul Tréville la locuinţa cardinalului, de la locuinţa cardinalului la regină, de la regină la Ludovic al XIII-lea. Nu degeaba se spune că, îmbătrînind, omul redevine copil. La castel !" Se reîntoarse deci acolo. Domnul de Lyonne tocmai ieşea de la rege. Îi întinse amîndouă mîinile lui d'Artagnan şi-i spuse că maiestatea sa va lucra toată seara, toată noaptea chiar, şi că ordinul este de a nu lăsa pe nimeni să intre.

— Nici pe căpitanul care are de primit ordine ? strigă d'Artagnan. Asta e prea mult !

— Nici pe el — zise domnul de Lyonne.

— Dacă-i aşa — răspunse d'Artagnan, rănit pînă în adîncul inimii — dacă nici căpitanul de muşchetari, care a intrat totdeauna nestingherit în odaia de culcare a regelui, nu mai poate să intre acum în cabinet sau în sala de mîncare, înseamnă că regele e mort, sau că l-a aruncat pe căpitan în dizgraţie. Şi într-un caz şi în altul, nu mai are nevoie de mine. Fă-mi plăcerea şi intră dumneata, domnule de Lyonne, care te bucuri de favoare, şi spune-i limpede regelui că îi trimit demisia mea.

— D'Artagnan, ia seama ! strigă de Lyonne.

— Te rog, du-te ; din prietenie pentru mine.

Şi-l împinse uşurel spre cabinet.

— Fie, mă duc — zise domnul de Lyonne.

D'Artagnan aşteptă plimbîndu-se prin coridor. Lyonne se reîntoarse.

— Ei, ce-a spus regele ? îl întrebă căpitanul.

— Regele a spus că e bine — răspunse de Lyonne.

— Ce e bine ? izbucni d'Artagnan. Adică îmi primeşte demisia ? Straşnic ! Iată-mă liber ! Am devenit burghez, domnule de Lyonne ; voi avea plăcerea de a te revedea ! Adio, castel, coridoare, anticamere ! Un burghez, care respiră în sfîrşit liber, te salută !

Şi, fără să mai aştepte, căpitanul sări de pe terasă pe scara unde găsise bucăţelele din scrisoarea lui Gourville. Cinci minute mai tîrziu, intra pe uşa hanului unde, urmînd obiceiul tuturor marilor ofiţeri găzduiţi la castel, îşi luase ceea ce se numea o cameră în oraş. Aici însă, în loc să-şi descingă spada şi să-şi arunce mantia, îşi pregăti pistoalele, îşi puse banii într-o mare pungă de piele, trimise după cai la grajdul castelului şi dădu ordin de plecare în aceeaşi noapte la Vannes. Totul se îndeplini după voinţa lui. La ceasurile opt seara punea piciorul în scară, cînd domnul de Gesvres apăru la poarta hanului în fruntea unui grup de doisprezece soldaţi.

D'Artagnan privea totul cu coada ochiului ; fu nevoit să vadă cei treisprezece oameni cu treisprezece cai, dar se prefăcu a nu observa nimic şi se aşeză mai bine în şa. Gesvres se apropie de el.

— Domnule d'Artagnan ! i se adresă el cu un glas tare.

— Ei, domnule de Gesvres ! Bună seara !

— S-ar zice că încaleci pe cal !

— Ceva mai mult, am şi încălecat, după cum vezi.

— Atunci, îmi pare bine că te-am găsit.

— Mă căutai ?

— Doamne, da !

— Din partea regelui, fac prinsoare !

— Ei bine, da.

— Aşa cum îl căutam eu, acum două-trei zile, pe domnul Fouquet ?

— Oh !

— Haide, nu mai face pe delicatul cu mine. Îţi pierzi vremea în zadar. Spune-mi repede c-ai venit să mă arestezi.

— Să te arestez ? Doamne fereşte, nu !

— Atunci pentru ce mi-ai ieşit în cale cu doisprezece călăreţi ?

— Îmi fac rondul.

— Nu-i rău ! Şi mă înhaţi cu prilejul acestui rond ?

— Nu te înhaţ ; te-am întîlnit şi te rog să mergi cu mine.

— Unde ?

— La rege.

— Bun ! zise d'Artagnan cu un aer bosumflat. Aşadar, regele şi-a terminat toate treburile ?

— Te rog, căpitane — îi spuse domnul de Gesvres încet muşchetarului — nu-ţi face rău singur ; oamenii ăştia te aud.

D'Artagnan izbucni în rîs şi replică :

— Porniţi ! Arestaţii îşi au locul între primii şase soldaţi şi între ultimii şase.

— Dar, întrucît eu nu te arestez— adăugă domnul de Gesvres — vei merge în urma mea, dacă vrei.

— Ei bine — zise d'Artagnan — iată o purtare frumoasă, drace, şi ai toată dreptatea ; căci şi eu, dacă aş fi făcut de rond în jurul camerei dumitale din oraş, aş fi fost curtenitor cu dumneata, te încredinţez, pe cinstea mea de gentilom ! Acum, îţi cer doar o favoare. Ce vrea regele ?

— Oh, regele e furios !

— Ei bine, regele, care şi-a dat osteneala să se înfurie, îşi va da osteneala să se şi potolească, iată totul. Eu nu voi muri din asta, ţi-o jur.

— Nu ; însă...

— Însă mă va trimite să-i ţin de urît bietului domn Fouquet ? La dracu, e un om foarte cumsecade ! Ne vom înţelege de minune şi vom trăi foarte bine amîndoi, îţi jur !

— Iată-ne ajunşi — zise ducele. Căpitane, te rog, fii liniştit în faţa regelui.

— Aha ! Dar ce grijă îmi porţi, duce dragă ! exclamă d'Artagnan privindu-l pe domnul de Gesvres în faţă. Am auzit că ţii cu tot dinadinsul să uneşti gărzile dumitale cu muşchetarii mei. Cred că ăsta este cel mai bun prilej !

— Nu mă voi folosi de el, căpitane ; să mă ferească Dumnezeu !

— De ce ?

— Din mai multe pricini, întîi ; apoi din aceea că, dacă te-aş urma la comanda muşchetarilor după ce te voi fi arestat...

— Ah, mărturiseşti deci că m-ai arestat ?

— Nu, nu !

— Atunci spune : întîlnit. Dacă-mi vei urma după ce m-ai „întîlnit", spune, ce se va întîmpla ?

— Muşchetarii dumitale, la primul exerciţiu de tragere, vor trage asupra mea, ca din greşeală.

— Ah, cît despre asta, nu spun nu ! Băieţii ăştia mă iubesc mult.

Gesvres îl lăsă pe d'Artagnan să treacă înainte, îl conduse drept la cabinetul unde regele îl aştepta pe căpitanul lui de muşchetari şi rămase la spatele colegului său, în anticameră. Se auzea foarte limpede cum regele îi vorbea tare lui Colbert, în acelaşi cabinet în care Colbert îl auzise, cu cîteva zile mai înainte, vorbindu-i tare lui d'Artagnan.

Gărzile se rînduiră, călări, în faţa porţii principale, şi încetul cu încetul în oraş se răspîndi vestea că domnul căpitan de muşchetari fusese arestat din ordinul regelui. Atunci se văzu cum toţi aceşti oameni începură să se frămînte, ca în frumoasele timpuri ale lui Ludovic al XIII-lea şi ale domnului de Tréville ; se formau grupuri, scările se umpleau de lume ; murmure nedesluşite porneau din curţi şi se urcau în valuri pînă la etajele de sus, asemenea mugetelor înăbuşite ale unei mări ce se umflă.

Domnul de Gesvres era neliniştit. Îşi privea gărzile care, luaţi cu întrebări, la început, de către muşchetarii ce se amestecaseră cu ei, începeau acum să se îndepărteze de aceştia, trădînd aceeaşi îngrijorare.

D'Artagnan era, de bună seamă, mai puţin neliniştit decît domnul de Gesvres, căpitanul gărzilor. De cum intrase, se aşezase pe marginea unei ferestre şi vedea totul cu ochiul său de vultur, fără să i se mişte nici o cută pe faţă. Nici un murmur al vîlvei stîrnite de vestea arestării lui nu-i scăpase muşchetarului. Prevedea clipa cînd explozia va izbucni şi se ştie că prevederile lui nu dădeau niciodată greş. „Ar fi nostim — îşi spunea el — ca, astă-seară, pretorienii [1] mei să mă facă rege al Franţei. Ce-aş mai rîde !"

[1] Soldaţi. Nume dat vechilor gărzi imperiale romane.

Dar, în clipa cea mai frumoasă, totul se potoli deodată. Gărzi, mușchetari, ofițeri, soldați, murmure și neliniști, totul se împrăștie, se stinse și se șterse pe negîndite ; nici frămîntări, nici amenințări, nici semne de nesupunere. Un singur cuvînt domolise valurile. Regele strigase prin glasul lui Brienne :

— Liniște, domnilor, îl tulburați pe rege !

D'Artagnan suspină.

— S-a sfîrșit ! zise el. Mușchetarii de azi nu mai sînt cei de pe vremea maiestății sale Ludovic al XIII-lea. S-a sfîrșit !

— Domnul d'Artagnan la rege ! strigă un ușier.

LVI

REGELE LUDOVIC AL XIV-LEA

Regele stătea pe scaun, în cabinetul său, cu spatele întors către intrare. În fața lui era o oglindă în care, tot răsfoind niște hîrtii, arunca din cînd în cînd cîte o ocheadă spre a-i vedea pe cei ce intrau la dînsul. Nu se sinchisi cîtuși de puțin la sosirea lui d'Artagnan, dar întinse peste scrisorile și hîrtiile lui o mare pînză verde de mătase, de care se folosea atunci cînd voia să-și ascundă secretele, ca să nu fie văzute de privirile celor nepoftiți. D'Artagnan înțelese jocul și rămase lîngă ușă ; în așa fel că, după o clipă, regele, care nu auzea nimic și nu putea să vadă cu coada ochiului, fu nevoit să strige :

— N-a venit încă domnul d'Artagnan ?

— Sînt aici — răspunse mușchetarul făcînd un pas înainte.

— Ei bine, domnule — zise regele ațintindu-și privirea către d'Artagnan — ce-ai să-mi spui ?

— Eu, sire ? replică acesta pîndind prima mişcare a adversarului pentru a da riposta. Eu ? N-am să-i spun nimic maiestăţii voastre, decît că am fost arestat din ordinul vostru, şi iată-mă aici.

Regele fu gata să răspundă că nu dăduse nici un ordin să fie arestat d'Artagnan ; dar această frază i se păru c-ar fi o scuză şi tăcu. D'Artagnan se încăpăţînă să tacă şi el.

— Domnule — reluă regele — ce te-am însărcinat eu să faci la Belle-Isle ? Spune-mi te rog !

Ludovic, rostind aceste cuvinte, îl privea ţintă pe căpitanul său. Aci, d'Artagnan se simţi fericit ; regele îl scotea din încurcătură.

— Dacă nu mă înşel — răspunse el — maiestatea voastră îmi face cinstea să mă întrebe pentru ce a trebuit să mă duc la Belle-Isle ?

— Da, domnule.

— Ei bine, sire, nu ştiu nimic ; nu eu se cuvine să fiu întrebat despre asta, ci acel număr nesfîrşit de ofiţeri de tot soiul cărora li s-a dat un număr nesfîrşit de ordine de tot felul, în timp ce mie, şeful expediţiei, nu mi s-a ordonat nimic precis.

Regele fu jignit ; o arătă prin răspunsul său.

— Domnule — i-o întoarse el — nu li s-au dat ordine decît oamenilor care au fost socotiţi vrednici de încredere.

— De aceea mă miră, sire — ripostă muşchetarul — că un căpitan ca mine, cu meritele unui mareşal al Franţei, a putut să se trezească sub ordinele a cinci sau şase locotenenţi sau majori, buni să facă pe iscoadele, se poate, dar nu să conducă o expediţie de război. Iată pentru ce venisem să cer explicaţii maiestăţii voastre, cînd uşile mi-au fost închise ; lucru care, socotindu-l ultima ofensă adusă unui om viteaz, m-a îndemnat să părăsesc serviciul maiestăţii voastre.

— Domnule — rosti regele — dumneata crezi că trăieşti încă într-un veac în care regii erau, aşa cum singur te plîngeai că ar fi fost, sub ordinele şi la bunul plac al celor mai prejos de ei. Nu uiţi cumva că un rege nu dă socoteală de faptele sale decît în faţa lui Dumnezeu ?

— Nu uit cîtuşi de puţin, sire — vorbi muşchetarul, jignit la rîndul lui de această lecţie. De altfel, nu văd cum un om cinstit îl răneşte pe regele său întrebîndu-l cu ce i-a greşit.

— Mi-ai greşit, domnule, luînd partea duşmanilor mei, împotriva mea.

— Cine sînt duşmanii voştri, sire ?

— Cei împotriva cărora te-am trimis să lupţi.

— Doi oameni, duşmanii armatei maiestăţii voastre ! E de necrezut, sire !

— N-ai dreptul să judeci hotărîrile mele !

— Judec prieteniile mele, sire.

— Cine îşi slujeşte prietenii, nu-şi slujeşte stăpînul.

— Am înţeles-o atît de bine, sire, încît am înaintat maiestăţii voastre, cu tot respectul, demisia mea.

— Iar eu ţi-am primit-o, domnule — zise regele. Dar înainte de a mă despărţi de dumneata, am vrut să-ţi dovedesc că ştiu să-mi ţin cuvîntul.

— Maiestatea voastră a făcut mai mult decît să-şi ţină cuvîntul ; căci maiestatea voastră a pus să fiu arestat, ceea ce nu-mi făgăduise mai înainte — rosti d'Artagnan cu tonul său rece şi sarcastic.

Regele nu luă în seamă această glumă şi spuse cu seriozitate :

— Vezi, domnule, ce m-a silit să fac nesupunerea dumitale ?

— Nesupunerea mea ? exclamă d'Artagnan roşu de mînie.

— E cuvîntul cel mai blînd pe care l-am putut găsi — continuă regele. Gîndul meu era de a-i prinde şi a-i pedepsi pe răzvrătiţi ; trebuia oare să ţin seama că răzvrătiţii erau prietenii dumitale ?

— Eu însă trebuia să ţin seama — răspunse d'Artagnan. A fost o cruzime din partea maiestăţii voastre să mă trimită tocmai pe mine să-mi prind prietenii şi să-i aduc la spînzurătoarea voastră.

— A fost, domnule, o încercare de a dovedi buna credinţă a pretinşilor slujitori ce mănîncă pîinea mea şi care sînt datori să apere persoana mea. Examenul a fost terminat prost, domnule d'Artagnan !

— În locul unui slujitor rău pe care-l pierde maiestatea voastră — răspunse muşchetarul cu amărăciune — alţii zece şi-au trecut examenul în aceeaşi zi. Ascultaţi-mă, sire : eu nu sînt obişnuit cu servicii de felul acestora. Sînt o spadă rebelă, atunci cînd e vorba să fac un rău. Şi însemna să fac

rău, urmărind, pînă la moarte, doi oameni a căror viaţă v-o ceruse s-o cruţaţi domnul Fouquet, salvatorul maiestăţii voastre. Afară de asta, aceşti doi oameni erau prietenii mei. Ei nu s-au ridicat împotriva maiestăţii voastre, ci au căzut victime unei rătăciri oarbe. De altminteri, de ce n-ar fi lăsaţi să fugă? Ce crimă au săvîrşit ei? Ştiu că nu-mi îngăduiţi dreptul de a judeca purtarea lor. Dar de ce să fiu bănuit înainte de a fi văzut ce fac? De ce să fiu înconjurat de iscoade? De ce să fiu dezonorat în faţa armatei? De ce eu, căruia pînă acum i-aţi arătat încrederea cea mai deplină, eu, care de atîţia ani sînt legat de persoana voastră şi v-am dat mii de dovezi de devotament, căci trebuie să o spun, astăzi, cînd sînt învinuit, de ce să fiu silit să văd trei mii de soldaţi ai regelui pornind să se războiască numai cu doi oameni?

— S-ar părea că uiţi ce mi-au făcut aceşti oameni şi că datorită lor eram să fiu pierdut! zise regele cu un glas surd.

— Sire, uitaţi, s-ar părea, că mai eram şi eu pe-aici!

— Destul, domnule d'Artagnan, destul cu aceste interese dominatoare ce răpesc soarele intereselor mele. Întemeiez un stat în care nu va fi decît un singur stăpîn, ţi-am făgăduit asta cîndva; a sosit timpul să-mi îndeplinesc făgăduiala. Vrei, după gusturile şi după plăcerile dumitale, să-ţi dau libertatea de a-mi zădărnici planurile şi de a-i salva pe duşmanii mei? Te zdrobesc, sau te părăsesc. Cauţi un stăpîn mai îngăduitor? Ştiu că un alt rege nu s-ar purta aşa cum mă port eu, şi dacă s-ar lăsa înrîurit de dumneata, ar fi silit să te trimită într-o zi alături de domnul Fouquet şi de ceilalţi, dar eu am o memorie bună şi, pentru mine, serviciile sînt titluri sfinte pentru recunoştinţă, pentru iertare. Nu vei primi, domnule d'Artagnan, decît această lecţie spre a-ţi pedepsi nesupunerea, şi nu-i voi urma pe înaintaşii mei la mînie, după cum nu i-am urmat nici în privinţa favorurilor. Şi pe urmă, alte motive mă fac să mă port cu blîndeţe faţă de dumneata: mai întîi, pentru că eşti un bărbat cu judecată, un bărbat cu multă judecată, un bărbat cu suflet mare, şi vei putea fi un bun slujitor pentru cel care te va îmblînzi; apoi, pentru că nu vei mai avea prilejul să-ţi arăţi nesupunerea. Prietenii dumitale au fost distruşi sau doborîţi de mine. Aceste puncte de sprijin pe care, din instinct, se rezema spiritul dumitale capricios, eu le-am făcut să dispară.

La ceasul acesta, soldaţii mei i-au prins sau i-au ucis pe răzvrătiţii de la Belle-Isle.

D'Artagnan păli.

— I-au prins sau i-au ucis ? strigă el. Oh, sire, dacă aţi crede în cele ce-mi spuneţi sau dacă aţi fi sigur că-mi spuneţi adevărul, aş uita tot ceea ce e drept, tot ceea ce e mărinimos în cuvintele voastre şi v-aş numi un rege barbar, un om crud. Dar vă iert asemenea cuvinte — adăugă el zîmbind cu mîndrie — i le iert tînărului Prinţ care nu ştie, care nu poate să înţeleagă ce înseamnă nişte oameni ca domnul d'Herblay, ca domnul du Vallon, ca mine. Prinşi sau ucişi ? Ah, ah, sire, dacă această veste e adevărată, mărturisiţi cîţi bani şi cîţi oameni v-a costat ? Vom vedea pe urmă dacă paguba merită cîştigul.

În timp ce vorbea încă, regele se apropie furios de el şi-i spuse :

— Domnule d'Artagnan, astea sînt răspunsuri de răzvrătit ! Fii bun, te rog, şi spune-mi cine este regele Franţei ? Mai ştii oare pe un altul ?

— Sire — răspunse pe un ton rece căpitanul de muşchetari — îmi amintesc că, într-o dimineaţă, la Vaux, aţi pus această întrebare mai multor oameni, care n-au ştiut ce să răspundă, pe cînd eu v-am răspuns. Dacă l-am recunoscut pe rege în ziua aceea, cînd lucrul nu era uşor, cred că este de prisos să mai fiu întrebat astăzi, cînd maiestatea voastră e singură cu mine.

La aceste cuvinte, Ludovic al XIV-lea îşi lăsă ochii în jos. I se păru că umbra nefericitului Filip se strecura între d'Artagnan şi el, pentru a răscoli amintirea acelei groaznice întîmplări. Aproape în aceeaşi clipă, un ofiţer intră şi-i întinse o depeşă regelui, care, citind-o, păli uşor la rîndul său. D'Artagnan observă aceasta. Regele rămase nemişcat şi tăcut, după ce mai citi o dată hîrtia. Apoi, revenindu-şi repede, zise :

— Domnule, ceea ce mi se vesteşte ai afla-o mai tîrziu ; mai bine să-ţi spun acum, ca s-o afli din gura regelui. La Belle-Isle a avut loc o luptă.

— Ah, ah ! făcu d'Artagnan cu un aer calm, în timp ce inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ei bine, sire ?

— Ei bine, am pierdut şase sute de oameni.

O scînteie de bucurie şi de mîndrie străluci în ochii lui d'Artagnan.

— Şi răzvrăţiţii ? întrebă el.

— Răzvrăţiţii au fugit — răspunse regele.

D'Artagnan scoase un strigăt de triumf.

— Totuşi — adăugă regele — am o flotă care a încercuit Belle-Isle, şi sper că nici o barcă nu va putea să scape de acolo.

— Astfel că — murmură muşchetarul cuprins de gînduri negre — dacă cei doi domni vor fi prinşi... ?

— Îi vor spînzura — zise regele netulburat.

— Şi ei ştiu ce-i aşteaptă ? întrebă d'Artagnan, încercînd să-şi stăpînească un fior.

— Ştiu, întrucît le-o vei fi spus dumneata însuţi şi întrucît toată ţara o ştie.

— Atunci, sire, nu vor fi prinşi vii, vă asigur de asta.

— Ah ! făcu regele cu nepăsare, aruncîndu-şi din nou ochii peste scrisoare. Ei bine, vor fi prinşi morţi, domnule d'Artagnan, ceea ce va fi acelaşi lucru, deoarece nu vreau să-i prind decît ca să-i trimit la spînzurătoare.

D'Artagnan îşi şterse sudoarea ce-i năpădise fruntea.

— Ţi-am spus — urmă Ludovic al XIV-lea — că într-o zi îţi voi fi un stăpîn bun, generos şi constant. Dumneata eşti astăzi singurul om dintre cei vechi care poate fi vrednic de mînia sau de prietenia mea. N-o voi precupeţi nici pe una, nici pe alta, după cum îţi va fi purtarea. Ai vrea oare, domnule d'Artagnan, să-l slujeşti pe un rege care ar avea o sută de alţi regi, egali cu el, în regatul său ? Aş putea eu, spune-mi, să înfăptuiesc, cu asemenea slăbiciune, marile opere pe care le plănuiesc ? Ai văzut dumneata vreodată un artist zămislind creaţii trainice cu o unealtă ce-i stă împotrivă ? Departe de mine, domnule, această veche sămînţă a abuzurilor feudale. Fronda, care trebuia să piardă monarhia, a emancipat-o. Eu sînt stăpîn aici, căpitane d'Artagnan, şi voi avea slujitori care, lipsiţi poate de virtuţile dumitale, vor duce devotamentul şi supunerea pînă la eroism. Ce importanţă, te întreb, ce importanţă are faptul că Dumnezeu n-a înzestrat cu geniu braţele şi picioarele ? I l-a dat capului, şi capului, după cum ştii, i se supune tot restul. Iar capul sînt eu !

D'Artagnan tresări. Ludovic continuă ca şi cum n-ar fi observat nimic, deşi tresărirea muşchetarului nu-i scăpă :

— Acum, să încheiem între noi doi tîrgul acela pe care ţi l-am făgăduit într-o zi, cînd mă socoteai încă prea mic, la Blois. Mulţumeşte-mi, domnule, că n-am aruncat asupra nimănui lacrimile de ruşine pe care le-am vărsat atunci. Priveşte în jurul dumitale : toate capetele mari sînt plecate. Pleacă-te şi dumneata, sau alegeţi surghiunul care-ţi va plăcea mai mult. Poate că, stînd şi chibzuind acolo, vei găsi că regele acesta are o inimă generoasă, care se bizuie îndestul pe loialitatea dumitale părăsindu-te fiindcă te ştie nemulţumit, şi făcînd aceasta cînd dumneata deţii un mare secret de stat. Eşti un bărbat brav, ştiu asta. Pentru ce m-ai judecat înainte de vreme ? Judecă-mă începînd din această zi, d'Artagnan, şi fii oricît vei voi de aspru.

D'Artagnan rămase năucit, mut, clătinîndu-se pentru prima dată în viaţa lui. Dăduse peste un adversar vrednic de el. Nu mai era vorba de şiretenie, ci de calcul ; nu mai era vorba de violenţă, ci de putere ; nu mai era vorba de mînie, ci de voinţă ; nu mai era înfumurare, ci un sfat. Tînărul acesta, care-l doborîse pe Fouquet, şi care se putea lipsi de d'Artagnan, încurca toate planurile, puţin cam încăpăţînate, ale muşchetarului.

— Haide, ce te opreşti ? îi spuse regele cu blîndeţe. Ţi-ai înaintat demisia ; vrei să ţi-o resping ? Înţeleg că ar fi greu pentru un bătrîn căpitan să revină asupra unei hotărîri luate într-o clipă de furie.

— Oh — răspunse cu amărăciune d'Artagnan — nu asta e grija mea cea mai mare. Şovăiesc în a-mi retrage demisia deoarece sînt un om bătrîn pentru maiestatea voastră şi fiindcă am unele obiceiuri de care nu e uşor să mă dezbar. Vă trebuie, de aici înainte, curteni care să se priceapă să vă distreze, nebuni care să se lase ucişi pentru ceea ce numiţi marile voastre opere. Mari vor fi aceste opere, nu mă îndoiesc ; dar dacă s-ar întîmpla ca eu să nu le găsesc ca atare ? Am cunoscut războiul, sire ; am cunoscut pacea ; i-am slujit pe Richelieu şi Mazarin ; m-am pîrjolit împreună cu tatăl vostru în focul asediului din La Rochelle, am fost ciuruit de gloanţe ca o sită, mi-am schimbat pielea de zece ori, ca şerpii. După ocări şi nedreptăţi, am primit o comandă care altădată însemna ceva, întrucît ea dădea dreptul de a-i vorbi regelui deschis. Dar căpitanul vostru de muşchetari va fi de aici înainte un ofiţer care va sta de

pază la uşile cele mici. Zău, sire, dacă asta este de aici înainte slujba, folosiţi-vă că sîntem împreună şi scăpaţi-mă de ea. Să nu credeţi că păstrez vreun grăunte de pică pe cineva; nu, m-aţi îmblînzit, cum spuneţi, dar, trebuie s-o mărturisesc, îmblînzindu-mă, m-aţi înmuiat; făcîndu-mă să mă plec, m-aţi făcut să-mi dau seama de slăbiciunea mea. Dacă aţi şti ce plăcut lucru e să ţii fruntea sus, şi ce jalnică înfăţişare aş avea eu ştergînd praful de pe covoarele voastre! Oh, sire, regret nespus de mult, şi veţi regreta ca şi mine, vremea cînd regele Franţei îi vedea în vestibulurile sale pe acei gentilomi semeţi, uscaţi, ursuzi, înjurînd într-una, dar care se repezeau ca nişte duli în zilele de bătălie. Astfel de oameni sînt cei mai buni curteni pentru mîna care-i hrăneşte; sînt în stare s-o lingă; dar pentru mîna care-i loveşte, oh, ce muşcătură! Puţin aur pe galoanele mantalelor, un pic de burtă sub poalele tunicii, cîteva fire albe în părul rărit, şi veţi vedea pe frumoşii duci şi pairi, pe mîndrii mareşali ai Franţei! Dar la ce bun să mai spun toate acestea? Regele e stăpînul meu, şi el vrea ca eu să fac versuri, vrea să lustruiesc, cu papucii de mătase, mozaicul anticamerelor sale. La dracu! E greu, dar am făcut lucruri şi mai grele decît asta. O voi face. Pentru ce o voi face? Fiindcă iubesc banii? Am destui. Fiindcă sînt ambiţios? Cariera mea se apropie de sfîrşit. Fiindcă-mi place să stau la curte? Nu. Voi rămîne însă pentru că sînt obişnuit, de treizeci de ani, să viu să primesc cuvîntul de ordine al regelui şi să-l aud spunîndu-mi: „Bună seara, d'Artagnan", cu un zîmbet pe care niciodată nu l-am cerşit. Acum îl voi cerşi. Sînteţi mulţumit, sire?

Şi d'Artagnan îşi plecă încet capul argintat, pe care regele, surîzînd, îşi puse cu mîndrie mîna lui albă.

— Mulţumesc, bătrînul meu slujitor, credinciosul meu prieten — rosti el. Întrucît, începînd de astăzi, nu mai am duşmani în Franţa, nu-mi rămîne decît să te trimit pe un cîmp de luptă dinafară, pentru a-ţi cuceri bastonul de mareşal. Bizuie-te pe mine, am să găsesc eu acest prilej. Pînă atunci, mănîncă din cea mai bună pîine a mea şi dormi liniştit.

— Minunat — răspunse d'Artagnan mişcat. Dar acei bieţi oameni de la Belle-Isle? Unul mai ales, atît de bun şi atît de brav?

— Îmi ceri să-i iert ?

— În genunchi, sire.

— Ei bine, du-te şi le vesteşte iertarea mea, dacă nu e prea tîrziu. Dar rămîi chezaş pentru ei !

— Pun chezăşie viaţa mea !

— Du-te. Mîine plec la Paris. Întoarce-te pînă atunci, căci nu vreau să mă mai părăseşti nici o clipă.

— Fiţi liniştit, sire ! exclamă d'Artagnan, sărutînd mîna regelui.

Şi ieşi, cu inima plină de bucurie, pe poarta castelului, pornind pe drumul spre Belle-Isle.

LVII

PRIETENII DOMNULUI FOUQUET

Regele se întoarse la Paris şi, împreună cu el, d'Artagnan, care, culegînd, în douăzeci şi patru de ceasuri, cu cea mai mare migală, toate informaţiile sale la Belle-Isle, nu aflase nimic despre taina ce stătea închisă sub greaua stîncă de la Locmaria, mormîntul eroic al lui Porthos. Căpitanul de muşchetari aflase doar despre faptele săvîrşite de aceşti doi bărbaţi viteji, de aceşti doi prieteni ai lui, a căror apărare le-o luase cu atîta noblеţe şi a căror viaţă încercase s-o scape ; aflase că, ajutaţi de trei bretoni credincioşi, ei se luptaseră cu o armată întreagă. Văzuse chiar, împrăştiate pe cîmpia din jur, bucăţi de trupuri omeneşti amestecate cu sfărîmături de stîncă mînjite de sînge şi aruncate prin tufişuri. Mai aflase apoi că o barcă fusese zărită destul de departe pe mare şi că, asemenea unei păsări de pradă, o corvetă regală urmărise, ajunsese din urmă şi înghiţise acea mică zburătoare ce fugea ca săgeata. Dar la atît se rezuma tot ceea ce ştia d'Artagnan. De aici încolo începea cîmpul presupunerilor. Aşa că, ce trebuia să creadă ? Corveta nu

se mai întorsese. E adevărat că de trei zile bătea un vînt puternic ; dar corabia avea pînze bune şi era construită solid, încît nu se temea de o furtună, iar aceea care-l ducea pe Aramis ar fi trebuit, după părerea lui d'Artagnan, să acostezе la Brest sau să pătrundă pe gurile Loarei.

Acestea erau veştile încîlcite, dar pentru el, personal, destul de îmbucurătoare, pe care d'Artagnan i le adusese lui Ludovic al XIV-lea, cînd regele, urmat de întreaga curte, se reîntorsese la Paris. Ludovic, mulţumit de izbînda lui, Ludovic, mai blînd şi mai binevoitor de cînd se simţea mai puternic, nu încetase nici o clipă să călărească pe lîngă trăsura domnişoarei de La Vallière. Toată lumea îşi dădea silinţa să le distreze pe cele două regine, pentru a le face să uite că erau părăsite, una de fiu, cealaltă de soţ. Totul se îndrepta către viitor ; trecutul nu mai însemna nimic pentru nimeni. Dar acest trecut apăsa ca o rană sîngerîndă şi dureroasă inimile cîtorva fiinţe iubitoare şi devotate. Astfel, regele nici nu apucă să se vadă bine acasă, că şi primi o dovadă înduioşătoare în această privinţă.

Ludovic al XIV-lea abia se sculase şi se pregătea să ia primul dejun, cînd căpitanul său de muşchetari se înfăţişă la dînsul. D'Artagnan era puţin palid şi părea frămîntat de ceva. Regele observă, de la cea dintîi aruncătură de ochi, chipul acesta răvăşit, de obicei atît de senin.

— Ce ai, d'Artagnan ? îl întrebă el.

— Sire, mi s-a întîmplat o mare nenorocire.

— Dumnezeule ! Ce anume ?

— Sire, l-am pierdut pe unul din prietenii mei, domnul du Vallon, în afacerea de la Belle-Isle.

Şi, spunînd aceste cuvinte, d'Artagnan îşi aruncă privirea de vultur asupra lui Ludovic al XIV-lea, pentru a descifra primul simţămînt ce-l putea stăpîni pe rege.

— Ştiam — răspunse Ludovic.

— Ştiaţi, şi nu mi-aţi spus nimic ? strigă muşchetarul.

— La ce bun ? Durerea dumitale, prietene, merită tot respectul. De aceea, am socotit de cuviinţă să te cruţ. Vestindu-ţi această nenorocire ce te-a lovit, d'Artagnan, te-aş fi putut face să crezi că mă bucur. Da, ştiam că domnul du Vallon a fost îngropat sub stînca de la Locmaria ; ştiam că domnul d'Herblay mi-a răpit un vas, cu echipaj cu tot,

pentru a fugi la Bayonne. Dar am vrut ca dumneata să afli singur toate acestea, spre a te încredința că prietenii mei sînt pentru mine vrednici de respect și de stimă ; că totdeauna omul din mine se va înduioșa pentru oameni, deoarece regele este adesea silit să-i jertfească pe oameni pentru maiestatea lui, pentru puterea lui.

— Dar, sire, cum ați aflat ?...

— Dumneata cum ai aflat, d'Artagnan ?

— Prin această scrisoare, sire, pe care mi-a trimis-o din Bayonne Aramis, liber și în afară de orice primejdie.

— Uite — zise regele, scoțînd, dintr-o casetă așezată pe o mobilă de lîngă scaunul de care se sprijinise d'Artagnan, o scrisoare copiată întocmai după aceea a lui Aramis — e aceeași scrisoare, pe care Colbert mi-a prezentat-o cu opt ore înainte de a o fi primit și dumneata... Sînt bine slujit, nu-i așa ?

— Da, sire — murmură mușchetarul — sînteți singurul om pe care soarta l-a ajutat să învingă soarta și tăria celor doi prieteni ai mei. V-ați folosit de acest noroc, sire ; dar nu veți abuza, sper, de el.

— D'Artagnan — zise regele cu un surîs plin de bunăvoință — aș putea pune ca domnul d'Herblay să fie prins pe pămîntul regelui Spaniei și să-mi fie adus aici viu, spre a-l judeca. D'Artagnan, crede-mă, nu mă voi lăsa pradă acestei prime porniri, foarte firești de altfel. E liber, va continua să fie liber.

— Oh, sire, nu veți rămîne mereu atît de îngăduitor, atît de nobil, atît de generos precum vă arătați față de mine și față de domnul d'Herblay ; se vor găsi în preajma voastră sfetnici care vă vor vindeca de această slăbiciune.

— Nu, d'Artagnan, te înșeli învinuindu-i pe aceia ce-mi dau sfaturi că ar încerca să mă împingă spre asprime. Povața de a-l cruța pe domnul d'Herblay vine de la Colbert însuși.

— Ah, sire ! făcu d'Artagnan uluit.

— În ce te privește — reluă regele cu o bunătate puțin obișnuită — am să-ți dau cîteva vești bune, dar le vei afla, dragul meu căpitan, după ce-mi voi fi încheiat socotelile mele aici. Am spus că vreau să te fac, și te voi face un om bogat. Cuvîntul acesta va deveni o realitate.

— Mulțumesc de o mie de ori, sire. Eu pot să mai aștept. Dar, în timp ce eu voi avea răbdare, rog pe maiestatea voastră să binevoiască a-și pleca urechea la acești bieți oameni care, de cîtva timp, încearcă să ajungă aici și care vin să depună, cu toată umilința, o suplică la picioarele regelui.

— Cine sînt aceștia ?

— Dușmani ai maiestății voastre.

Regele ridică fața.

— Prieteni de-ai domnului Fouquet — adăugă d'Artagnan.

— Numele lor ?

— Domnul Gourville, domnul Pellisson și un poet, domnul Jean de La Fontaine.

Regele stătu o clipă pe gînduri.

— Și ce vor ?

— Nu știu.

— Cum arată ?

— Sînt în doliu.

— Dar ce spun ?

— Nimic.

— Ce fac ?

— Plîng.

— Să intre — zise regele, încruntînd din sprîncene.

D'Artagnan se răsuci pe călcîie, ridică draperia care închidea intrarea în cabinetul regal și strigă în sala vecină :

— Chemați-i !

Peste puțin, în ușa cabinetului în care se aflau regele și căpitanul său apărură cei trei bărbați ale căror nume le rostise d'Artagnan. La trecerea lor, se făcu o tăcere adîncă. Curtenii, la apropierea prietenilor nefericitului intendent superior al finanțelor, curtenii, spunem, se trăgeau înapoi, ca pentru a nu fi atinși de molima dizgrației și a năpăstuirii.

D'Artagnan, cu un pas grăbit, veni el însuși să-i ia de mînă pe acești nenorociți, care șovăiau și tremurau la ușa cabinetului regal ; îi aduse în fața jilțului regelui, care, retras în firida unei ferestre, aștepta momentul prezentării și se pregătea să le facă pocăiților o primire strict diplomatică. Primul dintre prietenii lui Fouquet care înaintă fu Pellisson.

Nu mai plîngea ; îşi oprise însă lacrimile doar pentru ca regele să-i poată auzi mai bine glasul şi rugămintea. Gourville îşi strivea buzele ca să-şi stăpînească plînsul, din respect pentru rege. La Fontaine îşi înfundase faţa într-o batistă, şi ai fi spus că nu mai trăieşte, dacă nu i-ai fi văzut umerii scuturaţi de suspine înăbuşite.

Regele îşi păstrase întreaga demnitate. Chipul îi era nemişcat. Îşi ţinea încă sprîncenele încruntate, aşa cum era în clipa cînd d'Artagnan îi anunţase pe duşmanii lui. Făcu un gest, care însemna : „Vorbiţi", şi rămase în picioare, aruncînd asupra celor trei oameni deznădăjduiţi o privire adîncă. Pellisson se îndoi pînă la pămînt, iar La Fontaine căzu în genunchi, ca şi cum s-ar fi aflat într-o biserică. Tăcerea încordată, tulburată doar de suspine şi de gemete îndurerate, începu să răscolească în rege nu compătimire, ci nerăbdare.

— Domnule Pellisson — vorbi el pe un ton scurt şi sec — domnule Gourville, şi dumneata, domnule... Dar lui La Fontaine nu-i rosti numele. Aş privi cu multă neplăcere faptul că aţi putea veni să mă rugaţi pentru unul dintre cei mai mari nelegiuiţi, care şi-a atras pedeapsa dreptăţii mele. Un rege nu se lasă înduioşat decît de lacrimi sau de remuşcări: lacrimile inocenţei, remuşcările celor vinovaţi. Nu voi crede nici în remuşcările domnului Fouquet, nici în lacrimile prietenilor lui, întrucît unul e putred pînă în adîncul inimii, iar ceilalţi ar trebui să se ferească de a veni să mă ofenseze chiar în casa mea. De aceea, domnule Pellisson, domnule Gourville, şi dumneata, domnule..., vă rog să nu spuneţi nimic ce n-ar mărturisi înaltul respect ce-l purtaţi voinţei mele.

— Sire — răspunse Pellisson tremurînd la aceste cuvinte neîndurătoare — n-am venit să-i spunem maiestăţii voastre nimic care să nu fie expresia cea mai adîncă a celui mai sincer respect şi a celei mai sincere iubiri pe care toţi supuşii o datorează regelui lor. Dreptatea maiestăţii voastre e neînduplecată ; fiecare trebuie să se plece sub sentinţele pe care ea le rosteşte. Noi ne înclinăm cu respect în faţa ei. Departe de noi gîndul de a veni să-l apărăm pe acela care a avut nefericirea să ofenseze pe maiestatea voastră. Cel care şi-a atras dizgraţia voastră poate să fie un prieten al nostru,

dar e un dușman al statului. Îl vom părăsi plîngînd, lăsîndu-l în seama hotărîrii regelui.

— De altfel — îl întrerupse regele, potolit de acest glas rugător și de aceste cuvinte convingătoare — parlamentul meu va judeca. Eu nu lovesc înainte de a fi cîntărit crima. Justiția mea nu folosește spada înainte de a fi folosit balanța.

— De aceea, avem toată încrederea în această nepărtinire a regelui și putem nădăjdui să ne facem auzite slabele noastre glasuri, cu încuviințarea maiestății voastre, atunci cînd ceasul apărării unui prieten învinuit va fi sunat pentru noi.

— La urma urmei, domnilor, ce-mi cereți ? întrebă regele cu un aer impunător.

— Sire — continuă Pellisson — vinovatul lasă o soție și o familie. Puțina avere rămasă abia ajunge să se plătească datoriile, iar doamna Fouquet, după arestarea soțului ei, e părăsită de toată lumea. Brațul maiestății voastre lovește la fel ca mîna lui Dumnezeu. Cînd Cel de sus trimite lepra sau ciuma într-o familie, toți fug și se depărtează de casa leprosului sau ciumatului. Uneori, dar destul de rar, doar un medic mărinimos îndrăznește să se apropie de pragul blestemat, îl trece cu îndrăzneală și-și expune viața ca să înfrunte moartea. El este ultima speranță a muribundului ; el este semnul milostivirii cerești. Sire, am venit să vă rugăm, cu mîinile împreunate, căzuți în genunchi, așa cum l-am ruga pe tatăl ceresc : doamna Fouquet nu mai are prieteni, nu mai are nici un sprijin ; plînge în casa ei săracă și pustie, părăsită de toți cei care erau nelipsiți din ea cînd stăpînul se bucura de favoare ; acum n-o mai ajută nimeni, nu mai are nici o speranță. Nenorocitul asupra căreia s-a abătut mînia voastră, oricît de vinovat ar fi, primește cel puțin, din partea voastră, pîinea pe care el o udă în fiecare zi cu lacrimile lui. Tot atît de îndurerată, mai năpăstuită decît soțul ei, doamna Fouquet, aceea care a avut cinstea de a primi pe maiestatea voastră la masa ei, doamna Fouquet, soția fostului intendent superior al finanțelor maiestății voastre, doamna Fouquet nu are nici măcar această pîine !

Aci, tăcerea de mormînt ce încătușase răsuflarea celor doi prieteni ai lui Pellisson fu ruptă de un puhoi de sus-

pine, şi d'Artagnan, care-şi simţea pieptul zdrobit ascultînd această umilită rugăminte, se întoarse cu faţa spre un colţ al cabinetului, ca să-şi poată ronţăi în linişte vîrful mustăţilor şi să-şi înăbuşe oftatul. Regele îşi păstrase privirea rece şi înfăţişarea aspră ; dar obrajii i se împurpurară uşor, iar hotărîrea din ochii lui se înmuie în chip vădit.

— Şi ce doriţi dumneavoastră ? zise el cu un glas mişcat.

— Venim să cerem cu umilinţă maiestăţii voastre — vorbi Pellisson, ce părea din ce în ce mai tulburat — îngăduinţa ca, fără a ne atrage dizgraţia sa, să-i putem împrumuta doamnei Fouquet două mii de pistoli, adunaţi de la toţi vechii prieteni ai soţului ei, astfel ca văduva să nu ducă lipsa lucrurilor celor mai necesare vieţii.

La cuvîntul *văduvă*, rostit de Pellisson, pe cînd Fouquet mai trăia încă, regele păli cu totul ; mîndria i se clătină ; mila îi năvăli din inimă pe buze. Îşi lăsă privirea să cadă înduioşată asupra acestor oameni ce suspinau la picioarele lui.

— Dumnezeu să mă păzească — răspunse el — de a-l pune pe nevinovat alături de vinovat ! Mă cunosc rău cei ce se îndoiesc de milostivirea mea faţă de cei slabi. Eu nu-i voi pedepsi niciodată decît pe cei trufaşi. Faceţi, domnilor, faceţi tot ceea ce vă îndeamnă inima pentru a uşura durerea doamnei Fouquet ! Puteţi pleca, domnilor ; puteţi pleca.

Cei trei bărbaţi se ridicară în tăcere, cu ochii uscaţi. Lacrimile secaseră sub pleoapele lor arzătoare şi pe obrajii aprinşi. Nu mai avură nici măcar puterea să-i mulţumească regelui, care, de altminteri, le tăie scurt reverenţele solemne, retrăgîndu-se în dosul fotoliului său.

D'Artagnan rămase singur cu regele.

— Bine ! zise el, apropiindu-se de tînărul Prinţ, care-l întreba cu privirea. Foarte bine, stăpîne ! Dacă n-aţi avea deviza ce vă asemuieşte cu soarele, v-aş oferi eu una, chiar dacă domnul Conrart ar trebui s-o traducă în latineşte : „Blînd cu cel mic, aspru cu cel tare !"

Regele zîmbi şi trecu în sala de alături, după ce-i spuse lui d'Artagnan :

— Îţi dau concediul de care trebuie că ai nevoie pentru a pune în ordine afacerile răposatului domn du Vallon, prietenul dumitale.

TESTAMENTUL LUI PORTHOS

La Pierrefonds, totul era în doliu. Curţile erau pustii, grajdurile închise, grădinile neîngrijite. În bazine, fîntînile ţîşnitoare, altădată vesele, zgomotoase şi strălucitoare, se opriseră din susurul lor. Pe drumurile ce duceau la castel se vedeau venind oameni posomorîţi, călări pe catîri sau pe cai de povară. Erau vecini de prin împrejurimi, preoţi şi nobili de prin satele din jur. Toţi aceşti oameni intrau tăcuţi la castel, îşi lăsau caii în seama unui argat întristat şi se îndreptau, călăuziţi de un valet în costum negru, spre sala cea mare, unde Mousqueton îi primea, în prag, pe cei ce soseau.

Mousqueton slăbise atît de mult în două zile, încît hainele fluturau pe el, asemenea acelor teci prea largi în care joacă lamele subţiri ale spadelor. Chipul său, colorat în roşu şi alb, ca acela al Madonei lui Van Dyck, era brăzdat de două dungi argintii săpate pe obrajii lui pe atît de durdulii altădată, pe cît de traşi erau acum, după doliu. Pentru fiecare nou vizitator, Mousqueton găsea un nou izvor de lacrimi, şi îţi făcea o adevărată milă să-l vezi strîngîndu-şi gîtlejul cu mîna lui groasă, ca să-şi oprească năvala suspinelor.

Toate aceste vizite aveau ca scop citirea testamentului lui Porthos, hărăzită pentru ziua aceea şi la care voiau să fie de faţă toţi rîvnitorii şi toţi prietenii mortului, care nu lăsa nici o rudă după el. Oaspeţii se aşezau pe scaune pe măsură ce veneau, şi uşa de la marea sală se închise cînd ceasurile băturâ amiaza, ora hotărîtă pentru citirea testamentului.

Notarul lui Porthos, care era, firește, urmaşul jupînului Coquenard, începu prin a desfăşura încet marele pergament, pe care uriaşa mînă a lui Porthos înşirase cele din urmă dorinţe ale lui. Sigiliul rupt, ochelarii aşezaţi pe nas,

tusea premergătoare odată terminată, fiecare își aținti urechea. Mousqueton se ghemuise într-un colț, pentru a plînge în voie și pentru a auzi cît mai puțin.

Deodată, ușa cu două canaturi de la sala cea mare, care fusese închisă, se deschise ca prin minune, și un chip bărbătesc se ivi în prag, învăluit în cea mai strălucitoare lumină a amiezii. Era d'Artagnan, care pășise singur pînă la ușă și care, negăsind pe nimeni să-i țină scara, își legase calul de ciocanul porții și se înfățișă singur în adunare.

Lumina zilei ce năvăli în sală, murmurul celor de acolo, dar mai mult decît orice instinctul său de ființe credincios îl smulseră pe Mousqueton din întristarea lui. Ridică fața, îl recunoscu pe vechiul prieten al stăpînului și, gemînd de durere, veni să-i îmbrățișeze genunchii, stropind lespezile încăperii cu lacrimile lui. D'Artagnan îl ridică de jos pe bietul intendent, îl îmbrățișă ca pe un frate și, salutînd cu noblețe adunarea, care se înclină toată deodată, rostindu-i numele în șoaptă, se duse și se așeză în fundul marei săli îmbrăcate în stejar sculptat, strîngînd tot timpul mîna lui Mousqueton, care, suspinînd mereu, se așeză și el pe o treaptă. Atunci notarul, la fel de tulburat ca toți ceilalți, începu lectura.

Porthos, după o mărturisire de credință dintre cele mai creștinești, le cerea iertare dușmanilor lui pentru necazurile pe care va fi putut să le pricinuiască în viață. La acest paragraf, o rază de nespusă mîndrie străluci în ochii lui d'Artagnan. Își aducea aminte de vechiul soldat. Număra pe rînd pe toți acești dușmani ai lui Porthos, doborîți de brațul lui vînjos, și își spunea că Porthos procedase cu înțelepciune ferindu-se să dea amănunte despre dușmanii lui sau despre necazurile pricinuite acestora; altfel, astăzi, sarcina ar fi fost prea grea pentru cititorul testamentului.

Urma apoi enumerarea de mai jos:

Stăpînesc în clipa de față, prin vrerea lui Dumnezeu:

1. *Domeniul Pierrefonds, cu ogoare, parc, imașuri, ape și livezi, împrejmuite de jur împrejur;*

2. *Domeniul Bracieux, cu castel, păduri, pămînt arabil, formînd trei ferme;*

3. *Moșioara Vallon, numită astfel fiindcă se află în valea...*

Bravul Porthos!

4. Cincizeci de loturi de pămînt în Touraine, însumînd laolaltă cinci sute de pogoane;

5. Trei mori pe rîul Cher, cu un venit de şase sute de livre fiecare;

6. Trei heleşteie în Berri, cu un venit de două sute de livre fiecare.

Cît despre bunurile MOBILIARE, numite astfel fiindcă nu se pot mişca, aşa cum îmi explica atît de bine învăţatul meu prieten, episcopul de Vannes...

D'Artagnan simţi un fior la amintirea acestui nume lugubru.

Notarul continuă netulburat:

Ele constau: 1. În mobile pe care nu pot să le înşir aici din lipsă de loc şi care împodobesc toate castelele sau casele mele, dar a căror listă este întocmită de intendentul meu...

Toţi îşi întoarseră ochii către Mousqueton, care se aplecă sub povara durerii.

2. În douăzeci de cai de ham şi de călărie, pe care-i am îndeosebi la castelul din Pierrefonds şi care se numesc: BAYARD, ROLAND, CAROL MAGNUL, PEPIN, DUNOEZUL, LA HIRE, OGIER, SAMSON, MILON, NEMROD, URGANDA, ARMIDA, FALSTRADA, DALILA, REBECCA, YOLANDA, FINETA, GRIZETA, LIZETA şi MUZETA;

3. În şaizeci de cîini, alcătuind şase haite, împărţite după cum urmează: prima, pentru cerbi; a doua, pentru lupi; a treia, pentru mistreţi; a patra, pentru iepuri, iar celelalte două pentru vînatul de păsări sau pentru pază;

4. În arme de război şi de vînătoare, aflate în galeria mea de arme;

5. În vinuri de Anjou, alese pentru Athos, căruia îi plăceau mult pe vremuri; în vinuri de Bourgogne, de Champagne, de Bordeaux şi de Spania, păstrate în opt chelare şi douăsprezece beciuri din diferitele mele case;

6. Tablouri şi statui care se spune că sînt de mare preţ şi care sînt destul de numeroase ca să obosească privirea;

7. Biblioteca mea, alcătuită din şase mii de volume, toate noi şi care n-au fost niciodată deschise ;

8. Tacîmurile şi vasele de argint, care sînt poate cam tocite, dar care trebuie să cîntărească între o mie şi o mie două sute de livre, căci abia puteam, cu mare greutate, să ridic lada în care sînt strînse, neputînd face decît de şase ori înconjurul odăii cu ea în braţe.

9. Toate aceste lucruri, dimpreună cu albiturile de masă şi de serviciu, sînt răspîndite prin casele care-mi plăceau mai mult...

Aici, cititorul se opri o clipă, să răsufle. Toţi ceilalţi oftară, tuşiră, încordîndu-şi şi mai tare auzul. Notarul continuă :

Am trăit fără să fi avut copii, şi se poate să nici nu am vreodată, ceea ce este o durere sfîşietoare pentru mine. Mă înşel însă, căci am un fiu împreună cu ceilalţi prieteni ai mei : acesta este domnul Raoul-Auguste-Jules de Bragelonne, fiu adevărat al domnului conte de La Fère.

Pe acest tînăr senior îl socot vrednic de a fi urmaşul celor trei viteji gentilomi al căror prieten şi preaumil servitor sînt.

Aici, se auzi un zăngănit ascuţit. Era spada lui d'Artagnan, care se dezlegase din cingătoare şi căzuse pe pardoseala de piatră. Toţi întoarseră privirile în partea aceea şi văzură că o lacrimă mare se rostogoli din genele dese ale lui d'Artagnan, alunecînd pe nasul lui coroiat, a cărui curbătură strălucea astfel ca o seceră în care se răsfrîngea tot soarele.

Iată de ce — citi mai departe notarul — *mi-am lăsat toate bunurile mele, mobile şi imobile, cuprinse în numărătoarea făcută mai sus, domnului viconte Raoul-Auguste-Jules de Bragelonne, fiul domnului conte de La Fère, spre a-l mîngîia de durerea ce pare să-l încerce şi a-l face să-şi poarte cu vrednicie numele...*

Un lung murmur străbătu auditoriul. Notarul continuă lectura, îndemnat de privirea aprinsă a lui d'Artagnan, care,

abătîndu-se asupra adunării, restabili liniştea întreruptă o clipă.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a-i da domnului cavaler d'Artagnan, căpitan de mușchetari al regelui, aceea ce numitul cavaler d'Artagnan îi va cere din bunurile mele.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a-i plăti o pensie domnului cavaler d'Herblay, prietenul meu, dacă acesta va fi silit să trăiască în surghiun.

Cu sarcina, pentru domnul viconte de Bragelonne, de a întreține pe aceia dintre servitorii mei care m-au slujit timp de zece ani, și de a da cîte cinci sute de livre fiecăruia dintre ceilalți.

Îi las intendentului meu Mousqueton toate costumele mele de oraș, de război și de vînătoare, în număr de patruzeci și șapte, cu încredințarea că le va purta pînă le va rupe, din dragoste și spre amintirea mea.

Afară de aceasta, îl las în grija domnului viconte de Bragelonne pe vechiul meu servitor și prieten credincios Mousqueton, mai sus numit, cu sarcina, pentru pomenitul viconte de Bragelonne, de a se purta în așa fel, încît, la moarte, Mousqueton să poată spune că n-a fost pentru el nici o zi în care să nu fie fericit.

Auzind aceste cuvinte, Mousqueton făcu o plecăciune, palid și tremurînd ; umerii lui largi se zguduiră cu putere, fața lui, pe care era zugrăvită o mare durere, se ridică din palmele-i înghețate, și cei prezenți îl văzură împleticindu-se, șovăind, ca și cum ar fi vrut să părăsească sala, dar fără să știe încotro s-o apuce.

— Mousqueton — îi zise d'Artagnan — bunul meu prieten, ieși de aici ; du-te și fă-ți pregătirile de drum. Te iau cu mine la Athos, unde mă voi duce după ce voi părăsi Pierrefonds.

Mousqueton nu răspunse nimic. Răsufla greu, ca și cum totul în această sală îi era de acum încolo străin. Deschise ușa încet și ieși cu pași rari.

Notarul își termină lectura, după care o mare parte dintre cei ce veniseră să audă ultimele dorințe ale lui Porthos se retraseră dezamăgiți, dar plini de respect.

D'Artagnan, rămas singur după ce primise plecăciunea ceremonioasă pe care i-o făcuse notarul, admira înțelepciunea adîncă a testatorului [1], care își lăsase cu atîta dreptate bunurile celui mai vrednic, celui mai nefericit dintre toți, și o făcuse cu acea delicatețe sufletească ce nu se întîlnește atît de desăvîrșită la nimeni, nici măcar la cei mai distinși curteni, sau la cele mai nobile inimi.

Într-adevăr, Porthos îi prescrisese lui Raoul de Bragelonne să-i dea lui d'Artagnan tot ceea ce acesta va cere. Știa el bine, acest minunat Porthos, că d'Artagnan nu va cere nimic ; și chiar dacă ar fi cerut ceva, nimeni, în afară de el însuși, nu l-ar fi hotărît să-și ia partea sa.

Porthos îi lăsa o pensie lui Aramis, care, dacă ar fi rîvnit să ceară mai mult, ar fi fost oprit, desigur, de pilda lui d'Artagnan ; iar cuvîntul acela *surghiun,* aruncat de testator fără vreun gînd anume, nu era oare cea mai blîndă, cea mai delicată dojană pentru purtarea lui Aramis, care îi pricinuise moartea lui Porthos ?

În sfîrșit, în testamentul mortului nu se pomenea nimic de Athos. Putea oare să presupună acesta că fiul nu-i va dărui cea mai bună parte tatălui ? Mintea simplă a lui Porthos judecase toate aceste împrejurări, cîntărise toate aceste amănunte mai bine decît legea, mai bine decît obiceiul, mai bine decît gusturile oamenilor. „Porthos a fost o inimă mare !" își spuse d'Artagnan cu un suspin. Și i se păru că aude un geamăt în tavan. Se gîndi numaidecît la bietul Mousqueton, pe care trebuia să-l smulgă din durerea lui. În acest scop, d'Artagnan părăsi repede sala, pentru a se duce să-l caute pe vrednicul intendent, întrucît acesta nu se mai întorcea. Urcă scara pînă la etajul întîi și zări în odaia lui Porthos un morman de costume de toate culorile și din toate stofele, deasupra cărora Mousqueton se trîntise cît era de mare, după ce el însuși le îngrămădise acolo. Era moștenirea lăsată prietenului credincios. Aceste haine erau acum ale lui ; îi fuseseră dăruite din toată inima. Se vedea mîna lui Mousqueton întinsă peste aceste lucruri scumpe lui, se vedea cum le săruta îndelung, căci își îngropase fața în ele, acoperindu-le cu tot trupul său.

[1] Persoana care își face testamentul.

D'Artagnan se apropie spre a-i spune o vorbă de mîngîiere nefericitului slujitor.

— Doamne — exclamă el — nu mai mişcă ; a leşinat !

D'Artagnan se înşela : Mousqueton murise.

— A murit ca un cîine credincios, care, după ce şi-a pierdut stăpînul, se întoarce să se stingă pe veşmintele lui.

LIX

BĂTRÎNEŢEA LUI ATHOS

În timp ce toate aceste întîmplări îi despărţeau pentru totdeauna pe cei patru muşchetari, uniţi altădată prin legături ce se părea că nimic nu le mai putea desface, Athos, rămas singur după plecarea lui Raoul, începea să plătească tributul său acelei morţi premergătoare care se numeşte ruperea de fiinţele dragi.

Reîntors la locuinţa lui din Blois, nemaiavîndu-l nici măcar pe Grimaud care să-l întîmpine cu un zîmbet atunci cînd se plimba printre brazdele de flori, Athos simţea cum din zi în zi îi scădea tot mai mult puterea care de o viaţă întreagă părea de neînfrînt. Bătrîneţea, îndepărtată de el prin prezenţa făpturii iubite, se apropia acum cu întregul ei cortegiu de dureri şi metehne, ce sporesc pe măsură ce se face mai aşteptată. Athos nu-l mai avea lîngă el pe fiul său pentru a se strădui să calce sprinten, cu spinarea dreaptă, dîndu-i acestuia o pildă vrednică de urmat ; nu mai întîlnea nici ochii scînteietori ai tînărului — vatră pururea aprinsă de la care se reîmprospăta mereu flacăra privirilor lui. Şi apoi, trebuie să o spunem, această fire, aleasă prin duioşia şi modestia ei, nemaigăsind pe nimeni care să-i înfrîneze pornirile, se lăsa pradă tristeţii cu toată acea patimă cu care naturile uşuratice se aruncă în braţele bucuriilor.

Contele de La Fère, rămas tînăr pînă la cei şaizeci şi doi de ani ai săi, războinicul ce-şi păstrase întreaga vlagă în

pofida oboselilor, agerimea minţii în pofida amărăciunilor, blînda seninătate sufletească şi trupească în pofida necazurilor pe care i le făcuse Milady, Mazarin şi La Vallière, Athos îmbătrînise numai în opt zile, din clipa cînd pierduse sprijinul tînărului său urmaş. Chipeş încă, dar mai încovoiat, nobil, dar întristat, domol şi clătinîndu-se sub părul său albit, căuta, de cînd rămăsese singur, luminişurile unde răzbătea soarele printre frunzişul copacilor de pe alei. Deprinderile la care ţinuse întreaga lui viaţă fuseseră uitate de cînd Raoul nu se mai afla alături de dînsul. Servitorii, obişnuiţi să-l vadă sculat o dată cu zorile în orice anotimp, se mirau auzind bătînd ceasurile şapte în toiul verii, fără ca stăpînul lor să se fi dat jos din pat. Athos rămînea culcat, cu o carte la căpătîi, dar nu dormea, dar nu citea. Stînd întins, spre a nu mai fi nevoit să-şi poarte povara trupului, îşi lăsa spiritul şi sufletul să zboare din învelişul lor şi să se îndrepte către fiul său, ori către Dumnezeu. Cei din jurul lui se îngrozeau adesea văzîndu-l adîncit ceasuri întregi într-o visare mută, fără simţire ; nu mai auzea nici paşii valetului, care se apropia speriat de uşă pentru a trage cu urechea să afle dacă stăpînul său dormea încă sau se sculase. I se întîmpla de multe ori să uite că ziua trecuse de jumătate şi că nu luase nici gustarea de dimineaţă, nici masa de la amiază. Atunci îl trezeau ; el se îmbrăca şi cobora în aleea umbrită, apoi se întorcea puţin la soare, ca pentru a împărtăşi o clipă cu fiul său zăduful pe care acesta îl îndura pe alte meleaguri. Pe urmă, îşi reîncepea plimbarea tristă, monotonă, pînă cînd, istovit, se reîntorcea în odaia şi la patul lui, sălaşul preferat.

Timp de cîteva zile, contele nu rosti un singur cuvînt. Nu voia să primească pe nimeni din cei care veneau să-l viziteze, iar noaptea aprindea lampa şi petrecea ceasuri întregi scriind sau răsfoind pergamente. Athos trimise una din aceste scrisori la Vannes, alta la Fontainebleau : amîndouă rămaseră fără răspuns. Se ştie din ce pricină : Aramis părăsise Franţa ; d'Artagnan călătorea de la Nantes la Paris, de la Paris la Pierrefonds. Valetul său de cameră observă că el îşi scurta în fiecare zi plimbarea cu cîţiva paşi. Marea alee de tei deveni în curînd prea lungă pentru picioarele care o străbăteau altădată de o mie de ori pe zi. Contele fu văzut cum se ducea cu greu pînă la copacii de la mijlocul aleii, şi acolo se întindea pe un răzor de iarbă verde, lîngă o cărare lăturalnică, aştep-

tînd să-şi recapete puterile, sau mai degrabă să se facă din nou noapte. Curînd, o sută de paşi era ceva peste puterile lui. În cele din urmă, Athos nu voi să se mai ridice din pat ; nu mai primea nici un fel de hrană, şi oamenii lui, înspăimîntaţi, cu toate că el nu se plîngea de nimic, cu toate că-şi păstra mereu zîmbetul pe buze, cu toate că le vorbea cu acelaşi glas blînd, oamenii lui trimiseră la Blois după fostul medic al răposatului Prinţ şi-l aduseră la contele de La Fère, în aşa fel încît doctorul putu să-l vadă, însă fără ca el să fie văzut de conte. În acest scop, îl instalară într-un cabinet alăturat camerei bolnavului şi îl rugară să nu iasă de acolo, de teamă ca stăpînul, care nu ceruse medic, să nu se supere cumva.

Doctorul făcu aşa precum i se spuse. Athos era un fel de model pentru gentilomii din împrejurimi ; oamenii din regiunea Blois se mîndreau că în mijlocul lor se afla această rămăşiţă sacră a vechilor glorii franceze ; Athos era, într-adevăr, un mare senior, în comparaţie cu cei de azi, pe care regele îi înnobila peste noapte, atingînd cu sceptrul lui tînăr şi roditor trunchiurile uscate ale arborilor heraldici din provincie. Athos era, aşadar, respectat şi iubit. Doctorului nu-i plăcea să-i vadă pe oamenii lui plîngînd, şi nici să privească îngrămădindu-se la poartă săracii cantonului, cărora Athos le aducea mîngîierea prin vorbele lui blînde şi prin dărnicia lui largă. Cercetă astfel, din ascunzătoarea lui, semnele unei boli misterioase ce-l mistuia din zi în zi mai mult, coborîndu-l spre moarte pe acest om altădată plin de sănătate şi dornic de viaţă. Observă în obrajii lui Athos văpaia înfrigurată ce se înteţea şi creştea, o văpaie înceată, nemiloasă, pornită dintr-o cută a inimii şi oprindu-se în dosul acestei paveze, sporind din suferinţa pe care o dospea, văpaie care era cauza şi în acelaşi timp efectul unei stări primejdioase.

Contele nu vorbea cu nimeni, am spus ; nu vorbea nici măcar cu el însuşi. Gîndurile lui se temeau de zgomot, şi ajunseseră pînă la acel grad de toropeală de unde începe indiferenţa. Omul căzut într-o asemenea părăsire, înainte de a-i aparţine lui Dumnezeu, înseamnă că nu mai aparţine nici pămîntului.

Doctorul stătu mai multe ceasuri şi urmări această dureroasă luptă a voinţei împotriva unei puteri mai mari decît ea. El se îngrozi văzînd aceşti ochi pururea neclintiţi, pururea îndreptaţi către o ţintă necunoscută ; se îngrozi văzînd că

aceleaşi bătăi mişcau această inimă, căreia nici măcar un suspin nu-i mai schimba mersul ; e ştiut că, uneori, ascuţirea durerii vine să-i dea o speranţă medicului.

Se scurse astfel o jumătate de zi. Doctorul, ca om brav, ca spirit cutezător, îşi luă inima în dinţi : ieşi din ascunzătoarea lui şi se apropie dintr-o dată de Athos, care-l văzu însă fără să dea semne de surprindere, ca şi cum n-ar fi înţeles nimic din această apariţie bruscă.

— Domnule conte, iartă-mă — zise doctorul îndreptîndu-se spre bolnav cu braţele deschise — dar am să-ţi fac o mustrare ; iar dumneata trebuie să m-asculţi.

Şi se aşează la căpătîiul lui Athos, care se smulse cu greu din visarea lui.

— Ce este, doctore ? întrebă contele după o clipă de tăcere.

— Este că eşti bolnav, domnule, şi nu vrei să fii îngrijit.

— Eu, bolnav ? murmură Athos zîmbind.

— Febră, mistuire, slăbire, prăpădire, domnule conte !

— Slăbire ! răspunse Athos. Cum e cu putinţă ? Nici nu mă mişc din pat !

— Haide, haide, domnule conte, fără ocolişuri ! Dumneata eşti doar un bun creştin.

— Aşa cred — zise Athos.

— Vrei să-ţi curmi singur viaţa ?

— Nici gînd, doctore.

— Ei bine, domnule, dumneata te îndrepţi spre moarte ; stînd astfel, înseamnă să te sinucizi. Vindecă-te, domnule conte, vindecă-te !

— De ce anume ? Găseşte răul mai întîi. Niciodată nu m-am simţit mai bine, niciodată cerul nu mi s-a părut mai frumos, niciodată n-am iubit mai mult florile din grădina mea.

— Te roade o mîhnire ascunsă.

— Ascunsă ?... Nu, îmi lipseşte fiul, doctore ; iată toată boala mea ; şi n-o ascund.

— Domnule conte, fiul dumitale trăieşte, e puternic, are în faţă tot viitorul oamenilor cu însuşirile şi cu originea lui ; trebuie să trăieşti pentru el...

— Dar trăiesc, doctore. Oh, fii liniştit — adăugă el cu un zîmbet de melancolie — atîta timp cît Raoul va trăi, nimic nu se va schimba ; căci, atîta timp cît va trăi el, voi trăi şi eu.

— Ce vrei să spui ?

— Un lucru foarte simplu. În momentul de față, doctore, las viața să se desfășoare în afara mea. Ar fi un lucru peste puterile mele să duc o viață de uitare, de împrăștiere, de nepăsare, cînd nu-l mai am pe Raoul lîngă mine. N-ai să-i ceri lămpii să mai ardă atunci cînd fetila n-are flacără ; nu-mi cere deci să trăiesc în vîlvă și strălucire. Lîncezesc, mă pregătesc de ducă, aștept. Uite, doctore, adu-ți aminte de acei soldați pe care i-am văzut de atîtea ori împreună în porturile unde așteptau să fie îmbarcați ; stăteau culcați, nepăsători ; jumătate într-o lume, jumătate în alta, ei nu se aflau nici în locul unde avea să-i poarte marea, nici în locul unde aveau să se despartă de pămînt ; cu toate lucrurile pregătite, cu gîndurile încordate, cu privirea țeapănă, ei așteptau. Repet acest cuvînt, el este punctul pe care se sprijină viața mea acum. Culcat ca acei soldați, cu urechea ațintită către zgomotele care mă înconjoară, vreau să fiu gata de plecare la cea dintîi chemare. Cine îmi va trimite această chemare ? Viața sau moartea ? Dumnezeu sau Raoul ? Am totul rînduit, sufletul mi-e pregătit, aștept chemarea... Aștept, doctore, aștept !

Doctorul cunoștea aluatul din care era plămădit acest spirit, prețuia tăria acestui trup. Stătu puțin pe gînduri, își spuse că vorbele erau de prisos, leacurile zadarnice, și plecă rugîndu-i pe servitorii lui Athos să nu-l părăsească nici o clipă.

Athos, după plecarea doctorului, nu se arătă nici mîniat, nici înciudat că fusese tulburat ; nu ceru nici măcar să i se aducă scrisorile care ar mai putea să vină ; știa că orice tresărire ce i s-ar mai întîmpla ar fi pentru el o bucurie, o speranță, pe care servitorii ar plăti-o cu sîngele lor, numai să i-o poată procura. Somnul îl prindea tot mai rar. Athos, în dorința de a rămîne cu gîndurile lui, stătea adîncit ceasuri întregi într-o reverie mai adîncă, mai întunecată decît ceea ce alții ar fi numit vis. Această odihnă avea darul de a da trupului acea uitare de sine, care obosea spiritul ; căci Athos trăia două vieți în timpul acestor peregrinări ale minții lui. Într-o noapte, visă că Raoul se îmbrăca într-un cort, pentru a porni în expediția comandată de domnul de Beaufort în persoană. Tînărul era trist, își punea cu încetineală zalele, își încingea fără grabă spada. „Ce ai ?“ îl întrebă cu dragoste tatăl său. „Ceea ce mă umple de întristare este moartea lui Porthos, prietenul nostru atît de bun — răspunse Raoul. Sufăr aici

durerea pe care dumneata o vei simți acolo." Și viziunea se spulberă o dată cu somnul lui Athos. În zorii zilei, unul dintre valeți intră la stăpînul său și-i aduse o scrisoare sosită din Spania. „Scrisul lui Aramis" — își spuse contele. Și citi.

— Porthos a murit! strigă el după primele rînduri. Oh, Raoul, Raoul, îți mulțumesc! Ți-ai păstrat făgăduiala, îmi dai de veste!

Și Athos, năpădit de o sudoare mortală, se prăbuși în patul lui, fără altă cauză decît slăbiciunea sa.

LX

VIZIUNEA LUI ATHOS

După ce acest leșin al lui Athos încetă, contele, aproape rușinat că dăduse dovadă de atîta slăbiciune în fața unei întîmplări fără noimă, se îmbrăcă și ceru un cal, hotărît să se ducă la Blois, pentru a intra în legătură mai strînsă fie cu Africa, fie cu d'Artagnan sau cu Aramis.

Într-adevăr, scrisoarea lui Aramis îi dădea de veste contelui de La Fère că expediția de la Belle-Isle se sfîrșise prost. Ea îi aducea apoi destule amănunte despre moartea lui Porthos pentru ca inima atît de iubitoare și atît de devotată a lui Athos să fie zguduită pînă în cele mai mici fibre. Athos voia deci să-i facă prietenului său Porthos cea din urmă vizită. Pentru a-și împlini această datorie de onoare față de vechiul său tovarăș de arme, el se gîndea să-l caute pe d'Artagnan, să facă împreună cu el greul drum la Belle-Isle, tristul pelerinaj la mormîntul uriașului pe care-l iubise atîta, apoi să se întoarcă acasă la el, spre a se supune tainicelor îndatoriri ce-l chemau pe căi misterioase către cele veșnice. Dar abia apucaseră slugile să-și îmbrace stăpînul, vesele că-l vedeau pregătindu-se pentru o călătorie ce avea să-i alunge tristețea, abia fu înșeuat calul cel mai blînd din grajdurile

contelui şi adus în faţa scării, că tatăl lui Raoul simţi o ameţeală, picioarele i se înmuiară, şi el îşi dădu seama că nu mai putea face nici un pas. Ceru să fie dus la soare ; fu întins pe răzorul de iarbă verde, unde stătu mai bine de un ceas, pînă cînd îşi reveni în fire. Era de aşteptat să cadă în această sfîrşeală, după viaţa nemişcată din ultimele zile. Athos bău o licoare spre a-şi recăpăta puterile, apoi îşi udă buzele uscate într-un pahar plin cu vinul care-i plăcea lui cel mai mult, acel vin bătrîn de Anjou pomenit de bunul Porthos în admirabilul lui testament. Pe urmă, reîntremat, cu capul limpezit, ceru să i se aducă din nou calul ; dar i-a trebuit ajutorul valeţilor ca să se urce cu mare greutate în şa. Nu făcu însă nici o sută de paşi ; la cotitura drumului se simţi zguduit de friguri.

— Asta e ciudat — îi spuse valetului său de cameră, care-l însoţea.

— Să ne oprim, domnule, vă rog ! îi răspunse credinciosul servitor. Sînteţi galben ca ceara.

— Orice-ar fi, voi merge mai departe, de vreme ce-am pornit la drum — zise contele.

Şi dădu pinteni calului. Dar în loc să se supună îndemnului stăpînului său, animalul se opri deodată. O mişcare de care Athos nu-şi dăduse seama îi strînsese zăbala.

— Ceva — rosti Athos — nu mă lasă să merg mai departe. Ajută-mă — adăugă el întinzînd braţele — apropie-te repede ! Simt că mi se înmoaie toţi muşchii şi am să cad de pe cal.

Valetul văzuse mişcarea făcută de stăpînul său în aceeaşi clipă în care primise şi ordinul. Se apropie repede, îl prinse pe conte în braţe, şi, cum nu se depărtaseră prea mult de casă, ceilalţi servitori, rămaşi în poartă spre a-l conduce din ochi pe domnul de La Fère, văzură că ceva neobişnuit se petrecea în mersul îndeobşte atît de regulat al stăpînului lor ; valetul de cameră îi chemă pe colegii lui prin semne şi prin strigăte şi toţi alergară să-i sară în ajutor.

După ce făcu însă cîţiva paşi, reîntorcîndu-se spre casă, Athos se simţi iarăşi mai bine. Îşi recăpătă din nou puterile şi voi încă o dată să pornească spre Blois. Îşi întoarse calul din drum. Dar, după cîţiva paşi ai supusului animal, recăzu în aceeaşi stare de toropeală şi de aşteptare înfrigurată.

— Hotărît lucru — murmură el — CINEVA vrea să rămîn acasă.

Oamenii se apropiară de el, îl dădură jos de pe cal şi îl duseră pe braţe în casă. Camera îi fu repede pregătită şi îl culcară în patul său.

— Aveţi grijă — le spuse el înainte de a adormi — aştept astăzi nişte scrisori din Africa.

— Domnul va afla, fără îndoială cu bucurie, că fiul lui Blaisois a pornit călare de aproape un ceas, ca să-i iasă înainte curierului de la Blois — răspunse valetul de cameră.

— Mulţumesc ! rosti Athos cu un zîmbet de mare bunătate.

Contele adormi. Somnul lui neliniştit părea mai degrabă un chin. Omul care stătea de veghe lîngă el văzu de mai multe ori că trăsăturile lui căpătau expresia unei aprige frămîntări lăuntrice. Poate că Athos visa ceva.

Ziua se scurse astfel ; fiul lui Blaisois se întorsese : curierul nu adusese nici o ştire. Contele număra cu înfrigurare minutele, şi era cuprins de deznădejde cînd minutele încheiau un ceas. Gîndul că fusese uitat aici îl străbătu încă o dată şi-i stîrni o cumplită durere în inimă.

Nimeni, în casă, nu mai aştepta să vină curierul ; sorocul lui trecuse de mult. De patru ori, trimisul special la Blois se întorsese cu mîna goală, căci nu sosise nimic pe adresa contelui.

Athos ştia că acel curier venea numai o dată pe săptămînă. Avea aşadar de îndurat încă opt zile, mai chinuitoare decît moartea însăşi. Îşi începu noaptea cu această dureroasă resemnare.

Tot ceea ce un om bolnav şi zgîlţîit de suferinţă poate să adauge la sumbrele lui presupuneri, unele mai triste decît altele, Athos le trăi în mintea lui în primele ceasuri ale acestei nopţi chinuitoare. Fierbinţeala creştea ; ea îi năpădi pieptul, care ardea ca un cuptor, după cum se exprimase doctorul adus de la Blois în ultimul drum făcut acolo de fiul lui Blaisois. În curînd, îi ajunse şi la cap. Doctorul îi luă sînge de două ori, ceea ce-l mai uşură, dar îl slăbi şi mai mult pe bolnav, la care singur creierul mai rămăsese în stare de veghe. Totuşi, această văpaie îngrijorătoare se opri. Ea dădu ultimele asalturi în trupul amorţit, apoi se domoli cu totul în momentul cînd bătu miezul nopţii.

Doctorul, văzînd această îmbunătăţire vădită, se întoarse la Blois, după ce dădu cîteva prescripţii şi după ce spuse că de astă dată contele era salvat. Atunci începu pentru Athos o stare ciudată, de nedescris. Gîndurile lui, limpezite iarăşi, se îndreptau spre Raoul, spre fiul său mult iubit. Vedea cu închipuirea taberele din Africa, în apropiere de Djidgelli, unde domnul de Beaufort îşi debarcase armata sa. Erau acolo nişte stînci cenuşii, înverzite în unele locuri de apele mării, ce se rostogoleau peste ele în timpul furtunilor şi al valurilor mari. În spatele ţărmului pe care se înşirau aceste stînci, ca nişte morminte, urca în amfiteatru, printre cactuşi şi arbori de fistic — un fel de aşezare omenească plină de fum, de învălmăşeală şi de zgomote înfundate. Deodată, din mijlocul acestui fum se desprinse o flacără uriaşă, ce cuprinse, tîrîndu-se pe pămînt, întreaga aşezare, şi care creştea, clipă de clipă, învăluind totul în vîrtejurile ei roşii ; plînsete, ţipete, braţe ridicate spre cer. Cîtva timp fu un amestec îngrozitor de bîrne ce se năruiau, de fiare răsucite, de ziduri arse, de copaci sfîrtecaţi, ce dispăreau fără urmă.

Lucru ciudat ! În acest haos în care Athos zărea braţe ridicate spre cer şi auzea ţipete, vaiete şi suspine, nu vedea nici un chip omenesc. Tunul răsună în depărtare, muschetele începură să păcănească, marea să mugească, turmele s-o ia la goană peste cîmpurile verzi. Dar nici un soldat care să pună şomoiogul aprins la coada tunului, nici un marinar care să ajute la mişcările flotei, nici un păstor lîngă turmele acelea.

După ruina satului şi distrugerea forturilor ce-l înconjurau, ruină şi distrugere săvîrşite ca printr-o vrăjitorie, fără participarea unei singure fiinţe omeneşti, flacăra se stinse, fumul începu să se urce iarăşi în văzduh, apoi îşi slăbi puterea, se rări şi se pierdu cu desăvîrşire. Noaptea se lăsă deasupra întregii privelişti ; o noapte întunecoasă pe pămînt, luminoasă spre cer ; stelele mari, sclipitoare, care ard pe firmamentul african, străluceau cu putere, fără a lumina însă nimic în jurul lor. Urmă o tăcere adîncă, în care imaginaţia înfierbîntată a lui Athos se opri o clipă ; dar cum el simţea că ceea ce avea să vadă nu se terminase încă, îşi îndreptă cu şi mai multă atenţie ochii minţii asupra spectacolului ciudat pe care i-l pregătea închipuirea lui.

Acest spectacol reîncepu într-adevăr în curînd pentru el. O lună blîndă şi galbenă se ridică dincolo de ţărm, oglindind mai întîi ondulările necontenite ale mării, ce părea că se potolise după mugetele asurzitoare din timpul viziunii lui Athos, o lună care îşi împrăştia diamantele şi opalele ei peste mărăcinişurile şi tufişurile colinei. Stîncile cenuşii, ca tot atîtea fantome tăcute şi atente, păreau că-şi înalţă capetele verzui spre a cerceta şi ele cîmpul de luptă la lumina lunei. Athos văzu că acest cîmp, gol în timpul bătăliei, era acum presărat cu trupuri ce zăceau doborîte la pămînt. Un fior de groază şi teamă îi cuprinse sufletul cînd recunoscu uniforma albă cu albastru a soldaţilor din Picardia, lungile lor suliţe cu mînerul albastru şi muschetele lor însemnate cu floarea de crin pe patul armelor.

Cînd văzu toate acele răni mari şi deschise privind spre cerul de azur, ca şi cum ar cere să li se dea înapoi sufletele ce-şi luaseră zborul din mijlocul lor, cînd văzu caii sfîrtecaţi, nemişcaţi, cu limbile atîrnate printre buze, prăbuşiţi în băltile de sînge închegat din jurul lor, cu şeile şi coamele mînjite şi înroşite, cînd văzu calul alb al domnului de Beaufort trîntit la pămînt, cu ţeasta zdrobită, zăcînd în primul şir de hoituri de pe cîmpul de luptă, Athos îşi trecu mîna rece peste fruntea pe care se miră că n-o găseşte arzîndu-i ca focul. Se încredinţă, prin această atingere, că privea ca un spectator teafăr priveliştea lăsată în urma ei de bătălia dată la Djidgelli de către armata expediţionară pe care o văzuse desprinzîndu-se de coastele Franţei şi dispărînd la orizont, şi pe care o salutase, cu gîndul şi cu mîna, atunci cînd ultima salvă de tun comandată de duce brăzdase văzduhul, în semn de adio adresat patriei.

Cine ar putea să descrie ucigătoarea sfîşiere cu care sufletul său, urmărind cu un ochi ager mormanele de cadavre, le privea îndeaproape, rînd pe rînd, pentru a vedea dacă printre ele nu zăcea şi Raoul ? Cine ar putea să exprime bucuria îmbătătoare, divină, cu care Athos se înclină înaintea lui Dumnezeu, mulţumindu-i că nu-l văzuse printre morţi pe acela pe care-l căuta cu atîta teamă ? Într-adevăr, căzuţi unul lîngă altul, înţepeniţi, îngheţaţi, toţi aceşti morţi, deşi puteau fi recunoscuţi şi aşa, păreau că se întorc cu bunăvoinţă şi respect către contele de La Fère, pentru ca el să-i vadă mai bine în timpul cercetării lui funebre. Totuşi, pri-

vind toate aceste cadavre, contele se mira că printre ele nu se afla nici un supraviețuitor. Ajunse cu nălucirea pînă acolo, încît această viziune fu pentru el ca o călătorie adevărată făcută de părinte în Africa, pentru a afla vești despre fiul său.

Astfel, istovit după ce străbătuse atîtea mări și continente, se opri să se odihnească într-unul din corturile adăpostite în dosul unei stînci, și în vîrful căruia flutura flamura albă cu floarea de crin. Apoi căută un soldat care să-l conducă la cortul domnului de Beaufort. Atunci, în timp ce privirea îi rătăcea peste cîmp, rotindu-se în toate părțile, văzu o formă albă ivindu-se din dosul unor arbori răşinoşi de mirt. Această înfățişare era îmbrăcată într-o uniformă de ofițer și ținea în mînă o spadă ruptă ; înainta încet către Athos, care, oprindu-se deodată și ațintindu-și privirea asupra ei, nu spunea nimic, nu făcea nici o mișcare, ci doar voia să-și deschidă larg brațele, căci, în acel ofițer palid și tăcut, el îl recunoscu pe Raoul.

Contele încercă să scoată un strigăt, dar glasul i se opri în gîtlej. Raoul, cu un gest, îl îndemna să tacă, ducîndu-și un deget la gură și retrăgîndu-se încet, încet, fără ca Athos să-l vadă mișcîndu-și picioarele. Contele, mai palid decît Raoul, tremurînd mai tare decît el, îl urmă pe fiul său, străbătînd cu greu tufișurile și buruienile, pietrele și gropile. Raoul părea că nici nu atinge pămîntul și nimic nu-i stînjenea ușurința mersului. Contele, pe care piedicile din cale îl oboseau, se opri în curînd, istovit. Dar Raoul îi făcea într-una semn să-l urmeze. Iubitorul tată, căruia dragostea părintească îi reda puterile, încercă o ultimă sforțare și urcă muntele, urmîndu-l pe tînăr, care-l chema mereu după sine cu un gest și cu un zîmbet. În sfîrșit, ajunse în vîrful colinei, și acolo văzu desenîndu-se în negru, pe zarea albită de lună, chipul aerian, poetic, al lui Raoul. Athos întinse mîna, să se apropie de fiul iubit, pe platou, iar acesta și-o întinse și el pe-a lui ; dar deodată, ca și cum tînărul ar fi fost tras înapoi fără vrerea lui, se desprinse de pămînt, și Athos văzu o fîșie de cer strălucind între tălpile fiului său și suprafața colinei.

Raoul se ridica pe nesimțite în văzduh, zîmbind fără încetare, făcînd mereu semne ; se îndepărta spre cer. Athos

scoase, înspăimîntat, un țipăt de durere și de dragoste ; apoi își întoarse privirea în jos. Vedea un cîmp pustiit și, ca niște grămăjoare nemișcate, cadavrele albe ale oștirii regale. Pe urmă își ridică din nou fața în sus și-l văzu pe fiul său chemîndu-l mereu, mereu, să se înalțe împreună cu el.

LXI

ÎNGERUL MORȚII

Aici ajunsese Athos, în minunata lui viziune, cînd vraja fu ruptă deodată de o zarvă ce venea de dincolo de ușile casei. Se auzi un cal galopînd pe nisipul întărit al aleii celei mari, apoi zvonul unor glasuri ce vorbeau între ele iute și cu însuflețire ajunse pînă în odaia unde contele visa. Athos nu se mișcă de la locul lui ; abia dacă își întoarse capul spre ușă, pentru a primi cu o clipă mai devreme zgomotul ce se ridica pînă la el.

Un pas greoi răsună pe scară ; calul, care mai adineauri alerga în goană, porni acum încet spre grajd. Cîteva șușotiri înfundate însoțeau pasul care se apropia, treaptă cu treaptă, de camera lui Athos. Apoi o ușă se deschise și Athos, întorcîndu-se ușor către partea de unde venea zgomotul, întrebă cu o voce slabă :

— E un curier din Africa, nu-i așa ?

— Nu, domnule conte — răspunse un glas ce-l făcu pe tatăl lui Raoul să tresară în patul său.

— Grimaud ! murmură el.

Și sudoarea începu să-i curgă șiroaie de-a lungul obrajilor slăbiți.

Grimaud apăru în prag. Nu mai era acel Grimaud pe care l-am văzut, tînăr încă prin curajul și devotamentul lui, sărind primul în barca ce trebuia să-l ducă pe Raoul de Bragelonne la navele flotei regale. Era un bătrîn palid și

tăcut, cu hainele pline de praf, cu părul rar şi albit de ani. Tremura rezemîndu-se de tocul uşii, şi era gata să cadă jos cînd văzu de departe, la lumina făcliilor, chipul stăpînului său.

Aceşti doi oameni, care trăiseră atîta timp unul lîngă altul în cea mai deplină înţelegere şi ale căror priviri, obişnuite să economisească vorbele, ştiau să-şi spună în tăcere atîtea lucruri, aceşti doi prieteni, la fel de nobili şi unul şi altul prin inimile lor, cu toate că se deosebeau în privinţa averii şi a naşterii, rămaseră ca înmărmuriţi uitîndu-se unul la altul. Fiecare citi, dintr-o singură privire, pînă în adîncul inimii celuilalt.

Grimaud purta pe faţă pecetea unei dureri acum învechite de o întipărire lugubră. Se părea că nu mai era în stare să exprime decît într-un singur fel gîndurile sale. După cum altădată îşi luase obiceiul să nu vorbească aproape de loc, acum se obişnuise să nu mai zîmbească de loc.

Athos citi dintr-o singură privire toate aceste trăsături pe chipul credinciosului lui servitor şi zise, pe acelaşi ton cu care i-ar fi vorbit lui Raoul în visul său :

— Raoul e mort, nu-i aşa, Grimaud ?

La spatele lui Grimaud, ceilalţi servitori ascultau înfioraţi, cu ochii aţintiţi la patul bolnavului. Auziră groaznica întrebare şi o tăcere grea se lăsă în mijlocul lor.

— Da — răspunse bătrînul, smulgînd această monosilabă din pieptul său o dată cu un aprig suspin.

Atunci se auziră glasuri îndurerate gemînd fără sfială şi umplînd de tînguiri şi de rugăciuni camera în care părintele muribund căuta cu ochii portretul fiului său. Aceasta fu pentru Athos ca o întoarcere în lumea visului său. Fără să scoată un murmur, fără să verse o lacrimă, răbdător, blînd şi resemnat ca martirii, îşi ridică ochii spre cer, pentru a revedea acolo, înălţîndu-se deasupra colinei de la Djidgelli, umbra dragă ce tocmai se depărta de el în clipa cînd venise Grimaud.

Fără îndoială, privind spre cer, reluînd firul minunatului său vis, străbătea aceleaşi cărări pe care viziunea lui, atît de cumplită şi totodată atît de dulce, îl purtase mai înainte ; căci, după ce îşi închise ochii încet, îi deschise din nou şi prinse a zîmbi : îl văzuse pe Raoul, care-i zîmbea şi el la rîndul lui. Cu mîinile împreunate pe piept, cu faţa întoarsă

către fereastră și mîngîiată de aerul proaspăt al nopții care-i aducea la căpătîi miresmele florilor și ale pădurii, Athos intră, pentru a nu mai ieși niciodată, în contemplarea acelui paradis pe care oamenii vii nu pot și nu au cum să-l vadă.

Dumnezeu a vrut, fără îndoială, să-i deschidă acestui ales comorile fericirii eterne în ceasul cînd ceilalți oameni se tem să nu fie primiți cu asprime de Cel atotputernic și se agață cu deznădejde de această viață pe care o cunosc, înspăimîntați de cealaltă viață pe care o întrezăresc doar printre sumbrele și neînduratele făclii ale morții. Athos era călăuzit de sufletul curat și senin al fiului său, care chema la sine sufletul părintesc. Totul pentru omul acesta drept fu cîntec și mireasmă de-a lungul drumului greu pe care pornesc toate sufletele spre a se reîntoarce în împărăția cerească.

După un ceas de asemenea extaz, Athos își ridică încet mîinile albe ca ceara : zîmbetul îi flutura încă pe buze, și murmură cu un glas atît de stins, atît de stins, că abia putu să fie auzit, aceste două cuvinte adresate lui Dumnezeu sau lui Raoul :

— IATĂ, VIN !

Și mîinile îi căzură din nou, atît de încet ca și cum el însuși le-ar fi lăsat să se odihnească pe pat.

Moartea fusese ușoară și mîngîietoare pentru această nobilă făptură. Ea o cruțase de sfîșierile agoniei, de zvîrcolirile celei din urmă călătorii ; deschisese cu un deget îngăduitor porțile eternității, pentru a lăsa să treacă dincolo acest mare suflet, demn de întregul respect. Pesemne că Dumnezeu însuși hotărîse așa, vrînd ca amintirea pioasă a acestei morți atît de blînde să rămînă în inimile celor de față și în memoria celorlalți oameni ca o pildă frumoasă de săvîrșire și de trecere din această viață spre cea de dincolo, o pildă pentru toți aceia a căror existență pe acest pămînt nu-i face să se teamă de judecata cea din urmă.

Athos păstră chiar și în somnul etern zîmbetul acela sincer și liniștit, ca o podoabă a făpturii lui ce-l însoțea pînă în mormînt. Împăcarea din trăsăturile sale, liniștea neființei lui îi făcură pe servitori să se îndoiască multă vreme dacă el părăsise cu adevărat viața.

Oamenii contelui voiră să-l scoată din odaie pe Grimaud, care, stînd deoparte, sorbea din ochi fața aceasta galbenă, fără să se apropie de ea din teama pioasă de a nu

abate asupra ei suflul morții. Dar Grimaud, oricît de istovit era, nu voi să plece. Se așează pe prag, păzindu-și stăpînul cu credința unei santinele, vrînd ca el să fie cel care va avea să-i culeagă prima privire la deșteptare, ultimul suspin în clipa morții.

Zgomotele se stinseră în toată casa și fiecare respectă somnul stăpînului lor. Dar Grimaud, plecîndu-și urechea, își dădu seama că răsuflarea contelui se oprise. Se ridică, se propti în mîini pe dușumea și, din locul unde se afla, privi să vadă dacă se mai simțea vreo tresărire în trupul stăpînului său. Nimic ! Îl cuprinse groaza. Se sculă repede în picioare, și în aceeași clipă auzi pași pe scară ; un zornăit de pinteni loviți de o spadă, sunet războinic obișnuit urechilor lui, se opri tocmai în timp ce el se îndrepta spre patul lui Athos. Un glas mai răsunător decît dangătul aramei sau al oțelului se auzi la trei pași de el.

— Athos ! Athos, prietene ! striga acest glas mișcat pînă la lacrimi.

— Domnul cavaler d'Artagnan ! bolborosi Grimaud.

— Unde e ? întrebă muschetarul.

Grimaud îl apucă de braț cu degetele lui osoase și-i arătă patul, în așternuturile căruia zăcea chipul livid al mortului. Un gîfîit greu, în locul unui țipăt ascuțit, îi înăbuși gîtlejul lui d'Artagnan. Înaintă în vîrful picioarelor, tremurînd, îngrozit de zgomotul pe care-l făceau pașii lui pe parchet, cu inima zdrobită de o durere ce nu se poate spune. Își apropie urechea de pieptul lui Athos, obrazul de gura contelui. Nici o bătaie de inimă, nici o răsuflare. D'Artagnan se retrase de lîngă pat.

Grimaud, care-l urmărise cu privirea și pentru care fiece mișcare a lui fusese o descoperire, se apropie cu sfială și îngenunche la picioarele patului, atingînd cu buzele sale așternutul sub care se afla trupul înțepenit al stăpînului. Un hohot de plîns îi umplu de lacrimi ochii înroșiți. Acest bătrîn deznădăjduit, care plîngea aplecat deasupra patului fără să spună o vorbă, era, pentru d'Artagnan, cel mai zguduitor spectacol pe care-l văzuse vreodată în viața lui plină de emoții.

Căpitanul rămase în picioare, contemplînd zîmbetul încremenit al mortului, ce părea că-și păstrase ultimul gînd spre a-i face celui mai bun prieten al său, omului pe care-l

iubise cel mai mult după Raoul, o primire cît mai binevoitoare, chiar de dincolo de viaţă, şi, ca şi cum ar fi vrut să răspundă la acest înalt semn de ospitalitate, d'Artagnan se apropie şi-l sărută pe Athos pe frunte, apoi, cu degete tremurătoare, îi trase pleoapele peste ochi. Pe urmă se aşeză la căpătîiul patului, fără să-l înfricoşeze acest mort care-i fusese cel mai drag şi cel mai blînd prieten timp de treizeci şi cinci de ani; se lăsă pradă amintirilor pe care nobilul chip al contelui i le trezea cu prisosinţă în minte, unele înflorite şi fermecătoare ca zîmbetul lui, altele posomorîte, triste şi îngheţate ca şi faţa aceasta cu ochii închişi pentru totdeauna. Deodată, valul amar, care creştea din clipă în clipă, îi înecă inima, îi zdrobi pieptul. Nemaiputîndu-şi stăpîni tulburarea, se ridică şi, ieşind repede din această cameră, unde îl găsise mort pe acel căruia venise să-i vestească moartea lui Porthos, izbucni în suspine atît de sfîşietoare, încît valeţii, care păreau că nu aşteaptă decît o explozie de durere, răspunseră prin bocetele lor lugubre, iar cîinii seniorului prin urletele lor jalnice. Grimaud fu singurul al cărui glas nu se auzi de loc. Chiar şi în culmea durerii lui, el nu îndrăznea să profaneze această moarte, nici să tulbure pentru prima dată somnul stăpînului său. De altminteri, Athos îl deprinsese să nu vorbească niciodată.

În revărsatul zorilor, d'Artagnan, care se plimbase toată noaptea prin sala de jos, muşcîndu-şi pumnii ca să-şi înăbuşe suspinele, d'Artagnan urcă încă o dată scara şi, pîndind momentul cînd Grimaud întoarse faţa către el, îi făcu semn să-l urmeze, la care credincioasa slugă se supuse numaidecît, fără să stîrnească mai mult zgomot decît ar fi făcut o umbră. D'Artagnan coborî din nou scara, împreună cu Grimaud. Ajuns în vestibul, apucă mîinile bătrînului şi-i zise:

— Grimaud, am văzut cum a murit tatăl; spune-mi acum în ce chip a murit fiul.

Grimaud scoase de la piept o scrisoare mare, pe plicul căreia era aşternută adresa lui Athos. Recunoscu scrisul domnului de Beaufort, rupse pecetea şi începu să citească, la lumina albăstrie a dimineţii, plimbîndu-se pe aleea străjuită de teii bătrîni, în al cărei pietriş se mai vedeau încă urmele paşilor făcuţi de contele care abia murise.

RELATARE

Ducele de Beaufort îi scria lui Athos. Scrisoarea, trimisă unui om, îi sosea unui mort. Dumnezeu schimbase adresa.

Dragul meu conte — îi scria prinţul cu slova lui lăbărţată de şcolar neîndemînatic — *o mare nenorocire ne loveşte în mijlocul unei mari izbînzi. Regele pierde un soldat dintre cei mai viteji. Eu pierd un prieten. Dumneata îl pierzi pe domnul de Bragelonne. A căzut în chip glorios, atît de glorios, încît nu mă simt în stare să-l plîng, aşa precum aş vrea.*

Primeşte tristele mele salutări, dragul meu conte. Cerul ne împarte încercările după măreţia inimii noastre. Aceasta de azi este covîrşitoare, dar nu mai presus de tăria domniei tale.

Al dumitale bun prieten,
DUCELE DE BEAUFORT

Scrisoarea mai cuprindea o relatare făcută de unul din secretarii prinţului. Era cea mai mişcătoare povestire, şi totodată cea mai adevărată, a funestului episod ce încheia două existenţe. D'Artagnan, obişnuit cu emoţiile bătăliilor şi cu inima întărită împotriva îndoielilor, nu se putu opri să nu tresară citind numele lui Raoul, numele acestui copil iubit, devenit, ca şi tatăl său, o umbră.

Dimineaţa — relata secretarul prinţului — *monseniorul duce a dat comanda pentru atac. Regimentele Normandia şi Picardia luaseră poziţii între stîncile cenuşii de la poalele colinei muntoase pe povîrnişul căreia se ridică bastioanele din Djidgelli.*

Tunul, începînd să tragă, dezlănţui lupta ; regimentele înaintau pline de hotărîre ; lăncierii ridicau suliţele ; purtă-

torii de muschete ţineau armele gata de tras. Prinţul urmărea cu toată atenţia înaintarea şi mişcările de trupe, pe care era pregătit să le susţină cu o puternică rezervă.

În preajma monseniorului se aflau cei mai bătrîni căpitani, precum şi aghiotanţii săi. Domnul viconte de Bragelonne primise ordinul să nu părăsească nici o clipă pe alteţa sa.

Dar tunul inamicului, care la început trăsese la întîmplare, în grosul armatei, îşi reglase tirul şi ghiulelele, mai precis trimise, uciseră cîţiva oameni din apropierea prinţului. Regimentele aşezate în coloană şi înaintînd spre parapete fură puţin hărţuite. Trupele noastre începură să şovăie, văzînd că nu sînt ajutate cum trebuie de artilerie. Într-adevăr, bateriile care fuseseră aşezate în ajun aveau un tir slab şi nesigur, datorită poziţiei lor. Direcţia de jos în sus făcea ca ţinta să fie greu de atins, iar traiectoria scurtă.

Monseniorul, văzînd slabul efect al acestei poziţii a artileriei de atac, comandă fregatelor îngrămădite în mica radă să înceapă un foc regulat împotriva cetăţii.

Pentru ducerea acestui ordin, domnul de Bragelonne se oferi cel dintîi; dar monseniorul refuză să încuviinţeze cererea vicontelui.

Monseniorul avea dreptate, căci îl iubea şi voia să-l cruţe pe acest tînăr senior; avea, într-adevăr, dreptate, şi cele ce-au urmat au dovedit justeţea prevederii şi refuzului său, căci sergentul pe care alteţa sa îl însărcinase să ducă ordinul, în locul domnului de Bragelonne, abia ajunse la ţărmul mării, că două gloanţe slobozite din puştile cu tragere lungă ale inamicului îl loviră şi-l doborîră. Sergentul căzu în nisipul moale, care-i sorbi sîngele. Ceea ce văzînd, domnul de Bragelonne îi zîmbi monseniorului, care-i spuse:

„Vezi, viconte, ţi-am salvat viaţa. Să-i spui asta mai tîrziu domnului conte de La Fère, pentru ca, aflînd-o din gura dumitale, să poată fi mulţumit de mine".

Tînărul senior zîmbi cu tristeţe şi-i răspunse ducelui:

„E adevărat, monseniore, că, fără bunăvoinţa dumneavoastră, aş fi acum mort acolo unde a căzut acel biet sergent, şi m-aş bucura şi eu de multdorita odihnă".

Domnul de Bragelonne dădu acest răspuns cu un asemenea aer, că monseniorul replică numaidecît:

„Pentru Dumnezeu, tinere, s-ar zice că nu ştii ce vorbeşti! Dar, pe sufletul lui Henric al IV-lea, i-am făgăduit tatălui dumitale să te aduc teafăr acasă şi, cu ajutorul Celui de sus, îmi voi ţine cuvîntul".

Domnul de Bragelonne se înroşi, apoi zise cu o voce mai înceată:

„Monseniore, iertaţi-mă, vă rog; am simţit însă totdeauna dorinţa să mă avînt în luptă, şi cît de plăcut e să te ridici în ochii generalului, mai ales cînd generalul este domnul duce de Beaufort..."

Monseniorul se mai potoli atunci şi, întorcîndu-se către ofiţerii ce se strînseseră în jurul lui, dădu cîteva ordine. Grenadierii celor două regimente ajunseră atît de aproape de şanţuri şi de întărituri, încît aruncară grenadele, dar fără prea mare efect.

Între timp, domnul d'Estrées, care comanda flota, văzînd încercarea sergentului de a se apropia de vase, înţelese că trebuia să tragă fără ordin, şi deschise focul. Atunci, arabii, văzîndu-se atacaţi de ghiulele flotei, între zidurile lor proaste, ce se năruiau peste ei, începură să scoată strigăte de groază. Călăreţii lor coborîră din vîrful colinei în goana cailor, aplecaţi în şei, şi se năpustiră asupra coloanelor de infanterie, care, întinzînd suliţele, stăviliră acest avînt nebunesc. Respinşi de zidul de oţel al batalionului, arabii îşi îndreptară furia lor către statul-major, care nu era apărat de nimeni în clipa aceea. Primejdia fu mare; monseniorul trase spada; secretarii şi oamenii săi făcură la fel; ofiţerii din suită încinseră o luptă îndîrjită cu aceşti călăreţi furioşi.

Atunci domnul de Bragelonne putu să-şi îndeplinească dorinţa ce-l stăpînea încă de la începutul asediului. Se luptă alături de prinţ cu o bărbăţie de roman şi ucise trei arabi cu spada lui mică. Dar se vedea limpede că vitejia lui nu pornea dintr-un simţămînt de mîndrie, firesc la toţi cei care se luptă. Ea era aprigă, ameţitoare, silită chiar; căuta să se îmbete de vuietul bătăliei şi de măcel. Se înfierbîntă atît de tare, că monseniorul îi strigă să se oprească. De bună seamă că auzise glasul alteţei sale, întrucît îl auzisem şi noi, ceilalţi, care eram alături de el. Totuşi nu se opri şi continuă să alerge spre metereze.

Cum domnul de Bragelonne era un om foarte supus, această abatere de la ordinul monseniorului surprinse pe toată lumea, şi domnul de Beaufort stărui, strigînd:

„Opreşte-te, Bragelonne! Unde ai pornit-o? Opreşte-te, îţi ordon!"

Noi toţi, imitînd gestul domnului duce, ridicaserăm braţele în sus. Ne aşteptam să-l vedem pe cavaler întorcîndu-se înapoi; dar domnul de Bragelonne mergea înainte, spre întărituri.

„Opreşte-te, Bragelonne! strigă din nou prinţul cu glas şi mai puternic. În numele tatălui dumitale, opreşte-te!"

La aceste cuvinte, domnul de Bragelonne întoarse capul; pe faţa lui se citea o mare durere, dar nu se opri; noi am crezut atunci că nu-şi mai putea stăpîni calul. Cînd domnul duce crezu că îşi dă seama că vicontele nu mai era stăpîn pe calul său, şi cînd îl văzu trecînd dincolo de liniile grenadierilor, alteţa sa strigă:

„Muşchetari, ucideţi-i calul! O sută de pistoli celui care va doborî calul!"

Dar să tragi în cal fără a-l atinge pe călăreţ, cine ar fi putut s-o facă? Nimeni n-a îndrăznit. În cele din urmă se găsi unul; era un trăgător de elită din regimentul Picardia, pe nume La Luzerne, care ochi animalul, trase şi-l nimeri în crupă, căci se văzu cum sîngele înroşi pielea cu păr alb a calului; numai că, în loc să cadă, blestematul de dobitoc porni în goană cu şi mai multă furie. Tot regimentul Picardia, văzîndu-l pe nenorocitul tînăr îndreptîndu-se spre moarte, strigă în gura mare: „Aruncaţi-vă jos, domnule viconte! Jos! Jos! Aruncaţi-vă la pămînt!" Domnul de Bragelonne era un ofiţer foarte iubit de toată armata.

Vicontele ajunsese la o bătaie de pistol de parapet, cînd o descărcătură de arme îl învălui în foc şi fum. Noi l-am pierdut din vedere; cînd fumul se împrăştie, l-am revăzut jos, în picioare: calul său fusese ucis.

Vicontele fu somat de către arabi să se predea; dar el le făcu un semn negativ din cap şi continuă să se apropie de întărituri. Era o nechibzuinţă mortală. Totuşi, întreaga armată se bucură că nu dăduse înapoi, după ce nenorocirea îl dusese atît de departe. Mai înaintă cîţiva paşi, şi cele două regimente începură să bată din palme, pentru el.

Atunci, în acea clipă, a doua descărcătură de arme zgudui parapetele, şi vicontele de Bragelonne dispăru încă o dată într-un nor de fum ; dar, de astă dată, după ce fumul se împrăştie, nu-l mai văzurăm în picioare. Era culcat, cu capul mai jos decît picioarele, deasupra unei tufe de buruieni, şi arabii începură să iasă din meterezele lor pentru a se repezi să-i taie capul sau să-i ia trupul, aşa cum se obişnuieşte la păgîni.

Dar alteţa sa monseniorul duce de Beaufort urmărise toate acestea cu privirea, şi trista întîmplare îi scoase din piept mari suspine de durere. Începu deci să strige, văzîndu-i pe arabi că aleargă ca nişte năluci albe printre arborii de fistic :

„Grenadieri, lăncieri, îi veţi lăsa să ne răpească acest nobil trup ?"

Şi, spunînd acestea, se repezi el însuşi spre inamic, învîrtind spada prin aer. Regimentele porniră pe urmele lui, scoţînd în goana lor nişte urlete tot aşa de cumplite pe cît de sălbatice erau ale arabilor. Lupta se încinse în jurul trupului domnului de Bragelonne, şi fu atît de înverşunată, încît o sută şi şaizeci de arabi fură ucişi, iar dintr-ai noştri căzură cel puţin cincizeci.

Un locotenent din regimentul Normandia luă trupul vicontelui pe umerii lui şi-l aduse în liniile noastre.

Lupta nu se opri însă aici ; regimentul, dimpreună cu rezervele, îşi continuă atacul şi meterezele duşmane fură cucerite. La ceasurile trei, focul arabilor încetă ; lupta cu spadele ţinu două ceasuri ; fu un adevărat masacru. La ceasurile cinci eram victorioşi în toate punctele : duşmanul îşi părăsise poziţiile, şi domnul duce pusese să se înfigă drapelul nostru alb pe creasta cea mai înaltă a colinei.

Atunci sosi momentul să ne gîndim la domnul de Bragelonne, care fusese ciuruit de opt gloanţe şi îşi pierduse aproape tot sîngele din trup. Cu toate acestea, răsufla încă, ceea ce-i produse o bucurie de nedescris monseniorului, care ţinuse să vadă el însuşi prima pansare a vicontelui şi să ia parte la consultul felcerilor. Printre aceştia erau doi care declarară că domnule de Bragelonne va scăpa cu viaţă. Monseniorul le sări de gît şi le făgădui cîte o mie de ludovici fiecăruia dacă-l vor salva. Vicontele auzi aceste strigăte de bucurie şi, fie că se simţea deznădăjduit, fie că su-

ferea prea mult din pricina rănilor, chipul lui exprima o împotrivire ce-i puse pe gînduri pe toţi, mai ales pe unul din secretari, cînd acesta auzi cele ce urmează.

Al treilea felcer care veni era fratele Sylvain de Saint-Cosme, cel mai învăţat dintre ai noştri. El cercetă rănile, la rîndul său, şi nu spuse nimic. Domnul de Bragelonne deschise ochii şi-l privi adînc, părînd că-l întreabă despre fiecare mişcare, despre fiecare gînd pe savantul chirurg. Acesta, chestionat de monseniorul, răspunse că trei răni din cele opt erau mortale, dar că robusteţea bolnavului era atît de mare, tinereţea lui atît de plină de puteri, mila lui Dumnezeu atît de largă, încît s-ar putea ca domnul de Bragelonne să scape, dacă însă nu va face nici o mişcare. Fratele Sylvain adăugă, întorcîndu-se către ajutoarele lui:

„În primul rînd, să nu-l clintiţi nici cu un deget, că altfel îl veţi ucide".

Şi ieşirăm toţi din cort, cu inimile pline de speranţă.

Secretarul de care am pomenit, în timp ce ieşea şi el, crezu că zăreşte un zîmbet palid şi trist fluturînd pe buzele vicontelui, atunci cînd ducele îi spuse cu o voce mîngîietoare:

„Oh, viconte, te vom salva!"

Seara însă, cînd toată lumea gîndea că bolnavul se mai întremase, unul dintre ajutoare intră în cortul rănitului, dar ieşi numaidecît afară scoţînd nişte strigăte înfiorătoare. Alergarăm toţi, aşa cum ne aflam, dimpreună cu domnul duce, şi ajutorul de medic ne arătă trupul domnului de Bragelonne trîntit pe pămînt, la picioarele patului, scăldat în sîngele ce-i mai rămăsese. Se pare că avusese o nouă zguduire, vreo zvîrcolire de friguri, şi căzuse din pat; iar această căderе îi grăbise sfîrşitul, aşa cum prevestise fratele Sylvain.

Fu ridicat de jos; era rece; murise. Ţinea o şuviţă de păr blond în mîna dreaptă, şi această mînă îi înţepenise deasupra inimii.

Urmau cîteva amănunte despre expediţia şi despre victoria cîştigată asupra arabilor. D'Artagnan se opri din citit acolo unde se termina relatarea despre moartea bietului Raoul.

— Oh — murmură el — nefericit copil ! S-a sinucis ! Şi, întorcîndu-şi privirea către odaia castelului unde Athos îşi dormea somnul de veci, zise încet: Şi-au ţinut cuvîntul unul faţă de altul. Acum îi socot fericiţi: trebuie că sînt împreună.

Şi-şi reluă, cu pas încet, plimbarea pe alee. În faţa porţii, pe la toate colţurile din împrejurimi, se strînseseră pîlcuri de vecini îndureraţi, care îşi povesteau unii altora îndoita nenorocire şi se pregăteau de înmormîntare.

LXIII

ULTIMUL CÎNT AL POEMULUI

De a doua zi începu să sosească toată nobilimea de prin apropiere, apoi cea din cuprinsul ţinutului, de peste tot unde crainicii avuseseră timp să ducă trista veste.

D'Artagnan rămăsese închis în camera lui şi nu voi să vadă pe nimeni. Două morţi atît de grele ce-l loveau pe căpitan, după moartea lui Porthos, copleşiseră pentru multă vreme acest spirit pînă atunci neîngenuncheat. În afară de Grimaud, care intră în odaia lui de două ori, muşchetarul nu dădu ochii nici cu valeţii, nici cu oaspeţii. Crezu a ghici, după zarva din casă, după acel du-te-vino neîncetat, că se făceau pregătirile pentru înmormîntarea contelui. Îi scrise regelui, pentru a-i cere o prelungire a concediului.

Grimaud, după cum am spus, era singurul care intrase la d'Artagnan; el se aşezase pe un scăunel, aproape de uşă, ca un om apăsat de gînduri; apoi, ridicîndu-se, îi făcu semn lui d'Artagnan să-l urmeze. Acesta se supuse în tăcere. Grimaud coborî pînă în camera de dormit a contelui, îi arătă căpitanului, cu degetul, patul gol şi îşi ridică ochii la cer, cu înţeles.

— Da — zise d'Artagnan — da, bunule Grimaud, s-a dus după fiul său, pe care-l iubea atît de mult.

Grimaud ieşi din cameră şi coborî în salon, unde, după obiceiul de provincie, fusese depus trupul neînsufleţit, spre a fi văzut de lume înainte de a fi dus la groapă.

D'Artagnan fu surprins să vadă în acest salon două cosciuge alăturate : se apropie, la un îndemn mut al lui Grimaud, şi într-unul din ele îl văzu pe Athos, frumos chiar şi după moarte, iar în celălalt pe Raoul, cu ochii închişi, cu obrajii sidefii ca Palas[1] al lui Virgiliu şi cu surîsul aninat pe buzele-i învineţite. Se cutremură zărind pe tată şi pe fiu, aceste două suflete ce-şi luaseră zborul, înfăţişaţi pe pămînt de două cadavre mohorîte, ce nu se mai puteau apropia unul de altul, cu toate că erau unul lîngă altul.

— Raoul aici ! murmură el. Oh, Grimaud, de ce nu mi-ai spus nimic ?

Grimaud clătină din cap şi nu răspunse ; dar, luîndu-l pe d'Artagnan de mînă, îl trase lîngă sicriu şi-i arătă, sub zăbranicul subţire, rănile negre prin care trebuie că i se scursese viaţa din trup. Căpitanul întoarse ochii, şi, socotind de prisos să-l mai întrebe ceva pe Grimaud, care şi aşa n-avea să-i răspundă, îşi aminti că secretarul domnului de Beaufort scrisese mai mult decît avusese tăria să citească el, d'Artagnan. Reluînd povestirea întîmplării care-l costase viaţa pe Raoul, dădu peste aceste cuvinte, ce alcătuiau ultimul paragraf al scrisorii :

Domnul duce a ordonat ca trupul domnului viconte să fie îmbălsămat, aşa cum se obişnuieşte la arabi atunci cînd vor ca trupurile lor să fie îngropate în pămîntul strămoşesc, apoi domnul duce a ales un echipaj, pentru ca un valet de încredere, care-l crescuse pe tînăr, să ducă sicriul la domnul conte de La Fère.

„Aşadar — îşi spuse d'Artagnan în gînd — te voi conduce la groapă, dragul meu copil, eu, un bătrîn, eu, care nu mai însemn nimic pe pămînt, şi voi arunca ţă-

[1] Personaj mitologic, prezent şi el, alături de prietenul său — prinţul troian Enea — în celebrul poem virgilian intitulat „Eneida".

rîna peste această frunte pe care o sărutam încă în urmă cu două luni de zile. Dumnezeu a voit astfel. Şi tu însuţi ai voit-o. Eu nu mai am nici măcar dreptul să plîng ; tu singur ţi-ai ales moartea ; ţi s-a părut mai bună decît viaţa.

În sfîrşit, sosi momentul cînd recile rămăşiţe ale celor doi gentilomi trebuiau să fie redate pămîntului. Fu atîta mulţime de războinici şi de oameni din popor, încît, pînă la locul de îngropăciune, care era o capelă în mijlocul cîmpiei, drumul se umplu de călăreţi şi de lume ce mergea pe jos, toţi în veşminte de doliu.

Athos îşi alesese drept cel din urmă lăcaş mica pajişte din jurul acestei capele, clădită de el pe pămînturile lui. Adusese pietrele, sculptate în 1550, de la un vechi castel gotic din Berri, unde îşi petrecuse prima lui tinereţe. Capela, reclădită astfel, mutată astfel aici, surîdea sub o perdea de plopi şi de sicomori. În ea slujea în fiecare duminică preotul din satul vecin, căruia Athos îi făcuse o rentă de două sute de livre în acest scop, şi toţi vasalii de pe domeniul său, în număr de vreo patruzeci, ţăranii şi fermierii, cu familiile lor, veneau aici să asculte liturghia, fără a mai avea nevoie să se ducă la oraş. În dosul capelei se întindea, înconjurată de două garduri vii de aluni, de soc şi de păducel, şi încinsă de un şanţ adînc, mica pajişte nearată, dar veselă în sterpiciunea ei, fiindcă iarba crescuse aici înaltă, fiindcă heliotropele sălbatice şi florile de muşeţel îşi îmbinau aici mirosurile lor, fiindcă sub pîlcul de castani gîlgîia un izvor, a cărui apă era strînsă într-un bazin de marmură, şi fiindcă pe deasupra cimbrului de aici zumzăiau roiuri de albine venite din toate părţile de prin împrejurimi, în timp ce piţigoii şi prigoriile cîntau cu voioşie prin hăţişurile înflorite. Acolo fură duse cele două sicrie, urmate de o mare mulţime de oameni tăcuţi şi întristaţi.

Slujba funebră sfîrşită, ultimul adio luat de la cei doi nobili morţi, mulţimea se împrăştie, vorbind pe drumurile din jur despre virtuţile şi moartea atît de uşoară a tatălui, despre speranţele ce se puseseră în fiu şi despre tristul lui sfîrşit pe coastele Africii. Şi încetul cu încetul şoaptele se stinseră, ca lumînările aprinse în ultimul lăcaş. Preotul se înclină pentru ultima oară în faţa altarului şi

a mormintelor proaspete încă, apoi, urmat de paracliserul lui, care suna dintr-un clopoţel dogit, porni încet către parohia sa.

D'Artagnan, rămas singur, observă că se înserase. Uitase de scurgerea timpului, gîndindu-se numai la morţii lui. Se ridică de pe laviţa de stejar pe care stătuse în capelă şi voi să-şi ia, ca şi preotul, ultimul adio de la cele două gropi în care se odihneau nobilii lui prieteni pierduţi.

O femeie se ruga îngenuncheată pe pămîntul umed încă. D'Artagnan se opri în pragul capelei, ca să n-o tulbure pe această femeie, dar şi pentru a încerca să vadă cine era această pioasă prietenă care venise să-şi îndeplinească o sacră datorie cu atîta smerenie şi stăruinţă. Necunoscuta îşi ascundea faţa în mîinile sale, albe ca nişte mîini de alabastru. După nobila simplitate a veşmîntului ei, se ghicea că era o femeie din lumea înaltă. Afară, mai mulţi cai pe care erau călări valeţii, şi o trăsură de călătorie, o aşteptau pe această doamnă. D'Artagnan se străduia în zadar să ghicească cine era.

Femeia se ruga mereu, iar din cînd în cînd îşi ştergea faţa cu batista. D'Artagnan înţelese că plîngea. O văzu apoi lovindu-şi pieptul cu acea adîncă pocăinţă a femeilor creştine. Şi o auzi rostind de mai multe ori aceste cuvinte pornite din inima-i zdrobită: „Iartă-mă! Iartă-mă!" Şi cum părea că se lasă întru totul pradă durerii sale, cum se apleca pe spate, aproape leşinată, în mijlocul tînguirilor şi rugăciunilor ei, d'Artagnan, împins de dragoste pentru prietenii lui atît de regretaţi, făcu încet cîţiva paşi spre morminte, cu gîndul de a pune capăt acestui sinistru colocviu al pocăitei cu morţii. Dar, de cum îi auzi pasul scrîşnind prin pietriş, necunoscuta întoarse capul şi d'Artagnan putu să-i vadă faţa brăzdată de lacrimi, o faţă de prietenă.

Era domnişoara de La Valliere!

— Domnul d'Artagnan! murmură ea.

— Dumneata! răspunse căpitanul cu o voce sumbră. Dumneata aici! Oh, doamnă, aş fi vrut mai bine să te văd împodobită cu flori, în castelul contelui de La Fère. Ai fi plîns mai puţin atunci; şi ei de asemenea; şi eu de asemenea!

— Domnule! rosti ea suspinînd.

— Căci dumneata — adăugă neîndurătorul prieten al celor morți — dumneata i-ai culcat pe acești doi bărbați în groapă.

— Ah, cruță-mă!

— Să mă ferească Dumnezeu, doamnă, să jignesc o femeie, sau să o fac să plîngă în zadar; însă mă simt dator să spun că locul ucigașului nu e pe mormîntul victimelor sale.

Ea voi să spună ceva.

— Ceea ce-ți spun aici — adăugă el cu răceală — i-aș spune-o și regelui.

Ea își împreună mîinile.

— Știu — zise încet — că eu sînt pricina morții vicontelui de Bragelonne.

— Ah, știi dar?

— Vestea a sosit la curte ieri. De azi-noapte, de la ceasurile două, am făcut patruzeci de leghe, spre a veni să-i cer iertare contelui, pe care-l mai credeam încă în viață, și pentru a-l ruga pe Dumnezeu, aici, la mormîntul lui Raoul, să-mi trimită toate nenorocirile pe care le merit, în afară de una singură. Acum, domnule, știu că moartea fiului l-a ucis pe tată; sînt vinovată de pierderea a două vieți; am de așteptat două pedepse de la Dumnezeu.

— Îți voi repeta, domnișoară — zise d'Artagnan — ceea ce mi-a spus despre dumneata, la Antibes, vicontele de Bragelonne, atunci cînd se gîndea să moară: „Dacă mîndria și cochetăria au pus stăpînire pe ea, o iert, disprețuind-o. Dacă dragostea a făcut-o să cadă, o iert, jurîndu-i că niciodată nimeni n-o va iubi mai mult ca mine".

— Dumneata știi — îl întrerupse Louise — că, pentru dragostea mea, am vrut să mă jertfesc eu însumi; dumneata știi cît de cumplit sufeream atunci cînd m-ai întîlnit pe drum pierdută, părăsită, aproape moartă. Ei bine, niciodată n-am suferit mai mult ca astăzi, fiindcă atunci mai speram, mai doream, pe cînd astăzi nu-mi mai rămîne nimic de așteptat; fiindcă acest mort îmi ia cu sine toate bucuriile în mormîntul lui; fiindcă de acum încolo nu mai îndrăznesc să iubesc fără remușcări și fiindcă, o simt, acela pe care-l iubesc, oh, asta e o lege, mă va face să îndur toate suferințele pe care eu le-am pricinuit altora.

D'Artagnan nu răspunse nimic; înţelegea foarte bine că ea nu se înşela de loc în această privinţă.

— Ei bine — adăugă ea — scumpe domnule d'Artagnan, nu mă condamna astăzi, te rog din suflet. Sînt ca o ramură desprinsă din trunchi; nu mă mai leagă nimic de lumea aceasta, şi un şuvoi mă tîrăşte nici eu nu ştiu unde. Iubesc orbeşte, iubesc pînă la a fi în stare s-o mărturisesc, nelegiuită ce sînt, chiar pe mormîntul acesta proaspăt, şi fără să roşesc, fără să am vreo remuşcare. E o adevărată religie această dragoste a mea. Dar, pentru că mai tîrziu ai să mă vezi singură, uitată, dispreţuită, pentru că ai să mă vezi pedepsită aşa cum numai dumneata ai dreptul să mă pedepseşti, cruţă-mi acum preascurta mea fericire; lasă-mi-o încă numai cîteva zile, cîteva minute. Poate că în clipa cînd îţi vorbesc, ea nici nu mai există. Doamne, această dublă moarte este poate pentru mine o ispăşire.

Vorbea încă, în momentul cînd un zvon de glasuri şi tropăit de cai îl făcu pe căpitan să-şi întoarcă faţa. Un ofiţer al regelui, domnul de Saint-Aignan, venise s-o caute pe La Vallière, din partea regelui, care, spunea acesta, era ros de gelozie şi de nelinişte.

De Saint-Aignan nu-l văzu pe d'Artagnan, ascuns pe jumătate în dosul unui trunchi de castan ce-şi răspîndea umbra peste cele două morminte. Louise îi mulţumi şi-i făcu semn să se retragă. Ofiţerul ieşi din curtea capelei.

— Vezi, doamnă — îi spuse căpitanul, cu amărăciune, tinerei femei — vezi că fericirea dumitale dăinuie încă!

Tînăra femeie îl privi cu un aer întristat:

— Într-o zi — rosti ea — îţi va părea rău că m-ai judecat atît de greşit. În ziua aceea, domnule, eu voi fi aceea care îl voi ruga pe Dumnezeu să uite că ai fost nedrept cu mine. De altminteri, voi suferi atît de mult, încît dumneata însuţi vei fi primul care vei plînge suferinţele mele. Fericirea de azi, domnule d'Artagnan, nu mă învinui de ea, mă costă scump, şi n-am plătit încă tot tributul pentru ea.

Spunînd aceste cuvinte, îngenunche din nou, smerită şi îndurerată.

— Pentru cea din urmă oară, iartă-mă, Raoul, logodnicul meu— murmură ea. Am rupt legătura care ne unea;

sîntem amîndoi sortiţi să murim de durere. Tu ai plecat cel dintîi; nu te teme, te voi urma. Înţelege numai că nu sînt o nemernică şi că am venit să-ţi spun ultimul adio. Dumnezeu mi-e martor, Raoul, că, dacă ar fi fost nevoie să-mi dau viaţa ca s-o răscumpăr pe a ta, mi-aş fi dat-o fără a şovăi o singură clipă. Dar n-aş putea să-mi jertfesc iubirea. Încă o dată, iartă-mă!

Rupse o rămurică şi o înfipse în pămîntul de pe mormînt, apoi îşi şterse ochii plini de lacrimi, îl salută pe d'Artagnan şi dispăru. Căpitanul privi caii, călăreţii şi trăsurile îndepărtîndu-se; pe urmă, încrucişîndu-şi braţele la pieptu-i zdrobit, murmură cu un glas sugrumat:

— Cînd îmi va veni şi mie rîndul să plec? Ce-i mai rămîne omului, după tinereţe, după dragoste, după glorie, prietenie, putere şi avere?... Stînca aceea, sub care doarme Porthos, care a avut tot ceea ce am înşirat eu acum; iarba aceasta, sub care se odihnesc Athos şi Raoul, care au avut şi mai mult încă! Şovăi o clipă, cu privirea rătăcită; apoi, îndreptîndu-se din spate, îşi zise: Să ne urmăm calea. Cînd îmi va veni vremea, Dumnezeu mi-o va spune, aşa cum le-a spus-o şi lor.

Atinse cu vîrful degetelor ţărîna stropită de roua înserării, se închină ca şi cum s-ar fi aflat în faţa aghiazmatarului dintr-o biserică şi porni singur, pentru totdeauna singur, pe drumul Parisului.

EPILOG

Patru ani după scena pe care am povestit-o, doi călăreți, mîndri pe caii lor, străbătură orașul Blois în revărsatul zorilor, venind să pregătească totul pentru o vînătoare cu șoimi pe care regele voia s-o facă în acest ținut plin de hățișuri, tăiat în două de Loara și care se mărginește într-o parte cu Meung, iar în cealaltă cu Amboise. Erau căpitanul care avea în grijă haitele de ogari ale regelui și intendentul șoimilor, personaje foarte respectate pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, dar acum cam neluate în seamă de urmașul lui.

Cei doi călăreți, după o cercetare a terenului, se reîntorceau spre oraș, cînd observară cîteva grupuri răzlețe de soldați pe care sergenții îi așezau, din loc în loc, la gurile zidului de apărare. Acești soldați erau mușchetarii regelui. În urma lor, pe un cal sprinten, venea căpitanul, care putea fi recunoscut după broderiile sale de aur. Avea părul cărunt și o barbă ce dădea în alb. Părea puțin adus din spate, cu toate că își strunea bine calul și privea cu ochi ageri de jur împrejur, spre a nu-i scăpa nimic.

— Domnul d'Artagnan nu îmbătrînește de loc — zise căpitanul de ogari către colegul său, șoimarul. Deși mai bătrîn cu zece ani decît noi, pare un cadet călare.

— Ai dreptate — răspunse intendentul șoimilor — iată douăzeci de ani de cînd îl știu neschimbat.

Dar slujbașul acesta se înșela : în patru ani, d'Artagnan îmbătrînise cît în doisprezece ani. Vîrsta își înfipsese ghearele necruțătoare în jurul ochilor lui ; fruntea i se pleșuvise, mîinile, altădată negricioase și pline de neastîmpăr, acum îi

albiseră, ca şi cum sîngele ar fi început să i se oprească în vine.

D'Artagnan se apropie de cei doi ofiţeri cu acea curtenie largă ce-i deosebeşte pe oamenii distinşi. În schimbul bunăvoinţei lui, primi două saluturi pline de respect.

— Ah, ce fericită întîmplare să te întîlnim aici, domnule d'Artagnan ! exclamă şoimarul.

— Mai curînd eu ar trebui să spun asta, domnilor — răspunse căpitanul — căci, în zilele noastre, regele se slujeşte mai mult de muşchetarii lui, decît de păsările sale.

— Nu mai e ca în vremurile bune ! oftă şoimarul. Îţi aduci aminte, domnule d'Artagnan, cînd răposatul rege vîna coţofene în viile de dincolo de Beaugency ? Ei, Doamne, dar dumneata nu erai pe atunci căpitan de muşchetari, domnule d'Artagnan !

— Iar dumneata nu erai decît îngrijitor de cuibare — i-o întoarse d'Artagnan cu voie bună. Dar n-are a face, erau vremuri frumoase atunci, dat fiind că totul e frumos cînd eşti tînăr... Bună ziua, domnule căpitan de ogari.

— Îmi faceţi prea multă cinste, domnule conte — rosti acesta.

D'Artagnan nu răspunse nimic. Titlul de conte nu-l mira cîtuşi de puţin : d'Artagnan era de patru ani conte.

— Nu te-a obosit drumul lung pe care l-ai făcut pînă aici, domnule căpitan ? întrebă şoimarul. Sînt două sute de leghe, cred, pînă la Pignerol.

— Două sute şaizeci la dus, şi tot atîtea la întors — răspunse nepăsător d'Artagnan.

— Şi — făcu păsărarul în şoaptă — *el* o duce bine ?

— Cine ? întrebă d'Artagnan.

— Bietul domn Fouquet — adăugă tot aşa de încet şoimarul.

Căpitanul de ogari se îndepărtase de ei, din spirit de prevedere.

— Nu — răspunse d'Artagnan — bietul om se părpăleşte într-una ; el nu înţelege că temniţa e o favoare şi spune că parlamentul îl iertase, surghiunindu-l, şi că surghiunul ar trebui să fie libertate. Nu-şi poate închipui că a fost osîndit la moarte şi că, dacă a scăpat cu viaţă din ghearele

parlamentului, pentru asta trebuie să-i mulţumească numai lui Dumnezeu.

— Aşa e, da, săracul de el, era să dea ochi cu eşafodul — adăugă şoimarul. Se zice că domnul Colbert apucase să-i dea ordine guvernatorului Bastiliei şi că execuţia fusese pregătită.

— Ce să-i faci ! rosti d'Artagnan cu un aer gînditor, ca pentru a pune capăt acestei convorbiri.

— Ce să-i faci ! repetă căpitanul de ogari apropiindu-se din nou. Iată-l pe domnul Fouquet la Pignerol ; şi-a meritat soarta. Dar cel puţin a avut norocul să fie condus acolo de un om ca dumneata ; îl furase destul pe rege !

D'Artagnan îi aruncă mai marelui peste cîini una din acele priviri tăioase ale lui şi-i spuse :

— Domnule, dacă mi s-ar spune că dumneata ai mîncat cojile aruncate cîinilor dumitale, nu numai că n-aş crede-o, dar, mai mult încă, dacă ai fi băgat la închisoare pentru asta, te-aş plînge şi n-aş îngădui nimănui să te vorbească de rău. Totuşi, domnule, oricît de cinstit ai fi dumneata, ţi-o spun deschis că nu eşti mai cinstit de cum a fost bietul domn Fouquet.

După ce primi acest perdaf usturător, căpitanul ogarilor maiestăţii sale băgă nasul în pămînt şi-l lăsă pe şoimar să treacă doi paşi înaintea lui, la spatele lui d'Artagnan.

— E mulţumit — îi şopti păsărarul muşchetarului — se vede bine că ogarii sînt la loc de cinste astăzi ; dacă ar fi şoimar, n-ar mai vorbi aşa.

D'Artagnan zîmbi cu amărăciune văzînd această mare chestiune politică încheindu-se cu nemulţumirea unui interes atît de mărunt ; se gîndi încă o dată la viaţa îmbelşugată a fostului ministru, la prăbuşirea lui, la moartea lugubră ce-l aştepta, şi, ca să sfîrşească, îl întrebă :

— Domnului Fouquet îi plăcea vînătoarea ?

— Oh, domnule, foarte mult ! răspunse şoimarul cu un accent de adînc regret şi cu un suspin ce părea o litanie pentru Fouquet.

D'Artagnan lăsă să-i treacă unuia năduful, celuilalt tristeţea, continuîndu-şi drumul mai departe pe cîmpie. Începuseră să se desluşească, în depărtare, desprinzîndu-se din desişul pădurii, vînătorii, penajele scutierilor alergînd ca nişte stele zburătoare prin luminişuri şi caii albi spintecînd cu trupurile lor lucitoare întunecimea de sub coroanele copacilor.

— Dar — reluă d'Artagnan — vînătoarea de azi va ține mult ? Te-aș ruga să dai drumul cît mai repede șoimilor, căci sînt foarte obosit. Căutați bîtlani, căutați lebede ?

— Ce s-o nimeri, domnule d'Artagnan — răspunse șoimarul. Dar nu te neliniști, regele nu se pricepe la păsări ; el nu vînează pentru sine, ci vrea doar să le facă o plăcere doamnelor.

Acest cuvînt, *doamnelor,* fu rostit în așa fel, încît îi atrase atenția lui d'Artagnan.

— Așa ! făcu el privind spre șoimar cu un aer nedumerit.

Căpitanul de ogari zîmbi ușor, fără îndoială ca să intre iarăși în grațiile mușchetarului.

— Ah, rîzi ! zise d'Artagnan. Eu sînt în urmă cu noutățile ; abia ieri am sosit, după ce-am lipsit o lună de zile. Lăsasem curtea îndoliată încă după moartea reginei-mame. Regele nu voia să mai petreacă de loc după ce-o văzuse pe Ana de Austria dîndu-și ultima suflare ; dar toate au un sfîrșit pe această lume. Așadar, nu mai e trist ? Cu atît mai bine !

— După cum toate au un început — adăugă căpitanul de ogari cu un rîs larg.

— Așa ! făcu pentru a doua oară d'Artagnan, care ardea de nerăbdare să afle ceva, dar pe care rangul îl oprea să pună întrebări celor mai prejos decît el. E ceva care se începe, pre cît se pare !

Căpitanul haitelor de ogari făcu din ochi, cu înțeles. Dar d'Artagnan nu voia să afle nimic din gura acestui om.

— Pe rege îl vom putea vedea devreme ? îl întrebă el pe șoimar.

— La ceasurile șapte, domnule, voi da drumul păsărilor.

— Cine mai vine cu regele ? Ce face DOAMNA ? Ce face regina ?

— Mai bine, domnule.

— A fost, care va să zică, bolnavă ?

— Domnule, după ultimul necaz pe care l-a avut, maiestatea sa a rămas bolnăvicioasă.

— Ce necaz ? Nu te sfii să-mi spui, scumpe domnule. Iată, vin mai aproape.

— Se pare că regina, cam părăsită după moartea soacrei sale, i s-a plîns regelui, care i-ar fi răspuns : „Oare nu mă

culc în fiecare noapte în odaia dumitale, doamnă ? Ce-ţi trebuie mai mult ?"

— Ah, biata femeie ! murmură d'Artagnan. Cît trebuie s-o urască pe domnişoara de La Vallière.

— Oh, nu ; nu pe domnişoara de La Vallière ! răspunse şoimarul.

— Atunci pe cine ?

Sunetul cornului întrerupse această convorbire : chema cîinii şi păsările. Şoimarul şi colegul lui dădură numaidecît pinteni cailor şi-l lăsară pe d'Artagnan singur, fără răspuns la întrebarea pusă.

Regele apăru în depărtare, înconjurat de doamne şi de cavaleri. Întreaga trupă înainta la pas, într-o frumoasă rînduială, cornurile şi trîmbiţele îmbărbătînd cîinii şi caii. Era o forfotă, un zvon de zgomote, o revărsare de lumină pe care nu le-am putea asemui cu nimic, decît doar cu înşelătoarea strălucire şi cu falsa maiestate a reprezentaţiilor de teatru.

D'Artagnan, cu vederea ceva mai slabă, desluşi în spatele grupului trei trăsuri ; cea dintîi era a reginei. Era goală. D'Artagnan, care n-o văzu pe domnişoara de La Vallière alături de rege, o căută din ochi şi o zări în a doua trăsură. Era singură, însoţită de două femei ce păreau că se plictisesc, ca şi stăpîna lor. La stînga regelui, pe un cal vioi, strunit de o mînă sigură, strălucea o femeie de o frumuseţe rară. Regele îi zîmbea, şi îi zîmbea şi ea regelui. Toată lumea rîdea cu voioşie de cîte ori ea spunea ceva.

— Parcă o cunosc pe această femeie — îşi zise muşchetarul. Cine să fie oare ?

Şi se aplecă spre prietenul lui şoimarul, căruia îi puse această întrebare. Păsărarul tocmai voia să-i răspundă, cînd regele, zărindu-l pe d'Artagnan, strigă :

— Ah, conte, iată-te reîntors ! Pentru ce nu te-am văzut încă ?

— Sire — răspunse muşchetarul — pentru că maiestatea voastră dormea cînd am sosit eu, şi nu se trezise încă la ceasul cînd mi-am luat serviciul în primire azi-dimineaţă.

— Mereu acelaşi — rosti cu glas tare Ludovic, mulţumit. Odihneşte-te, conte, îţi poruncesc. Astă-seară vei lua masa cu mine.

Un murmur de admirație îl învălui pe d'Artagnan, ca o nemărginită mîngîiere. Fiecare căuta să se apropie de el. A sta la masă cu regele era o cinste de care maiestatea sa nu făcea risipă, ca Henric al IV-lea. Regele se depărtă cîțiva pași înainte, și d'Artagnan se pomeni înconjurat de un nou grup, în mijlocul căruia strălucea Colbert.

— Bună ziua, domnule d'Artagnan — îi spuse ministrul cu o voioasă politețe — ai călătorit bine ?

— Da, domnule — răspunse d'Artagnan salutîndu-l cu o plecăciune către gîtul calului.

— L-am auzit pe rege invitîndu-te la masă diseară — adăugă ministrul. Vei întîlni acolo un vechi prieten al dumitale.

— Un vechi prieten al meu ? se miră d'Artagnan, cufundîndu-se cu durere în valurile mohorîte ale trecutului, care înghițiseră pentru el atîtea prietenii și atîtea dușmănii.

— Domnul duce de Alameda, care a sosit azi-dimineață din Spania — răspunse Colbert.

— Ducele de Alameda ? întrebă d'Artagnan, căutînd să-și aducă aminte.

— Eu ! rosti un bătrîn cu părul alb ca zăpada și încovoiat în trăsura lui, pe care o deschise pentru a ieși să-l întîmpine pe mușchetar.

— Aramis ! strigă d'Artagnan, înmărmurit de uimire.

Și, încremenit cum era, lăsă brațul slab al bătrînului senior să-i cuprindă, tremurînd, gîtul. Colbert, după ce privi o clipă scena, în tăcere, își împinse calul mai departe, lăsîndu-i singuri pe cei doi prieteni.

— Așadar — zise mușchetarul apucînd brațul lui Aramis — iată-te, pe tine, exilatul, răzvrătitul, în Franța ?

— Și voi cina cu tine la rege — adăugă episcopul de Vannes surîzînd. Da, te întrebi, nu-i așa, la ce mai slujește devotamentul pe această lume ? Hai, să lăsăm să treacă trăsura acestei biete La Vallière. Privește cît e de amărîtă ! Cum îl urmărește cu ochii storși de lacrimi pe regele care călărește colo !

— Cu cine ?

— Cu domnișoara de Tonnay-Charente, devenită doamna de Montespan — răspunse Aramis.

— La Vallière e geloasă, e deci înșelată ?

— Nu încă, d'Artagnan, dar nu mai e mult pînă atunci.

Vorbiră îndelung în timp ce se ţineau după cortegiul de vînătoare, şi vizitiul lui Aramis îi conduse cu atîta pricepere, încît ajunseră chiar în clipa cînd şoimul, înhăţînd pasărea, o sili să se abată din zbor şi se repezi ca o săgeată asupra ei.

Regele coborî de pe cal ; doamna de Montespan făcu la fel. Ajunseseră lîngă o capelă singuratică, ascunsă în desul unor copaci mari, desfrunziţi de primele vînturi ale toamnei. În jurul acestei capele se afla o curte închisă, cu o portiţă de fier. Şoimul se prăvălise cu prada în curtea acestei mici capele, şi regele voi să pătrundă acolo pentru a smulge prima pană, după cum era obiceiul. Ceilalţi făcură cerc în jurul clădirii şi al îngrăditurilor ce înconjurau curtea, prea mică pentru a încăpea în ea toată lumea.

D'Artagnan îl reţinu pe Aramis, care voia să coboare din trăsură, ca toţi ceilalţi, şi, cu un glas mişcat, îi zise :

— Ştii, Aramis, unde ne-a adus întîmplarea ?

— Nu — răspunse ducele.

— Aici odihnesc nişte oameni pe care i-am cunoscut bine — adăugă d'Artagnan, tulburat de o tristă amintire.

Aramis, fără a ghici nimic, intră cu un pas tremurător pe portiţa capelei, pe care i-o deschise d'Artagnan.

— Unde sînt îngropaţi ? întrebă el.

— Colo, în curte. Se vede o cruce, iat-o, sub chiparosul acela pitic. Chiparosul e sădit pe mormîntul lor ; nu te duce, stai ; regele se îndreaptă acum chiar acolo, unde a căzut uliul.

Aramis se opri şi se ascunse în umbră. Văzură atunci, fără ca ei să fie văzuţi, chipul palid al domnişoarei de La Vallière, care, uitată în trăsura ei, privise mai întîi cu multă durere pe fereastră, apoi, împinsă de gelozie, se apropiase de capelă şi, rezemată de un stîlp, îl urmărea din ochi pe rege, care, în curticică, îi făcea semn, zîmbind, doamnei de Montespan să nu se teamă şi să vină lîngă dînsul. Doamna de Montespan înaintă pînă lîngă el, luă mîna pe care i-o întindea regele, iar acesta, smulgînd prima pană din aripa uliului pe care-l doborîse şoimul, o prinse la pălăria frumoasei lui însoţitoare. Ea atunci, zîmbind la rîndul său, sărută cu drăgălăşenie mîna care-i făcea acest dar. Regele se înroşi de plăcere şi o privi pe doamna de Montespan cu ochi învăpăiaţi de flacăra dragostei şi a dorinţei.

— Ce-mi vei da în schimb ? zise el.

Ea rupse o crenguță de chiparos și i-o oferi regelui, îmbătat de speranțe.

— Numai că — îi spuse încet Aramis lui d'Artagnan — darul e trist, deoarece acest chiparos umbrește un mormînt.

— Da, și acest mormînt e al lui Raoul de Bragelonne — răspunse d'Artagnan cu glas tare — al lui Raoul care doarme sub această cruce, alături de Athos, tatăl său.

Un geamăt surd izbucni la spatele lor. Întorcîndu-se, văzură o femeie căzînd leșinată. Domnișoara de La Vallière văzuse totul, auzise totul.

— Biata femeie ! murmură d'Artagnan ajutînd însoțitoarelor ei s-o ducă la trăsură. De acum încolo nu va mai avea parte decît de suferință.

Seara, într-adevăr, d'Artagnan se așeză la masa regelui, alături de domnul Colbert și de domnul duce de Alameda. Regele fu plin de voioșie. Îi făcu mii de politeți reginei, mii de drăgălășenii DOAMNEI, așezată la stînga lui, foarte întristată. S-ar fi zis că erau din nou pe vremea cînd regele pîndea în ochii mamei lui încuviințarea sau dojana pentru ceea ce spunea.

Despre metresă, la această cină, nici nu putea fi vorba.

Regele îi adresă de două sau de trei ori cuvîntul lui Aramis, numindu-l domnule ambasador, ceea ce spori și mai mult uimirea lui d'Artagnan, văzîndu-l pe prietenul lui, răzvrătitul, primit atît de bine la curte.

Regele, ridicîndu-se de la masă, oferi brațul reginei și-i făcu un semn lui Colbert, ai cărui ochi erau ațintiți numai la ochii stăpînului său. Colbert îi luă de-o parte pe d'Artagnan și Aramis. Regele vorbea cu cumnata lui, în timp ce DOMNUL, neliniștit, o întreținea pe regină cu un aer preocupat, fără să-i părăsească din ochi pe soția și pe fratele lui.

Convorbirea dintre Aramis, d'Artagnan și Colbert se desfășură asupra unor subiecte fără însemnătate. Vorbiră despre miniștrii de mai înainte ; Colbert povesti ceva despre Mazarin și ascultă povestindu-i-se despre Richelieu.

D'Artagnan nu putea să înțeleagă de unde avea acest om cu sprîcenele stufoase, cu fruntea îngustă, atîta înțelepciune și atîta voioșie. Aramis se minuna de această ușurință de spirit ce-i îngăduia unui om grav să întîrzie în folosul lui începerea unei convorbiri mai serioase, despre care nici unul

nu aducea vorba, cu toate că toţi trei nu se gîndeau decît la ea.

Se vedea, după gesturile nestăpînite ale DOMNULUI, cît de mult îl stînjenea convorbirea regelui cu DOAMNA. Aceasta avea ochii roşii ; se plîngea cumva ? Avea de gînd să facă un mic scandal în plină curte ? Regele o trase la o parte şi, pe un ton atît de blînd că trebuie să-i fi amintit Prinţesei de zilele cînd era iubită, îi spuse :

— Sora mea, pentru ce au trebuit aceşti ochi atît de frumoşi să plîngă ?

— Dar, sire... — murmură ea.

— DOMNUL e gelos, nu-i aşa, sora mea ?

Ea privi către DOMNUL, semn vădit ce-l făcu pe Prinţ să înţeleagă că se vorbeşte despre el.

— Da... — zise ea.

— Ascultă-mă — reluă regele — dacă prietenii dumitale te ponegresc, asta nu este din vina DOMNULUI.

Spuse aceste cuvinte cu atîta blîndeţe, încît DOAMNA, încurajată, ea care avea atîtea necazuri de la o vreme încoace, fu cît pe-aci să izbucnească în lacrimi, într-atît de zdrobită îi era inima.

— Haide, haide, scumpa mea soră — zise regele — vorbeşte-mi şi mie despre aceste dureri. Ca frate, te voi mîngîia ; ca rege, le voi pune capăt !

Ea îşi ridică frumoşii ochi spre el şi-i răspunse cu melancolie în glas :

— Nu prietenii mei sînt aceia care mă ponegresc ; ei lipsesc acum, sau stau ascunşi ; căci alţii i-au făcut să cadă în dizgraţia maiestăţii voastre, pe ei, atît de devotaţi, atît de buni, atît de leali.

— Îmi spui asta pentru Guiche, pe care l-am surghiunit la cererea DOMNULUI ?

— Şi care, de cînd se află în acest exil nedrept, încearcă să moară în fiecare zi !

— Nedrept ai spus, sora mea ?

— Atît de nedrept, încît, dacă n-aş fi avut pentru maiestatea voastră respectul şi prietenia pe care i le-am păstrat întotdeauna...

— Ei bine ?

— Ei bine, i-aş fi cerut fratelui meu Carol, asupra căruia pot totul...

Regele tresări.

— Ce i-ai fi cerut ?

— Să vă facă să înţelegeţi că DOMNUL şi favoritul său, domnul cavaler de Lorraine, nu trebuie să fie la nesfîrşit călăii cinstei şi fericirii mele.

— Cavalerul de Lorraine — zise regele — figura asta întunecată ?

— E duşmanul meu de moarte. Atîta timp cît acest om va trăi în casa mea, unde DOMNUL îl păstrează dîndu-i depline puteri, eu voi fi cea de pe urmă femeie din acest regat.

— Aşadar — rosti regele cu încetineală — îl socoţi pe fratele dumitale din Anglia un prieten mai bun decît mine ?

— Faptele vorbesc, sire.

— Şi crezi că e mai bine să ceri ajutor în...

— În ţara mea ! zise ea cu mîndrie. Da, sire.

Regele îi răspunse :

— Eşti nepoată a lui Henric al IV-lea, ca şi mine, prietenă dragă. Văr şi cumnat, atîta nu e de-ajuns ca să mă socoţi un adevărat frate ?

— Atunci hotărîţi ceva ! zise Henriette.

— Să încheiem o alianţă.

— Începeţi.

— Spui că l-am exilat pe nedrept pe Guiche ?

— Oh, da ! făcu ea îmbujorîndu-se.

— Guiche se va reîntoarce.

— Foarte bine.

— Şi, mai departe, spui că fac o greşeală îngăduind în casa dumitale pe cavalerul de Lorraine, care-i dă DOMNULUI sfaturi rele împotrivă-ţi ?

— Reţineţi bine ce vă spun, sire : cavalerul de Lorraine, într-o zi... Dacă vreodată voi sfîrşi rău, să vă amintiţi că l-am învinovăţit mai dinainte pe cavalerul de Lorraine... E un suflet în stare de orice nelegiuire !

— Cavalerul de Lorraine nu te va mai supăra cu nimic, ţi-o făgăduiesc eu.

— Asta înseamnă că alianţa noastră începe bine, sire ; o primesc... Dar întrucît maiestatea voastră şi-a rostit partea sa, spuneţi-mi care este a mea ?

— În loc de a mă pune rău cu fratele dumitale Carol, fă ca între noi să fie o prietenie mai strînsă ca oricînd.

— Asta e uşor.

— Oh, nu atît cît crezi ; căci într-o prietenie obişnuită te îmbrăţişezi, te cinsteşti cu cineva, şi totul nu te costă decît o sărutare sau un ospăţ, lucruri mărunte : pe cînd într-o prietenie politică...

— Ah, e vorba de o prietenie politică ?

— Da, sora mea, şi atunci, în loc de îmbrăţişări şi de mese, eşti obligat să-i dai prietenului tău soldaţi în carne şi oase, înarmaţi, echipaţi, şi vase de război pregătite cu tunuri şi cu provizii. Urmează de aici că nu ai totdeauna lăzile gata să slujească astfel de prietenii.

— Ah, aveţi dreptate — zise DOAMNA — lăzile regelui Engliterei sună cam a gol de cîtva timp.

— Dar dumneata, sora mea, dumneata care ai atîta înrîurire asupra fratelui dumitale, vei obţine poate ceea ce un ambasador nu va obţine niciodată.

— Pentru asta, ar trebui să mă duc la Londra, scumpul meu frate.

— M-am şi gîndit la acest lucru — răspunse regele cu însufleţire — şi mi-am spus că o astfel de călătorie te va face să-ţi mai uiţi necazurile de aici.

— Totuşi — îl întrerupse DOAMNA — s-ar putea să nu izbutesc. Regele Angliei are sfetnici primejdioşi.

— Sfetnice vrei să spui !

— Chiar aşa. Dacă, din întîmplare, maiestatea voastră ar avea intenţia, nu fac decît o presupunere, să-i ceară lui Carol al II-lea alianţa într-un război...

— Într-un război ?

— Da. Ei bine, atunci sfetnicele regelui, care sînt în număr de şapte : domnişoara Steward, domnişoara Wells, domnişoara Gwyn, miss Orchay, domnişoara Zunga, miss Daws şi contesa Castelmaine, îi vor explica regelui că războiul costă prea mulţi bani, că mai bine să dea baluri şi ospeţe la Hampton-Court, decît să înarmeze vase de război la Portsmouth şi la Greenwich.

— Şi crezi că negocierile dumitale ar da greş ?

— Oh, aceste doamne fac să dea greş toate negocierile ce nu pornesc de la ele.

— Ştii ce m-am gîndit eu, sora mea ?

— Nu. Spuneți.

— M-am gîndit că, dacă ai căuta în jurul dumitale, ai găsi poate o sfetnică pe care să i-o duci regelui, și a cărei destoinicie să înfrîngă reaua voință a celorlalte șapte.

— E, într-adevăr, o idee bună, sire ; voi căuta.

— Și vei găsi.

— Așa sper.

— Va trebui să fie o persoană frumoasă ; un chip plăcut face mai mult decît unul urît, nu-i așa ?

— De bună seamă.

— Un spirit ager, glumeț, plin de îndrăzneală.

— Firește.

— Și cu noblețe... atîta cîtă trebuie pentru a se apropia fără stîngăcie de rege. Dar nici prea multă, ca să se încurce în propria ei noblețe.

— Foarte just.

— Și... care să știe puțin engleza.

— Doamne ! strigă dintr-o dată DOAMNA. Cineva ca domnișoara de Kéroualle, de pildă.

— Ei da ! răspunse Ludovic al XIV-lea. Iată că ai găsit... dumneata singură ai găsit, sora mea.

— O voi lua cu mine. Presupun că nu va avea a se plînge.

— Nu. O numesc seducătoare plenipotențiară deocamdată, apoi voi adăuga și celelalte la titlu.

— Perfect.

— Te și văd pornită la drum, scumpa mea soră, uitînd de toate necazurile dumitale.

— Voi pleca numai cu două condiții. Prima, să știu ce anume va trebui să cer.

— Iată. Olandezii, după cum știi, mă insultă în fiecare zi în gazetele lor, cît și prin atitudinea lor republicană. Mie nu-mi plac republicile.

— Asta se înțelege, sire.

— Văd cu îngrijorare că acești regi ai mării, așa le place lor să se numească, acaparează comerțul Franței în Indii și că vasele lor vor cuceri în curînd toate porturile Europei ; o asemenea putere mi-e prea vecină, sora mea.

— Totuși, vă sînt aliați.

— Tocmai pentru asta au făcut greşeala de a bate medalia aceea pe care o ştii şi care înfăţişează Olanda oprind în loc soarele, ca Iosua, cu această legendă: *Soarele s-a oprit dinaintea mea.* Nu prea e frăţeşte, nu-i aşa?

— Credeam că aţi uitat fleacul acesta.

— Nu uit niciodată nimic, sora mea. Şi dacă prietenii mei adevăraţi, ca fratele dumitale Carol, vor să mă urmeze...

Prinţesa rămase pe gînduri.

— Ascultă-mă — continuă Ludovic al XIV-lea — e vorba să fie împărţită împărăţia mărilor. Pentru această împărţire, pe care o doreşte Anglia, oare eu n-aş putea reprezenta a doua parte tot aşa de bine ca şi olandezii?

— O avem pe domnişoara de Kéroualle pentru a trata această chestiune — răspunse DOAMNA.

— S-auzim a doua condiţie a plecării dumitale, sora mea!

— Consimţămîntul DOMNULUI, soţul meu.

— Îl vei avea.

— Atunci, sînt ca şi plecată, frate.

În urma acestor cuvinte, Ludovic al XIV-lea se întoarse către colţul sălii unde se aflau Colbert şi Aramis cu d'Artagnan, şi schimbă cu ministrul său o privire de încuviinţare. Colbert rupse atunci convorbirea acolo unde se afla şi-i spuse lui Aramis:

— Domnule ambasador, vreţi să vorbim despre afacerile politice?

D'Artagnan se retrase numaidecît, din discreţie. Se îndreptă spre cămin, apropiindu-se să audă ce va vorbi regele cu DOMNUL, care, foarte neliniştit, îi ieşea înainte. Faţa regelui era foarte animată. Pe fruntea lui se citea o voinţă a cărei expresie impunătoare nu mai întîlnea nici o împotrivire în Franţa, şi care, în curînd, nu avea să mai întîlnească în toată Europa.

— Domnule — îi spuse regele fratelui său — nu sînt mulţumit de domnul cavaler de Lorraine. Dumneata, care-i faci cinstea de a-l proteja, sfătuieşte-l să plece pentru cîteva luni în vreo călătorie.

Aceste cuvinte căzură ca ropotul unei avalanşe asupra DOMNULUI, care-l adora pe acest favorit şi-şi revărsa asupra lui toate gingăşiile. Strigă:

— În ce a putut să-i displacă maiestății voastre cavalerul ?

Și aruncă o privire furioasă către DOAMNA.

— Îți voi spune aceasta după ce va fi plecat — răspunse regele netulburat. Și, de asemenea, după ce DOAMNA, aci de față, va fi ajuns în Anglia.

— DOAMNA, în Anglia ! murmură DOMNUL cu stupoare.

— Peste opt zile, fratele meu — adăugă regele — în timp ce noi doi vom merge acolo unde îți voi spune eu.

Apoi regele se răsuci pe călcîie, după ce-i zîmbi fratelui său spre a-i îndulci amărăciunea produsă de aceste două vești.

În tot acest timp, Colbert vorbea în continuare cu ducele de Alameda.

— Domnule — îi spuse Colbert lui Aramis — a sosit vremea să ne înțelegem amîndoi. Te-am împăcat cu regele, și trebuia să fac acest lucru pentru un om cu meritele domniei tale ; iar cum în cîteva rînduri mi-ai arătat prietenia, se ivește acum prilejul să-mi dai o dovadă. De altminteri, dumneata ești mai mult francez, decît spaniol. Spune-mi deschis, vom avea neutralitatea Spaniei, dacă vom porni o campanie împotriva Provinciilor-Unite ?

— Domnule — răspunse Aramis — interesele Spaniei sînt destul de limpezi. A înrăjbi Europa cu Provinciile-Unite, împotriva cărora stăruie vechea pizmă pentru libertatea lor cucerită, iată politica noastră ; dar regele Franței este aliatul Provinciilor-Unite. Dumneata știi, de altfel, că va fi vorba de un război pe mări, iar Franța nu este, cred, în stare să-l facă cu sorți siguri de izbîndă.

Colbert, întorcînd capul în clipa aceea, îl văzu pe d'Artagnan, care căuta pe cineva spre a intra în vorbă în timpul cît regele se întreținea cu DOMNUL. Îl chemă. Apoi zise încet către Aramis :

— Putem vorbi și cu domnul d'Artagnan.

— Oh, bineînțeles ! răspunse ambasadorul.

— Spuneam, domnul de Alameda și cu mine — începu Colbert — că un război cu Provinciile-Unite ar fi un război pe mări.

— Fără îndoială — răspunse mușchetarul.

— Dar dumneata ce părere ai, domnule d'Artagnan ?

— Părerea mea este că, pentru a face acest război pe mări, ne trebuie o bună armată de uscat.

— Poftim ? făcu ministrul, care credea că nu auzise bine.

— Pentru ce o armată de uscat ? întrebă Aramis.

— Pentru că regele va fi bătut pe mare, dacă nu-i va avea pe englezi alături de el, şi, odată bătut pe mare, va fi repede cotropit, fie de olandezi prin porturi, fie de spanioli pe uscat.

— De spaniolii neutri ? rosti Aramis.

— Neutri atîta vreme cît regele va fi cel mai tare — răspunse d'Artagnan.

Lui Colbert îi plăcea această putere de pătrundere, ce nu atingea niciodată o problemă fără să n-o lămurească în adînc. Aramis zîmbi. El ştia prea bine că, în materie de diplomaţie, d'Artagnan nu recunoştea pe nimeni care să-l întreacă.

Colbert, care, ca toţi oamenii de orgoliu, îşi mîngîia fantezia cu credinţa nezdruncinată în izbîndă, puse întrebarea :

— Cine îţi spune, domnule d'Artagnan, că regele n-are flotă ?

— Oh, eu nu m-am ocupat de aceste amănunte — răspunse căpitanul. Eu sînt un nepriceput în ale mării. Ca toţi oamenii nervoşi, urăsc marea. Totuşi, cred că, dacă ar avea vase, Franţa, fiind un port la mare pentru fiecare două sute de capete, ar avea şi marinari.

Colbert scoase din buzunar un mic carnet lunguieţ, împărţit în două coloane. În prima coloană erau trecute numele vaselor ; în cea de a doua, cifrele reprezentînd numărul tunurilor şi al oamenilor de pe aceste vase.

— Şi eu m-am gîndit la fel ca dumneata — îi spuse el lui d'Artagnan — de aceea am cerut să mi se facă o listă a vaselor pe care le avem. Treizeci şi cinci de nave.

— Treizeci şi cinci de nave ? Cu neputinţă ! exclamă d'Artagnan.

— Ceea ce-ar face cam două mii de tunuri — adăugă Colbert. Asta e ce are regele în momentul de faţă. Cu treizeci şi cinci de nave, se pot face trei escadre ; eu vreau însă cinci.

— Cinci ! strigă Aramis uimit.

— Ele vor fi la apă înainte de sfîrşitul anului, domnilor. Regele va avea cincizeci de vase de linie. Cu aşa ceva se poate lupta, nu ?

— Să construieşti vase — zise d'Artagnan — e greu, dar nu e cu neputinţă. Cum le înarmezi însă ? În Franţa nu sînt nici turnătorii, nici şantiere militare.

— Hm ! făcu atunci Colbert cu un aer mîndru. De un an şi jumătate am instalat toate acestea ! N-ai aflat încă ? Îl cunoşti pe domnul d' Infreville ?

— D' Infreville ? zise d'Artagnan. Nu.

— E un om pe care l-am descoperit eu. Are o mare însuşire : ştie să-i facă pe lucrători să muncească. El e cel care a pus, la Toulon, să se toarne ţevile de tun şi care a tăiat lemne din pădurile Burgundiei pentru construcţia vaselor. Şi apoi, n-ai să crezi poate ceea ce am să-ţi spun, domnule ambasador, dar am mai avut o idee.

— Oh, domnule — zise Aramis cu politeţe — eu cred totdeauna ceea ce spui.

— Închipuieşte-ţi că, ţinînd seama de firea olandezilor, aliaţii noştri, mi-am zis : sînt negustori, sînt prieteni cu regele, vor fi fericiţi să-i vîndă maiestăţii sale ceea ce construiesc pentru ei înşişi. Deci, cu cît cumperi mai mult... Ah, trebuie să mai adaug ceva : îl am pe Forant... Îl cunoşti pe Forant, d'Artagnan ?

Colbert uita cu cine vorbeşte. Îi spunea căpitanului pe nume, *d'Artagnan,* ca şi regele. Dar căpitanul zîmbi.

— Nu — răspunse el — nu-l cunosc.

— E încă un om pe care l-am descoperit eu. Specialitatea lui, cumpărăturile. Acest Forant mi-a cumpărat 350 000 de livre de fier în ghiulele, 200 000 livre de pulbere, douăsprezece încărcături de lemn din Nord, fitiluri, grenade, răşină, păcură şi mai ştiu eu ce, cu o economie de şapte la sută din cît m-ar fi costat toate acestea dacă ar fi fost făcute în Franţa.

— E o idee bună — zise d'Artagnan — să spui să se toarne în Olanda ghiulele care se vor întoarce tot asupra olandezilor !

— Nu-i aşa ? Cu pierderi, încă.

Şi Colbert începu să rîdă tare şi cu poftă. Era încîntat de gluma lui.

— Ceva mai mult — adăugă el — aceiaşi olandezi lucrează pentru rege, în momentul de faţă, şase vase după modelul celor mai bune din marina lor. Destouches... Ah, nu cumva nu-l cunoşti nici pe Destouches ?

— Nu, domnule.

— E un om cu un ochi de o siguranţă nemaipomenită, încît poate să spună, de cum a fost tras un vas la apă, care sînt cusururile şi care sînt părţile bune ale acestui vas. E mare lucru ăsta, să ştiţi ! Natura e, într-adevăr, ciudată ! Ei bine, acest Destouches mi s-a părut că trebuie să fie un om folositor într-un port, şi el supraveghează construcţia celor şase vase de 78 pe care Provinciile-Unite le lucrează pentru maiestatea sa. Rezultă din toate astea, dragă domnule d'Artagnan, că regele, dacă ar vrea să se ia la harţă cu Provinciile, ar avea o flotă destul de frumoasă. Iar dumneata ştii mai bine ca oricine de ce e în stare armata noastră de uscat !

D'Artagnan şi Aramis se priviră unul pe altul, admirînd tainica muncă pe care o înfăptuise acest om în numai cîţiva ani. Colbert le înţelese gîndurile şi se simţi măgulit de această laudă, cea mai plăcută dintre toate.

— Dacă n-o ştim noi, cei care trăim în Franţa — zise d'Artagnan — în afara Franţei se ştie şi mai puţin încă.

— Iată pentru ce îi spuneam domnului ambasador — reluă Colbert — că dacă Spania ne-ar făgădui neutralitatea ei, Anglia ajutîndu-ne...

— Dacă Anglia vă ajută — zise Aramis — mă leg să obţin neutralitatea Spaniei.

— Bate mîna ! se grăbi să spună Colbert cu o bruscă voioşie. Dar, fiindcă a venit vorba de Spania, văd că nu ai Lîna de Aur, domnule de Alameda. Îl auzeam pe rege spunînd mai alaltăieri că i-ar plăcea să te vadă purtînd marele cordon al Sfîntului Mihail.

Aramis se înclină.

„Oh — gîndi d'Artagnan — şi Porthos care nu mai e printre noi ! Cîţi coţi de panglică ar fi trebuit ca să fie şi el răsplătit ! Bunul Porthos !"

— Domnule d'Artagnan — reluă Colbert — acum să stăm de vorbă amîndoi. Fac prinsoare că ţi-ar plăcea să te duci cu muşchetarii în Olanda. Ştii să înoţi ?

Şi începu să rîdă ca un om cuprins de o mare veselie.

— Ca un ţipar — răspunse d'Artagnan.

— Ah, vei avea mult de furcă acolo, domnule d'Artagnan, cu străbătutul canalelor şi mlaştinilor, şi chiar şi cei mai buni înotători se îneacă în ele.

— E de datoria mea — răspunse muşchetarul — să mor pentru maiestatea sa. Dar, cum rar se întîmplă ca într-un război să dai de multă apă fără să zăreşti şi puţin foc, îţi spun mai dinainte că voi face tot ce-mi va sta în putinţă ca să aleg focul. Am îmbătrînit, apa mă îngheaţă, pe cînd focul încălzeşte, domnule Colbert!

Şi d'Artagnan se arătă de o atît de mîndră şi încîntătoare tinereţe rostind aceste cuvinte, încît Colbert, la rîndul lui, nu se putu împiedica să nu-l admire. D'Artagnan îşi dădu seama de efectul produs şi-şi aminti că negustor iscusit e acela care cere un preţ mare cînd marfa lui are căutare. Îşi pregăti deci preţul dinainte.

— Aşadar — zise Colbert — ne ducem în Olanda?

— Da — răspunse d'Artagnan — numai că...

— Numai că?... făcu Colbert.

— Numai că — repetă d'Artagnan — în toate înfăptuirile e vorba de interes şi e vorba de amor propriu. E frumoasă leafa unui căpitan de muşchetari, nimic de zis; însă, ţine seama de un lucru: noi avem în prezent gărzile regelui şi casa militară a regelui. Un căpitan de muşchetari se cuvine sau să comande toate astea, şi atunci îi va trebui o sută de mii de livre pe an ca cheltuieli de reprezentare şi pentru masă...

— Presupui, oumva, că regele se va tîrgui cu dumneata? zise Colbert.

— Eh, domnule, nu m-ai înţeles — răspunse d'Artagnan, mulţumit că ridicase chestiunea interesului. Îţi spuneam că eu, bătrîn căpitan, altădată comandantul gărzii regelui, pe picior de egalitate cu mareşalii Franţei, m-am văzut într-o zi pus alături de încă alţi doi: căpitanul gărzilor şi colonelul comandant al elveţienilor. Or, aşa ceva nu voi mai îndura, pentru nimic în lume. Îmi am principiile mele vechi, şi ţin la ele.

Colbert simţi lovitura. De altminteri era pregătit, se aştepta la ea.

— M-am gîndit la tot ce mi-ai spus adineauri — răspunse el.

— La ce, domnule ?

— Vorbeam despre canalurile şi mlaştinile în care te poţi îneca.

— Ei bine ?

— Ei bine, dacă cineva se îneacă, e din vina unui vas, a unei scînduri, a unui baston.

— A unui baston fie el cît de scurt — zise d'Artagnan.

— Chiar aşa — aprobă Colbert. De aceea, eu, unul, n-am auzit ca un mareşal al Franţei să se fi înecat vreodată.

D'Artagnan se îngălbeni de bucurie. Zise, cu un glas pe care nu şi-l putea stăpîni :

— În ţara mea, oricine ar fi mîndru de mine, dacă aş fi mareşal al Franţei ; dar, ca să capăt bastonul, ar trebui să comand singur o expediţie.

— Domnule — îi răspunse Colbert — iată în acest carnet, pe care-l vei cerceta, un plan de campanie sortit să fie înfăţişat de dumneata corpului de trupe pe care regele le pune sub ordinele dumitale în vederea acestei campanii, din primăvara viitoare.

D'Artagnan luă carnetul tremurînd, şi degetele lui atingîndu-le pe cele ale lui Colbert, ministrul strînse cu toată căldura mîna muşchetarului.

— Domnule — îi zise el — aveam să ne luăm amîndoi revanşa, unul asupra celuilalt. Eu am început ; e rîndul dumitale !

— Îţi cer iertare, domnule — răspunse d'Artagnan — şi te rog să-i spui regelui că, la primul prilej ce-mi va fi oferit, îi voi aduce o izbîndă, sau mă va vedea mort.

— Am pus să se brodeze de pe acum — zise Colbert — florile de crin aurite pentru bastonul dumitale de mareşal.

A doua zi după acestea, Aramis, care pleca la Madrid pentru a negocia neutralitatea Spaniei, veni să-l îmbrăţişeze pe d'Artagnan la locuinţa lui.

— Să ne iubim cît patru — îi spuse d'Artagnan — acum cînd nu mai sîntem decît doi.

— Şi poate că n-ai să mă mai vezi niciodată, scumpul meu d'Artagnan — răspunse Aramis. Dacă ai şti cît de mult te-am iubit ! Am îmbătrînit, sînt istovit, mă apropii de moarte.

— Prietene — zise d'Artagnan — tu vei trăi mai mult decît mine; diplomaţia te obligă să trăieşti; pe mine, însă, onoarea mă osîndeşte la moarte.

— Ei, oamenii ca noi, domnule mareşal — rosti Aramis — nu mor decît încărcaţi de glorie şi de bucurie.

— Ah — răspunse d'Artagnan cu un zîmbet trist — adevărul e că în momentul de faţă nu mai am chef de nimic, domnule duce.

Se mai îmbrăţişară o dată şi, două ceasuri mai tîrziu, erau despărţiţi.

Spre deosebire de ceea ce se întîmplă întotdeauna, fie în politică, fie în morală, toți își ținură făgăduielile și își respectară angajamentele.

Regele îl aduse înapoi pe domnul de Guiche și îl alungă pe cavalerul de Lorraine; în așa fel că DOMNUL căzu bolnav la pat.

DOAMNA plecă la Londra, unde își îndeplini atît de bine misiunea de a-l face pe Carol al II-lea, fratele ei, să guste sfaturile politice ale domnișoarei de Kéroualle, încît alianța între Franța și Anglia fu semnată, și vasele engleze, încărcate cu cîteva milioane de aur francez, porniră o cumplită campanie împotriva flotelor Provinciilor-Unite.

Carol al II-lea îi făgăduise domnișoarei de Kéroualle o mică răsplată pentru bunele ei sfaturi: o făcu ducesă de Portsmouth.

Colbert îi făgăduise regelui nave, muniții și victorii. Își ținu cuvîntul, după cum se știe.

În sfîrșit, Aramis, pe ale cărui făgăduieli se putea pune cel mai puțin temei, îi trimise lui Colbert scrisoarea următoare, în legătură cu negocierile pe care se însărcinase să le ducă la Madrid:

Domnule Colbert,

Am onoarea de a vi-l trimite pe cucernicul părinte de Oliva, general locțiitor al Companiei lui Isus, succesorul meu provizoriu. Cucernicul părinte vă va explica, domnule Colbert, că țin în mîna mea toate afacerile ordinului cu privire la Franța și Spania, dar că nu vreau să mai păstrez titlul de general, care ar arunca prea multe bănuieli asupra mersului

tratativelor cu care maiestatea sa catolică a binevoit să mă însărcineze. Îmi voi relua acest titlu la ordinul maiestății sale, atunci cînd lucrurile pe care le-am întreprins, în înțelegere cu domnia voastră, pentru cea mai mare glorie a lui Dumnezeu și a bisericii lui, vor fi duse la bun sfîrșit.

Părintele de Oliva vă va vorbi de asemenea, domnule, despre consimțămîntul pe care-l dă maiestatea sa catolică pentru semnarea tratatului care asigură neutralitatea Spaniei, în cazul unui război între Franța și Provinciile-Unite. Acest consimțămînt va fi valabil chiar dacă Anglia, în loc să ia parte la acțiune, se va mărgini să rămînă neutră.

Cît despre Portugalia, despre care am vorbit împreună, eu și domnia voastră, vă pot încredința că va contribui cu toate mijloacele sale spre a-l ajuta pe regele preacreștin în războiul său.

Vă rog, domnule Colbert, să binevoiți a-mi păstra prietenia dumneavoastră și să credeți în adînca mea afecțiune, așternînd întregul meu respect la picioarele maiestății sale preacreștine.

Semnat : DUCE DE ALAMEDA

Aramis făcuse, deci, mai mult decît făgăduise. Rămînea să se vadă în ce măsură regele, domnul Colbert și domnul d'Artagnan își vor păstra angajamentele ei între ei.

În primăvară, după cum prezisese Colbert, armata de uscat porni în campanie. Ea preceda, într-o ordine desăvîrșită, curtea lui Ludovic al XIV-lea, care, mergînd țanțoș pe cal, în mijlocul trăsurilor încărcate de doamne și curteni, își ducea la această sîngeroasă serbare toată elita regatului său. Ofițerii armatei n-avură, e drept, altă muzică decît bubuiturile tunurilor din forturile olandeze ; asta fu însă destul pentru mulți dintre ei, care își găsiră în acest război onorurile, avansarea, bogăția sau moartea.

Domnul d'Artagnan pornise la luptă comandînd un corp de douăsprezece mii de oameni, călăreți și pedeștri, cu care primise ordinul să cucerească diferitele întărituri ce formează nodurile strategice ale acestei rețele de forturi care se numește Friza.

Niciodată o armată nu fusese condusă cu mai multă dibăcie într-o expediție. Ofițerii știau că șeful lor, tot atît de prevăzător și de șiret pe cît era de viteaz, nu va jertfi un

singur om, o singură palmă de pămînt, dacă nu va fi absolută nevoie. El recurse la vechile metode ale războiului : să trăiască din jafuri, să-şi ţină soldaţii în cîntece, iar pe duşman în jale.

Căpitanul muşchetarilor regelui îşi punea toată fala în a arăta că-şi cunoştea meseria. Nu s-au pomenit niciodată prilejuri mai bine alese, atacuri mai bine îndrumate, greşeli ale asediatului mai bine folosite. Armata lui d'Artagnan cuceri douăsprezece forturi într-o singură lună. Era la al treisprezecelea, dar acesta rezista de cinci zile. D'Artagnan atacă meterezele, fără să se bage de seamă că oamenii lui ar avea de gînd să pornească la asalt.

Pionierii şi oamenii de corvoadă formau, în oastea acestui comandant, un corp plin de însufleţire, de curaj şi de rîvnă, fiindcă el îi trata ca pe nişte soldaţi, ştia să le acopere truda de glorie şi nu-i lăsa niciodată să fie ucişi, decît dacă nu mai exista nici o scăpare. De aceea, trebuia să vezi înverşunarea cu care erau răscolite mlăştinoasele ţinuturi ale Olandei. Turbăriile şi clisele acelea se topeau, după spusele soldaţilor, ca untul în marile tigăi ale gospodinelor din ţinutul Friza.

D'Artagnan îi trimise un mesager regelui, spre a-i vesti ultimele izbînzi ; aceasta spori şi mai mult bucuria maiestăţii sale şi dispoziţia pe care o arăta faţă de doamne. Victoriile lui d'Artagnan îi dădeau atîta măreţie regelui, încît doamna de Montespan nu-l mai numea decît Ludovic cel Neînvins. În felul acesta însă, domnişoara de La Vallière, care nu-l numea pe rege decît Ludovic Biruitorul, pierdu mult din favoarea maiestăţii sale. De altfel, ea avea adesea ochii roşii, şi, pentru un neînvins, nimic nu e mai supărător decît o iubită care plînge, atunci cînd totul surîde în preajma lui. Steaua domnişoarei de La Vallière apunea la orizont într-o îngrămădire de nori şi de lacrimi. În schimb, voioşia doamnei de Montespan creştea o dată cu izbînzile regelui şi-l punea la adăpost de orice altă neplăcere. Şi numai lui d'Artagnan îi datora regele toate acestea. Maiestatea sa voi să-i recunoască serviciile ; îi scrise lui Colbert :

Domnule Colbert, avem de îndeplinit o făgăduială făcută domnului d'Artagnan, care şi le ţine pe ale sale. Vreau să

ştii că e timpul să ne-o îndeplinim. Toate cele de cuviinţă îţi stau la dispoziţie pentru timpul potrivit.

LUDOVIC

Drept urmare, Colbert, care-l oprise lîngă el pe trimisul lui d'Artagnan, îi înmînă acestui ofiţer o scrisoare din partea lui, a lui Colbert, pentru d'Artagnan şi un mic sipet din lemn de abanos încrustat cu aur, care nu era prea voluminos în aparenţă, dar trebuia să fie destul de greu, fără îndoială, căci i se dădu mesagerului o gardă de cinci oameni spre a-l ajuta să-l ducă. Aceşti oameni ajunseră, în faţa fortului pe care-l asedia d'Artagnan, în zorii zilei şi se prezentară la cortul generalului. Li se răspunse că domnul d'Artagnan, înfuriat de un atac pe care-l dăduse în ajun guvernatorul — un om tare viclean, care recucerise poziţiile, ucisese şaizeci şi şapte de oameni şi începuse să repare o spărtură — pornise în fruntea a zece companii de grenadieri să recîştige terenul.

Trimisul domnului Colbert avea ordin să-l caute pe domnul d'Artagnan peste tot, la orice oră din zi sau din noapte. Porni deci spre şanţuri, urmat de escorta lui, toţi călări. Îl zăriră pe domnul d'Artagnan în cîmp deschis, cu pălăria lui cu panglici de aur, cu bastonul lung şi cu îmbrăcămintea încărcată de zorzoane aurite. Îşi muşca mustaţa albă şi nu mai prididea să-şi scuture, cu mîna stîngă, praful pe care-l aruncau asupra lui ghiulelele ce sfîrtecau pămîntul.

De asemenea, în lupta asta crîncenă, care umplea văzduhul de şuiere, se zăreau ofiţerii mînuind lopeţile, soldaţii cărînd roabele, iar mănunchiuri mari de crăci, duse pe sus sau tîrîte de cîte zece pînă la douăzeci de oameni, înălţîndu-se în faţa şanţului, ocrotind astfel înaintarea şi recucerind terenul prin sforţarea aceasta furioasă a generalului, care îşi îmbărbăta soldaţii.

În trei ceasuri, totul fu restabilit. D'Artagnan începu să vorbească acum ceva mai blînd. Se potoli de-a binelea în clipa cînd căpitanul de pionieri veni să-i spună, cu pălăria în mînă, că se putea intra în şanţuri. Abia sfîrşi de vorbit acest om, că o ghiulea îi reteză un picior şi el căzu în braţele lui d'Artagnan. Comandantul îl ridică de jos pe soldat şi, în linişte, cu tot felul de mîngîieri, îl coborî în şanţ, în ovaţiile

însufleţite ale companiilor. Din acest moment nu mai fu o înfocare, fu un delir : două companii se furişară şi se năpustiră asupra avanposturilor, zdrobindu-le dintr-un atac. Cînd camarazii lor, ţinuţi cu mare greutate în frîu de d'Artagnan, îi văzură căţăraţi pe metereze, năvăliră şi ei, şi numaidecît un asalt furios încercui bastionul, singurul care mai putea să apere fortul.

D'Artagnan văzu că nici un alt mijloc nu-i mai rămăsese pentru a-şi stăpîni armata, decît s-o lase să pătrundă în fort ; împinse atunci toată lumea spre două spărturi pe care asediaţii se străduiau să le repare ; atacul fu crîncen. Optsprezece companii erau încăierate în luptă, şi d'Artagnan se opri, cu ce-i mai rămăsese, la o jumătate bătaie de tun, spre a susţine asaltul în valuri. Se auzeau strigătele olandezilor doborîţi lîngă tunurile lor de grenadierii lui d'Artagnan ; lupta se întetea datorită înverşunării guvernatorului, care îşi apăra palmă cu palmă poziţiile lui.

D'Artagnan, pentru a sfîrşi odată şi a pune capăt focului care nu mai înceta, trimise o nouă coloană, care găuri ca un burghiu intrările încă puternice, şi în curînd se zări, pe creasta zidurilor, printre limbile de foc, goana înspăimîntată a asediaţilor puşi pe fugă de asediatori. Abia în acea clipă generalul, răsuflînd uşurat, auzi, alături de el, un glas care-i spunea :

— Domnule, vă rog, din partea domnului Colbert.

Rupse învelişul unei scrisori care cuprindea aceste cuvinte :

Domnule d'Artagnan, regele m-a însărcinat să-ţi fac cunoscut că te-a numit mareşal al Franţei, ca răsplată pentru marile dumitale servicii şi pentru cinstea pe care o aduci armatei sale.

Regele e încîntat, domnule, de cuceririle dumitale ; îţi ordonă doar atît : să închei asediul pe care l-ai început, cu fericire pentru dumneata şi cu izbîndă pentru el.

D'Artagnan era în picioare, cu obrajii înflăcăraţi, cu ochii scînteietori. Îşi ridică privirea spre a vedea victoria trupelor sale deasupra zidurilor învăluite în vîlvătăi roşii şi negre.

— Am terminat — îi răspunse el mesagerului. Oraşul va fi cucerit într-un sfert de ceas.

Şi citi mai departe scrisoarea :

Sipetul, domnule d'Artagnan, este un dar din partea mea. Nu te vei supăra văzînd că, în timp ce dumneavoastră, războinicii, trageţi spada spre a-l apăra pe rege, eu reînsufleţesc artele paşnice pentru a vă împodobi cu răsplătiri vrednice de domniile voastre.

Mă închin în faţa prieteniei dumitale, domnule mareşal, şi te rog să crezi fără şovăială într-a mea.

COLBERT

D'Artagnan, beat de fericire, îi făcu semn mesagerului, care se apropie, cu sipetul în braţe. Dar în clipa cînd mareşalul se pregătea să-l privească mai îndeaproape, o detunătură puternică se auzi pe metereze şi-i atrase atenţia în partea aceea a cetăţii. „E ciudat — îşi zise d'Artagnan — că nu văd încă flamura regelui pe ziduri şi nu se aude toba sunînd predarea."

Aruncă în luptă alte trei sute de oameni, odihniţi, sub comanda unui ofiţer plin de zel, şi ordonă să se facă o nouă spărtură. Apoi, mai liniştit, se reîntoarse spre sipetul pe care i-l întindea trimisul lui Colbert. Era bunul lui ; îl merita.

D'Artagnan ridică braţul pentru a deschide sipetul, cînd o ghiulea, pornită dinspre fort, prefăcu în ţăndări lădiţa din mîinile ofiţerului, îl lovi pe d'Artagnan în mijlocul pieptului şi-l răsturnă pe o movilită de pămînt, în timp ce bastonul împodobit cu florile de crin, alunecînd printre marginile sparte ale cutiei, se rostogoli la vale şi se opri sub mîna neputincioasă a mareşalului.

D'Artagnan încercă să se ridice. Toţi credeau că fusese doborît fără să fie rănit. Dar un ţipăt îngrozitor porni din grupul ofiţerilor înspăimîntaţi : mareşalul era plin de sînge ; paloarea morţii se aşternea încet pe chipul său nobil. Sprijinit pe braţele care se întindeau din toate părţile să-l ajute, îşi mai putu întoarce o dată ochii către fortăreaţă şi zări drapelul alb fluturînd în vîrful bastionului principal ; urechile lui, acum asurzite pentru freamătul vieţii, deslușiră ca prin vis răpăitul tobelor care vesteau izbînda. Atunci, strîngînd cu mîna-i ţeapănă bastonul împodobit cu flori de

crin aurite, îşi coborî spre el ochii care nu mai aveau puterea să privească cerul şi căzu rostind aceste cuvinte ciudate, ce li se părură soldaţilor, nedumeriţi, tot atîtea cuvinte cabalistice, dar cuvinte ce însemnaseră altădată atît de mult pe lume şi pe care nimeni acum, în afară de acest muribund, nu le mai înţelegea :

— Athos, Porthos, la revedere. Aramis, adio pe veci !

Din cei patru viteji bărbaţi a căror viaţă am povestit-o aici, nu mai rămînea decît un singur trup. Cel de sus le luase la sine sufletele.

SFIRŞIT

CUPRINS

I	Rivali politici	5
II	Unde Porthos e convins, fără să fi înţeles ceva	13
III	Societatea domnului Baisemeaux	19
IV	Deţinutul	27
V	Cum Mouston se îngrăşase fără ştirea lui Porthos, şi necazurile ce rezultară din aceasta pentru vrednicul gentilom	55
VI	Cine era jupînul Jean Percerin	64
VII	Mostrele	71
VIII	În care Molière s-a gîndit poate pentru prima dată la „Burghezul gentilom"	81
IX	Stupul, albinele şi mierea	87
X	Încă un ospăţ la Bastilia	98
XI	Generalul ordinului	105
XII	Ispititorul	114
XIII	Coroana şi tiara	122
XIV	Castelul de la Vaux-le-Vicomte	130
XV	Vinul de Melun	135
XVI	Nectar şi ambrozie	140
XVII	La un gascon, un gascon şi jumătate	144
XVIII	Colbert	156
XIX	Gelozie	162
XX	Lezmajestate	168
XXI	O noapte la Bastilia	177
XXII	Umbra domnului Fouquet	183
XXIII	Dimineaţa	198

XXIV Prietenul regelui 207
XXV Cum erau respectate consemnele la Bastilia 223
XXVI Recunoştinţa regelui 230
XXVII Falsul rege 239
XXVIII În care Porthos crede că aleargă după un ducat 249
XXIX Despărţirea cea din urmă 254
XXX Domnul de Beaufort 259
XXXI Pregătiri de plecare 268
XXXII Inventarul lui Planchet 276
XXXIII Inventarul domnului de Beaufort 282
XXXIV Tipsia de argint 288
XXXV Întemniţat şi temniceri 296
XXXVI Făgăduielile 306
XXXVII Între femei 317
XXXVIII Cina cea de taină 326
XXXIX În trăsura domnului Colbert 334
XL Cele două bărci 341
XLI Sfaturi prieteneşti 349
XLII Cum îşi jucă Ludovic al XIV-lea micul său rol 355
XLIII Calul alb şi calul negru 364
XLIV Unde veveriţa cade şi năpîrca zboară 371
XLV Belle-Isle-en-Mer 381
XLVI Explicaţiile lui Aramis 390
XLVII Urmarea planurilor regelui şi a planurilor lui d'Artagnan 402
XLVIII Strămbunii lui Porthos 404
XLIX Fiul lui Biscarrat 409
L Grota Locmaria 415
LI Grota 421
LII Un cînt homeric 430
LIII Moartea unui titan 435
LIV Epitaful lui Porthos 441
LV Rondul domnului de Gesvres 448
LVI Regele Ludovic al XIV-lea 454
LVII Prietenii domnului Fouquet 462
LVIII Testamentul lui Porthos 469

LIX Bătrîneţea lui Athos 475
LX Viziunea lui Athos 480
LXI Îngerul morţii 486
LXII Relatare 491
LXIII Ultimul cînt al poemului 497
Epilog 504
Moartea domnului d'Artagnan 524

Redactor : A. ŢINPĂU
Tehnoredactor : C. VULCĂNESCU
Apărut 1970. Comanda nr. 9 920. Hîrtie semivelină de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli de tipar 29,5. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R-31.

Tiparul executat sub comanda 179. Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piaţa Scînteii nr. 1 Bucureşti. Republica Socialistă România.

AL. DUMAS

VICONTE LE DE BRAGELONNE

* * * *

Vol. I-II-III-IV Lei '69

EDITURA ALBATROS